I. EFREMOV

LIMANUL CURCUBEULUI

Ivan Antonovici Efremov

LIMANUL CURCUBEULUI

În românește de
ADRIAN ROGOZ și
TATIANA BERINDEI

Editura TINERETULUI

București – 1965

• ÎNTÂLNIRE DEASUPRA TUSCAROREI

S-a întâmplat cu ani și ani în urmă. Eram secund pe o navă măricică; se numea „Komintern”, avea cinci mii de tone și era de construcție solidă, englezească. Făceam naveta între Vladivostok și Kamciatka, uneori abătându-ne mai spre sud, până la Șanhai, sau numai până la Henzan și Hakodate.

Iulie 1926. Eram într-o cursă obișnuită spre Petropavlovsk, cu escală la Hakodate, prin urmare trebuia să trecem prin strâmtoarea Tsuhara. Ieșirăm din Hakodate pe înserat, iar după 24 de ore ne surprinse o furtună nemaipomenită, adevărat taifun, venită dinspre sud-vest. Marea era atât de agitată, încât, în timp ce ocoleam capul Nemuro, valurile începură să acopere vasul. Aveam o încărcătură prețioasă pe punte și, în afară de asta, diferite mașini, destul de fragile, în cală. Căpitanul nostru, Begunov, un bătrân cam posac, dar de treabă, mă chemă pe pasarela de comandă la o scurtă consfătuire, după care hotărî să întoarcă nava, pentru a prinde vântul aproape din pupa. De îndată vasul încetă să mai ambarce apă și, în ciuda valurilor infernale, pluti mai liniștit. Am fost nevoit să trasez un nou itinerar în locul celui obișnuit: lăsam la nord insula Sikotan și navigam mai la est de insulele Kurile…

Furtuna ne zgâlțâi zdravăn toată noaptea și numai a doua zi dimineața se mai ostoi. Vântul, însă, bătu tare până seara, când se potoli și el. Mă culcai devreme – ultimele 24 de ore fuseseră nespus de obositoare pentru mine.

Noaptea aceea fu – lucrul cu totul neobișnuit pe meleagurile astea – calmă, clară și fără lună. Dormii dus, dar, după un obicei temeinic înrădăcinat, mă trezii la primele bătăi de clopot. Deși nu le numărasem, știam că până la cart mai aveam o jumătate de oră. Într-adevăr, după câteva clipe își făcu apariția bufetierul, cu o stacană cât toate zilele plină cu cacao aburindă. Bun obicei! Îl recomand oricui, înainte de cart, căci nici frigul, nici umezeala nu te mai pătrund, și nici somnul nu te mai îmbie. Sării în picioare, mă îmbrăcai în doi timpi și trei mișcări, dădui

stacana pe gât și, după ce-mi aprinsei luleaua, mă întinsei din nou pe pat. Ce plăcere sunt aceste zece-cincisprezece minute înainte de a ieși în frig, întuneric, umezeală și ceață, pentru un cart de noapte!

Trăgeam în piept fumul, aromat și tare, ascultând în același timp cu atenție plescăitul neregulat al valurilor și zgomotul ritmic al mașinilor. Huruitul lor destul de puternic și trepidația ușoară a întregului vas aveau asupra mea un efect liniștitor, ca o muzică molcomă. În cabină era cald, lampa de pe măsuță lumina viu o carte pasionantă – singura mea plăcere după cart. Îmbrățișai dintr-o privire, înduioșat, cabina mea – minuscul „apartament” ce mă-nsoțea în peregrinările mele la douăzeci de picioare deasupra Oceanului Pacific, verde ca smaraldul și înfricoșător de adânc – și-mi dădui seama pentru prima oară că marina mă îmbiase înainte de toate pentru că făgăduia să-mi lase timp berechet pentru meditare, spre care avusesem totdeauna înclinație.

Șirul gândurilor fu curmat de o bătaie în ușă. Ușa se deschise și în prag apăru silueta masivă a căpitanului.

— Ce vânt te-aduce cu noaptea-n cap, Semion Mitrofanovici? îl întrebai eu, ridicându-mă într-o rână și întorcând spre dânsul un fotoliu respectabil. Cred că nici nu s-a crăpat de zi.

— Cum, nu s-a crăpat de zi! Mai e puțin și stingem luminile. Mai rar o vreme ca asta!...

— Vremea asta-i potrivită pentru somn, decretai eu. Numai că bietul de mine, sunt de cart. Dar dumneata ce faci?

— Ehe, he, tinerețe! Numai la râzgâială vi-i gândul! răspunse cu blândețe căpitanul. Eu, unul, sunt bătrân, n-am nevoie de mult somn. Am inspectat puntea, am văzut ce pagube ne-a adus furtuna... A, să nu uit, adăugă el, în timp ce îmi înfășuram gâtul cu un fular și-mi puneam mantaua, Evgheni Nikolaevici, verifică în cursul zilei ortodromia[1], ca să nu ne bizuim numai pe calcule.

— Negreșit, Semion Mitrofanovici, doar avem rută nouă, îl asigurai eu în timp ce scăpăram un chibrit și-mi aprindeam din nou luleaua.

O izbitură neașteptată urmată de o bufnitură surdă, cutremură coca vasului. Aproape în aceeași clipă se auzi undeva, la pupa, un huruit și zgomotul mașinilor se întrerupse.

[1] Ortodromie – linia cea mai scurtă dintre două puncte de pe suprafața globului terestru care reprezintă un arc al marelui cerc. (Nota red. rom.).

Eu și căpitanul ne privirăm câteva secunde în ochi, fără o vorbă, trăgând cu urechea. Mașinile porniră din nou – și iar huruitul acela, urmat de tăcere. Chibritul aprins pe care-l mai țineam în mână îmi arse degetele; luând-o înaintea căpitanului, m-am năpustit afară din cabină…

Cine a navigat mult va înțelege starea-mi sufletească din momentul acela, de ce mă tulburase atât de mult oprirea mașinilor în largul oceanului. Inima viguroasă a navei prin pulsațiile ei îi dă viață și putere, ca să înfrunte elementele naturii. Dar inima se oprise și nava era moartă. Acum devenea o jucărie pentru perfidul Ocean…

Îndreptându-mă spre scară, alunecai, și de-abia acum îmi dădui seama că nava se înclinase spre babord. Căpitanul mă ajunsese din urmă. Gâfâia, trădându-și neliniștea, dar bătrânul lup de mare nu scotea o vorbă.

Puntea era cufundată în întuneric. Zorile de-abia mijeau și nu se vedea decât silueta navei. La camera hărților ușa era întredeschisă, lăsând să răzbată afară o fâșie de lumină. Auzii vocea îngrijorată a celui de-al treilea ofițer, de pe pasarela de comandă:

— Mare belea, Semion Mitrofanovici! Am dat peste o stâncă… Mă tem că elicea s-a rupt, cârma e înțepenită… Căpitanul țipă înfuriat:

— Pe dracu stâncă! Aici nici nu dai de fund!

„Fosa Tuscarora”, mă fulgeră un gând, și mă mai liniștii.

Căpitanul urcă pe pasarela de comandă. Locul meu era pe punte.

— Șeful echipajului și timonierii de cart, veniți aici și pregătiți sonda! ordonai eu.

Scrutai cu ochii întunericul și-l văzui pe căpitan aplecându-se spre portvoce: „Vorbește cu mecanicul”, îmi zisei eu. Telegraful țârâi slab. Din nou hurui ceva sub pupa. Telegraful zbârnâi din nou și în aceeași clipă mașinile încetară din nou să funcționeze.

— Evgheni Nikolaevici, aruncă sonda la tribord, răsună glasul căpitanului.

Transmisei ordinul mai departe. Șeful echipajului răspunse din beznă:

— Nu dăm de fund!

— Mai aproape de prora, lângă vinciul ancorei! comandă iarăși căpitanul.

— Două mărci și două! răspunse șeful de echipaj.

— Paisprezece picioare? Ce naiba! exclamai eu.

La babord, adâncimea varia între 12 și 18 picioare, iar la pupa era de 20 de picioare.

Se lumina. Mă aplecai peste bord, străduindu-mă și deslușesc ceva în apa neagră care plescăia jos. Oceanul răsufla greu și rar, răsuflarea pe care noi, marinarii, o numim hulă. Spre mirarea mea simții că unda mare și lungă legăna bastimentul fără nicio izbitură – lucru inevitabil dacă am fi eșuat pe o stâncă. Căpitanul mă chemă pe pasarela de comandă. Aplecat peste parapet, scruta cu îndârjire valurile la babord. Aprinserăm un proiector. Negura cenușie a zorilor se îndepărta de navă. Observai că, spre deosebire de rest, la babord valurile erau mai mici și mai scurte.

— Evgheni Nikolaevici, calculează-mi repede poziția vasului!

— Imediat, Semion Mitrofanovici! Mă îndreptai spre camera hărților.

— Coborâți o barcă! strigă căpitanul. Petea (așa-l chema pe al treilea ofițer), treci cu sonda în barcă.

Căpitanul, care căuta să stabilească proporțiile avariei fără a se agita de prisos, crescu și mai mult în stima mea. „Strașnic e bătrânul!” îmi ziceam eu, în timp ce potriveam raportorul pe hartă. Dar n-apucai bine să calculez, că și auzii în spate pașii căpitanului.

— Ei, cum e? întrebă el netulburat, aruncând doar în treacăt o privire la harta pe care însemnam poziția vasului – un punct depărtat de insulele Kurile, deasupra abisului înfricoșător al Tuscarorei.

Un gând neașteptat mă străfulgeră și exclamai:

— Cred că am înțeles, Semion Mitrofanovici.

— Ce spui?

— Cred că am dat peste o epavă.

— Așa zic și eu, încuviință căpitanul. Puseul era unul la un milion, dar nu mă plâng, ce mai noroc am avut… Hai să vedem ce arată măsurătorile lui Petea.

Urcarăm pe pasarela de comandă.

Barca tocmai acosta la babord. Bănuielile noastre se confirmau: ceva mai departe de vas nu mai dăduseră de fund.

Dimineața era strălucitoare. Din cală ieșiră intendentul și șeful de echipaj, să raporteze că apa nu pătrunsese nicăieri. În vremea asta apăru și inginerul, om cu mare experiență, șeful

echipei de salvare ce urma să despotmolească un vas japonez, „Americamaru”, eșuat pe un banc de nisip.

Inspectă vasul, apoi urcă pe pasarela de comandă.

— Începem, căpitane? întrebă el.

— Da și cât mai repede, încuviință acesta.

— Vă duceam să-i scoateți de la ananghie pe japonezi, și uite că noi înșine am naufragiat!

Două namile de scafandri lați în spete, de bună seamă înzestrați cu o forță puțin obișnuită, începură să se pregătească. Eu făcusem câteva scurte imersiuni în apă, dar nu-i văzusem încă niciodată pe scafandri lucrând în larg și-i urmăream cu interes.

Măsurătorile făcute din barcă stabiliseră cu aproximație lățimea epavei. La babord fu fixat un tangon[2], de la care spânzura o scară îngustă. Scafandrul se înarmă cu o prăjină lungă și începu să coboare în valuri, proptindu-se cu prăjina în bordul vasului când scara se balansa. Deodată, dădu drumul scării și dispăru sub apă, lăsând la suprafață puzderie de bășici de aer.

Șeful echipei de salvare stătea, la bord, lângă telefon. Ne făcu un semn cu mâna, chemându-ne lângă el.

Razele soarelui care apăruse la orizont mă ajutară să întrezăresc o masă întunecoasă ce se contura vag sub noi.

— Înapoi! strigă în receptor inginerul. Așa… ei, acum strecoară-te!… Dar mai departe? Bine…

— Cum bine? întrebă nerăbdător căpitanul.

Dar inginerul nu-i răspunse. Trecuseră, după cât mi se părea, mai multe minute de așteptare încordată. Membranele telefonului zbârnâiau surd din când în când.

— Încearcă să pătrunzi în încăperile sau în magazia de la pupa, spuse la un moment dat inginerul și trecu telefonul celuilalt scafandru. Iată ce e, căpitane, continuă el, întorcându-se spre Begunov. Minune, nu altceva! Din față venea pe sub apă o navă scufundată. „Komintern”-ul nostru, care are linii foarte ascuțite, a lovit-o din viteză și a pătruns în coca epavei ca un topor într-un buștean. Probabil că s-a înțepenit bine. Epava este un velier mare de lemn, foarte vechi. Catargele sunt, firește,

---

[2] Tangon – grindă de lemn fixată în exteriorul bordului navei. În caz de necesitate grinda se pune perpendicular fața de bordul navei. (Nota red. rom.).

rupte. Etrava[3] „Komintern”-ului este înțepenită în magazia din pupa vasului cu pânze, iar elicea și cârma sunt chiar deasupra resturilor bompresului[4]. Slavă Domnului, au rămas nevătămate! Când încercam să punem în mișcare mașinile, elicea se lovea de bompres. Solidă mai e această corabie – asta mă miră mai mult ca orice!

— Tovarășe inginer, glăsui căpitanul, ia explică-mi, rogu-te, cum a putut epava să plutească atâta timp, și încă între două ape, ca un submarin?

— Foarte simplu: corabia e de lemn și probabil că are și o încărcătură ușoară. Am trimis scafandrul în cală, să vadă ce e acolo. Apoi, epava abia se zărea la suprafața apei și cred că nava noastră a dat-o mai la fund... Da, sigur, poate să iasă, spuse inginerul scafandrului de la telefon, întrerupându-și explicațiile.

Echipajul, care se adunase lângă bord, împreună cu căpitanul și cu noi ceilalți, se uita la scafandrul ce urca scara ca la un sol de pe alte tărâmuri. Ni se părea din cale-afară de brav acest om, care nu pregetase să coboare în mijlocul Pacificului și să se plimbe în adâncuri pe epava unei corăbii ce cutreierase mările și oceanele cu mult timp înainte. Ochii radioși și nițel ironici ai scafandrului, ce-și scosese casca, nu trădau de loc oboseala pe care fără îndoială că ar fi trebuit s-o simtă. Ne adunarăm în camera hărților și scafandrul schiță cu aproximație coca epavei, care ne surprinse prin liniile sale desuete. Știind că mă interesase întotdeauna istoria marinei și îndeosebi a vaselor cu pânze, căpitanul mă întrebă dacă n-aș putea identifica clasa și vechimea vasului. Desigur, mi-era foarte greu să mă orientez după liniile sumare schițate de scafandru. În tot cazul, era o corabie foarte mare, cu trei catarge, cu corpul lat și pupa ridicată. După părerea mea, trecuse cel puțin un veac de când fusese construită. Coca vasului, ne spuse scafandrul, era dintr-un lemn foarte tare, iar cala, probabil, era umplută până sus cu plăci de plută ușoare.

După ce chibzui în fel și chip, inginerul spuse că va încerca să arunce în aer tribordul velierului, ca pluta să iasă afară, iar coca

[3] Etravă – parte rezistentă a corpului navei situată la extrema prova. (Extrema pupa – etambon.) (Nota red. rom.).

[4] Bompres – grindă la prova navei care servește pentru ridicarea ancorei. (Nota rod. rom.).

de lemn, grea și îmbibată cu apă, să se ducă la fund și noi să ne degajăm.

— Atunci, pe toți sfinții, haideți să ne descotorosim de epavă! exclamă căpitanul.

Dar inginerul tot se mai codea.

— Ce mai e? se alarmă căpitanul.

— Iată ce. Mi-ar trebui doi oameni, ca treaba să meargă mai repede și fără primejdie. Dacă nu putem pătrunde prin cală spre bord, vom fi nevoiți să facem o spărtură dinafară, dar e foarte greu să lupți cu curentul. Noroc că oceanul e atât de liniștit, ca niciodată, altminteri ar fi rău de noi.

— Dar dumneata ai doi scafandri, spusei eu.

— Într-adevăr, am doi scafandri, dar unul trebuie să rămână sus, lângă pompă, fiindcă restul echipei noastre a plecat înainte, cu „Lozovski”. De asta stau și mă gândesc ce-i de făcut…

În clipa asta îmi adusei aminte de modesta mea practică de scafandru. „Ce-ar fi dacă aș coborî?” îmi ziceam. Desigur, în larg nu prea mi-era la îndemână, în orice caz, însă, eram sigur că aș fi de folos ca auxiliar. Oferii inginerului serviciile mele ca scafandru secund și, drept răspuns la zâmbetul lui neîncrezător, îi destăinuii talentele mele ascunse.

— Bine, atunci, să hotărască scafandrul dacă te ia sau nu ca ajutor, se îmbună inginerul.

Scafandrul mă cântări dintr-o ochire și mă întrebă câte ceva din meserie. Pesemne că răspunsurile mele îl satisfăcură, căci primi să mă ia ca ajutor, punându-mi, însă, în vedere să nu cer nimănui socoteală dacă valurile mă vor da cu capul de bordul navei.

Ascultai cu atenție toate instrucțiunile, gândind în același timp că dacă „voi fi dat cu capul de bordurile navei”, atunci fără doar și poate că nu prea îmi voi reaminti sfaturile scafandrului…

Echipajul se înveseli când auzi că am să cobor în apă, și, în timp ce mi se punea costumul de scafandru, avui în repetate rânduri prilejul să aud ironiile la care marinarii se pricep de minune, de data asta, însă, cu o nuanță de simpatie.

În sfârșit, pregătirile se terminară. Casca, pusă pe cap, mă despărți brusc de restul lumii. Tovarășul meu dispăruse sub navă în timp ce eu, mișcându-mi anevoie tălpile nespus de grele, începui să cobor scara. Oglinda de un verde închis a apei, ce se legăna sub mine, mă fascina. Trebuia să pândesc

momentul când valul se retrăgea, ca să apăs cu ceafa ventilul de evacuare, să golesc astfel cât mai mult costumul de aer și să mă scufund. Totul merse strună și, după câteva secunde, o ceață groasă acoperi fereastra căștii. Într-adevăr, apa mă împingea cu putere dinspre stânga și numai adunându-mi toate forțele, izbuteam să mă mențin pe suprafața înclinată ce suia în dreapta mea și să mă orientez. Soarele, care strălucea puternic în ziua aceea, lumina destul de bine și adâncurile. Reușii în sfârșit să deslușesc ce era în jurul meu – la început silueta corăbiei scufundate; pe ea cădea pieziș o umbră neagră, dinspre bordul „Komintern”-ului. Apoi zării o ridicătură pătrată, desigur restul unei suprastructuri de pe punte, iar în spatele ei un fel de buturugă de lemn, despre care aveam să aflu apoi că era rămășița unui catarg. De ea se rezemase celălalt scafandru. Mă grăbii să-l ajung din urmă și amândoi ne îndreptarăm spre bordul corăbiei, eu pășind în spatele lui. Coborârea era anevoioasă pe puntea înclinată și alunecoasă, acoperită de alge, scoici și de o pojghiță vâscoasă. Din fericire, curentul ne venea în piept și puteam să ne păstrăm echilibrul. Așa cum ne înțeleseserăm la suprafață, trebuia să pătrundem în cală prin încăperea de la pupa corăbiei care fusese spartă.

Bordul epavei se contura acum limpede pe fondul apei slab luminate. Dincolo de bord se întrerupeau reflexele palide de lumină și domnea întunericul: acolo era abisul fără fund, iar apa părea ca cerneala. Mă cutremurai fără voie la gândul că vasul atârnă deasupra unei prăpăstii de opt kilometri…

O dată cu valurile de pe puntea epavei alergau și petele de lumină. Urmărind reflexele palide verzui ale soarelui, încercam să-mi dau seama cum arăta nava. Memoria, ce mi-o exersasem pe atâtea conturi de veliere vechi, îmi veni în ajutor. Prin stratul gros de scoici și de alge șerpuitoare ghicii, mai curând decât văzui, un vas cu trei catarge, cu corp lat, foarte masiv. Prova joasă și turtită, pupa înaltă aminteau de secolul XVIII. După frântura foarte groasă de bompres ghiceai cât de lung fusese – ceea ce de asemenea caracteriza corăbiile din secolul XVIII. Corpul se păstrase neașteptat de bine, chiar și capacul bocaportului[5] mai era la locul său. În fața catargului principal se căsca o gaură uriașă. Puntea, turtită de vasul nostru, se lăsase

[5] Bocaport – deschidere în puntea navei, care servește pentru acces în interior. (Nota red. rom.).

în jos, carlingile[6] de pe punte fuseseră strâmbate, traversele de punte, rupte și răsfirate. Aspectul acestei părți devastate a corăbiei era, mărturisesc, sinistru, cu atât mai mult cu cât în găuri și crăpături se aciuise o beznă, de nepătruns.

Încremenii în fața acestui haos de bârne și scânduri frânte, dar însoțitorul meu aprinse o lanternă electrică puternică și o luă spre stânga. Într-adevăr, aici mijea în întuneric, așa cum presupusesem „teoretic” coridorul din dreapta al dunetei, pe care ciocnirea nu-l vătămase. Aprinsei la rândul meu lanterna și, ținându-mă cât mai aproape de scafandru, pășii înăuntru, pipăind cu picioarele scândurile de pe jos. La dreapta noastră se cernea o lumină cenușie, care răzbătea, după cum îmi dădusem seama imediat, prin spiraiurile[7] din pupa, mai bine zis prin ce mai rămăsese din ele. Gurile de magazie, dacă mai existau, rămăseseră, desigur, în urma noastră, mai la dreapta, și trecusem, probabil, pe lângă ele când intrasem în încăperile pupei. Îmboldit de o curiozitate nestăpânită, cercetam totul; îmi dădui repede seama că lumina se profila prin salonul ofițerilor. În fața sa trebuia să fie, așa cum se obișnuiește, cabina căpitanului. De bună seamă că aici, în peretele din dreapta mea, pe care juca acum o pată de lumină cenușie, abia vizibilă, era ușa cabinei unde aș fi putut afla, poate, misterul corăbiei. Mă îndreptai cu pași siguri spre dreapta. Lumina lanternei electrice, care în apă devenise roșie, luneca pe peretele cafeniu închis, neted, fără o crăpătură sau deschizătură. Pipăii peretele cu mâna înmănușată și curând simții pe scândurile vâscoase muchia unui urcior.

„Asta e ușa”, îmi zisei eu și începui să împing scândurile cu umărul. Dar nu cedau. Lovii cu ranga de fier și, la a patra izbitură, lemnul se sparse atât de brusc, încât eram să scap drugul în gol, mai bine zis în apa dindărătul ușii. Împingeam mereu ușa, când, deodată, răsări în spatele meu cercul luminos al lanternei celuilalt. Scafandrul își apropie casca de a mea și în semiîntuneric citii pe chipul lui mirare și îngrijorare. Făcui un semn spre ușă. Încuviință și el din cap. În momentul acela auzii în receptor glasul slab al inginerului, care repeta stăruitor:

---

[6] Carlinga – întăritură longitudinală continuă a corpului navei sub punte și pe fund. (Nota red. rom.).
[7] Spirai – deschidere în puntea navei care servește pentru aerisirea și luminarea încăperilor situate sub punte. (Nota red. rom.).

„Tovarășe secund, ce-i cu voi, de ce nu răspundeți?” Răspunsei scurt că pătrunsesem în încăperile de la pupa, că totul era în regulă și că acum vom intra în cală. Glasul din receptor amuți și eu revenii la ușa îndărătul căreia eram încredințat, fără a ști nici eu de ce, că se află cabina căpitanului.

Scafandrul pipăi și el muchiile ușii și băgă ranga între ușă și toc. „Ei drăcie! Probabil că ușa se deschide în afară”, mă dumirii eu și îmi asociai puterile celor de urs ale scafandrului. Nu trecură două minute și ne aflam în bezna cabinei, care, într-adevăr fusese cândva a căpitanului. Lanternele noastre luminau destul de slab, încăperea era mare și nu putui să-mi dau seama cu precizie cum arăta. Podeaua era netedă și lunecoasă. Ne încurcam mereu în niște bucăți de lemn, probabil resturi ale mobilierului. Vârful cizmei mele grele lovi ceva. Lumina lanternei smulse din beznă colțul unei lăzi pătrate, care zăcea mai la o parte, lângă peretele din stânga al cabinei.

— Aha! exclamai triumfător.

Și imediat auzii, venind parcă din altă lume, glasul inginerului:

— Ce „aha”?

— Nu-i nimic, totul e în ordine, mă grăbii să-l liniștesc și mă aplecai deasupra lăzii.

Nu era grea, dar mie, care și așa eram destul de împovărat cu scule și ostenit de munca asta cu care nu eram obișnuit, îmi venea foarte greu să car această povară suplimentară.

Scafandrul celălalt ocolise între timp cabina prin dreapta, găsind și el două lăzi mici, cu care se întorcea acum, strângându-le subsuoară. Dădu satisfăcut din cap când văzu povara cu care mă tăbârceam. Nemaigăsind în cabină nimic deosebit, ținurăm o „consfătuire”. Discutarăm prin telefoanele de la suprafață, adică prin cele de pe vas, apoi scoaserăm lucrurile găsite pe puntea epavei și le așezarăm la loc ferit. Ne-am întors din nou în coridor, unde am găsit îndată trecerea spre cală.

Cele ce-au urmat, teamă mi-e că nu le-aș putea povesti de-a fir-a-păr și închegat. A fost o muncă nespus de anevoioasă în bezna fără fund a locurilor de trecere înguste și înghesuite. În cele din urmă eu și celălalt scafandru reușirăm să așezăm câteva încărcături de explozibil în fundul și la tribordul corăbiei. După ce terminarăm și verificarăm firele, mă simții istovit de tot și mă rezemai, fără puteri, de un stâlp masiv din cală, lângă

pupa. Tovarășul meu își dădu seama în ce hal eram și mă lăsă să răsuflu. Când ajunsei din nou pe punte, lucru ce nu fu tocmai ușor, simții o bucurie neroadă la vederea luminii palide a razelor de soare. Îmbrățișai pentru ultima oară cu privirea puntea ciudată a epavei – gurna[8] din dreapta corăbiei și fărâma de bompres, pe care ochii mei, obișnuiți cu întunericul dinăuntru, le distingeau acuma clar.

Dădui semnalul: „Ridicați-ne”. O lumină tot mai puternică năvăli asupră-mi, valurile amenințau din nou să mă izbească de corpul navei. Salutai în sinea mea cu bucurie suprafața orbitoare a oceanului… În timp ce mâini pricepute îmi scoteau casca și mă descotoroseau de costumul împovărător, fu tras afară din adânc și tovarășul meu.

Mă lăsai fără puteri pe o baba[9], uitându-mă cu admirație la scafandru, care nu părea să-și fi pierdut nici după a doua imersiune vioiciunea-i provocătoare.

— Strașnic secund aveți, spuse el căpitanului. A făcut treabă, nu glumă! Noi, mai bine zis dânsul, am scotocit peste tot și am găsit ceva în cabina căpitanului. Omul făcu un semn spre lăzile pe care le găsisem și care între timp fuseseră ridicate pe punte.

— Om vedea mai târziu ce e în ele, hotărî inginerul. Acum să aruncăm în aer epava.

Ochii tuturor oamenilor adunați pe punte erau ațintiți asupra cutiei cafenii a inductorului. Inginerul îngenunche în fața ei și începu să răsucească manivela. O învârtea din ce în ce mai repede, micul aparat zumzăia închipuind o melodie curioasă. Toți așteptau cu răsuflarea tăiată. Tăcerea era adâncă; numai valurile plescăiau în bordul înalt. Inginerul apăsă ușor, cu degetele-i subțiri, butonul de contact și un vuiet înfundat izbucni în apă, făcându-ne să tresărim. „Komintern”-ul se legănă, corpul lui de fier zdrăngăni ca un pian enorm. La babord plescăi un val înalt. În masa de apă care se depărta zărirăm bucăți de lemn negricios, iar după câteva clipe suprafața apei se acoperi de o mulțime de plăci de plută înnegrite: încărcătura din cala corăbiei ieșise afară. Toți, de la căpitan până la bucătar, așteptau cu aceeași încordare cele ce vor urma. Se auzi un scârțâit puternic, dar înfundat, apoi o ușoară zguduire, ca și când vasul ar fi fost

[8] Gurna – împreunarea rotunjită a fundului, cu bordurile navei. (Nota red. rom.).

[9] Baba – coloană joasă din lemn, oțel sau fontă care servește pentru legarea parâmelor de manevră ale navelor. (Nota red. rom.).

împins de jos în sus. Așteptam mai departe, dar nu se mai întâmplă nimic; numai valurile continuau să plescăie, fărâmele aruncate la suprafață de explozie bocăneau în borduri. Tăcerea o sparse glasul calm al inginerului:

— Ei, căpitane, ce mai aștepți? Dă ordin de plecare.

— Cum, s-a terminat? exclamă acesta, tresărind.

— Firește!

Căpitanul se repezi pe pasarela de comandă, telegraful țârâi. De data asta huruitul neașteptat al mașinilor nu mai fu însoțit de zgomotul acela sinistru. Vasul prinse din nou viață și se urni din loc. La prova prinseră a plescăi din nou valurile. Când „Komintern”-ul viră, cu capul la compas, toți strigară în cor:

— Pentru inginer, ura, ura, ura!...

— Toată lumea la posturi! tună căpitanul, care, contrar obiceiului, își aprinse o țigară chiar acolo, pe pasarela de comandă. Puntea se goli.

Mă ridicai cam fără chef de pe baba, mă apropiai de tovarășul meu de aventuri submarine și-i scuturai tare mâna. Apoi, aruncai o privire înapoi, peste bord, spre valurile care legănau în depărtare resturile sfârtecate de explozie și, cu senzația neplăcută că făptuisem o crimă, îmi închipuii cum se scufundă acum încet, încet, în bezna adâncă, velierul acela, care rătăcise atâta vreme după naufragiul său, înfruntând timpul și oceanul... Puternica încordare care mă stăpânise până acum slăbi, apoi se topi cu totul. În locul ei, trupul și mintea se lăsară pradă unei oboseli de neînvins. Spusei unui matroz să ducă lucrurile găsite în camera hărților, iar eu mă târâi spre pasarela de comandă.

Văzându-mă, căpitanul îmi întinse amândouă mâinile:

— Ai fost la înălțime, Evgheni Nikolaevici, bravo! Îți mulțumesc. Diseară vom goli o sticlă de rom de calitatea întâi, împreună cu salvatorul nostru, și-l arătă cu un gest pe inginer. Până atunci, du-te și te odihnește, văd cât ești de obosit.

Coborâi cât putui de repede de pe pasarela de comandă și, după un duș bun, mă îndreptai spre cabină. Mă trântii pe pat și un timp mi se năzăriră ba lumina tulbure din apă, ba unduirea petelor de soare, ba întunericul din cală... Cabina trepida, mașinile huruiau, nava își reluase mersul obișnuit. Toate cele întâmplate se prăbușiră în neant... După un minut dormeam dus.

Se însera, când mă trezii cu senzația că mă aștepta ceva neobișnuit. Îmi amintii deodată de lucrurile pe care le descoperisem pe velier. Mă îmbrăcai, luai în fugă o gustare și mă dusei la căpitan, unde găsii o societate însuflețită de un rom de calitatea întâi, al cărui admirator nedezmințit eram și eu. Când mă văzu, căpitanul ordonă să se întindă pe covor o foaie de cort și ne apucarăm să deschidem lădițele cu pricina. Cea mai mare, care nu ceda în fața dălții, era dintr-un lemn tare. O răzbirăm numai cu câteva lovituri zdravene de topor. În cabină se răspândi un iz bizar, acru. Spre dezamăgirea noastră, nu găsirăm decât un terci de petice de piele tot ce rămăsese din jurnalul de bord. Căpitanul, inginerul și mecanicul izbucniră fără să vrea în râs când văzură ce mutre lungi făceam eu și scafandrul. Deschiserăm una din cele două lădițe mici găsite de tovarășul meu. Aflarăm un sextant de bronz, de bună seamă foarte vechi. Ștersei stratul de cocleală pe o parte și putui descifra o inscripție în limba latină. Aflai astfel că sextantul „era făcut de mecanicul Daniel”... – și mai nu știu cum, i-am uitat numele – „din Glasgow, în anul 1784”. Aceste date nu erau prea lămuritoare, pentru că instrumentele vechi englezești se întâlneau pe orice vas și, datorită neobișnuitei lor rezistențe, puteau fi folosite multă vreme.

A treia ladă, însă, ne răsplăti din plin strădania cu binecunoscuta bucurie a celui ce-și atinge țelul dorit, învelișul exterior de lemn, foarte vechi, se frânse fără nicio greutate în mâinile noastre la prima încercare de a-l deschide, dând la iveală, în lumina puternică din cabină, un borcan de cositor, cu luciu mat, de pe care picura apa. Borcanul era închis cu un capac gros, foarte tare înțepenit. Nu-l puturăm scoate și, cu ajutorul unui ferăstrău adus de mecanic, tăiarăm marginea superioară. Sub el găsirăm un al doilea capac, lat, filetat, cu un inel în mijloc. Îl deșurubarăm destul de ușor și din borcanul care se umezise prea puțin înăuntru scoaserăm triumfători un sul de hârtie.

Pentru a doua oară în ziua aceea din piepturile tuturor izbucni un „ura” răsunător.

Teancul de hârtii groase, boțite, strâns neglijent într-un sul cenușiu care se fărâmița ușor, deveni centrul de atracție pentru toți cei ce se aplecaseră deasupră-i. Procesele chimice sau umezeala din borcan distruseseră tot ce scria în susul și în josul

hârtiilor. Tot atât de mult avuseseră de suferit și foile care înveleau sulul. Rămăseseră neatinse numai câteva pagini din mijlocul pachetului și o altă foaie de hârtie groasă, gălbuie, împăturită în patru. Ea ne oferi cheia celor petrecute.

Litere mari și neregulate acopereau în rânduri ușor aplecate patru pagini îngălbenite. Limba engleză veche nu era ușor de descifrat. O făcui cu ajutorul inginerului, ceilalți sărindu-ne în ajutor când ne împotmoleam. Pe foaia aceea separată scria cam așa:

> *«12 martie, anul 1793, ora 6 p.m., 38°20’ latitudine sud, 28°45’ longitudine est, după calculele de dimineață. Mila Domnului fie cu mine. Vouă, oameni neștiuți, trimetu-vă cel din urmă salut al meu. Luați aminte la lucrurile de seamă pe care am a vi le spune și pe care le alătur la cele de față. Eu, Ephraim Jesselton, proprietar și căpitan al minunatei corăbii „Sfânta Ana”, îmi număr ultimele clipe ce mi-au mai rămas de trăit în lumea asta, și mă zoresc să vă aștern cele ce urmează, ca voi să știți cum am pierit.*
>
> *Am ridicat ancora la Capstadt în dimineața zilei de 10 martie. Ne îndreptam spre Bombay, și aveam să facem escală în Zanzibar. Ziua, am înconjurat Capul Furtunilor, după care am întâlnit valuri cum n-am mai pomenit de cumplite, iar corabia era aruncată dintr-o parte în alta. Noaptea, a venit de la nord-est un uragan, din care pricină am plutit în derivă, numai cu velele zburătoare din prova ridicate și ne-am abătut spre sud. Și a doua zi „Sfânta Ana” tot în derivă a plutit, luptând cu uraganul ce se întețea. Dimineața, furtuna era și mai cumplită – în viața mea n-am mai văzut o alta care să-i semene. Am pierdut unul după altul toate catargele. Numai curajul echipajului a scăpat de mai multe ori corabia de la pieire sigură. Dar cupa suferințelor ce ne-o hărăzise soarta nu se golise încă. Munți de apă se prăvăleau fără milă peste corabie, care, ca și echipajul ei, ieși sleită de puteri din lupta crâncenă. Apa pătrunse la prova și prin punte. „Sfânta Ana” își pierdu stabilitatea și, la ora 5 p.m., își afundă prova în apă, apoi se aplecă pe o parte și începu să se scufunde. În clipa acestei ultime și*

ireparabile nenorociri, mă aflam în cabina mea. Tocmai intrasem și căutam să scot...»

Urmau câteva rânduri neciteţe, apoi din nou se putea desluşi:

... «*corabia s-a aplecat. Un trosnet înfricoșător, urlete și sudalme nelegiuite acoperiră vuietul sălbatic al furtunii și zgomotul talazurilor. Am căzut și m-am lovit rău de tot la cap, apoi m-am rostogolit spre peretele cabinei, m-am ridicat și am cercat să ies pe ușă, care acum era deasupră-mi. Dar ușa groasă era proptită de bună seamă în ceva – și pas de o deschide! Gâfâind, scăldat în sudori, am căzut înapoi, sleit de puteri, nepăsător în fața morții ce avea să vină. Când mi-am mai venit în fire, iar am cercat să sparg ușa; am izbit-o cu jilțul, apoi cu un picior al mesei, dar reușii numai să fărâm lucrurile, iar nu să clintesc ușa. Am bătut și am strigat până ce n-am mai putut, dar nimeni nu-mi venea într-ajutor. Oamenii mei de bună seamă că pieriseră și atunci am început să-mi aștept sfârșitul. Trecuse o bună bucată de timp, dar apa răzbătea nespus de încet în cabină – într-un ceas nu trecuse de un picior. Cutremurat până în adâncul sufletului de această catastrofă, n-am înțeles de la început că „Sfânta Ana" avea caric*[10] *foarte ușor – încărcasem plută în Portugalia – și corpul neasemuit de tare, care n-o lăsau să se ducă repede la fund. Așa că mai am timp să-mi amintesc înainte de a pieri descoperirile ce le-am făcut. Aș vrea să le împărtășesc acum oamenilor, deoarece din nesăbuință și nepotolită sete de a le întregi n-am făcut-o mai înainte.*

Însemnările mele, pe care nu le-am mai revăzut, despre abisurile oceanice cuprinse între Australia și Africa le pun într-un borcan separat. Tot aici pun și această din urmă hârtie, în nădejdea că ce va mai rămâne din corabia mea va fi purtat spre țărm, ori găsit de oareșicine în larg. Știu că lucrurile de preț și actele vasului sunt căutate totdeauna în cabina căpitanului... Uleiul din felinarul rămas teafăr ca prin minune este pe

[10] Caric – încărcătura unei nave comerciale. (Nota red. rom.).

sfârșite; în cabină apa a ajuns de trei picioare. Uraganul urlă diavolește, ruliul nu scade. Aud valurile uriașe cum se rostogolesc deasupra, peste corpul „Sfintei Ana". Iată naufragiul tuturor visurilor mele, iată sfârșitul jalnic, ferecat cum sunt într-o corabie care a și murit. Dar, oricât de slab și de mișelnic sunt, o rază de speranță tot mă luminează. Chiar de n-oi scăpa eu însumi teafăr, măcar cele ce-am scris vor fi citite, poate, și opera mea nu va pieri…

Nu mai e timp de pierdut. Apa crește din ce în ce mai repede și curând va îneca dulapul pe care stau în picioare, cu o mână scriind, cu cealaltă ținând borcanul cu hârtii. Adio, prieteni neștiuți! Să nu-mi păstrați taina așa cum am făcut eu, biet nebun vrednic de compătimire. Împărtășiți-o tuturora. Facă-se voia Domnului. Amin.»

Inginerul sfârși de citit. Mult timp niciunul dintre noi nu cuteză să sufle o vorbă; eram copleșiți de povestirea atât de simplă și zguduitoare a tragediei și bărbăției omului de mult pierit.

Primul care rupse tăcerea fu mecanicul:

— Parcă-l văd cum scria rândurile astea, la lumina slabă a felinarului, prizonierul unui vas sortit pieirii. Dârji mai erau oamenii odinioară…

— Ei, oameni de ăștia mai sunt și acum, îl întrerupse căpitanul. Ia să facem o socoteală: a scris în anul 1793, va să zică, până s-a întâlnit cu noi, corabia a plutit 133 de ani!

— Pe mine unul altceva mă miră, se amestecă în vorbă inginerul. Uitați-vă la latitudinea și longitudinea unde s-a produs catastrofa. Asta vine cam pe lângă Africa de sud, or, noi ne-am ciocnit cu „Sfânta Ana" lângă insulele Kurile…

— Asta nu-i atât de greu de explicat, răspunse din nou căpitanul și scoase o hartă mare a curenților marini, pe care o despături în fața noastră. Iaca, vedeți? Degetul gros al căpitanului lunecă pe dungile sinilii, negre și roșii, care se întretăiau pe fondul azuriu al apelor. Uitați curentul acesta puternic din emisfera de sud. Naufragiul s-a produs, desigur, în zona lui de acțiune cam pe aici, la sud-est de Cap. Curentul o ia spre est, ajunge aproape de țărmurile apusene ale Americii de Sud, de unde se întoarce spre nord și se unește aici cu curentul

ecuatorial de sud, foarte puternic, care vine spre vest, până în apropiere de insulele Filipine. Iar aici, în fața insulei Mindanao, este un vârtej foarte încurcat, fiindcă există diverși contracurenți. Curenți mai puternici pleacă de aici spre nord și se contopesc cu Kuro-Shivo[11]. Acum e clar drumul pe care l-a străbătut sicriul plutitor…

Scafandrul de lângă mine, care se tot frământa de la o vreme, îl întreabă deodată pe inginer:

— Tovarășe șef, va să zică a murit în cabina lui?

— Desigur.

— Atunci cum se face că eu și cu tovarășul secund nu i-am găsit oasele?

— De ce te miri? răspunse inginerul. Dumneata nu știi că apa mării dizolvă cu timpul oasele? Iar în 133 de ani – e timp destul…

— Hapsână e marea! șopti intendentul. I-a venit de hac marinarului, nici oasele nu i le-a cruțat.

— De ce hapsână? îl contrazisei eu. Dimpotrivă, l-a primit mai bine decât pământul. Oare e rău să te dizolvi în oceanul fără margini, din Australia până în Sahalin?

— Dacă te-ai lua după el, te-ai duce singur să te îneci, încercă să glumească căpitanul.

Dar nimeni nu zâmbi. Într-o tăcere încordată, luarăm paginile de manuscris păstrate.

Scrisul era același, dar mai mărunt și drept. Probabil că fusese alcătuit în momente de liniște și reculegere, nu în ghearele morții. Spre dezamăgirea tuturor, nu puturăm citi nici măcar filele care nu avuseseră de suferit prea mult din pricina umezelii. Cerneala pălise și se întinsese. Descifrarea unei limbi străine și pe deasupra cu o topică veche și cu noțiuni necunoscute ne depășea forțele. Am ales paginile pe care le puteam descifra. Erau destul de puține, dar din fericire în continuare. Rămăseseră neatinse fiindcă fuseseră în mijlocul sulului. Dispuneam astfel de o parte a manuscrisului, deși mică, totuși întreagă. Conținutul lui mi-l aduc aminte și acum, de parcă l-aș fi citit ieri.

[11] Kuro-Shivo – curent cald din Pacific care scaldă țărmurile Japoniei. (Nota red. rom.).

„... A patra măsurătoare a fost și cea mai grea. Gruia de capon[12] *trosnea și se încovoia. Cei 50 de oameni ai echipajului trăgeau de istov la vinciul ancorei. Eram mândru de trăinicia traverselor de punte și, îndeobște, a corăbiei mele, construită cu multă trudă, dinadins ca să poată naviga cât mai mult la latitudinea 40°, unde bântuie furtunile. După patru ore de strădanii, deasupra valurilor s-a ivit cilindrul de bronz – invenția mea, cu care luam probe de apă și de alte substanțe de pe fundul oceanului. Secundul a întors la repezeală gruia și cilindrul masiv se legăna acum deasupra punții. Din canea curgea un fir de apă, împins de presiunea fără seamăn. Dar vai, șeful echipajului a înturnat pârghia de sprijin atât de stângaci, încât l-a lovit pe matrozul Linheim care se aplecase să strângă ultimul inel al garlinei*[13]*. Drept în tâmplă l-a lovit, deasupra urechii, și matrozul a căzut ca secerat. Sângele gâlgâia din rană. Ochii dați peste cap și buzele palide ce și le mușca trădau o rănire gravă. Linheim se prăvălise chiar sub cilindrul cu probe și apa ce se scurgea din el cădea pe rană. Când am alergat să-l ridicăm pe matroz, sângele încetase ca prin farmec să mai curgă. N-a trecut un ceas și Linheim, dus la infirmerie, își revenise. Se refăcu neobișnuit de repede, deși avea și acum dureri de cap; de bunăseamă că suferise o comoție cerebrală. Rana, însă, s-a închis și s-a cicatrizat chiar a doua zi.*

La început nu mi-a trecut prin cap să fac o legătură între tămăduirea uluitor de rapidă a rănii și apa scoasă din adâncurile oceanului care picura pe ea. Marinarii, însă, au făcut astă legătură și pe vas s-a dus vestea: *căpitanul a scos din fundul oceanului apă vie*...

Dimineața, a venit la mine mecanicul Smith și m-a rugat să-i dau din apa miraculoasă, ca să-și dea la o bubă puroioasă de pe mână. Am muiat o batistă în apa scoasă din adânc cu o zi mai înainte și i-am dăruit-o, iar eu mi-am văzut mai departe de studiul probei.

[12] Gruia de capon – dispozitiv pentru ridicarea ancorei așezat lateral la prova navei. (Nota red. rom.).

[13] Garlină – parâmă navală din sizal cu înfășurarea specială a toroanelor. (Nota red. rom.).

Greutatea ei specifică era destul de mare, mai mare decât a apei obișnuite de mare. Turnată într-o cupă transparentă, culoarea ei era neobișnuită: cenușiu-albăstruie. Încolo n-am aflat nimic deosebit, nici măcar la gust. Am turnat totul într-un galon, ca să-l dau unui prieten, un savant chimist din Aberdeen. Când mi-am terminat treaba, am simțit ceva cu greu de zugrăvit: parcă mă simțeam mai puternic, mai plin de viață, căpătasem o bună dispoziție nemaipomenită. Am pus pe seama apei din adâncuri, pe care o băusem, această înviorare și cred că n-am greșit. Iar buba lui Smith în două zile s-a tămăduit de n-a rămas nici urmă. De atunci încolo, tot timpul cât a durat întoarcerea noastră în Anglia, am ținut în cabină o sticluță cu miraculoasa apă. Tot cu ea am lecuit fără greș rănile și chiar bolile de stomac.

Acea probă am luat-o din locul cel mai adânc, dintr-o groapă uriașă, rotundă, de pe fundul oceanului, la 40°22’ latitudine sud și 39°30’ longitudine est, de la 19 000 picioare adâncime.

Aceasta a fost a doua descoperire însemnată a mea din adâncurile oceanului. Până atunci am socotit mai însemnate niște cristale roșii, nemaipomenit de caustice, ce le-am scos de la 17 000 picioare adâncime, la nord-vest de Capul Furtunilor…

Visam să mai fac în grabă două curse cu încărcătură, pentru bani – blestemați fie! *– și după asta să cercetez adâncurile oceanului mai sus de latitudinea 40°, la sud de Cap, unde căpitanul Athbridge a găsit niște gropi enorme și foarte întinse. În acele adâncuri tainice nădăjduiesc să descopăr substanțe vechi, păstrate la adâncimi unde nu există nici curenți, nici valuri, și care nu ies niciodată la suprafață*…

Cât l-ar fi bucurat descoperirile mele pe marele La Pérouse[14]*, care mi-a împărtășit presupunerile lui și care de fapt mi-a îndreptat atenția spre adâncurile din emisfera sudică*! *Dar moartea ni l-a răpit prea timpuriu pe acest om de geniu, iar eu socot că nu e încă timpul*

[14] La Pérouse, Jean-François de – celebru navigator și cercetător francez (1741-1788). (Nota red. rom.).

să împărtășesc întregii lumi cele ce-am descoperit și nici nu am s-o fac până ce nu scormonesc adâncurile lui Athbridge.

Ultima pagină rămasă intactă purta, subliniată, data „20 august, anul 1791”, apoi cele ce urmează:

„… *la 100 mile est de malul răsăritean al Țării Cafrilor am întâlnit un bric olandez, al cărui căpitan mi-a spus că venea din India Răsăriteană și se îndrepta spre Capstadt, dar fusese nevoit să se abată spre vest, ca să ocolească un uragan. Acum trei zile văzuse ceva nespus de curios: o parte din ocean se ridica în valuri înalte, care păreau a sta în picioare într-un enorm și nevăzut inel. Aceste valuri au prins să salte atât de tare vasul, încât căpitanul s-a temut că i se deschid rosturile*[15] *și greementul*[16] *și, într-adevăr, nu după mult, apa pătrundea în bric. Din fericire, locul cu pricina avea numai câteva mile lățime și bricul, cu vânt puternic din pupa, a ieșit repede dintre valurile ce stăteau în picioare. Povestea căpitanului m-a bucurat nespus, căci acest fenomen foarte rar, aproape necunoscut, fusese observat de un simplu marinar ce nu putea fi bănuit de scorniri. Văzusem și eu fenomenul și îmi dădusem seama că apariția acestor valuri, totdeauna pe o suprafață rotundă, înseamnă că*…”

Aici se termina fila și, o dată cu ea, toate notițele pe care reușisem să le descifrăm…

Scurt timp după ce m-am întors din această cursă cu „Komintern”-ul la Vladivostok am fost transferat pe „Enisei”, o navă nouă, cumpărată din Japonia. Acest cargobot de 9 000 de tone naviga la Leningrad și eu fusesem numit secund pe el, ca un fel de răsplată pentru participarea-mi activă la salvarea „Komintern”-ului. Nu aveam niciun chef să mă despart de „Komintern”, de căpitan și de echipajul lui, cu care mă

---

[15] Rosturi – intervale înguste între scândurile care constituie bordajul (învelișul corpului) unei nave. (Nota red. rom.).

[16] Greement – ansamblul manevrelor și velelor unei nave. (Echipamentul navei în vele și cabluri de fixare a carlingelor.) (Nota red. Rom.).

obișnuisem atât de mult în cei doi ani cât navigasem împreună, totuși, până la urmă, interesul pentru cursele lungi precumpăni asupra tuturor celorlalte considerente. Cu durere în suflet i-am îmbrățișat la masa de adio pe bătrânul căpitan și pe toți ceilalți tovarăși de pe vasul „Komintern”…

„Enisei” transporta lemn la Șanhai. De acolo trebuia să ne îndreptăm spre Singapore, de unde aveam să încărcăm cositor. Apoi trebuia să facem escală pe țărmul Guineei, la Point-Noir, după ieftina aramă din Africa, ce abia începuse să apară pe piața mondială. Prin urmare, trebuia să navigăm nu prin Suez, ci pe la Cap, ocolind Africa, adică să trecem chiar prin locurile unde naufragiase „Sfânta Ana”. Ce mai vorbă, cursa asta mă interesa în cel mai înalt grad. Bagajul, nu prea mare, între care și borcanul de cositor conținând prețiosul manuscris al căpitanului Jesselton, mi-l cărai în splendida cabină a secundului de pe „Enisei” și în curând mă cufundai până peste cap în amănuntele fără sfârșit și complicate de luare în primire a vasului. N-am să povestesc cursa propriu-zisă; s-a desfășurat ca pe majoritatea atâtor nave care brăzdează zi și noapte mările și oceanele de pe glob. Împreună cu căpitanul am avut destul de furcă, trasând ruta în locuri necunoscute și supraveghind caricul. Apele agitate ale latitudinii 40° ne-au cruțat și vânturile puternice nu ne-au scuturat, totuși când am ajuns la Capetown, eram destul de obosit. Eram nespus de bucuros că, pentru a ne pune în legătură cu reprezentanții noștri, trebuia să zăbovim la Capetown și că aveam să stau aproape trei zile încheiate pe uscat, hoinărind prin acest minunat oraș și prin împrejurimile lui.

N-am procedat așa cum obișnuiesc toți marinarii și, forfotei pestrițe de pe Ederlly-Street i-am preferat contemplarea în liniște a acestui colț atât de îndepărtat de patria mea. Frumusețea maiestuoasă a împrejurimilor Capetown-ului mi s-a întipărit pentru totdeauna în suflet. De pe Muntele Mesei am admirat arcul uriaș și alb al orașului care îmbrățișa Golful larg al Mesei. La stânga, departe, spre sud, de-a lungul munților abrupți și turtiți ai peninsulei, se înșiruia o dantelărie de golfuri mititele care licăreau în soarele strălucitor. Spuma de un alb orbitor a resacei[17] tivea secerile aurii ale nisipului de pe litoral. Mai în spate, spre nord, se întindeau lanțurile albastre ale unor munți înalți. Coama mare a Muntelui Leului, dominată de un pisc

[17] Resacă – apele care scaldă țărmul. (Nota red. rom.).

ascuțit, despărțea semiluna Capetown-ului de litoralul See-Point-ului. De aici, de sus, puteam să-mi dau seama cât de puternice erau valurile ce veneau din largul oceanului. Vizitai și partea cealaltă a peninsulei, Meisenberg, și mă desfătai cu tandra mângâiere a valurilor albastre ale curentului Acului.

Pe drum, la vestita vie a lui Vanderstael din Weinberg, am băut un vin neîntrecut, bătrân de un veac, și nu mă mai săturam admirând pe fereastra mașinii străvechea arhitectură a caselor olandeze, străjuite de stejari gigantici și de brazi ce răspândeau un parfum îmbătător, cu totul deosebit. În ultima zi, luai dimineața un taxi și plecai spre faleza tăiată în stâncă la sud de See-Point. Povârnișurile roșii ale stâncilor vârfului Chapman dispăreau în valurile spumegânde ce scăldau țărmul. Vântul îmi arunca în față stropi sărați. Bătut de vânt, înviorat de acest contact cu oceanul, trecui pe povârnișurile celor Doisprezece Apostoli și de golful Camp. Hotărâi să rămân și seara aici, singur-singurel, pe țărmul deschis al oceanului, în suburbia See-Point, vestită prin cârciumioarele ei îmbietoare, pe care le cunoșteam dintr-o altă vizită la Capetown. Se însera. Oceanul nevăzut își trăda prezența prin mugetul înăbușit. Străbătui un bulevard mic, cu trotuare asfaltate, și o luai la dreapta, spre ușa cunoscută, de un verde deschis, luminată de două globuri mate în vârful unor stâlpi. Sala îndrăgită de marinari, unde ajungeai coborând niște trepte, era plină de fum de țigară, de miros de vin și larmă. Patronul știa de bună seamă ce-i merge la inimă marinarului, căci o scripcă șăgalnică răspândea de pe estradă în valuri o melodie duioasă de Brahms.

În seara aceea mă copleșise melancolia dulce, neînțeleasă, a despărțirii. Cine dintre noi n-a simțit această galeșă tristețe despărțindu-se de meleaguri care, deși străine, i-au rămas la inimă. A doua zi, nava noastră ridica ancora și aveam să ne despărțim poate pentru totdeauna de minunatul oraș prin care am trecut ca un străin, fără să cunosc pe nimeni și neștiut de nimeni, liber ca pasărea cerului în singurătatea mea. Când ai apucat să guști din asemenea viață, ea ți se pare, nu știu de ce, întotdeauna caldă, frumoasă, așa cum nu e, poate, în realitate…

În această dispoziție mă așezai resemnat la o măsuță dintr-o nișă. Chelnerul, atras de aurul galoanelor mele, veni în fugă, slugarnic. Comandai o cantitate respectabilă de băutură, prin care voiam să sărbătoresc despărțirea. Îmi aprinsei luleaua și

începui să studiez fețele însuflețite și aprinse ale marinarilor, fetișcanele cochet îmbrăcate. O porție bună de rom diluat cu zeamă de portocale dădu gândurilor mele sensul dorit și mă pierdui într-un șir de lente meditări asupra acestei vieți străine, învestit fiind cu acel minunat drept de a nu participa la ea, care întotdeauna înalță pe călătorul perspicace cu o treaptă mai sus decât cei din jurul său.

Scripca începu din nou să-i zică, de data asta niște melodii țigănești de Sarasate. Totdeauna mi-au plăcut, așa că nu vă fie cu mirare dacă m-am lăsat din toată inima furat de melodii care parcă mă îmbiau să plec departe și totodată îmi vorbeau de amărăciunea despărțirii, de năzuința confuză de a înțelege neînțelesul... Melodia conteni. Îmi revenii din visare și scotocii în buzunare, căutând chibriturile. În timp ce le căutam, pe estradă apăru o fată, potrivită de stat. Când o văzui, simții – vorba francezului – o înțepătură în inimă, atât de neașteptată și nepotrivită cu această cârciumă era frumusețea luminoasă a fetei. Mi-e greu s-o descriu, și apoi n-are rost. Întâmpinată cu strigăte de satisfacție, fata se apropie cu pași repezi de marginea estradei și începu să cânte. Vocea era slabă, dar plăcută. Trebuie că le plăcea din cale-afară, căci în sală se așternu încet, încet, tăcerea. Cântă ceva, după cât pricepui, de dragoste și dor. Îmi plăceau inflexiunile delicate ale glasului ei și felul deosebit al interpretării sale. Când fata dispăru în culise, un tunet de aplauze și urlete de entuziasm o rechemară. Apăru din nou, de data asta într-o rochie decoltată destul de îndrăzneț. Începu un dans cu pocnituri din tocuri, repetând cuplete ațâțătoare, în hohotele aprobative ale celor de față. Atât de puțin se potrivea frumusețea delicată a fetei cu dansul și cupletele acestea, încât mă simții aproape jignit. Întorsei capul și-mi umplui din nou paharul. Apoi începui să-mi aprind luleaua pe îndelete, scosei ceasul... și deodată mă întorsei brusc spre stradă, fără a mai apuca să văd cât era ora. Între timp fata își schimbase din nou rochia. Acum purta una de catifea neagră, cu guleraș de dantelă, ce-i dădea o înfățișare gingașă și parcă din alte vremi. Ocupat cu luleaua mea, trăgeam în același timp cu urechea la cântecul pasionat pe care îl începuse acum, iar când deslușii numele corăbiei „Sfânta Ana”, îmi încordai cât putui auzul și atenția, ca să nu scap nimic din vioaia melodie. Într-adevăr, cânta ceva despre bravul căpitan Jesselton care brăzda

mările sudului, despre catargele înalte ale navei „Sfânta Ana” și – care nu-mi fu mirarea! – despre apa vie pe care o scosese căpitanul în drumul său pe lângă Insula Misterelor și care înveselea pe vii și-i învia pe morți, dar care căpitan pierise după aceea fără urmă o dată cu corabia sa. Cântecul se termină, fata făcu o plecăciune, și dădu să plece. Dar atunci aruncai masca prefăcutei indiferențe, sării în picioare și începui să urlu atât de tare „bis”, încât toți întoarseră capul spre mine.

Fata se uită și ea la mine, parcă surprinsă, zâmbi, dădu negativ din cap și ieși grăbită din scenă. Revenindu-mi, mă rușinai puțin, fiindcă nu-mi place manifestarea furtunoasă a sentimentelor. Dar cântecul fetei mă împiedica să mă gândesc la altceva. Îmi frământam mintea, încercând să ghicesc ce legătură putea fi între corabia naufragiată și această cântăreață dintr-o cârciumioară a Capetown-ului. Doream tot mai puternic să găsesc fata și s-o descos. În clipa aceea, ridicând privirea, o văzui stând în fața mea.

— Bună seara, spuse ea încet. V-a plăcut cântecul meu?

Mă ridicai și o poftii la masă. Chemai chelnerul, comandai un cocteil pentru ea și numai după aceea o privii. Era palidă și trasă la față de oboseală, ceea ce denota o viață nesănătoasă. Felul ei cam caraghios de a-și sălta ironic năsucul – altminteri drăgălaș – era compensat de un zâmbet plăcut, întrucâtva stingherit. Rochia simplă de catifea, strânsă pe corp, îi scotea în evidență pieptul desăvârșit.

— Nu ești prea vorbăreț, căpitane, spuse cu ironie fata, înălțându-mă în grad. Cine ești și de unde vii?

Aflând că sunt din Rusia Sovietică, fata începu să mă cerceteze cu neascuns interes. La rândul meu o întrebai cum o cheamă și inima începu să-mi bată mai tare, când îmi răspunse:

— Ann Jesselton.

Începu să-mi pună o sumedenie de întrebări despre patria-mi îndepărtată. Dar îi răspundeam monosilabic, copleșit cu totul de acest capriciu al sorții, care înnodase peste veacuri, într-un fel atât de straniu, firul celor ce găsisem pe epavă cu fata care stătea acum înaintea mea. În sfârșit, folosind un moment potrivit, o descusui despre rudele ei și o întrebai ce legătură avea cu căpitanul despre care vorbea cântecul. Brusc, fața expresivă a Annei se închise parcă, tânăra deveni distantă și nu-mi răspunse. Insistai, dându-i în același timp a înțelege că mă

interesam nu fără motiv de căpitanul Jesselton și că, în virtutea anumitor împrejurări, am dreptul să procedez așa.

Fata se îndreptă brusc pe scaun și ochii ei mari mă priviră cu vădită dușmănie.

— Auzisem că rușii sunt oameni bine-crescuți, rosti ea apăsat. Dar dumneata... dumneata ești la fel ca ceilalți, și mâna ei micuță făcu un semn spre sala plină de gălăgie și de fum.

— Ascultă, Ann, încercai să protestez, dacă ai ști ce mi-a stârnit curiozitatea, dumneata n-ai…

— Mi-e totuna, mă întrerupse ea, nu vreau și nici nu pot să discut cu dumneata despre ceva ce e important, ce e al meu, aici și atunci când eu… Ann se opri, apoi continuă: Iar dacă crezi cumva că banii dumitale îți dau dreptul să scotocești în sufletul meu, atunci, noapte bună, azi nu am chef!

Se ridică. Mă ridicai și eu, tare necăjit de această absurdă întorsătură a lucrurilor.

Ann îmi citi amărăciunea zugrăvită pe chipul meu, ochii i se îmblânziră și cu un aer de gratitudine mă rugă s-o conduc acasă. Plătii și ieșirăm. Oceanul apropiat vuia și-și trimitea aroma sărată până la noi. Când traversarăm strada lată și pustie, o luai de braț pe Ann. La dreapta, departe, se pierdea în apă masa întunecoasă a Capului See; la stânga, dincolo de acoperișurile caselor scăldate în lumină, îndărătul vegetației întunecate din Green-Point, lucea farul de pe Dealul Semaforului. Ne afundarăm în umbra unei alei cu arbori tineri și începui să-i povestesc fără nicio introducere ultima-mi călătorie pe „Komintern” și întâlnirea cu epava. Terminai spunându-i că însemnările căpitanului Jesselton se găsesc acum în cabina mea. Ann mă ascultă fără să mă întrerupă. După cât se părea, povestea o tulburase. Apoi, se oprise brusc la portița unei grădinițe, care înconjura o casă cufundată în întuneric. Ceva mai încolo, un felinar înalt își prefira razele prin frunzișul arborilor mici și puteam vedea bine ochii mari și triști ai fetei. Mă priveau cu atenție și expresia lor nu se potrivea de loc cu tonul ironic al vocii:

— Ești marinar adevărat, de vreme ce poți scorni astfel de năzbâtii…

Ann izbucni într-un râs potolit, mă apucă de un nasture de la tunică și, ridicându-se puțin în vârful picioarelor, mă sărută… În

clipa următoare dispăruse prin portiță, în umbra arborilor unde lumina felinarului nu mai ajungea.

— Ann!… stai puțin! strigai tulburat.

Dar nu primii niciun răspuns. Mai zăbovii câteva minute cu un sentiment nedefinit de dezamăgire. Apoi mă întorsei, dar abia făcui câțiva pași înapoi, pe alee, că auzii glasul fetei:

— Căpitane, când pleacă vasul dumitale?

Privii cadranul fosforescent al ceasului și răspunsei sec:

— Peste patru ore… Ce dorești, Ann?…

Răspunsul nu veni. Auzii numai izbitura ușoară a unei uși ce se închidea…

Era prea devreme ca să mă întorc pe vas, iar în cârciumioară nu mai voiam să intru. O luai agale pe jos, de-a lungul țărmului, către steaua strălucitoare ce pălea pe Dealul Semaforului. Ocolii dealul până în port; nu erau mai mult de patru kilometri. Tot timpul fui stăpânit de senzația vagă că aș fi pierdut ceva… Pe povârnișul dinspre Green-Point mă izbi din coastă briza. Și ca de atâtea ori în fața oceanului, toate durerile mele mi se părură mărunte. În zori, ieșii pe aleea largă dintre docurile Victoria și Capul Mule, și vreo jumătate de oră examinai tăcut coamele purpurii ale valurilor din golf, așteptând șalupa. „Enisei” ieșise încă de ieri din radă, gata să-și continue drumul lung.

Mă întorsei pe navă, coborâi în cabina mea și mă întinsei pe canapea. Cartul următor era al căpitanului, dar mie nu-mi era somn. Îmi băgai capul sub robinet, apoi băui o cafea fierbinte și ieșii pe puntea superioară, ca să mai admir o ultimă dată orașul ce mă fermecase după ce-l vizitasem de două ori. Mi-ar fi plăcut să stau mai mult aici, la poalele munților ciudați, la doi pași de ocean. Golful azuriu, străbătut de liniile drepte ale celor două epiuri[18], era străjuit de case albe, așezate în amfiteatru. Deasupra lor – o panglică verde de arbori uriași, iar și mai sus, pripoarele fumurii ale Piscului Diavolului și Muntelui Mesei, care formau partea superioară, de dimensiuni uriașe, a amfiteatrului. La dreapta, îndărătul arcului pronunțat al malului, se ascundea See-Point-ul.

O lovitură puternică de clopot pe teugă anunță ancora la pic[19]. Sirena gemu, vinciul scârțâi, obișnuitele strigăte: „Ancora e

[18] Epiu – dig spărgător de valuri. (Nota red. rom.).

[19] Ancora la pic – momentul în care lanțul ancorei ia poziția verticală și se dă drumul vinciului. (Nota red. rom.).

liberă!” și „Enisei”, manevrând și semnalizând, începu să-și mărească viteza.

Timpul trecea și un soare orbitor încingea puntea când „Enisei” își schimbă direcția, cotind spre nord. Siluetele celor trei munți ai Capetown-ului se cufundau treptat în mare, până ce dispărură cu totul în valuri. Luasem locul căpitanului pe pasarela de comandă. Deodată îl văzui venind întins la mine, surâzător, și întinzându-mi o hârtie: „Iată ce am primit; cred că pentru dumneata. Văd că nu ți-ai pierdut timpul prin oraș!”

Nedumerit, luai telegrama proaspăt recepționată și citii: „Comandantului vasului rusesc. Stop. Regret cele petrecute ieri. Stop. Trebuie să ne vedem. Stop. Caută-mă neapărat când te întorci. Ann”. O clipă apăru în fața ochilor chipul plăcut al fetei... Sentimentul că pierdusem ceva puse din nou stăpânire pe mine. Dar mă dominai și împăturii liniștit telegrama. Eram încredințat că mă despărțisem de Capetown pentru mulți ani, dacă nu chiar pentru totdeauna, și nici nu-i puteam răspunde, fiindcă nu se gândise să-mi deie adresa... Ridicai mâna în sus și răsfirai degetele. Briza puternică înșfăcă îndată telegrama, o răsuci de câteva ori și o scufundă în dâra înspumată a elicei...

De cum sosii la Leningrad, mă apucai de lucru. Specialiștii în marină pe care-i consultasem în legătură cu descoperirile lui Jesselton se mulțumiră să se mire și să se îndoiască. Sfătuit de un prieten, mă adresai în sfârșit academicianului Vereskov, geochimist cu mare renume. Bătrânul fu grozav de încântat la auzul celor ce-i povestii și îmi explică că fosele oceanice s-au format din vremuri preistorice și că nu e exclus să găsim în ele substanțe demult dispărute de pe suprafața pământului – minerale și gaze cu proprietăți fizice și chimice foarte deosebite de cele cunoscute azi. Da’ ele trebuie căutate în prăpăstiile străvechi din oceane, puține la număr și concentrate tocmai în emisfera sudică, între Australia și Africa. Totuși, la întrebarea mea dacă manuscrisul găsit prezintă vreo însemnătate pentru știință, academicianul se mărgini să observe prudent că latitudinea și longitudinea indicate ar prezenta, desigur, o oarecare importanță, dar că, pe baza unor date culese pe o cale atât de neobișnuită, nimeni n-ar avea curajul să tragă vreo concluzie. Descoperirile lui Jesselton le-ar putea verifica numai o expediție specială, dar cine ar primi să organizeze o expediție atât de costisitoare, într-o regiune atât de îndepărtată, luându-

se după niște indicații atât de dubioase? Când am ieșit de la bătrânul savant, eram stăpânit de aceeași tristețe și dezamăgire de parcă aș fi pierdut ceva, ca atunci la Capetown. Ceea ce mi se păruse fără doar și poate deosebit de important, pălise dintr-o dată și am priceput că o întâmplare din viață cu cât e mai neobișnuită și mai minunată, cu atât e mai greu s-o zugrăvești în culori convingătoare...

• LACUL DUHURILOR DE MUNTE

Acum câțiva ani, am străbătut cu o expediție de cercetări o parte din Altaiul Central și creasta Listveaga, de pe malul stâng al cursului superior al râului Katun. Ținta cercetărilor mele era aurul. Cu toate că n-am găsit însemnate zăcăminte de aur, în schimb am rămas entuziasmat de natura minunată a Altaiului.

Locurile pe unde am lucrat nu aveau nimic deosebit. Listveaga este o creastă relativ scundă, nu afli acolo nici zăpezi veșnice, nu vei vedea deci nici sclipirile ghețarilor, nici lacuri de munte, nici piscuri amețitoare, într-un cuvânt, nimic din nenumăratele frumuseți ale înălțimilor care te uimesc și te subjugă în regiunile cu munți mai înalți. Dar frumusețea aspră și atrăgătoare a masivelor pleșuve care-și înalță spinările stâncoase deasupra pădurilor din taigaua stufoasă, munții care se îngrămădesc la poalele acestor vârfuri golașe asemeni valurilor mării m-au răsplătit din plin pentru existența destul de plicticoasă din văile largi și mlăștinoase ale râurilor, unde se desfășurau lucrările mele.

Îmi place natura nordică cu liniștea ei posomorâtă, cu uniformitatea coloritului ei sărăcăcios, o iubesc, pesemne, pentru singurătatea și sălbăticia ei primitivă, și n-aș da-o pe toată strălucirea pitorească a sudului, care îți pătrunde stăruitor în suflet. În clipele când mă cuprinde dorul de spațiile largi, de nemărginirea firii, lucru care se întâmplă adesea oricărui explorator sătul de viața zgomotoasă a marilor orașe, revăd cu ochii minții stâncile cenușii, marea plumburie, uriașele păduri de molizi cu coroana rotundă sau sihla posacă a codrilor jilavi de brad…

Ce mai încolo-încoace, eram foarte mulțumit de peisajul uniform care mă înconjura și-mi îndeplineam cu plăcere sarcina. Pe lângă altele, mai aveam de îndeplinit încă o însărcinare: să cercetez un ținut de pe cursul mijlociu al Katunului, unde se găsește un azbest de foarte bună calitate. Zăcămintele se aflau

în apropierea unui sat mare, anume Cemal. Drumul cel mai scurt spre acele locuri trecea prin preajma celei mai înalte creste din Altai, creasta Katunului, de-a lungul văilor Katunului superior. După ce voi fi ajuns la satul Uimon, urma să trec peste culmile Tereztinskului – o altă creastă înaltă, și, traversând Ongudaiul, să ajung iarăși în valea Katunului. Cu toate că eram nevoit să mă grăbesc și să străbat zilnic etape foarte lungi, abia cu prilejul acestui drum am fost cu adevărat fermecat de natura Altaiului.

Îmi mai aduc perfect de bine aminte și astăzi cum am coborât cu mica noastră caravană spre valea Katunului, după un drum lung prin „urman”, cum se spune pe aici codrului des de cedri, zade și brazi argintii. În locurile acelea, terenul mlăștinos ne-a făcut să întârziem foarte mult: caii se cufundau până la burtă în mocirla noroioasă, ascunsă privirilor noastre de un strat vegetal. Fiecare palmă de loc trebuia cucerită cu prețul unor mari eforturi. Totuși n-am vrut să opresc caravana pentru popasul de noapte, hotărând să trec în aceeași seară pe malul drept al Katunului.

Curând, dincolo de piscuri răsări luna, așa că nu ne-a fost prea greu să ne continuăm drumul. Șopotul uniform al râului iute întâmpină prietenos sosirea noastră pe malurile sale. În lumina lunii, Katunul părea foarte adânc. Când însă călăuza noastră intră cu calul său sur în valurile plumburii și clocotitoare, toți ceilalți cai îl urmară și apa se dovedi a nu fi mai sus de genunchi. Am trecut lesne pe malul celălalt. După ce am depășit prundișul semănat cu mari bolovani de râu, am nimerit iarăși în mlaștină sau în karagainik, cum îi spun siberienii. Brazi subțiri se înălțau ici-colo pe velința moale a mușchiului, iar pe mușuroaiele înalte, risipite în tot locul, se legănau în vânt și foșneau desișurile de rogoz uscat. Să poposim aici ar fi însemnat ca toată noaptea caii să „citească ziarul”, adică să rămână nemâncați. Iată de ce am hotărât să mergem mai departe.

Panta pe care ne angajasem ne îngăduia să sperăm că vom da de un teren uscat. Poteca se înfunda în bezna întunecoasă a unei păduri de brad, iar copitele cailor se cufundau în covorul moale de mușchi. Am mers așa vreo oră și jumătate, până când pădurea începu să se rărească; se iviră cedri și brazi albi, mușchiul dispăru treptat, dar urcușul nu se sfârșea, ba dimpotrivă devenea tot mai abrupt. Oricât încercam să ne

îmbărbătăm, greutățile de peste zi nu trecuseră fără urme, așa că cele două ore de urcuș ni s-au părut din cale-afară de grele. Iată de ce ne bucurarăm cu toții când potcoavele cailor sunară pe piatră, iscând scântei, și în fața ochilor noștri apăru culmea aproape netedă a dealului. Era aici și iarbă pentru caii noștri, și loc uscat, prielnic pentru instalarea corturilor. Într-o clipă, caii fură despovărați și corturile ridicate la poalele unor cedri uriași. Iar după obișnuita solemnitate a golirii unei găleți întregi de ceai fierbinte și a fumării pipelor, ne-am cufundat cu toții într-un somn adânc.

M-a trezit lumina strălucitoare a zorilor și peste câteva clipe eram afară din cort. Un vânt proaspăt legăna ușor ramurile negre-verzi ale cedrilor care se înălțau chiar în fața intrării în cort. În stânga mea, între trunchiurile a doi arbori, se deschidea un luminiș larg. Prin fereastra aceasta se conturau ca într-o ramă neagră siluetele ușoare a patru vârfuri muntoase, albe și ascuțite, profilate pe lumina trandafirie și clară a zorilor. Văzduhul era uimitor de străveziu. Pe coastele abrupte ale celor patru vârfuri golașe de munte unduiau toate nuanțele posibile ale unui roșu palid și luminos. Ceva mai jos, pe suprafața bulbucată a unui ghețar albastru deschis, se așterneau imense fâșii oblice de umbre, de un albastru mai închis. Temelia aceasta vineție sublinia mai mult parcă ușurătatea aproape aeriană a masivelor muntoase, care păreau să răspândească o lumină proprie, și făcea ca intrândurile de cer cuprinse între piscuri să pară o mare de aur curat.

S-au scurs câteva minute. Soarele se înălța mai sus, aurul cerului căpăta reflexe purpurii, tonurile trandafirii lunecară de pe piscuri făcând loc unui albastru limpede, iar ghețarul sclipi într-un nou veșmânt argintiu. Curând, cărăușii începură să adune caii de povară, să strângă corturile; glasurile lor răsunau voioase, eu însă continuam să mă minunez în fața biruinței dobândite de această vrajă luminoasă. După orizontul limitat al potecilor din taiga, după asprimea sălbatică a tundrelor pustii, descopeream această lume nouă, lume de iradieri străvezii, de jocuri schimbătoare și diafane, iscate de lumina soarelui.

După cum vedeți, prima mea iubire, dragostea pentru piscurile golașe ale Altaiului izbucnise puternic și fără veste. Această dragoste a mea nu avea să-mi aducă în viitor nicio dezamăgire, ci, dimpotrivă, îmi dăruia mereu noi și noi impresii.

N-am să mă apuc acum să descriu senzațiile ce m-au cuprins la vederea transparenței nemaipomenite a apelor, când albăstrii, când verzi ca smaraldul, a lacurilor de munte și a strălucirii orbitoare a ghețarilor albaștri. Aș vrea doar să spun că aspectul acestor munți de zăpadă m-a făcut să înțeleg mai profund noțiunea de: „frumusețe a naturii”. Succesiunea aproape melodioasă, aș spune, a tuturor acestor lumini, umbre și culori împrumutau lumii o armonie cerească. Iar eu, o ființă cât se poate de pământeană, înrâurit de lumina munților, am fost adus într-o stare de sensibilitate cu totul deosebită. Și, fără îndoială, că descoperirea despre care am de gând să vă povestesc se datorează în bună măsură tocmai acestei înalte sensibilități.

Trecând peste porțiunea muntoasă a itinerarului, am coborât din nou în valea Katunului și am înaintat în stepa Uimonă, o depresiune netedă, unde am găsit un nutreț minunat pentru cai. Apoi am trecut și de piscurile Tereketinskului, care nu mi-au oferit nimic interesant din punct de vedere geologic. Ajunși la Ongudai, am trimis pe ajutorul meu mai departe, să ducă la Biisk colecțiile și echipamentul expediției noastre. Cercetarea zăcămintelor de azbest de la Cemal o puteam face mai superficial: însoțit numai de o călăuză, călări amândoi pe cai odihniți, am ajuns curând până la malul Katunului și am poposit în cătunul Kaiancea.

Ceaiul îndulcit cu miere înmiresmată, pe care ni l-au oferit gazdele, era, foarte bun și am zăbovit multă vreme așezați în jurul mesei de scândură nevopsită din grădină. Călăuza mea, un oirot tăcut și cam posac, își pufăia liniștit pipa ferecată în aramă. Eu însă puneam gazdei tot felul de întrebări despre particularitățile drumului ce-l aveam de străbătut până la Cemal. Gazda, un tânăr învățător cu chipul luminos și ars de soare, îmi răspundea bucuros la toate întrebările.

— Da, și mai e ceva, tovarășe inginer, îmi răspunse el. În apropiere de Cemal ai să dai de un sătuc. Acolo locuiește vestitul nostru pictor Ciorosov – desigur c-ai auzit de el. Nu-i vorbă, bătrânul e cam ursuz, dar dacă ai să-i placi, o să-ți arate el tot ce merită să fie văzut. Și are o mulțime de tablouri frumoase.

Mi-am amintit de tablourile lui Ciorosov, văzute la Tomsk și la Biisk; îmi plăcuseră mai cu seamă două dintre ele: „Coroana Katunului” și „Han-Altai”. N-ar fi fost rău să desăvârșesc

cunoștința făcută cu Altaiul, vizitându-l pe Ciorosov chiar în atelierul lui, admirându-i operele, ba poate chiar îmbogățindu-mă cu vreun desen frumos.

A doua zi, cam către prânz, am pornit în valea largă despre care mi se vorbise. Pe coastă, la umbra unor zade, se înălțau câteva case noi de lemn, încheiate din trunchiuri gălbui, sclipind în soare. Totul corespundea întocmai descrierii tânărului învățător din satul vecin și, fără nicio ezitare, mi-am îndreptat calul spre casa pictorului Ciorosov.

Mă așteptam să găsesc aici un moșneag morocănos. Iată de ce am fost foarte uimit când în pridvor m-a întâmpinat un bărbat sprinten, uscățiv, cu fața rasă și cu mișcări agere, precise. Dar, cercetându-i mai atent chipul ușor măsliniu, cu trăsături mongole, am băgat de seamă că părul tuns scurt ca o perie și mustața aspră îi sunt semănate din belșug cu fire cărunte. Crețuri adânci îi brăzdau obrajii supți, subliniind pomeții proeminenți și fruntea înaltă și bombată. Pictorul m-a primit cu amabilitate, dar n-aș putea spune că era prea bucuros de vizita mea. L-am urmat în casă, oarecum stânjenit.

Mai târziu, impresionat, pesemne de sincera mea admirație pentru frumusețile Altaiului, Ciorosov deveni mai comunicativ. Câteva din zgârcitele lui povestiri despre locurile deosebit de frumoase ale ținutului mi se întipăriră în minte cu o mare limpezime, atât de surprinzător de ascuțit era spiritul lui de observație.

Atelierul său – o cameră mare, netencuită, cu ferestre uriașe – ocupa jumătate din casă. Din mulțimea de schițe și tablouri, nu prea mari, se distingea o pânză spre care m-am simțit atras dintr-o dată. Din explicațiile lui Ciorosov, am aflat că era o variantă personală a marelui tablou „Denî-Der” („Lacul Duhurilor de Munte”), păstrat într-unul din muzeele siberiene.

Am să descriu în amănunt pânza asta, dat fiindcă ea are o mare însemnătate pentru înțelegerea celor ce urmează.

Culorile dense ale tabloului sunt luminate de razele soarelui unei după-amiezi târzii. Oglinda vânătă-cenușie a unui lac, din chiar mijlocul pânzei, respiră o răcoare și o tăcere tihnită. În primul plan, pe malul neted semănat de bolovani, zace un trunchi de cedru, conturându-se pe fondul velinței de iarbă, al cărui verde alternează cu albul imaculat al unor pete de zăpadă. Un bloc mare, albăstrui, de gheață, s-a înfipt în mal, chiar lângă

rădăcinile cafenii ale cedrului prăvălit. Alte mici blocuri de gheață, precum și pietrele mari cenușii de pe mal proiectează pe fața nemișcată a lacului umbre: când verzui, când albastre-cenușii. Doi cedri pitici, despuiați de vânturi, își înalță ramurile dese, ca pe niște mâini ridicate spre cer. În al doilea plan se văd crescând din apa lacului pereții albi ca zăpada ai unor munți cu creste ascuțite și coaste stâncoase, colorate în violet și galben-deschis. În mijlocul pânzei, un ghețar își înfige în apă baza grunjoasă de un albastru intens, iar deasupra lui, la înălțimi amețitoare, se ridică spre cer o piramidă ca de diamant în trei muchii, la stânga căreia flutură o maramă de nori trandafirii. În stânga văii abrupte – pe care a coborât ghețarul – se află un munte de formă perfect conică, înveșmântat și el într-o mantie strălucitoare de zăpadă. Numai rarele dungi galben-deschis, ce se strevăd de sub mantia albă, marchează povârnișurile stâncoase. Muntele acesta se sprijină pe o temelie largă, ce-și coboară în apă treptele de piatră, ca pe o scară uriașă, spre capătul cel mai îndepărtat al lacului…

Tabloul radia o atmosferă de renunțare deplină, de puritate rece, strălucitoare, atmosferă care mă subjugase cu desăvârșire în drumul meu prin munții Katunului. Am stat așa multă vreme, tăcut, cu privirile ațintite spre adevăratul chip al munților Altaiului, minunându-mă de agerul simț de observație de care dăduse dovadă poporul, botezând lacul acesta cu numele „Denî-Der” – „Lacul Duhurilor de Munte”.

— Unde ați găsit un asemenea lac? întrebai într-un târziu. Și oare există el aievea?

— Există și trebuie să mărturisesc că în realitate este mult mai frumos. Meritul meu constă numai în redarea corectă a esențialului, răspunse Ciorosov. De altfel, realizarea acestor impresii esențiale m-a costat destul de scump… Da, și nici aflarea acestui lac nu este prea lesnicioasă, măcar că, fără îndoială, lacul poate fi totuși găsit. Dar dumneata ce nevoie ai de el?

— Nicio nevoie, doar așa, ca să admir și eu un loc minunat. Că dacă vezi una ca asta, nici de moarte nu te mai temi.

Pictorul mă privi cercetător și-mi spuse:

— Da, să știi că ai rostit un mare adevăr. „Nici de moarte nu te mai temi”. Cu siguranță că nu cunoști legendele oiroților legate de acest lac.

— Trebuie că sunt foarte interesante, de vreme ce au botezat lacul cu un nume atât de poetic.

Ciorosov își mută privirea asupra tabloului.

— N-ai băgat de seamă nimic neobișnuit?

— Ba da. Uite aici, în colțul din stânga, unde se înalță culmea asta în chip de con, răspunsei eu. Vă rog să mă iertați, dar aici culorile mi s-au părut absolut nefirești.

— Ia mai privește-le o dată, dar așa... mai atent...

Mi-am ațintit din nou ochii asupra tabloului și trebuie să spun că măiestria pictorului era atât de mare, încât pe măsură ce mă uitam mai mult, sesizam tot mai multe amănunte, amănunte izvorâte parcă din adâncurile tabloului. De la poalele muntelui celui conic se ridica un nouraș alb-verzui, radiind o lumină slabă. Încrucișarea acestei iradieri cu razele reflectate de lumina strălucitoare a zăpezii isca pe fața apei lungi fâșii de umbre și tonuri de un roșu nemaivăzut. Pete asemănătoare, dar mai intense, aproape sângerii, se zăreau pe locurile de unde se desprinseseră bucăți de stâncă. Iar acolo unde de după zidul alb al muntelui răzbăteau razele directe ale soarelui, se conturau deasupra ghețurilor și stâncilor un fel de coloane înalte de fum sau de vapori albaștri-verzui, aducând cu niște imense siluete omenești, care dădeau peisajului un aer fantastic și sinistru parcă.

— Nu înțeleg ce poate fi aci, spusei eu, arătând coloanele albăstrii-verzui.

— Și nici nu te osteni să-nțelegi, zâmbi Ciorosov. Dumneata cunoști bine natura, o îndrăgești, dar nu-i dai crezare.

— Dar dumneavoastră cum vă explicați aceste lumini roșii de pe stânci, stâlpii albaștri-verzi, norii radiind lumină proprie?

— Explicația e simplă: duhurile munților, răspunse pictorul, foarte liniștit.

M-am întors surprins către el, dar n-am aflat pe chipul lui impenetrabil nicio urmă de surâs.

— Nu glumesc de loc, continuă el, la fel de netulburat. Dumneata socoteai că i s-a dat lacului acestuia numele pe care-l știi numai pentru frumusețea lui nepământească? De frumos o fi el frumos, dar vezi că renumele lui nu-i chiar din cele bune. Uite eu, de pildă, am pictat tabloul, dar abia am scăpat cu zile din locurile acelea. Am fost acolo în nouă sute nouă, ș-apoi până-n nouă sute treisprezece am tot zăcut...

L-am rugat pe Ciorosov să-mi povestească și mie legendele lacului aceluia. Ne-am așezat într-un colț, pe un divan larg, acoperit cu un covor mongol țesut din lână aspră, galben-albastră. Din colțul acela vedeam perfect de bine tabloul înfățișând „Lacul Duhurilor de Munte”.

— Frumusețea lacului, începu Ciorosov, a atras încă din vechime oamenii, dar niște forțe necunoscute curmau adesea viața îndrăzneților care se încumetau să răzbată până la malurile lui. Am simțit și eu chiar pe pielea mea acțiunea fatală a lacului, dar despre asta o să vorbim mai încolo. Interesant este că lacul e mai frumos ca oricând în zilele călduroase de vară, ori tocmai în asemenea zile se manifestă mai cu osebire forțele sale ucigătoare. De cum zăreau luminile roșii-sângerii de pe stânci și sclipirile albastre-verzui ale stâlpilor fantomatici, oamenii erau cuprinși de senzații stranii. Vârfurile înzăpezite din jur îi striveau parcă cu o greutate de nesuportat, în fața ochilor începea să le joace hora năucitoare a razelor de lumină. Oamenii erau atrași spre masivul muntelui conic, unde li se năzăreau siluete albastre-verzi ale duhurilor muntelui, dănțuind fantastic în jurul norului care răspândea o lumină verzuie. Dar de îndată ce se apropiau de locul acela, totul dispărea și muntele rămânea singuratic, străjuit doar de stâncile pleșuve. Sufocându-se, abia mai putându-și trage picioarele, sleiți de puteri, cu sufletul apăsat de senzații stranii, nenorociții se îndepărtau cât mai repede de locul blestemat, dar, de obicei, pe drum îi ajungea moartea. Doar câțiva vânători deosebit de rezistenți au izbutit, după chinuri nemaipomenite, să ajungă cu zile până la iurta cea mai apropiată. Unii au murit curând după aceea, alții au zăcut multă vreme, pierzând pentru totdeauna fosta lor rezistență și îndrăzneală. De atunci a căpătat Denî-Der-ul un nume rău, a cărui veste s-a întins în tot ținutul și oamenii au încetat aproape cu desăvârșire să calce malurile lacului. Nu găsești acolo nicio sălbăticiune, nicio pasăre, iar pe malul stâng, unde horesc duhurile, nu crește nimic, nici măcar iarba nu încolțește. Cunoșteam încă de mic legenda aceasta și ardeam de mult de dorința să cercetez și eu domeniile duhurilor de munte. Acum vreo douăzeci de ani am petrecut acolo două zile în completă singurătate. În prima zi, n-am băgat de seamă nimic deosebit și am lucrat în tihnă, realizând câteva studii. Dar pe cer se perindau nori deși, din pricina cărora lumina era mereu

schimbătoare și nu-mi îngăduia să prind și să realizez transparența aerului de munte. Atunci am hotărât să înnoptez în pădure, cam la o jumătate de verstă de lac, și să mai rămân acolo încă o zi. Către seară am simțit în gură o senzație curioasă, ca o arsură care mă tot silea să scuip, și o greață ușoară. De obicei rezistam bine la mari înălțimi și am fost uimit că de data aceasta aerul rărit al munților are o asemenea acțiune asupra organismului meu.

Ziua a doua se vesti minunat de frumoasă încă din zori. M-am târât până la lac, cu capul greu și simțind o mare slăbiciune. Curând însă m-am adâncit în muncă și am uitat totul. Soarele se ridicase fierbinte, când mi-am terminat studiul (care mai târziu a stat la baza viitorului tablou) și am dat la o parte șevaletul, ca să arunc o ultimă privire de ansamblu asupra lacului.

Eram grozav de ostenit, mâinile îmi tremurau, uneori îmi simțeam capul tulbure, senzația de greață creștea mereu. În clipa aceea am zărit duhurile lacului. Pe fața străvezie și netedă a apei lunecă ușor umbra unui nor jos. După semiîntunericul de-o clipă, razele piezișe ale soarelui părură încă mai luminoase. La marginea umbrei fugare a norului urmărit de lumină apărură deodată câțiva stâlpi diafani, aducând cu niște imense siluete omenești, învăluite în mantii largi de o fantomatică culoare albastră-verzuie. Ba apăreau, rămânând neclintite, ba se mișcau, lunecând cu repeziciune de colo-colo, ba se topeau iarăși în văzduh. Priveam nemaipomenita apariție, strivit, copleșit de teamă.

Hora tăcută a duhurilor se mai roti câteva minute, apoi stâncile sclipiră de reflexe și izbucniri de luminițe sângerii. Iar sus, deasupra întregii minunății, atârna un nor în formă de ciupercă, luminând totul cu iradierile lui slabe, verzui.

M-am simțit cuprins fără veste de un val de noi puteri, privirea mi s-a ascuțit, stâncile depărtate s-au apropiat parcă, ajutându-mă să disting toate amănuntele coastelor repezi. Am înșfăcat pensulele și-am început să lucrez cu o energie sălbatică, străduindu-mă febril să prind culorile necesare și să fixez cu grăbite trăsături de penel peisajul acela nemaiîntâlnit.

Deasupra lacului trecu o adiere ușoară și pe dată norul și fantomele albastre-verzui dispărură. Numai luminițele purpurii de pe stânci sclipeau sumbru ca și înainte, fărâmițându-se pe suprafața apei în umbrele aruncate de stânci. Agitația care mă

cuprinsese începu să slăbească, sfârșeala resimțită înainte se întoarse și mai puternică, de parcă toată energia mi s-ar fi scurs prin vârful degetelor care strângeau pensulele și paleta. O presimțire rea mă sili să mă grăbesc. Mi-am închis lădița cu schițe și mi-am strâns lucrurile, simțind clipă de clipă o povară tot mai grea apăsându-mi pieptul și capul…

Vântul începu să sufle mai tare. Oglinda albastră și transparentă a lacului se tulbură. Norii acoperiră piscurile munților și culorile luminoase din jur începură să-și piardă strălucirea. Însuflețirea și frumusețea imaculată a lacului pieriră, făcând loc unei atmosfere posace și triste. Reflexele roșiatice se stinseră și, în locul arătărilor fantomatice, între petele zăpezii albe nu se mai vedea decât negrul stâncilor întunecoase. Respiram greu, aerul îmi țâșnea șuierând din plămâni și când izbutii, în sfârșit, să mă întorc cu spatele spre lac, abia mai puteam ține piept greutății care mă copleșea. Am parcurs ca într-un vis nelămurit drumul până la punctul de întâlnire cu călăuzele mele, care refuzaseră categoric să mă însoțească la Denî-Der. Ca într-un coșmar, munții se legănau în fața ochilor mei. Accesele de greață m-au sleit de puteri. Mă prăvăleam deseori la pământ și rămâneam întins cu fața în jos, neputându-mă ridica. Cum am ajuns până la călăuze, nu-mi mai amintesc, de altfel nici nu are vreo însemnătate. Important era că lădița cu schițele făcute la Denî-Der, pe care mi-o legasem de spate, a ajuns nevătămată.

Călăuzele m-au văzut de departe și și-au dat seama ce se petrecea cu mine. M-au transportat până la tabără și m-au culcat cu fața-n sus, sprijinindu-mi capul pe un cobur.

„Ai să te prăpădești, Ciorosov”, mi-a spus șeful călăuzelor, cu o voce indiferentă de observator dezinteresat.

De prăpădit însă, după cum vezi, nu m-am prăpădit, dar multă vreme m-am mai simțit foarte prost. Moleșeala și slăbirea vederii mă împiedicau să lucrez și-mi amărau viața. La pânza cea mare „Denî-Der” am început să lucrez abia peste vreun an de zile. Iar la asta, pe care o am aici, am continuat să tot lucrez când m-am înzdrăvenit cu totul. După cum vezi, adevărul asupra lacului Denî-Der și a duhurilor de munte care sălășluiesc pe acolo m-a costat destul de scump.

Ciorosov tăcu. Printre cercevelele ferestrei mari se vedea toată valea cufundată în lumina amurgului. Subjugat de

povestirea pictorului, nu aveam niciun temei să pun la îndoială spusele lui, dar mă frământam totuși, neputând găsi nicio explicație fenomenelor stranii pe care le redase în tablourile sale. Trecurăm în sufragerie. Petromaxul care atârna deasupra mesei alunga cu lumina-i strălucitoare umbra de ireal iscată de ciudata povestire a pictorului. Nu m-am mai putut stăpâni și l-am întrebat cum aș putea ajunge la Lacul Duhurilor de Munte, dacă mi se va ivi prilejul cândva să mai trec prin acele locuri.

— Aha, te-a cucerit lacul, așa-i! zâmbi Ciorosov. Foarte bine, vizitează-l, dacă nu te temi. Notează.

Mi-am scos carnetul de însemnări, creionul și m-am pornit să notez.

— Lacul se află în lanțul munților Katun, la capătul său răsăritean. În defileul adânc dintre culmile Katunului și Ciuiskului. La vreo patruzeci de kilometri de la gurile râului Argut, în susul apei, pe dreapta, se varsă pârâul Iuneur. Locul acesta e lesne de găsit, pentru că aici Argutul face un cot și gurile Iuneurului se varsă într-o vale netedă și largă. De la gurile Iuneurului mergi mai departe, urmând malul stâng al Argutului. Cam după vreo șase kilometri, pe mâna dreaptă, ai să dai de un izvor sau, dacă vrei, mai curând să-i spunem pârâiaș. Pârâul nu-i prea mare, dar valea lui e foarte largă și se înfige adânc în lanțul Katunului. Pe valea asta trebuie să mergi. Locul e uscat, zadele cresc aici înalte, rămuroase. După ce ai să urci destul de mult, ai să dai de un mare prag abrupt, de pe care se prăvălește o mică cădere de apă. Aici valea ocolește spre dreapta, fundul văii devine tot mai întins, neted de tot, și de-a lungul ei se înșiră lanț cinci lacuri. Să tot fie o verstă între unele, jumătate de verstă între altele. Ultimul lac, cel de al cincilea, dincolo de care nu mai poți trece, e Denî-Der. Asta-i tot. Vezi doar să nu confunzi defileurile, că văi și lacuri sunt multe în munții aceia. Da, bine că mi-am adus aminte: uite un bun semn de recunoaștere! La gurile pârâului, chiar când cotești, venind din valea Argutului, ai să găsești o mică mlaștină. Pe malul ei, cum vii pe stânga, se înălța pe vremuri o uriașă zadă uscată. Ramuri nu mai avea pe ea, doar sus de tot, trunchiul ei se desfăcea în două vârfuri, uscate și ele, ca furca diavolului. Dac-o mai fi stând și astăzi la locul ei, ai să te poți orienta după dânsa.

Mi-am însemnat indicațiile lui Ciorosov, fără să bănuiesc ce însemnătate vor avea pentru mine mai târziu.

A doua zi am cercetat din nou tablourile pictorului, dar niciunul din ele nu se putea compara cu „Denî-Der”. Înțelegând ce valoare mare are tabloul acesta, nici nu m-am încumetat să sper că, l-aș fi putut dobândi cu modestele mele mijloace. Am cumpărat două mici studii de munți înzăpeziți și pictorul mi-a mai dăruit o schiță în peniță, care înfățișa cu multă măiestrie și adâncă cunoaștere dragele mele zade.

La despărțire, Ciorosov mi-a spus:

— Văd că nu-ți poți lua ochii de la „Denî-Der”, dar pânza asta nu ți-o pot dărui. Am să-ți dăruiesc studiul făcut pe malul lacului. Doar că… – se întrerupse el câteva clipe – ai să-l capeți abia după ce oi muri eu, acum mi-ar fi greu să mă despart de el. Lasă, nu te necăji, n-ai să ai mult de așteptat… O să-l primești curând, adăugă pictorul cu liniștea lui atât de tulburătoare.

Urându-i lui Ciorosov viață lungă, iar mie să-l mai întâlnesc cât de curând, am încălecat și m-am despărțit de el. Și soarta a vrut să nu-l mai văd de atunci…

A trecut multă vreme fără să mai poposesc în Altai. Patru ani s-au scurs într-o muncă încordată, iar al cincilea m-a scos pentru o vreme din circulație. M-a doborât un reumatism crâncen – boală profesională a călătorilor prin taiga. Am zăcut șase luni și mai bine, iar apoi am mai avut de furcă cu inima slăbită de boală.

Ostenit de plictiseală și de trândăvia silită la care eram supus, am fugit până la urmă din însorita stațiune balneară din sud și m-am întors în încețoșatul, dar nu mai puțin dragul Leningrad. Din însărcinarea direcției generale am pornit să cercetez zăcămintele de mercur de la Sefidkan, din Asia Centrală. Nădăjduiam ca acolo, sub soarele arzător al Turkestanului, să-mi alung din mădulare boala cea rea și să mă pot întoarce din nou în sălbăticia melancolică a nordului, care mă subjugase pentru tot restul zilelor mele. Eram, în această privință, asemeni oamenilor care nu iubesc decât o singură dată în viață, și-mi stăpâneam tot mai anevoie accesele de dor după Siberia mea dragă.

Într-o seară caldă de primăvară, pe când mă aflam în biroul meu de acasă, în fața microscopului, mi se aduse un colet care mai mult mă întristă decât îmi făcu bucurie. Într-o lădiță îngustă din scânduri de cedru, mi se trimitea studiul „Denî-Der” ca un vestitor al morții lui Ciorosov: pictorul își sfârșise viața de

muncă. A fost destul să-mi arunc o singură privire asupra „Lacului Duhurilor de Munte”, pentru a fi copleșit de amintiri.

Depărtata și inaccesibila frumusețe a Denî-Der-ului mă umplu de o tristețe cumplită. Străduindu-mă să spulber această stare de neliniște, mă hotărâi să mă cufund în muncă și potrivii sub obiectivul microscopului o nouă incluziune de minereu mercurifer din Sefidkan. Mâna, deprinsă de ani cu această muncă, coborî tubul obiectivului, potrivii șurubul micrometric al focarului și mă cufundai în studiul ordinii de cristalizare a rocii mercurifere. Incluziunea era o plăcuță bine șlefuită, era de cinabru aproape pur și cercetarea ei nu era prea lesnicioasă. Nuanțele gingașe ale culorilor, reflectate de suprafața strălucitoare a plăcuței, se pierdeau în sclipirea luminii electrice. Am înlocuit oglinjoara luminatorului opac cu una de tipul Silverman pentru lumină indirectă și am făcut contactul lămpii cu lumină albă – „lumina zilei” cum i se mai spune, o născocire minunată, care înlocuiește soarele în lumea de proporții reduse a microscopului…

Lacul Duhurilor de Munte continua să-mi strălucească în fața ochilor minții, așa că la început nici nu m-am mirat zărind la microscop reflexele roșii-sângerii iscate pe suprafața albăstrie a oțelului plăcuței, reflexe care mă uimiseră odinioară la tabloul pictorului Ciorosov. Abia peste o clipă-două mi-a ajuns în conștiință gândul că nu privesc tabloul, ci observ reflexele interne ale rocii mercurifere. Am răsucit puțin suportul microscopului și luminile roșii-sângerii sclipiră, unele stingându-se, altele căpătând o nuanță roșie-cafenie mai intensă, în timp ce restul suprafeței minereului continua să rămână rece, de un albastru ca al oțelului. Tulburat de presimțirea luminii ce urma să se facă în mintea mea, am întors raza lămpii cu lumina albă spre pânza înfățișând Lacul Duhurilor de Munte și am zărit îndată pe stâncile de la baza muntelui conic aceleași nuanțe de culoare, tonuri absolut identice cu acelea zărite o clipă înainte la microscop.

Am întins grăbit mâna după tabelele culorilor și m-am convins îndată că formulele culorilor… Dar ce rost ar avea să mai înșir aici formulele cu pricina! E destul dacă am să vă spun că mineralografia – știința care studiază diferite minereuri de metale – are la dispoziție niște tabele de culori cuprinzând toate nuanțele posibile, în număr de aproape șapte sute. Fiecare

nuanță are simbolul ei și suma nuanțelor ne dă formula optică a minereului. Ei bine, am constatat cu ajutorul acestor tabele că nuanțele culorilor folosite de Ciorosov la redarea sălașului duhurilor de munte corespund întocmai formulei cinabrului în anume condiții de iluminare, de incidență și în funcție de întreg jocul acela complicat de lumini, care în știință se cheamă interferența undelor de lumină. Taina lacului Denî-Der îmi deveni deodată perfect clară. Nu înțelegeam un singur lucru: de ce nu-mi venise ideea asta încă atunci, de mult, în munții Altaiului.

Am telefonat îndată după un taxi și peste câteva minute am ajuns în fața unui gard, dincolo de care se zăreau ferestrele mari și luminate încă ale unui laborator de chimie. Prietenul meu, un priceput chimist și metalurg, mai era în laborator.

— A, tu erai, urs siberian! m-a întâmpinat el. Ce mai poftești? Iarăși vreo analiză ultra-urgentă?

— Nu, Dimitri Mihailovici, am venit să-ți cer o informație. Ce lucru deosebit știi despre mercur?

— O, despre mercur! Mercurul e un metal atât de minunat, încât s-ar putea scrie o carte groasă de tot despre el. Spune-mi mai clar ce anume te interesează.

— Uite ce-i. Știu că mercurul fierbe la trei sute șaptezeci de grade, dar când se evaporă?

— Se evaporă întotdeauna, dragul meu inginer, cu excepția marilor geruri.

— Înseamnă că e foarte volatil?

— Neobișnuit de volatil pentru marea lui greutate specifică. Ține minte: la plus douăzeci de grade, într-un metru cub de aer saturat cu vapori se găsesc cincisprezece sutimi de gram de mercur, iar la o sută de grade, avem aproape două grame și jumătate.

— Încă o întrebare: vaporii sunt luminiscenți, au propria lor lumină sau nu? Și ce culoare anume au?

— N-au lumină proprie, uneori însă, când vaporii concentrați de mercur sunt străbătuți de o rază de lumină, produc o iradiere albastră-verzuie. Iar supuși unor descărcări electrice într-o atmosferă cu aer rarefiat, radiază o culoare verde-albă…

— Totul e limpede. Foarte mulțumesc!

Peste alte cinci minute sunam la ușa medicului meu. Auzindu-mi vocea, blajinul moșneguț apăru el însuși în vestiar, cu un aer foarte neliniștit:

— Ce s-a întâmplat? Iar te supără inima?

— Nu, toate-s în ordine. Vă supăr doar o clipă. Spuneți-mi, vă rog, care sunt simptomele otrăvirii cu vapori de mercur?

— Hm-m… îndeobște… mercurul… o salivație excesivă, grețuri, vărsături… cât despre aburii de mercur, nu-mi amintesc. Stai să mă uit… Intră-n casă.

— Nu-nu, sunt grăbit. Căutați repede, vă rog, Pavel Nikolaievici!…

Bătrânul intră în cabinet și se întoarse curând cu o carte deschisă.

— Uite, vaporii de mercur: scăderea tensiunii, excitație psihică, respirație accelerată și sacadată și, apoi moartea provocată de o paralizie a inimii…

— Asta-i strașnic! izbucnii eu, nemaiputându-mi reține însuflețirea.

— Ce-i strașnic? Să mori otrăvit?

Eu însă pufnii în râs, bucurându-mă ca un băiețoi rău crescut de nedumerirea bătrânului medic, și o luai la goană în jos pe scară. Acum știam că ipotezele mele erau fără îndoială juste.

Întors acasă, am telefonat șefului meu și i-am comunicat că interesele muncii noastre îmi cer să plec neîntârziat în Altai. L-am mai rugat să-mi îngăduie să-l iau cu mine pe Krasulin, un tânăr absolvent al institutului, a cărui forță fizică și gândire limpede îmi erau de mare folos în starea de slăbiciune în care mă mai aflam în vremea aceea.

Pe la jumătatea lui mai se poate ajunge fără prea mari greutăți până la lacul din munți. Și tocmai la vremea asta am părăsit și eu cătunul Inia de pe șoseaua Ciuiskului, însoțit de Krasulin și de doi încercați muncitori din taiga.

Îmi aminteam perfect de bine toate indicațiile căpătate de la răposatul pictor, dar, și asta este mult mai important, în buzunarul de la piept aveam carnetul de însemnări, vechi și zdrențuit, în care-mi însemnasem descrierea itinerarului spre lac pe care mi-o făcuse Ciorosov.

Când micul meu detașament își instală seara cortul pentru popas în fața zadei uscate care aducea cu o furcă, am simțit, plin de emoție, că a doua zi se va verifica justețea

raționamentelor mele. Din două, una: ori ipotezele mele croite prin sihla fanteziei vor fi confirmate, ori se va dovedi că am născocit o poveste și mai absurdă ca aceea a legendarelor duhuri ale pictorului oirot. Agitația mea se transmise și lui Krasulin, și flăcăul veni să se așeze lângă mine pe mușuroiul de unde contemplam îngândurat zada uscată.

— Ia amintiți-vă, Vladimir Evghenievici, începu el în șoaptă, mi-ați făgăduit că odată ajunși în munți îmi veți povesti și mie tot ce este legat de ținta călătoriei noastre.

— Trag nădejde să descoperim cel târziu mâine un însemnat zăcământ de minereu de mercur, ba poate și de mercur în stare parțial nativă. Mâine se va vedea dacă am sau nu dreptate. Știi, desigur, că mercurul se găsește de obicei în cantități mici, împrăștiat și cu concentrare infimă. Un zăcământ mare cu un important conținut de mercur nu se găsește în lume decât într-un singur loc, la…

— … Almadena, în Spania, îmi luă vorba din gură Krasulin.

— Da. Și de multe secole, Almadena aprovizionează cu mercur jumătate din lume. Într-un rând s-a găsit acolo un lac micuț de mercur absolut pur. Ei bine, cam tot așa ceva scontez să găsim și noi. Că vom găsi aici stânci întregi de cinabru, de asta sunt sigur, doar dacă nu cumva…

— Vai, Vladimir Evghenievici, păi dacă descoperim asemenea zăcăminte, va fi o revoluție în întreaga economie a mercurului!

— Fără îndoială, dragul meu! Mercurul este un metal de cea mai mare importanță pentru electrotehnică și medicină… Ei, ș-acum hai la culcare! Mâine trebuie să pornim înainte de ivirea zorilor. Se pare că ziua va fi noroasă. Adică tocmai cum ne trebuie nouă.

— De ce-i atât de important ca ziua să fie noroasă? mă întrebă Krasulin.

— Pentru că nu vreau să vă otrăvesc pe voi toți și să mor și eu otrăvit. Nu-i de glumit cu vaporii de mercur. Dacă nu alta, cea mai bună dovadă că-i așa este faptul că descoperirea acestor zăcăminte a întârziat cu sute de ani tocmai din pricina însușirilor ucigătoare ale vaporilor de mercur. Mâine ne vom lua la trântă cu duhurile de munte de la Denî-Der și vom vedea care pe care…

O ușoară ceață trandafirie învălui munții. Valea începu să se întunece. Numai crestele ascuțite ale piscurilor golașe mai

rămaseră multă vreme scăldate în lumina razelor soarelui, nevăzute nouă. Apoi se stinseră și ele. O perdea cenușie acoperi munții. Sclipiră stelele, abia răzbind prin pânza plumburie a cerului posomorât. Eu continuam să șed lângă foc fumând. Până la urmă însă am izbutit să-mi înfrâng tulburarea și m-am culcat.

Toate câte s-au petrecut a doua zi mi-au rămas întipărite în minte oarecum fragmentar.

Deosebit de limpede îmi amintesc de fundul perfect neted al văii dintre cel de al treilea și al patrulea lac. În mijlocul ei se întindea o mică mlaștină, ca un covor verde și pufos de mușchi, fără nicio tufă pe suprafața ei, dar încadrată pe maluri de câțiva cedri uriași. Complet lipsiți de ramuri pe o parte, arborii își desfășurau crăcile puternice, ca niște drapele înnegurate prinse pe stâlpi înalți, numai către locul unde se afla Lacul Duhurilor de Munte. Nori joși, plumburii, pluteau repede pe deasupra cedrilor, grăbindu-se parcă să ajungă la lacul misterios.

Lacul al patrulea era mic și rotund. Fața albastră-cenușie a apei, acoperită de pânza prăfoasă a unui tremur de valuri mărunte, era sfâșiată de o grămadă de bolovani ascuțiți. Am traversat lacul pe acești bolovani și ne-am pomenit într-un desiș de cedri. Peste alte zece minute ne aflam pe malul Lacului Duhurilor de Munte. Peste ape și peste coastele înzăpezite ale lanțului muntos se așternea o culoare cenușie, sumbră. Dar asta nu m-a împiedicat de fel să recunosc din prima clipă sălașul duhurilor de munte, care mă uimise și-mi înaripase închipuirea cu câțiva ani în urmă, în atelierul pictorului Ciorosov.

Nu ne-a fost de loc ușor să ajungem la stâncile care sticleau ca oțelul de la baza muntelui în formă de con. Dar curând, când ciocanul geologic desprinse din stâncă prima bucată grea de cinabru, toate greutățile au fost uitate. Stânca pe care ne aflam cobora în trepte spre o văgăună nu prea mare, deasupra căreia fumega o abureală ușoară. Văgăuna era plină cu apă tulbure și fierbinte. În jur se vedeau mai multe crăpături adânci, din care țâșneau izvoare fierbinți, învăluind cu o ceață de aburi marginile văgăunii.

L-am rugat pe Krasulin să-mi facă o schiță sumară a sectorului mercurifer și am pornit prin ceață, împreună cu unul din muncitori, spre poalele muntelui.

— Dar asta ce-o mai fi, tovarășe inginer? mă întrebă deodată însoțitorul meu.

M-am uitat în direcția indicată. Pe jumătate ascuns de un colț de stâncă, sclipea într-o lumină ștearsă și sinistră fața unui lăculeț plin de mercur – întruchiparea visului meu. Suprafața lăculețului părea bulbucată. Cuprins de o tulburare nespusă, m-am plecat asupra oglinzii de argint viu și, afundându-mi mâinile în lichidul greu și lunecos, m-am gândit la uriașa cantitate de metal prețios – darul pe care-l aduceam patriei.

Krasulin, care se apropiase între timp, stătea nemișcat, mut de admirație. A trebuit însă să pun capăt entuziasmului însoțitorilor mei și să-i grăbesc, pentru a ne încheia cât mai repede lucrările strict necesare. Începuseră să se manifeste arsurile și durerile de cap, primele semne ale otrăvirii. Am făcut la repezeală câteva fotografii. Unul dintre muncitori a umplut sticlele special pregătite cu mercur din lăculeț. Krasulin, ajutat de celălalt muncitor, a măsurat repede aflorimentele rocilor de minereu și dimensiunile lăculețului. S-ar fi spus că am făcut totul cu o viteză fulgerătoare, totuși, la întoarcere, eram moleșiți, abia ne mai mișcăm, luptând cu osteneala și cu un inexplicabil sentiment de groază și apăsare. În timp ce ocoleam Denî-Der-ul pe malul stâng al lacului, norii se împrăștiară și în fața ochilor noștri apăru piscul, sclipitor ca un diamant bine șlefuit. Razele piezișe ale soarelui pătrunseră pe porțile defileului dintre munții din zare și întreaga vale a Denî-Der-ului se umplu de o lumină scânteietoare și transparentă. Întorcându-mă pentru o clipă cu fața spre lac, am zărit niște spectre albastre-verzi, legănându-se chiar pe locul pe care-l părăsisem cu puțin timp înainte. Din fericire; malul lacului cobora lin, așa că am putut ajunge curând până la locul unde lăsasem caii.

— Galop, flăcăi! strigai eu, îmboldindu-mi calul.

În aceeași seară am ajuns la cel de al doilea lac. Ramurile cedrilor întinse spre noi păreau, în lumina crepusculară, niște gheare amenințătoare ce voiau să ne rețină acolo.

E drept că în cursul nopții ne-am simțit destul de prost, în general însă totul s-a încheiat cu bine.

Prea multe nu mai am de povestit. Lacul fermecat a dăruit și mai dăruie și astăzi Uniunii Sovietice mari cantități de mercur, cantități care asigură din plin toate nevoile multilateralei noastre industrii.

Iar eu păstrez mereu o pioasă amintire acelui artist care a știut să redea cu atâta măiestrie realitatea și să cerceteze atât de neînfricat sufletul ascuns al munților.

• OLHOI – HORHOI

La invitația guvernului Republicii Populare Mongole, am lucrat două veri de-a rândul la completarea unor măsurători geodezice la granița de sud a Mongoliei. Îmi mai rămânea să determin și să ridic vreo două-trei puncte geodezice în colțul sud-vestic al frontierei dintre Mongolia și China. Executarea acestei misiuni era destul de anevoioasă, căci trebuiau străbătute pustiuri nisipoase, greu accesibile și aproape complet lipsite de apă. Echiparea unei mari caravane de cămile cerea vreme îndelungată. Nu mai spun că o călătorie cu asemenea mijloace arhaice de transport mi se părea insuportabil de înceată, mai cu seamă acum când mă obișnuisem să zbor dintr-un loc într-altul cu mașina. „Gaz”-ul meu credincios, o camionetă de o tonă și jumătate, mă slujise cu conștiinciozitate până acum, dar bineînțeles că de aici încolo ar fi fost cu neputință să mă aventurez cu el în asemenea nisipuri pustii. Altă mașină, mai potrivită, nu aveam la îndemână. Dar, în timp ce noi, delegatul Comitetului Științific al Mongoliei și cu mine, ne frământam să găsim o soluție, sosi la Ulan-Bator o mare expediție științifică din Uniune. Camioanele ei, noi-nouțe, „încălțate” cu supra-anvelope special concepute pentru străbaterea nisipurilor întinse, treziseră curiozitatea întregului oraș. Șoferul nostru, Grișa, un băiat foarte tânăr și distrat, dar în schimb mecanic priceput și mare amator de călătorii lungi, își tot făcea de lucru la garajul expediției, unde cerceta plin de invidie nemaipomenita inovație în materie de anvelope. El mi-a dat ideea, datorită căreia mașina noastră a căpătat, cu ajutorul Comitetului Științific, „picioare” noi, cum le spunea Grișa. Picioarele acestea erau niște roți foarte mici în diametru, mai mici chiar decât discurile de frână, pe care se montau anvelope de o grosime mare de tot, cu dinți și ondulații deosebit de proeminente. Încercarea mașinii noastre „încălțate” cu aceste supra-anvelope a dat rezultate remarcabile în cele mai adânci

nisipuri. Mie, ca unui om cu mare experiență în materie de lungi călătorii cu automobilul prin locuri neumblate și fără drumuri, mie, spun, mi se părea aproape de necrezut ușurința cu care mașina răzbătea prin nisipurile cele mai nestabile și mai adânci. Cât despre Grișa, el se jura să străbată cu supra-anvelopele lui tot deșertul Gobi, de la răsărit la apus, fără niciun popas.

Maiștri automobiliști ai expediției ne-au înzestrat nu numai cu anvelope, ci și cu felurite instrucțiuni, sfaturi, precum și cu o sumedenie de urări de bine. Și curând, luându-și rămas bun de la Ulan-Bator, căsuța noastră pe roate se pierdu într-un nor de praf, gonind drept spre Tețerling. În camionul nostru, acoperit bine cu o prelată înaltă din foaie de cort, se aflau prețioasele supra-anvelope, canistrele cu apă și butoiul cu benzină de rezervă. Nenumăratele noastre călătorii ne făcuseră să repartizăm cu strictețe locul ocupat de oameni și bagaje. În cabină, alături de șofer, era locul meu. Sub parbriz era instalată un fel de măsuță pliantă, la care puteam lucra și pe care se afla planșeta de pichetaj. Tot aici era montată o mică busolă marină, cu ajutorul căreia ne însemnam drumul parcurs, ca și un vitezometru, care înregistra distanțele parcurse de mașină. În spate, sub prelată, locurile erau distribuite astfel: în colțurile dinspre cabină se aflau două lăzi mari cu piese de schimb și cauciucuri. Pe una din ele ședea ajutorul meu, Mișa, care era calculator și radiotelegrafist, pe cealaltă, călăuza noastră, care avea și funcția de tălmaci, un bătrân mongol înțelept, om umblat și trecut prin multe încercări. Călăuza ședea pe lada din stânga, pentru ca, aplecându-se spre fereastra cabinei, să poată arăta șoferului încotro s-o apuce. Ajutorul meu, radiotelegrafistul, vânător pasionat, ședea pe lada din dreapta, înarmat cu un binoclu și o carabină. Tot în grija lui se afla teodolitul și universalul „Hildebrant”. În spatele lor, camionul era încărcat cu tot felul de lucruri rânduite cu mare grijă: saltelele strânse sul, cortul, lăzile cu vase, cu alimente și multe alte lucruri necesare într-o asemenea călătorie.

Prima țintă a drumului nostru era lacul Orok-nor, iar de acolo trebuia să ajungem tocmai în colțul cel mai de miazăzi al republicii, în partea de dincolo de Altai a deșertului Gobi, la trei sute de kilometri la sud de lacul Orok-nor. Camionul nostru traversă munții Hingai și răzbătu până la marea șosea pentru automobile a acestui ținut. Aici, în localitatea Tața-gol, ne-am

revizuit motorul într-un mare garaj și ne-am aprovizionat cu benzină pentru tot drumul. Iată, dar, că eram pregătiți să înfruntăm lupta hotărâtoare cu necercetatele nisipuri ale deșertului Gobi-Zaaltaiski. Combustibilul pentru întoarcere urma să ne fie pus la dispoziție la Orok-nor, mai târziu.

În această parte a drumului n-am întâlnit nicio piedică. Până la Orok-nor am străbătut câteva sectoare grele, nisipoase, dar cu ajutorul miraculoaselor supra-anvelope le-am trecut cu bine și, în seara zilei a treia, am zărit în depărtare culmea netedă a munților Zhî, scăldată în lumina trandafirie a amurgului.

Urcând pantele, motorul zbârnâia vitejește, de parcă s-ar fi bucurat și el de răcoarea înserării. Am hotărât să profităm de noaptea rece și am continuat să rulăm la lumina farurilor aproape până în zori, când de pe culmea unui delușor argilos am zărit panglica largă a stufărișului de pe malurile lacului Orok-nor. Călăuza și Mișa, care moțăiau în mașină, săriră jos. Am ales repede un loc de popas, ne-am adunat vreascuri pentru foc și ne-am instalat cu toții pe o pătură așternută lângă mașină, să bem ceaiul și să discutăm planul celor ce aveam de făcut a doua zi. De aici începea porțiunea necunoscută a drumului nostru și, pentru început, voiam să-l cercetez și să stabilesc un punct astronomic corect, pentru a verifica unele afirmații ale lui Vladimirțev, care mi se păreau îndoielnice. Șoferul intenționa să facă o revizie serioasă a motorului, Mișa, să doboare niscai vânat, iar bătrânul Darhin, să stea de vorbă asupra drumului cu vreun localnic. Iată de ce popasul de douăzeci și patru de ore, hotărât de mine, fu primit cu unanimă bucurie.

După ce am stabilit din ce direcție și sub ce unghi caroseria camionului ne va umbri mai bine, ferindu-ne în zori de razele soarelui, ne-am făcut culcușurile pe un covor larg și ne-am culcat. O adiere umedă foșnea ușor prin stufăriș și mireasma deosebită a unei plante necunoscute se amesteca cu mirosul motorului încins, duhnind a benzină, cauciuc și ulei. Tare era plăcut să-ți întinzi în voie picioarele ostenite și, culcat pe spate, să-ți afunzi privirea în cerul scânteietor! Am adormit și eu destul de curând, dar înainte de a mă cufunda în somn, am auzit alături de mine respirația regulată a șoferului. Călăuza și ajutorul meu Mișa mai șușotiră multă vreme între ei.

M-am trezit dimineața, din pricina căldurii. Soarele alunecase peste o bună parte din umbra mașinii și-mi dogorea picioarele.

Grișa își făcea de lucru la roțile din față, îngânând încetișor un cântec. Mișa și Darhin lipseau. Am sărit în picioare și, după o baie în lac și un ceai fierbinte, m-am dus să dau o mână de ajutor șoferului.

Împușcăturile care răsunară de undeva de departe mărturiseau că nici Mișa nu-și irosește vremea de pomană. Am terminat verificarea mașinii abia către seară. Mișa se întoarse cu câteva rațe, două dintre ele ni pe părură deosebit de frumoase; o specie necunoscută mie. Grișa se apucă să pregătească supa, iar radiotelegrafistul instală antena portativă și-și pregăti aparatul de emisie-recepție pentru a prinde emisiunea de seară a buletinului meteorologic. Eu am pornit să caut în jurul taberei un loc prielnic pentru observații astronomice și ridicarea unui punct geodezic. La întoarcere, apropiindu-mă de mașină, am constatat îndată că masa era gata. Călăuza, care se întorsese ceva mai înainte, îi povestea ceva lui Mișa și șoferului. Zărindu-mă, bătrânul amuți. Grișa însă îmi spuse, zâmbind nepăsător cu toată gura:

— Vrea să ne bage-n sperieți moșneagul, Mihail Ilici! Cică dac-om porni în direcția stabilită, chiar mâine încăpem în gheara diavolului! Nu-i chip să scăpăm în niciun fel!

— Ce s-a întâmplat, Darhin? întrebai eu, instalându-mă lângă ceaunul așezat pe o foaie de cort.

Bătrânul mongol îl privi indignat pe Grișa și, posac, mormăi ceva despre ușurătatea și lipsa de înțelepciune a șoferului.

— Grișka nu știe decât să râdă într-una, dar nu înțelege primejdia care ne paște…

Râsul voios al celor doi tineri nu făcu decât să supere de-a binelea pe bătrân. L-am împăcat, de bine de rău, și l-am întrebat ce aflase despre drumul de-a doua zi. S-a dovedit că bătrânul căpătase informații amănunțite de la mongolii din partea locului. Înarmat cu o nuielușă uscată, Darhin trase câteva linioare subțiri pe nisip, înfățișându-mi astfel culmile muntoase care se desfăceau aici din masivul Altaiului mongol. Itinerarul nostru trecea prin valea largă de la vest de Ihî-Bogdo și, urmând un vechi drum de caravane, se așternea drept spre miazăzi, traversând o câmpie nisipoasă, pentru a ajunge la fântâna Tagan-Tologoi, cale de vreo cincizeci de kilometri după spusele lui Darhin. De acolo urma un drum destul de bun, pe un sol argilos, lung de aproape două sute cincizeci de kilometri, până

la culmile muntoase Noin-Bogdo. Dincolo de munții aceștia începea spre apus o fâșie de nisipuri primejdioase, lată nu mai puțin de patruzeci de kilometri, pe direcția nord-sud – deșertul Dolon-Hali-Gobi, iar după ea, tocmai până la frontiera Chinei, se întindeau nisipurile pustiului Gobi-Djungar. Din câte aflase el, Darhin, nisipurile acestea erau cu desăvârșire aride și nelocuite, bucurându-se la mongoli de un renume blestemat, un loc în care este foarte primejdios să te aventurezi. Un renume deopotrivă de rău îl avea partea apuseană a deșertului Dolon-Hali-Gobi. M-am străduit să-l conving pe bătrân că, ținând seama de viteza mașinii noastre – că doar o știa din drumurile parcurse până aici – nisipurile aride nu ne pot fi primejdioase. Și apoi nici n-aveam de gând să zăbovim prea mult prin acele locuri. „N-am să arunc decât o singură privire asupra stelelor și ne-ntoarcem”. Darhin clătină tăcut din cap și nu mai spuse nimic. Totuși n-a refuzat să plece cu noi mai departe.

Noaptea se scurse în liniște. M-am trezit anevoie și fără chef a doua zi în faptul zorilor, zgâlțâit de Darhin. Motorul pornise să duduie răsunător, răscolind tăcerea sfârșitului de noapte și trezind păsările încă adormite ale lacului. Răcoarea proaspătă a zorilor mă înfrigurase, dar în mașină m-am încălzit repede și am lăsat jos geamul. Mașina mergea repede și se legăna puternic. Peisajul nu avea nimic atrăgător, așa că în curând am început să moțăi. Poți dormi destul de comod într-o cabină de camion, dacă-ți sprijini capul în palmă și-ți scoți cotul pe fereastră. Mă trezeam numai la hopuri, aruncam o privire la busolă și adormeam din nou. Până la urmă m-am săturat de somn. Grișa opri mașina și-mi aprinsei o țigară, alungând astfel ultimele rămășițe de somn. Ne aflam chiar la poalele munților. Soarele dogora puternic. Anvelopele erau atât de încinse, încât nici nu puteai atinge suprafața vălurată a cauciucului negru. Toată lumea coborî din mașină să-și mai dezmorțească mădularele. Ca de obicei, Grișa își cercetă „mașinuța”, cum spunea el, sau pe „Mașa” lui, cum îi plăcea s-o alinte pe încercata noastră camionetă. Darhin nu-și lua ochii de la coastele roșiatice și abrupte ale muntelui, terminate la poale cu lungi cozi de grohotiș. Razele soarelui cădeau paralel cu linia munților, așa că fiecare râpă cafenie sau de un roșu aprins și fiecare viroagă săpată de ape era plină de umbre vinete, întunecate, închipuind toate laolaltă cele mai fantastice plăsmuiri.

Mă minunam și eu de coloritul acela straniu și abia atunci m-am dumerit de unde se trage îmbinarea de roșu și albastru, întâlnită atât de des la covoarele mongole. Darhin întinse mâna spre apus și ne arătă pe unde vom trece munții: departe, spre dreapta noastră, se zărea o vale largă care tăia lanțul de-a curmezișul. Și de îndată ce ne-am reluat locurile, Grișa se grăbi să întoarcă mașina cu botul în direcția văii. Soarele încingea tot mai tare capota și cabina camionului, puterea motorului supraîncălzit scădea mereu; până și pantele line trebuiau urcate acum cu viteza întâia. Uruitul aproape neîntrerupt al motorului îl înnebunea pe bietul șofer și nu o dată i-am surprins privirea plină de reproș ațintită asupra mea. Eu însă mă prefăceam că nu-l înțeleg. Speram în sinea mea să găsim în curând niscai apă, ca să nu consumăm rezerva de apă minunată luată din lac. Speranțele mele n-au fost zadarnice: jos, în stânga noastră, licări malul abrupt al unei trecători adânci, cu iarbă pe fund. Era trecătoarea pe unde urma să ne strecurăm mai departe. După câteva minute de coborâre, zâmbind mulțumit, Grișa opri mașina pe iarba proaspătă. Natura locului îmi spunea că undeva pe aproape, pe sub stâncile de aici, trebuie să fie un izvor. Zidurile abrupte ale trecătorii ne dăruiau o umbră binefăcătoare. Mantia ei albăstrie ne adăposti de furia necrutătoare a soarelui, acest împărat al pustiului. Întinși la poalele stâncilor, ne îndeletnicirăm curând cu sorbitul ceaiului.

De îndată ce zăduful începu să „cedeze”, am adormit cu toții pentru a prinde noi puteri; era preferabil să călătorim noaptea. Am dormit multă vreme, și când am deschis ochii, am fost surprinși de exclamația zgomotoasă a șoferului:

— Repede, Mihail Ilici! Uitați-vă-ncoace! Grozav ne-am temut că n-o să vă deșteptați curând și n-o să mai vedeți... Eu m-am trezit năuc, ba m-am și speriat puțin, nu-nțelegeam nimic. Ziceai că totul arde în jur.

Și-ntr-adevăr, peisajul care ne înconjura părea un vis de necrezut. Crestele roșii ale stâncilor abrupte din dreapta și stânga noastră ardeau în lumina soarelui de la asfințit, cuprinse parcă de vâlvătaia unui foc adevărat. La poalele munților și în fundul trecătorii, umbrele adânci, sinilii se așterneau tot mai lungi, ascunzând neregularitățile solului și imprimând locurilor o atmosferă de adâncă tristețe. Iar sus, deasupra acestei întunecimi, se înălța un zid neîntrerupt de flăcări purpurii, în

care formele stranii ale stâncilor roase de vânt iscau conture vineţii. Se iscau dintre flăcări turnuleţe, terase, bolţi şi coloane purpurii. Un întreg oraş fantastic de vâlvătăi. Chiar în faţa noastră, departe, tocmai în fundul defileului, se întâlneau două ziduri: unul din stânga, roşu ca focul, şi celălalt din dreapta, negru-vineţiu. Priveliştea era atât de uimitoare, încât fără voia noastră încremenisem cu toţii într-o tăcere adâncă.

— Oho!… îşi reveni Grişa înaintea noastră a celorlalţi. Ia să-ncerci să povesteşti la Ulan-Bator despre minunea asta… care fată o să se mai plimbe cu tine? Toate vor spune: „S-a-ntrecut cu băutura flăcăul”… Am nimerit în nişte locuri de-ţi vine să crezi că Darhin a avut dreptate…

Bătrânul mongol se prefăcu a nu lua în seamă că-şi auzise numele. Şedea nemişcat pe covor şi nu-şi lua ochii de la trecătoarea în flăcări. Roşul de pălălaie se stingea treptat, prefăcându-se în albastru. De undeva adie uşor răcoarea amurgului. Era timpul s-o pornim la drum. Am fumat câte o ţigară. Am consumat câteva cutii de lapte condensat, şi cabina camionului îmi ascunse iarăşi cerul. Drumul începu să alerge din nou şi să se strecoare grăbit între marginea radiatorului şi aripa maşinii. Farul, întors spre mine cu ceafa-i bulbucată şi sârmele răsucite, se aţintea atent înainte, cutremurându-se uşor la fiecare hârtop. Încă înainte de căderea întunericului am ajuns la fântâna Bor-Hisut. Era de fapt un izvor apărat de bolovani cu apă cam amăruie. În faţa noastră, pe cerul amurgului, se înălţau câteva dealuri ale căror nume erau necunoscute lui Darhin.

Curând se întunecă de tot. Razele încrucişate ale farurilor porniră să lunece repede în faţa maşinii, mărind cu lumina lor piezişă toate măruntele neregularităţi ale drumului. Întunericul se făcu şi mai dens, şi sentimentul de izolare, de lipsă de contact cu tot restul lumii deveni şi mai puternic… O masă întunecată, cu contururi neprecise, creştea, înălţându-se mereu, drept în calea noastră – niscai dealuri pesemne. Era timpul să ne oprim şi să ne mai odihnim puţin până-n zori. La poalele dealurilor puteau fi unele râpe, pe întuneric era deci destul de primejdios să ne urmăm călătoria. În scurt timp, culmile rotunjite ale dealurilor începură să se deseneze mai limpede pe fondul sângeriu al cerului. Era lanţul Noin-Bogdo, foarte scund în locul acela. După ce am trecut fără greutate linia dealurilor, am ajuns într-o vale largă şi ne-am oprit să montăm supra-

anvelopele; intram în Dolon-Hali-Gobi. Deșertul își desfășura la picioarele noastre covorul uniform al nisipurilor cenușii-roșcate. În zare, departe, abia de se ghicea prin fumegarea ceții un alt lanț de munți. Munții aceștia se numiseră în vechime Koisi-Kara; ei erau ținta călătoriei mele. Intenționam să-mi fac măsurătorile geodezice de pe acest nu prea înalt podiș muntos, care desparte cele două câmpii nisipoase ale deșertului Djungar-Gobi.

Dacă am găsi pe acolo apă potabilă, am traversa cu ajutorul supra-anvelopelor deșertul, cam până la frontiera Chinei, și am reface măsurătorile și din acel punct. Într-un fel sau într-altul trebuia să ne grăbim. Probabilitatea de a găsi apă într-un loc necunoscut călăuzei noastre nu era prea mare, iar o abatere de la ruta stabilită prezenta oarecare pericol din pricina inevitabilului consum suplimentar de combustibil.

Netinând seama că deasupra nisipurilor se și pornise să tremure aerul încins, am pornit înainte. În întâmpinarea noastră veneau necontenit mereu alte și alte valuri ale mării înmărmuritelor și dogoritoarelor nisipuri. Galbenul deșertului se prefăcea uneori în cenușiu sau roșiatic, alteori jocul razelor de soare scălda în toate culorile pantele dunelor de nisip.

Pe alocuri, pe creasta dunelor se legănau niște ierburi aspre, uscate. O jalnică răbufnire de viață, care nu putea schimba de fel impresia dominantă că te afli pe un sol mort…

Pulberea măruntă a nisipului pătrundea în tot locul, așternându-se ca o pudră mată pe mușamaua neagră a pernelor de bord, pe carnetul de însemnări, pe sticla busolei. Firicelele de praf îți scârțâiau între dinți, îți zgâriau obrazul congestionat, îți făceau mâinile scorțoase, acopereau tot ce aveam în camion. Când mașina se oprea, ieșeam din cabină și mă cățăram pe dunele cele mai înalte, încercând să descopăr cu binoclul sfârșitul înfiorătoarelor nisipuri. Dar dincolo de tremurul văzduhului încins nu se vedea nimic. Deșertul părea nețărmurit. Văzând la picioarele mele camionul aplecat puțin pe o parte, cu ușile deschise ca niște aripi desfăcute neputincios, mă străduiam să-mi înfrâng neliniștea care mă copleșea: totuși uneori mă gândeam că oricât de bune erau anvelopele cele noi, câte nu se pot întâmpla cu un camion! Iar dacă intervenea o stricăciune mai gravă, de nereparat pe loc, ne rămâneau destul de puțini sorți de a scăpa din meleagurile acelea pustii. „Nu cumva fusesem prea îndrăzneț, avântându-mă în inima acelor

nisipuri și primejduind viața oamenilor ce-mi fuseseră încredințați?” Cam acestea erau gândurile care mă asaltau tot mai des în nisipurile pustiului Dolon-Hali. Dar încrederea în mașina noastră mă reconforta. Purtarea bătrânului Darhin avea asupră-mi același efect liniștitor. Chipul lui imobil de „Buda indian” era cu desăvârșire calm. Cât despre tinerele mele ajutoare, ele nu se preocupau prea mult de posibilitatea vreunei primejdii.

Mă tulbura cu osebire faptul că, după un drum de aproape cinci ceasuri, tot nu se iveau încă în zare nici un fel de munți. La al șaizeci și șaptelea kilometru, valurile de nisip începură să descrească vizibil și totodată terenul începu să urce. Am înțeles despre ce-i vorba abia peste vreo cinci kilometri, când, ajungând pe culmea unei movile argiloase, Grișa frână brusc mașina. Nisipurile pustiului Dolon-Hali umpleau fundul unei depresiuni întinse și netede. Cât timp ne-am aflat pe fundul acestei depresiuni, bineînțeles că nu putem zări munții din zare. De îndată ce am ajuns însă pe marginea ei, ne-am și trezit pe întinderea netedă ca masa a unui podiș, semănat din belșug cu pietriș; munții ni s-au arătat, fără veste, drept înaintea noastră, la vreo cincisprezece kilometri spre sud. Pietrișul sclipitor, care acoperea tot podișul cât vedeai cu ochii, avea o culoare cafenie închisă, ba pe alocuri aproape neagră. N-aș putea spune că pustiul acesta negricios mi-a făcut o impresie prea plăcută. Totuși faptul că ajunsesem pe un teren drept și stabil era pentru noi o adevărată bucurie. Până și netulburatul Darhin, zâmbind mulțumit, își netezea cu degetele bărbuța-i rară. Supra-anvelopele fură expediate să se odihnească sus în camion. După încetineala cu care ne mișcasem pe nisip, repeziciunea cu care am ajuns la poalele munților ni se păru nemaipomenită. Aici a trebuit să zăbovim o vreme, rătăcind în căutarea unui izvor.

Către apusul soarelui am ajuns pe versantul de miazăzi al munților, unde am găsit un izvor în fundul unei râpe adânci, care dădea într-o trecătoare largă. Aveam acum apă din belșug. Fără să mai aștept să fiarbă ceaiul, am pornit împreună cu Mișa spre culmea cea mai apropiată, ca să mai apucăm înainte de apusul soarelui să alegem un loc potrivit pentru măsurătorile noastre astronomice. Munții nu erau prea înalți, culmile lor golașe se ridicau cam până la vreo trei sute de metri înălțime. Lanțul munților avea o formă curioasă, aducând cu secera lunii. Arcul

ei se deschidea către sud, spre deșertul Djungar-Gobi, iar spatele rotund era întors către nord și cobora în pante ceva mai repezi. În partea de miazăzi a arcului muntos, între coarnele „lunii”, se întindea linia aproape dreaptă a unei râpe lungi, coborând ca un mal spre dunele înalte ale mării de nisipuri. Sus se afla un podiș întins și neted, acoperit cu ierburi aspre și înalte. Podișul era înconjurat din trei părți de piscurile conice, ascuțite și dințate ale culmilor arcului de munți. Crestele acestea ferăstruite de vânturi păreau deosebit de sumbre. Mă simțeam cuprins de un simțământ neplăcut de totală izolare; nu zăreai în jur decât nesfârșite întinderi pustii, atât la sud cât și la est, și la nord. Doar departe, către vest, în zare, se vedeau ca prin ceață niște munți tot atât de scunzi, incolori și singuratici ca și aceia pe care ne aflam.

Podișul dintre coarnele lanțului de munți era un punct de observație ideal pentru măsurătorile noastre, așa că ne-am cărat încoace toate instrumentele noastre, precum și stația de radio. Apoi veniră la noi și călăuza cu șoferul, aducând cu ei paturile de campanie și alimentele. Departe, jos, rămăsese doar camionul, care de aici aducea cu o gâză cenușie. Liniștea mormântală a munților pustii, tulburată doar de foșnetul abia auzit al vântului, ne-a copleșit pe toți, făcându-ne tăcuți și gânditori. Tovarășii mei se întinseră pe pătură să se odihnească, doar Mișa se apucă să lege agale contactele bateriilor cu aparatul de radio. M-am apropiat de malul râpei și am rămas multă vreme cu ochii ațintiți în jos spre deșert. Stâncile roase de vânturi se înălțau abrupte deasupra tufelor sărace de pelin argintiu. Depărtările uniforme se întindeau până-n zarea roșiatică a amurgului, iar în spatele meu se înălțau sălbatice și posomorâte crestele ferăstruite ale culmilor. Nețărmurita tristețe a morții, liniștea aceea fără nădejde pluteau peste insulița muntoasă, pe jumătate ruinată, prăvălită în nisipuri, fărâmițându-se neîncetat și mistuindu-se în dunele deșertului. Privind peisajul acesta dezolant, mi-am imaginat chipul Asiei Centrale ca pe o enormă fâșie de pământ străvechi, ostenit să mai trăiască, o fâșie de pustiuri aride, încingând mijlocul continentului. Aici se încheia lupta forțelor cosmice primitive cu viața. Numai materia neclintită a rocilor mai lupta tăcută cu distrugerea... Tristețea de nedescris a priveliștii înconjurătoare pătrunse curând și în sufletul meu.

Cam astea-mi erau gândurile, în clipa în care tăcerea apăsătoare fu gonită de sunetele vesele ale muzicii. Nepotrivirea era atât de mare și neașteptată, încât lumea înconjurătoare păru că se despică în două și la început nici nu-mi dădui seama că radiotelegrafistul nimerise din plin asupra unei emisiuni puternice. Și deodată oamenii se înviorară, începură să vorbească și să se agite în jurul mâncării și ceaiului. Mișa, satisfăcut de impresia produsă asupra noastră, mai ținu multă vreme capătul firului nevăzut care ne lega pe noi, cercetători pierduți în pustiu, de clocotul îndepărtat, dar viu și fierbinte al vieții omenești.

Ca de obicei, noaptea era senină. Sus, pe culmea munților se făcu răcoare și fumegarea văzduhului încins nu ne tulbura măsurătorile, cum se întâmplă de obicei. Treji am rămas numai eu și Mișa. Dar în clipele acelea, atenția mea era încordată spre depărtări atât de mari, încât toate meleagurile pământului nostru îmi păreau umbre de o clipă. Mă aflam sub sclipirea stelelor. Vizorul instrumentelor era îndreptat spre cer. Flăcăruia sclipitoare a unei stele pâlpâia prinsă în centrul obiectivului, strălucirea argintie a limbului[20] sclipea în lumina palidă a ferestruicii vernierului[21] de vizare. În obiectivele cercului orizontal și vertical se perindau încetișor liniuțele scării gradate, în timp ce în căștile de radio răsunau semnalele măsurate ale orei exacte.

Îmi repetasem de două ori măsurătorile, de fiecare dată prin altă metodă, căci voiam cu tot dinadinsul să capăt un rezultat cât mai precis, de netăgăduit. Prea curând n-o să mai ajungă nimeni pe aceste meleaguri, ca să poată repeta și verifica datele obținute de mine. Și multă vreme cartografii vor continua să lucreze, bazându-se pe reperele acestea, având acum un loc bine determinat pe suprafața planetei noastre… În sfârșit am desfăcut contactul aparatului și m-am dus la culcare. În locul aparatului a rămas înfipt un țăruș nu prea mare, care va arăta mâine dimineață ajutoarelor mele unde să fixeze și să întărească cu ciment stâlpul de oțel, cu o tăbliță de aramă.

[20] Limb – inelul argintat al aparatelor astronomice de măsură, pe suprafața căruia se află însemnate gradele, minutele și secundele. (Nota red. ruse.).

[21] Vernier – scara suplimentară de diviziuni, cu ajutorul căreia se pot aprecia subdiviziunile pe suprafața limbului. (Nota red. ruse.).

Piramida de pietroaie înălțată apoi în jurul stâlpului va face vizibil de departe punctul geodezic ridicat în aceste pustietăți uitate de lume.

Nu-i vorbă că asta este o excelentă amintire pe care un om o poate lăsa despre sine, ca și o bună speță de activitate creatoare în folosul societății întregi…

Am adormit și m-am odihnit cât se poate de bine sub bolta joasă a stelelor, în văzduhul răcoros de pe podișul de piatră, așa că m-am trezit devreme de tot. Adierea zorilor era destul de rece. Ceilalți tovarăși se treziseră mai de mult și trebăluiau în jurul stâlpului de oțel. M-am întins alene, hotărât să mai rămân o vreme culcat, fumându-mi țigara și chibzuind asupra drumului ce mai aveam de făcut. Dacă nisipurile deșertului Djungar-Gobi se vor dovedi prea anevoioase pentru mașina noastră, mă decisesem să nu risc, gonind după închipuita linie de frontieră care desparte aceste pustiuri. Totuși înainte de a ne întoarce spre viața plină de verdeață a regiunii Orok-norului, plănuiam să ne adâncim cât de cât în deșert, pentru a ne putea face o imagine asupra acelor locuri. În zare deslușeam o mică înălțime. Până acolo aș fi vrut să ajung și să pot cerceta mai departe cu binoclul nisipurile din jur și mai cu seamă cele ce se întindeau spre sud, către granița Chinei.

Pășind ușurel, Darhin se apropie de mine și, văzând că nu dorm, se așeză lângă mine și mă întrebă în șoaptă:

— Cum hotărât, plecăm mai departe în Djungar-Gobi?

— Nu, am hotărât să nu traversăm deșertul (chipul bătrânului tresări, ochii înguști sclipiră bucuroși). O să înaintăm doar puțin cam în direcția asta, spusei eu, ridicându-mă în capul oaselor și arătându-i cu mâna spre colina din zare.

— De ce? se miră bătrânul mongol. Mai bine de loc nu mergem la ținut rău, mai bine-napoi mergem…

M-am grăbit să mă scol și cu aceasta am pus capăt bombănelilor bătrânei călăuze. Am pornit la drum încă înainte ca soarele să fi început să încingă nisipul. Echipat cu supra-anvelopele speciale, camionul nostru se afundă în deșert în direcția colinelor. Șoferul îngâna un cântec vesel, pe care îl acoperea zumzetul motorului. Ca de obicei, legănatul mașinii mă îmbia la somn. Dar până și în starea de somnolență în care mă găseam, am băgat de seamă culoarea neobișnuită a nisipurilor acestui pustiu. Soarele începuse să dogorască și

lumina lui orbitoare colora panta dunelor în tonuri liliachii. La ora aceea, umbrele începeau să dispară și diferitele unghiuri sub care razele soarelui luminau nisipurile, iscau tot atâtea nuanțe de roșu pe poleiala dunelor. Culoarea asta stranie sublinia parcă și mai mult neînsuflețirea pustiului.

Pesemne că mă furase somnul și, fără să-mi dau seama, dormisem câteva minute. M-a trezit liniștea: motorul amuțise. Mașina se afla pe creștetul unei dune. Partea dinainte a camionului era aplecată în jos spre coborâș. Pe sub roțile din față se mai scurgeau firicele de nisip, stârnite de anvelope. Am apăsat mânerul și am împins ușa cabinei, care s-a deschis. În picioare, pe scara camionului, am cercetat zările.

În fața mea, ca și pe lături, se înălțau dune de nisip gigantice, nemaipomenit de mari. Refracția razelor soarelui și fumegarea văzduhului încins mă făcuseră să cred că dunele cele înalte din apropiere sunt niște dealuri. Nu mă dumeream nici în clipa asta cum de m-am putut înșela în așa hal. Doar cu câteva minute în urmă aș fi fost gata să jur că am văzut perfect de limpede un grup de coline. Afundându-mă în nisip, m-am cocoțat pe una din dunele cele mai înalte, de unde am început să cercetez marea de nisipuri dinspre miazăzi.

Călăuza veni lângă mine. Scânteioare viclene licăreau în ochii lui ageri. Era limpede că n-are niciun sens să ne mai deplasăm spre sud – în depărtare nu se zăreau niciun fel de munți sau dealuri. Darhin mă asigură că mongolii cu care stătuse de vorbă erau convinși că nisipurile acelea se întind neschimbate tocmai până la frontiera Chinei. Ne puteam întoarce cu cugetul împăcat. Tovarășii mei îmi întâmpinară hotărârea plini de voie bună. Nisipurile fără viață creau o atmosferă apăsătoare. Cântecul răsunător al motorului învinse din nou liniștea nisipurilor. Camionul se înclină pe o parte, coborî duna și-și întoarse farurile înapoi spre miazănoapte.

Mi-am strâns carnetul de însemnări, am acoperit busola și m-am pregătit să-mi reiau moțăiala întreruptă.

— Ei, și-acum, Mihail Ilici, apăsăm pe accelerator și nu ne mai oprim până la Orok-nor, sau poate chiar până la stâncile care ard, spuse Grișa, zâmbind cu toată gura.

Niște ciocănituri puternice ne făcură să tresărim. Radiotelegrafistul bătea în acoperișul cabinei. Aplecat spre

mine, se străduia să acopere zgomotul motorului și-mi arăta ceva cu mâna spre dreapta.

— Ce-or mai fi vrând? mormăi cu necaz șoferul și încetini goana mașinii. Dar deodată frână brusc și strigă surprins: Ia priviți repede! Ce-o mai fi și asta?

Pentru o clipă, fereastra din dreapta fu acoperită de umbra ajutorului meu, care sărea din camion. Cu carabina în mână, Mișa se repezi spre panta unei dune mari din apropiere. Între două movile se zărea o dună mai scundă. Pe suprafața ei netedă se mișca ceva viu. Cu toate că vietatea era foarte aproape de noi, nici șoferul și nici eu n-am putut desluși prea bine despre ce-i vorba. Vietatea se mișca înainte într-un chip ciudat și repezit; ba strângându-se colac, ba îndreptându-se brusc. Uneori, mersul acesta zguduit se întrerupea cu totul și vietatea se rostogolea pur și simplu pe panta dunei.

— Ce minunăție o mai fi și asta? Parcă-i un cârnat uriaș, șopti Grișa, temându-se parcă să nu sperie ființa aceea necunoscută.

Și, într-adevăr, vietatea era ciudată; nu-i vedeai nici picioarele, nici gura și nici ochii; nu-i vorbă, se prea poate că ochi avea, dar din pricina distanței nu-i puteam noi desluși. Cel mai mult aducea cu o bucată de cârnat gros și lung de aproape un metru. Amândouă capetele trupului erau boante și nu te puteai dumeri care-i capul și care-i coada. Viermele cel mare și gros, acest locuitor necunoscut al deșertului, continua să se deplaseze pe nisipul liliachiu. Mișcările lui încete și neîndemânatice erau scârboase și în același timp îți dădeau impresia unei mari neputințe. Fără să fiu un mare cunoscător în materie de zoologie, mi-am dat seama îndată că ne aflăm în fața unei ființe necunoscute de știință. În cursul călătoriilor mele întâlnisem adeseori tot felul de reprezentanți ai faunei Mongoliei, dar despre acest vierme uriaș nici măcar n-am auzit.

— Pfui, mare drăcie! strigă Grișa. Fug s-o prind de vie, doar să-mi pun mănușile, că prea-i scârboasă! și șoferul sări jos din cabină, luându-și de pe pernă mănușile de piele. Stai locului, stai! strigă el către radiotelegrafistul cocoțat pe o dună, care dusese carabina la ochi. S-o prindem de vie! N-o vezi că abia se târâie! Nu ne scapă!

— Fie. Uite-i colo și tovarășul, răspunse Mișa și-și lăsă pe creasta dunei arma încărcată.

Într-adevăr pe panta nisipoasă se rostogolea în jos un al doilea vierme asemănător, ba poate chiar ceva mai mare ca primul. În clipa aceea, de sus din camion răsună un urlet înfiorător, scos de Darhin. Pesemne că bătrânul fusese adormit tun și se trezise abia acum, tulburat de alergătura și strigătele băieților. În urletul bătrânului nu se distingea decât un sunet repetat, aducând cu un vaiet: „0-oi-o-oi”. Grișa îl ajunsese pe radiotelegrafist și acum amândoi alergau repede în josul dunei. Tot ce a urmat n-a durat mai mult de un minut. Am sărit și eu din cabină, cu gând să ajut băieților să prindă cele două jivine. Dar n-am apucat să mă depărtez, că m-am pomenit cu bătrânul mongol rostogolindu-se de sus din camion, urlând și prinzându-se cu amândouă mâinile de hainele mele. Fața lui, de obicei liniștită, se schimonosi de o spaimă sălbatică.

— Înapoi, cheamă băieții, înapoi!... Repede! Acolo moarte! izbuti el să strige, abia respirând, dar continuând să urle: O-oi-o-oi!

Mai mult uimit de purtarea neînțeleasă a bătrânului decât speriat de vorbele lui, am început să strig la cei doi flăcăi să se întoarcă îndată la mașină. Ei continuară însă să alerge spre vietățile necunoscute, fie neauzind, fie prefăcându-se că nu aud strigătele mele. Atunci dădui să mă reped după ei, dar călăuza mă trase violent înapoi. Zbătându-mă să scap din strânsoarea mâinilor lui Darhin, nu slăbeam din ochi jivinele. Băieții erau la câțiva pași de ele: radiotelegrafistul – înainte și Grișa – puțin în urma lui. Deodată viermii uriași se strânseră colac și culoarea lor, până atunci galbenă-cenușie, se întunecă fără veste, deveni vânăt-liliachie, iar la capete intens albastră. Fără să scoată niciun strigăt, fulgerător parcă, Mișa se prăvăli cu fața-n jos și rămase nemișcat pe nisip. Auzii doar exclamația șoferului, care între timp ajunsese în dreptul lui Mișa, la trei-patru metri de jivine. Mai trecu o clipă, și Grișa se încovoie și căzu tot atât de inexplicabil, prăvălindu-se într-o rână la pământ. Trupul lui se răsturnă, se rostogoli până la poalele dunei blestemate și rămase ascuns privirilor noastre. M-am smuls din mâinile călăuzei și m-am repezit înainte. Dar bătrânul Darhin se avântă ca un băiețandru și mă apucă strâns de picioare. Ne prăvălirăm amândoi în nisip. Se încinse o luptă crâncenă. Căutam să mă smulg din strânsoarea de clește a bătrânului, dar nu izbuteam de fel. Scos din fire, mi-am smuls pistolul din toc și l-am

îndreptat spre Darhin. Piedica țăcăni și abia atunci călăuza îmi dete drumul. Ridicându-se în genunchi, întinse spre mine mâinile împreunate a rugă. Un urlet răgușit țâșni din pieptul lui: „Moarte! Moarte!” M-am repezit spre dună, strângând pistolul în pumn. Viermii misterioși pieriseră. Trupurile nemișcate ale tovarășilor mei continuau să zacă pe nisipul brăzdat de urmele respingătoarelor vietăți. Bătrânul mongol alergă după mine și, văzând că viermii nu mai sunt acolo, se repezi și el spre trupurile neînsuflețite ale celor doi tineri. O durere îngrozitoare îmi strânse inima când, aplecându-mă asupra trupurilor nemișcate, nu putui desluși niciun semn de viață. Radiotelegrafistul zăcea cu capul răsturnat. Pleoapele îi acopereau pe jumătate ochii stinși, fața îi era calmă. Grișa, dimpotrivă, avea fața schimonosită de o durere înfiorătoare. Amândoi aveau obrazul vânăt, de parcă ar fi fost sugrumați.

Toată strădania noastră: fricțiunile, respirația artificială, ba chiar și încercările lui Darhin de a le lua sânge, toate fură zadarnice. Nu mai încăpea nicio îndoială, tovarășii noștri erau morți. Vremea îndelungată pe care o petrecusem toți laolaltă ne legase, ne înrudise aproape. Pieirea celor doi tineri era pentru mine pierderea cea mai grea. Și pe lângă toate, mă chinuia gândul că eram vinovat de moartea lor. Nu le stăvilisem goana nechibzuită spre cele două jivine necunoscute. Deznădăjduit, aproape fără gânduri, stam locului, rotindu-mi privirile în jur, cu speranța deșartă de a zări jivinele blestemate și a-mi descărca în ele toate gloanțele. Bătrânul mongol, îngenuncheat pe nisip, plângea pe ascuns. Mult mai târziu mi-am dat seama cât de recunoscător ar fi trebuit să-i fiu călăuzei mele, care mă scăpase de la moarte…

Am cărat trupurile băieților și le-am urcat în camion, neputând să le lăsăm acolo, în mijlocul înspăimântătoarelor nisipuri liliachii. Sau, mai știi, poate că în fundul sufletului meu trăia nădejdea vană că ei nu muriseră cu adevărat și că, buimăciți de o forță necunoscută nouă, își vor mai reveni fără veste la viață. Dar nici Darhin și nici eu n-am schimbat o vorbă.

Ochii bătrânului mongol mă urmăriră îngrijorați până când, așezându-mă în locul lui Grișa, am pornit motorul. Punând mașina în funcțiune, mi-am mai aruncat pentru ultima oară privirea asupra locului aceluia, prin nimic deosebit de restul pustiului și totuși un loc în care pierdusem jumătate din

detașamentul încredințat mie. Cât de bine și de voios mă simțisem abia cu o oră în urmă și cât de singuratic mă aflam acum! Mașina porni. Uruitul trist al pinioanelor vitezei întâia mi se păru de neîndurat. Darhin ședea în cabină, alături de mine, și se uita atent să vadă cum mă descurc cu comenzile, apoi, asigurându-se că mă pricep, își mai veni în fire.

În seara aceea n-am putut ajunge decât până la locul popasului din noaptea precedentă. Aici, în preajma punctului geodezic, la poalele movilei de piatră, am îngropat pe tovarășii noștri de drum. Descompunerea le și atinsese trupurile și ucisese în noi speranța oricărei posibilități de „înviere”.

Nici astăzi, după atâta vreme, nu-mi pot aminti fără tulburare de noaptea aceea tăcută, pe creștetul munților posaci. De cum a mijit de ziuă, am pornit să străbatem cât se putea de repede podișul semănat cu pietriș negru. Cu cât ne depărtam de înfiorătorul Djungar-Gobi, cu atât mă simțeam mai liniștit. Traversarea pustiului Dolon-Hali-Gobi, o muncă deosebit de grea pentru un șofer fără experiență cum eram eu, îmi răpi toată atenția, distrăgându-mă oarecum de la gândurile negre și de la pierderea suferită.

La popasul următor, printre stâncile de foc, am mulțumit cu căldură bătrânului mongol. Darhin fu tulburat de recunoștința mea și-mi spuse cu un surâs:

— Eu strigat „moarte”, dar tu tot alergi înainte. Atunci eu oprit pe tine: moare șef, moare toți. Dar tu pe mine aproape împușcat…

— Fugeam să scap băieții, nu mă gândeam la mine.

N-am putut afla nicio explicație a celor întâmplate nici de la Darhin și nici de la toți ceilalți cunoscători ai Mongoliei. Tot ce-am aflat se reduce la aceea că în cele mai vechi legende mongole se povestește despre o vietate numită Olhoi-Horhoi, care trăiește în fundul celor mai pustii și neînsuflețite deșerturi. Numele acesta repetat de urletele lui Darhin, îmi răsunase mie a vaiet: „0-oi-o-oi”. Olhoi-Horhoi n-a fost cercetat de niciun învățat, pe de o parte pentru că trăiește în nisipurile acelea aride, aproape inaccesibile, iar pe de altă parte, din pricina groazei pe care o inspiră jivina mongolilor. Groaza asta, după cum am avut prilejul să mă conving eu însumi, este pe deplin întemeiată. Olhoi-Horhoi omoară fulgerător și de la distanță. Care este forța tainică a acestei vietăți, nu sunt în măsură să

apreciez. Poate că este o descărcare electrică de o intensitate uriașă. Sau poate o otravă ucigătoare, pe care jivina o împrăștie în jur… Nu știu…

Sunt sigur însă că știința își va spune cuvântul despre ființa asta îngrozitoare, când alți cercetători, mai norocoși decât mine, vor reuși s-o întâlnească din nou.

• PISCUL DE SUB LUNĂ

— Am să încerc și eu să vă povestesc ceva, spuse Gheorghi Balabin, care până atunci tăcuse toată seara. Era un om trupeș, vânjos, cu o barbă scurtă și țepoasă care-i năpădea obrazul până sub ochi. Un adevărat urs, cum îi spuneau prietenii.

Sub această înfățișare cam grosolană se ascundea un vestit explorator al Siberiei, foarte respectat în lumea oamenilor de știință pentru cunoștințele și uriașa lui experiență.

— În toate povestirile voastre, continuă el, am observat o particularitate care le înrudește: întâmplările neobișnuite trăite de fiecare dintre voi corespund, ai spune, cercetărilor și dorințelor intime ale fiecăruia... Nu sunt oare întâmplările acestea rezultatul multor ani de îndelungi căutări, căutări poate chiar inconștiente? Stăruința asta răbdătoare ne educă sensibilitatea, ne înzestrează cu priceperea de a distinge esențialul de neesențial, cu un fel de busolă interioară care ne dă la timpul oportun siguranța că suntem pe drumul cel bun... Și cine știe, poate că tocmai pentru că ne-am lăsat călăuziți de indicațiile busolei noastre interioare, am și întâlnit în viață aceste fenomene interesante și neobișnuite.

În Siberia Răsăriteană se află districtul național, anume Vitim-Olekma. Partea dinspre nord-est a acestei regiuni întinse și muntoase, aflată la granița sudică a Iakuției, nu este altceva decât un neîntrerupt lanț de munți, aproape cei mai înalți din întreaga Siberie. Locurile sunt pustii și inaccesibile. Până în ultima vreme, niciun explorator n-a cercetat regiunea. Acum vreo cincisprezece ani, eu am fost primul om care am străbătut această „pată albă” a hărții. Când spun „primul” mă refer, se înțelege, la primul om de știință, fiindcă locuitorii de baștină ai regiunii – tungușii și iakuții – au străbătut în lung și-n lat și aceste locuri sălbatice, în cursul peregrinărilor de vânători nomazi. Vânătorii tunguși îmi aduceau adesea date prețioase asupra sectoarelor nestrăbătute încă de expedițiile de cercetări,

și-mi desenau cu mâna sigură hărți amănunțite, în care deslușeai cursul râurilor, izvoarele și piscurile de munte. Până și pâraiele cele mai mărunte, însemnate repere pentru peregrinările nomazilor, aveau propriul lor nume. Cu totul altfel se întâmpla când era vorba de piscuri: simțul practic al vânătorilor din taiga evita să încarce memoria oamenilor cu denumirea unor locuri neimportante pentru ei în ceea ce privește peregrinările și așezările lor. Iată de ce am fost nevoit să născocesc eu însumi diferite nume piscurilor de munte.

Și, cum vă spuneam, către sfârșitul lui decembrie 1935 mă găseam în valea râului Tokko, pe cale să părăsesc Iakuția și să pornesc spre izvoarele acestui râu, în districtul național Vitim-Olekma. Am îndrumat grosul expediției ce-mi fusese încredințată spre Aldan și spre cursul fluviului Lena, lărgind astfel regiunea cercetărilor.

Iar eu, însoțit doar de un mic detașament, neținând seama de gerurile năprasnice și de mica rezervă de alimente, ardeam de nerăbdare să străbat lanțul munților cu pricina. Lucrul acesta era mai lesnicios tocmai atunci, la vreme de iarnă, când râurile năvalnice, clocotind printre stânci inaccesibile sunt ferecate de ghețuri, și drumul de-a lungul văilor stâncoase, pe sănii trase de reni, nu întâmpină prea multe dificultăți. Cei trei tovarăși de drum care mă însoțeau erau, fiecare în felul lui, oameni fără pereche: iakutul Gabîșev – călăuză, conducător și proprietar al caravanei de reni, geologul Alexandrov și Alexei – un muncitor destoinic care îndeplinea concomitent funcțiile de bucătar, căutător de aur și vânător priceput. Câteșitrei încercați cercetători ai pădurilor din taiga, oameni care mă mai însoțiseră nu o dată în cotloanele mai neumblate ale Siberiei.

Ne aflam în drum de aproape opt luni și călătoria mea se apropia de sfârșit, dar mai aveam de străbătut partea cea mai anevoioasă a itinerarului. Caravana noastră, compusă din șapte sănii și patru reni de rezervă, înainta repede pe suprafața înghețată a râului și oră de oră, tot mai multe locuri de pe valea Tokko-ului, apăreau pentru prima dată în hărțile pe care le completam noi. De la o vreme, râul își schimbă cursul întortocheat, care-i justifica numele (tokkorikan înseamnă în limba tungusă „întortocheat”) și începu să curgă surprinzător de drept. Zi după zi, noile ridicări de teren pe care le făceam veneau să se adauge hărții uriașe – rezultat al strădaniilor de

luni de zile – înfățișând valea largă și dreaptă care se îndrepta spre miazăzi, spre izvoarele râului Tokko. Zi după zi, răsunau tot mai singuratic în liniștea desăvârșită a peisajului țăcănitul mărunt al copitelor de reni și scârțâitul legănat al săniilor. Înaintam tot mai departe și mai departe spre zările unde, dincolo de valurile rotunde ale dealurilor nu prea înalte, se profila linia dințată a unor munți întunecați.

Săniile lunecau în mijlocul unui peisaj cât se poate de uniform – ne aflam la marginea dinspre miazăzi a podișului Lenei. Călătoream de-a lungul acestui platou scund, împărțit în nesfârșite șiruri de dealuri, toate cam de aceeași înălțime, străduindu-ne ca în pofida zilelor foarte scurte să parcurgem cât mai mult teren. La 21 decembrie dealurile rotunde, acoperite de peria deasă și întunecată a pădurilor de brad, făcură loc unor costișe prelungi, țuguiate către vârf și năpădite de arama cenușie a zadelor, care se detașau perfect conturate pe fondul verde-negru al codrilor de brazi și cedri. Asta însemna că am ajuns la marginea platformei cu relieful uniform, calcaros, și ne apropiam de bastioanele înaintate ale țării de piatră cu munții ei de gnais și granit, roci dure din straturile cele mai vechi ale pământului, ridicate aici la mari înălțimi de mișcările relativ recente ale scoarței planetei. Însuflețirea geologului, care până atunci șezuse posac în sania lui, cu planșeta de desen atârnată de gât, demonstra și ea cât se poate de clar că în peisajul care ne înconjura au avut loc schimbări interesante.

Deasupra capului nostru, cerul se lumina și devenea tot mai albastru, perdeaua grea a norilor coborâți era mânată de vânt către miazăzi, rămânând agățată pe alocuri de porțile țării de piatră. Gerul se întețea, scârțâitul săniilor se făcu tot mai ascuțit și răsunător, deasupra caravanei unduia un norișor de aburi, format de respirația deasă și fierbinte a renilor. M-am întins cât mai la largul meu pe sania largă de transport, peste bagaje și boccele, cu piciorul stâng îndoit sub mine, iar cu dreptul lăsat în jos pentru a putea frâna și cârmi la nevoie. Din când în când îmi treceam hățul dintr-o mână într-alta sau încercam îngrijorat să-mi mișc degetele picioarelor, pentru a-mi da seama dacă nu s-a ivit vreun simptom de îngheț și dacă nu este nevoie deci de o grabnică porție de „încălzire”, adică de o goană pe jos în urma săniilor. Rezervele noastre de ulei se sfârșiseră de mult și lipsa acestei grăsimi scădea rezistența organismelor noastre la ger.

Norii cenușii din fața noastră căpătară nuanțe roșiatice, iar în cutele velinței de zăpadă se așternură lungi umbre albăstrui. La un moment dat râul coti, ocolind coasta abruptă și pleșuvă a unei stânci. După cotitură, băgarăm de seamă că valea râului se bifurca în două văi largi, despărțite între ele de un masiv deluros, cu creste dințate. Asta era vestita bifurcație de pe cursul superior al râului Tokko, în locul unde primește apele mari ale afluentului stâng, Ciroda. Începând de aici, valea râului Tokko se îngustează, transformându-se într-o trecătoare strâmtă, plină de praguri și, sub forma unor chei stâncoase, cotește spre sud-vest, apropiindu-se de izvoarele Cearei. Acolo, într-o viroagă rotundă, adăpostită între două culmi înalte, se află o așezare nu prea mare, cu o factorie – un centru de aprovizionare și post de radioemisiune. Acolo aveam de gând să ajungem, pentru a ne împrospăta rezerva de alimente. Cotirăm deci în valea îngustă a râului Tokko și, surprinși de înserare, ne aleserăm la repezeală un loc de popas și ne înălțarăm cortul. Toate aceste pregătiri pentru înnoptat se făceau în micul și călitul nostru detașament cu o mare repezeală, ba aș spune chiar, cu eleganța unui colectiv de artiști strâns uniți, care joacă de multă vreme laolaltă. Înconjurați de bezna tot mai deasă, am fixat în câteva clipe stâlpii cortului, am îndepărtat zăpada, am întins pânzele și am pregătit lemne de foc. Alexei își instală sobița și se apucă să ne pregătească masa. Pe coșul sobiței ce ieșea afară lângă intrarea în cort, se înălțară curând pâlpâiri alburii. Cercetând din ochi pentru ultima oară petele negricioase ale săniilor rânduite pe zăpadă, am intrat cu toții în cort și, ferindu-ne cu grijă de tabla încinsă a sobiței, ne-am lăsat pradă căldurii. Ce poate fi mai plăcut decât primul sfert de oră petrecut într-un cort încălzit, după o zi de muncă grea în plin ger! Îți desfășori furios fularul înghețat care-ți acoperise fața și-ți smulgi de pe cap căciula grea. Încă puțină răbdare și peste ramurile de zadă care acoperă pământul înghețat bocnă se vor ivi sacii îmblăniți, în care te vei băga pentru noapte. Eliberat de povara hainelor grele, îți aprinzi o țigară uriașă și simți o minunată desfătare când, treptat, toate mădularele corpului tău înghețat se pătrund de căldură.

Așa a fost și în seara aceea, când ne-am instalat în cortul cald, cu picioarele sub noi, și ne-am pornit să sorbim, în așteptarea fierturii de carne, nemaipomenite cantități de ceai

fierbinte. Gerurile mari te usucă tot atât de crâncen ca și arșița. Cât e ziua de lungă, n-ai ce bea, așa că seara te ajunge o sete de nepotolit. În sclipirea roșiatică și plăcută a sobiței în care trosnesc lemnele, căldura binefăcătoare te pătrunde, chipurile se luminează și crețurile aspre de pe obraz se șterg. În sfârșit, sobița rămâne fără lemne și aerul înghețat de afară începe să pătrundă neînduplecat în cort. E timpul să-ți îmbraci iarăși hainele vătuite și colțunii de blană, să te ascunzi în sacii de dormit și să te baricadezi cu blănuri pentru a te apăra de năvala gerului. O vreme, în liniștea și frigul înțepător care cuprinde treptat întreg cortul, mai plutește pâlpâirea neputincioasă a sobiței, luminând ba încălțările, mănușile, căciulile și fularele atârnate la uscat, ba grămăjoara de lemne pregătită pentru a doua zi, ba colțul în care sunt rânduite bagajele. Sobița s-a stins definitiv. Ațipești și prin somn mai auzi o vreme sunetele lumii de dincolo de pânza cortului: bubuitul îndepărtat al sloiurilor ce se așază, trosnetul copacilor înghețați și trapul renilor care aleargă în jurul cortului, ca să se încălzească.

Ziua următoare, ziua solstițiului de iarnă, ne aduse o vreme frumoasă și un ger mai cumplit ca în ajun. Cerul palid era înalt și limpede. De îndată ce țâșneau pe gură, aburii respirației noastre se prefăceau într-o pulbere fină de gheață și pluteau în văzduhul dimineții geroase. Frecându-se între ele, acele microscopice de gheață produceau un zgomot abia auzit. Acest fâșâit ușor, pe care iakuții îl numesc „șopotul stelelor”, ne demonstra că temperatura a scăzut sub patruzeci și cinci de grade. Geologul, care-și întinsese degetele neînmănușate ca să apuce termometrul cu mercur rămas peste noapte afară, își trase brusc mâna înapoi și scoase un strigăt de uimire: tubul de sticlă al termometrului se prefăcuse în țăndări lungi și subțiri ca acele, iar bobița de mercur i se lipise de degete. În urma acestui accident, am fost nevoiți să răscolim geamantanele cu instrumente și să scoatem afară un termometru cu alcool. Peste câteva clipe, termometrul ne indica respectabila cifră de minus cincizeci și șapte de grade.

După ce am adunat o nouă provizie de lemne și ne-am încălzit cu ceaiuri fierbinți, ne-am împrăștiat care încotro, fiecare cu sarcina sa. Geologul și-a luat sania și a pornit în susul Cirodei, călăuza a început să strângă ceilalți reni, Alexei s-a apucat să cearnă nisip aurifer, iar eu am hotărât să mă cocoț pe piscul din

față, ca să cercetez și să fotografiez de la înălțime regiunea înconjurătoare.

Mica noastră tabără rămase pustie. Pe jumătate ascuns de zade pitice, cortul mi se părea micuț de tot și rătăcit între stâncile uriașe. Am ochit o pantă mai lină și am început să urc fără grabă coasta muntelui, călcând cu grijă zăpada orbitor de albă, care scârțâia asurzitor sub pașii mei. Tălpile fără colți ale încălțărilor mele îmblănite lunecau mereu și nu puteam urca decât agățându-mă de trunchiurile copacilor. Din pricina gerului năprasnic nu puteam respira adânc și regulat. De aceea urcușul era foarte obositor. Picuri mari de sudoare înghețată îmi încadrau obrazul, prinși pe marginile căciulii de blană. Totuși am izbutit să ajung până la platforma micuță din vârful piscului, ce mi-l propusesem ca loc de observație. Pe platformă se înălțau doi colți uriași de granit, roși de vânturi și acoperiți de licheni. M-am cățărat pe vârful unuia dintre ei și mi-am rotit privirile în jos.

Versantul opus al piscului pe care mă aflam cobora într-o pantă abruptă și largă, acoperită de cedri deși. De sus, panta aceasta părea un covor bogat, împodobit cu desene negre-verzi și pete albe. În stânga mea, dincolo de un deal cu coastele săpate de viroage adânci, se întindea panglica albă a râului Ciroda, înghețat, în dreapta – panglica asemănătoare a râului Tokko. În fața mea, spre miazăzi, apărea din adâncul albastru al zărilor însorite zidul muntelui Udokan, aureolat de un abur argintiu. Zidul acesta se înălța la aproximativ cincizeci de kilometri distanță și cotea spre răsărit, către Olekma, formând un unghi aproape drept. Chiar în locul cotiturii, în colțul zidului ca de cetate, se ridicau spre cer câteva piscuri uriașe care întreceau în înălțime tot ce mai văzusem eu prin aceste regiuni. Mai cu seamă unul din piscuri îmi atrase luarea-aminte. Se înălța, în fruntea celorlalți, mai aproape de mine, singuratic, îngustându-se ușor către vârf, ca un turn de cetate încununat de trei creneluri imense. Mânuind anevoie creionul am schițat cu mâinile înghețate colțul cetății cu turnul imens și am măsurat cu busola unghiurile de direcție. Era timpul să cobor.

Mă împresura aceeași liniște înghețată, văzduhul geros era cu desăvârșire neclintit. Tăriile albastre ale cerului imaculat atârnau la mari înălțimi deasupra capului meu; cerul era tot atât de adânc ca și liniștea deplină din jur. Firea împietrită,

înmărmurită, încătușată de ger, îmi părea vrăjmașă. Și deodată m-a cuprins un dor aprins după meleagurile calde…

Nutream încă din fragedă copilărie o neînțeleasă dragoste pentru Africa. Cu timpul, năzuința copilărească după călătorii și aventuri, aprinsă de cărțile citite, cedă locul, în tinerețe, unui vis mai matur de a explora prea puțin cercetatul și tainicul Continent negru. Visam savanele potopite de soare, cu giganticii arbori singuratici, visam lacurile imense, misterioasele păduri ale Keniei și podișurile aride ale Africii de sud. Iar și mai târziu, devenit geograf și arheolog, întrezăream în Africa leagănul speței umane, meleagul din care primii oameni au pornit, împreună cu șuvoiul animalelor înfometate, să cucerească ținuturile nordice ale continentului nostru. Interesul științific al cercetătorului a întărit mai mult visele tinerești de a descoperi sufletul Africii, de a lumina puternicul și neînfrântul început de viață omenească ce se întindea odată, demult de tot, de-a lungul și de-a latul necuprinselor podișuri înalte, al largilor fluvii și al minunatelor țărmuri bătute de vânturile a două oceane…

Dar visul meu de a deveni explorator al Continentului negru nu s-a înfăptuit. Țara mea, nordica mea patrie, era tot așa de necuprinsă, de mare ca și Africa, iar ținuturi necercetate erau într-însa tot așa de multe. Și am devenit un pasionat colindător al Siberiei, furat de vraja nemărginitelor întinderi nelocuite de la miazănoapte. Numai arareori, când trupul îmi ostenea de atâta ger, și sufletul, de asprimea posacă a firii nordului, mă cuprindea dorul de Africa, meleag atât de tainic, atât de ispititor și de inaccesibil…

Gerul necruțător m-a readus la realitate. Am coborât coasta și am pornit spre tabără. Soarele se ascunsese de mult dincolo de pisc, totuși niciunul din tovarășii mei nu se întorsese încă. Am aprins focul, am pus la topit ceaunul cu ceai înghețat și m-am trântit pe o piele de ren, așteptând ca adăpostul nostru să se încălzească destul pentru a mă putea dezbrăca.

Următoarele două zile, 23 și 24 decembrie, au fost zile grele pentru călătoria noastră. Valea râului Tokko se prefăcuse într-o trecătoare îngustă, înghesuită între steiuri înalte. Toată zăpada de pe ghețuri fusese măturată de vântul care bătea năprasnic între stânci. Apele râului erau încremenite în chip de movilițe neregulate de-a lungul întregii văi, întipărind în gheață conturul valurilor ce se rostogoliseră înainte, șiruind din prag în prag.

Dinspre trecătoare răsunau mereu vuiete, trosnete sau gemete surde ale gheţurilor prăvălite. Pe alocuri, gheaţa era sfâşiată de colţii stâncilor ascuţite, ieşite la suprafaţă.

Era straniu şi înfricoşător să înaintezi, lunecând şi clătinându-te mereu pe gheaţa străvezie, groasă de o jumătate de metru, şi să vezi chiar sub picioarele tale apele clocotitoare alergând ameţitor de repede şi sclipind în lumina verzuie. Dar mai sinistru decât orice mi se părea faptul că haosul acela de ape înspumate gonea sub picioarele noastre absolut fără niciun zgomot, vrăjit parcă de pâcla de ger ce atârna deasupra trecătorii. Fiecare pas al caravanei noastre pe luciul gheţii era deosebit de anevoios. Renii sunt cu totul neputincioşi când e vorba de înaintat pe un teren tare şi lunecos. Copitele lor lunecă care-ncotro, picioarele li se desfac şi bietele dobitoace se poticnesc şi cad la tot pasul.

La un moment dat, din adâncul trecătorii răsună un zgomot surd. Zgomotul creştea mereu şi deveni curând un vuiet neîntrerupt. Ne apropiam de unul din pragurile cele mai mari. Clocotul apelor era aici atât de puternic, încât nici gerurile de peste cincizeci de grade nu-l putuseră îmblânzi. O ceaţă alburie umplea trecătoarea aproape până la jumătatea zidurilor ei drepte, formate din şisturi metaforice cenuşii. Panglica de apă întunecată, prinsă de ambele părţi în rama albă a zăpezii şi a gheţurilor, se înălţa brusc într-o coloană arcuită de peste trei metri, se învolbura, se prăvălea în jos, izbindu-se de bolovani şi prefăcându-se într-un potop de stropi şi spumă, şi se năpustea asupra stâncii uriaşe a malului drept, unde peste negrul golurilor săpate de ape, sus de tot, atârnau câteva blocuri imense de piatră ce abia se mai ţineau deasupra clocotului apelor. Malul stâng, ca şi cel drept, era abrupt ca un zid. Dinspre stâncă începea panta netedă a unui gheţar uriaş, care se proptea chiar în prag. Trecerea era îngustă şi primejdioasă, dar altă cale n-aveam.

Geologul, care ajunsese primul, se opri încruntat, apucă dârlogul – cureaua care leagă căpestrele fiecărei perechi de reni – şi porni, conducându-şi uşurel dobitoacele. După el urma să trec eu. M-am aşezat între cei doi reni care trăgeau sania mea. Animalele erau agitate şi tropăiau, nerăbdătoare să pornească. Căutam să le potolesc şi nu-mi luam ochii de la geolog. De ajutat nu-l puteam ajuta nicicum; renii nu puteau fi lăsaţi singuri de capul lor, căci fiecare centimetru de loc câştigat la începutul

trecerii, lipind sania cât mai strâns de peretele de stâncă din dreapta, avea să aibă pe parcurs o importanță hotărâtoare. Atelajul geologului înainta încet, lunecând mereu către marginea treptei de gheață, către vuietul apelor spulberate ale pragului. Renii cădeau la tot pasul și se ridicau îndată pe picioare. Nu-i mai despărțea de abis decât un metru, o jumătate de metru, un pas... Dacă renul din stânga va mai cădea o singură dată, totul era pierdut. Dar renul n-a căzut. Încă o clipă și un strigăt de triumf îmi țâșni din piept spre a saluta victoria geologului. Strigătul se pierdu neauzit de clocotul apelor. Renii de la sania mea mă înghionteau cu botul și-și loveau coarnele, încercând parcă să-mi amintească că era rândul meu. Am trecut în stânga renilor și, împingându-i cu umărul spre peretele de stâncă, mi-am condus atelajul chiar pe culmea treptei formate de ghețuri. Pe urma trasată de mine, trecură călăuza și Alexei, apoi toți laolaltă trecurăm dincolo săniile cu bagaje.

Către seară am mai avut de trecut încă un asemenea prag neînghețat. Vuietul lui neîntrerupt ne ținu tovărășie toată noaptea. A doua zi dimineață, după un drum de vreo trei-patru kilometri, am ajuns într-un loc unde trecătoarea cotea brusc. Aici ne izbi drept în față un vânt puternic și necontenit. În jur – numai ghețuri, numai stânci abrupte, numai copăcei golași, nicăieri niciun cotlon, niciun adăpost în spatele căruia să te poți feri cât de cât de năvala nenumăratelor sulițe ale gerului. Mergeam cu capul plecat înainte, cu obrazul înfășurat în șaluri groase, lăsându-ne doar două micuțe crăpături în dreptul ochilor. Renii își lăsaseră capetele în jos și umblau aproape atingând zăpada cu nările lor negre. Pe un ger năprasnic de șaizeci de grade, un vânt puternic este aproape de neîndurat. După câteva minute de mers, am simțit că partea din față a corpului îmi îngheța cu desăvârșire. Am fost silit în câteva rânduri să mă întorc cu spatele și să înaintez de-a-ndăratelea, așteptând ca jumătatea din față a corpului să se mai dezmorțească. Vuietul și șuierul vântului acopereau toate celelalte zgomote...

Pe înserate, trecătoarea blestemată se sfârși. Intram acum într-o depresiune rotundă, ca un uriaș ceaun cu fundul plat, înconjurată din toate părțile de terasele line ale unor dealuri. În fața noastră se așternea o câmpie întinsă, acoperită de zăpada strălucitor de albă în lumina amurgului. La poalele dealurilor,

tivind câmpia, se zărea brâul întunecat al unor păduri. După larma înfiorătoare a vântului din trecătoare, liniștea și pacea câmpiei ne uimiră. Am botezat locul descoperit, depresiunea Verhne-Tokkinskaia, adică depresiunea Tokko-ului superior, am străbătut-o de-a curmezișul prin zăpada înaltă și, când înnopta, am ajuns la marginea pădurii. Trecu astfel încă o zi a călătoriei noastre, fără niciun eveniment deosebit. A doua zi, călăuza ne trezi cu noaptea în cap. În lumina nefiresc de albastră a zorilor, care ne vestea o zi la fel de senină ca și cele precedente, începurăm urcușul coastei spre curmătura dintre cele două creste ale culmii acoperite de troiene. Rând pe rând, fiecare dintre noi trecea în fruntea convoiului și, despovărat de cojocul greu, numai în pufoaică, bătătorea cu schiurile un făgaș pentru sănii. Omul din frunte umplea curând văzduhul geros cu vălătuci de aburi, spinarea se acoperea de promoroacă. În felul acesta, sleiți de puteri, înlocuindu-ne unul pe altul, ajunserăm târâș-grăpiș până la punctul cel mai înalt al trecătorii dintre cele două costișe înzăpezite. Renii se întinseră pe dată, afundându-și boturile în zăpadă. După ce ne-am fumat țigările, ne-am cuibărit în sănii și am început să coborâm coasta largă de câțiva kilometri, care se sfârșea la malurile râului Tarînah, un afluent al Cearei.

Deodată, la marginea unei râpe din dreapta noastră se iviră două umbre întunecate. Călăuza, care se afla în fruntea caravanei, își opri cu dibăcie renii, care-o luaseră care-ncotro. Eu mi-am tras de sub prelată carabina englezească. Umbrele cărămizii se prefăcură în curând în două kabargale[22] de toată frumusețea. Închizătorul țăcăni scurt (din prudență, de-a lungul acestei călătorii hurducate nu țineam glonțul pe țeavă). Sălbăticiunile tresăriră. Ochii lor negri și ageri se ațintiră asupra noastră cu luare-aminte, picioarele fine se încordară, gata s-o zbughească spre culme. Dar închizătorul carabinei nu reveni brusc la locul lui cum s-ar fi cuvenit, ci lunecă încet înainte și, ajungând până la cartuș, se înțepeni. Cu toate că arma fusese ștearsă de unsoare cu multă grijă, gerul năprasnic îmi făcuse pocinogul. Am întins mâna, încercând să bag cartușul pe țeavă; kabargalele țâșniră în sus și se făcură nevăzute în desișul zadelor de pe culme.

---

[22] Kabarga – mamifer din familia rumegătoarelor, înrudit cu renul. (Nota red. ruse.).

Caravana porni din nou, strecurându-se printre copacii costișei înzăpezite.

— Tohto-o-o[23]!...

Strigătul acesta neașteptat mă înfioră. Fără să mai stau pe gânduri, mi-am dat drumul să cad din sanie în zăpadă și m-am agățat cu ambele mâini de tălpici, pentru a frâna cu greutatea corpului meu viteza lunecării. Sania călăuzei apucă să cotească și dispăru. Viteza saniei mele era însă prea mare: renii mei se avântară smucit într-un salt lung, și eu i-am urmat în zbor, agățat cu mâinile de tălpice. Nici n-am apucat să-nțeleg ce se petrece cu mine, că m-am și trezit pe jos, alături de călăuză, călcat în picioare de renul înaintaș al saniei cu bagaje, care venea după sania mea și nu izbutise să se oprească la vreme. Apoi răsună un nou strigăt:

— Tohto!

De după cotitură se iviră următoarele două sănii, ale geologului, și peste o clipă în zăpadă se formă o grămadă uriașă de reni, oameni și sănii, care se tot rostogolea la vale. De fapt nu se petrecuse nimic deosebit; doar că înclinarea pantei depășise brusc limita admisă pentru coborâșul cu o sanie trasă de reni. Ne-am prăvălit așa, până în fundul râpei. Cât despre mine, m-am izbit atât de amarnic cu spinarea de gheață, încât pentru o clipă mi-am pierdut răsuflarea. Curând, la marginea râpei se iviră și renii lui Alexei, care rămăsese puțin în urma noastră. Zărind grămada de trupuri și sănii răsturnate, omul își pierdu cumpătul și, în loc să sară jos din sanie, se agăță desperat de ea. Corpurile renilor săi se destinseră într-un salt prelung, sania își luă zborul, trecu avântat peste geologul care zăcea năucit sub mal și, izbindu-se în cădere de gheață se făcu fărâme. Alexei se trezi șezând pe încărcătura saniei sfărâmate, clipind uimit și speriat. Iar renii lui mai făcură câteva salturi, trăgând după ei șleaurile rupte, și se opriră.

Când ne-am venit în fire și am văzut că toți renii sunt nevătămați și lucrurile întregi, am râs cât am râs de pățania noastră și, ținând seama că sania fusese sfărâmată, am hotărât să ajungem cum om putea la prima poiană, unde renii să aibă ce paște, și să înnoptăm acolo. După un drum nu prea lung, am poposit într-o pădure rară, de unde începea coborâșul lin spre albia râului Tarînah. Odată, mai demult, bântuise pe aici palul,

[23] Tohto! – Stai! (în limba iakută). (Nota red. ruse.).

incendiul mistuitor de păduri. De atunci trecuse însă destulă vreme și acum se înălța pe aici o pădurice tânără de mesteceni și zade. Bătrânele trunchiuri de zade, cojite și uscate, sunt combustibilul cel mai bun. Așa că ne-am făcut provizii serioase de lemne și am încins un foc uriaș, în care să putem dezgheța și răsuci șleaurile și legăturile pentru strângerea tălpicilor de sanie. Geologul și Alexei o porniră spre izvorul cel mai apropiat, pentru a lua câteva probe de nisip aurifer, iar călăuza și cu mine ne-am apucat să dregem săniile.

Se întunecă. Noi, cei rămași, prânzisem și ne băuserăm ceaiul, dar tovarășii noștri încă nu se întorseseră. M-am decis să pornesc în întâmpinarea lor. Ceața groasă de peste zi pierise. Sus de tot, peste crestele munților, în văzduhul străveziu, răsări luna. Curând zării două siluete întunecate grăbind spre mine.

— Cred că-i mult aur pe aici, spuse geologul. Nu-i așa, Alioșa?

— Da, și eu cred, confirmă Alexei.

Ne-am aprins țigările și am rămas nemișcați, – fermecați de noaptea aceea geroasă cu lună, care poleise întreaga lume din jurul nostru cu o pojghiță sclipitoare de argint.

— Nu sunt cumva crestele acelea chiar înfiorătoarele dumitale piscuri, Gheorghi Petrovici? mă întrebă geologul, arătându-mi munții de dincolo de valea Tarînah-ului.

În stânga văii se înălțau câteva culmi albastre-argintii, cu contururile perfect profilate pe cerul luminos. Umbre negre și opace ascundeau vederii poalele piscurilor dințate, iar lumina rece și înaltă a lunii schița prăpăstii inexistente și accentua perspectivele depărtate. Ai fi zis că în văzduh atârna o uriașă pânză de ferăstrău, fără să se sprijine pe nimic. Mai departe, izolată de celelalte piscuri, se înălța un vârf în chip de turn, cu trei creste ascuțite în creștet: era piscul pe care-l zărisem mai demult. Vârful cu trei creste părea să atingă luna și, sub razele ei, repezișurile stâncoase și costișele de gheață dinspre partea de miazăzi a piscului sclipeau în mii de lumini.

— Strașnic nume pentru vârful descoperit de dumneata, Gheorghi Petrovici – curmă iarăși tăcerea geologul – Piscul de sub lună. Nu-l vezi cum și-a proptit în lună cele trei creste?

— Foarte bine, încuviințai eu, îndreptându-mi busola spre piscul nou botezat și măsurând cel de al doilea unghi de direcție.

Acum distanța până la pisc ne era cunoscută și el putea apare pe hartă la locul său.

Sfârșirăm cu reparatul săniilor către prânz și, întinși sub cort, ne odihnirăm în voie, discutând asupra drumului ce-l mai aveam de parcurs. Socoteam că în trei zile vom ajunge în depresiunea Cearei, și în alte două, până la prima așezare omenească. Încă cinci zile și vom putea trage un somn în clădirea factoriei, ne vom putea îngădui luxul de a ne dezbrăca și mânca în lege...

Înainte de a strânge cortul, ne-am mai îngăduit răsfățul de a rămâne o vreme întinși pe blănuri, împărtășindu-ne visurile despre grabnicul popas și scurta odihnă din așezarea factoriei.

Dar visarea ne fu curmată pe neașteptate de un tropot de reni, scârțâit de sănii și zvon de glasuri omenești. După singurătatea din taigaua împietrită de ger, apariția omului în aceste locuri ni se păru o minune. Toți, în afară de mine, se repeziseră să iasă din cort, trăgându-și din goană căciulile pe cap. Eu am rămas în cort, cum se cuvine să facă un șef care a trecut prin toate bucuriile și amărăciunile întâlnite în taiga. Peste puțin, în pragul cortului apăru, încovoiat din mijloc, un om necunoscut, urmat de tovarășii mei. Necunoscutul intră în cort și se așeză lângă sobă, strângându-și picioarele sub el. Apoi își înălță capul semeț, duse palma la piept și rosti cu glas răsunător:

— O-ho! Ulahan toion! (Tu, marele șef).

Eu îl privii liniștit și cu luare-aminte. El se tulbură, tăcu și dădu să-și caute stânjenit pipa. Era un bătrân iakut, înalt și nemaipomenit de uscățiv. Ochii lui rotunzi de șoim, nasul coroiat, obrajii supți și fața îngustă, cu o bărbiță ascuțită, amintea chipul lui Don Quijote.

I-am oferit bătrânului din tutunul meu și am făcut semn lui Alexei să pună la fiert carne și ceai proaspăt. Dacă-i vorba de „ulahan toion”, apoi să-l primim cu toată cinstea cuvenită. După o vreme de cuviincioasă tăcere, am început vorba cu formula obișnuită:

— Kapse, togor! (Vorbește, prietene!).

— So-ohk, eni kapse (nu, eu n-am ce spune, tu să vorbești), răspunse bătrânul agale.

Și tot așa am mai schimbat câteva fraze tradiționale în limba iakută, apoi pe neașteptate bătrânul se porni să vorbească rusește, socotind pesemne că ruseasca lui e mai bună decât

iakuta mea. Și plin de curiozitate, începu să mă descoasă despre călătoria noastră și să încuviințeze bucuros din cap ori de câte ori pomeneam de locurile deosebit de primejdioase ale drumului parcurs de noi. De câteva ori, bătrânul încercă să mă pună în încurcătură cu întrebări despre particularitățile naturii din taiga, dar, datorită marii experiențe dobândite de mine în nenumăratele-mi călătorii prin Siberia, m-am dovedit la înălțimea situației. Alexei îl ospătă din plin, îi oferi un păhărel de spirt și bătrânul se mai muie oleacă și-și pierdu trufia. Până la urmă îmi spuse că-mi va arăta o „asemenea drăcovenie”, cum n-am mai întâlnit prin locurile lor. Se ridică de la locul lui, ieși grăbit din cort și se îndreptă spre cele două sănii cu care venise.

— Îl cunoști pe bătrânul acesta? l-am întrebat pe Gabișev, călăuza noastră.

— Cunosc, răspunse el. Kilcegasov e numele lui. Vânător bun, orice loc știe el.

Bătrânul se întoarse și fui nevoit să întrerup întrebările.

— Așa ceva văzut pe Tokko? zâmbi viclean bătrânul și-mi întinse o frântură grea dintr-un colț de mamut.

Explicai bătrânului că este vorba de un colț uriaș de mamut și-i descrisei în aer un arc de cerc, căutând să-i arăt cum arăta colțul când era întreg. Kilcegasov se posomorî, văzând că n-a reușit să mă uimească nici cu asta, iar când i-am spus că a găsit, pesemne, frântura în apele care surpaseră malurile râului, omul s-a întristat de-a binelea.

— Multe știe șef, clătină el din cap.

Măgulit de vorba bătrânului, i-am vorbit despre insulițele de la gura fluviului Lena, unde colții de mamut se găsesc chiar la suprafață, zăcând amestecați cu oase de balenă și trunchiuri de copaci aduse de valurile mării. Iakutul mă ascultă atent, apoi scuipă cât colo și se trase mai către mine, de parcă s-ar fi hotărât deodată să-mi destăinuiască ceva.

— Oameni voștri deștepți, șef, dar vânătorii noștri mai știe ceva-ceva, ce voi nu știe. Eu știu pisc, unde așa coarne de mamut este mult ca pădurea. Dar vezi că acela este nu așa încovoiat ca asta, cum eu găsit, acela este drept, puțin-puțin încovoiat.

— Interesant! m-am mirat eu.

Kilcegasov întinse mâna spre punga cu tutun. Își aprinse pipa și-și înălță fruntea, de parcă și-ar fi amintit ceva.

— Frate de la tata meu urmărit de mult un sogdjoi[24], mers departe-departe, încolo – el arătă cu mâna spre răsărit – pe urmă povestit. Tu auzit? se întoarse întrebător spre călăuza noastră.

— Auzit, crezut mințit, răspunse nepăsător Gabișev.

— Vezi că nu mințit, el adus așa corn, vârf de la corn adus, eu văzut.

— Și unde-i piscul acela? întrebai eu.

— Dar dacă aproape este, mergi văzut?

— Desigur că am să merg să-l văd, spusei. Șovăiala de o clipă care apăruse pe chipul bătrânului dispăru ca prin farmec.

Îmi desfășurai marea hartă pe care abia în ajun însemnasem locul unde se află Piscul de sub lună.

— Aici, uite, între izvoare Ciroda și izvoare Tokko, multe piscuri mari, grămadă de piscuri.

— Așa e! confirmai eu.

Dar bătrânul nici nu luă în seamă cuvintele mele.

— Lângă izvor Ciroda și Cirodakan este cel mai mare pisc, ca trunchi înalt este pisc. (Geologul și cu mine schimbarăm o privire plină de înțeles.) Pricepuserăm din descrierea limpede a bătrânului că este vorba chiar de piscul botezat de noi în ajun Piscul de sub lună. Asta pisc singur stă mai aproape, încoace de izvor Tokko. La dreapta pisc este un loc înalt, neted tot cum masa este. Vezi asta loc multe corn zace. Acolo și gaura mare-mare este, și acolo multe corn zace.

— Și-i departe de aici? întrebai eu, înfierbântat de curiozitate.

— Asta loc nu-u departe, lungi vorba cât mai convingător bătrânul iakut. Pe Tarînah mergi, izvor Tarînah dreapta rămâi, stânga vine Icionciokit. Icionciokit mergi coasta din mijloc, acolo vezi loc neted, mai jos izvor mic. Asta izvor curge la Talumakit. După izvor Tokko, la stânga râu nu mare… Kiveta taie stânca tot ca un cuțit taie. Acolo, vezi Kiveta loc neted începe…

Kilcegasov rămase o clipă pe gânduri și spuse:

— Nouăzeci verste, sută verste…

Bătrânul amuți. Tăceam și noi. Se auzea numai trosnetul surd al lemnelor din sobiță. Eu mă tot frământam dacă este posibil să facem un ocol, să ne aventurăm prin locuri anevoie de trecut, tocmai acum când proviziile noastre erau pe sfârșite. Geologul

[24] Sogdjoi – ren sălbatic din nordul îndepărtat. (Nota red. ruse.).

mă privea nerăbdător, însă fără să-și trădeze cu ceva sentimentele. Gabîșev întrebă ceva pe bătrân și între ei se încinse o discuție șoptită în limba iakută. Am reușit să prind numai câteva cuvinte cunoscute: „pragul cel mare… mult nutreț… sania nu trece… mulți draci…”

— Unde-s mulți draci, Gabîșev? intervenii și eu în convorbirea lor.

Știam foarte bine că sub numele de draci, iakuții și tungușii înțeleg fenomenele naturii pe care nu și le pot explica.

— Locul acela eu auzit, acolo mulți draci, spuse călăuza. Dar vezi că mai este și marele prag, acolo moartea dă târcoale.

— Care prag? Că-s doar pâraie pe acolo.

— Nu pârâu, prag mare cât drumul.

Am priceput că era vorba de un righel – un prag abrupt care zăgăzuiește uneori văile ghețarilor. Tot mai stăteam la îndoială, dar mă feream ca tovarășii mei s-o simtă. La drept vorbind, o sută de kilometri n-ar fi lucru prea mare față de dimensiunile Siberiei. Tot greul îl constituiau cele câteva zile în plus; socotisem că ne mai rămâneau doar cinci zile până la odihna mult așteptată de la factorie. Dar cine știe dacă vom mai avea altă dată prilejul să nimerim în aceste pustietăți.

Mi-am întors ochii spre Kilcegasov:

— Vii cu noi până acolo?

Zărind chipurile însuflețite ale tovarășilor mei, mi-am dat seama că înțeleseseră hotărârea pe care o luasem. Bătrânul stătu pe gânduri, pufăind din pipa-i scurtă. Nevoind să-l zoresc, m-am adresat geologului:

— Dumneata ce zici, Anatoli Alexandrovici?

— Ce mai încolo-încoace, sigur, să mergem să vedem, încuviință el.

— Dar tu ce spui, Alexei? Ne mai ajung proviziile pentru vreo zece zile?

— Au să ne-ajungă la țanc: mai avem un sac de pesmeți, și ceai mai avem, și vreo cinci cutii cu mazăre…

După o lungă chibzuială, bătrânul consimți să ne însoțească. Acum era rândul lui Gabîșev să-și spună cuvântul.

— Ei, cum rămâne, Vasili, vii cu noi? îl întrebai eu. Bagajele le lăsăm aici, săniile grele le lăsăm și pe ele, luăm doar renii.

Călăuza își morfolea ciubucul pipei și chibzuia netulburat, cu capul plecat și ochii ațintiți în pământ. Multe țineau de răspunsul lui, că doar ai lui erau renii.

— Să mergem, șef, făcu el într-un târziu, apoi, la fel de netulburat adăugă: dar o să ne prăpădim, cred eu...

Am strâns cu putere mâna acestui iakut de ispravă, care, în pofida faptului că socotea hotărârea noastră foarte primejdioasă, se avânta cu toată liniștea în întâmpinarea acestei primejdii.

Discuțiile despre drumul ce aveam de făcut ținură până seara. Peste noapte, cortul nostru adăposti și pe cel de al cincilea tovarăș de călătorie. Iar în zori coborârăm repede în valea Tarînah-ului. Instalarăm cortul de rezervă și depozitarăm într-însul colecțiile adunate, bagajele de prisos și săniile de povară. Apoi întoarserăm spatele mult visatei Ceare și-o pornirăm la drum spre piscurile înfricoșătoare, spre izvoarele Tarînah-ului.

În valea largă a râului șerpuia o ceață alburie, învăluind numeroasele vine proeminente de gheață, vine formate de apa râului care izbucnea uneori la suprafață și încremenea împietrită de ger. Asta și înseamnă în limba iakută „Tarîn”. Uneori era puțină apă sub zăpadă, alteori săniile despicau aceste vine cenușii și se prăvăleau în golurile aflate sub pojghița de gheață. Pe alocuri, zburam chiuind, mânând renii în goană nebună pe suprafața tremurătoare a gheții subțiri. Grăbindu-ne, am parcurs într-o singură zi o bună bucată de drum și am ajuns la picioarele unui zid drept, care tăia de-a curmezișul toată valea. Era vestitul prag, înalt de un sfert de kilometru și mai bine. În dreapta, firul apei topise în prag o trecere îngustă. Pe aici se prăvălea șerpuind un stâlp uriaș de gheață, plin de noduri și crăpături, prin care șiroiau pe alocuri vinișoare de apă și se învolburau norișori abia vizibili de aburi. În stânga, stânci galbene, golașe, alcătuiau un zid de netrecut, știrbit numai într-un singur loc. Doar de aici s-ar fi putut începe urcușul.

A doua zi dimineață, trei perechi de reni dintre cei mai vânjoși porniră trăgând săniile aproape goale. Fiecare pereche era dusă de dârlogi de câte unul din noi, ceilalți împingeau săniile de la spate. Renii de schimb ne urmau pas cu pas, cu toate că urcușul abrupt îi speria de moarte, încet-încet, ne cățărarăm pe zidul acela aproape vertical, la vederea căruia, până și un călător dintre cei mai încercați ar fi renunțat la gândul de a trage după

el o sanie. Pe ultima porțiune, acolo unde urcușul devenea neînchipuit de dur, la numai câțiva pași de culme, geologul lunecă și se prăvăli peste un ren. Renul, un animal negru, deosebit de puternic, îl prinse în coarnele-i rămuroase și, înnebunit de spaimă, țâșni înainte și din două opintiri desperate ajunse pe culme. Aici, pe o platformă netedă și întinsă, ne prăvălirăm istoviți cu toții, oameni și reni, sleiți de puteri, mai mult morți decât vii.

— Da, ăsta a fost prag nu glumă! făcu Alexei. Ți-e și teamă să privești în jos… Da'mite dacă se prăvălea cineva până-n fund?

— Din sanie, chibrit ajunge jos, din tine numai ficați ajunge, răspunse liniștit călăuza noastră.

Ne mai rămânea doar să trecem râul și, ținând malul drept al văii, să pornim mai departe. Nimic mai simplu, după câte se părea, dar și aici primejdia ivită fără veste ne dovedi că trebuia să fim mereu cu ochii-n patru. Pe gheața râului, o proaspătă izbucnire de apă formase o movilă netedă și nu prea înaltă, acoperită de un strat subțirel și afinat de zăpadă nouă, prăfuită. Nici n-am apucat bine să urcăm movilița, că renii au început să alunece amarnic. Sărirăm jos din sănii, dar oamenii lunecau și cădeau, nefiind în stare să-și ție atelajele. Am înțeles îndată că lunecăm cu toții spre marginea sticloasă a prăpastiei de gheață, de pe care se prăvălește la o adâncime de peste trei sute de metri cascada apelor împietrite. Deodată răsună vocea înaltă a călăuzei:

— Păzește, moartea dă târcoale!

Îngrozit de soarta tovarășilor mei, m-am avântat înainte și am apucat tălpicile saniei celei mai îndepărtate, dar am alunecat din nou și am căzut. Prăvălite pe pojghița subțire a gheții nou formate, cele nouăzeci de kilograme ale mele s-au prefăcut într-un mai care a spart stratul de gheață, formând o copcă nu prea adâncă. În felul acesta m-am pomenit cu picioarele bine proptite într-un sol ferm. Neluând în seamă apa care-mi pătrundea pantalonii vătuiți, am rămas acolo, ținând cu toată puterea sania blestemată, până când tovarășii mei au trecut renii peste movilă și i-au întors brusc la o bună distanță de prăpastie. Apoi, izbutind să ajungem pe malul drept al văii, unde zăpada era mai așezată, am pornit din nou, mânându-ne renii cât mai departe de locul acela primejdios.

Am înnoptat tocmai sus pe Icionciokit. Dimineața, nori luminoși și ușori acopereau tot cerul. Soarele, nevăzut nouă, lumina puternic, înmulțindu-și de mii de ori razele răsfrânte în albul norilor și în strălucirea zăpezii. Lumina aceasta orbitoare atenua toate ondulațiile terenului, diforma perspectivele, schimba conturul obiectelor și îngreuna nespus înaintarea noastră. Kilcegasov și călăuza umblau cu ochii mijiți, scuipau mereu și bombăneau într-una, înclinați să vadă în lumina aceasta nefirească una din caracteristicile acestor locuri ale diavolului.

În sfârșit, coborâșul defileului prin care trecusem se termină. Pătrundeam într-o depresiune nu prea mare. De jur împrejurul căldării în care intrasem se înălțau o sumedenie de piscuri golașe, cu frunțile pierdute în cerga alburie, lăptoasă a norilor ce căptușeau întreg cerul. Chiar în fața noastră se ridica zidul aproape vertical al unei creste de munți care ascundea privirilor ținta acestei călătorii – locul despre care ne povestise Kilcegasov.

După ce ne instalarăm cortul și ne pregătirăm o provizie bună de lemne, cei doi iakuți purceseră la niște treburi tainice. Tăiară niște prăjini lungi, le fixară în vârf tot felul de cârpe și niște scândurele ascuțite la un capăt, și le înfipseră în zăpada din jurul cortului, înțepenindu-le cu bolovani și blocuri de gheață. Am aflat mai apoi că acesta era un mijloc de apărare împotriva dracului. Și, într-adevăr, nu trecu mult că dracul se și arătă. Nici nu apucase să se întunece bine, că întreaga văgăună se umplu de urlete înfiorătoare, scrâșnete, hohote și vaiete jalnice. Vaierul acesta răsfrânt și înmiit de un ecou neobișnuit de puternic m-a impresionat atât de tare, încât mă tem că m-am speriat mult mai rău decât iakuții noștri, care se așteptau demult să dea ochii cu dracul. Geologul țâșni afară din cort cu arma în mână, dar nu reuși să deslușească nimic în lumina nesigură, gata să se stingă, a înserării.

— Uite-i! strigă deodată Alexei, care ieșise și el afară din cort. Mâna lui arăta niște pete ce pluteau printre ramurile de jos ale unor mesteceni închirciți și se mistuiau aproape cu desăvârșire în sclipirea vânătă-cenușie a văzduhului întunecat.

Geologul își descărcă arma, o pălălaie prelungă țâșni din gura țevii și curând izbucni un trăsnet atât de zguduitor, încât am rămas cu toții încremeniți. Tunetul crescu o vreme, apoi începu

să se depărteze, să descrească, să se răsfrângă, colindând munții, purtând parcă pe aripile lui vestea îndrăzneței pătrunderi a omului pe aceste meleaguri. Ceva căzu în zăpadă la câțiva pași de noi și începu să se zbată. Geologul se repezi într-acolo și se întoarse cu o cucuvea uriașă. De fapt semăna mai curând cu o bufniță, doar că avea penajul de cu totul altă culoare, un fel de alburiu-lăptos, cu dungi și petișoare negricioase pe aripi, pe spinare și pe creștetul capului. Alexei duse triumfător cucuveaua s-o arate călăuzelor, care nu se încumetaseră să iasă din cort: „Ian te uită cum arată dracul!” Totuși se pare că nu i-a convins prea mult pe cei doi iakuți. Care ne anunțară că vom mai avea pe aici destule întâlniri cu dracul.

Intrarăm cu toții în cort și începurăm să ne sfătuim asupra planului de a doua zi, care cuprindea escaladarea piscului unde se aflau colții de mamut. Kilcegasov ne asigura că, urmând valea pârâului Kivet, vara absolut inaccesibilă, trebuia să ajungem după vreo cincisprezece kilometri la „loc curat” și de acolo să urcăm spre podișul cu colții de mamut. Călăuza cea veche nu se hotăra să vie cu noi, picioarele bolnave ale bătrânului nu-i îngăduiau nici lui să ne urmeze, iar pe Alexei am hotărât să-l lăsăm în tovărășia celor doi iakuți. Lucrurile s-au rânduit în așa fel, încât drumul urma să fie străbătut pe jos numai de geolog și de mine.

Nici n-am apucat bine să ațipim, când în jur totul a început să vuiască din nou. Izbiturile surde și urletele rău-vestitoare s-au prefăcut curând într-un vaier infernal, care nu mai contenea, rostogolindu-se parcă tot mai departe și mai departe. Mi-am întors ochii spre geolog – socoteam că-i o avalanșă. Geologul îmi spuse însă liniștit:

— Trebuie că s-a prăvălit vreo stâncă, Gheorghi Petrovici. Pantele sunt aici nemaipomenit de abrupte din pricina faliilor de formație recentă, așa că se prăvălesc, pesemne, foarte adesea… Și vârf la toate mai este și ecoul ăsta neobișnuit de puternic. Asta trebuie să fie originea tuturor dracilor.

Am râs și ne-am băgat repede în culcușul sacilor de blană.

Noaptea, gerul, care de vreo două zile mai slăbise, se înteți din nou. Se stârni și hiuzul, un vânt rece și cât se poate de neplăcut. Sufla drept în peretele cortului lângă care dormeam eu. Curând străbătu prin blănurile sacului de dormit și-mi îngheță partea stângă a corpului, întoarsă spre perete. Frigul m-

a trezit, dar am mai rămas culcat multă vreme, luptând cu somnul și lenea care mă împiedica să sar din sac și să încing focul în sobă. Până la urmă am ieșit dintre blănuri și tremurând de frig, am aprins focul cu lemnele pregătite din vreme, și m-am ghemuit lângă sobă în așteptarea căldurii binefăcătoare. Lemnele se aprindeau încet, trosnind înfundat. Ședeam lângă foc și mă gândeam la drumul de a doua zi. Deodată auzii cât se poate de clar un umblet greoi – pasul unei fiare uriașe. Tropotul se apropia de cort. Apoi îl auzii dând târcoale taberei noastre. Alexei, care avea somnul foarte ușor, se trezi îndată și deșteptă și pe geolog. Pașii răsunară din nou și mai apropiați, și mai amenințători. Am pus mâna pe carabină (împotriva obiceiului, în seara aceea mi-o luasem în cort, ca să se mai încălzească și la nevoie să-i încerc plumbul greu, de mare calibru, pe pielea vreunui drac). Împreună cu geologul ne-am repezit afară din cort, sărind peste trupurile călăuzelor noastre, care se înfofoliseră în pături până peste cap și refuzau cu îndărătnicie să se scoale. Cerul se înseninase. Un ciot de lună se strâmba batjocoritor la noi, agățat deasupra piscurilor de munte. Oricât ne-am încordat vederea, n-am reușit să distingem pe fața întinsă a zăpezii nicio urmă de pași. Curând, gerul de afară ne-a pătruns până la oase și am fost nevoiți să ne întoarcem în cort. La ivirea noastră, Gabîșev s-a săltat în capul oaselor, s-a așezat și m-a privit îngrijorat:

— Ei, ce găsit?

— Nimic.

— Sigur… Și mâine nicio urmă nu găsit.

— Da’ tu ce socotești c-o fi fost?

— Umblat stăpânul de aici.

— Care stăpân?

— Ce, tu nu înțeles? se mânie iakutul. Stăpânul, eu spus!…

Am dat din umeri și nu i-am mai pus nicio întrebare, măcar că tot nu mă puteam dumeri care „stăpân” dăduse târcoale cortului nostru.

Ceața zorilor încă nu se ridicase din vale, când geologul și cu mine începurăm să ne pregătim de drum la lumina pâlpâitoare a unei lumânări. Hotărâsem să nu ne mai cărăm cu armele după noi; drumul era destul de lung și nu trebuia să ne împovărăm prea tare, pentru ca la întoarcere să putem căra tot ce vom găsi mai interesant. Pistolul și cuțitul de vânătoare trebuiau să ne

înlocuiască pușca și securea. Și totuși echipamentul nostru: barometrul aneroid, aparatul fotografic, planșeta pentru ridicări de teren, ca și proviziile se dovediră o povară nu prea ușoară. Până ce-am terminat pregătirile și am mâncat, s-a luminat de ziuă. Gabîșev și Kilcegasov dădură ocol taberei și ne spuseră la întoarcere că, afară de urmele renilor noștri, nu au aflat nicio altă urmă…

Pornirăm la drum și în scurtă vreme traversarăm fundul văii. Zăpada albăstruie scârțâia zgomotos sub încălțările noastre îmblănite.

— Iar a coborât temperatura sub șaizeci de grade, mormăi nemulțumit geologul, acoperindu-și gura cu fularul.

Peste vreo jumătate de oră, am ajuns la intrarea în trecătoarea Kivetei și ne-am afundat în defileu. Aici mai era întuneric și, înainte ca razele soarelui să fi luminat suficient stâncile, am parcurs câțiva kilometri într-o beznă cenușie. Înfățișarea trecătorii era cu totul neobișnuită. Vorbeam, nu știu de ce, mai mult în șoaptă, de parcă ne-am fi temut să nu supărăm niscai „stăpâni” de pe aici. Defileul n-avea în medie mai mult de patru metri lărgime. Pereții de stâncă netedă, negri ca și cărbunele, se înălțau drept în sus, ba pe alocuri se și atingeau la vârf, alcătuind bolți și tuneluri în care domnea o beznă de nepătruns. Din loc în loc, trunchiuri uriașe, descojite și zdrelite de bolovani, se aflau proptite țeapăn între cei doi pereți, de-a curmezișul trecătorii, la o înălțime de patru-cinci metri deasupra capetelor noastre, indicându-ne nivelul apelor de primăvară. În stânca pereților, apa săpase nișe și grote adânci, ca niște cazane de moară, în care zăceau bolovani rotunzi cam de mărimea unei roți de automobil.

Apele înghețate ale pârâului coborau din treaptă în treaptă. Vinele de apă pe jumătate înghețate șiroiau pe toată lărgimea trecătorii, așa că, în scurtă vreme, cizmele noastre de blană se muiară și se prefăcură în bulgări de gheață, așa că din când în când trebuia să le ciomăgim furioși cu bâtele pentru a le mai ușura. Cizmele înghețate lunecau pe treptele lucii, care deveneau tot mai drepte. În orice altă perioadă, afară de iarnă, pârâul era, pesemne, o adevărată cascadă urlătoare și nicio forță din lume nu ne-ar fi îngăduit să străbatem trecătoarea în vremea verii, primăvara sau toamna. Liniștea ce domnea acum în defileu, îngustimea lui, negrul stâncilor, totul avea un efect

descurajator. Străbătusem, cred, aproape zece kilometri în susul trecătorii, când pârâul coti spre sud și ne pomenirăm deodată într-o porțiune a defileului viu luminată de razele soarelui strecurate prin spărturile dintre stânci. Aici, pereții se prăbușiseră și straturile de rocă proaspăt descoperite ni se înfățișară în toată goliciunea. Erau șisturi de mică dintr-un micașist auriu cu granule mărunte. Ai fi spus că pereții trecătorii sclipesc, împodobiți cu fâșii de mătăsuri aurii și argintii, care schimbau surprinzător întreaga înfățișare a locului. Lespezi de aur și argint se tăvăleau în tot locul pe covorul străveziu al gheții de smarald. După alți patru kilometri parcurși pe treptele de gheață, am ajuns într-o poieniță rotundă, înconjurată de cedri și semănată de bolovani. În stânga noastră, profilat cu toată limpezimea pe albastrul cerului, se înălța Piscul de sub lună, asemeni unui imens turn de piatră, ascunzându-ne cu desăvârșire peisajul dinspre nord-est. În față se vedea un zid drept, retezat parcă de cuțit. Încă o oră de mers întins și iată-ne ajunși, muiați de nădușeală în hainele noastre cele grele, pe culmea zidului de aproape o sută de metri înălțime. Dar nici de aici nu se vedea nimic decât un alt meterez de granit, care ne tăia din nou drumul mai departe. Noroc că nu era prea înalt și am putut trece ușor peste această ultimă barieră. De pe culmea meterezului se desfășura în fața ochilor noștri ținta anevoiosului drum parcurs de noi: un platou nu prea mare, ușor bombat, înconjurat de dealuri rare, țuguiate, de formă conică. Întinderea bombată a platoului era aproape cu desăvârșire lipsită de obișnuitul înveliș de zăpadă. Nu departe, dincolo de un jnepeniș, se zăreau câteva stânci ascuțite de gneis, înălțându-se într-un semicerc uimitor de regulat, asemănător literei „U”.

După ce ne-am strecurat prin desișul jnepilor, ne-am pomenit într-o poiană întinsă, unde se tăvăleau câțiva colți, dar nu de mamut, încovoiați ca un arc, ci aproape drepți ca aceia ai uriașilor elefanți africani. Am numărat vreo paisprezece asemenea colți. Cei mai mari atingeau cam trei metri lungime. Fildeșul se înnegrise de vreme, iar capătul de la rădăcina colților se fărâmița în așchii mărunte. N-am găsit aici nici dinți, nici alte oase. De pe o movilă pe care ne cocoțasem am descoperit către centrul platoului o altă grămadă de colți, mult mai mare ca prima. Zăceau stivuiți ca niște metri de lemne pe o suprafață destul de mare. Ne-am repezit într-acolo, întrecându-ne unul pe

altul și scoțând strigăte de bucuroasă surpriză. Erau în stiva aceea câteva sute de colți. Ici-colo se ițeau din grămadă oase uriașe, care se spulberau la cea mai mică atingere.

Nu departe de vârful movilei, printre stâncile colțuroase, se zărea o râpă adâncă, săpată de ape. N-o fi asta „gaura din pisc” despre care ne pomenise Kilcegasov? În malul stâng al râpei am descoperit o grotă, a cărei intrare largă era pe jumătate acoperită de bolovani, și ne-am strecurat înăuntru. La început a trebuit să ne cățărăm în sus prin niște galerii cu bolți de gheață, apoi am început să coborâm repede și curând ne-am pomenit într-o beznă adâncă. Din fericire, în rucsacul geologului am găsit o bucată de lumânare, care urma să ne mai scape pe viitor de o altă mare încurcătură. Peștera în care ne aflam era mare și avea câteva galerii laterale foarte înalte. Din pojghița groasă de gheață care acoperea solul ieșeau o sumedenie de oase de animale. Am pornit în lungul uneia din galerii, care ni se păruse mai înaltă, și după câțiva pași am scos amândoi deodată un strigăt de uimire. Pe stâncă netedă a pereților galeriei se zăreau la lumina lumânării conturele uriașe ale unor animale înfățișate pe piatră. Unele imagini aveau trăsături simple, viguroase, altele erau desenate cu culoare, negru și roșu, uimitor de bine păstrată. Linia desenelor era foarte precisă și surprinzător de expresivă. În pâlpâirea legănată a lumânării, animalele păreau vii. Mut de uimire, priveam desfășurarea unor scene din viața Africii înfățișate pe pereții negricioși ai acestei peșteri. Iată antilope, iată lei, iată în sfârșit elefanți uriași, cu urechile depărtate ca aripile liliecilor. Iată și rinoceri africani cu două coarne pe nas…

— Ptiu, drace! exclamai eu, păi rinocerii și elefanții trăiesc în Africa!

Găseam mereu noi desene. Iată hiena tărcată, cu gheb în spinare, girafe, zebre vărgate! Imaginea Africii rătăcită în inima ghețurilor din fundul munților siberieni! În peșteră era relativ cald. Am uitat cu totul de încălțările mele ude și înghețate. Îmi era cald de parcă mă aflam în suflarea arșiței de sub cerul african.

Mai departe am descoperit două nișe pline cu colți de elefant. Erau adunați aici colți deosebit de mari, de aproape patru metri lungime. Stivuiți tot ca lemnele, colții sclipeau la flacăra lumânării, arătându-și suprafețele lucioase, galbene-negricioase.

Eram furat de descoperirea noastră și mă repezeam tocmai spre o altă galerie a peșterii, când geologul mă readuse la realitate, amintindu-mi că este ora trei. Ne mai rămânea doar un ceas și jumătate până să se întunece. Trebuia să ne grăbim. Era prea primejdios să înnoptăm în locurile acestea despădurite, pe un ger de șaizeci de grade, fără foc, cu hainele ude. Totuși am mai zăbovit vreo jumătate de oră, cercetând înfrigurați să găsim măcar o urmă a oamenilor care au locuit și au desenat aici imaginea animalelor africane. Ardeam de dorința de a afla cât mai multe amănunte despre misterioșii locuitori ai peșterii. Din păcate însă n-am putut da de nimic altceva afară de două vârfuri de lance cioplite din piatră și de o sculă de os a cărei destinație îmi era necunoscută.

Soarele coborâse de mult după crestele munților, când, încărcați din plin cu probe de colți, oase și dinți, am escaladat meterezul de granit și ne-am întors pentru ultima oară privirea spre locurile acelea uimitoare. Gândurile se înlănțuiau cu repeziciune. Mi-am amintit despre marile migrațiuni de animale din Africa în Asia, despre ipoteza că înainte de perioada înghețurilor geologice, dincolo de Baikal și într-o parte a Mongoliei se întindea o stepă fierbinte, unde trăiau struți, antilope și girafe. Abia atunci pricepui că descoperisem ultimul avanpost dinspre nord-est al Africii, cel mai îndepărtat locșor unde a ajuns valul animalelor africane, înainte de marile înghețuri.

Se petrecuse cu mine un lucru cu adevărat neobișnuit; tânjind după Africa, în defileurile geroase ale Siberiei descoperisem printre stâncile ei un colțișor de lume în care era întipărită viața vechii Africi, un colțișor de lume rămas neatins din acele îndepărtate vremi. Cine erau oare acei oameni misterioși care ne lăsaseră imaginile din peșteră? De vreme ce trăiseră încă înainte de înghețul geologic, însemna că aparținuseră unei rase grozav de vechi. Și totuși rasa aceea era încă pe atunci relativ foarte dezvoltată, judecând după măiestria desenelor din peșteră. Asemenea desene nu mai găsise nimeni în Siberia, ba nici în restul Uniunii Sovietice. În așezarea regulată a blocurilor de stâncă am întrezărit o mare asemănare cu misterioasele construcții uriașe de piatră nelucrată care se întâlnesc adesea în Africa centrală și în cea răsăriteană. Da, ipoteza cea mai plauzibilă era aceea că oamenii cu pricina care veniseră încoace

din Africa, urmărind șuvoiul animalelor în migrațiune, erau vechi triburi de artiști și viteji vânători de elefanți uriași.

Uimit de această ipoteză, făceam, ca orice cercetător, tot felul de deducții grăbite, încercând să găsesc dintr-un condei explicațiile cele mai plauzibile la întrebările ce se nășteau mereu în mintea mea. Dar abia treptat am început să înțeleg toată însemnătatea descoperirii noastre. Acum își putea găsi dezlegarea vechea dispută dintre oamenii de știință: a existat un singur mare îngheț, sau au fost mai multe? Era sigur că fusese un singur îngheț. Acum se vede necesitatea de a reconsidera cu totul într-alt chip părerile geologilor asupra istoriei acestei regiuni a Siberiei în era cuaternară, ca și opiniile zoologilor asupra zonelor locuite în trecut de diferite animale și originea faunei actuale a acestor locuri. Și, în sfârșit, lucrul cel mai interesant, oamenii de pe aici, locuitorii cei mai vechi ai Siberiei centrale, se dovedeau a fi contemporani tot atât de vechi, ba poate înrudiți cu cei aflați numai la miazăzi și la apus. Da, oamenii de știință vor trebui să chibzuiască în fel și chip asupra descoperirii făcute cu multă trudă și abnegație de o mână de cercetători în inima acestor munți înghețați, sub apăsarea unui ger cumplit...

Am coborât tăcuți spre râu, spre intrarea în trecătoare, unde lăsaserăm săculețele cu probele de rocă culese în defileu. Geologul mă întrebă la un moment dat ce cred despre descoperirea noastră. I-am împărtășit gândurile care mă frământau și el se arătă de acord cu ipotezele mele.

— Da, socotesc și eu că oasele și desenele din peșteră sunt mai vechi decât vârfurile acestea de munți, mai vechi decât înghețul geologic, spuse el. Peștera a fost săpată în roci calcaroase de niște ape mari. Or, cum ar putea ajunge acum la asemenea înălțime atâta apă, care să formeze o asemenea peșteră? Când această imensă regiune a fost supusă marilor înălțări de teren și înghețului geologic, și asta s-a petrecut cam acum vreo cincizeci de mii de ani, scoarța pământului s-a crăpat pe aici, formând sectoare izolate unele de altele. Unele sectoare s-au înălțat, altele au coborât, dând naștere vârfurilor de munți și depresiunilor. Iar piscul pe care l-am descoperit noi nu este nimic altceva decât un astfel de mic sector al vechii scoarțe pământești, săltate de înălțările de teren. Pesemne că el n-a fost ridicat atât de sus ca unele sectoare (și deci n-a suferit în

aceeași măsură înghețul și acțiunea ploilor și vântului), dar nici n-a fost prăvălit ca alte sectoare, și deci n-a fost acoperit de morenele cărate de ghețari și nici de bolovanii aduși de râuri. Iată de ce tot ce se află pe suprafața lui s-a păstrat neatins… bineînțeles dacă nu socotim acțiunea forțelor atmosferice…

Cu asta s-au încheiat savantele noastre discuții. Noaptea care coborâse ne obliga să ne concentrăm toată luarea-aminte asupra greutăților drumului. La intrarea în defileu ne-am luat rocile culese la venire și am pătruns în bezna trecătorii. Cred că niciodată de-a lungul vieții mele de călător n-am trecut prin greutăți atât de mari ca în noaptea aceea când am străbătut trecătoarea Kivetei. La fiecare pas ne prăvăleam în apă. Cizmele de blană ne erau tot mai îngreunate de gheață. Era greu de mers pe gheața lunecoasă, încărcați cum ne găseam de atâtea poveri. Iar când am ajuns la treptele cascadelor înghețate, cădeam într-una și ne rostogoleam la vale. În scurtă vreme și hainele ude de pe noi înghețară tun. Tot corpul ni se umpluse de vânătăi. Nu mai știu câți kilometri am parcurs în aceste condiții, știu doar că la un moment dat ne-am oprit, nemaifiind în stare să ne continuăm drumul. Înțelegeam însă perfect de bine că trebuie să mergem mai departe; fără foc, orice oprire putea să însemne sfârșitul. Iar de făcut foc era cu neputință; în jurul nostru nu se aflau decât stânci și ghețuri. Deodată îmi amintii de lumânare. Ce noroc că n-o aruncasem acolo în peșteră! Va putea arde ca într-o cameră în văzduhul neclintit din trecătoare. Am aprins cu greu fitilul înghețat și ne-am urnit mai departe, ținând când unul, când altul lumânarea aprinsă deasupra capului. Acum cascadele de gheață ale Kivetei ni se păreau mai puțin îngrozitoare; puteam coborî și luneca cu grijă, fără să mai cădem la tot pasul. Capătul gros de lumânare ne sluji aproape o oră. Iar când mucul se stinse și bezna ne cuprinse din nou, nu ne mai rămăsese decât puțin drum până la ieșirea din trecătoare. Sus de tot, chiar deasupra capetelor noastre, agățată de creasta unui pisc, apăru luna târzie, luminând peretele din dreapta al defileului întunecos. Dar mai trecu destulă vreme până când zidurile negre se descleștară și ne dădură drumul să pășim liber în câmpia argintată de zăpadă. Nu ne mai rămâneau de făcut până la cort decât patru kilometri. Dar lemne nu se găseau nici pe aici, așa că nu puteam face popas. Am mai străbătut vreo cinci sute de metri prin

depresiune și deodată am simțit că nu mai pot; mă lăsa inima. Prea o supusesem la încercări în ultimele douăzeci și patru de ore; un drum greu, pe un ger cumplit de șaizeci de grade, în haine grele, ude, cu o serioasă povară pe umeri, încordarea supraomenească la coborârea prin defileu și peste toate, imposibilitatea de a respira adânc, de a înfrânge refuzul plămânilor să inspire aerul înghețat...

Mai e de mirare că până și doi oameni căliți și încercați cum eram geologul și cu mine rămăseserăm fără puteri la sfârșitul unui asemenea drum?... Fără să mai zăbovească o clipă, geologul acceptă propunerea mea de a ne lepăda aici sacii cu probe de rocă și tot restul echipamentului aflat asupra noastră.

Abia ne mai târam pe zăpada scârțâitoare, încurajându-ne unul pe altul. Cu fiecare pas rămâneam tot mai sleiți de puteri. Am mai făcut așa încă o mie de metri, încă cinci sute... și geologul se clătină pe picioare, căzu în patru labe pe zăpadă și rămase întins, suflând din greu. Luptând cu propria-mi slăbiciune, mă apropiai de el și mă străduii să-l conving: „Trebuie să te ridici, trebuie să mergem mai departe”. Dar el îmi răspunse că acum totul îi este indiferent, fie ce-o fi, mai departe nu poate merge. Și totuși am izbutit să-l fac să se scoale și să pornească mai departe. Dar peste alte câteva sute de metri am simțit că nici eu nu mă mai pot mișca. Făcând o mare sforțare și încordându-mi toată voința, am mai parcurs, numărând în gând, încă două sute de pași, apoi încă o sută, încă cincizeci, și... ca și geologul, puțin mai înainte, m-am prăvălit în zăpadă. O liniște binefăcătoare puse stăpânire pe toată ființa mea. Să dorm, să dorm... și nimic altceva!... Dar un ultim licăr conștient îmi șopti că a dormi acuma înseamnă... să nu mă mai trezesc niciodată... M-a cuprins mânia, auzind un tropot asurzitor. Se întorcea geologul, care o luase puțin înainte, se întorcea viața, se întorcea dorința irezistibilă de a mă ridica și de a porni mai departe. Nu-mi mai amintesc cât timp am mers așa, sprijiniți unul de altul, temându-ne să ne despărțim măcar cu un pas, alungând din minte până și gândul de odihnă...

La un moment dat am călcat pe o rămurică uscată, ascunsă sub zăpadă. Trosnetul nemaipomenit de puternic al crăcuței frânte reuși să pătrundă până în sfera conștiinței mele, aproape adormite, stinse. Deodată îmi amintii totul: și vuietul extraordinar al stâncilor prăvălite, și tropotul răsunător al

„oaspetelui” din noaptea precedentă, și zgomotul neobișnuit de puternic al pașilor geologului… M-am oprit, mi-am scos mănușa întărită ca o scoarță de copac și am apucat revolverul. Împușcătura revolverului, un browning ca toate celelalte, răsună ca un trăsnet, de parcă ar fi fost o salvă de tun nu alta. Zgomotul se rostogoli ca un val, umplând întreaga vale. Am continuat iar și iar să slobozesc din revolver chemările mele răsunătoare, până când am auzit în sfârșit niște strigăte de răspuns, însutite de ecoul puternic al munților. Apoi mi-am băgat mâna cu pistolul în buzunar și, abia descleștându-mi degetele înlemnite, m-am prăvălit în genunchi alături de geolog.

Am ațipit îndată, dar curând am fost treziți de zgomotul unor pași ce se apropiau: în ajutorul nostru alergau cei doi iakuți, însoțiți de Alexei. Auzind focurile de armă, ei înțeleseseră ce se petrecea. Alexei adusese în sân o sticlă cu ceai fierbinte și una cu vodcă. Tovarășii ne-au cărat până în cort. Fără să ne mai dezbrăcăm, ne-am cufundat amândoi într-un somn adânc. După un timp, Alexei ne-a trezit să îmbucăm ceva și să ne culcăm ca oamenii. A doua zi dimineață ne-am venit în fire de-a binelea. Proviziile erau pe terminate și, spre marea bucurie a celor doi iakuți, am hotărât să pornim degrabă la drum, fără să mai cercetăm sacii cu probe, pe care Gabîșev și Kilcegasov îi culeseseră de unde i-am lăsat noi în ajun. Voiam cu toții să întâmpinăm Anul nou într-un loc mai puțin trist ca depresiunea Kivetei.

Înainte de plecare, Gabîșev se apropie de mine, zâmbind cu sfială, așteptă până terminai de legat sania cu bagaje și îmi spuse încet:

— Eu înțeles care stăpân umblat aici… Și Kilcegasov înțeles. Asta zgomot aici tare, tare, asta ren al nostru umblat…

Și călăuza izbucni în râs, îmi clipi complice și se îndreptă spre sania lui.

Drumul înapoi, pe pârtia bătătorită, îl făcurăm într-un ritm mult mai vioi.

Cea de a doua zi a anului 1936 ne găsi aproape de tot de valea Cearei. Renii alergau ușor pe pârtia așternută de sania lui Kilcegasov. Alexei cânta un cântec de dor despre „un brav căutător de aur, ce bate ritmul pe ger”. Sania se afunda mereu în zăpadă și se legăna cu mine lin, soarele sclipea voios, argintind panglica albă a râului înghețat…

• CORNUL ALB

Pe cerul palid, cuprins de arșiță, se rotea lin un condor. Fără niciun efort, fără să-și miște cât de puțin aripile larg întinse, plutea molcom la mare înălțime.

Usolțev urmărea cu jind zborul păsării, care ba se înălța în tării, pierzându-se aproape cu desăvârșire în albastrul încins și orbitor al cerului, ba cobora fără veste cu sute de metri.

Privind condorul, Usolțev își aminti de ochii nemaipomenit de ageri ai acestor păsări. Pesemne că și acum acesta scrutează pământul, căutându-și prada. Usolțev se înfioră fără voie: senzația spaimei de moarte prin care trecuse nu de mult mai dăinuia într-însul. Mintea i se liniștise, dar toți nervii, toți mușchii se mai cutremurau și acum la amintirea primejdiei trăite. Da, la ora asta, condorul ar fi putut coborî pe cadavrul lui, ar fi putut sfâșia cu pliscu-i încovoiat mădularele lui zdrelite...

Valea în care se găsea, semănată cu sfărâmăturile stâncilor golașe din jur, era încinsă ca un cuptor. Niciun strop de apă, niciun copăcel, niciun fir de iarbă, peste tot numai piatră și iar piatră: jos – măruntă și colțuroasă, sus – uriașă, prăpăstioasă, amenințătoare. Stânci crăpate cruciș și curmeziș, dogorite de soarele necruțător...

Usolțev se ridică de pe bolovanul pe care șezuse și, simțind slăbiciunea ce-i cuprinse genunchii, porni pe grohotișul care scârțâia sub picioare. Nu departe, la umbra unei stânci proeminente, îl aștepta calul său. Buiestrașul roib de Kașgar ciuli urechile și-și întâmpină stăpânul cu un nechezat scurt și ușor. Usolțev desfăcu dârlogii roibului, îl bătu drăgăstos pe gât și sări în șa.

Curând, valea se lărgi și buiestrașul ieși dintre stânci. Terasa netedă de la poalele munților, largă de câțiva kilometri, cobora repede, revărsându-se într-o stepă fără de sfârșit, învăluită în nori de pulbere ușoară și în fumegarea văzduhului încins. Departe în zare, dincolo de linia galben-cenușie a orizontului, se

afla valea râului Ili. Râul cel larg și repede își purta apele cafenii, aduse tocmai din China, scăldând malurile năpădite de mărăcini și stânjenei înfloriți. Aici însă, în împărăția tăcută a stepei, nu era apă. Vântul uscat și fierbinte foșnea printre tulpinițele firave de colilie.

Usolțev își opri calul și, ridicându-se în scări, întoarse capul înapoi. Lipit de terasa netedă, se înălța un zid abrupt de piatră cenușiu-cafenie, brăzdat de văi scurte și aride, care-i ferestruiau creasta, alcătuind un șir de piscuri ascuțite și inegale. La mijloc, asemeni turnului principal al unui zid de cetate, se înălța un munte singuratic. Pieptul lui bombat și brăzdat în mii de locuri era expus din plin în bătaia vânturilor fierbinți ale stepei nesfârșite. Iar în vârful piscului se ridica și mai sus un colț cu desăvârșire alb, ușor încovoiat și zimțuit, care se deosebea puternic din masa rocilor întunecoase ale piscului. Muntele era cu mult mai înalt decât toți ceilalți, și vârful lui alb și ascuțit aducea cu un corn imens, avântat către cer.

Usolțev privi multă vreme muntele cel inaccesibil, chinuit de rușine. El, geologul, el, cercetătorul, s-a retras tremurând de spaimă în fața muntelui, și asta chiar în clipa când se părea că este la un pas de victorie. Și tocmai el, despre care se spunea că e un dârz și neostenit cercetător al Tian-Șan-ului! Ce bine că venise singur, fără ajutoare. Nimeni n-a fost martor la spaima prin care trecuse! Fără voie, Usolțev cătă în jur, dar întinsul arzător al stepei era cu desăvârșire pustiu. Doar unde largi de vânt colindau întinsul acoperit de colilii și fumegarea liliachie a ceții atârna neclintită peste culmile munților, care se pierdeau departe spre răsărit.

Calul tropăia nerăbdător.

— Ce-i, roibule, e vremea să ne-ntoarcem acasă, nu-i așa? spuse încet geologul către buiestraș.

Și, încovoindu-și gâtul, calul porni în josul pantei, de parc-ar fi priceput vorbele stăpânului său. Copitele mici și tari tropăiau mărunt, dar grăbit, pe solul pietros. Trapul repede potoli treptat-treptat frământarea sufletească a geologului.

De pe panta abruptă, Usolțev zări tabăra echipei sale. La umbra îndoielnică a unor tufe de djida cu ramuri argintii filigranate, pe malul unui pârâu, erau instalate două corturi și se înălța o șuviță tremurătoare de fum. Mai departe, tocmai la marginea stepei, creștea falnic un karagaci gros, împovărat

parcă de greutatea frunzișului său des. La umbra lui se mai zărea încă un cort înalt. Usolțev se uită la cort și, simțindu-se copleșit de obișnuitul lui sentiment de tristețe, întoarse capul.

— Arslan, încă nu s-au întors flăcăii?

Muncitorul uigur cu fața bătrânicioasă, care mesteca pilaf într-un ceaun uriaș, dădu să apuce calul de dârlogi.

— Las' că-l deșuez singur, o să-ți arzi pilaful... Eu nu mănânc, mi-e cald.

Ochii negri și înguști ai uigurului se uitară cu luarea-minte la Usolțev.

— Iar ai fost Ak-Miunguz[25]?

— Nu... roși ușor Usolțev. În direcția aceea, dar într-alt loc!

— Bătrânii noștri spun pe Ak-Miunguz nici vulturi nu coboară: e tăios ca un șemșir[26], continuă uigurul.

Usolțev nu răspunse. Lepădându-și hainele, se îndreptă spre pârâu. Apa străvezie și rece sălta spumegând peste bolovanii ascuțiți și, din depărtare, aducea cu o panglică boțită de catifea albă. După tăcerea văilor încinse și șuierul vântului, susurul voios al apei rostogolite era plin de voioșie.

Împrospătat după baie, Usolțev se întinse la umbra unui cort, își aprinse o țigară și se cufundă în gânduri triste.

Conștiința înfrângerii suferite îi otrăvea plăcerea odihnei, încrederea în sine începu să se clatine. Usolțev încercă să-și potolească cugetul, spunându-și că inaccesibilitatea Cornului Alb este un lucru îndeobște cunoscut, dar nici asta nu-i reuși. Adânc tulburat de nereușita escaladării, gândurile lui zburară fără voie spre fata care-i era în trecut prietenă credincioasă, din păcate însă... numai în visele lui.

Nereușita din ziua aceea îi frânse voința. În pofida hotărârii luate mai demult, Usolțev se ridică și porni agale spre cortul cel înalt de sub umbra karagaciului. În drum își aminti de discuția avută de curând.

„Ce rost are să mai vorbim despre asta? spusese fata. Totul este de mult uitat, acoperit de praf...”

„De praf”? sărise el, plin de mânie, și, fără să mai spună o vorbă, plecase hotărât să nu se mai întoarcă niciodată!

Dar iată că, din întâmplare, munca îi pusese din nou față în față: ea conducea echipa de explorare a nisipurilor metalifere

---

[25] Ak-Miunguz – Cornul alb (în limba uigură). (Nota red. ruse.).

[26] Șemșir – paloș (Nota red. ruse.).

sosită în raionul a cărei hartă geologică o întocmea el. De două săptămâni și mai bine corturile celor două echipe se aflau alături. Și totuși ea rămânea la fel de depărtată, de inaccesibilă pentru el, ca și… Cornul Alb. Și acum el, el care ocolea orice întâlnire inutilă, care nu schimba cu ea decât cuvintele strict necesare, se îndrepta spre cortul ei. Era încă o înfrângere, încă o manifestare a slăbiciunii sale… Eh, fie ce-o fi!…

În fața cortului, pe o lădiță, ședea o fată bondoacă, cu ochelari rotunzi pe nas, și cosea. Ea răspunse prietenos la salutul lui Usolțev.

— Vera Borisovna e înăuntru? întrebă geologul.

— Da, citește toată ziua pe nerăsuflate.

— Intră, Oleg Sergheevici, se auzi din cort o voce blândă, puțintel ironică. Te-am recunoscut după mers.

— După mers? se miră Usolțev, ridicând foaia de cort de la intrare. Ce ai găsit atât de deosebit în mersul meu?

— E și el tot atât de posac ca și dumneata!

Usolțev se înfurie, dar se stăpâni la vreme și privi cu băgare de seamă în ochii ei cenușii, severi, cu scânteieri aurii.

— S-a întâmplat ceva?

— Nu s-a întâmplat nimic, răspunse grăbit Usolțev. Știu însă că veți pleca curând și-am venit să-mi iau rămas bun.

— Da, plecăm. Astăzi am avut o plăcută zi de odihnă. Ai mei au plecat la Podgornîi, să ridice poșta. Direcția ne-a telegrafiat însă de săptămâna trecută despre modificările intervenite în planul nostru de lucru pentru zilele care urmează. Așteptam să ne trimită dispoziții mai amănunțite. Aci am terminat lucru și suntem pe cale de a pleca… Uite ce carte minunată am primit prin poștă. Am citit toată ziua. O să ne odihnim și mâine, iar după aceea plecăm pe meleaguri noi – probabil la Keghen. Păcat doar că aici n-am făcut nicio ispravă. N-am găsit decât câteva cristale de casiterită[27]… și cu asta basta. Cât despre zăcămintele aflate pe vremuri acolo sus, n-a mai rămas nici urmă, totul e distrus, spulberat!

— Da, dac-ar mai fi rămas cel puțin piscurile mai înalte… consimți Usolțev.

— A rămas numai Cornul Alb, oftă cu regret Vera Borisovna. Dar piscul ăsta e inaccesibil și, nici nu cade nimic din vârful lui: pesemne că e o rocă deosebit de tare. Eu te-aș sfătui să ceri să

[27] Casiterită – oxid de cositor; mineral greu și dur. (Nota red. ruse.).

ți se trimită încoace un tun, ca să desprinzi barem o bucată din Corn, că altfel te faci de râs: taina Cornului Alb va rămâne nedezlegată, își încheie ea, veselă, vorbele.

Usolțev întinse mâna spre cartea care se afla pe o valiză.

— „Escaladarea Everestului”... asta ai citit toată ziua?!

— Minunată carte! În filele ei se răsfrânge strălucirea zăpezilor veșnice de pe culmile munților Himalaia. M-a cucerit... cum să spun... nu atât asaltul Everestului, cât mai cu seamă treptata ascensiune interioară pe care au înfăptuit-o, fiecare în felul său, principalii membri ai expediției. Înțelegi, lupta omului pentru a se depăși pe sine însuși.

— Înțeleg la ce te referi, răspunse Usolțev. Dar ei n-au ajuns totuși chiar până-n vârful Everestului.

Ochii Verei Borisovna se întunecară:

— Da, din punctul dumitale de vedere, asta a fost o înfrângere. Au recunoscut-o ei înșiși. „Nu avem nicio scuză, am fost înfrânți în această luptă dreaptă, învinși de înălțimea muntelui și de rarefierea aerului”, citi Vera Borisovna un pasaj din cartea smulsă din mâinile lui Usolțev. Oare e puțin lucru să-ți alegi o țintă atât de înaltă, fie chiar și peste puterile tale? Să te dăruiești ca totul realizării ei? Îmi imaginez atât de limpede Everestul! Muntele acesta golaș, stâncos, fatal. La înălțimea aceea grozavă, vânturile sunt nemăsurat de puternice. Nici măcar zăpada nu se poate menține acolo. În jur sunt prăpăstii înspăimântătoare, se prăvălesc ghețari, alunecă avalanșe. Oamenii urcă însă cu îndărătnicie tot mai sus, tot mai departe... Bine-ar fi dac-am putea să ne propunem și noi mai des țeluri asemeni cuceririi Everestului!

Usolțev o asculta tăcut.

— Bine, bine, dar, vezi, astea sunt cazuri unice ca oamenii să fie capabili de asemenea fapte eroice! exclamă el într-un târziu. Și-apoi, chiar Everestul e și el doar unul singur în lume.

— Ba nu-i adevărat, nu-i de loc adevărat! Fiecare om își poate avea Everestul său. E oare nevoie să-ți dau pilde din viața noastră? Dar războiul? N-a făurit războiul eroi, oameni care au depășit propriile lor forțe?

— Da, dar el, Everestul cel real, el e ceva concret, categoric pentru oricine, pe când în alegerea propriului nostru Everest ne putem înșela, insistă Usolțev, cu îndărătnicie.

— Aici ai dreptate! exclamă Vera Borisovna, privindu-l batjocoritor pe geolog. Chiar așa, ia să ne-nchipuim că dăruiești tot ce ai mai bun în tine unui asemenea Everest și când te uiți mai bine, vezi că n-a fost decât un mușuroi oarecare… ca de pildă dealurile astea ale noastre. Ce final lamentabil!

— Ca dealurile astea ale noastre, ai spus? întrebă Usolțev, tresărind.

Și în aceeași clipă revăzu cu o zguduitoare limpezime tot ce se petrecuse abia cu câteva ore înainte. Își aminti cum lunecase pe povârnișul abrupt al stâncii, pe care se rostogoleau ca grindina pietricelele mărunte și colțuroase, încercând din răsputeri să se oprească din cădere, căută să se lipească cu tot corpul de suprafața povârnișului. Simțea că la orice mișcare cât de mică, în sus sau în jos, se va prăbuși în mod inevitabil în prăpastia de peste o sută de metri care se căsca sub picioarele lui. Își aminti cât de încet s-au scurs clipele până când, încordându-și toată voința, s-a luptat cu sine însuși și, cu un suprem efort, s-a zvârlit într-o parte, s-a rostogolit de-a dura și a rămas atârnat, agățându-se cu degetele încordate de crăpătura unei stânci…

Fusese o luptă tăcută, crâncenă, într-o singurătate de moarte.

Usolțev își șterse fruntea brobonată de sudoare și părăsi cortul fără să-și ia rămas bun.

•

Patru capete erau aplecate asupra hărții întinse pe pământ cu ajutorul câtorva pietricele… Degetul șefului de lucrări zgâria hârtia hărții cu unghia roasă.

— Iată că am ajuns la marginea nord-estică a planșetei[28]. Aici e valea despre care vă vorbeam, Oleg Sergheevici. Iar acolo, e iar o falie[29] proptită într-un străvechi strat de diorit[30]. Deci aici este marginea insuliței noastre de rocă metamorfică[31], ultimul punct.

Șeful de lucrări se apucă să dezlege săculețele cu probe, grăbindu-se să arate rocile până la căderea serii.

---

[28] Planșetă – o porțiune dintr-o hartă oarecare. (Nota red. ruse.).

[29] Falie sau strat de dislocat – sector al scoarței pământești, văzut de la locul său, în timp ce sectoarele din jur se află în poziția inițială. (Nota red. ruse.).

[30] Diorit – rocă înrudită cu granitul. (Nota red. ruse.).

[31] Strat metamorfic – strat de formație sedimentară (format prin depunere) a cărei rocă aflată la mari adâncimi a suferit modificări sub acțiunea căldurii și a presiunii. (Nota red. ruse.).

Usolțev cerceta atent harta pe care o cunoștea până în cele mai mici amănunte. Dincolo de șerpuirea liniilor de nivel[32], dincolo de petele colorate ale diverselor roci și de liniile tectonice[33], geologul vedea istoria regiunii aceleia. Nu de mult – ce contează un milion de ani pentru geologie! – podișul scund și întins de pe locurile acestea a fost despicat de crăpături uriașe, de-a lungul cărora mari sectoare ale scoarței pământești au început să se miște, unele coborând, altele urcând. În partea de miazănoapte a regiunii a avut loc o prăbușire de teren; și acum, prin această depresiune curge râul Ili, și pe malurile lui se întinde o stepă largă. Mai la sud, cam acolo unde sunt instalate corturile, începe, ca o scară gigantică, creasta dințată a muntelui. Pe culmile sau terasele mai înalte, acțiunea apei, a vântului și a soarelui a distrus treptele netede, formând o îngrămădire neregulată de vârfuri de munte. Straturile superioare ale acestor culmi au fost distruse. Roca s-a fărâmițat și s-a așternut în chip de nisipuri afânate și argile pe fundul depresiunii adânci. Dar această primă treaptă a scării, terasa pe care se află ei, trebuie să păstreze sub învelișul aluvionar rocile care au dispărut de pe înălțimi, căci solul acestor trepte n-a fost supus eroziunii apelor. Ce-ar fi ca învelișul depunerilor recente să fie străpunse de un puț de foraj sau de o mină – doar nu-i mai gros de treizeci de metri! Pentru a întreprinde însă o asemenea lucrare, trebuie să știi, cel puțin aproximativ, cam ce-ți făgăduiește stratul superior dispărut de pe munte. Ori răspunsul la această întrebare nu ți-l poate oferi decât Cornul Alb. În vârful lui inaccesibil s-a păstrat o mică insuliță a stratului superior. Granița dintre negrul rocii metamorfice și albul Cornului misterios se vede perfect de bine: are tocmai înclinarea faliei. Deci nu mai încape nicio îndoială că în sectorul prăbușit roca asta albă trebuie să se fi păstrat intactă. Muntele însă tace de parc-ar fi vrăjit: oricât a căutat el la poale prin grohotișul rostogolit de pe munte, n-a putut găsi nicio fâșie de piatră albă smulsă Cornului Alb… Pesemne că e alcătuit dintr-o rocă veșnică, nesupusă acțiunii timpului, colțul acela alb! Ori, tocmai

[32] Linie de nivel – curba imaginară care unește toate punctele de aceeași înălțime. (Nota red. ruse.).

[33] Tectonica – secțiune a geologiei care studiată mișcarea maselor scoarței pământești. (Nota red. ruse.).

aici, la poalele piscului Ak-Miunguz au fost găsite mai demult cele două cristale uriașe de casiterită – piatra de cositor…

Nu, taina Cornului Alb trebuie dezlegată cu orice preț! Numai acolo sus, în vârful piscului, poate fi găsită cheia comorilor de minereu îngropate în adâncul lui. Cositor! Cât de necesar este metalul acesta patriei! Asta o înțelege limpede el, geologul. Înseamnă deci că tot el trebuie să facă ceea ce nu pot face alții, acei care nu-și pot da seama de toată însemnătatea descoperirii făcute.

Osteniți de munca de peste zi, ajutoarele geologului adormiră îndată. Aerul curat și răcoros al nopții cobora lin peste pământul cald. Lumina lunii unduia în valuri verzui, scăldând prăpăstiile întunecate. Usolțev se odihnea în apropierea corturilor, cu obrajii încinși, în bătaia vântului, și se străduia să adoarmă.

Retrăia din nou încercarea nereușită de a escalada Cornul Alb. Își dădea seama că scăpase ca prin minune de la o moarte sigură și în același timp era convins în sinea lui că va repeta această încercare.

„Chiar mâine, în zori! hotărî el. Trebuie să-mi pregătesc pitoanele până nu apune luna.”

Usolțev se ridică și, strecurându-se în liniște printre frânghiile corturilor, se apropie de lada cu echipament. Căutând să nu facă zgomot, începu să scotocească în ladă.

Dinspre cortul cel mai depărtat răsună deodată un cântec molcom. Usolțev ciuli urechea: cânta Vera Borisovna.

„Cunoaște-vei, cneaze, amarul și greul, tristețea și dorul”… pluteau lin sunetele vocii ei peste stepa argintată de razele lunii.

Usolțev lăsă să cadă capacul lăzii și se întoarse la locul său.

„Nu, mai bine să mai aștept puțin, până-o pleca. Cine știe ce-o să-și mai închipuie ea dacă cumva mă prăbușesc și mor… că din pricina ei am încercat s-ajung sus… Mai cu seamă după discuția aceea despre Everest… Halal Everest mi-am ales… Un Everest de trei sute de metri înălțime!…”

•

— Astăzi încotro o pornim, Oleg Sergheevici? îl întrebă șeful de lucrări pe Usolțev.

— Nicăieri, ne-am terminat planșeta. Îți dau răgaz două zile, ca să pui în ordine ridicările de teren și colecțiile. Apoi te vei duce la Kirghiz-Sai să aduci o căruță.

— Înseamnă deci că ne mutăm mai spre graniță?

— Da, la Takîr-Acinoho.

— Asta-i strașnic, acolo-i mai interesant, sunt și munți mai înalți, și crânguri verzi, nu ca-n iadul ăsta. Rămâneți să vă odihniți?

— Nu, am să mai trec o dată de-a lungul faliei principale.

— Spre Ak-Miunguz?

— Nu, ceva mai încolo.

— Aoleu, am uitat să vă spun… Știți, când am fost la Ak-Tam, comandantul postului de grăniceri mi-a povestit că un grup de alpiniști a încercat o dată să facă o ascensiune pe Ak-Miunguz. Veniseră niscai mari specialiști din Alma-Ata…

— Ei și? îl întrerupse nerăbdător Usolțev.

— Au recunoscut că piscul ăsta, Cornul Alb, este cu desăvârșire inaccesibil.

•

În urma buiestrașului roib se ridicau nori de praf. Usolțev pornise să-și cerceteze dușmanul încă nebiruit de nimeni. Cornul Alb se înălța deasupra stepei, plecat puțin înainte, cu toată masa lui stâncoasă, de parc-ar fi fost un taur uriaș ce se străduia să se ridice deasupra mării de piatră care-l asalta cu valurile-i stâncoase. Vântul rostogolea ghemotoace mari de spini uscați și mărăcini drept spre poalele muntelui. Aici se căsca pe vremuri o crăpătură adâncă, dincoace se frecaseră unul de altul două masive muntoase, cutremurate din adâncuri. Urma acestei frecări a rămas întipărită pe pieptul piscului, care lucea ca o piatră șlefuită. Șisturile metamorfice cafenii și cenușii, întretăiate de vinișoare de cuarț, erau plecate către interiorul muntelui și alcătuiau suprafața netedă a prăpastiei, un zid de lespezi subțiri, sudate temeinic între ele. Oricât își încordă Usolțev imaginația, nu izbuti să găsească nici o soluție. Nici măcar cincizeci de metri nu puteai spera să urci pe această lature a Ak-Miunguz-ului. Muchia răsăriteană a muntelui, adânc știrbită cam pe la mijlocul ei, era ascuțită ca tăișul unui cuțit. Nu, hotărât, singura cale de acces se afla în partea sud-vestică a muntelui, în valea care despărțea Cornul Alb de celelalte culmi ale masivului muntos, în locul unde Usolțev reușise deunăzi să se cațăre aproape o sută de metri, adică cam a treia parte din înălțimea totală a înfiorătorului pisc. Până-n vârf mai rămăseseră două sute de metri și fiecare metru era de neatins.

Usolțev rămase o vreme cu capul dat pe spate, privind vârful Cornului Alb.

Eh, de-ar avea el echipamentul necesar, cârlige speciale, funii, tovarăși încercați în ascensiuni!… Dar de unde să iei toate astea? Nu renunțaseră la escaladare până și alpiniștii cei mai pricepuți?

Usolțev își întoarse capul și porni să dea ocol Ak-Miunguz-ului, îndreptându-se spre intrarea văii seci de la sud-vest. „Everest, Nomiomo, Makalu, Kangehendsonga sunt cele mai înalte vârfuri din Himalaia, își spunea geologul. Dar de ce să mă gândesc neapărat la Himalaia? Aproape de tot de aici sclipește în soare albastrul Han-Tengri și crestele de diamant ale Sarîdjas-ului. Piscuri minunat de frumoase, semețe, acoperite de zăpadă. O lume de văzduh transparent, de lumină clară. Acolo da, înțeleg și eu că toate acestea parcă te îndeamnă la fapte eroice. Pe când aici… munți scunzi, posaci, semănați cu sfărâmături de stânci, un cer opac, liliachiu din cauza arșiței… praf și mirajuri tremurătoare pe întinsul stepei… Nu, n-are rost să exagerez, are și el farmecul său. Și ruinele acestor munți străvechi, pe jumătate sfărâmați, au și ele farmecul lor deosebit, plin de tristețe. Până și în norii nemișcați din zare, alburii, cu contururi nemeșteșugite, până și în ei se află întipărită pecetea aridei Asii, țară de piatră cu cer înalt și limpede.”

În văzduhul arzător al văii, sufletul geologului fu învăluit de umbra amintirilor, a suferințelor îndurate aici… Iată vâna de pegmatit[34], care se înalță ca un stâlp, răzbătând prin masa întunecată a șisturilor de ardezie; ce mult seamănă cu o bucată de carne sfâșiată… Pe proeminențele acestui stâlp, sclipitor din pricina oglinjoarelor argintii de mică, ajunsese el deunăzi până la vâna a doua, care merge de-a curmezișul celei dintâi. Dar mai departe… mai departe nu mai era chip. Încercase să se târască în susul pantei abrupte, șerpuind cu tot trupul lipit de stâncă, ca un vierme. Dar panta era acoperită de pietriș mărunt, care la cea mai mică atingere se rostogolea ca alicele și nu oferea niciun sprijin. Aici fusese cât pe ce să se prăvălească…

Usolțev descălecă și porni să urce panta opusă a văii. Nu, n-o să izbutească, nu-i chip de trecut peste zidul acesta. Dac-ar putea birui muchia dinspre sud-vest, de la capătul ei, nu i-ar mai

[34] Pegmatit – substanță asemănătoare cu granitul, dar cu cristalele mai mari. (Nota red. ruse.).

rămâne de urcat până la Cornul Alb decât panta netedă a unui povârniș. Dar ce forță l-ar putea face să se mențină pe muchia aceea? Cine-i va coborî din vârf funia necesară pentru o asemenea ispravă? Usolțev urmări din ochi funia imaginară și, înălțându-și privirea de-a lungul ei, observă deodată, chiar la baza Cornului Alb, o mică terasă, sau mai bine zis o ieșitură de stâncă formată de roca neagră pe care se sprijinea baza peretelui alb suspendat. Mica ieșitură era puțin plecată către baza Cornului, așa că de jos era aproape nevăzută.

„Ciudat, cum de n-am văzut înainte terasa asta? Nu-i vorbă, acum nu prea are mare însemnătate, dar să ajung până la ea ar însemna să ajung chiar la Cornul Alb.”

Usolțev obosise de atâta stat în picioare și, găsind un loc prielnic, se așeză, fără să-și ia ochii de la piscul inaccesibil.

•

— Ce seară răcoroasă! spuse șeful de lucrări, întinzându-se alene pe covor, în așteptarea ceaiului.

— Așa totdeauna către jumătatea lunii, îl lămuri Arslan. Apoi cinci zile suflă vânt puternic dintr-acolo, arătă uigurul spre valea râului Ili. Uneori chiar frig de tot.

— Foarte bine, înainte de plecare o să ne răcorim puțin de căldurile cele mari. Nu-i așa, Oleg Sergheevici?

Usolțev îl încuviință tăcut, din cap.

— Uite cum s-a făcut tovarășul șef: șade și tace. Înainte de ce nu fost așa? Bătrânul uigur râse încetișor, dar ochii îi rămaseră serioși. Eu înțeleg de ce: șef iubește Ak-Miunguz. Curând pleacă la Acinoho, cum o să despartă de el? C-o muiere e mai ușor, poți lua cu tine. Da Ak-Miunguz nu poți!

Băieții izbucniră în râs. Usolțev zâmbi și el, fără voie, încurajat de succesul glumei sale, Arslan continuă:

— La noi este poveste veche, cum un batur[35] suit sus pe Ak-Miunguz.

— De ce nu ne-ai spus-o mai de mult, Arslan? Povestește-ne-o! exclamă șeful de lucrări, foarte curios.

— Așteaptă, acum eu facem ceaiul întâi, pe urmă povestește, făgădui Arslan.

Curând, bătrânul puse ceainicul pe covor, aduse căni, lipii, se așeză turcește cu picioarele strânse sub el și, sorbind din ceaiul fierbinte, își începu povestea.

---

[35] Batur – viteaz. (n.t.).

Fără să ia în seamă ruseasca stâlcită a uigurului, Usolțev asculta plin de atenție. Închipuirea lui înveșmânta legenda în culori aprinse și vii. Pesemne că așa și era în realitate legenda acestor băștinași plini de poezie ai Țării Celor Șapte Râuri.

Usolțev era uimit că, după spusele lui Arslan, lucrurile se petrecuseră relativ recent: cu numai vreo trei sute de ani în urmă. Legenda răspundea în așa de mare măsură propriilor sale gânduri, încât geologul nu încetă să mediteze asupra ei nici când rămase singur, după ce toți se culcaseră. Lui nu-i venea somnul. Stătea întins afară, sub lumina apropiată și vie a stelelor, și-și repeta mereu legenda povestită de Arslan, întregind-o de fiecare dată cu noi amănunte.

... Întreg ținutul acesta se afla în stăpânirea unui han puternic și îndrăzneț. Norodul lui rătăcitor avea turme uriașe, turme ce creșteau neîncetat pe seama năvălirilor norocoase asupra noroadelor vecine. Într-un rând, hanul porni în fruntea unei hoarde mari într-o lungă călătorie și ajunse până la Talas. În apropiere de străvechile ziduri ale cetății Sodîr-Kurgan, hanul se ciocni cu o întreagă hoardă de djete[36]. Se încinse acolo o luptă crâncenă. Djete fură înfrânți și se împrăștiară care încotro. Hanul se alese cu o pradă bogată. Dar mai mult ca de toate, inima lui se bucură de una din roabele prinse, o femeie de o frumusețe nemaipomenită – iubita căpeteniei înfrânte. Djete o răpiseră în valea Fergana, pe când frumoasa se întorcea dintr-o țară îndepărtată la tatăl ei, sfetnic al puternicului domnitor al ținuturilor Kokand-ului. Frumusețea ei, cu totul deosebită de aceea a femeilor din partea locului, înflăcăra și vrăjea inimile bărbaților. Hanul se întoarse cu prizoniera lui în meleagurile munților săi și aici, potrivit unui vechi obicei, frumoasa deveni iubita hanului și a celor doi flăcăi ai săi.

Trecură astfel doi ani.

Într-o primăvară, când zăpezile se retrăseseră departe spre culmile munților, hanul își așeză tabăra la marginea văii verzi a Karkarin-ului. Din toate părțile soseau la el în ospeție căpeteniile triburilor prietene. Tot mai multe corturi se înălțau pe-ntinsul văii.

Deodată în tabăra hanului sosi un oștean înalt, cu fața posomorâtă. Venise încoace cu desăvârșire singur și nu călare pe cal, ci pe o uriașă cămilă albă, cu părul scurt și moale ca

[36] Așa se numeau în vechime marile triburi sau hoarde de bandiți. (Nota red. ruse.).

mătasea. Și veșmintele îi erau ciudate: obrazul acoperit cu o maramă neagră, pe cap un coif aurit, nu prea înalt, cu săgeată. O cămașă largă de zale îi cădea aproape până la genunchii goi, strânși în curelușe negre. Era înarmat cu un paloș lung, două junghere, un scut mic, rotund, și o secure grea, cu coada lungă. Străinul ceru să fie adus în fața hanului. Fără să se grăbească, își așeză pe un covor alb toate armele, lăsă marama să-i lunece de pe obraz și se înclină respectuos, dar semeț în fața hanului.

Chipul lui aspru purta urmele unui drum lung și greu de lupte, drumul unui ostaș și conducător de oști, al unui viteaz care n-a făcut niciodată vreo josnicie. Fără voie, hanul admiră înfățișarea străinului.

— Mărite han – începu acesta – am venit la tine de departe, dintr-o țară călduroasă, în care arșița soarelui pârjolește nisipurile moarte de pe țărmurile înfierbântatei Mări Roșii. Grele mi-au fost căutările. Am rătăcit un an întreg prin văi și munți, de la Kokand și până la albastrul Isîk-Kul, până când, în sfârșit, zvonul unor povestiri auzite m-a adus în fața ta. Spune, la tine se află o fată, numită de voi Seidiurus, răpită tâlharilor djete din Talas?

Hanul încuviință din cap și osteanul cel străin urmă:

— Fata asta, mărite han, mi-e logodnică ursită, și m-am legat cu jurământ că nici puterile iadului și nici ale cerului nu mă vor putea despărți de ea. Vreme de trei ani am luptat la hotarele Indiei și în înfiorătorul deșert Tar, iar când m-am întors, am aflat că părinții mei, crezând că eu nu mă mai întorc, o trimiseseră înapoi la tatăl ei. Și m-am pornit iarăși la drum lung și primejdios. Am înfruntat multe lupte, am îndurat foame și sete, am străbătut nenumărate țări străine, dar n-am găsit-o. Și iată-mă ajuns astăzi aici, în fața ta. Repede gonește apa vremii peste pietrele vieții. E drept că nu mai sunt tânăr, dar dragostea mea pentru dânsa e nețărmurit de mare, tot ca odinioară. Spune, o, slăvite han, oare nu o merit eu, prin calea grea străbătută până la dânsa? Dă-mi-o înapoi, puternice domnitor! Știu bine: și ea a așteptat multă vreme și cu credință întoarcerea mea, altfel nu poate fi.

Un zâmbet fugar flutură pe chipul încruntat al hanului.

— Prea cinstite oștean, fii oaspetele meu. Rămâi la ospăț, așază-te la loc de cinste. Iar apoi, seara, vei fi condus în cortul meu și voia lui Alah se va împlini.

Străinul cel posac primi poftirea. Veselia oaspeților creștea mereu. În sfârșit se iviră și cântăreții. După cântecul îndrăgit al hanului despre vulturul de munte, începură cântecele care slăveau pe Seidiuruș – iubita hanului și a fiilor săi. Hanul urmărea pe furiș chipul străinului și vedea cum fața lui se întuneca tot mai tare. Iar când un bătrân cântăreț, mândria întregului norod cânta iubirea și dezmierdările dăruite de frumoasa Seidiuruș stăpânilor săi, oșteanul străin sări în picioare și strigă:

— Să taci, bătrân mincinos! Cum îndrăznești să mânjești cu neadevărurile tale pe aceea căreia nu ești vrednic să i te târâi nici la picioare?

Un freamăt de mânie trecu prin mulțimea oaspeților. Cei mai vârstnici dintre ei săriră să apere cinstea bătrânului cântăreț jignit. Iar tinerii cei aprinși fierbeau din pricina înfățișării mândre și semețe a oșteanului. Doi djighiți se repeziră mânioși asupra străinului. Dar brațul puternic și necruțător al acestuia îi zvârli cât colo. Atunci la ospățul hanului sclipiră paloșele. Dintr-un salt uriaș, străinul se avântă spre armele sale și puse mâna pe securea cea lungă și scutul rotund. Sprijinindu-se cu spatele de perete, întâmpină năvala mulțimii de dușmani, care se frânse, izbindu-se de el, cum se frâng valurile izbite de-o stâncă. Și de fiecare dată valul uriaș se spulbera și se întorcea din nou. Doi, trei, cinci djighiți căzură răpuși, tot mai mulți se scăldau în sânge, dar viteazul străin rămânea mereu neatins. Secera în dreapta și în stânga cu iuțeala fulgerului, dându-i peste cap dintr-o izbitură pe cei mai destoinici luptători. Chipul lui devenea tot mai înfiorător, tot mai cumplite deveneau loviturile securii sale. Dar deodată strigătul poruncitor al hanului opri năvala.

Mulțimea înfuriată se trase înapoi în silă, plecând paloșele strânse în pumni. Străinul își plecă și el securea și rămase nemișcat în fața vrăjmașilor săi, țeapăn, dârz și plin de sânge.

— Ce dorești tu, a cărui trufașă îndrăzneală a vărsat atâta sânge? întrebă mânios hanul.

— Nu vreau decât adevărul, răspunse oșteanul.

— Adevărul? Fie. Ei bine, află, dară, că eu, care n-am rostit de când sunt nicio vorbă neadevărată, îți spun cu tărie: tot ce ne-a cântat bătrânul este adevărul adevărat!

Străinul se cutremură din creștet până-n tălpi. Securea și scutul îi căzură din mâini. Chipul îi deveni deodată nespus de chinuit și bătrân.

— Mai vrei oare și-acum să ți-o înapoiez? întrebă hanul.

Ochii străinului sclipiră, spinarea încovoiată se dezdoi precum se dezdoaie un jungher arăbesc.

— Da, mărite han, răsună dârz răspunsul.

Atunci hanul surâse crud:

— Bine, fie, am să ți-o înapoiez, dar mi-o vei plăti cu un preț greu.

— Sunt gata s-o fac, răspunse netulburat osteanul.

Hanul rămase o clipă pe gânduri:

— Ne aflăm în anul taurului[37] începu el, adresându-se tuturor oaspeților. De bună seamă vă aduceți aminte de prorocirea săpată în piatră la intrarea în străvechea poartă care se află în apropiere de Ak-Miunguz. „Cine-și va așeza paloșul, în zilele anului taurului, pe cornul taurului de piatră, acela își va prelungi seminția pe o mie de ani.” Mulți viteji au pierit, încercând să înfăptuiască această ispravă. Dar Ak-Miunguz-ul a rămas neatins. Iată, acesta va fi prețul tău, voinice, spuse hanul, întorcându-se spre oștean, care asculta nemișcat. Urcă-te pe Ak-Miunguz și pune în vârf paloșul meu de aur. Înfăptuiește străvechea prorocire, și-atunci cuvântul meu e sfânt: femeia va fi a ta.

Bucuria și groaza îi cuprinseră pe cei de față. Porunca hanului răsunase ca o osândă la moarte.

Dar străinul nici nu tresări. Chipul lui întunecat se lumină de un surâs semeț:

— Te înțeleg prea bine, mărite han, și am să-ți îndeplinesc voia. Dar aflați cu toții, și tu, slăvite domnitor, și voi, supușii hanului: oricare va fi sfârșitul încercării mele, să știți că n-o fac de dragul celei ce mi-a fost sortită, nu de dragul Seidiurușei o fac, ci mă duc să spăl cinstea patriei mele mândre și dragi, mânjită de logodnica mea, mă duc să redobândesc în ochii voștri gloria îndepărtatei mele țări. Îndurarea atotputernicului Dumnezeu mă va călăuzi către ținta aceasta înaltă!

La porunca hanului, armurierii aduseră vestitul său paloș de aur, care trebuia să dăinuiască în veac pe vârful Ak-Miunguz-

[37] Calendarul musulman al anului solar are un ciclu de 12 luni, fiecare având denumirea unui animal. (Nota red. ruse).

ului. Tăișul îi fu uns cu untură de lup și înfășurat apoi în pânză smolită. O mulțime de norod însoți pe viteazul străin până la poalele muntelui. Era până acolo cale lungă de o zi și abia către seară hanul și oaspeții săi coborâră de pe caii osteniți pe padina largă de la poalele cumplitului munte. Hanul porunci străinului să se odihnească și viteazul dormi netulburat întreaga noapte sub paza oștenilor.

A doua zi dimineață se vădi o zi posomorâtă și vântoasă. Ai fi zis că însuși cerul e mânios de îndrăzneala voinicului. Vântul șuiera și gemea, rotindu-se în jurul povârnișurilor prăpăstioase ale Ak-Miunguz-ului. Străinul se dezbrăcă aproape până la piele, își prinse în spinare paloșul hanului și-și puse deasupra largul său burnus alb.

Și viteazul acela înfăptui ceea ce nu izbutise să facă încă nimeni de când era pe lume piscul Ak-Miunguz. El se cățără până-n vârful Cornului, puse acolo paloșul de aur și coborî teafăr înapoi. Clătinându-se pe picioare, se înfățișă el hanului și rămase în fața lui nemișcat, cu brațele și picioarele zdrelite, plin de sânge. Hanul își ținu făgăduiala: Seidiuruș fu adusă înaintea străinului. Zărindu-l, ea se clătină speriată. Dar oșteanul străin o trase puternic spre sine, smulse de pe fața ei minunată vălul și-și aținti privirea întunecată asupra chipului ei. Apoi, repede ca fulgerul, își trase din teacă jungherul cel ascuțit și străpunse inima miresei sale. Un urlet de furie sparse tăcerea: feciorii hanului se aruncară asupra străinului, dar tatăl lor, hanul, îi opri cu glas de stăpân:

— Viteazul acesta a plătit-o cu prețul cel mai mare pe care un om îl poate plăti și ea e a lui. Lăsați-l să plece nevătămat. Înapoiați-i pe dată toate armele și cămila.

Străinul se înclină cu mândrie în fața hanului și curând cămila cea albă se pierdu în zare, dincolo de crestele Ketmen-ului…

•

Buiestrașul se legănă sub greutatea geologului și copitele lui lunecau pe solul pietros. Goniți de suflarea puternică a vântului, norii lunecau repede pe cer. Lipsiți de lumina soarelui, munții păreau aspri și încruntați.

Usolțev descălecă, mângâie gingaș coama calului și-i sărută botul catifelat. Apoi îi întoarse capul înapoi și-l plesni cu palma peste crupă. Roibul se îndepărtă, își încovoie gâtul și-și întoarse privirea spre stăpânul său.

— Du-te mai încolo, la iarbă, spuse cu glas poruncitor Usolțev, simțindu-și gâtlejul înecat de emoție.

Geologul își scoase hainele care l-ar fi putut îngreuna, își legă de braț ciocanul cu care avea de gând să bată în stâncă pitoanele pentru urcușul povârnișurilor abrupte. Poate că mai târziu, dacă va izbuti să ajungă sus, ciocanul acela...

Apoi Usolțev se descălță. Știa el bine că stâncile colțuroase îi vor zdreli picioarele, dar mai știa că de va reuși să se cațăre, apoi numai desculț va reuși. Geologul își mai atârnă pe după ceafă săculețul cu pitoane și porni spre vâna roșie de pegmatit.

Timpul și lumea înconjurătoare încetară să mai existe pentru Usolțev. Toate forțele lui fizice și spirituale se înmănunchează în acea supremă încordare, fatală oamenilor slabi, și pe care arareori îi este dat omului s-o atingă. Trecură câteva ceasuri și, cuprins de tremurul încordării, Usolțev se opri, lipindu-se cu tot corpul de zidul aproape vertical al stâncii. Se afla acum cu mult mai sus de locul în care prima dată cotise la dreapta. De la trunchiul central al vânei de pegmatit se desfăcea o ramură subțirică de pegmatit grăunțos, care străbătea pieziș stânca abruptă, ridicându-se în sus spre stânga. Marginea superioară a ramurii acesteia ieșea abia vizibil din masa șisturilor, fornăind o cornișă îngustă de numai doi-trei centimetri lărgime. Urmând vinișoara aceasta subțire, te puteai apropia de muchia laturii apusene a piscului, acolo unde ea se frângea și începea peretele nordic principal al Cornului Alb, întors către stepă. Începând din acel loc, panta devenea parcă mai puțin abruptă și se putea spera că pe acolo urcușul va fi mai lesnicios până la o înălțime apreciabilă.

Usolțev plănuise să bată câteva pitoane în crăpăturile dintre șisturi, chiar de-a lungul vinișoarei de pegmatit și, cu ajutorul lor, să se susțină pe cornișă.

Dar iată că, lipit de zidul stâncii, la înălțimea de o sută cincizeci de metri, geologul înțelese că nu-și va putea sălta mâna de pe stâncă nici măcar pentru o frântură de secundă. Situația lui părea deznădăjduită: pentru a ocoli muchia și a păși pe cornișă, ar fi trebuit să se agațe de ceva, ori să bată un piton; era cu neputință.

Răstignit pe stâncă, geologul cerceta neliniștit zidul de piatră înălțat deasupra capului său. Din fundul sufletului începea să urce desperarea. Și deodată îl fulgeră un gând: „Dar ośteanul

din poveste cum a izbutit? Vântul… da vântul. Viteazul a urcat piscul într-o zi tot atât de vântoasă ca asta…” Usolțev se avântă într-o parte și, trecându-și corpul peste muchie, își înfipse degetele în stânca netedă, dar… dar degetele nu găsiră sprijin și, dintr-o legănare, întreg corpul dădu să se tragă înapoi. Mușchii abdomenului se încordară dureros, dând să plesnească, gata-gata să nu mai poată opri prăbușirea. În aceeași clipă însă, o răbufnire de vânt țâșni de după muchie și îmbrânci înainte trupul geologului. Sub izbitura ajutorului neașteptat, spinarea cuprinsă de spasmul morții se dezdoi, întreg corpul se lipi iarăși de zid și Usolțev se pomeni pe cornișă. Aici, dincolo de muchie, vântul era foarte puternic. Suflarea-i puternică sprijinea corpul geologului, apăsându-l pe stâncă. Usolțev simți că poate înainta pe suprafața vânei, măcar că aceasta urca în sus. Înaintă astfel încă vreo cincizeci de metri, minunându-se la tot pasul că totuși nu se prăbușise. Vântul sufla tot mai aprig, apăsând pieptul muntelui, și, fără veste, Usolțev înțelese că se poate îndrepta și porni înainte neîncovoiat, pășind firesc pe urcușul devenit mai puțin abrupt. Mutându-și ușor tălpile însângerate, geologul pipăia suprafața pantei și înlătura pietricelele provenite din scoarța fărâmițată. Încet-încet, se ridică tot mai sus. Vântul șuiera și urla necontenit, pietrișul se rostogolea la vale, zuruind, și Usolțev fu cuprins de o veselie stranie. Plutea parcă la mari înălțimi, aproape nesprijinindu-se de stâncă. Și siguranța deplină că va atinge ținta ce-și propusese îi dădea forțe noi. În sfârșit, geologul se sprijini de zidul neted și abrupt al unui soclu înalt, de pe care vârful ascuțit al Cornului Alb se avânta către nori. Usolțev observă că de aproape, suprafața albă a cornului apărea împestrițată de mari pete negre. Dar impresia asta se șterse curând, fiind înlocuită pe dată de gândul fericit că toate cele douăsprezece pitoane rămăseseră neîntrebuințate. Zidul înalt de vreo zece metri era atât de compact și vertical, încât nicio forță din lume nu l-ar putea ajuta să depășească acest obstacol. Dar ochiul priceput al geologului descoperi ușor punctele slabe ale blindajului de piatră: crăpăturile de clivaj[38], locurile în care se îmbină diferitele straturi. În asemenea locuri își înfipse el pitoanele bătându-le cât mai adânc. Își alesese din lada de scule pitoanele cele mai subțiri și ușoare. Ar fi fost de ajuns ca numai unul dintre ele să se rupă pentru ca…

[38] Clivaj – sistem de crăpături de diferite mărimi dintr-o rocă. (Nota red. ruse.).

Pe măsură ce Usolțev urca pe scara de pitoane, fu nevoit să treacă pe latura de miazăzi a turnului de stâncă. Capetele straturilor formau aici un fel de trepte înguste și-i ofereau posibilitatea să urce mai departe. Aici, vântul care până atunci îi fusese un aliat credincios, îi deveni un vrăjmaș primejdios. Numai adăpostul stâncii îl apără de izbiturile vântului. În câteva rânduri lunecă de pe treptele sfărâmicioase și rămase atârnat numai în mâini, scăldat de sudori reci și pipăind convulsiv cu degetele picioarelor stânca, în căutarea unui sprijin cât de mic. Tot mai mulți metri de urcuș mortal rămâneau în urmă. În sfârșit, după ce-și încordă cu desperare ultimele forțe, după ce lunecă încă de două ori și-și luă rămas bun de la viață, Usolțev izbuti să treacă din nou pe latura apuseană a piscului, unde, susținut de vântul prielnic, se agăță de marginea terasei de pe care se înălța Cornul Alb. Fără să se mai gândească nici măcar la apropiata biruință, fără niciun alt gând, năucit parcă de atâtea sforțări, geologul se ridică în mâini și se răsturnă pe suprafața netedă și puțin înclinată dinăuntrul terasei, nu mai mare ca tăblia unei mese. Rămase așa, nemișcat, istovit de ceasurile de luptă pe viață și pe moarte cu muntele, neauzind nimic altceva decât șuieratul ascuțit și uniform al vântului despicat de tăișul Cornului Alb. Apoi conștiința îi fu trezită de norii apropiați, ce pluteau chiar deasupra piscului. Într-un târziu, Usolțev se ridică în genunchi și se întoarse cu fața spre misterioasa rocă albă. Acum ea se afla chiar înaintea lui. Putea fi pipăită cu mâna, putea desprinde dintr-însa câte probe voia.

O singură privire i-a fost de ajuns geologului pentru a recunoaște în roca albă greizenul, un soi de granit restructurat de temperaturile înalte ale unor procese geologice, plin de piatră albă de cositor – casiterita. În albul curat al masei de greizen erau prinse ici-colo foițe argintii de mică albă, topaze puternic sclipitoare și „sorii” negri ai turmalinelor[39] aducând cu niște păianjeni uriași, dar mai cu seamă se aflau aici numeroase și mari cristale brune de casiterită – ținta principală a strădaniei sale. Această rocă de greizen avea o particularitate pe care Usolțev n-o cunoștea: din granitul de origine nu mai rămăsese aproape nimic, în locul lui se afla un cuarț alb-lăptos, deosebit de compact și dur.

---

[39] Turmaline – pietre prețioase de multe varietăți. Deseori se găsesc sub forma unor îngrămădiri de cristale lungi, așezate în chip de raze – „sori”. (Nota red. ruse.).

„Seamănă cu o intruziune eruptivă[40] cu desăvârșire modificată – își spuse Usolțev. Dacă e așa cum presupun, apoi zăcămintele aflate sub învelișul stepei, acolo jos, pot fi uriașe.”

Geologul se uită în jos. Muntele cobora repede și dispărea fără veste – poalele lui se pierdeau într-un nor de praf stârnit din vânt. Usolțev se simțea cocoțat pe un stâlp nemăsurat de înalt, cuprins de o singurătate nețărmurită. I se părea că orice legătură dintre el și lumea aflată acolo jos este cu desăvârșire ruptă. Și, într-adevăr, între el și viață se afla o barieră de moarte, o barieră încă netrecută: coborâșul era mai primejdios decât fusese urcușul.

Și-l mai străfulgeră un gând, gândul că dacă-i este sortit să se întoarcă jos viu și nevătămat, apoi se va întoarce cu totul altul – un om nou. Sforțările supraomenești pe care le făcuse ca să-și atingă țelul îi schimbaseră într-un fel sufletul.

Alungând anevoie aceste gânduri, Usolțev se porni să-și facă datoria de cercetător. Cu multă greutate reuși să descopere în masa sticloasă a cuarțului mici fisuri, mai subțiri ca firul de ață. Și curând desprinse cu lovituri puternice de ciocan blocuri mari de rocă albă, care se rostogoleau în jos cu un zgomot răsunător. Usolțev le urmărea cu atenție: blocurile săreau din stâncă în stâncă și zburau apoi, șuierând, până-n fundul văii. Apoi, Usolțev își notă locul unde cădea fiecare bloc pe harta schițată în carnetul de însemnări, însemnă cu grijă așezarea și poziția straturilor în vârf, schiță conturul aproximativ al zăcămintelor din vale, la care adăugă câteva cuvinte despre cursul viitoarelor cercetări.

Pe prima filă a carnetului scrise cu litere mari și clare: „Atențiune! Aici se află date despre zăcămintele descoperite de mine pe Cornul Alb”, și, închizându-și carnetul, îl băgă în buzunar și încheie nasturele. Vreme de o clipă îi jucă înaintea ochilor o scenă de coșmar: vedea cum i s-a găsit cadavrul zdrelit de stânci, cum oamenii îl răstoarnă și-i scotocesc buzunarele în căutarea actelor... Geologul se încruntă fără voie și desfășură funia adusă cu sine. Era scurtă, totuși trebuia să-i ajungă să coboare de pe soclul aproape vertical al Cornului până la pitoanele înfipte dedesubt.

---

[40] Intruziune eruptivă – pătrunderea șuvoaielor de lavă topită în spațiul dintre straturile de natură sedimentară. Apoi roca eruptivă se răcește și se așază și ea în chip de strat sau de filon. (Nota red. ruse.).

„Dar unde să fixez capătul funiei? Uite colo, de colțul acela de stâncă! Mai bine-ar fi să-l leg undeva mai jos, mai aproape de bază…”

Căutând o crăpătură potrivită, geologul începu să scormonească cu ciocănelul stratul subțire de pietriș depus pe suprafața micii terase. Vântul urla tot mai furios. Luate de vânt, așchiile de piatră îl izbeau peste mâini și peste obraz. Deodată, ciocanul lui Usolțev izbi un corp metalic și sunetul slab iscat îl cutremură. Aplecându-se, geologul scoase de sub stratul de pietriș un paloș lung și greu. Mânerul de aur sclipea puternic. În jurul lamei fluturau câteva zdrențe pe jumătate putrezite. Usolțev încremeni. Chipul viteazului din legendă – învingătorul Cornului Alb, eroul baladei populare, răsări ca aievea în fața lui. În primul moment, umbra trecutului, senzația nemuririi marilor realizări omenești îl uluiră pe geolog.

Curând însă Usolțev simți că noi forțe se deșteaptă în trupul lui atât de sleit de puteri. Ar fi jurat că un prieten drag l-a întâmpinat aici sus, la o înălțime neatinsă de nimeni altul, și i-a șoptit o caldă vorbă de îmbărbătare. Usolțev prinse capătul funiei de un colț de stâncă albă, ridică cu grijă prețiosul paloș și-l legă bine la spinare și, zâmbind, depuse solemn în locul armei propriul său ciocan geologic.

Ajungând la baza soclului din care se înălța Cornul Alb, Usolțev se opri și chibzui asupra drumului de coborâre. În întâmpinarea lui venea împins de vânt un nor compact. Ai fi spus că-n zborul acestei imense mase albe ce atârna în văzduh se afla un ce neînțeles, neînchipuit de liber și îndrăzneț. Și Usolțev fu cuprins de o pătimașă încredere în forțele sale. Își expuse vântului pieptul bombat, desfăcu larg mâinile și, fără să se încovoaie, porni să coboare repede, ținându-și echilibrul numai cu sprijinul vântului, îmbătat de bucuria unui zbor ușor.

Și vântul nu înșelă nădejdile omului: urlând și șuierând, el susținea pe îndrăznețul care pășea vitejește cu picioarele grele, coborând mereu și lăsând în urmă-i pete roșii de sânge. Așa, cu o ușurință neînchipuită, ajunse Usolțev până la cornișa cea îngustă de pegmatit și o depăși. Aici însă, oprită de masa muntelui vecin, suflarea vântului conteni și lupta desperată începu din nou. Usolțev aluneca pe povârnișul repede, zdrelindu-și trupul, rupându-și unghiile, rostogolindu-se frânând căderea și lunecând, și căzând iar, și iar. Tot ce-l înconjura

încetă să mai existe pentru el, îi rămase trează o singură senzaţie: aceea că trebuie să se agaţe, să se prindă din toate puterile de orice ieşitură a zidului de piatră, că trebuie să caute cu înfrigurare un punct de sprijin pentru tălpile-i însângerate, că trebuie să se lipească cu desperarea osânditului de stâncă colţuroasă, că trebuie să lupte cu forţa puternică şi necruţătoare ce-l trăgea mereu în jos.

Niciodată, după această întâmplare, Usolţev nu şi-a putut aminti cum şi-a terminat coborârea de pe Cornul Alb. Memoria păstra numai ultima clipită. Şi voinţa şi forţele i se irosiseră cu desăvârşire. Picioarele îi atinseseră un colţ ascuţit de stâncă, corpul se legănase înainte şi-napoi, mâinile zdrelite se desfăcuseră în lături şi întreaga-i fiinţă zburase în jos...

•

... Când a deschis ochii, a zărit sus, deasupra sa, bolta aurie a dimineţii. Pe cer, jos de tot, atât de jos, încât i se vedeau limpede penele înfoiate ale aripilor, se rotea un uriaş condor.

Usolţev rămase multă vreme cu ochii aţintiţi la pasărea de pradă. Abia într-un târziu pricepu geologul că ea coboară, de data asta, drept spre el. O nu, condorul nu are nicio putere asupra lui! Încercă să se ridice de la mijloc. Ceva îl stânjenea. Usolţev îşi aminti de paloşul prins în spinare, îl desfăcu şi se ridică pe jumătate.

Într-o clipă, toate încercările zilei precedente i se perindară prin faţa ochilor şi se simţi cuprins de o sfârşeală cumplită. Îşi văzu îngrozit mâinile şi picioarele zdrelite, înnegrite de sânge închegat. Hainele îi erau zdrenţuite şi însângerate. Făcu câteva mişcări stângace şi se asigură că niciun os nu-i este vătămat. Şi abia atunci, neluând în seamă durerea arzătoare din tălpile sfâşiate, sări în picioare. Aproape de el răsună nechezatul prietenos al roibului său şi peste o clipă întreaga-i fiinţă se cufundă din nou în beznă.

Un şuvoi de apă rece îi scălda fruntea şi-i pătrundea în gură. Usolţev înghiţea cu lăcomie apa rece, nemaiputându-şi potoli setea. Deschise ochii şi zări din nou, deasupra sa, bolta albastră a cerului. De data asta însă, cerul fierbinte al amiezii. Şi mai zări chipul înspăimântat al bătrânului uigur. Geologul se ridică în genunchi. Arslan se dădu înapoi cu o teamă respectuoasă.

— De ce te temi, Arslan? Sunt viu şi nevătămat.

— Unde ai fost, şef? întrebă uigurul.

— Acolo sus! Usolțev ridică mâna spre cer. Deasupra văii se pleca, întunecat la ora asta de umbre, muntele Ak-Miunguz. Privește! și geologul întinse bătrânului străvechiul paloș cu mânerul de aur.

Partea de jos a tecii se spărsese în timpul coborâșului și de sub restul învelișului brun de piele uscată și crăpată sclipea prețiosul oțel albăstrui, oțel făurit de legendarii maeștri ai Persiei, al căror tainic meșteșug a pierit o dată cu ei.

Bătrânul se lăsă în genunchi, nu se încumeta să atingă paloșul.

— Ce-i cu tine? Ia-l în mână, uită-te la el mai de aproape, îl îndemnă Usolțev.

— O, nu, clătină din cap moșneagul, oamenii de rând n-au voie să atingă asemenea șemșir, numai baturii, vitejii ca tine…

•

Două trunchiuri puternice de karagaci, cu coroane mari, rotunde, se desfăceau ca un evantai dintr-o singură rădăcină, chiar la marginea cătunului. Dincolo de ele, încununate de un abur albăstrui, se înălțau culmile Katmen-ului. Buiestrașul lui Usolțev trecu de ultima colină acoperită de pelin. Cărăruia îngustă de stepă se revărsa în pulberea moale a unui drum umblat. Drumul acesta cotea spre stânga și, la marginea unor grădini înverzite, se unea cu un alt drum care o pornea către miazăzi de-a lungul unor râpe de lut roșcat, spălate de apă. Pe acest al doilea drum se învolbura un norișor de praf gălbui stârnit de o căruță cu coviltir care pleca din Podgornîi. Un călăreț care însoțea căruța își întoarse deodată capul și porni înapoi în galop spre drumul dintre grădini, în întâmpinarea lui Usolțev. Geologul strânse dârlogii buiestrașului. Călărețul care venea spre el nu era altul decât Vera Borisovna.

— Te-am recunoscut de departe. Tânăra femeie îl privea cu atenție. Încotro ai pornit?

— Plec la Direcție. Trebuie să organizăm de îndată o cercetare mai amănunțită a regiunii Cornul Alb.

Pentru prima dată de când se cunoșteau, Usolțev se uită liniștit și îndrăzneț drept în ochii ei.

— Știi, am înțeles abia acum că nu te cunosc de loc, spuse încet Vera Borisovna, strunindu-și cu greu calul care juca de neastâmpăr. L-am întâlnit pe Arslan al dumitale… și tăcu o clipă. La toamnă, când ne vom întâlni la Direcție, am să te rog frumos

să-mi povestești cu de-amănuntul despre Cornul Alb… și despre paloșul de aur… Vai, dar ai mei sunt departe! spuse ea speriată, privind în urma căruței cu coviltir. La revedere… baturule!

Și tânăra femeie dădu pinteni calului, depărtându-se în galop. Geologul o urmări multă vreme cu privirea, apoi își îndemnă blând roibul și intră în cătun.

• ATOLUL FAKAOFO

Sala mică, puternic luminată, gemea de lume. Printre costumele civililor se distingeau numeroase uniforme albastre de marinari. Căpitanul-locotenent, Ganeșin, se uita absent prin sală, când privirea îi fu atrasă de gesturile energice ale unor auditori din ultimul rând – câțiva cunoscuți îi făceau semn să se apropie, arătând spre un scaun liber. Ganeșin prinse a-și face loc pe intervalul dintre rânduri.

— Și dumneata ai venit?! întrebă căpitanul de rangul doi Isacenko, strângându-i mâna. Oare întreaga flotă și-a dat azi întâlnire aici?

— Dar ce e? se miră Ganeșin.

— Tkaciov face o comunicare.

— Care Tkaciov? Cel cu nescufundabilitatea?

— Nu, cel cu scufundabilitatea, glumi Isacenko. E comandantul unui vas de coastă al Flotei de Nord.

— Așa-a, făcu indiferent Ganeșin. Și ce fel de comunicare?

— Auzi! El habar n-are despre ce este vorba! exclamă Isacenko.

Marinarii din jur pufniră în râs.

— Ei, dar ce e? Lămuriți-mă și pe mine, îi ruga Ganeșin, zâmbind.

— Azi e ședința de închidere a sesiunii Academiei de Științe, consacrată problemelor marinei. Și cum Tkaciov a descoperit un monstru marin cu totul neobișnuit, comandantul flotei i-a dat ordin să refere despre aceasta în fața oamenilor de știință. Tkaciov este un comandant foarte curajos, dar când e vorba de referate, nu se prea simte în apele lui… De altfel, uite că începe, întrerupse Isacenko conversația, așa că ai să auzi și singur despre ce-i vorba.

Deodată sună clopoțelul celui care prezida. Cu pas hotărât, urcă la tribună un ofițer de statură mijlocie, blond, cu fața ascuțită. Decorația „Ordinul Nahimov” îi împodobea vestonul

bine călcat. După ce aruncă o privire spre sala ce se liniști dintr-o dată, marinarul începu să vorbească. Emoționat, ducea mereu mâna la gulerul vestonului. Curând însă, conferențiarul izbuti să se stăpânească.

Ganeșin, care navigase adeseori prin locurile cu pricina, îl asculta pe Tkaciov cu un deosebit interes. Abia rosti Tkaciov cuvintele: „De cinci zile vasul meu patrula departe în larg, prin preajma meridianului 32 sau, cum zicem noi, în sectorul 4…”, că în mintea lui Ganeșin se și deșteptă imaginea unei mări posomorâte, ca de plumb…

Nemărginirea apei se pierdea estompată în aerul rece, pâclos. Orizontul, adus aproape de ceață, ascundea în el primejdii nebănuite… Pe neașteptate, în fața lor apăru un submarin german, mergând în plină viteză la suprafața apei. Probabil că nemții nu se așteptau să întâlnească un vas sovietic de coastă la o distanță atât de mare în larg. În timp ce submarinul se scufunda, Tkaciov se apropie de inamic.

Deasupra mării răsunară mai multe bubuituri, ca niște lovituri într-o tobă gigantică, și, în imediata apropiere a locului, unde mai adineauri dispăruse turela submarinului, se ridicară coloane înalte de apă, cu reflexe de fulgere roșietice și nori de fum negru. Erau bombe submarine, reglate să explodeze la mică adâncime. Vânător experimentat de submarine, Tkaciov determinase cu repeziciune sectorul probabil al locului unde s-a refugiat inamicul și începuse să-l acopere cu bombe.

Vasul se apropie de locul unde dispăruse submarinul. Tkaciov dădu ordin să înceteze bombardamentul și opri motoarele, Locotenentul Maliutin îi întinse lui Tkaciov casca hidrofonului, continuând în același timp, cu cealaltă mână, să întoarcă maneta amplificatorului. Zgomotul vag al mării, ce răsuna în hidrofon, nu trăda prezența submarinului inamic. Tkaciov își dădu seama că submarinul, simțind că deasupra lui elicele au stat, a oprit și el mașinile.

Făcând un semn cu capul spre locotenent, Tkaciov trase de maneta telegrafului din sala mașinilor, motoarele porniră cu turație maximă, iar duduitul elicelor răsună în hidrofon ca zgomotul unor căderi de apă. Se auzi din nou soneria telegrafului. Mașinile stopară brusc și printre sunetele produse de mișcarea vasului Tkaciov putu să distingă zgomotul abia

perceptibil al submarinului, care părea că s-a îndepărtat foarte mult.

— Atenție la babord!

Din adâncul mării veneau ca și mai înainte sunete surde și uniforme de motor. Tkaciov își imagină submarinul care, acolo în adâncuri, se zbătea să scape din încolțire, oprind mereu electromotoarele. După câteva secunde, submarinul se opri din nou. Zgomotul elicelor amuți. Tkaciov însă îl și reperase. Cunoștea adâncimea aproximativă și direcția în care căuta inamicul să fugă. Mâinile dibace ale lansatorilor de mine fixară focoasele hidrostatice pentru o adâncime de 90 de metri; exploziile bombelor submarine grele sunt mai eficace în sus, decât în jos. Tkaciov deplasă maneta telegrafului la „viteza maximă”, vasul se smuci din loc și motoarele puternice ridicară un uriaș val acoperit de spumă. În clipa când viteza vasului atinse 15 noduri, Tkaciov începu să apese pe rând pârghiile de lansare din stânga și din dreapta. Fiecare bombă de adâncime, aidoma unui butoi de benzină, cădea moale, cu toată greutatea ei de zeci de puduri, în apa spumegândă de la pupa vasului și imediat, în locul ei, încet și maiestuos, se rostogolea alta. Iar sus, pe jgheab, într-un lanț neîntrerupt, soseau mereu alte și alte butoaie negre, netede, atât de inofensive în aparență.

Vasul de coastă descrise o curbă mare, lăsând în urma lui coloane verzi de apă, de data aceasta fără sclipiri de flăcări și nu atât de înalte. Tkaciov urmărea cu atenție locurile unde se produceau exploziile, fără a înceta să calculeze dimensiunile perdelei de foc și ale zonei ce trebuia acoperită. „Încă una, ultima, pentru mai multă siguranță, se gândi Tkaciov, apăsând pe maneta din dreapta a lansatorului de mine. De ascuns n-are unde să se ascundă, iar la fund tot nu se poate lăsa, că doar adâncimea în acest loc este de aproape un kilometru. S-a prins în capcană!”

Locotenentul, care urmărea cronometrul, dădu mirat din umeri. Trecuse timpul necesar pentru scufundarea bombei, și explozia încă nu se produsese. Tkaciov dădu ordin ca vasul să se întoarcă, pentru a încerca să prindă sunetele submarinului în zona acoperită de bombe.

— Gavrilenko, îl strigă locotenentul pe plutonierul lansatorilor de mine. Cum ai fixat focosul la ultima bombă?

— Exact la fel ca și la celelalte: 90 de metri, tovarășe locotenent!

— Probabil că focosul s-a defectat. Curios, este primul caz… făcu mirat Tkaciov.

În acel moment, în semi-ancablură, la dreapta provei, se ridică o mică movilă de apă. Din adâncul mării se auzi o bubuitură foarte slabă, înăbușită îndată de plescăitul asurzitor al unui val ce acoperi prova. Vasul se balansă. Apucându-se de balustradă, Tkaciov strigă scurt:

— Durata, tovarășe locotenent?

— 2 minute, 45 de secunde, răspunse scurt Maliutin.

— Ei, fir-ar! Înseamnă că s-a scufundat la o adâncime de aproape o jumătate de kilometru. De aceea a fost explozia atât de slabă. E clar, s-a defectat focosul… Aha, v-ați ars! exclamă deodată Tkaciov, cu ochii pironiți spre un loc unde, pe coastele valurilor nu prea înalte, se întindea o pată mare de ulei.

Mașinile tăcură iarăși și din nou urechile sensibile ale hidrofoanelor începură să urmărească manevrele desperate ale submarinului inamic atins. Zgomotul elicelor se mai auzea încă, dar inegal, cu intermitențe; amuți câteva clipe, apoi răsună din nou. „Da' adânc s-a mai lăsat! Nu-l mai țin niturile", se gândi Tkaciov. Și, ținând seamă de noul reper, mai trimise încă două bombe, continuând să urmărească cu binoclul suprafața spumegândă a apei.

— La babord un corp la suprafață, răsună în spate vocea unui marinar.

Mirat de nepotrivirea dintre locul reperat în acel moment și locul ieșirii la suprafață a corpului necunoscut, Tkaciov se întoarse brusc și îndreptă binoclul spre pata roșie, neclară, din apropierea locului unde căzuse ultima bombă. Mai să dea înapoi de uimire. Cerul de cristal al binoclului, învăluit într-o pâclă de opal, apropie de ochii lui contururile unui corp gigantic, de culoare murdar-stacojie, plutind în legănatul uniform al valurilor. Era un animal de dimensiuni nemaiîntâlnite și de o culoare ciudată. Lui Tkaciov i se păru că dihania avea trupul lat, niște aripi uriașe și un gât rotund, puternic; capul și coada îi erau acoperite de văluri. Cel mai uimitor arăta pielea lui roșie, brăzdată de zbârcituri și cute de culoare roșie-închisă, aproape brună.

— La prova tribord, bășici de aer!

Vocea semnalizatorului îl trezi pe comandant la realitate și Tkaciov se concentră din nou în lupta cu submarinul dușman. Mii de bășici de aer acopereau suprafața valurilor. Un minut mai târziu vasul se găsea deasupra locului unde ieșea aerul, ascultând atent cele ce se petreceau în adâncime.

Deodată apa clocoti din cauza unei mai mari cantități de aer ce venea de jos și, în același timp, în hidrofoane se auzi un vuiet scurt și neclar. Oamenii priveau în tăcere. Vasul micșoră viteza și se opri cu coasta pe direcția valurilor. Trecură câteva minute. Ultimele bășici de aer dispărură. Hidrofonul nu mai prindea din adânc niciun sunet. Pata de ulei, în schimb, se lărgea mereu, nivelând crestele ascuțite ale valurilor.

Undeva departe, sub apele mării, submarinul atins, nemaiputând să iasă la suprafață, se scufunda tot mai adânc, iar presiunea necruțătoare a apei storcea din el aerul și uleiul. Tkaciov ordonă pornirea vasului și se apropie de Maliutin, care își scotea casca de pe urechi.

— E cazul să-l trecem și pe ăsta la răboj, locotenente. Ce zici? Ca să ne convingem însă definitiv, să mai așteptăm puțin și să ascultăm... Dar cu dihania ce facem? își aduse el aminte. Hai să ne apropiem de ea!

Pe locul unde apăruse la suprafață monstrul necunoscut îi aștepta pe marinari o deziluzie; nici urmă nu se mai vedea din dihania roșie. Valurile reci erau pustii, cât cuprindeai cu privirea.

Tkaciov își frecă înciudat ochii ce începuseră să-i lăcrimeze din pricina încordării: „Am visat oare? Nu, nu cred”.

— Tovarăși, cine a mai văzut... cum să-i zic... animalul acela care plutea pe aici? se adresă el membrilor echipajului.

Răspunseră numai câțiva marinari și plutonierul Gavrilenko, care se jură că nu a fost altceva decât un balaur marin, asurzit de explozia bombei.

— Ce balaur? N-a fost niciun balaur, îl întrerupse semnalizatorul Epifanov. Am văzut eu: avea un corp lat, gros și-avea și înotătoare. Ce fel de balaur mai putea fi și ăsta?!...

— Oricum, nu era nici pește, nici balenă, ci o dihanie submarină, își susținea părerea Gavrilenko.

Cuvintele lui Gavrilenko exprimau propria părere a lui Tkaciov, că animalul năucit sau omorât de explozie a fost scos din valuri la suprafață. „Păcat că s-a înecat! Dacă-l prindeam, era o minune, se gândi Tkaciov. Acum cine are să ne creadă?...”

Ghicind parcă întrebarea nerostită a comandantului, locotenentul Maliutin răspunse:

— Era un animal de mare adâncime, lovit probabil de ultima noastră bombă, aceea care a explodat cu întârziere. A ajuns până la aproape 500 de metri, iar animalul a ieșit la suprafață în apropierea acelui loc. Poate s-a înecat, ori și-a revenit… Am reușit totuși… Maliutin scoase din buzunar un aparat fotografic „Leika”. Nu garantez pentru calitatea imaginii, dar am luat cinci poze: grozav de interesantă era dihania! Noroc că aparatul avea teleobiectivul montat.

Încântat de prezența de spirit a locotenentului, Tkaciov îl felicită. De unde să bănuiască el că din cauza acestor fotografii va trebui să apară în public și să prezinte o comunicare la Moscova!?

Deși au fost developate cu mare atenție, fotografiile locotenentului Maliutin n-au ieșit destul de clare: vremea posomorâtă, durata de expunere insuficientă, culoarea roșiatică a monstrului constituiseră un șir Întreg de circumstanțe nefavorabile. Chemat la comandant, Tkaciov expuse toate detaliile întâmplării, arătă fotografiile și primi ordin să plece la Moscova, la sesiunea Academiei de Științe pentru problemele marinei.

— N-are importanță, a fost replica amiralului, când Tkaciov și-a exprimat părerea că nimeni n-o să-l creadă. Noi suntem obligați să studiem marea, și-i de datoria noastră să aducem la cunoștință savanților noștri un asemenea fenomen neobișnuit. Dacă însă savanții nu vor să creadă ceea ce a văzut un grup întreg de marinari, atunci n-avem decât să nu ne mai bizuim pe autoritatea lor în materie…

Cu aceste cuvinte glumețe ale amiralului, în vuietul aprobator al publicului din sală, ofițerul își termină scurta comunicare și trecu la demonstrarea fotografiilor. Se stinse lumina și pe un ecran înalt apăru o imagine neclară.

Una după alta se succedară toate cele cinci fotografii. Ganeșin însă nu putu să-și închipuie clar animalul: impresia era vagă, fugitivă. Se făcu din nou lumină. Zeci de oameni, care căutau să determine forma animalului după contururile neclare ale fotografiilor, își împărtășeau impresiile în șoaptă. Dispăruse acel farmec al necunoscutului, comun tuturor oamenilor, ceva însă mai rămăsese. Rămăsese – după cum își dădea seama

Ganeșin – sentimentul că toate cele întâmplate erau reale, că într-adevăr una din tainele mării a fost măcar din treacăt surprinsă. Ganeșin observă cu plăcere cât de tinerește le străluceau ochii venerabililor savanți și comandanților severi, care ședeau în același rând cu dânsul. Parcă un vis trecuse prin sală și, cuprinzându-i pe toți, îi însuflețise, captând într-un singur mănunchi interesul acestor oameni atât de diferiți ca fire.

În prezidiul adunării se produse o mișcare. La tribună urcă un bătrân înalt, cu o barbă mare, căruntă. Se făcu liniște în sală; mulți recunoscură în el un renumit oceanograf, care adusese cinste oceanografiei ruse.

Înclinându-și capul pentru o clipă, savantul arătă două prelungiri adânci ale frunții masive, încadrate de argintul unui păr des; apoi, pe sub sprâncene, privi spre sală. Se sprijini cu mâna-i uriașă de marginea pupitrului și, deodată, vocea-i de bas puternic răsună până în cel mai îndepărtat colț al sălii.

— Iată-l și pe Gheorghi Maximovici al nostru! șopti Isacenko, aplecându-se la urechea lui Ganeșin. Cu așa o voce să tot comanzi un pachebot pe timp de furtună, nu să ții o conferință.

— Păi chiar a fost comandant de vas pe timpuri, observă Ganeșin.

— Tovarăși, începu în acest timp oceanograful, sunt nespus de fericit că am avut prilejul să ascult uimitoarea comunicare a căpitanului Tkaciov. Comunicarea aceasta a fost tot ce putea fi mai nimerit pentru ședința de închidere a sesiunii noastre. Prea ne-am obișnuit să considerăm firească existența unor taine nelămurite ale mării, prea ușor ne împăcăm cu gândul că atâtea probleme ale oceanografiei au rămas nerezolvate. Cred că toți cei prezenți cunosc comunicarea curajosului american, profesorul Beebe, care într-o batisferă a coborât în mare până la o adâncime de un kilometru. Beebe a putut să observe niște animale uriașe, care înotau prin întunericul neînchipuit de compact din fața hublourilor batisferei, animale prea mari pentru a putea fi luminate de slabele raze ale proiectorului său și pentru a fi cuprinse în câmpul vizual, destul de redus, al geamurilor de cuarț. Știți, cred că pe coasta vestică a Africii, cu puțin înainte de război a fost prins un pește enorm – *latimeria* – dintr-o specie pe care o socoteam dispărută de pe fața pământului încă din cea mai veche eră geologică, aproape cu o sută de milioane de ani în urmă. Și iată că monstrul necunoscut,

descoperit în marea Barentz, de către căpitanul Tkaciov, ne confirmă încă o dată existența unei lumi misterioase în adâncurile mărilor. A fost numai o umbră care a licărit în fața noastră, dar umbra unui lucru real, de a cărui existență nu ne putem îndoi.

Cu toate că ne aflăm în război, flota și savanții noștri continuă să-și lărgească cunoștințele despre mare. Războiul însă nu va mai dura mult. Victoria este aproape, tovarăși, și sper că în curând ne vom întâlni la o sesiune a problemelor marine, ce se va ține după război, atunci când posibilitățile noastre vor fi crescut neînchipuit de mult.

În numele științei, mă adresez vouă, tovarăși marinari. Flota noastră are un mare viitor. Înarmați cu bogate cunoștințe tehnice și cu uriașa forță productivă a țării noastre, voi veți putea, în anii postbelici, având la îndemână condiții pașnice de muncă, să dați un mare și important ajutor științei… Savantul se opri, trase cu zgomot aer în piept și glasul său tună și mai departe: Mulți cred că noi cunoaștem îndeajuns marea. O, desigur, am studiat foarte bine suprafața ei. Știm cu toții, de exemplu, că în Oceanul Indian sunt valurile cele mai abrupte, că Oceanul Înghețat de Sud este cunoscut prin valurile lui gigantice, excepțional de lungi, și că în Oceanul Atlantic se semnalează valurile cele mai înalte. Nu e cazul să vă înșir succesele oceanografiei – le cunoașteți tot atât de bine ca și mine. Dar din momentul în care trecem de la suprafața oceanului spre adâncurile lui, imediat ni se simte slăbiciunea.

Desigur, am ajuns să cunoaștem procesul de sedimentare în oceane, iar descoperirea sondei acustice ne îngăduie să studiem cu mult mai eficace decât odinioară relieful fundului mării și nu suntem departe de ziua când vom cunoaște acest relief tot atât de bine ca și pe acela al uscatului. Fapt este însă că fundul oceanului, structura și compoziția rocilor lui principale ne sunt complet necunoscute. Nu exagerez dacă spun că suprafața Lunii ne este mult mai familiară. Oceanul e ca o uriașă cupă de piatră umplută cu apă. Și tocmai această apă ne împiedică să studiem cu amănunțime cupa.

Mările și oceanele ocupă 71% din suprafața planetei noastre. De aceea geologia, în studiul scoarței pământului, a fost silită să se limiteze, deocamdată, numai la 29% din această suprafață. Nu-i de mirare, deci, că problemele cele mai importante și cele

mai esențiale ale geologiei – a căror cunoaștere ne va îngădui într-adevăr să stăpânim bogățiile subsolului – nu pot fi rezolvate fără cercetarea geologică a fundului mării. Avem nevoie de ochi și mâini care să observe și să opereze la cele mai mari adâncimi marine. Voi, tineri comandanți și ingineri, gândiți-vă la acest lucru!

O să-mi permit să mai rețin timp de cinci minute atenția dumneavoastră. În Oceanul Pacific, la nord de insulele Samoa, se află grupul de insule de corali Tokelau, din care o bună parte sunt atoli scunzi, niște insule de corali de formă circulară, adeseori cu o lagună la mijloc. Mulți dintre dumneavoastră, cei mai tineri, nu cred că ați avut prilejul să vedeți un atol adevărat. Un atol scund, adică o insulă care se ridică foarte puțin deasupra nivelului mării, constituie o priveliște pe care n-o poți uita. După cum s-a exprimat foarte just un bătrân căpitan, un atol scund este un inel de pământ. Lăcaș al bubuiturilor, pururea acoperit de ceață și spumă din cauza valurilor care se sparg cu furie în jurul lui. De departe, inelul înspumat, învăluit de o aureolă strălucitoare, multicoloră, de raze răsfrânte în pulberea de apă, dă naștere pe întinsul albastru al mării unei priveliști uimitor de frumoase. De aproape, însă, un asemenea atol arată mohorât, iar în orele fluxului chiar înspăimântător. Valurile lungi și netede, care tulbură în jur suprafața oceanului, în fața unui atol încep să crească și mai mari, aleargă vuind și se prăbușesc asupra lui cu un zgomot asurzitor. Vai de acela pe care uraganul îl prinde pe un atol scund! Mult curaj, mult curaj îi trebuie omului atunci ca să reziste! Nori deși acoperă lumina soarelui, iar marea se întunecă deodată și se năpustește amenințătoare, vânzolindu-se mânioasă, cu prăvălișuri sumbre între talazurile uriașe. Tot mai înalte, valurile se năpustesc asupra atolului, inundând și distrugând totul în calea lor. Numai unul sau două sectoare mici ale inelului de coral rămân neinundate, iar omul, pe jumătate înăbușit de vânt, asurzit de bubuituri, orbit de stropii de apă, acolo își caută salvarea. Chiar și pe cei mai viteji oameni îi cuprinde spaima când, în această groaznică singurătate, văd cum insula inundată dispare sub valuri, înghițită parcă de oceanul furios.

Ei bine, între atolii arhipelagului Tokelau există unul numit Fakaofo, o mică insulă de aproximativ trei sute de metri în diametru; în schimb, populația ei este de vreo șase sute de

suflete. În timpul fluxului, deasupra nivelului mării se vede din Fakaofo doar o cupolă compactă, verde-cenușie, care nu-i altceva decât un crâng des de cocotieri. Atolul Fakaofo se găsește la 9 grade sud de ecuator, în calea veșnicelor uragane. Când însă uraganele inundă insulele vecine, locuitorii din Fakaofo se simt în deplină siguranță. Polinezienii cu piele arămie, locuitori ai insulei, oameni înfrățiți cu marea, au înconjurat insula lor cu un zid din blocuri mari de recife de coral, iar înăuntru au ridicat un rambleu circular, astfel încât fața insulei lor, chiar în timpul fluxului, se află cu aproape cinci metri deasupra nivelului mării. În felul acesta, indigenii, lipsiți de orice mijloace mecanice, și-au creat un adăpost sigur. Ce curaj și ce cunoaștere adâncă, seculară, a oceanului trebuie să ai, ca să poți opune acestei înspăimântătoare stihii forțele slabe ale mâinilor omenești!

Atolul Fakaofo îmi servește întotdeauna drept exemplu al puterii omului și al stăpânirii lui asupra mării. V-am vorbit despre acest atol ca să vă arăt ce se poate obține cu mijloacele cele mai simple. Oare noi, care suntem înarmați cu înalta experiență a științei și cu toate mijloacele tehnicii moderne, nu vom putea obține o victorie deplină asupra oceanului? Nu vom izbuti să stăpânim adâncimile lui?

Asta este tot ce am vrut să vă spun. Îngăduiți-mi să-mi exprim speranța că unii dintre dumneavoastră vor pleca de aici măcar cu visul de cucerire a adâncurilor oceanice. Iar visul unui om inteligent și puternic înseamnă primul pas mare făcut înainte, spre victorie…

•

O ploaie măruntă, împrăștiată de vânt, cădea în rafale asupra vasului. Orizontul se apropia tot mai repede, iar vizibilitatea scădea vertiginos. O dată cu ploaia, noaptea își cernea umbrele peste mare.

Vasul se legăna lin pe valuri, tremurând ușor în ritmul mașinilor. Unul dintre marinarii de cart acoperi hublourile din camera hărților, iar din vârful catargului țâșni viu lumina felinarului de semnalizare. Ganeșin se plimba agale pe pasarelă. Durerea de cap începuse să se mai liniștească, spulberată parcă de vântul rece și umed al oceanului. Aceste dureri, urmare a rănilor căpătate în Marele Război pentru Apărarea Patriei, îi reveneau încă și azi, după atâția ani. Ganeșin se sprijini de

balustradă, scrutând întunericul din jur. În lumina difuză a felinarului de pe catarg, suprastructura albă a vasului se profila pe fondul întunecat al mării.

Se auzi o ușă. Dușumeaua pasarelei fu spintecată de o fâșie lată de lumină, care dispăru imediat. Cel care ieșise din cabină căută, pe cât se pare, să-și obișnuiască ochii cu întunericul nopții. Descoperindu-l pe Ganeșin, se apropie de el și-i spuse:

— Tovarășe căpitan de rangul întâi, iar a apărut un „dinte”. Vreți să vedeți?

— Tovarășe căpitan de rangul doi, adică Feodor Grigorievici, îl întrerupse Ganeșin, ia mai slăbește-mă cu titlurile. Ți-am spus de atâtea ori!…

— Adevărat, Leonid Stepanovici, ai dreptate! râse Șcitov, comandantul navei hidrografice. Ce vrei? Reminiscențele războiului…

Ofițerii intrară în sala hărților viu luminată, unde totul strălucea de curățenie: și lemnăria lustruită, și aparatele, și geamurile de cristal ale hublourilor. Trecerea de la întunericul rece și de la nemărginirea mării la atmosfera caldă și intimă a cabinei era plăcută. Această senzație deveni și mai puternică în clipa când auziră sunetele ușoare ale unei viori, venite din difuzorul așezat într-un colț al cabinei. Tânărul ofițer, care stătea în fața cadranului mare al sondei acustice, se întoarse și, văzându-l pe Ganeșin, luă poziția de drepți. Ganeșin zâmbi din nou; nu se putea împăca de loc cu atenția respectuoasă pe care i-o arătau tovarășii lui de muncă. Acum, în timp de pace, acest lucru i se părea de prisos.

— Continuă, micimane! Ganeșin își scoase mantaua de ploaie și scurta vătuită, apoi își aprinse pipa.

Micimanul se zăpăci și răspunse intimidat:

— Eu… eu, de fapt… doar o admiram…

— Aha, va să zică îți place noul tip de sondă acustică, se uită Ganeșin aprobator la tânărul miciman. Și, după părerea dumitale, cu ce este el superior ultimului model al lui Hughes?

— Dar nici nu suferă comparație! exclamă micimanul. În primul rând, diapazonul aparatului nostru prinde orice adâncime, fără vreun decalaj unghiular; în al doilea rând, are o sensibilitate excepțională, o selectivitate perfectă și operează foarte precis toate corecțiile; iar lucrul cel mai important e că

înregistrarea se face pe uscat, astfel încât indicațiile de parcurs apar imediat pe bandă.

— Foarte bine! După cum văd, te-ai și familiarizat cu aparatul nostru.

— Tovarășul Socolov este un entuziast al măsurării adâncimilor, interveni Șcitov. Dar să ne uităm la „dințișor”, până nu se deplasează banda.

Ganeșin își scoase pipa din gură și se apropie de discul cel mare, în mijlocul căruia se afla un vizor cu o lumină galben-portocalie și vibra un ac subțire, înconjurat de un triplu cerc de diviziuni și cifre. Era indicatorul de adâncimi al sondei acustice, iar sub el, într-o ramă neagră, dreptunghiulară, cu geam se deplasa încet, aproape pe nesimțite, banda albăstruie a ecografului – aparatul care marchează profilul neîntrerupt al fundului oceanic pe drumul parcurs de vas.

Vibrațiile sonore de înaltă frecvență, emise de pe fundul navei, porneau în jos, spre hăurile inaccesibile ale oceanului și, întorcându-se, făceau, printr-un sistem complicat de amplificatoare, ca înregistratorul ecografului să vibreze, desenând linia profilului. Micimanul se grăbi să arate locul corespunzător al benzii. Aici, între linia groasă a chilei[41] și liniile înclinate ale distanței parcurse și ale schimbărilor de rută, se găsea o linie fină a fundului neted, care se întrerupea dintr-o dată printr-o frântură bruscă; o înălțime submarină ascuțită se ridica până la aproape 2 kilometri dintr-o regiune netedă a oceanului, adâncă de circa 4 kilometri.

Ganeșin zâmbi mulțumit.

— Într-o singură cursă ați găsit 14 „dințișori”! N-am plecat degeaba cu voi…

— Spune drept, Leonid Stepanovici, întrebă comandantul vasului, ce nevoie ai de acești „dințișori” submarini? Pentru aparatul dumitale cel nou, nu-i așa?

— Da, Feodor Grigorievici, ai ghicit! îi răspunse Ganeșin, întorcându-și capul către Șcitov. Hai să ne așezăm. Am făcut, cred, vreo 20 de kilometri plimbându-mă pe pasarelă. Noul meu aparat a fost trecut prin toate probele și imediat ce ne vom întoarce acasă îl vom pune împreună la încercare, ca să vedem cum funcționează. Am să ți-l descriu chiar acum. Desigur, poate

[41] *Chilă* – grindă solidă de fier sau oțel, aflată în partea cea mai de jos a vasului. (Nota red. rom.).

să asculte și micimanul; doar nu avem nimic de ascuns cu privire la construcția aparatului. Aparatul meu va permite să vedem sub apă la adâncimile cele mai mari, după principiul unui televizor. Greutatea principală a problemei a constat în iluminarea spațiilor atât de vaste, ale adâncurilor. Precum știți, în apa de adâncime, bogată în oxigen, lumina nu ajunge departe, fiind cu ușurință absorbită; de aceea trebuia să înving această dificultate, care ar fi făcut ca aparatul meu să fie ca ochiul unui om foarte miop. În acest sens, am obținut rezultate bune creând „ochiul nocturn” – un aparat atât de sensibil față de razele de lumină, încât pentru obținerea unei imagini îi sunt suficiente cantități oricât de mici de lumină. Apoi am folosit un proiector dublu, cu două surse de lumină: una bogată în raze roșii și infraroșii, alta în raze violete și ultraviolete. Știți că apa absoarbe cel mai repede razele roșii de unde lungi; cele de unde scurte pătrund mult mai adânc (razele ultraviolete ajung până la o mie de metri de la suprafața oceanului). În schimb, apa tulbure difuzează lumina și razele cele mai ușor absorbite de acest mediu sunt cele de unde scurte, pe când acelea de unde lungi pătrund mai ușor printr-o astfel de apă. În fasciculul de lumină al proiectorului meu, razele de unde foarte scurte și altele foarte lungi sunt lansate în combinații corespunzătoare, putând fi potrivite pentru diferitele condiții ce se pot întâlni la mediul marin. Un asemenea aparat, scufundat în adânc, transmite sus, prin cablu o imagine care poate fi proiectată pe un ecran special. Unghiul de iluminare și unghiul vizual al aparatului sunt foarte mari; obiectivele duble, reglabile, ca la telemetru, dau o imagine stereoscopică. Aparatul vede mai larg și mai clar decât ochiul omenesc… Ce-i, Feodor Grigorievici, de ce ești așa dezamăgit? zâmbi Ganeșin. Te așteptai la altceva, la mai mult?

— Nu, nu! începu să se scuze Șcitov, cu un aer vinovat. Numai că nu prea înțeleg ce s-ar putea realiza cu el la adâncimi mari de tot. Pentru o acțiune de salvare, de pildă, un asemenea „ochi” este, desigur, foarte important, ajutorul nu poate fi însă util decât la adâncimi mai mici, unde nu e nevoie de asemenea aparate complicate… Dacă lăsăm însă aparatul în fundul oceanului, n-am putea studia decât vreo stâncă sau vreun pește mai acătării… Și cam asta ar fi totul…

— Pentru început și asta-i mare lucru, Feodor Grigorievici!

— Așa e, dar mai departe?
— Mai departe… sunt mâinile.
— Cum așa? nu pricepu căpitanul.
— Zic întâi ochii, apoi vin mâinile, repetă Ganeșin.
— Ce mâini? Astfel de mâini nu există încă.
— Ba da, există, dar deocamdată numai în schițe…
— Asta înseamnă că vor fi gata, se bucură Șcitov. M-da, un astfel de aparat, pe cuvântul meu n-aș refuza să am și eu!
— Ei, Feodor Grigorievici, ce să zic, câteodată îți vine foarte greu. Ani de-a rândul îți storci creierii ca să realizezi ceva… răspunse îngândurat Ganeșin, sculându-se de pe scaun și întinzându-și oasele. Să plănuiești e una, iar realizarea… Uneori un fleac de nimic te face să înnebunești… Ei, am plecat. Ganeșin își aruncă pe umeri mantaua de ploaie, care se uscase între timp.
— Un moment, Leonid Stepanovici! îl opri Șcitov. Curând ne vom apropia de insulele Blijnie. Voiai parcă să reperezi capătul vestic al Aleutinelor. Insula Agattu este foarte aproape. Ce facem?
— Nu-mi aduc aminte, răspunse Ganeșin, după ce se gândi puțin, cum sunt plasate luminile pe coastă. La capul Dog, mi se pare, nu-i așa? Ce vizibilitate are farul?
— Opt mile, răspunse Șcitov.
— O! E aproape… În cazul acesta, potrivit calculelor, nu e mai mult de douăzeci și cinci de mile.
Ușa se trânti în urma lui Ganeșin. Șcitov și micimanul rămaseră singuri. Trecu aproape o oră. Banda sondei acustice se depăna încet. Fundul mării cobora treptat; adâncimea sub chilă ajunsese la aproape cinci kilometri. Mecanicii vasului mențineau cu precizie de cronometru aceeași viteză, de uniformitatea căreia depindea precizia profilului obținut al fundului oceanic.
Șcitov fumă mult timp, gândindu-se la soarta grupului de oameni strâns legați între ei încă din timpul Marelui Război. Să fi fost tutunul prea tare sau fumase prea mult? Simți vechea lui durere în piept și ieși pe pasarelă. Ploaia nu încetase încă, rafalele vântului continuau să smulgă și să acopere cu spumă crestele valurilor. Deodată, lui Șcitov i se păru că în depărtare, exact în față, sclipi ceva și imediat dispăru. Aproape în aceeași

clipă răsună glasul răgușit al matrozului de cart: „Lumină la prova!”

Trecură mai mult de cinci minute până ce slaba licărire deveni o steluță albă – un vas le venea în față. Minutele treceau, nu se vedea însă nici urmă de lumină pe bord. Cel mult 2 mile mai despărțeau cele două vase, când Șcitov dădu ordin:

— Atenție, se vede lumina de la pupă!

— Le-o luăm înainte, tovarășe căpitan de rangul doi? întrebă secundul, care era de cart.

— Neapărat. Nu vezi? Abia se târâie?

— Ce facem atunci cu ruta prevăzută pentru măsurători?

— Nu e nicio nenorocire dacă deviem puțin.

Distanța între cele două vase scădea tot mai mult.

Veni și timpul manevrei de depășire. Secundul puse mâna pe lanțul sirenei – două sunete scurte, joase și puternice, răsunară deasupra mării întunecate, se auzi zgomotul cârmei, și prova vaporului spintecă valurile, pornind spre stânga.

În cabina spațioasă a lui Ganeșin ardea lumina slabă a unei veioze. Ganeșin își scosese vestonul și cizmele și se lungise pe canapea. Nu voia să se dezbrace și să se culce în pat, căci trebuia să se scoale foarte curând... Ganeșin se gândea la noul lui aparat. Televizorul de adâncime era gata, iar pentru rezultatele probei definitive nu ducea de loc grijă. Socotea îndeplinită prima parte a problemei, care îl frământa de atâta vreme. Cu ani în urmă, un bătrân savant, care nu mai era în viață, le-a vorbit despre victoria asupra oceanelor, despre atolul Fakaofo. Le-a vorbit atunci nu numai despre „ochi”, ci și despre „mâini”. Va să zică, acuma le venea rândul „mâinilor” să fie descoperite. Mintal, el și vedea, în linii mari, un complicat mecanism condus telemecanic, care, sub supravegherea televizorului, să se înfigă, asemenea unui burghiu, în fundul oceanului. Aparatul va avea ca principiu funcționarea fără astupare ermetică; electromotoarele cu amperaj mare și voltaj mic și care funcționează perfect în apă sunt doar descoperite mai de mult. Pentru un asemenea mecanism apa trebuie să reprezinte un mediu tot atât de firesc ca și aerul pentru mașinile de pe pământ. În acest caz, presiunea – oricât de mare – nu va mai fi de temut. Iată în ce constă întregul secret al succesului!

Sunetele sacadate ale sirenei făcură să se cutremure pereții interiori ai cabinei. Mașinal, Ganeșin ciuli urechea: două sunete

scurte, apoi o întoarcere spre stânga. „O luăm înaintea cuiva…” O întâlnire cu un alt vas în largul mării tulbură întotdeauna inima unui marinar. Ganeșin sări în picioare și se grăbi să-și tragă cizmele.

De pe pasarelă, Șcitov și secundul său zăriră pe bordul celuilalt vas o lumină roșie, iar deasupra luminii de pe catarg o altă lumină roșie, și mai puternică.

— Este un dragor, rosti încet secundul. Iar ceea ce am văzut noi n-a fost lumina de la pupa, ci lumina circulară de pe catarg… Iată, însă, și mai sus, un felinar tricolor.

— Văd, văd, răspunse Șcitov. Dar pe asta o vezi?… Semnalizator de cart, vino aici!

Pe bordul vasului necunoscut, ce începuse să se deslușească în noapte, o mică luminiță prinse a licări, semnalizând. Licăririle scurte alternau cu mănunchiuri prelungi și puternice de raze, care îți sugerau un strigăt de alarmă.

— Ne cheamă, bombăni Șcitov. Oare ce s-o fi întâmplat?

Trei scurte străfulgerări luminoase fură urmate de una lungă; prin beznă zburau una după alta litere latine – vasul cerea ajutor.

Semnalizatorul, cu lanterna de semnalizare în mână, sosi gâfâind pe pasarelă. Tot atunci urcă pe pasarelă și Ganeșin.

— Spune-i lui Sokolov să închidă aparatul, dădu ordin căpitanul.

În noaptea care domnea peste ocean cele două vase continuau să schimbe între ele semnale luminoase: „Ricovery, San-Francisco” – „Ametist, Vladivostok”.

— Am un kilometru de cablu, îi zise Șcitov lui Ganeșin, li-l împrumut dacă le trebuie…

— Foarte bine! Hai să ne apropiem mai mult, poate putem să le fim de folos și cu altceva…

— Proiectorul la prova! ordonă Șcitov.

Coverta răsună de tropăit sprinten de picioare. Marinarii executau comanda. Puternicul proiector al vasului „Ametist” brăzdă prin întuneric un larg tunel de lumină. La capătul tunelului se vedea un vas scund; negru, cu coșul lăsat pe spate. „Mai bine să stea pe loc, mă apropii eu, se gândi căpitanul. Nu știu cât de dibaci sunt ei.” Proiectorul fu stins, semnalizatorul transmise cele cuvenite, apoi, „Ametist” își aprinse din nou lumina și începu să se apropie de „americani”.

— Interesant! Sunt oceanografi ca și noi, exclamă Ganeșin. („Americanul” transmisese, prin semnale luminoase, că are pe bord o expediție oceanografică.) Ce-or fi pățit oare?

„Ametist” se apropie de vas, pe cât îi îngăduiau valurile, opri cu bordul spre el, iar Ganeșin – care cunoștea bine limba engleză – luă megafonul în mână. Din cuvintele răspunsului, înăbușite de șuieratul vântului și de plesniturile valurilor ce se spărgeau de bord, marinarii sovietici își dădură seama de tragedia celor întâmplate. De pe vas fusese coborâtă de mai multe ori, cu succes, o batisferă, construită de curând pentru studierea marilor adâncimi. Din nefericire însă, la ultima coborâre, cablul de ridicare, împreună cu cel electric, s-au rupt, iar sfera de oțel a rămas pe fund, la aproximativ trei mii de metri – adâncimea maximă pentru care era prevăzută. Batisfera dispunea de un flotor cu parafină și, în cazul ruperii cablului, urma să iasă automat la suprafață, întrucât, nemaifiind alimentați de curent, electromagneții ei trebuiau să se desprindă de balastul de fier și astfel să îngăduie batisferei să se înalțe. De data asta însă, batisfera n-a mai ieșit. Iar înăuntru se aflau doi inși: John Mills, inginerul care a construit-o, și savantul-zoolog Norman Nurth. Prizonierii aveau o rezervă de aer pentru 60 de ore. Dar de 48 de ore vasul încerca de zor să dea de batisferă și să o agațe cu cârlige (care urmau să se prindă în niște scoabe special prevăzute). Dacă batisfera rămăsese intactă și dacă cercetătorii erau în viață, nu mai aveau aer decât pentru douăsprezece ore…

Marinarii sovietici priveau tăcuți de pe punte. O macara de pe vasul american își întindea mult peste bord brațul ei lung, arătând parcă spre valurile care înghițiseră sfera de oțel.

— Stau prost, Leonid Stepanovici, spuse încet Șcitov. Cum pot găsi ceva la o adâncime de 3 kilometri în largul mării? Dacă n-ai coastă, n-ai niciun punct de reper… Pe cinstea mea, n-aș vrea să fiu în locul lor…

Încruntat, Ganeșin tăcea, privind mereu spre „Ricovery”.

— Feodor Grigorievici, dă-mi te rog o șalupă, spuse el deodată.

Șcitov observă privirea lui severă și hotărâtă.

Zărind șalupa care sălta pe valuri, americanii coborâră repede scara de frânghie. Pe punte, Ganeșin fu imediat înconjurat de cei de pe vas. Ochii lui calmi și energici, care priveau de sub

cozorocul chipiului militar, acoperit cu o glugă galbenă, atrăgeau privirile oamenilor istoviți de luptă.

— Cine-i comandantul? întrebă încet Ganeșin.

— Mă numesc Penland, sunt căpitanul vasului și adjunctul comandantului, se prezentă americanul, care stătea în fața lui Ganeșin. Comandantul se află acolo, arătă Penland spre mare.

— Permiteți-mi să vă pun câteva întrebări, continuă Ganeșin. Mă scuzați că am să fiu scurt. Trebuie să ne grăbim, dacă vrem…

— Doriți să ne ajutați? îl întrebă cineva cu glas înalt, răsunător.

— Da! Nu mă întrerupeți însă! Vorbesc cu comandantul, adăugă sever Ganeșin.

— Vă ascult, răspunse repede căpitanul american.

— Câte cabluri de dragaj aveți pe navă?

— Două.

— Ce lungime are cablul rămas la batisferă?

— Din nenorocire, *sir*, cablul s-a rupt chiar lângă locul unde era fixat de sferă. De căpătâiul de cablu nu avem cum ne agăța, singura posibilitate de agățare sunt scoabele sferei.

— Batisfera are instalație de radio?

— Are, dar nu mai funcționează, fiind alimentată numai prin cablul electric.

— După calculele dumneavoastră, aerul care le-a mai rămas va ajunge încă pentru 12 ore?

— Da, 12 cel mult 15 ore, dacă fac economie.

— M-da, situația este foarte serioasă. Și ce aveți de gând să faceți?

— Să continuăm căutarea cu aceleași mijloace ca și până acum. Deocamdată n-avem altceva de făcut. Am intrat în legătură cu unitățile noastre din golful MacDonald: trebuie să sosească două avioane de pe insula Agattu. Dimineață vor fi aici și vor aduce niște dispozitive perfecționate de agățare. Am chemat prin radio și un vas militar, echipat cu o dragă-indicatoare; vom încerca să reperăm batisfera pe cale electromagnetică. Vasul este pe drum și vine cu viteză maximă, dar abia mâine va fi aici. Aceasta este de fapt ultima noastră speranță, încheie căpitanul Penland, coborând vocea și apropiindu-se de Ganeșin. Mai erau aici două vase militare, care dragau împreuna cu noi, au plecat însă în golful MacDonald.

— Vă mulțumesc, domnule căpitan. Sper să vă putem ajuta. Fiți bun și arătați-mi macaralele și dispozitivele dumneavoastră de ridicare.

Împreună cu Penland, Ganeșin coborî pe coverta spațioasă, unde, în jurul macaralei uriașe, se găseau îngrămădite mormane de cabluri. Becul electric, care se legăna împreună cu catargul, lumina coverta plină de cele mai variate obiecte.

— Eu cred, *sir*, că situația este desperată, spuse căpitanul Penland, imediat ce se depărtară de pasarelă. Gândiți-vă și dumneavoastră; se găsesc la o adâncime colosală în plină mare, și n-avem nicio posibilitate de a repera sau de a arunca vreo geamandură... Am făcut tot ce mi-a fost posibil. De patruzeci și opt de ore n-am părăsit coverta. Acolo, pe pasarelă, se găsește și soția lui Mills. Ea este hidrochimistul expediției noastre. N-am vrut să-mi exprim părerea în prezența ei.

Ganeșin își aduse aminte de întrebarea aceea, aproape ca un strigăt, auzită pe pasarelă.

— Nu cumva aceea care m-a întrebat?

Căpitanul Penland îi răspunse afirmativ. Lui Ganeșin îi păru rău că a repezit-o pe cea care vorbise.

— Să căutăm să marcăm sectorul aproximativ unde s-ar putea găsi batisfera, continuă Ganeșin. V-aș fi îndatorat dacă mi-ați da informații cât mai ample... Încă o întrebare, domnule căpitan, rosti Ganeșin, după câteva clipe de tăcere, în care timp își făcu prudent drum pe coverta supraaglomerată. De ce oare cercetătorii dumneavoastră au scufundat batisfera tocmai aici, în largul mării?

— Să vedeți, aici fundul mai mult ca oriunde, abundă în stânci abrupte, iar rocile principale sunt dezgolite, fiind lipsite de aluviuni. Unul dintre scopurile cercetătorilor noștri este studierea rocilor principale din adâncul oceanului. Deocamdată, însă, n-au reușit mare lucru.

Ganeșin nu răspunse nimic. Urcă ușor în fugă treptele pasarelei.

— Începem imediat să-i căutăm, spuse el, când ajunse sus. Mai întâi lansăm o geamandură...

— Cum, geamandură? Aici? se auziră îndată mai multe glasuri.

— Veți vedea, zâmbi rezervat Ganeșin și voi să ridice mâna, dar fu reținut de o mână fină, care-i atinse mâneca.

El se întoarse și văzu niște ochi enormi, ce străluceau intens și care se uitau la el cu o insistență dureroasă.

— *Sir* căpitan, spuneți-mi drept, există vreo speranță pentru salvarea lor? Credeți că veți putea face ceva?

Ganeșin răspunse serios:

— Dacă batisfera a rămas intactă, atunci sunt speranțe.

— Dumnezeule! exclamă americana.

Ganeșin o întrerupse însă cu blândețe:

— Iertați-mă, timpul nu ne așteaptă. Apoi, adresându-se tuturor celor care se aflau pe pasarelă, zise: Vasul hidrografic sovietic „Ametist” va lua imediat măsuri de salvare. Asta, desigur, nu exclude munca dumneavoastră, dar pentru moment, dacă binevoiți să aveți încredere în noi, vă rog să îndepărtați vasul câtăva vreme de locul scufundării batisferei. Dispunem de niște aparate extrem de eficace în cazuri ca acela de față. Din păcate, însă, aparatul principal se află la Vladivostok. Voi cere să mi-l trimită cu un avion rapid, dar mai înainte de cinci-șase ore nu va fi aici – distanța este prea mare. Între timp vom căuta să dibuim batisfera și să marcăm cu o geamandură locul unde se află. Asta va ușura foarte mult operațiile noastre de salvare după ce va sosi avionul, când nu vom mai avea la dispoziție decât 7 ore. De ridicarea batisferei va trebui să vă ocupați dumneavoastră, noi nu posedăm cabluri și macarale atât de puternice. Asta ar fi tot. Semnalizați, vă rog, vasului nostru să stingă proiectorul și aprindeți-l pe al dumneavoastră. Eu mă întorc pe „Ametist”.

În lumina proiectorului lui „Ricovery” vasul „Ametist”, pe care până atunci nu-l putuseră observa din pricina luminii orbitoare, apăru în toată splendoarea lui, alb ca zăpada. Conturul fin al corpului său și al suprastructurilor se îmbina armonios cu măreția coșurilor înclinate spre spate – semn al puterii mașinilor.

— E un vas hidrografic?! se minună căpitanul Penland. Parcă-i o lebădă!

Într-adevăr, nava albă, sclipind în lumină, aducea cu o lebădă uriașă, care și-a întins aripile pe apă înainte de a-și lua zborul.

— Este un vas hidrografic militar, sublinie Ganeșin și, ducând mâna la cozoroc, coborî de pe pasarelă.

Șalupa porni în viteză de-a lungul largului tunel de lumină. Marinarii americani priveau tăcuți în urma ei, buimăciți puțin de apariția lui Ganeșin și de ordinele lui pline de siguranță.

— Probabil că-i o persoană importantă la ei, *sir*, își dădu părerea secundul. Și dacă va salva batisfera…

— Să sperăm că va izbuti, răspunse Penland. Dar priviți vasul lor, ce frumusețe!

Tăcerea se așternu din nou pe „Ricovery”, numai că starea de spirit se îmbunătățise. Toată lumea era dispusă să creadă că această minunată navă albă, răsărită atât de surprinzător din noaptea oceanului, și acest om cu ochii inteligenți și plini de hotărâre, care le-a întins prietenește o mână de ajutor, vor putea într-adevăr să-i ajute.

Între timp, Ganeșin, fără să zăbovească, se îndreptă împreună cu Șcitov spre cabina radiotelegrafistului. Convertizorul începu să huruie și luminile lămpilor de neon să licărească, lansând indicativele peste nesfârșita întindere a oceanului.

Păcăniturile manipulatorului se auziră îndelung, până ce, în sfârșit, radiotelegrafistul își întoarse fața asudată către ofițeri:

— Vladivostokul răspunde, anunță el.

— Acum se va decide soarta celor doi bieți oameni, spuse Ganeșin, întorcându-se către Șcitov. Sper că vom reuși să-l găsim pe comandantul flotei… Dar dacă este plecat?

Iarăși păcăni manipulatorul telegrafistului, apoi, drept răspuns, se auzi țăcănitul caracteristic aparatului Morse; telegrafistul puse din nou mâna pe manipulator și din nou Ganeșin ascultă încordat glasul sec și sacadat al aparatului. Toți așteptau: și marinarii de pe vasul care se legăna alături, și cei doi prizonieri ai adâncurilor, închiși în carcera de fier, și echipajul vasului „Ametist”, care ardea de dorința să-i salveze pe americani…

De la statul-major primiră răspuns că amiralul este în larg pe vasul său. Și iarăși porniră să zboare în depărtări indicativele de apel ale puternicului post de emisie al vasului. Undeva, în spațiu, ele găsiră antena vasului căutat.

— În sfârșit! răsuflă ușurat Ganeșin.

Aparatul transmise, ciocănind precis și clar, rugămintea, apoi tăcu. După câteva minute de așteptare încordată, în zgomotul liniuțelor și al punctelor, putură desluși cuvintele: „Am dat ordin, vă doresc succes!”

Acum totul era simplu.

Șcitov îndreptă vasul spre capătul opus al sectorului în care se presupunea că se găsește batisfera.

— Pregătiți o geamandură de mare adâncime, două mii șapte sute de metri; dădu ordin secundul.

Într-o clipă matrozii fixară în cârlig și aruncară peste bord un corp mat, de forma unei bombe de avion. Unul din ei trase de bandulă și corpul eliberat din cârlig dispăru, aproape fără niciun zgomot, în valurile verzui ale mării. La 15 minute și 50 de secunde, după cronometrul secundului, deasupra valurilor răsări, în lumina proiectorului de pe „Ametist”, un obiect ușor, care se deschise deodată ca o umbrelă; mica umbrelă cu o cupolă albă se culcă pe apă. Vasul sovietic semnaliză celui american rugămintea de a se ține pe ancora plutitoare și de a opri motoarele.

— Vreau să evit orice rezonanță cât de mică a elicelor lor, îi explică Ganeșin micimanului, instalându-se singur în fața sondei acustice. Începu de îndată să manevreze fără grabă diferitele verniere de reglaj.

— Nu vă supărați… începu timid micimanul. Aveți într-adevăr de gând să reperați batisfera cu sonda acustică?

— Desigur. Nu știi că încă înainte de război sondele acustice mai sensibile reperau vasele scufundate? De exemplu, sonda acustică a lui Hughes a desenat atât de precis cu econograful conturul vasului „Lusitania”, încât s-au putut distinge chiar și suprastructurile. Și asta la o adâncime de peste 500 de metri… Dimensiunile batisferei, pe care mi le-au comunicat americanii, nu sunt desigur de comparat cu „Lusitania”: sfera n-are decât 3 metri în diametru și un flotor deasupra, ca o ciupercă, de 2 metri înălțime. Sonda noastră este însă mult mai sensibilă și are refracția polarizantă…

— Da, dar adâncimea? întrebă prudent micimanul.

— Dar precizia reglării? îi răspunse pe un ton glumeț Ganeșin și se aplecă din nou deasupra scalei, uitându-se mereu la linia profilurilor oceanografice.

Americanii urmăreau neîntrerupt cu privirile vasul sovietic, vedeau cum ba apărea în zona iluminată, ba dispărea din nou, arătând când o lumină roșie, când una verde.

— Priviți, aruncă geamanduri! exclamă secundul când, la al doilea viraj al vasului „Ametist”, observă lângă pupa lui „Ricovery”, pe apă, o mică ciupercă albă, care se legăna.

— Au inventat pesemne un nou tip de geamanduri pentru mari adâncimi. Asemenea dispozitive s-au întrebuințat demult,

în războiul submarin și totul depinde de rezistența bandulei. Ei au realizat, probabil, o bandulă foarte rezistentă. Asta-i tot, foarte simplu.

— Totul în lume-i foarte simplu, când știi cum să-l faci! mormăi secundul, răspunzându-i căpitanului.

Ceas după ceas, nava cea albă nu înceta să brăzdeze mica porțiune a mării dintre cele patru geamanduri așezate în cruce. Vântul se mai liniștise, suprafața apei era acum uleioasă, netedă. În batisferă mai era aer pentru zece ore. Din nou deznădejdea groaznică începu să apese asupra vasului american. Niciunul însă dintre cei adunați pe covertă și pe pasarelă, nu-și desprindea ochii de pe „Ametist”, de parcă dorința lor fierbinte i-ar fi putut ajuta acestuia în căutările sale. Iată că din nou „Ametist” se întoarse, arătând o lumină verde, și se îndreptă spre „Ricovery”, pe marginea din stânga a suprafeței marcate de geamanduri. Vasul sovietic se apropia mereu, prova sa ascuțită creștea, încă o sută de metri… și din nou un viraj desperat spre nord. Deodată zgomotul abia perceptibil al motoarelor de pe „Ametist” încetă. În tăcerea nopții se auzi glasul căpitanului, care dădea o comandă. Printre cuvintele melodioase ale graiului rusesc, necunoscut lor, putură înțelege numai cuvântul „geamandură”.

— I-au găsit, i-au găsit! strigă, tremurând toată, soția inginerului Mills.

Pe vasul american începură discuții, dovadă a înviorării care-i cuprinsese pe oamenii frânți de oboseală. Și iată că de pe „Ametist”, dându-le parcă aripi, răsună vocea cunoscută, care le anunța calm prin megafon:

— Batisfera a fost descoperită!

Cei cincizeci de oameni de pe coverta lui „Ricovery” răspunseră cu un strigăt de bucurie.

În camera hărților, Ganeșin își umplea pipa, închizând pe jumătate ochii obosiți de încordare. În cele patru ore de căutări, banda ecografului se umpluse de o serie de curbe succesive, dar nicio ridicătură nu veni să tulbure linia profilului înregistrat. Vasul înainta încet de tot, și monotonia rezultatelor obținute adormea atenția; de aceea vigilența trebuia menținută prin puterea voinței. În apropierea unei noi cotituri, creionul econografului, care până acum lunecase lin, săltă deodată, și o mică curbă se ridică puțin deasupra liniei drepte.

— Am găsit! strigă bucuros Ganeșin.

Secundul se repezi pe pasarelă. Telegraful sună de două ori: „stop” și „înapoi”. Șcitov strigă:

— Lansați o geamandură la două mii opt sute de metri!

Și bomba grea se prăbuși peste babord.

— Ura, am avut noroc! exclamă Șcitov, felicitându-l pe inventator ceva mai târziu, când intră în camera hărților.

— Nu prea, răspunse obosit Ganeșin. Patru ore ne-am tot învârtit… Timpu-i scurt. Și, totuși, abia de-acum înainte trebuie să așteptăm. Eu o să mă trântesc puțin pe canapea, până sosește avionul.

În ușă apăru secundul.

— Americanii întreabă dacă n-ar fi bine să încerce chiar acum să agațe batisfera?

Șcitov se uită la Ganeșin. Fără să deschidă ochii, acesta răspunse:

— Desigur. În asemenea situații nu trebuie neglijată nicio șansă.

„Ametist” se îndepărtă de geamanduri, făcându-i loc vasului american. Oprindu-se la câteva ancabluri mai încolo se legăna calm, de parcă s-ar fi odihnit. Și, într-adevăr, marinarii obosiți se retraseră în cabinele lor, iar ambii comandanți se culcară și ei în sala hărților. Numai matrozii de cart priveau vasul american. De acolo se auzeau zângănitul macaralelor, șuieratul aburului și scârțâitul cablurilor: americanii porniră din nou la acțiune, îmbărbătați de succesul marinarilor sovietici.

Ganeșin și Șcitov se treziră amândoi deodată, auzind zgomot, de avioane.

— Nu sunt ale noastre, spuse Șcitov.

Se lumină de ziuă. Umezeala și frigul pătrundeau sub haine, înviorându-l pe căpitan, care încă ar mai fi dormit. De pe pasarelă, marea părea neobișnuit de animată; pe lângă „Ricovery”, două avioane se legănau, arătându-se când și când dintre valuri, iar puțin mai departe se vedeau două vase militare: un crucișător lung, cenușiu, cu o provă înaltă, și un vas scund de coastă.

— Crește populația, zâmbi Ganeșin. Curând trebuie să sosească și ai noștri. Ia să mă duc pe la americani, să văd ce se mai aude.

De data asta, la apropierea șalupei se auziră strigăte de bun venit. Fețele oamenilor, ce-l întâmpinară pe Ganeșin, erau totuși triste și îngrijorate. De trei ore se căzneau să prindă batisfera, dar în zadar, nu reușiseră nici măcar s-o atingă cu cablul. Și pentru salvarea celor aliați pe fundul oceanului nu le mai rămâneau decât șapte ore.

— Vasul cu draga-indicatoare n-a sosit încă, îi spuse lui Ganeșin căpitanul Penland, dar prezența lui nu mai este atât de necesară, acum, după splendida dumneavoastră intervenție. Dar cum să apuci batisfera la blestemata asta de adâncime? Cablurile deviază… probabil că sunt curenți în straturile adânci ale apei. Geamandura doar nu indică chiar locul precis…

— Desigur, s-ar putea să devieze, zise Ganeșin, întorcând capul spre soția lui Mills, care tocmai se apropia de el.

Se întoarse spre ea și duse mâna la chipiu. Ochii americanei, cu sprâncenele strânse de durere, exprimau atâta speranță, încât Ganeșin se simți parcă vinovat.

— N-am stat o clipă… lacrimile și durerea se simțeau în cuvintele tinerei femei. Această groaznică adâncime este însă mai tare ca noi. Nu mi-a mai rămas nădejdea decât în intervenția dumitale… Ea răsuflă cu greu. Pe când oare așteptați sosirea avionului dumneavoastră?

Ganeșin ridică mâna ca să se uite la ceas, dar rămase încremenit o clipă și deodată strigă vesel:

— Avionul? A și sosit.

Toți priviră în sus. Avionul, pe care nu-l auziseră pân-acum din cauza zgomotului macaralei, cobora vertiginos, zguduind cerul și marea cu huruitul motoarelor lui. „Vine în picaj ca să câștige timp”, se gândi Ganeșin.

Mașina îngustă, purtată de aripi înalte, stârni un nor de stropi, se întoarse, apoi începu să se legene cuminte și liniștită alături de „Ametist”. Pâcla dimineții, speriată parcă de avion, începu să se destrame. Bolta de azur se răsfira tot mai largă. Soarele își juca razele pe valurile grele, uleioase, luminând corpul vasului orbitor de alb și făcând să sclipească alămurile bine lustruite.

Ganeșin își mută privirea de la avion spre „Ametist” și, zâmbind, le spuse americanilor:

— Acum vom vedea batisfera!

Înăbușindu-și o exclamație, femeia făcu un pas spre Ganeșin. Acesta, ghicindu-i gândurile, adăugă:

— Dacă doriți, puteți veni cu mine… Plecăm imediat.

Ganeșin îl rugă pe căpitanul Penland să aștepte până va fi instalat televizorul, iar imediat ce va fi găsită batisfera, să se apropie de vasul sovietic și să acționeze după semnalizările lui.

Între timp, pe „Ametist” mecanicul-șef le vorbea mecanicilor și instalatorilor:

— De rapiditatea cu care veți desfășura lucrările de instalare a mașinii aduse depinde salvarea celor doi oameni, care mai au aer numai pentru șase ore.

— Eu am lucrat ca scafandru și înțeleg ce înseamnă să scoți o gâgâlice ca asta de la o adâncime de trei kilometri, răspunse unul dintre mecanici. Cred, totuși, că până la urmă vom izbuti…

Căpitanul Șcitov nu se arătă surprins de apariția musafirei. O invitară în camera hărților, iar Șcitov ordonă micimanului, care cunoștea limba engleză, s-o însoțească. Soția inginerului Mills asculta distrată explicațiile micimanului și se uita mereu prin hubloul cabinei, de unde se putea vedea munca clocotitoare de pe covertă; acolo se înșurubau niște postamente, se trăgeau cabluri și se descărcau din avion niște lăzi.

Când Ganeșin intră pentru un moment în cabină, tânără femeie alergă spre el:

— Vă rog să mă scuzați, dar aparatul dumneavoastră mi se pare atât de complicat… Dacă n-o să aibă timp să-l asambleze? … Doar… și în tăcere arătă spre pendula mare de pe perete.

— Mai avem șase ore și jumătate la dispoziția noastră, răspunse Ganeșin. Aparatul este într-adevăr complicat, dar marinarii noștri, dacă vor, pot face în timp record acest lucru, care, nu contest, este neînchipuit de greu. Și ei vor!… Vă rog să aveți toată încrederea în marinarii noștri, doamnă Mills.

Și din nou începu chinul așteptării. Dacă ar putea cel puțin să ajute la instalarea acestui aparat misterios… Deodată, un vuiet puternic o asurzi. Pentru nervii zdruncinați a tinerei femei asta era prea mult.

— Dumnezeule, ce a mai fost și asta? gemu ea și, istovită, se rezemă de perete.

— Sirena… Într-adevăr! Sirena noastră e foarte puternică, îi explică micimanul cu un aer serios. „Ametist” dă semnalul că aparatul a fost instalat și că cercetările încep.

Micimanul nu greșise. Într-adevăr, imediat se ivi Șcitov, care o invită pe soția lui Mills să coboare. Televizorul fusese instalat

provizoriu într-un laborator întunecos. Partea ce urma să fie cufundată în adâncul mării se legăna atârnând de un braț de macara, întins în afară peste bordul vasului, iar mosorul uriaș al cablului era fixat lângă macara. Vasul înainta încet spre geamandura care marca locul batisferei.

— Începem coborârea? îl întrebă Șcitov pe Ganeșin, care apăruse pe covertă.

— Cred că e timpul.

— Nu ți-e teamă?

— De ce mi-ar fi?

— Mai știi... Aparatul abia a fost asamblat, montat în grabă... Și dacă dă greș? Uite, până și eu sunt emoționat...

— Nu, aparatul a mai fost încercat și experimentat de atâtea alte ori! Coboară-l cu curaj, cât mai repede!...

Obiectivul televizorului dispăru în valuri, iar cablul se desfășură încă mult timp de pe mosor, până ce „ochiul” minunat ajunse, în sfârșit, la adâncimea necesară. Cablul fu apoi atașat la un amortizor, care atenua balansul vasului și în clipa aceea, în întunericul laboratorului, Ganeșin făcu contactul. Soția lui Mills, pierdută de emoție, se uita la placa ovală a ecranului, care deodată se acoperi cu o lumină transparentă, pătrunsă de o strălucire albăstruie. Ganeșin îi aruncă lui Șcitov câteva cuvinte scurte, de neînțeles pentru americană, iar Șcitov transmise comanda mai departe, pe covertă, oamenilor de la macara.

În momentul în care televizorul ajunse la o înălțime de cincisprezece metri deasupra fundului mării, Ganeșin apăsă pe cei doi butoni albi ce se aflau la dreapta ecranului. Acolo, în adâncime, niște elice mici intrară în funcțiune, întorcând încet aparatul. În lumina albăstruie a ecranului săgeta o umbră neagră și, deodată, deveni clar că au în față transparenta apă abisală, în care mâlul fin al depunerilor plutea ca un roi de minuscule puncte argintii, reflectându-se și difuzând lumina. Pe ecranul televizorului, aspectul fundului oceanic era extraordinar. Probabil că nici chiar pe un om care ar nimeri pe o altă planetă nu l-ar uimi în asemenea măsură cele văzute. Ganeșin însă, care din experiențele anterioare ale „ochiului” său era obișnuit cu priveliștea acelor adâncimi, își manevra cu atenție aparatul. Cocoașa neagră din stânga, învăluită ușor în nori de apă tulbure, era doar o proeminență stâncoasă. Mai departe, spre nord, fundul mării cobora puțin: reflexul său roșiatic se înclina pe

ecran, dispărând într-un loc, retezat de aceeași strălucire albastră-argintie.

Manipulând diferite butoane, Ganeșin schimba limita imaginii pronunțate și în același timp rotea încet aparatul, pentru a schimba imaginea de pe ecran. La început, în depărtare apăru un perete negru, care, sub lumina mărită a proiectorului, căpătă o nuanță roșiatică, apoi începură să se vadă și detaliile: o uriașă crăpătură cotită, o ieșitură bombată… Dar televizorul fu întors, și stâncile sumbre dispărură în albăstrimea strălucitoare a luminii proiectate. În fundul ecranului apărură niște dinți ascuțiți, care păreau că se apropie pe măsură ce imaginea devenea mai clară, dar în același timp buza lor se pierdea în întunecimea neagră-albăstruie a fundalului.

— Limita de luminare, explică Ganeșin, este de aproximativ un kilometru.

Vârfurile lanțului stâncos se înălțau sumbre, abia distingându-se în întunericul veșnic al lumii submarine. Televizorul făcu un cerc complet – pretutindeni se întindea fundul stâncos, deluros, acoperit de stratul de mâl, care în razele proiectorului strălucea ca o pulbere de aluminiu. Aveai senzația că ceva dușmănos pândea din întunericul de nepătruns ce înconjura câmpul vizual al televizorului. Era o lume amenințătoare a tăcerii, a beznei, a frigului, o lume stranie, neclintită, neschimbătoare, lipsită de speranță și de frumusețe.

Nu se vedea nicăieri nici urmă de batisferă. „Să fi greșit oare atât de mult cu așezarea geamandurilor? se gândi o clipă Ganeșin. Cu jumătate de kilometru?! Doar e clar, ea ar trebui să se afle în această adâncitură!” Ganeșin începu să încline obiectivul aparatului. Deodată o pată neagră, neclară, apăru la baza ecranului. Ganeșin răsuci repede un buton. Pata se deplasă spre centru, se apropie și se lungi, luând contururi tot mai precise. Culoarea neagră prinse din nou o nuanță roșiatică… Tânăra femeie din spatele lui Ganeșin scoase un strigăt slab, pe care și-l înăbuși, punându-și mâna la gură. Un aparat de formă ovală zăcea înclinat în centrul ecranului, care devenise acum ca un geam transparent. Imaginea era atât de clară, încât se putea distinge perfect bucata de cablu rupt, ce atârna de sus, urechile groase ale scoabelor de salvare și reflexul luminii pe hubloul care, asemenea unui ochi misterios, strălucitor, de culoare sângerie, privea parcă spre marinari.

— Batisfera este prevăzută cu hublouri pe toate patru laturile, nu-i așa? o întrebă Ganeșin pe soția lui Mills. Înseamnă că ei ne văd. Acum principalul e să aflăm dacă mai sunt în viață… Ganeșin rectifică în grabă… să încercăm să intrăm în legătură cu ei.

El umblă la tablou și apăsă pe un buton. Concomitent cu mișcările degetelor sale, ecranul se stingea și se aprindea din nou. Stingând și aprinzând proiectorul, Ganeșin transmitea în hubloul batisferei semnale luminoase Morse. După ce repetă de mai multe ori aceeași întrebare, Ganeșin stinse lumina și încremeni în așteptarea răspunsului. Toți cei prezenți în cabina strâmtă își reținură răsuflarea, stăpânindu-și emoția minutului hotărâtor. Minutul trecu, ecranul rămase însă întunecat. Încet și sinistru trecu și al doilea minut, când, deodată, în întunecimea ecranului apăru o luminiță azurie: aceasta se stinse și se aprinse din nou, tot mai tare, învăluită Într-o aureolă albastră – era răspunsul mut, trimis de pe fundul oceanului.

— Trăiesc! Transmiteți imediat lui „Ricovery” să vină cât mai repede, ca să agațe batisfera! strigă fericit Ganeșin. Lumina albastră continua să clipească, semnalizând. Spun că… se întoarse Ganeșin prin întuneric spre soția lui Mills, dar auzi numai un suspin și zgomotul unei căzături înăbușite.

— Duceți-o în cabină și chemați doctorul! ordonă Șcitov oamenilor care erau în apropiere. Biata de ea! N-a suportat emoția. Aproape trei zile și trei nopți… Ei, ce se aude? se adresă el lui Ganeșin.

— Amândoi sunt în viață, economisesc oxigenul la maximum posibil, dar spun că mai mult de două ore nu pot rezista… Batisfera e în bună stare, nu s-a desprins însă balastul… citi Ganeșin fulgerările de lumină ce apăreau pe ecran. „Nu înțelegem cum”… Nu-i nimic, o să înțelegeți, răspunse cu voce tare Ganeșin, de parcă cei din fundul oceanului i-ar fi putut auzi, și în aceeași clipă răsună sirena vasului american.

Scufundarea cablurilor cu dispozitivele de prindere începuse. Aureola albastră de pe ecran se stinse și imediat proiectorul televizorului începu să clipească. Ganeșin transmise oamenilor închiși în batisferă ce măsuri au fost luate pentru salvarea lor.

Trecu încă o oră de necontenită observare prin fereastra televizorului. Fluierăturile, strigătele la megafon, zgomotul mașinilor vasului american, șuierul aburului și huruitul

macaralelor răsunau deasupra mării. Oamenilor din batisfera însă nu le mai rămăsese decât o oră din viață – 60 de minute – după ce aproape 60 de ore, o sută de oameni s-au zbătut fără succes să-i scape din ghearele morții.

Victoria însă sosi deodată și pe nesimțite. După îndrumările lui Ganeșin, gheara uriașă, care cobora de pe „Ricovery”, prinse una din scoabele laterale. Sirena de pe „Ametist” răcni puternic și în aceeași clipă mecanicul macaralei de pe „Ricovery” schimbă cuplajul pentru mersul înapoi. Cablul enorm, gros cât mâna, începu să iasă din apă, tamburul scrâșni din pricina efortului; cablul flexibil de oțel, împletit din două sute douăzeci și două de fire de sârmă, cântărea, împreună cu batisfera, șaizeci de tone – de trei ori mai mult decât sarcina utilă maximă.

Cablul rezistă însă. În lumina albastră a ecranului, batisfera se legănă, se îndreptă, se urni din loc și, încet-încet, începu să urce. Rotind obiectivul televizorului, Ganeșin urmări câtva timp mișcările batisferei, până ce aceasta dispăru. Închise apoi contactul, aprinse lumina în laborator și așteptă puțin să i se obișnuiască ochii. Apoi ieși pe covertă: televizorul își îndeplinise misiunea. Toată atenția era acum concentrată asupra macaralei de pe „Ricovery”, care ridica încet, din adâncuri, o greutate atât de mare. Căpitanul Penland privea necontenit cablul, care se înfășură regulat pe tambur, calculând mereu în minte viteza ridicării; rămăseseră numai 40 de minute până la termenul fatal. „Nu vom izbuti să-i scoatem la timp, se vor sufoca…”

Luând asupra lui un risc extraordinar, Penland ordonă să se mărească viteza de ridicare. Într-o liniște încordată, macaraua prinse să bocăne mai des, iar tamburul să se învârtească mai repede. Mai trecură câteva minute. Deodată șuieratul ascuțit al aburului întrerupse zgomotul monoton al macaralei. Tamburul se învârti cu repeziciune de mai multe ori, până ce mecanicul, care îngălbenise într-o clipă, mută maneta la „stop”. „Cablul”… strigă cineva, înspăimântat. Groaza îi cuprinse pe oameni de pe amândouă vasele, țintuindu-i pe loc. În clipa următoare, ca la o comandă, toți se aplecară, privind peste bord. Sudori reci îl trecură pe Penland, gura i se uscă, gândurile i se răvășiră. Nu mai era în stare să dea nicio comandă și nici n-ar fi știut ce să ordone. Deodată, însă, din valurile ce se legănau încet, apăru un uriaș corp albastru, de formă ovală, care dispăru imediat într-o

cascadă de stropi, pentru ca peste o clipă să se legene lin în mijlocul unei jerbe albe de spumă.

Balastul batisferei se desprinsese brusc, iar batisfera, smucindu-se în sus, scăpase povara cablului, care-și desfăcuse automat gheara. Oamenii izbucniră în strigăte de bucurie, acoperite îndată de mugetul puternic al sirenelor. Cele patru vase trimiteau de-a lungul și de-a latul oceanului vestea unei noi victorii a minții și a voinței omenești.

Cu picioarele bine înfipte pe podeaua covertei, Ganeșin stătea cu privirile ațintite asupra batisferei pe care o salvase. Șcitov îi puse mâna grea pe umăr:

— Leonid Stepanovici, îi spuse el, amiralul întreabă care mai este situația.

— Vin îndată! Dă te rog ordin să fie urcat televizorul. Musafira noastră ce mai face?

— Am trimis-o înapoi pe „Ricovery”, unde prezența ei este mai necesară, răspunse zâmbind Șcitov. Se uita sărăcuța în toate părțile, te căuta pe dumneata, pesemne ca să-ți mulțumească.

Ganeșin dădu ușor din mână și se îndreptă spre cabina radiotelegrafistului. Între timp, batisfera fusese remorcată de „Ricovery”. Când Ganeșin ieși din cabină, Șcitov se apropie de el:

— Uite ce aș vrea să-ți spun, începu cu gravitate Șcitov. E vorba de televizorul dumitale… Recunosc că l-am subestimat…

Ultimele lui cuvinte fură acoperite de un uruit de motoare. Avionul sovietic își luă zborul.

Ganeșin strânse cu putere mâna pe care i-o întinse prietenul său.

— Acum ce facem? întrebă Șcitov.

— Cum, ce facem!? se miră Ganeșin. Terminăm cu ridicarea televizorului și ne vedem de drum.

— Dar la ei nu te duci?! exclamă căpitanul. Am dat ordin să nu se urce șalupa.

— Nu, nu mă duc.

— Asta-i bună! Oare nu te interesează să-i vezi pe cei salvați? Doar și ei sunt oceanografi, studiază fundul mării…

— Desigur că ar fi foarte interesant, dar mă înțelegi… Ganeșin se strâmbă în glumă. O să înceapă cu mulțumirile… Soția

inginerului mă privea cu niște ochi de parcă… Mai bine să dăm drumul la mașini și să ne vedem de treabă.

Cei de pe vasul expediției americane, preocupați cu toții de ridicarea și deschiderea batisferei, nici nu observară că vasul sovietic și-a ridicat șalupa și televizorul. Comandantul navei „Ametist” se interesă de starea sănătății celor salvați, primi răspunsul că sunt slăbiți, dar în afara oricărui pericol; apoi nava porni, mărind treptat viteza. Americanii se uitau cu nedumerire la manevrele vasului „Ametist” și numai în momentul când pe funga[42] vasului sovietic începu să fâlfâie tradiționalul pavilion de bun rămas, înțeleseră despre ce-i vorba. Semnalizatorul de pe „Ricovery” începu să agite desperat fanioanele. „Ametist” însă mări viteza, sunând din puternica-i sirenă, în timp ce marinarii, care fluturau beretele trimiteau ultimul lor salut prietenesc. Cercetătorii salvați, ofițerii și echipajul, ca un singur om, priveau în urma navei albe, care se vedea tot mai mică, și mai mică în depărtarea însorită. Deodată un bubuit puternic de tunuri răsună deasupra valurilor verzi ale oceanului; crucișătorul american trimitea salutul său vasului „Ametist”, care se depărta. Bubuiturile tunurilor se reperară multă vreme. Drept răspuns, pe „Ametist” se înălță pavilionul american cu stele și dungi.

Continuându-și drumul, ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic, vasul sovietic înainta în zgomotul elicelor, care-i deschideau drum prin valurile Pacificului. Ganeșin supraveghea demontarea televizorului și visa la un pat moale; salvarea batisferei americane îi ceruse un mare efort. De pe pasarelă se auzi vocea lui Șcitov:

— Leonid Stepanovici, vino, te rog, până aici. Ești chemat de americani.

Americanii îl chemau pe „Ametist” prin radio direct, fără indicative; numele pietrei prețioase răsuna cu insistență în eter. Aparatul de radio ciocănea cuvinte inimoase de mulțumire și transmitea rugămintea de a comunica numele comandantului care condusese acțiunea de salvare; americanii își exprimau admirația față de munca exemplară a marinarilor ruși și față de minunata invenție. În țăcănitul sec al stației de radio de pe „Ricovery” se amestecară deodată păcăniturile tari ale unui alt semnal de apel cu indicativele navei „Ametist”, lansat de stația

[42] Fungă – parâmă, cu ajutorul căreia se ridică velele. (n.r.).

de radio a noului cuirasat sovietic, pe care se afla amiralul. Radiotelegrafistul recepționă, iar Ganeșin ascultă semnalele clare, care transmiteau salutări expediției americane și felicitări echipajului de pe „Ametist”. Amiralul îl felicita îndeosebi pe Ganeșin, exprimându-i mulțumirile lui. După ce-i răspunse comandantului flotei, Ganeșin ordonă radiotelegrafistului:

— Transmite lui „Ricovery”, pentru șeful expediției oceanografice americane Mills: „Comandantul flotei sovietice din Oceanul Pacific v-a transmis adineauri felicitări cu prilejul salvării și urări pentru viitoare succese în munca dumneavoastră eroică”.

Cinci minute mai târziu, Ganeșin dormea dus în cabina lui.

•

Ploaia de toamnă se revărsa în șiroaie nesfârșite asupra Vladivostokului, biciuind geamurile ferestrei înalte a biroului lui Ganeșin. El recitea – pentru a răspunde – scrisoarea primită din partea celor doi savanți americani salvați de el cu o lună și jumătate în urmă. Oameni isteți, savanții adresaseră scrisoarea comandantului flotei, cu rugămintea de a o retransmite lui Ganeșin: își dăduseră seama că nu va constitui o greutate pentru amiral să-l găsească pe salvatorul lor.

> „*Numai acela care a trăit în deznădejde timp de 60 de ore pe fundul inaccesibil al oceanului poate să înțeleagă tot ce-ați făcut pentru noi, scriau savanții. Ne-am căznit ore în șir să desprindem, cu ajutorul presei helicoidale, balastul ce se lipise ca o ventuză de batisfera noastră; sufocați și acoperiți de nădușeală, munceam în frigul glacial al batisferei. Nimeni nu-și poate închipui prin câte am trecut. Ajunsesem într-o stare de indiferență tâmpă față de soarta inevitabilă, când am zărit lumina în hublouri și am înțeles semnalele dumneavoastră. Din acea clipă de neuitat noi trăim cu credința nestrămutată în forța nemărginită a omului, în viitorul lui luminos, ne-am convins că nu există singurătate nici chiar în cele mai îndrăznețe cercetări*…”

După ce reciti scrisoarea, Ganeșin începu să scrie răspunsul:

«La întrebarea cum de am ajuns la asemenea rezultate în cucerirea adâncurilor oceanului, îmi este foarte greu să răspund. Este posibil ca aceste rezultate să nu constituie altceva decât urmarea firească a unei juste orientări în îndeplinirea sarcinilor date și bineînțeles și a uriașelor posibilități puse la dispoziția mea. Prima idee mi-a fost dată de un bătrân savant al nostru, care, cu câțiva ani în urmă, ne chema pe noi, marinarii, să ajutăm știința să găsească „ochi” și „mâini” cu care să se poată vedea și opera pe fundul mării. Tot el ne-a arătat ce poate fi capabil să facă omul în lupta lui cu marea, vorbindu-ne despre extraordinarul atol Fakaofo. Restul mi l-a pus la dispoziție țara mea.

Eu n-am făcut altceva decât să dezvolt ideea, și, pentru a-l scuti deocamdată pe om să coboare în străfundurile mării, l-am înlocuit cu un aparat care n-are nevoie de aer și nu se teme de îngrozitoarea presiune a apei. Așa a luat ființă televizorul meu – „ochiul” – și tot așa se vor naște aparatele mele de foraj pentru scoaterea rocilor principale – acele „mâini”, care pot fi întinse fără risc până în adâncul apelor. Aduceți-vă aminte de animalele din abisuri. Unele dintre ele au ochii plasați pe niște prelungiri; iată ce mi-a sugerat ideea să folosesc televizorul meu...»

Ganeșin continuă un timp să mai scrie, apoi căzu pe gânduri și termină grăbit scrisoarea:

„De aceea socot că mulțumirile dumneavoastră trebuie adresate nu mie, personal, ci țării mele, poporului meu. Sprijinul, ajutorul guvernului, al întregului colectiv al flotei, al atâtor colaboratori, de la savant până la lăcătușul cel mai simplu, într-un cuvânt, tot ce reprezintă pentru mine patria mea, m-au adus la aceste realizări. Pentru noi, însă, aceasta reprezintă de-abia un început, pe care-l vom continua mereu...”

Ganeșin își termină scrisoarea, se ridică de pe scaun și se apropie de fereastră. Pe geamuri se scurgea apa ploii, prin care

se întrezărea vag în depărtare un promontoriu acoperit de stejari.

• OBSERVATORUL NUR-I-DEȘT

Aerul șuieră puternic, slăbind strânsoarea frânelor, și țăcănitul măsurat al roților se transformă curând într-un huruit neîntrerupt. Dincolo de fereastra vagonului se ridică un nor de zăpadă.

Convorbirea se întrerupse și locotenent-colonelul privi pe fereastra înroșită de razele apusului de soare. Trenul gonea tot mai repede, ducându-și călătorii spre noi lupte, spre o soartă nouă în acest început de an, anul 1943.

Unul dintre călători, un ofițer din marina militară, ieși pe culoar și se așeză pe o strapontină. Gândul îi zbură la greutățile inevitabile ale războiului, care-și pusese peste toate pecetea grea.

Lângă el se opri unul din vecinii de compartiment, un maior de artilerie, tânăr și înalt. De cum îi văzuse, marinarul rămăsese uimit de energia reținută care radia din întreaga făptură zveltă și vioaie a maiorului. Ochii, care păreau de o culoare deosebit de deschisă pe fața-i arsă de soare, erau uimitor de liniștiți, dar în adâncul lor străluceau de o puternică lumină interioară, în care marinarul, cu tot calmul imperturbabil al maiorului, știuse să descifreze o fierbinte dragoste de viață.

Maiorul întinse mâna ofițerului de marină.

— Numele meu e Lebedev. Am ascultat discuția dumitale cu vecinii de compartiment și am auzit cum te-au atacat. Mi-a plăcut că susții dreptul omului la bucurie. Cred totuși că oponenții dumitale au dreptate, deși, bineînțeles, dreptate ai și dumneata. Asta-i dialectica vieții, ce să-i faci! Astăzi sentimentul bucuriei, e mai rar decât celelalte sentimente… Mai ales, pentru că bucuria omului depinde câteodată de lucruri cu totul inexplicabile la prima vedere. Și după o oarecare șovăire adăugă: Am să-ți povestesc o întâmplare ciudată, în care mi-a fost dat să fiu unul din personajele principale, și asta nu de mult.

Se-ntunecase. Intrară în compartiment și-și ocupară locurile. Storurile trase până jos dădeau compartimentului slab luminat de un singur bec o căldură intimă. Marinarul se întinse pe patul de sus și se porni să asculte povestirea maiorului. Cele auzite distonau atât de mult cu lumea care-l înconjura, încât din când în când conștiința se dedubla parcă, luându-și zborul spre ținuturile însorite, atât de îndepărtate, de necuprins…

— Am fost mobilizat la trei luni după izbucnirea războiului, își începu povestirea maiorul Lebedev. Drumul greu al retragerii l-am făcut în lupte neîntrerupte. Timp de șase luni, schijele de obuz și gloanțele dușmanului, m-au ocolit. Dar ce să mai povestesc prin câte am trecut!… Până la război fusesem geolog, un îndrăgostit de natura sălbatică, un visător. Războiul, această grea încercare pentru o fire liniștită, cu distrugerile lui, cu bestialitatea hoardelor cotropitoare care au călcat pământul patriei mele, era cât pe aci să mă frângă. Am învins totuși această slăbiciune și în curând m-am călit, la fel cu sutele și miile de tovarăși de luptă. Aveam impresia că m-am lăsat de visare pentru totdeauna. Devenii aspru, întunecat. În suflet îmi rămăsese un gol, un gol greu, care se împlinea doar în luptele cu dușmanul, doar în atacurile reușite ale bateriilor mele.

În martie am fost grav rănit și am plecat de pe front pentru câteva luni. După ce mi s-a făcut un tratament la spital, am obținut un concediu și am fost trimis la odihnă într-un sanatoriu din Asia Centrală. Am protestat, căutând să dovedesc necesitatea de a fi trimis de îndată pe front, am declarat că sunt singur, că n-am pe nimeni, dar nu mi-a folosit la nimic.

Într-un cuvânt, la sfârșitul lui iulie 1942, m-am trezit într-un tren care gonea prin întinsul stepei kazahe spre soarele fierbinte al Asiei Centrale.

Stăteam deseori noaptea la geamul deschis al compartimentului. Vântul uscat și proaspăt, încărcat cu miresme de pelin, îmi răcorea plăcut fruntea. Întunericul ce se lăsa ușor peste stepă sublinia singurătatea străveche a câmpiei. Dar eu… întreaga mea făptură era acolo, departe, în vest.

Liniștea seculară a naturii își făcu totuși efectul, și după o săptămână de drum începui să mă destind puțin și, ceea ce e mai important, începui să privesc cu mai multă atenție la lumea înconjurătoare.

După Arîs, în vagonul încins de soare, zăpușeala zilei deveni chinuitoare și m-am bucurat nespus când am coborât în sfârșit din tren, în puterea nopții, într-o mică gară. Autobuzul sanatoriului trebuia să sosească abia dimineața. Nu-mi venea să părăsesc răcoarea blândă a nopții sudice, ca să dorm în sala de așteptare. M-am așezat deci pe geamantan lângă un stâlp de felinar și respirând adânc adierea nopții, priveam în jurul meu. Trenul nu plecase încă. Pasagerii se plimbau pe pietrișul scârțâitor al peronului, la lumina felinarelor. Îmi aprinsesem o țigară și priveam călătorii.

O fată tânără, care trecuse de câteva ori prin fața mea pe peron, îmi atrase atenția prin îmbinarea plăcută dintre verdele rochiei, fața bronzată și părul blond deschis, aproape cenușiu.

Era în ea ceva care o detașa din mulțime. Țin minte și acum prima impresie ce mi-a făcut: era poate prospețimea plină de bucurie care-i învăluia întreaga făptură.

Căuta desigur pe cineva și iat-o că se opri, își scutură părul scurt și, ridicându-și spre felinar fața rotundă, schiță un gest de supărare care mi se păru plin de haz. Simțindu-mi privirea ațintită asupra ei, fata mă privi cu o căutătură deschisă, se-ntoarse și porni înapoi.

Trenul plecă. Luminița roșie a ultimului vagon se pierdu printre movilele întunecate; felinarele din gară se stinseră, rămânând să ardă numai două. Am mai stat o vreme pe geamantan în întunericul gării, peste care se lăsase liniștea. Pentru prima oară, după o vreme îndelungată, simțeam că-mi coboară-n suflet o liniște binefăcătoare. Era poate efectul întunericului răcoros din jurul meu sau poate sentimentul de necuprins al stepei peste care se lăsase noaptea.

Mi se făcu frig și mă îndreptai fără prea mare plăcere spre sala de așteptare. Încăperea foarte mică era abia luminată. În colțul rezervat răniților, despărțit de restul sălii printr-o îngrăditură joasă de lemn, nu era nimeni. Prin fereastra deschisă vântul intra nestingherit. M-am întins pe o bancă, dar n-aveam chef de dormit. În semiîntunericul sălii răsunară deodată niște pași ușori. M-am întors și am recunoscut-o pe fata de pe peron. Ea privi băncile ocupate de uzbeci adormiți și se apropie nehotărâtă de colțul unde mă aflam eu. M-am ridicat în întâmpinarea ei și am poftit-o să ia loc pe banca liberă. Fata îmi mulțumi și se așeză pe bancă, dându-și capul pe spate și

lipindu-și strâns genunchii. Acum, gara aceasta pierdută în stepă era parcă mai puțin pustie. Se părea că fata nu avea de gând să doarmă. M-am hotărât să-i adresez câteva întrebări obișnuite între călători, la care ea îmi răspunse scurt și oarecum în silă. Totuși, încetul cu încetul intrarăm în vorbă. Tatiana Nikolaevna, sau mai pe scurt Tania, era aspirantă a Institutului de limbi orientale din Tașkent și însoțea într-o expediție pe un vestit profesor arheolog. Profesorul studia ruinele unui străvechi observator astronomic, construit aproximativ acum o mie de ani, la poalele unui munte, la vreo două sute de kilometri de gară. În atribuțiile Taniei intra reconstituirea și traducerea vechilor inscripții arabe, care se găseau uneori săpate pe ziduri și pe pietrele ruinelor.

— Nu ți se pare caraghios, acum când vii de pe front, după această... șopti ea, și-mi atinse ușurel mâna care atârna legată de gât. Nu ți se pare caraghios că oamenii se ocupă astăzi cu asemenea lucruri?

Mă privea stânjenită.

— Nu, Tania, obiectai eu. Sunt geolog de meserie și cred în chemarea înaltă a științei. Și apoi asta înseamnă că eu și tovarășii mei ne apărăm bine țara, de vreme ce voi vă puteți ocupa de munca voastră, atât de străină de război.

— Așadar, asta-i părerea dumitale! zâmbi Tania și tăcu, căzând pe gânduri.

— Spuneai că observatorul este departe, în stepă. Atunci cum de-ai nimerit în gara noastră? înnodai eu firul întrerupt al discuției.

Tania îmi povesti destul de amănunțit despre expediția de cercetare a străvechiului observator. Membrii expediției erau destul de puțini la număr: profesorul, Tania și fratele ei în vârstă de 15 ani, care lucra ca desenator. Săpători era desigur foarte greu de găsit. Cu toată dorința de a ajuta expediția, colhozul cel mai apropiat le dăduse doar doi bătrâni. Dar după două săptămâni de lucru, bătrânii se întorseseră la colhoz. Alții refuzaseră să vină și astfel săpăturile au fost întrerupte. Profesorul scrisese la institut, cerând ca pentru efectuarea câtorva lucrări nu prea complicate de săpături și pentru încheierea lucrărilor științifice să-i fie trimis în ajutor un cercetător care rămăsese la Tașkent pentru a-și pregăti lucrarea de dizertație. Iar ea a venit la gară, să-l întâmpine pe tovarășul

cel nou. Dar iată că trecuseră două trenuri și n-a sosit nimeni. Tania a expediat o telegramă la Tașkent și aștepta mâine dimineață răspunsul.

— Asta-i tot, spuse ea supărată, reținându-și un oftat. Ce ghinion am avut! Dacă ai ști ce muncă interesantă este asta și ce loc minunat e Nur-i-Deștul! Așa se cheamă observatorul Nur-i-Deșt! Asta înseamnă „Lumina deșertului”.

— Păi dacă acest Nur-i-Deșt e așa de minunat, cum spui dumneata, atunci de ce-au șters-o bătrânii voștri?

— Se întâmplă să fie acolo zguduiri subterane, destul de dese și puternice. Totul în jur se cutremură, din adâncul pământului se aude un vuiet puternic, se scutură pământul de pe pereți și cad pietricelele mărunte. Săpătorii credeau că aceste zguduiri prevestesc un mare cutremur, în care o să pierim cu toții…

Căzui pe gânduri, chibzuind la cuvintele ei, dar când dădui s-o întreb ceva, văzui că Tania doarme liniștit, cu capul plecat pe umăr.

Am pus încetișor sub spatele fetei mantaua răsucită sul, m-am mutat pe banca de alături, m-am întins și am adormit.

Când m-am trezit, fata nu mai era acolo. În sală se adunase mai multă lume. Acum mica încăpere era plină de halate pestrițe și de zvonul unui grai necunoscut.

M-am spălat și am pornit să aflu ce se aude cu autobuzul. N-am aflat însă nimic bun. Autobuzul întârzia, era posibil să vină abia după-amiază. Am pornit să mă plimb prin gară, nădăjduind s-o întâlnesc pe Tania. Am înconjurat clădirea gării, am luat-o prin stepă, dar soarele care începuse să dogorască puternic mă alungă înapoi în umbra pomilor grădiniței din gară. De departe am zărit-o pe Tania, în rochia ei verde, la intrarea în oficiul telegrafic. Fata ședea îngândurată pe prispa de piatră sub un salcâm.

— Bună dimineața! Ai primit telegrama așteptată? mă interesai eu.

— Am primit-o. Semionov a plecat în armată și deci nimeni n-o să mai vină. Ce-am să-i spun lui Matvei Andreevici? Ce nădejde-și punea bătrânul în sosirea lui!

— Și cine-i Matvei Andreevici?

— Șeful meu, profesorul. Ți-am vorbit aseară despre el, îmi răspunse fata, cu o ușoară enervare în glas.

Dintr-o dată îmi veni o idee care mă înveseli.

— Ascultă, Tania, ia-mă pe mine ca ajutor! Atâta treabă cât făceau bătrânii voștri pot face și eu.

Tania mă privi cu mirare.

— Pe dumneata? Păi trebuie să te îngrijești. Și apoi… Fata se opri stânjenită, privindu-mi mâna ce atârna legată de gât.

I-am surprins privirea și, scoțându-mi mâna din legătură, făcui câteva mișcări bruște.

— Nu fi îngrijorată, Tania, pot să mișc mâna. O port legată ca să nu amorțească, n-am voie s-o țin multă vreme lăsată-n jos. De altfel am fost trimis să mă odihnesc, nu să mă tratez. Și-apoi nu-i totuna unde mă duc? Nu te-ai lăudat chiar dumneata că acest Nur-i-Deșt e un loc minunat?

Fata rămase o vreme nehotărâtă. Ochii ei cenușii se înveseliră.

— O să meargă totul strună, glumii eu, bineînțeles cu condiția ca profesorul dumitale să nu mă țină nemâncat, ca pe sfântul Anton…

— De asta să n-ai nicio grijă, mâncare avem din belșug. Dar ce ne facem cu sanatoriul dumitale? Și-apoi drumul la Nur-i-Deșt e greu…

— Și de ce-i greu, mă rog? Văd că te pregătești să-l faci a patra oară.

— Nu te uita că-s mică de stat, eu sunt puternică, răspunse fata. Știi cum ajungi acolo? De aici până la sovhoz merg mașinile – vreo sută douăzeci de kilometri. De la sovhoz căpătăm de obicei niște cai, până la cătunul Tuz-Kul, e un colhoz mic acolo, iar drumul până la el e cât se poate de prost, numai nisip și piatră. De la Tuz-Kul suntem nevoiți să facem rost de cămile și să parcurgem vreo treizeci de kilometri prin nisipuri, fără pic de apă în drum. Nu pot să sufăr să merg pe cămilă – parcă stai pe un butoi cât toate zilele și te tot legeni înainte și înapoi ca o pendulă. Și-apoi cămila, să știi, merge patru kilometri pe oră în cap, nici mai mult, nici mai puțin.

N-a fost nevoie de sforțări prea mari ca s-o conving pe Tania și, încă cu mult înainte de apusul soarelui o pornirăm într-un camion gol, care sărea ca o minge peste gropi, spre sud-est de linia albăstruie a munților acoperiți de zăpadă, adică în direcția opusă sanatoriului. Ședeam jos, sprijiniți de cabina șoferului, și ne priveam cu veselie; de vorbit era cu neputință, ți-ai fi mușcat limba. Un nor gros și roșcat se ridica în urma mașinii noastre, se

lățea și acoperea dealurile, dincolo de care rămăsese gara. După trei ore de mers, linia întunecată a plopilor ce-i deslușeam de departe se desfăcu la un moment dat, descoperind două rânduri de căsuțe albe, despărțite de o stradă dreaptă, largă cât o piață. Plopii aceia piramidali se avântau spre cer ca niște turnuri drepte și verzi. De o parte și de alta se lăsau, domoale, spre cătun coastele unor dealuri, acoperite cu tufe galbene de cii[43].

Mașina se opri lângă un arîk care susura, nu departe, de sediul sovhozului. Și acum îmi face plăcere să-mi amintesc de ospitalitatea simplă, plină de căldură a oamenilor din acest sovhoz îndepărtat. Ne-am hotărât să plecăm seara cât mai târziu – cel mai bine de călătorit era pe răcoarea nopții. Văzând în drum o căruță cu coviltir, Tania exclamă, pufnind ușor în râs:

— Ești un ajutor prețios, Ivan Timofeevici, ia te uită ce cinste ni se acordă, ne-au dat căruță cu coviltir!

Agronomul, care se ducea și el la colhoz, ținu loc de surugiu. Tania și cu mine ne așezarăm sub coviltir, și iată-ne porniți, având în față o ușoară adiere de vânt. Stepa ne cuprinse în întunericul său, sub stelele-i joase și calde.

Curând simții că umărul Taniei începe să se atingă din ce în ce mai des de al meu. Apoi căpșorul ei cârlionțat se lăsă în voie pe umărul meu. Timpul trecea. Adierea catifelată începu să-și arate ghearele reci. Frigul dimineții nu ne lăsă să adormim de-a binelea.

Tuz-Kul-ul nu-mi făcu o impresie prea bună. O culme pleșuvă pe care se înșirau niște căscioare scunde, lipite cu un lut cafeniu-roșiatic în mijlocul unui pâlc de plopi de curând plantați. Seara, pe la șase, o pornirăm mai departe în împărăția nisipurilor. Ne însoțea o călăuză cu cămila sa, încărcată cu alimente.

Am hotărât să urmez exemplul Taniei și să merg pe jos, alături de ea.

Dunele joase de nisip erau năpădite de niște scaieți de culoare albastră. Nu era deloc ușor de umblat și mă miram de rezistența tovarășei mele de drum. Picioarele mi se afundau în nisipul mișcător, din care se ridica un zăduf înăbușitor, nu era greu să-mi închipui ce însemna să mergi pe acolo în toiul

---

[43] Cii – cereală din regiunea stepelor Asiei Centrale. Crește în tufe înalte. (Nota red. ruse.).

căldurii, ziua! După un scurt popas la lumina roșiatică a apusului, intrarăm în tufișurile de saksaul[44]. Cadranul fosforescent al ceasului meu arăta douăsprezece și un sfert când ieșirăm din deșertul nisipos și simțirăm sub picioare solul tare al stepei pietroase, acoperite de pelin.

Departe, pe o culme, se zărea o lumină roșie, înconjurată de un nor de praf auriu, luminos.

— E focul de lângă corturi, explică Tania. Atât de târziu și nu s-au culcat încă! Pesemne că mă așteaptă pe mine.

În întuneric se auzi glasul sonor al unui băiețandru:

— Matvei Andreevici, a sosit Tania!

Făcui cunoștință cu profesorul, la lumina focului. Era un omuleț rotund, cu o față colțuroasă. Ochii săi inteligenți erau ascunși după niște ochelari mari, cu sticlă groasă. Rămăsesem puțin în urmă, căutând să îmbii puțin mai aproape de foc cămila care se împotrivea. Dând mâna cu Tania, profesorul îmi strigă:

— Ia arată-te, Semionov, ce te-ascunzi? Spune-mi ce mai e pe la Tașkent?

Când intrai în sfârșit în cercul de lumină din jurul focului, profesorul se dădu înapoi, își îndreptă ochelarii și o privi pe Tania.

— Cine-i tovarășul? Dar unde-i Semionov?

— Semionov n-a venit, Matvei Andreevici, răspunse Tania, cu glas subțire și cu un aer vinovat.

— Nu înțeleg nimic! Ce sunt glumele astea? dădu să se supere profesorul.

M-am apropiat de el și, întinzându-i mâna, m-am prezentat. Apoi i-am explicat pe scurt motivul sosirii mele acolo.

— Păi cum asta? Așa nu merge. Ești maior, rănit, decorat. Nu merge, prietene, nu merge! mormăia profesorul, privind înciudat spre Tania.

Tania tăcea.

— Și-apoi, mâna dumitale… Hm! Hm! Parcă ai să poți lucra cu mâna asta? Zău că nu mă așteptam la atâta ușurință din partea dumitale, Tania!

Am izbucnit în râs și, apucând cu mâna sănătoasă un colet greu, abia dat jos de pe cămilă, îl ridicai cu ușurință deasupra capului. Tania bătu din palme. Profesorul parcă se mai îmblânzise.

---

[44] Saksaul – copac fără frunze, caracteristic pustiurilor nisipoase. (Nota red. ruse.).

— Ei, lasă, lasă… Ce să fac cu dumneata?

— Încercați-mă la lucru. Dacă n-oi fi bun, mă dați afară, spusei eu cu smerenie.

Tania pufni în râs. Ochelarii profesorului sclipiră și el își ațintí privirea asupra ei.

— Of, fetele astea! întotdeauna îți joacă câte o festă… S-ar părea că totul merge strună, cum apare însă un militar… Fie și așa… Hai, beți-vă ceaiul, așezați-vă lucrurile, și om vedea noi pe urmă.

Până la urmă totul se aranjă cât se poate de bine. Aflând că sunt geolog și deci având și oarecare cunoștințe de arheologie, profesorul se împacă definitiv cu neprevăzuta mea apariție.

Dimineața, observatorul Nur-i-Deșt îmi plăcu nespus de mult. Pe culmea unui deal de piatră se ridica un zid semicircular, care avea în spate un fel de turnuleț scund. Capetele zidului erau unite de două bolți masive, sprijinite pe niște stâlpi solizi de formă cubică, între stâlpii cubici se păstrase un portic frumos, în stil arab, pe care se deslușea o inscripție cu litere aurite pe un fond albastru ca peruzeaua. În spațiul dintre turnuleț și cele două bolți era săpată o groapă adâncă, căptușită cu tuf. Cea mai mare parte a gropii era ocupată de arcul de marmură, îndoit în jos al unui cuadrant astronomic. El se lăsa în jos și se ridica din nou, dând la iveală două dungi cu o adâncitură la mijloc. Pe pereții laterali ai arcului erau săpate semne și diviziuni.

Paralel cu arcul scoborau niște scări mărunte, săpate în piatră.

Profesorul nu zăbovi în observator.

— Aici am terminat ce era de cercetat, îmi spuse el. Acum locul nostru de muncă va fi acolo, și arătă cu mâna spre capetele aripii drepte a zidului, lângă care se aflau rămășițele unor bolți dărâmate și un turnuleț țuguiat. După cum vezi, clădirea pentru observații astronomice s-a păstrat bine. Fără îndoială că părțile de bronz ale arcului cuadrantului și instrumentele mai însemnate au fost furate de mult, încă pe vremea năvălirii mongolilor. Aici, unde vom continua cercetările, trebuie să fi fost camera de păstrare a instrumentelor, a hărților constelațiilor și a cărților, ba poate chiar și locuința astronomilor. O parte din clădire e săpată în stâncă. Sunt pe aici o sumă de coridoare, puțuri și subterane a căror destinație urmează să o stabilim. Construcția de deasupra s-a prăbușit,

grămezi de moloz și nisip împiedică accesul în coridoarele de jos, așa că până acum nu mi-am putut forma o imagine clară despre această clădire. Aduce mai curând cu un mic fort decât cu un observator!... Așadar, să purcedem la treabă. Cu aceste cuvinte, profesorul se aventură sub bolta năpădită de nisip și acoperită de ierburi uscate.

Noi, ceilalți, am pornit-o după el.

În semiîntunericul încăperii pătrate de sub bolta cuadrantului, era o răcoare plăcută. Mă înarmasem cu un instrument special, un soi de lopată mai lată – numit ketmen – și după indicațiile profesorului am început să desfund dărâmăturile de pământ și de piatră adunate acolo din cauza surpării unei bolți alăturate. Îmi dădeam toată osteneala; sudoarea curgea de pe mine șiroaie și mormanul de pământ scos creștea de ambele părți ale încăperii. Profesorul, foarte mulțumit de munca mea, îmi ceru să mă odihnesc și puse mâna el pe lopată. Apoi a săpat Tania, apoi iarăși eu. Și așa am tot săpat multă vreme, plini de praf și de sudoare, până când, în cele din urmă, am ajuns într-o subterană joasă, spațioasă, în care abia pătrundeau de sus, prin crăpăturile dintre pietre, câteva raze de lumină. Atenția profesorului și a Taniei fu atrasă imediat de niște plăci de piatră netedă, așezate grămadă într-un colț. Eu nu găseam nimic interesant în această subterană întunecată și goală și pornii să cercetez încăperile alăturate. Coridoare înguste, ca niște crăpături în piatră, legau între ele alte trei subterane, care, spre deosebire de prima, aveau bolți înalte. Câteșitrele încăperile erau complet goale, doar la capătul celei de a doua ieșea în afară un fel de construcție în chip de cilindru gros, zidită din pietre cenușii, îmbinate perfect între ele. Pe partea exterioară a cilindrului se ridica în spirală o scăriță îngustă aproape dărâmată. Treptele de sus se pierdeau în haosul de dărâmături care astupase aproape complet luminatorul pătrat din bolta subteranei. În partea de jos a cilindrului se deschideau niște ferestrui micuțe, prin care n-ar fi putut pătrunde nici măcar un șobolan. Mă uitam printr-o asemenea ferestruie, străduindu-mă să străpung întunericul, până când, în cele din urmă, mi se păru că văd o licărire slabă. Mă uitai din nou și văzui iarăși lucirea aceea abia perceptibilă. Îl chemai pe profesor. Acesta se dezlipi fără prea mult entuziasm de la plăcile lui și mă urmă. Îi atrăsei

luarea-aminte asupra construcției cilindrice, profesorul nu manifestă însă niciun interes.

— Ia te uită, Tania – spuse el fetei, care îl urma. Uite fundamentul turnulețului de afară, al aceluia care aduce a minaret. E singurul care a mai rămas întreg, e construit din diabaz de cea mai tare rocă.

La observația mea despre lucirea care o observasem înăuntru, profesorul îmi răspunse:

— Ce să fie? Pesemne o fi alunecat vreo plăcuță de teracotă. Pesemne că oamenii se urcau în turn pe scărița exterioară. Golul interior e doar pentru economie de material. Nu e nicio intrare înăuntru.

Profesorul dădu să se întoarcă, dar deodată se opri:

— Ia te uită! Asta chiar că e important!

Mâna lui arăta spre peretele surpat al subteranei de după crăpătura care ținea loc de ușă. Pe sub surpătură abia se vedea o treaptă, probabil începutul unei scări care ducea undeva în jos.

— Vezi, Tania, spuneam eu că trebuie să mai fie dedesubt un al treilea etaj. Acesta-i primul drum în jos, pe care am reușit să-l descoperim. Aici o să și săpăm. Cât e ceasul, Ivan Timofeevici? întrebă deodată profesorul.

— Aproape cinci.

— Aoleu, de aceea mi-e atât de foame! Haidem mai repede.

Sus ne izbi o arșiță uscată și o lumină orbitoare. După semiîntunericul de sub bolți, ochii reacționau dureros la lumină. Lăsai pe Tania și pe profesor să treacă înainte și mă oprii acolo, în vârful movilei pe care se afla observatorul, ca să examinez mai bine împrejurimile. Pe platforma întinsă din stânga movilei se aflau cele două corturi ale noastre. Movila și platforma se aflau pe platoul larg din vârful unui deal rotund, în chip de cupolă. Acel deal se înălța în mijlocul altor opt dealuri asemănătoare, acoperite de o iarbă rară și aspră, care nu se asemăna de loc cu iarba verde și bogată a nordului nostru. Prin veșmântul țepos al ierbii străbăteau colțurile pietrelor negre, acoperite de nisip gros. Pietrele de pe dealul observatorului, care ieșeau de sub pojghița subțire de pământ, erau mai deschise la culoare decât cele de pe celelalte dealuri. De aceea, culmea pe care se afla observatorul se deosebea destul de puternic, prin coloritul său, de celelalte culmi de culoare neagră.

Cele nouă dealuri se grămădeau la marginea unui șes nesfârșit, care cobora lin spre miazăzi. Departe, înspre apus, la dreapta, se zărea, aproape de orizont, profilul colțuros al unor munți acoperiți de zăpadă. Tot înspre șes se vedea, șerpuind, o panglică îngustă și cotită, de culoarea oțelului – era un pârâiaș ce cobora din munți și, ocolind dealul observatorului, o cotea spre răsărit, ca să se piardă în nisipul pustiului. În jurul observatorului se întindea stepa galbenă, pătată de tufișurile argintii de pelin și de scaieți albaștri. Mai departe, spre nord, stepa era despărțită de marginea nisipurilor prin dunga întunecată a tufișurilor de saksaul.

În jur era liniște, întinsul părea necuprins. Aerul era curat, ca de munte, dar deasupra mea plutea un zăduf greu…

Ce noroc că soarta m-a adus aci! Ce mi-aș mai fi putut dori? Mă cuprinsese un sentiment de bucurie, de împăcare cu mine însumi, cu natura înconjurătoare.

— Ivan Timofeevici, se auzi glasul lui Viacik, fratele Taniei, poftiți la masă!

— Unde ai dispărut? mă întrebă Tania. Eu între timp m-am scăldat în râu, voiam să-ți propun să faci și dumneata o baie strașnică. Dar acum mergem la masă și amânăm scăldatul pe deseară.

După masă ne-am odihnit puțin și am pornit să ne continuăm săpăturile pentru a descongestiona scara descoperită de profesor. Treptele se pierdeau într-o groapă largă, tăiată în gresie și plină până sus de moloz și dărâmături. Lucrul înainta încet și era limpede că ne vor trebui câteva zile de eforturi unite pentru a curăța scara.

Terminând munca ce ne-o propusesem pentru prima zi, i-am amintit Taniei de promisiunea pe care mi-o făcuse. Fata m-a condus pe o cărare îngustă, de-a lungul pârâului care curgea la poalele celui de al doilea deal. Mergeam în tăcere în urma ei, ascultând murmurul egal al apei repezi, care frângea razele soarelui în scurte sclipiri unduioase. La o cotitură a pârâului, Tania se opri:

— Stai puțin aici și așteaptă-mă. Am făcut cu Viacik un stăvilar, așa că aici apa o să ne-ajungă până la brâu.

Tania dispăru după o ieșitură a malului, iar eu mă întinsei pe iarba aspră și-mi expusei fața la adierea slabă și răcoroasă a vântului. Susurul pârâului mă îmbia la somn.

— Ai adormit? Fugi de te scaldă. E minunat!

Proaspătă, plină de veselie, Tania îmi apăru ca o întruchipare a frumuseții și a tinereții care se bucură de apă și de soare. Am sărit în picioare și am coborât sub malul înalt, unde am găsit un mic stăvilar în fața unei plaje minuscule. Pe malul drept, doi arbuști strâmbi stăteau ca niște santinele de pază lângă această baie primitivă. M-am obișnuit imediat să fac baie întins, luptând cu șuvoaiele de apă rece. Baia mă înviora de minune. Profesorul și Viacik ne așteptau lângă cort, cu ceaiul pregătit.

— Ei, cum ți-a plăcut baia? ne întâmpină profesorul. Ia hai să-l punem la încercare pe geolog! N-ai observat nimic în râu?... Nu? Ei, dragă maiorule, ai uitat pe câmpul de luptă tot ce știai! Numele străvechi al acelui pârâu, păstrat în hrisoavele de demult, este Ekik, adică, „carneol[45]". În prundișul albiei se întâlnesc câteodată pietricele roșii. Dacă mai ai ocazia, să te uiți neapărat...

Săpăturile la etajul de jos se dovediră mai complicate decât ne așteptam noi. Scobitura înclinată în jos în care lucram se umplea mereu de pământ și moloz, provenit din necontenitele surpări. Eu lucram aici de patru zile și lucram intens, de dimineață până seara. Simțeam că-mi năvălește în mușchi o nouă forță. Mi se părea că din străfundurile cele mai necunoscute ale sufletului meu creșteau sentimente noi, proaspete ca verdele primăverii, sentimente tot atât de nesfârșit de calme și de luminoase ca și natura înconjurătoare. O bucurie de a trăi, plină de încredere, mă cuprinsese, aproape că uitasem de orice oboseală sau nemulțumire. Ca toți oamenii perfect sănătoși, nu eram conștient de corpul meu, simțeam doar încântarea pe care ți-o dă prisosul de energie vitală.

Acum pot sta să analizez aceste sentimente, să le desfac în elementele lor componente. Atunci însă toate erau altfel și se exprimau, de fapt, printr-un sentiment unic de încântare totală față de regiunea unde se aflau ruinele Nur-i-Deșt-ului.

Îmi spărgeam capul, căutând să descopăr secretul farmecului acestor dealuri pleșuve de piatră și a ruinelor triste și pustii, înconjurate de stepă și nisipuri fierbinți. Împărtășii gândurile ce mă tulburau Taniei și profesorului. Ei se declarară de acord cu mine – treceau prin stări asemănătoare.

---

[45] Cuarț de culoare roșie, asemănător sticlei, format de cursul apei. (Nota red. ruse.).

— Mărturisesc că nu înțeleg nimic, spuse Matvei Andreevici. Știu doar una și bună: niciodată și nicăieri nu m-am simțit mai bine ca aici.

— „Bine” e prea puțin spus, adăugă Tania. Eu, de pildă, sunt plină de o bucurie luminoasă. Mi se pare că acest observator antic e un templu... cum să vă spun, nu știu cum să mă exprim mai limpede... un templu al pământului, al cerului, al soarelui și încă al nu știu cărui element necunoscut și minunat, care se pierde în spațiile nemărginite. Am văzut multe locuri mult mai frumoase, dar niciunul dintre ele nu avea farmecul atrăgător al acestor ruine, în aparență foarte obișnuite.

Terminasem încă o zi de muncă și, cu toate că era destul de târziu, nu ne era somn de loc.

Se lăsase noaptea. Ne-am culcat cu toții lângă foc. În vârful cupolei negre, care se boltea deasupra noastră, strălucea Vega cea albastră; la apus, ca un ochi de cucuvea, ardea Arcturul auriu. Calea Laptelui strălucea ca o sclipitoare pulbere argintie.

Iar acolo, jos de tot, la orizont, strălucea Antares cel roșu și la dreapta lui abia se distingea Arcașul palid. Acolo e centrul Galateei – uriașa roată înstelată – „soarele” central al universului nostru. Noi n-o să-l vedem niciodată, deoarece o perdea gigantică de „materie” neagră ascunde axa Galaxiei. Probabil că și în aceste lumi fără număr există viață, dar o viață diferită, variată. Și acolo, în depărtarea inaccesibilă, viețuiesc pesemne ființe aidoma nouă, posedând puterea gândirii... Iar eu, fără să bănuiesc nimic, cuprins de melancolie, privesc la aceste lumi, emoționat de presentimentul vag al viitorului măreț al speciei umane. Da, va fi într-adevăr măreț acest viitor, după ce se vor fi stârpit forțele negre, sălbatice, care mai hălăduiesc pe pământ, care mai distrug în mod bestial cuceririle cele mai prețioase ale gândirii omenești, ale visurilor omenirii.

— Dormi, Ivan Timofeevici? se auzi glasul profesorului.

— Nu, privesc la stele... Aici ele par deosebit de strălucitoare și apropiate.

— Da, observatorul a fost construit cu cap, vizibilitatea e aici excepțională... De altfel, aproape peste tot în Asia Centrală cerul e strălucitor și străveziu. Nu întâmplător oamenii de pe aici sunt observatori pricepuți ai stelelor. Știi, kirghizii numesc Steaua Polară, Cuiul de argint al cerului. De acest cui sunt legați trei cai. Patru lupi se rotesc veșnic, alergând în cerc după cai și tot nu

pot să-i ajungă. Când însă îi vor ajunge, va fi sfârșitul lumii. Oare nu e asta o închipuire poetică a circuitului descris de Carul Mare?

— Foarte interesant, Matvei Andreevici! Mi-amintesc că am citit pe undeva despre cerul Emisferei Sudice. Sus de tot, acolo unde strălucește Crucea Sudului, în mijlocul Căii Laptelui, se găsește un nor luminos de stele, iar alături de el, o pată neagră de tot – aglomerare enormă de materie neagră, în formă de pară. Primii navigatori au denumit-o Sacul de cărbune. O veche legendă australiană denumește această pată – groapa căscată, gaură-n cer, iar o altă legendă spune că pata e întruchiparea răului, având chipul struțului australian emu. Emu stă la poalele copacului format din stelele Crucii Sudului și-l pândește pe oposumul care s-a adăpostit pe ramurile pomului. Când emu va prinde oposumul, va veni sfârșitul lumii.

— Da, legendele se aseamănă, doar animalele sunt diferite, remarcă alene profesorul.

— Lămuriți-mă, vă rog, Matvei Andreevici, când și cine a zidit Nur-i-Deșt-ul, acest observator „construit cu cap”? Și de ce a fost ridicat într-o pustietate ca asta?

— În observatorul acesta au lucrat astronomii uiguri, ucenicii înțelepților arabi. Iar locurile din jur au devenit pustii abia după invazia mongolă. Pe aici, prin împrejurimi, sunt tot felul de urme ale unor vechi așezări. Acum șapte sute de ani, aici era, fără îndoială, un ținut bogat, populat. Pentru a construi un asemenea observator trebuie să ai multe cunoștințe și multe mijloace…

Vocea profesorului se întrerupse brusc. Se întâmplase ceva. La început nu-mi dădui seama ce anume. Dar curând se făcu simțită o nouă zguduitură, pământul de sub noi se cutremură ca și cum peste suprafața lui s-ar fi rostogolit un val de piatră. Aproape concomitent auzirăm un bubuit îndepărtat, care răbufnea parcă din fundul pământului, de sub picioarele noastre. Vasele din lăzi zăngăniră, lemnele aprinse de focul de tabără se risipiră. Zguduiturile urmau dese una după alta.

Apoi totul se termină tot atât de brusc cum începuse. În liniștea care urmă se auzi o vreme cum se rostogoleau pietrele de pe deal și cum se scurgea molozul în ruinele observatorului.

Dimineața, când am venit la locul nostru de muncă, am văzut că cutremurul de peste noapte produsese schimbări neașteptate. Șanțul săpat în pământ de partea stângă a ruinelor

se lăsase în jos, pământul se surpase, descoperind în peretele drept o nișă nu prea adâncă, mărginită de o arcadă ascuțită, în formă de ogivă. În fundul nișei, de sub praful și bulgării de pământ, se zărea o placă de piatră purtând gravată o împletitură de semne din scrierea arabă cufică[46], părând pentru un ochi neexersat cu totul indescifrabilă. Bucuroși de descoperire, dar în același timp necăjiți de prăbușirea șanțului care ne închidea iarăși capul scării, am curățat în grabă inscripția, ascunsă de atâtea veacuri sub pământul uscat și prăfuit. Pe placa netedă, albăstrie, literele săpate erau acoperite cu un soi de glazură de o culoare foarte frumoasă, portocalie cu ape verzui. Tania și profesorul se apucară să descifreze inscripția, iar eu și Viacik pornirăm să curățăm, din nou scara de dărâmături.

Matvei Andreevici își îndreptă umerii și oftă zgomotos:

— Păcat, nimic deosebit! E drept însă că s-au confirmat unele date istorice. Inscripția spune că din ordinul lui „cutare” a fost terminată în anul cutare și cutare, luna Kovus… aceasta înseamnă Arcaș în arabă, nu-i așa, Tania?

— Da.

— Deci în luna noiembrie a fost terminată construcția din localitatea Nur-i-Deșt, pe malul râului Ekik, de pe dealul… cum îi zice, Tania?

— Nu prea înțeleg bine denumirea. Se pare că ar fi „Amfora luminoasă”.

— Ce poetic! Pe dealul Amforei luminoase, pe locul fostelor cariere regale… Ia stai, asta te privește pe dumneata, maiorule. Dar unde să fie urmele carierelor, și ce se putea extrage oare din ele?

— Nu știu, n-am observat nici urmă de carieră.

— Parcă ziceai că ai fost geolog pe vremuri, se burzului în glumă profesorul.

— Dați-mi răgaz, Matvei Andreevici. Să termin cu scara și apoi lăsați-mă să hoinăresc câteva ceasuri. Poate că o să prindă bine și meseria mea de geolog. Că doar traseul meu zilnic îl știți: de la râu la subsol, de la râu la cort.

— Aha! izbucni în râs profesorul. Uite c-ai gustat și dumneata din viața de arheolog: tot timpul cu nasul în pământ… Dar cred

[46] Scriere cufică – o varietate de scriere arabă. Se deosebește prin caractere largi, pătrate, strâns legate între ele. (Nota red. ruse.).

că ai dreptate: e cazul să luăm o zi de odihnă. Mâine nu mai săpăm, plimbă-te, cercetează după pofta inimii. Tania, desigur, o să se ocupe de spălat… Nu? Atunci de ce? A, ai gust să hoinărești, să studiezi geologia. Hm, Hm!…

— Dar ce mai arată inscripția, Matvei Andreevici? îl întrerupsei eu pe profesor.

— Mai arată că în amintirea acestui eveniment de seamă s-a făcut această inscripție, iar în perete a fost zidită o amforă străveche cu descrierea construcției.

— Atunci, dacă am găsi amfora, ea ar fi de mare ajutor la studierea observatorului?

— Desigur. Dar nu se indică unde anume e zidită. Cu siguranță că în fundație. Dar cum s-o găsești? Nu vezi că nici scara nu suntem în stare s-o desfundăm.

•

A doua zi de dimineață îl rugai pe Viacik să-mi dea pușca lui cu alice, ca să încerc să dobor niscai vânat. Însoțiți de urările ironice ale profesorului, am pornit cu Tania să înconjurăm dealurile Nur-i-Deșt-ului. Aflai că niciun membru al expediției nu se depărtase vreodată din preajma ruinelor – munca nu le dădea răgaz. Ziua era călduroasă și liniștită, cum fusese arareori; nici cea mai mică adiere de vânt care să alunge zăduful uscat ce se înălța de pe terenul pietros. Am umblat multă vreme pe dealuri, ne-am cățărat pe povârnișuri până când setea ne-a doborât. Atunci am coborât la râu, am băut în voie și am început să umblăm desculți prin albia râului. Pietricele destul de mari ne fugeau de sub picioare. În apa străvezie, prin prundișul negru și cenușiu, apăreau din când în când pietricele colorate, rotunjite de apă – bucățele de opal[47] și calcedon[48]. Vânătoarea de pietricele colorate ne pasiona pe amândoi și numai după ce ne-au înghețat de-a binelea picioarele, am ieșit la mal să ne încălzim pe pietrele calde, ocupându-ne cu sortarea pietricelelor culese cu atâta râvnă.

— Cele roșii pune-le aici, Tania. Era carneol – piatră foarte prețuită în vechime, pentru așa-zisele ei calități terapeutice.

— Astea roșii sunt cele mai numeroase… dar ia te uită ce minunată e asta! exclamă fata. Dumneata ai găsit-o? E străvezie și face ape ca perlele.

---

[47] Opal – oxid de siliciu întărit, cuarț care conține apă. (Nota red. ruse.).

[48] Celcedon – o specie de cuarț cristalizat, asemănător cu opalul. (Nota red. ruse.).

— E hialit, cea mai prețioasă specie de opal. Poți să-ți faci o broșă din piatra asta.

— Nu-mi plac broșe, inele, cercei, nimic din toate astea, afară de brățări. Dar dacă mi-o dăruiești… îți mulțumesc… Ia spune-mi însă, de ce ai luat aceste trei pietricele urâte, tulburi?

— Vai, Tania, cum poți să desconsideri cea mai bună captură pe care am făcut-o! Ia te uită!

Cufundai pietricelele albe, nearătoase, în apă. Deveniră străvezii, cu unduiri strălucitoare, albastre.

— Ce frumos! exclamă, uimită, fata.

— Vezi, pietricica asta pricăjită e fermecată. Și-n vechime era considerată fermecată. E hidrofan, denumită și „ochiul lumii”. E foarte poroasă și de aceea când e uscată nu e străvezie. Dar îndată ce porii se umplu cu apă, devine străvezie și foarte frumoasă. Hidrofanul e și el o specie de cuarț. De altfel mai sunt numeroase alte specii de diferite nuanțe, unele mai frumoase și mai prețioase, altele mai puțin.

— Spune-mi cu ce te-ai ales din această excursie? întrebă Tania.

— Mi-am format o imagine despre structura solului întregii regiuni. E drept că n-are nimic interesant – garnituri străvechi și straturi groase de cuarțite[49] negre, străbătute de vine de cuarț. Structura dealului pe care e construit observatorul e oarecum deosebită de aceea a celorlalte dealuri, roca cea mai des întâlnită se compune din cuarțite foarte dense, asemănătoare sticlei. Pietrele frumoase din albia râului sunt provenite din erodarea cuarțitelor, în ale căror vine și crăpături se află probabil mult calcedon și opal.

— Dar unde să fie carierele despre care se pomenește în inscripție?

— N-am putut s-o aflu. Ai văzut doar și dumneata, nicăieri nici cea mai mică urmă de carieră. Poate că se află sub ruinele observatorului.

— Păcat! Iar o să aibă de ce râde Matvei Andreevici, conchise Tania. E timpul să ne întoarcem. Ia privește, apune soarele. Să ne grăbim, că ne prinde întunericul din urmă.

Pe fondul roșu al apusului apăreau deslușit siluetele rotunde ale dealurilor. Nicio boare de vânt nu venea să tulbure tăcerea moartă a nisipurilor din împrejurimi. Când am ajuns la dealul pe

---

[49] Cuarțite – roci compacte, formate în special din boabe de cuarț. (Nota red. ruse.).

care era observatorul, la apus se stingeau ultimele reflexe ale soarelui.

Ruinele, abia perceptibile la lumina stelelor, ne-au întimpinat cufundate în tăcere. Se auzea doar de departe strigătul melodios al unei păsări de noapte. Pe întuneric, ruinele păreau mult mai posomorâte. Ne cuprinse un vag sentiment de primejdie și am pornit-o la drum, furișându-ne, vorbind în șoaptă, temându-ne parcă să trezim pe cineva adormit între zidurile mohorâte.

Deodată simții că oboseala de peste zi dispare, făcând loc vioiciunii. Cu toată căldura pe care o răspândeau zidurile încinse, aerul uscat și neclintit părea neobișnuit de proaspăt. Din când în când, îmi simțeam pielea străbătută de o înfiorare plăcută, abia perceptibilă.

— Nu sunt obosită de loc, șopti Tania, apropiindu-se tare de mine, cât pe aci să mă atingă cu umărul. Parcă plutește ceva în aer…

— Da, și mie îmi face impresia că undeva pe aproape ar lucra un dinam. Ia netezește-ți părul, Tania, uite ce înfoiat este.

Tania își trecu mâna prin păr, încercând să-l așeze, și o mulțime de scântei mici, albastre îi sclipiră sub degete.

— Parcă am fi în preajma unei furtuni, spuse Tania, doar că cerul e limpede și nu-i nici urmă de zăduf, ba chiar dimpotrivă…

— Ciudat… În general, în locul acesta sunt multe lucruri inexplicabile… începui eu, dar privirea îmi fu atrasă de o slabă sclipire verzuie pâlpâind într-o spărtură a zidului.

Ne apropiarăm de clădirea principală, unde se găsea arcul cuadrantului. Mă uitai atent și văzui pe peretele interior al porticului niște litere care luceau în întuneric.

— Ia privește, Tania! exclamai eu și condusei fata spre peretele dărâmat.

În întunericul de nepătruns al bolților se reliefau lămurit volutele literelor, scoase în evidență de strălucirea galben-verzuie din jurul lor.

— Ce-i asta? șopti emoționată Tania. Sunt multe inscripții pe aici, dar celelalte nu sunt luminiscente.

— Inscripțiile acelea sunt făcute cu aur, nu-i așa?

— Așa-i, confirmă Tania.

— Iar aceasta… Stai o clipă…

Trecui ușurel în portic și aprinsei un chibrit. Lucirea stranie dispăru pe dată. În fața mea rămase un perete scorojit. Putui observa, totuși, o bucată de placă de faianță, neatinsă de vreme, acoperită de o glazură netedă, pe care se deslușeau niște litere de culoare verde-portocalie.

— Literele acestea nu sunt scrise cu aur, ci cu același email ca și cele de lângă scara din subsol.

— Hai repede într-acolo, să vedem, propuse cu vioiciune Tania.

— Să mergem – mă declarai eu de acord. Spune-mi, a fost vreodată cineva dintre voi noaptea la observator, dumneata sau profesorul?

— Nu, niciodată.

— Atunci, uite ce propun: să mergem mai întâi în tabără, dar să nu-i spui deocamdată nimic profesorului. Luăm masa și dacă vrei, când adorm cu toții, ne întoarcem și continuăm cercetările. Dacă ești obosită, mă ocup singur.

— Ce tot spui? Ce are a face oboseala? Totul e atât de interesant, atât de misterios!

— Foarte bine. Dar să ne-nțelegem, Tania, niciun cuvânt profesorului. Nu sunt încă lămurit de fel, dar dacă o să ajungem să ne explicăm toate aceste fenomene, gândește-te ce surpriză o să-i facem mâine dimineață lui Matvei Andreevici.

Mâna caldă și vânjoasă a fetei mi-o strânse pe a mea. Am coborât repede de pe deal spre tabără, unde ca de obicei ardea un foc mic de vreascuri. Profesorul ne luă puțin la rost, pentru că întârziasem la masa de seară, apoi începu să mă descoasă cu privire la rezultatele excursiei noastre. Și când află că n-am găsit nici urmă de carieră, mă luă peste picior, așa cum prevăzuse Tania.

— Bine, bine, nici nu-ntreb ce ați găsit cu Tania în întuneric… Ei, haide, nu vă supărați. Arătați-mi mai bine pietricelele voastre… Ia te uită cât carneol ați adunat! Dacă v-ați ține câteva zile de treaba asta, ați aduna un sac întreg. Acum însă carneolul nu mai e la preț – iată încă unul din numeroasele exemple care ne dovedesc că înțelepciunea experienței omenești este adesea dată uitării în decursul veacurilor. Înainte vreme, în întreaga Asie de vest, această piatră era una dintre cele mai prețuite. Se făceau dintr-însa brățări, coliere, paftale… Se credea că carneolul păzește pe om de multe boli. Dar, oricât

de curios s-ar părea, această credință e mai mult decât o simplă superstiție. Am aflat de curând... se întrerupse profesorul, privind gânditor la piatra roșiatică ce sclipea în lumina focului.

— Ce-ați aflat, Matvei Andreevici, spuneți-ne și nouă, îl rugă Tania.

— E foarte simplu: medicii încearcă acum un tratament cu ajutorul carneolului. Se pare că e aproape întotdeauna radioactiv. E drept că într-o măsură foarte slabă, aproape infimă, cam de același grad cu radioactivitatea organismului omenesc. Dar tocmai pentru că are urme infime de radiu, carneolul exercită o acțiune favorabilă asupra sistemului nervos, restabilind un fel de echilibru intern sau așa ceva, nu știu exact. „Radiu”? mă fulgeră o bănuială încă vagă și ca într-un vârtej porniră să-mi revină în minte descărcările electrice, inscripțiile luminiscente, smalțul de culoare verde-portocalie. Am sărit în sus plin de nerăbdare, dar mă stăpânii îndată și-mi scosei grăbit țigările.

— Ce-ai pățit, parcă te-ar fi înțepat ceva, Ivan Timofeevici? mă întrebă cu mirare profesorul. Dar e timpul să ne culcăm. Mâine ne apucăm mai devreme de treabă și cu siguranță că vom dezgropa ieșirea din subterană. Voi faceți cum doriți, dar Viacik și cu mine ne culcăm.

Am rămas singur cu Tania. Fumam agitat, așteptând până va adormi profesorul, ca să ne înarmăm cu niște lumânări și să pornim în noapte la cercetarea tainelor observatorului Nur-i-Deșt.

În sfârșit, Tania făcu rost de două lumânări, iar eu scosei din grămada de scule o rangă grea de fier.

— Asta la ce-ți trebuie? se miră fata.

— Prinde bine. Poate o să dăm de vreun bolovan care trebuie dat la o parte, sau vreo lespede care trebuie întoarsă...

Jos, în subteranele de piatră, domnea un întuneric de nepătruns.

Înaintam pe dibuite pe drumul cunoscut, fără a aprinde lumina. Curând cotirăm spre dreapta, către crăpătura care servea de intrare la lăcașul scării. Deodată Tania scoase un țipăt: pe placa cea mare, cercetată de noi în ajun, strălucea, e drept slab, dar foarte lămurit, o împletitură de litere cufice. O inscripție la fel de luminiscentă, aurie, se deslușea pe frontispiciul arcadei scării...

— Înțeleg, ziua e prea puțină lumină aici, gândii eu, cu glas tare.

— Ei și ce? mă întrebă nerăbdătoare Tania.

— Nu mă întreba nimic... până nu rezolv problema. Să mergem sus, spre cuadrant. Probabil că vom mai întâlni și alte fragmente de inscripții luminiscente... Stop! Dă-mi lumânarea. Ia să ne uităm ce-i pe aici.

Mi-am adus aminte de licărirea stranie pe care o văzusem în prima zi în interiorul soclului pe care se înălța turnul astronomic și mă hotărâi să încerc să pătrund în soclu. Începui să întorc cu băgare de seamă, ajutându-mă de ranga adusă, o piatră bine înțepenită de deasupra crăpăturii înguste de ventilație. Cedând încercărilor mele perseverente, piatra se clinti din loc. Apăsai ranga mai tare și, trăgând piatra spre mine, o desprinsei din zid. Cu a doua piatră lucrurile au mers mai ușor.

Se formă o deschizătură ceva mai mare, atât cât să bagi înăuntru capul și mâna cu lumânarea aprinsă.

Flacăra luminării lumină slab interiorul rotund și strâmt al turnului, care se înălța sus în întuneric. În partea stângă, cam în dreptul găurii făcute de mine în zid, pe un soclu rotund de piatră, neted, cioplită, se găsea un vas mare, cu gura largă, acoperit cu un email fin, care sclipea slab sub stratul gros de praf.

— Amfora, Tania, amfora! am exclamat eu și i-am făcut loc fetei în dreptul spărturii din zid.

— Nu e chip de intrat. Cum o scoatem? întrebă ea, reținându-și anevoie bucuria.

— Numaidecât! Stai să vezi!

Plin de însuflețire, dădui repede la o parte încă două pietre. Dar cum pătrunsei înăuntru, mă dădui grăbit înapoi: spre dreapta și în spatele soclului de piatră pe care stătea vasul se căsca în adânc întunericul puțului. În peretele rotund erau săpate niște trepte înguste, care urcau în spirală până la o ieșitură a turnulețului superior. Dădui fetei amfora prin spărtură și-i spusei:

— Așteaptă-mă, Tania. Vreau să cobor.

— Nu, nu te las singur, viu și eu. Cine știe ce-i acolo... Tania se întrerupse tulburată.

Privirile noastre se întâlniră… și eu… într-un cuvânt, am coborât, sprijinindu-mă cu mâinile de pereții puțului; coboram puțin, apoi o ajutam și pe Tania să vie după mine.

Puțul nu era adânc. De fapt nici nu era puț, ci mai curând o intrare înclinată, săpată pieziș în stâncă. Eram îmbrăcați ușor și ne cuprinse frigul. Aerul însă nu era rece, stătut, de subterană, ci un aer proaspăt, curat, asemenea aerului de munte, bogat în ozon. La câțiva metri adâncime, intrarea se lărgea, transformându-se într-o peșteră mare, neregulată, cu pereții brăzdați în toate direcțiile de șanțuri înguste. Acum știam ce trebuie căutat; pe alocuri, prin crăpăturile șisturilor de cuarț, pe fundul șanțurilor săpate în piatră rămăseseră dâre de ocru, de culoare portocalie și galbenă ca lămâia.

— Iată și cariera de coloranți, Tania. Numai că vopselele nu-s din cele obișnuite.

Ne-am urcat înapoi. Neluând în seamă protestele Taniei, am săvârșit sacrilegiul cel mare și, fără să mai aștept ziua următoare, luai amfora cu mine. Ținând vasul strâns la piept, călcam cu grijă, de teamă să nu fac vreun pas greșit. Am lăsat prețioasa noastră descoperire lângă porticul de la intrare și am ocolit încet întregul edificiu. Avusesem dreptate: am mai descoperit și în alte câteva locuri inscripții luminiscente. Semne luminoase erau și pe arcul cuadrantului.

Apoi ne-am luat amfora, am coborât spre malul râului, unde am poposit și am scos cu grijă capacul vasului, înăuntru nu era nimic decât praf. Am spălat vasul pe dinafară, l-am adus fără zgomot în cort și l-am așezat la căpătâiul profesorului, bucurându-ne dinainte de uimirea și emoția pe care o va avea dimineața.

— Ei, și acum povestește-mi, îmi șopti Tania la ureche. Tot nu voi putea să dorm până nu aflu totul.

Am ieșit iarăși din cort și ne-am așezat pe malul râului, care murmura melodios, mânându-și grăbit apele spre stepa întunecată.

— E foarte simplu, Tania: pe aici se găsesc zăcăminte de minereu de uraniu, și deci și de radiu. Aceste pete galbene nu sunt altceva decât ocru de uraniu. Se folosește în ceramică pentru realizarea unui smalț foarte trainic, cu culori clare și aprinse: portocaliu, verde-gălbui, măsliniu. Minereul de uraniu se găsește în golurile și crăpăturile cuarțitelor și a fost exploatat

încă din vechime, iar radiul pesemne că există aici numai în cantități infime, în masa silicioasă a cuarțitelor de culoare deschisă. Și, după părerea mea, întreg dealul pe care e situat observatorul este alcătuit din asemenea cuarțite, care răspândesc emanații de radiu. Cuarțitele sunt, probabil, ușor radioactive. Sărurile de radiu, amestecate cu alte minerale, dau culori deosebit de trainice și luminiscente. În zilele noastre, în special în timpul războiului, asemenea compoziții luminiscente sunt larg folosite. După cum vezi, astronomii din vechime cunoșteau și ei acest secret și poate că însăși denumirea „Nur-i-Deșt” – Lumina deșertului – e și ea legată de fenomenele ciudate din observator. Radiul continuă să rămână un element încă nu îndeajuns de studiat. Știm că ionizează aerul, că acumulează electricitate și ozon, că distruge microbii, că face otrăvurile inofensive. Acum înțeleg în ce constă secretul acestei acțiuni binefăcătoare, pe care o au aceste locuri asupra oamenilor: masa uriașă a cuarțitelor radioactive, aflată la suprafață și neacoperită de alte roci, dă naștere unui câmp întins de slabe emanații radioactive, emanații de intensitatea cea mai prielnică și mai binefăcătoare pentru organismul omenesc. Amintește-ți ce spunea profesorul despre carneol. Iar astăzi, din pricină că aerul era absolut nemișcat, s-a produs o concentrare de asemenea emanații mult mai mare ca de obicei. Și noi doi am observat aceasta imediat în timpul nopții. Ce descoperire neașteptată și interesantă, nu-i așa? Și terminând de vorbit, mi-am lăsat mâna pe mâinile fetei.

— Da, foarte interesant... spuse Tania oarecum schimbată și se ridică repede de la locul ei. Dar trebuie să mergem la culcare, e târziu.

Nedumerit de răceala subită a Taniei, am mai rămas o vreme pe malul râului. Toate gândurile mele se roteau neîncetat în jurul neașteptatei descoperiri. Găseam mereu noi elemente și dovezi care confirmau ipoteza mea. Am stat așa multă vreme chibzuind în întuneric, până când m-am încurcat definitiv în sihla chimiei și m-am hotărât să mă culc.

Dimineața am fost trezit de strigătele voioase ale profesorului, care ne chema pe toți să ne arate minunea. Amfora fusese scoasă afară din cort, la lumină. Izvoadele sclipitoare de email colorate într-un verde-negru catifelat, șerpuiau printre dungile portocalii, cafenii și măslinii care

încingeau vasul ca niște brâie luminoase. Asemenea nuanțe minunate de email putuseră fi obținute numai cu ajutorul compușilor uraniului. Iată, așadar, o nouă confirmare a descoperirii mele nocturne strălucind în lumina orbitoare a zilei!

Am împărtășit profesorului toate presupunerile și concluziile mele. Să fi văzut bucuria care l-a cuprins pe savantul nostru! În încheiere am adăugat că este foarte probabil ca emanațiile de radiu să determine o și mai mare transparență, o și mai bună vizibilitate a aerului de deasupra observatorului astronomic.

— Ei, cu asta să știi că ai cam sărit peste cal, mă opri profesorul. Dar în ceea ce privește starea noastră fiziologică, sunt întru totul de acord cu dumneata. Locul acesta este nu numai un meleag al luminii, ci și al bucuriei. De ce oare o fi atât de posomorâtă astăzi Tania noastră? Ce-o fi pățit?

— Ba de fel, Matvei Andreevici, n-am nimic...

După ce-am mai cercetat o dată amfora, ne-am întors la lucrările de descongestionare a scării subterane. Către seară am reușit să deblocăm o deschidere nu prea mare în zidul subteranei, prin care ne-am strecurat apoi unul câte unul. Subterana era împărțită în câteva încăperi. Nu știu bine ce observații a cules de acolo arheologul, pentru mine însă subterana s-a dovedit la fel de goală ca și celelalte.

Vântul înserării gonea prin stepă, valuri de pulbere trandafirie se învolburau peste covorul de oțel al tufelor de pelin. În frunte mergeau profesorul și Viacik. Tania rămăsese puțin în urma lor, gânditoare, încetinind pasul. M-am apropiat de ea și i-am luat mâna:

— Ce-i cu dumneata, Tania? Ești de obicei atât de veselă, de vioaie și dintr-o dată... Mi se pare că încă de ieri te-ai schimbat, de ieri, de când am făcut descoperirea cu emanațiile.

Fata mă privi stăruitor în ochi și spuse:

— Nu știu dacă ai să înțelegi sau nu, eu totuși am să-ți mărturisesc... Nur-i-Deșt-ul este într-adevăr un meleag al bucuriei. Eu socoteam că bucuria aceasta își are izvorul în mine, că eu o generez, că sunt puternică, liberă, veselă. Apoi apari dumneata... – aici fata tăcu o clipă – posomorât, retras, veșnic îngândurat, ars de pălălaia războiului. Și alături de mine devii și dumneata mai senin, mai fericit... Apoi, fără veste, se constată că totul se datorește acestui radiu, și numai lui... Înseamnă deci că dacă n-ar fi fost radiul – vocea Taniei coborî până la șoaptă –

n-ar fi existat nici minunata vrajă a zilelor petrecute în preajma străvechiului observator…

Și Tania își smulse mâna dintr-a mea, îmi întoarse spatele și coborî în goană colina pe care ne aflam. Am pornit încet în urma ei. Apoi m-am oprit și mi-am întors privirea spre ruinele Nur-i-Deșt-ului.

„Lumina deșertului”, da, Nur-i-Deșt a fost fără îndoială o lumină și pentru deșertul din sufletul meu. Și lumina aceasta nu se va stinge niciodată. Bucuria zilelor petrecute acolo va dăinui veșnic în sufletul meu.

… Și iată-ne din nou, ca de atâtea alte ori, în preajma focului de tabără, gata să se stingă, din fața corturilor. Tania e alături de mine. Lângă noi sclipește aureola vie a străvechii amfore, aureola de mult adormitelor, dar nicicând apuselor speranțe omenești.

— Tania, draga mea, începui eu, aici, lângă dumneata, a renăscut inima mea, pentru dumneata a înflorit ea din nou. Cine știe, poate că succesele viitoare ale științei vor lămuri și mai bine acțiunea elementelor radioactive asupra noastră, a oamenilor. Și cine poate afirma că nu mai sunt încă alte multe emanații care ne înrâuresc, poate chiar razele cosmice. Iată acolo – mă ridicai eu, întinzând mâna spre cerul înstelat – poate că și de acolo ne vin șuvoi undele cine știe căror tainice energii, energii ce izvorăsc din adâncul necunoscut al spațiilor… Frânturi ale depărtatelor lumi astrale…

Tania sări în picioare și se apropie de mine într-un elan de duioșie. În ochii ei limpezi se reflecta lumina cenușie a stelelor.

În tăriile cerului, sus de tot, deasupra noastră, despicând norii luminoși ai Căii Laptelui, strălucea Lebăda cea cu aripile larg desfăcute și cu gâtul lung, întins înainte, în veșnicu-i zbor către vremile ce vor să vină.

• LIMANUL CURCUBEULUI

Profesorul Kondrașev ieși din bibliotecă, urcă un etaj și se îndreptă spre laboratorul său. Coridorul lung, mărginit de o mulțime de uși albe și pe jumătate luminat, era cufundat în tăcere. În institut rămăseseră numai câțiva cercetători, care aveau de terminat o lucrare urgentă.

Profesorul se apropie de biroul încadrat de două mese de experiențe și se lăsă obosit în jilț. Becurile de gaz sâsâiau abia auzit. Retortele și borcanele străluceau de curățenie, ca în orice laborator, ceea ce impresionează întotdeauna pe neinițiați. Perfecta ordine ce domnea în încăpere, care te îmbia la meditație și experiențe, avea un efect liniștitor, ceea ce făcea ca amărăciunea cuibărită în inima profesorului, după ce citise opiniile despre lucrarea sa, să dispară. Revizui încă o dată, mintal, tezele fundamentale din ultima sa carte apărută, încercând să aprecieze imparțial criticile ce i se aduceau.

În această carte, profesorul Kondrașev demonstra că trebuie studiate cu toată atenția proprietățile ascunse ale diferitelor plante, îndeosebi ale celor străvechi, rămase din epocile cele mai vechi ale vieții Pământului. Asemenea plante, care cresc și astăzi în țările tropicale și subtropicale, pot fi înzestrate cu proprietăți cât se poate de importante și prețioase, pe care și le-au menținut și dezvoltat, adaptându-se de-a lungul mileniilor la alte condiții de existență. Ca exemplu, profesorul menționase plantele lemnoase de esențe prețioase, vestigii ale terțiarului inferior (acum 60 000 000 de ani). Samșitul și „lemnul de fier” din Transcaucazia, *teak*-ul, *greenheart*-ul, arborele negru de Africa, din regiunile sudice ale globului, *ghingo*-ul japonez, cu proprietăți curative încă nestudiate, au existat și acum mai bine de 100 000 000 de ani.

Dar lucrarea fusese aspru criticată de specialiști cu autoritate și acum, în tăcerea singuratică, profesorul Kondrașev se simți nevoit să dea dreptate în multe privințe criticilor săi.

Demonstrația lui se întemeia mai mult pe o convingere nestrămutată, decât pe materialul de fapte cerut de legile de fier ale gândirii științifice; da, din păcate, argumentația lui era prea săracă.

Profesorul era însă convins de adevărul celor ce susținea. Ei, dacă ar dispune de mai multe elemente convingătoare… Bunăoară, dacă ar avea dovada că „lemnul vieții”, din evul mediu, a existat cu adevărat! Acest arbore, înzestrat cu proprietăți miraculoase și inexplicabile, era cunoscut și în veacul al XVI-lea, ba chiar și în al XVII-lea. Cupele sau pocalele făcute din lemnul său prefăceau apa turnată în ele într-o licoare miraculoasă, de culoarea cerului sau a aurului împurpurat, care tămăduia – zice-se – o mulțime de boli. Proveniența acestui arbore, genul lui, au rămas necunoscute. Taina au păstrat-o iezuiții, care dăruiau cupele fermecate regilor, pentru a obține în schimb privilegii și avantaje materiale.

În vechile scrieri ale lui Monardez, apărute la Sevilla în anul 1754, precum și în ale lui Athanasius Kircherius, lemnul acesta era numit pe latinește „*lignum vitae*” sau „lignum nephriticum”, adică „lemnul vieții” sau „lemnul rinichilor”.

După unele date, provenea din Mexic, după altele – din insulele Filipine. Într-adevăr, aztecii cunoșteau un lemn miraculos, cu proprietăți tămăduitoare, pe care-l numeau „*coatl*” („apa șarpelui”). Profesorul își aminti experiențele făcute de celebrul Boyle cu o cupă din „lemnul rinichilor”, care descrisese fenomenul luminiscenței albăstrui a apei turnate în cupă și care menționase cu acest prilej că nu era o vopsea, ci un fenomen fizic inexplicabil.

— E voie, Konstantin Arkadievici? auzi Kondrașev un glas cunoscut de femeie; în ușă apărură buclele luminoase și năsucul cârn al Jeniei Panova.

Cercetătoare capabilă și totodată femeie chipeșă, Jenia Panova era agreată nu numai de tineri, dar și de colaboratorii mai vârstnici ai institutului. Profesorul Kondrașev, fără să știe nici el datorită cărui fapt, se bucura de o deosebită simpatie din partea ei.

— Dragă Konstantin Arkadievici, nu fi trist… Știu ce te doare… Dar mă tem că ai depășit prea mult acel nivel al științei stricte, care este determinat de prezența unui material faptic.

— Știu că sunt prea nerăbdător! mormăi Kondrașev, puțin jignit de observație și nemulțumit de intervenția ei. Dumneata poți să mai aștepți, mie însă nu mi-a mai rămas mult de trăit. Nu există miracole și descoperiri pe neașteptate. Numai munca lentă de cunoaștere, deseori plictisitoare…

Ca să schimbe discuția, Panova scoase din poșetă două bilete.

— Konstantin Arkadievici, te invit la un concert al Filarmonicii. Astă-seară se interpretează Ceaikovski – știi, „Simfonia mesteacănului”, care-mi place atât de mult. De altfel, și dumitale-ți place. Serghei Semionovici ne va duce cu mașina acolo; pleacă chiar acum. De asta m-am grăbit să te caut, încheie Panova, zâmbind prietenește.

La ora 9 erau la Filarmonică. Viorile cântau întinderea nemărginită a Rusiei, liniștea râurilor largi și molcome ce-și poartă apele printre codri întunecoși, pe sub nori mohorâți, freamătul frunzelor crude de mesteacăn, ca o promisiune îmbucurătoare… Și Kondrașev, a cărui nerăbdare se potolea încet, încet, avu senzația irezistibilei chemări a cunoașterii, care cuprinde tot mai larg întinderile nețărmurite ale necunoscutului, îmbie mase din ce în ce mai mari de oameni…

— Ori de câte ori sufletul mi-e tulburat ascult muzică, șopti Panova.

Profesorul zâmbi și-i aruncă de data asta o privire binevoitoare. În pauză, când ieșeau din sală, din puhoiul de oameni se desprinse deodată un bărbat cu fața bronzată, în uniformă de marină. Kondrașev remarcă chipul lui energic, neobișnuit de bronzat, și ochii ce străluceau radioși. Marinarul – mai bine zis hidroaviatorul, judecând după aripile de pe mâneca vestonului – venea spre Panova, strigând:

— Jenia, Jenia!

Fata se îmbujoră și vru să se repeadă spre dânsul, dar, stăpânindu-se, se mulțumi numai să-i întindă mâinile:

— Boris! De unde vii?

Profesorul, simțindu-se de prisos, se îndreptă spre fumoar. Tocmai își termina țigara când Panova, însoțită de aviator, îl regăsi.

— Dă-mi voie să-ți prezint pe Boris Andreevici, un prieten bun, bun de tot al meu, care a zburat în regiuni îndepărtate. Tocmai dintr-o astfel de călătorie îndelungată s-a întors acum și trebuie să-ți spun, Konstantin Arkadievici, că a văzut ceva ce iese din

comun. Tare m-aș mira ca miracolul în care dumneata nu crezi să se producă de-a binelea... Dar cum ai putut să mă găsești aici? De trei ore ai venit și... Ce bine-mi pare!... Fata vorbea repede și cam fără legătură.

Profesorul strânse cu plăcere mâna aviatorului cu aspect atât de plăcut... Da, desigur, producea o impresie plăcută.

Schimbară câteva cuvinte, din cele obișnuite între proaspăt cunoscuți, dar fata îi întrerupea nerăbdătoare:

— Boris, dumneata nu înțelegi că dacă există cineva în stare să-ți explice minunata descoperire, acela nu poate fi decât Konstantin Arkadievici?!

Tustrei se pomeniră acasă, la profesor, și aviatorul începu să povestească de-a fir-a-păr ultima-i călătorie. Chiar de la început, istorisirea trezi la omul de știință cel mai viu interes.

Cu două luni și jumătate în urmă, tânărul hidroaviator, Boris Andreevici Serghievski, care deținea un post de comandă însemnat, primi o misiune de foarte mare importanță. Mai târziu, când vor putea fi date în vileag lucrurile asupra cărora deocamdată trebuie să păstrăm tăcerea, asemenea acte vor intra, fără îndoială, în istorie, ca pilde de curaj nemărginit din partea executanților și de înțeleaptă clarviziune din partea conducătorilor.

Boris Andreevici trebuia să pornească într-o cursă lungă fără escală, cu o încărcătură extrem de importantă, de a cărei sosire în cel mai scurt timp la destinație depindeau multe, în condițiile complicate ale războiului antifascist.

Ziua încețoșată se potrivea prea bine cu atmosfera apăsătoare în care trăiau de la un timp. Casele scunde ale cătunului se pierdeau printre molizii înalți și întunecați. Peste tot – cioturi proaspăt retezate. Nori groși acopereau cerul și coborau atât de jos, încât treceau pe lângă vârfurile arborilor, lăsând ici-colo aninate zdrențe fără formă. Mirosea a mucegai acru de pădure, sub tălpi pământul mlăștinos mustea, covorul gros de mușchi se afunda la fiecare pas, înăbușind orice zgomot. Pașii deveneau sonori numai pe pista de beton, de un cenușiu murdar, împestrițată ici-colo de inelele multicolore ale petelor de ulei.

Serghievski îmbrățișă cu o privire mulțumită aparatul lui, care se și îndrepta spre start. Era un avion de pasageri de mare altitudine; ferestruici străpungeau într-o parte și-n alta fuzelajul

gros, care se termina în față cu un con plin, tăiat în partea superioară de geamul cabinei piloților. Aripile lungi, ridicate puțin în sus, aveau fiecare câte două motoare, apărate prin cercuri late de duraluminiu lucios. Elicele lor, cu trei pale, se învârteau încet. La spate, avionul sfârșea cu o cârmă foarte înaltă. În zaua-i strălucitoare de argint aparatul era de o provocatoare frumusețe, ca un albatros neînfricat.

Personalul de comandă al aerodromului veni să-l petreacă. Serghievski privi fețele grave și marțiale ale celor ce-l petreceau și se uită zâmbitor la ceas. Totul era gata. Ultimele fumuri trase cu nesaț – și țigara zbură într-o băltoacă. Serghievski se apropie cu pași hotărâți de avion.

Tensiunea, grijile unei pregătiri minuțioase și îndelungate – toate-l părăsiseră ca prin farmec: venise momentul acțiunii. Răsuflând ușurat, pilotul aruncă o privire spre cerul posomorât. Colo sus, deasupra norilor, la altitudinea nespus de mare unde avea să-l poarte „Albatrosul”, lucea soarele de vară…

Câteva ordine scurte, ușile ermetice se închid – robinetul egalizatorului de presiune, verificat de telegrafist, fâsâie slab, și totul se pierde în vuietul asurzitor al motoarelor de 1 000 cai-putere.

„Albatrosul” argintiu, de 20 de tone, se desprinde ușor de pe sol, supunându-se ascultător mișcărilor abia perceptibile ale mâinii pilotului și aproape în aceeași clipă fu înghițit de oceanul de nori. Giroorizontul de pe cadranul cenușiu al pilotului automat indica o înclinare puternică; acele altimetrelor urcau mereu. Ceața care învăluia ferestrele începu deodată să devină trandafirie, păli și, în sfârșit, prin geamurile înclinate țâșni lumina strălucitoare a zilei. Stratul gros de nori fusese străpuns. Dedesubtul avionului se îngrămădeau haotic piscuri imaculate, în fața cărora păleau zăpezile alpine, se căscau prăpăstii amețitoare, fumurii. La 7 000 de metri, Serghievski luă capul la compas, reduse turația motoarelor pentru cursă și cuplă pilotul automat.

Pilotul secund, Emelianov, care ocupa scaunul din dreapta, își scoase casca de ascultare și, încrețindu-și fruntea înaltă, pleșuvă, încercă să slăbească arcul strâns prea tare. Ofițerul de bord din spatele lui Emelianov răsfoia pe îndelete un ghid.

Serghievski se lăsă pe spătarul scaunului confortabil, aruncând din când în când câte o privire asupra aparatelor de

bord. În fața avionului se întindeau mii de mile de zbor peste ocean, înainte ca pământul străin, dar ospitalier, să se aștearnă sub aripile lui. Ceasul de deasupra fanței geamului central indica ora opt. Încă vreo treizeci de minute și vor pătrunde în regiunea periculoasă. Acolo, pe bolta calmă, azurie, gonesc în căutarea prăzii avioanele de vânătoare nemțești. Deși „Albatrosul”, avion de mare altitudine, era înarmat cu patru mitraliere, o întâlnire cu agerii „Messeri”[50] era, totuși, primejdioasă…

Serghievski nu se gândea la el, ci la prețioasa încărcătură din spate, din cabină. În vremea asta, tovarășii lui își vedeau liniștiți de treabă, fără să discute sau să-și facă semne unii altora, ca și când s-ar fi înțeles să nu-și vorbească până ce nu vor străbate zona primejdioasă. Cel mai îngândurat părea mecanicul, care urmărea puzderia de ace ale aparatelor sale.

„Albatrosul” gonea cu mare viteză. Motoarele huruiau uniform, liniștitor. Stratul gros de nori atârna ca și mai înainte între pământ și avion. Din când în când apăreau în el spărturi adânci și întunecoase, cu marginile zdrențuite. Prin ele zăreau pământul, îndepărtat, nepăsător față de cei din avion, pământul care, de la o înălțime atât de mare, părea o câmpie fumurie și netedă, fără niciun fel de pete.

Trecu o oră, apoi încă una. Avionul pătrunsese în inima zonei primejdioase, din nefericire atât de întinsă. Mitraliorii își încordară ochii până la durere, iscodind albastrul curat al cerului și albul norilor. La ora 10 și 20 minute Serghievski se îndreptă în scaun, strânse puternic manșa și strigă:

— Atenție! Trei avioane inamice!

Departe, în fața unui povârniș buclat și alb de nori, apăruseră trei puncte negre. Setea de luptă îi uni pe toți cei din cabina spațioasă, ermetic închisă, într-un singur colectiv. Emelianov, care privea prin binoclu, zise deodată ironic:

— De ăștia nu ne e frică, Boris!

Din nou, miile de cai-putere și miile de rotații zguduiră avionul. Acul, indicând viteza ascensiunii, țâșni spre dreapta, iar vitezometrul oscilă spre stânga. Avioanele inamice se apropiară, răsfirându-se în părți. Serghievski încetă ascensiunea și aparatul se năpusti înainte, cu viteza obișnuită, lăsând de căruță urmăritorii hulpavi, care încercau zadarnic să-l ajungă.

---

[50] „*Messeri*” – avioanele germane „Messerschmidt”. (n. t.).

Câmpul alb al norilor, care părea mai puțin accidentat și era acum foarte jos, se destrămă în gigantice bucăți de vată. Printre ele se întrezărea oceanul, ca o foaie palidă de staniol, iar la stânga – pământul, mai negricios decât apa, dar ca și aceasta, bizar crestat.

Avionul se îndepărta tot mai mult, străbătând zona periculoasă. Ruta fu modificată. Serghievski viră spre sud și mări viteza. Încă puțin și avionul avea să se piardă deasupra oceanului, lăsând în urmă raza de acțiune a inamicului. Întinderile nemărginite ale oceanului parcă stinghereau prin monotonia lor apăsătoare zborul avionului. De la înălțimea de șapte kilometri nu vedeau valurile; suprafața mată, strălucitoare a apei părea bombată. În față zăriră un front de nori, care făgăduiau o schimbare în zborul lor liniștit. Dar schimbarea se produse mai curând decât se așteptau.

Străbătuseră mai mult de trei mii de kilometri, când, deodată, în văzduh apărură iarăși puncte negre amenințătoare, iar jos, departe de tot, zăriră siluetele minuscule ale unor vase de război. Două avioane inamice, cu boturile înălțate, începură ascensiunea, un al treilea rămânea în față, mai la o parte, la marginea unui nor alungit și compact. Timpul parcă și-ar fi curmat mersul.

Cele ce urmară se petrecură într-o clipă de o extremă încordare. Pocnetele rafalelor înfundate ale mitralierelor, care biciuiră avionul de-a curmezișul fuzelajului de-abia răzbătură prin zgomotul motoarelor. Serghievski înclină aparatul și-l repezi brusc spre stânga. În aceeași clipă hămăiră mitralierele lor din cele două turele. Încă un viraj – și de-abia apucară să vadă pe fereastră un „Messerschmidt” căzând pe-o aripă; apoi „Albatrosul” se năpusti în jos, cu vuiet tot mai sfâșietor, în picaj redus, apropiindu-se cu gândul de cel de al treilea avion inamic. Din nou lătrară mitralierele; prin fața lui Serghievski trecu ceva fierbinte, în toate părțile țâșniră cioburi – și „Albatrosul” se scufundă în aburul lăptos.

Serghievski simți izbindu-l în față un curent de aer rece atât de puternic, încât i se păru un corp solid; înțelese că în botul avionului se produsese o spărtură. Aparatul gonea mai departe, prin norul de nepătruns, motoarele își continuau cântecul biruitor dintotdeauna. Deodată, o rază strălucitoare de soare îi izbi în față, vestindu-le primejdia unui loc descoperit. În față însă

zăriră un alt zid de nori. Încă o dată, și încă o dată apăru și dispăru soarele, până ce avionul se afundă definitiv în stratul de nori, gros de câțiva kilometri, care plutea, dinspre vest, sus de tot, deasupra oceanului. Zborul uniform se transformă într-un mers săltăreț și nesigur; văzduhul era neliniștit, parcă ar fi vrut să arunce de pe umeri povara de mai multe tone a navei.

Corpul lui Serghievski, care se contractase de efort, se destinse. Redresă avionul, aruncă o privire asupra compasului giroscopic și încremeni: toată partea superioară a tabloului de bord nu mai era decât un talmeș-balmeș de metal sfârtecat. Serghievski se întoarse. Probabil că un snop de gloanțe perforante și brizante spărsese partea din față a cabinei, trecuse mai departe – printre cei doi piloți – și izbise la bază stâlpii turelei, unde era instalația de radio. Radiotelegrafistul zăcea peste frânturile aparatului, cu obrazul în mâini. Mecanicul, fără să se sinchisească de sângele ce-i curgea din umăr, stingea cu un aer preocupat bucățile fumegânde, iar pilotul secund Emelianov își pipăia încruntat brațul prin mâneca sfâșiată a salopetei. Urechile începeau să le vâjâie, piepturile se crispau din lipsă de aer: în cabina găurită presiunea scăzuse la nivelul aerului rarefiat al marii altitudini și nu se mai puteau menține mult timp la această înălțime fără baloane de oxigen.

În timp ce tovarășii săi astupau gaura largă din botul avionului și pansau pe răniți, Serghievski, căpătând convingerea că stratul de nori atinge o altitudine la care un avion cu cabina spartă nu se poate menține, începu să coboare.

Situația „Albatrosului” era serioasă: principalele aparate de zbor fuseseră distruse, instalația de radio nu funcționa. Fără soare, deasupra oceanului lipsit și el de puncte de reper, asta însemna aproape zbor fără vizibilitate. Mecanicul punea la punct busola magnetică, scăpată ca prin minune, iar Serghievski visa la simțul de orientare al păsărilor. Ce simț deosebit le călăuzește în timpul lungilor lor zboruri pe ploaie și ceață deasupra apelor? Oare acest simț nu s-ar putea dezvolta și la omul devenit pasăre?

Busola cu ac magnetic, în pofida deviației vizibil modificate după o zguduitură și deplasare atât de puternică, indica, cel puțin în limitele unui sfert de orizont, direcția fără care cea mai desăvârșită pricepere de a zbura fără vizibilitate devine un joc primejdios și înșelător…

În jur se așternea întunericul. Începea furtuna. Afară, pe geamuri, șuruia apa; rafalele de ploaie biciuiau avionul, spuma diafană a ceții cedă locul unei pânze de apă tulbure, cenușii. Emelianov, împreună cu ofițerul navigant, pierzând nădejdea de a mai pune la punct instalația de radio, începură să scoată și să monteze pe cea de rezervă. Mecanicul, balansând în scaunul din dreapta, se străduia să repare aparatele de bord rămase intacte, dar care nu funcționau.

Se întuneca din ce în ce mai tare. Avionul era zguduit de șocuri bruște. La 200 de metri altitudine, ferestrele se luminară: aparatul ieșea din nori. Încă 50 de metri – și zăriră jos coamele albe, șerpuitoare ale valurilor. Oceanul era frământat. În spațiul strâmt dintre norii mohorâți și valurile înalte cât casa, avionul își croia drum ca un albatros adevărat, cu o surprinzătoare forță. Mașina era legănată și aruncată de colo-colo, sfărâmăturile și obiectele care nu erau bine fixate se rostogoleau prin cabină.

Vântul, pe care nu-l auzeau din cauza motoarelor, se năpustea sălbatic, în rafale, asupra avionului, lunecând neputincios pe aripile netede, lustruite, care vibrau. Avionul fusese admirabil conceput, putea să și amerizeze, dar pe o vreme ca asta, în zvârcolirile furioase ale valurilor uriașe, o amerizare i-ar fi fost fatală. Altceva însă îi preocupa pe piloți: calcularea atât de complicată a erorilor posibile din cauza unei busole nesigure, deriva navei aeriene, consumul de combustibil…

Serghievski îl lăsă pe Emelianov să conducă singur (rana pilotului secund era neglijabilă) și, împreună cu ofițerul navigant, se aplecă deasupra hărților întinse. Stația de radio de rezervă, cine știe de ce, nu voia să funcționeze, iar radiotelegrafistul, serios rănit, nu putea fi de niciun folos piloților. Ziua era pe sfârșite, deasupra oceanului se lăsa o ceață groasă – și căștile se încăpățânau mai departe să rămână mute!

— Dați-mi harta engleză 2927! ordonă Serghievski.

Liniile dințate, albastre și roșii, ale furtunilor și alizeelor se încrucișau cu săgețile de pe rețeaua de pătrățele a hărții. Calculele nu erau suficient de precise: aparatele de bord, care rămăseseră intacte, le dădeau prea puține indicații. Totuși, acolo, departe, țărmul ospitalier se întindea pe mii de mile. Nu putuseră să se abată atât de mult, spre sud sau spre nord, ca să nu mai dea de el. Cântărind bine totul, Serghievski se calmă.

Două becuri din plafonul cabinei luminau viu cadranele sparte ale aparatelor. Oceanul fu înghițit de întuneric și nu-i puteai decât ghici prezența amenințătoare. În spatele lor rămăseseră mii de kilometri din pustiul de apă. Totuși, jos, sub ei, rămâneau valuri, numai valuri – veșnica răsuflare a nețărmuritului ocean.

Zburau așa mai mult de 12 ore și cu toate că lupta și furtuna îi întârziaseră, ținta trebuia să se fi apropiat simțitor.

Timpul se scurgea agale, mult mai încet decât acele care indicau consumul de benzină. În rezervoarele avionului erau trei tone și ceva de benzină, dar aceasta reprezenta mai puțin de jumătate din rezerva inițială. Consumul de combustibil era prea mare; vântul din față împiedica avionul să zboare cu viteza necesară.

Serghievski căuta să se liniștească, zicându-și că tot nu-i nimic de făcut; cel mai bun lucru era să zboare, să zboare mereu. Ce-o fi mai târziu, o să vadă. Starea atmosferică nu-i îngăduia să determine poziția avionului; zona furtunii rămăsese în urmă, dar norii înalți ascundeau stelele. Împărăția nopții n-avea hotare, iar pentru gânduri negre rămânea un timp obositor de lung. După 19 ore de zbor nici urmă de lumini, de țărm!

Își dădură seama că de vină fusese nu numai furtuna, care întârziase avionul, dar și devierea de la direcție. Serghievski viră puțin spre nord, sperând să reducă presupusa deviație spre sud.

Motoarele funcționau ireproșabil, ca în prima oră de zbor, deși făcuseră până acum 3.500.000 de rotații. Le mai rămânea o jumătate de tonă de benzină.

Zorile veniră repede. Văpăile soarelui aprinseră jumătatea oceanului din spatele avionului. Dimineața strävezie părea dătătoare de speranță și bucurie. Dar acele indicatoarelor de benzină se târau mereu spre stânga, spre semnul înspăimântător pentru un pilot – cercul alb al unui zero cu dungă groasă, care spunea în limbajul lui simplu și teribil: Combustibilul s-a terminat!

Dacă nu vedeau uscatul? Era absurd și totuși pământul se încăpățâna să nu se arate. Încă puțin și uriașa forță a motoarelor se va topi, elicele ce se învârteau sălbatic vor încremeni și aparatul se va prăbuși neputincios. Valurile parcă-și așteptau prada: se înălțau lin și ritmic din adâncurile oceanului, încremenind o clipă înainte de a dispare, ca și când ar fi încercat să muște pântecul atât de apropiat al avionului.

Soarele răsări de-a binelea, dându-le posibilitatea să se orienteze.

— Douăzeci și șapte grade latitudine! exclamă Serghievski. Ne-am abătut destul de mult spre sud… Dar mai importantă pentru noi este longitudinea. Da, stăm mai prost: aproximativ șaptezeci și nouă grade vest… Ei, tovarăși, pământul trebuie să se ivească!

Pilotul mai execută o ascensiune. Într-adevăr, abia vizibilă, aidoma coamei încremenite a unui val, apăru la orizont o panglică întunecoasă. Ochii injectați și obosiți nu se mai săturau privind-o. Emelianov ridică binoclul și Serghievski îl văzu răsuflând ușurat. Panglica devenea tot mai întunecată și mai groasă. Marginea ei superioară căpătă contururi neregulate: zăriră coame pleșuve de munți sau de dealuri. Încă 20 de minute și horbota albă a valurilor, care tivea țărmul, deveni vizibilă cu ochiul liber. Motoarele vuiau asurzitor, înghițind ultimii litri de benzină. Urcau mereu, pregătindu-se pentru clipa hotărâtoare a unei aterizări forțate. Nu se putea ameriza lângă țărm: valurile mari se sfărâmau de stânci negre, pătrundeau în crăpături, de unde se scurgeau înapoi șuvițe șerpuitoare de spumă.

Peste linia albă a valurilor ce izbeau malul se ridicau trepte colțuroase, un covor verde acoperea văile puțin adânci și poalele desfăcute în evantai ale unor chei. Nici aici nu zăreau loc potrivit pentru aterizare. În spatele munților de pe litoral solul cobora și, cât vedeai cu ochiul, era acoperit cu păduri de nepătruns. Pe alocuri luceau, ca oglinda, mlaștini. La dreapta, departe spre nord, prin licărul valurilor, întrezăriră un promontoriu îngust pe care ghiciră o ridicătură albă, durată de mâna omului – probabil turnul unui far.

Serghievski vedea bine arborii de pe țărm. Erau palmieri. Acele indicatoarelor de benzină oscilau la zero; tovarășii săi lucrau din răsputeri la pompele de mână, fără să-și ia ochii de la comandant. La stânga, malul se retrăgea și se abătea spre vest. Avionul depăși promontoriul ondulat și lung, acoperit cu palmieri, și în clipa aceea se așternu brusc tăcerea. Motoarele se opriseră. Numai cel din stânga mai detună de câteva ori; în fața aripilor se zbăteau palele elicelor, vrând parcă să-i prevină că nu mai pot menține nava în aer.

— Vom sări pe rând, pe ușa din stânga. Emelianov, fii gata! spuse Serghievski. Împinse manșa înainte și conduse aparatul masiv în jos, pe o linie ușor înclinată, încercând să amâne cât mai mult aterizarea și, în același timp, să evite pierderea de viteză ce putea deveni fatală.

Într-o tăcere înfricoșătoare avionul cobora legănându-se. La dreapta se înălțau piscurile înverzite ale munților. Încă puțin și metalul strălucitor al minunatei păsări va fi sfârtecat, fărâmat în bucăți informe, împreună cu trupurile piloților. Dar echipajul avionului, fără a sufla o vorbă, cu respirația tăiată, aștepta, neputându-se decide să se despartă de minunata mașină, cu nădejdea în măiestria pilotului. Iar Serghievski, după ce dăduse acest ordin, aproape că nu se mai gândea la oameni, ci cum să salveze avionul și încărcătura lui. Două, trei secunde – pământul se apropia… Pilotul observă deodată un liman mic și liniștit, pe care niște promontorii împădurite îl fereau de valuri. Hotărârea fu luată într-o clipă: un viraj, o înclinare și mai mare a avionului în jos și pământul începu să-i gonească în întâmpinare…

Serghievski smuci brusc manșa spre el, ca și când ar fi strâns frâul unui cal ascultător. Giganticul aparat se dresă. Cu trenul de aterizare escamotat atinse păduricea scundă de pe țărm, în vaietul arborilor care trosneau și se frângeau. Pasărea de argint, sleită de puteri, îi mototoli ca pe niște fire de iarbă, se prăvăli greoi în apa golfului și începu să lunece, împroșcând stropi în dreapta și-n stânga. Mai alergă vreo 150 de metri și se opri aproape de malul celălalt, înalt. În ultima clipă de zbor, Serghievski mai avusese timpul să scoată trenul de aterizare, ca să folosească cele mai mici posibilități de a frâna inerția navei grele. Manevra reușise: enormul aparat se culcase pe apa străvezie și albastră ca cerul, puțin plecat pe aripa din dreapta.

Avionul se mai legăna și zvâcnea în clipa când piloții ieșiră pe aripă. Serghievski simți cum i se ia ca o piatră de pe suflet povara apăsătoare a răspunderii. Întinse brațele, bucurându-se de soarele orbitor, de apa îmbietoare și de vegetația năvalnică a tropicelor. Sub avion, apa nu era mai adâncă de trei metri; roțile trenului de aterizare se proptiseră în nisipul unui banc. Cabina ermetică nu lăsa ca apa să pătrundă, iar spărtura din bot era deasupra nivelului de plutire al avionului.

— Bine ați venit, tovarăși! exclamă cu bucurie Serghievski. E adevărat că n-am ajuns chiar la destinație, dar nu-i nicio nenorocire. Putea să fie mai rău. Suntem undeva în Florida…

Arșița, formele bizare ale plantelor necunoscute trădau o regiune din sudul îndepărtat.

Toate câte se întâmplaseră în ultimele 24 de ore li se păreau acum un vis de-o clipă.

— Ei, Robinsonilor, să facem o revizie avionului și să tragem un pui de somn. Vă sfătuiesc să vă dezbrăcați, ca să nu fierbeți în salopetă.

Serghievski se consultă cu mecanicul și cu pilotul secund și hotărî ca, după ce se vor odihni, să rezeme coada și aripa dreaptă în niște prăjini: aparatul trebuia împiedicat să se afunde în nisip, în timpul refluxului.

Soarele de amiază încingea avionul, făcându-l să sclipească orbitor. Aviatorii ieșiră din nou afară, ca să mai răsufle. Radiotelegrafistul rănit se simțea mai bine; fu așezat în curentul dintre două ferestre deschise.

Aviatorii desfăcură o barcă de cauciuc pliantă, ca să meargă la mal și să caute prăjini. Serghievski lăsă un mitralior de pază în avion și, de pe aripa stângă ridicată, examină golful, alegând arborii cei mai potriviți.

Oglinda netulburată a limanului avea forma unei inimi. În mijlocul unui promontoriu se înălța o stâncă abruptă, acoperită cu palmieri subțiri și încovoiați. La dreapta, promontoriul, ca o gheară, era acoperit cu arbori ampenați, plini de flori albe. Prin vegetația promontoriului se deschidea acum un drum lat, tăiat de avionul lor. Vârfurile rupte, arborii smulși din rădăcini, trunchiurile frânte de curând, azvârlite la marginea apei, atraseră atenția lui Serghievski. „Mult material de stâlpi am mai pregătit”, constată pilotul, înveselit. Frânturi de lemn ajunseseră până aproape de malul celălalt al limanului, atât de puternică fusese izbitura avionului și rezistența corpului său.

— Dacă n-ar fi fost acest gard elastic… rosti, fără să vrea, cu voce tare Serghievski și, fără a-și mai termina gândul, se uită la malul opus, unde aparatul cu aripi lungi s-ar fi făcut fără doar și poate țăndări.

Aviatorii se urcară în barcă, navigând încet pe apa ca oglinda, care se-ncrețea parcă în silă. Acolo unde se îngrămădeau în apa străvezie bucăți de arbori cu un zăhat întreg de lemn deasupra,

un spectacol nemaivăzut, de neuitat, apăru în fața ochilor uimiți ai aviatorilor.

Prin apa albăstruie, nisipul neted de pe fund avea o culoare brună, monotonă. Deasupră-i, în razele ce răzbăteau în apă, unduiau în toate direcțiile, împletindu-se și amestecându-se, șuvițe sinilii, aurii, purpurii.

O ridicătură mică de pe fund, prinsă sub grămada de așchii, era tivită de un semicerc vioriu, în mijlocul căruia se învolburau pete de un albastru pur sau aurii. Din când în când, între aur și albastru ondulau șuvițe purpurii sau verzi ca smaraldul. Această nemaipomenită simfonie de culori juca, strălucea, se-învolbura, se prelingea, fascinând ochii cu farmecul ei aproape hipnotic.

Uluiți de nemaivăzuta priveliște, aviatorii nu-și puteau lua ochii de la fenomen. Într-un târziu, Serghievski, cu un gest hotărât, îndreptă barca spre vâltoarea aurie. În stânga, două crengi rupte, proiectate în adâncime, se înfipseseră aproape vertical în nisip: și în jurul lor șerpuiau șuvițele aurii și azurii, deși mai înguste și mai străvezii ca primele.

În văzduh plutea mireasma dulce a unor arbori necunoscuți, întărindu-i în credința că trăiesc un basm. În acest colțișor al limanului culorile apei erau mai opalescente, mult diluate, dar la fel de pure: aur, purpură, albastru.

Serghievski și tovarășii lui intrară în apa mică de lângă mal și începură să aleagă bucățile de lemn mai potrivite pentru stâlpi de susținere. Trunchiurile nu erau mai groase de șase-șapte centimetri în diametru, lemnul însă era compact și greu; inima lemnului, de un brun închis, era tivită la margine cu un cerc aproape alb.

Mecanicul găsi un trunchi crăpat în două și-l cufundă, din curiozitate, în apă. În primele două-trei minute se răspândi încet un nouraș albăstrui, opalescent, mai puțin vizibil; apoi, însă, de la trunchi începură să țâșnească mici șuvițe în toate culorile curcubeului.

Va să zică, asta era explicația minunatelor culori din apa golfului: țăndările unui arbore necunoscut. Serghievski privea cu atenție malul, căutând să-și întipărească în memorie contururile arborilor. Ramurile lor, larg răsfirate, frunzișul ampenat și ciorchinele de flori albe nu aveau nimic deosebit.

Deodată, de după bancul de nisip din gura limanului, se auzi un zgomot slab, dar clar, care nu putea fi confundat cu niciun

altul: un motor! Huruitul îndepărtat, egal și puternic, se apropia fără doar și poate de liman.

— La avion! Repede! strigă Serghievski.

De pe aripa stângă, care domina apa, se vedeau valurile, rostogolindu-se ritmic pe mal. Ocolind promontoriul dinspre est, o șalupă cenușie despică deodată apa lină cu dâra înspumată a elicei sale. Prova, ridicată mult deasupra apei, se legăna ușor; sub ea, o pată neagră: părțile metalice ale proiectoarelor și gurile de foc scânteiau cu un luciu mat.

Șalupa viră, motoarele încetară să mai uruie și micul vas lunecă spre avion. La provă răsăriră siluetele masive ale unor marinari grăniceri, în tunici albe, dar cu șorturi comode, ce păreau o ușuratică nesocotire a austerității impuse de regulament uniformei militare.

Nu se lungiră mult la vorbă și șalupa dispăru la fel de repede cum apăruse. Scurt timp după aceasta, două hidroavioane mici și scurte amerizară greoi pe apa unui golf mare, situat la un kilometru mai spre vest de „limanul curcubeului”. Rănitul și o parte din încărcătură fură transportați pe hidroavioane, iar în rezervoarele aparatului sovietic se turnară două tone de benzină. Le mai rămânea să aștepte două vase, care să remorcheze în timpul refluxului hidroavionul din limanul cel mic și să-l scoată printre stânci în larg.

Amurgului scurt îi urmă o beznă de nepătruns. Serghievski își zise că trebuie să ia o mostră din lemnul acela miraculos; altfel, tot ce văzuse în golf ar părea un simplu vis. Așteptând să răsară luna, pilotul se așeză pe aripa dreaptă a avionului și văzu deodată, nespus de clar, o aureolă viorie răspândindu-se în apa din jurul stâlpilor pe care se sprijineau aripa și coada avionului. Uimit la culme de noua minune a limanului, pilotul privi spre pădurea sfârtecată de avion. În apa întunecată, o pată strălucitoare, albastră ardea acum acolo unde, ziua, se fugăriseră șuvițele șerpuitoare de curcubeu.

Serghievski coborî în barcă și vâsli spre pata de lumină. În jurul țăndărilor de lemn apa părea un nor de gaze albastre luminiscente, care arunca reflexe argintii pe fața și pe mâinile lui Serghievski. Lumina degajată de apă era suficientă ca să se orienteze și pilotul culese la repezeală câteva bucăți de lemn, fără a uita să ia cu dânsul și câteva crăci cu frunze și flori.

Cât timp dură remorcarea avionului, Serghievski nu avu chef de discuții, dar mai apoi, când „limanul curcubeului” rămase în urmă, pilotul nu reuși să afle nicio explicație logică nedumeririlor lui. Arborele cu pricina era cunoscut localnicilor sub numele de „pomul dulce”. Era destul de rar prin partea locului și nimeni nu auzise ca lemnul lui să aibă proprietăți miraculoase.

O dată cu refluxul, nava de argint fu scoasă încet și cu băgare de seamă în largul mării calme și huruitul motoarelor cutremură țărmul liniștit al tropicelor.

„Albatrosul” părăsi pentru totdeauna limanul fermecat, transportând înapoi, peste ocean, pumnul de oameni căruia îi fusese dat să vadă una dintre minunile nebănuite ale naturii.

•

Profesorul Kondrașev întoarse fotoliul spre Serghievski, care intra în laborator și îi întinse, fără un cuvânt, un stativ cu eprubete, pe fundul cărora zăceau bucățele din miraculosul lemn adus de pilot.

În apă jucau și licăreau șuvițe și nourași galbeni, purpurii și albaștri, care se preschimbau din când în când într-un galben-verzui sau într-un albastru și mai viu.

— Seamănă cu limanul dumitale? întrebă zâmbind profesorul.

— Nu prea. Aviatorul nu glumea. Culorile și luminiscența erau mult mai vii.

— A, firește! exclamă Kondrașev. Limanul avea apă de mare. Și, cu o pipetă, picură în eprubetă câțiva stropi dintr-o soluție. Albastrul se întunecă deodată și, din străveziu, deveni aproape impenetrabil pentru ochi, în timp ce nourașii galbeni aveau reflexe aurii-roșcate.

Profesorul explică:

— Adăugirea în apa dulce a unei mici cantități de substanțe alcaline mărește brusc proprietatea lemnului de a colora apa. Dar aceasta nu este o vopsea, ci o substanță deosebită, pe care știința încă n-o cunoaște. Proprietățile ei – luminiscența și opalescența – pot fi foarte prețioase. Am reușit să identific arborele: se înrudește cu nucul cenușiu obișnuit, dar este un strămoș al acestuia și se numește *Eisenhart*. Această specie a apărut acum cel puțin 60 000 000 de ani. Astăzi, îl găsești foarte răspândit în sudul Statelor Unite, sub forma unui arbust, și nu mai are miraculoasele proprietăți: probabil că a degenerat din cauza mediului nefavorabil. Numai în sudul Mexicului, în

peninsula Yucatan și, foarte rar, pe meleagurile unde ați fost dumneavoastră, acest Eisenhart s-a păstrat sub forma unui arbore mic, la fel ca în epocile arhaice ale existenței sale. După cum știi, este înzestrat cu proprietăți deosebite; ei bine, acesta este acel „*coatl*” al aztecilor sau „arborele vieții” al învățaților din evul mediu. Dumitale, dragul meu, îți revine onoarea de a fi descoperit, mai bine zis redescoperit, această prețioasă plantă.

Profesorul se ridică și, solemn, deschise un dulăpior cu geamuri și scoase o cupă mică, negricioasă, lucrată din lemn de Eisenhart.

— Dumneata, cel dintâi, continuă el, turnând apă în cupa curată, dintr-un balon de sticlă, ai dreptul să bei licoarea miraculoasă, dătătoare de sănătate marilor oameni din evul mediu…

Apa din micul vas negricios lucea ca o oglinjoară cu reflexe intens albăstrii. Serghievski, zâmbind stingherit, luă cupa din mâinile profesorului și, fără a sta pe gânduri, o goli până la fund.

• UMBRA TRECUTULUI

— În sfârșit! Ca întotdeauna ai întârziat! exclamă bucuros profesorul, când Serghei Pavlovici Nikitin, un tânăr paleontolog care, însă, și ajunsese bine-cunoscut datorită descoperirilor sale, intră în cabinetul lui. Azi am avut musafiri de la Expoziția Agricolă. Doi păstori fruntași din stepele răsăritene. Iată și omagiul pe care l-au adus oamenilor de știință: un pepene galben, cât toate zilele... Și ce ispititor miroase! Hai să-l mâncăm împreună, în cinstea păstorilor fruntași.

— De asta m-ați chemat, Vasili Petrovici?

— Nerăbdător mai ești, tinere! Întoarce-te spre stânga, uite, aici, pe măsuța asta...

Nikitin se apropie curios de măsuța dintr-un colț al cabinetului.

Pe un carton cenușiu erau rânduite cu grijă frânturi de oase mari, de un brun închis – fosile. Paleontologul apucă osul din stânga, îl ciocăni cu unghia, îl întoarse pe o parte și pe alta. Examină rând pe rând toate cele opt bucăți, grele, masive, impregnate cu siliciu și fier.

Practica multor ani de studiere a anatomiei sistemului osos îi dădea posibilitatea să întregească pe loc, mintal, frânturile, să reconstituie bucățile de oase care lipseau și, după forma lor caracteristică, întregul schelet al animalului demult dispărut.

— Acum am înțeles, Vasili Petrovici. Oasele au prins acea pojghiță lucioasă de culoare închisă, pe care o numim „bronzul pustiului”. Asta înseamnă că păstorii le-au găsit chiar la suprafață, în deșert... Dar bine, Vasili Petrovici, ăștia sunt dinozauri! Ce bine s-au păstrat! Pentru prima oară se găsesc fosile de ale acestor animale în Uniunea Sovietică. Păstorii ar trebui răsplătiți!

— Dragul meu, crezi că au nevoie de premii? Sunt mai bogați decât noi. M-au și întrebat dacă nu ne trebuie câte ceva de la colhozul lor... Nu, aici e vorba de interes pentru știință – atât și

nimic mai mult. Vor veni din nou, mâine, ca să stea de vorbă cu dumneata și, firește, ca să ne mai aducă un sileau[51]. Până atunci, să tăiem pepenele și să chibzuim în tihnă.

Cu o felie de pepene aromat în mână, Nikitin se îndoi din genunchi în fața hărții uriașe, care acoperea un perete al cabinetului, ațintindu-și privirea spre colțul ei din stânga, jos, presărat cu puncte mărunte: acolo se întindea deșertul lipsit de viață. Bătrânul savant, din fotoliul său, se aplecă și călăuzi mâna lui Nikitin.

— Uite, cam pe aici se află o zonă întinsă, presărată cu oase de dinozaur, spuse paleontologul, la vreo trei sute cincizeci de kilometri de izvoarele râului Taldî-Sai. În apropiere este puțul Bissekta. Va trebui să străbatem nisipurile, până la colinele Laiilei. Mai departe, pustiu pietros și, pe alocuri, stepă…

•

Lumina orbitoare a soarelui, reflectată de zidurile albe ale caselor scunde, punea la grea încercare ochii încă nedeprinși ai lui Nikitin. Strângând cât mai mult pleoapele, acesta străbătu curtea spațioasă a gării de mărfuri, afundându-și picioarele în covorul moale, de praf galben.

Trei turisme nou-nouțe, rânduite la marginea drumului, așteptau în fața porții pe șef. Deasupră-le, capotele albe din pânză de cort unduiau în falduri; vopseaua de lac cenușiu-deschis, strălucitor, prinsese pe alocuri o pojghiță roșiatică de praf. De-a lungul drumului, în același sens în care erau îndreptate mașinile, curgea năvalnic, printre pietre mari, șușotind și clipocind, apa cristalină a unui arâk[52] lat, bătându-și parcă joc de arșiță și colb. Vuietul apei se împletea cu huruitul molcom al motoarelor celor trei mașini, la turație redusă.

Tânărul paleontolog urcă în mașina din față, portiera fu trântită, o trâmbă piezișă de praf auriu se ridică. Mașinile porniră, îndreptându-se spre orașul vilelor albe și al aleilor înverzite de la poalele versantului nordic al colinelor arse de soare.

Nikitin ieși târziu de la o ședință și porni agale de-a lungul arâkului șopotitor. Pe lângă case, sub frunzarul des al arborilor se așternea întunericul.

---

[51] *Sileau* – dar de prietenie, în Asia Centrală. (n. t.).
[52] *Arâk* – canal de irigație. (n. t.).

Deodată, înaintea lui țâșni din umbra aleii o tânără, într-o rochie albă, care sări sprintenă peste arâk și o luă pe drum. Picioarele – goale, bronzate – se confundau cu solul, fata parcă plutea în aer. Cozile-i negre, ale căror vârfuri stufoase coborau pe spate până-n dreptul genunchilor, contrastau puternic cu rochia albă.

La început, Nikitin, surprins, se opri și urmări cu privirile făptura care se mistuia în întuneric, apoi iuți pasul și ajunse curând în fața porții mari de scânduri a casei unde era adăpostită expediția.

În curtea spațioasă, luminată de mai multe becuri electrice, Nikitin zări pe toți membri expediției sale, strânși în jurul mașinilor. Oamenii râdeau cu hohote, atât de voioși, încât până și ursuzul șofer-șef zâmbea blajin.

De Nikitin se apropie îndată Marusia cea cu ochii negri, preparatoarea expediției, aleasă cu câteva zile înainte secretară a organizației de partid.

— Unde ai fost, Serghei Pavlovici? În lipsa dumitale hotărâsem să ținem o adunare. Te-am așteptat cât te-am așteptat, apoi am început-o așa, de la sine.

— Veselă adunare! zise surâzând Nikitin.

— Numele mașinilor au stârnit hazul, explică Marusia.

— Cum adică?

— Vrem să organizăm o întrecere între echipajele mașinilor. Și ce crezi că a propus Martîn Martînovici? Să dăm câte un nume fiecărei mașini, ca să ne vină mai ușor.

— Ei, și pe urmă?

Aici se amestecă în discuție Martîn Martînovici, specialistul în săpături al expediției, om mai în vârstă, cu ochelari pe nas, de fel din Letonia:

— Pe a dumneavoastră am numit-o „Fulgerul”, iar pe celelalte două – „Vulturul” și „Dinozaurul”.

Un claxon puternic, pe trei tonuri, răsună în stradă, iar îndărătul porții sclipiră pentru o clipă farurile unui „ZIS” negru.

Nikitin ieși în întâmpinarea secretarului comitetului regional, cu care mai vorbise și înainte despre treburile expediției.

— V-ați echipat bine, spuse secretarul, aruncând o privire în jurul lui. Când porniți la drum?

— Poimâine.

— Foarte bine, tovarășe Nikitin! Am o rugăminte... secretarul făcu o pauză. Vin direct de la o ședință... S-a aflat că acolo, chiar lângă Bissekta, există un zăcământ de asfalt. Trebuie studiat. Mi-o cer geologii. Așa că, te rog, să iei cu dumneata pe cineva de la Direcția geologică...

Nikitin se încruntă și căzu pe gânduri. Secretarul îl luă de braț și amândoi se îndreptară spre fundul curții.

•

— Totul e gata?

— Gata, Serghei Pavlovici. Putem începe încărcarea.

— Dumneata și cu Martîn Martînovici încărcați în prima mașină, „Fulgerul”, sculele și o parte din carburant, în „Dinozaur”, restul carburantului, scândurile și utilajele taberei, iar în „Vulturul” – apa, alimentele și cauciucurile de rezervă.

Prin ușa scundă, deschisă, năvălea înăuntru dogoarea zilei. Nikitin strânse în servietă hârtiile răvășite de pe masă și vru să dea fuga la telegraf.

— E voie? răsună deodată în curte o voce caldă de femeie.

În dreptunghiul orbitor al ușii se ivi o siluetă zveltă, în rochie albă, în jurul căreia lumina contura o aureolă. Noua sosită se înclină ușor, căutând să pătrundă semiîntunericul din cameră – și în fața lui Nikitin luciră întunecat cozile stufoase din seara trecută.

Inima tânărului om de știință tresări ca într-o presimțire. Se ridică, ieși în întâmpinarea musafirei, care ținea în mână o valiză mică, și făcură cunoștință.

— Miriam... Și mai cum? întrebă Nikitin.

— Nurgalieva. Dar puteți să-mi spuneți Miriam, răspunse zâmbind fata.

— Ei bine, Miriam, nu te sperie că expediția noastră e grea și pleacă atât de departe?

Ochii negri sclipiră ironic:

— Nu, de loc. Sunteți atât de bine echipați... Ieri, dispecerul mi-a spus că o deplasare cu expediția aceasta poate ține prea bine locul unui bilet de băi.

— Atunci, e-n regulă, conchise Nikitin și îi întinse mâna. Alege-ți mașina, care-ți place.

— Dacă se poate, aș merge pe „Vulturul” cu Marusia, se rugă fata.

— Ia te uită, femeile au și apucat să facă cunoștință, râse paleontologul, ieșind în curte împreună cu Miriam.

— În definitiv, reluă Nikitin pe neașteptate, și eu te-am cunoscut aseară, pe strada Engels…

Se înclină în fața ei, în semn de salut, și se îndreptă spre poartă în timp ce fata se uita după el nedumerită.

•

Legănându-se și tresăltând, mașinile străbăteau, înșiruite una după alta, drumurile pline de hârtoape. În jurul lor se întindea ca-n palmă, cât vedeai cu ochii, stepa netedă, cenușie, presărată cu tufe de pelin, pe care soarele amiezii o încingea ca pe un cuptor. Cerul spălăcit, monoton și amenințător, fără niciun nor, atârna greu deasupra stepei. Patru zile motoarele au duduit fără-ncetare. Deși înaintau anevoie, expediția era acum la vreo 400 kilometri de oraș și de calea ferată.

De-a lungul tuturor acestor patru sute de kilometri dunele înalte de nisip alternaseră cu colinele pietroase, cu stepa netedă plină cu tufe de pelin, cu solonceakurile[53] alb-gălbui.

Pinioanele mecanismelor de transmisie scrâșneau cumplit, motoarele huruiau, volanele înnegrite lunecau din mâinile transpirate și istovite ale șoferilor. Iar prețioasa benzină, din care aveau cu sutele de litri, se topea văzând cu ochii, ca un fum albăstrui în stepa nemărginită.

O dată doar, în drumul lor, în faptul serii, zăriră ivindu-se de după o colină înaltă lumina ospitalieră a becurilor electrice: era o uzină de acid sulfuric. Mai încolo arareori aveau să întâlnească iurtele rotunde de pâslă – sălaș efemer al omului de pe aceste meleaguri, unde stăpân veșnic este numai pustiul amorf, neschimbător…

Trecură pe lângă uzină și înaintară mult, la lumina lunii strălucitoare, pe ultima bucată de drum mai ca lumea. Takârurile[54] netede ca oglinda luceau aidoma unei puzderii de lacuri mici; suprafața lor tare îngăduia mașinilor să-și mărească viteza. Noaptea, stepa apărea tainică, ademenitoare.

Nikitin dădu ordin de oprire pentru popasul de noapte de abia când mașinile, stârnind în urma lor nori groși de praf, începură

---

[53] *Solonceak* – sol salin, sol sărăturos. (n. t.).

[54] *Takâr* – sector de stepă lipsit de vegetație, acoperit cu argilă uscată și netedă – în limba uzbecă. (Nota red. ruse.).

din nou să se afunde în colbul care acoperea suprafața zgrunțuroasă a argilelor înfoiate.

Bivuacul fu scăldat în lumina puternică a lămpilor electrice, atârnate la spatele automobilelor. Dar locul unde poposiseră nu era atrăgător. Picioarele se afundau ca în zăpadă în praful din care răsăreau ici, colo lujerele sfărâmicioase ale unor ierburi uscate.

Înaintea lor se întrezăreau prin pulberea de raze ale lunii colinele Laiilei, unde începea un alt pustiu, mai pietros, și mai arid – pustiul care ascundea în inima lui un cimitir de monștri fosili.

•

Dincolo de lanțurile nesfârșite ale colinelor, presărate cu pietriș fumuriu se simțiră și mai izolați de restul lumii. Expediția se pierdu, ca în neant, în labirintul drumeagurilor, cotind, ocolind, coborând sau urcând. Cele trei mașini, devenite cenușii, trecură colinele și răzbătură în deșertul mort, nețărmurit, acoperit cu un strat de nisip mărunt. În zare tremura o boare încinsă, ale cărei trâmbe jucăușe ascundeau și estompau peisajul dezolant.

În fața membrilor expediției apăreau ispititoare lacuri albastre, crânguri minunate, piscuri înzăpezite, strălucind în depărtare. Uneori, aproape de tot, lângă boturile teșite ale mașinilor, se năzăreau întinderile de necuprins ale mării, rotocoalele diafane de ceață închipuiau valuri înspumate… După câteva minute, în locul mării apăreau șiruri de case albe, umbrite de arbori cu frunza deasă, aidoma celor din orașul pe care îl lăsaseră departe în sud, dincolo de nisipuri. Până și contururile mașinilor, atât de sobre și absolut distincte, începeau să se piardă, fie alungindu-se neînchipuit de mult, fie crescând și înălțându-se asemenea unor elefanți giganți.

Se întuneca. Pentru ultima oară, în geana sângerie a apusului se iviră, apoi dispărură, turnurile înalte, albastre și verzi ale unui castel fantomatic.

„Fulgerul”, stârnind nori de praf și sfâșiind până departe negurile cu farurile sale puternice, își continua drumul în capul coloanei; acum puteau merge și ziua, și noaptea. „Dinozaurul” și „Vulturul”, așa cum e obiceiul pe drumurile colbuite, rămăseseră mai în urmă, ca valurile de praf să nu le ascundă drumul.

Motorul duduia uniform, îndemnând la somn. Lângă șofer, Nikitin ațipi, dar nu mult după aceea fu trezit de claxonul insistent al „Dinozaurului”, care venea după ei. „Fulgerul” opri; celelalte mașini se apropiară încet.

— Ce s-a întâmplat? îl întrebă Nikitin pe șoferul „Dinozaurului”.

— Nu pot să conduc, tovarășe șef, răspunse încurcat acesta. Mi se năzăresc tot felul de prostii.

— Cum se poate?

— Dar e adevărat, Serghei Pavlovici, întări Martîn Martînovici. Ziua mirajele ni se par departe, dar acum chiar în fața nasului, de te trec sudorile!

— Dar eu cum conduc? replică șoferul-șef de la volanul „Fulgerului”.

— Tu mergi înaintea noastră, Vladimir, interveni șoferul „Vulturului”, care se apropiase și el de grup, iar noi în praful tău. La lumina farurilor apar toi felul de drăcovenii. Nu putem conduce.

— Prostii! se burzului șoferul-șef. Știu eu că uneori ai vedenii din pricina prafului, dar chiar să nu poți conduce…

— Ia încearcă și tu! Lasă-mă să merg în față! strigă șoferul „Dinozaurului”, jignit.

— Bine, fie, primi ursuz șoferul-șef.

Oamenii se urcară în cabine și mașinile demarară cu zgomot. „Dinozaurul”, legănându-și capota înaltă, depăși încet „Fulgerul”, acceleră și se mistui într-un nor de praf. Șoferul „Fulgerului” așteptă până ce colbul se împrăștie, iar în razele farurilor prinseră să joace doar ici, colo firicele aurii, apoi porni și el.

Nikitin urmărea cu interes drumul, prin parbrizul șters de praf. Străbătură în goană câțiva kilometri, fără să se întâmple nimic; șoferul începu să surâdă ironic, mormăind ceva în barbă. Mașina mergea netulburată, atenția începu să scadă. Deodată Nikitin simți că șoferul virează și că mașina se abate într-o parte. În față zări limpede o groapă enormă, rotundă, căptușită cu dale albe de piatră. Nikitin, uimit, se frecă la ochi; la marginea fascicolelor de lumină ale farurilor, în vârtejurile de firicele de praf se aliniau clădiri înalte. Iluzia era atât de desăvârșită, încât paleontologul tresări, iar șoferul scuipă cu năduf.

Clădirile dispărură, stepa se mistui în fâșii negre și galbene ca niște broderii, iar în calea lor se căscă pe nepusă masă o crăpătură neagră. Strângând din dinți, șoferul se încleștă de volan, străduindu-se să biruie iluzia optică. Nu trecură nici câteva minute și în față răsări un pod boltit, foarte înalt, atât de vizibil, încât Nikitin se răsuci speriat spre șofer, dar acesta și frânase. În urma lor răsunau semnalele insistente ale „Vulturului”. Șoferul opri mașina, fumă o țigară, se spălă pe ochi, ridică parbrizul și porni îndârjit mai departe. În fața mașinii prinseră din nou să apară fantomele de praf, înșelătoare, amenințătoare. Tensiunea nervoasă creștea. „Fulgerul” frâna și cotea când la stânga, când la dreapta, căutând să ocolească piedicile inexistente, până ce, într-un târziu, șoferul oftă amarnic, scuipă și opri, începând a vesti „Dinozaurului” prin semnale de claxon capitularea. Când praful se risipi, se apropie și „Vulturul’, care oprise mai de mult.

•

Când poposeau, lumea de coșmar a fantomelor dispărea. Noaptea mistuia orizontul în beznă. Stele mari licăreau molcom și simțeai o adevărată ușurare la vederea constelațiilor neschimbătoare. Ziua, însă, în huruitul motoarelor și legănatul mașinilor prindeau din nou să se-nfiripe vedeniile și totul începea să-ți pară iluzoriu, amăgitor.

Nikitin se bucură nespus când, în sfârșit, dindărătul nălucilor obișnuite răsăriră brusc contururile mohorâte ale munților Arkarlî. La început, culmile lor rămaseră mult timp la nivelul radiatorului „Fulgerului”, apoi însă începuseră să crească repede, acoperind înspre nord-vest întregul orizont. Ghidul întinse mâna spre un masiv brăzdat de crăpături, al cărui versant anterior, abrupt, avea forma unui trapez regulat. „Fulgerul” porni îndată spre acel versant. Solul devenea din nou neregulat și urca, urca mereu, în valuri de piatră.

În sfârșit, „Fulgerul” ajunse pe culmea versantului, se aplecă, făcu un viraj, frânele scrâșniră și mașina coborî încet pe o câmpie vastă – fundul unei uriașe și străvechi depresiuni, prinsă în cleștele munților.

La vest se înălțau stânci mohorâte, la est un versant abrupt de gresie roșie. Sus de tot planau în cercuri largi doi vulturi.

După indicațiile ghidului, expediția porni de-a lungul stâncilor roșii, îndreptându-se spre nord. Acolo, unde rocile roșii se

îngemănau cu cele plumburii, trebuia să se afle izvorul Bissekta și puțul săpat în vremuri de demult.

Suprafața văii, lipsită de ridicături, era brăzdată pe alocuri de viroage nu prea adânci și presărate din abundență cu pietriș lucios, pe care-l acoperise de asemenea „bronzul pustiului”. Acest prundiș dădea solului o culoare închisă, ireală, pe fondul căreia străluceau în soare puzderie de cristale transparente de gips.

— Stai, stai! strigă deodată Nikitin și sări grăbit din mașină.

După el se repeziră tovarășii săi, care observaseră și ei fosilele.

În stânga drumului zăceau, alcătuind un unghi, două trunchiuri mari de arbori pietrificați. Lumina strălucitoare a soarelui scotea în relief structura lor lemnoasă, regulată, și urme de cioturi. În jurul trunchiurilor și mai departe, spre apus, zăceau risipite oase uriașe, de culoare închisă, lucioase.

Cercetătorii, în culmea bucuriei, se împrăștiară pe câmpie, căutând cu înfrigurare noi și noi comori.

Oasele giganticelor reptile, admirabil conservate, acopereau cea mai mare parte a văii. Scoțând strigăte de bucurie, paleontologii se repezeau de colo, colo. Șoferii și muncitorii, contaminați de entuziasmul lor, răscoleau și ei solul, minunându-se de nemaipomenita priveliște.

Nu toate oasele zăceau la suprafață; multe se încrustaseră în gresia negricioasă și în prundiș. Oase, oase, numai oase umpleau viroagele, acopereau roca dezgolită, îngrămădindu-se în mormane întregi.

Păstorii aceia avuseseră perfectă dreptate: descoperiseră un cimitir de proporții nemaipomenite al giganticelor reptile de mult dispărute. Aci se păstraseră resturile a mii și mii de diferite animale.

Această vale neînsuflețită, încinsă și neagră, plină de oase gigantice, producea o impresie stranie. În minte-ți reînviau, fără voie, străvechi legende despre luptele dragonilor, despre morminte de uriași, despre giganții pieriți în potop. Și dintr-o dată înțelegeai cum s-au înfiripat aceste legende întemeiate, fără îndoială, pe descoperirea unor astfel de cimitire.

•

— Debitul n-a crescut?

— Nu, Serghei Pavlovici.

— Trebuie săpat mai adânc.
— Mai adânc nu se poate, începe stânca.
— Stânca!

Nikitin își aruncă însemnările, sări în picioare și se repezi spre izvor. Convingându-se că letonul avusese dreptate, paleontologul simți cum se frânge ceva în el. Ascunzându-și spaima, se depărtă de tabără, pornind agale spre munți, ca să se lase în tihnă pradă gândurilor.

Înfricoșătoarea descoperire o făcuseră chiar după primele două zile petrecute în această depresiune: cantitatea de apă a izvorului Bissekta era neîndestulătoare pentru expediție. Ajungea pentru doi-trei călători cu cămilele lor, dar nu și pentru o expediție atât de numeroasă și, în plus, înzestrată cu mașini. Poate că izvorul fusese mai bogat cu un veac în urmă, acum însă secase. Fură nevoiți să atace rezerva de apă pe care o păstrau pentru momente grele. Dar de unde să ia apă pentru întoarcere? Să lase totul baltă și s-o ia cât mai repede spre răsărit, unde, la vreo 200 de kilometri de aici, sunt puțuri bune? Dar dacă ar aduce apă de acolo? în cazul ăsta, însă, nu le-ar mai rămâne carburant pentru întoarcere.

Năucit de neașteptata lovitură a sorții, savantul își simți dintr-o dată neputința în fața naturii înconjurătoare, nemiloase. Ce poate el, întreaga lui expediție atât de minunat echipată, fără apă? De unde s-o iei aici, printre pietrele încinse, înviorate numai de minuscula vână de apă a străvechiului puț?

Încercările de a curăți izvorul nu dăduseră un rezultat. Cum? E cu putință ca acest ghinion neașteptat să zădărnicească o expediție atât de minuțios organizată, s-o facă inutilă, să-i primejduiască oamenii?

Pradă acestor gânduri întunecate, Nikitin se afundă mașinal în munți. Urca agale pe-o trecătoare îngustă, tăiată în peretele negru al unui munte în formă de șa. Pereții întunecați și încinși dogorau. Nikitin se opri și o zări pe Miriam.

Fata ședea pe o piatră, cu picioarele ghemuite sub ea, cu corpul suplu, arcuit. Ținea pe genunchi un carnet deschis și era atât de cufundată în gânduri, încât nu-l auzi pe Nikitin apropiindu-se. Cozile grele păreau că-i trag în jos capul înclinat; ochii îi erau ațintiți spre zarea încețoșată și fierbinte. Paleontologul fu surprins de poziția fetei, de întreaga ei înfățișare, căci i se părură în desăvârșită armonie cu natura

înconjurătoare. Nikitin avea pentru prima oară senzația intensă că Miriam este o fiică a țării sale, că masca nepăsării aparente ascundea forță și dârzenie. Savantul nu cuteză să miște, ca să nu-i tulbure reculegerea.

Gândurile îi zburară din nou la țara pustiului mort, dogoritor, unde nimic nu se obține cu una, cu două… Numai prin munca dârză a multor generații natura nemiloasă poate fi învinsă. Nu poți să faci nimic dacă încerci să răzbești de-a dreptul, avântându-te cu tot elanul pasiunii. Trebuie să înaintezi încet, puțin câte puțin, cu răbdare, să fii mereu gata să-nfrunți noi și noi greutăți, să înăbuși în tine năzuința, atât de omenească, spre o fericire miraculoasă, repede dobândită…

Fata, simțindu-se privită, se întoarse, sări în picioare și-i ieși în întâmpinare; se uită iscoditoare în ochii tânărului savant.

— Ce-i cu dumneata, Serghei Pavlovici? rosti ea, domol, cum îi era obiceiul.

Nikitin surprinse în glasul ei o îngrijorare nedisimulată. Simți brusc nevoia de a i se destăinui și-i vorbi despre eșecul ce pândea expediția. Fata rămase tăcută; numai când făcură cale-ntoarsă, lângă tabără, spuse stingherită, ca pentru sine:

— Am auzit că anul trecut, în timpul lucrărilor de pe Diurt-Kîra, s-a putut mări debitul izvoarelor… – aici făcu o pauză – cu ajutorul dinamitei. Dacă am avea dinamită…

— Ei, drăcie! exclamă Nikitin. Dar avem amonal! Dinamitarea gurii unui izvor nu dă întotdeauna rezultat, totuși trebuie să încercăm! Uitasem cu totul… Trebuie să încercăm imediat! și paleontologul, înviorat, grăbi pasul. Am să pun încărcătura maximă.

•

… Un bubuit ca de tunet sfâșie tăcerea seculară a piscurilor. O trombă înaltă de praf țâșni deasupra izvorului și, câteva clipe mai târziu, ceva se nărui în munți cu un huruit înfricoșător. Membrii expediției se năpustiră spre izvor și se apucară în grabă, fără vorbă, să-l curețe de fărâmele de rocă. Tăcerea se așternu și mai adâncă în momentul în care Nikitin și Miriam, aplecați din șale, începură să măsoare debitul apei. Conducătorul expediției se îndreptă deodată și strigă:

— Mulțumesc, Miriam. Apucă mâna fetei și i-o strânse cu putere.

— Sus cu Miriam! strigară toți în cor.

Fata țâșni ca o săgeată, tupilându-se în spatele șoferului-șef. Acesta, îndreptându-și umerii puternici, rosti amenințător:

— Nu vă dau voie!

— Ei, ce e cu asfaltul dumitale, Miriam? întrebă voios Nikitin.

— Am găsit un zăcământ foarte interesant, Serghei Pavlovici. Dar nu-i asfalt, ci un fel deosebit de bitum, foarte dur.

— Aș fi și eu curios să-l văd. Vrei să mi-l arăți mâine? Iar acum, te rog, să faci cunoștință și cu succesele noastre.

Câmpia era acum presărată peste tot cu mușuroaie de pământ. O trâmbă de fum se înălța din niște vreascuri pe care fierbea clei subțire de tâmplărie. Martîn Martînovici, numai în chiloți, aproape negru de tare ce se bronzase, impregna de zor cu clei oasele sfărâmicioase. Mai spre mijlocul câmpiei lucrau alții. O bucată mare de pământ, curățată de roci, era înconjurată de șanțuri adânci. Doi muncitori, înarmați cu niște cuțite cât toate zilele, scormoneau grijuliu gresia sfărâmicioasă, împărțind blocul săpat în trei părți. Marusia curățise un craniu, și acum turna șellac[55] peste părțile vătămate.

Nikitin o călăuzi pe Miriam spre cei doi muncitori și fata văzu, cu uimire, la suprafața blocului scheletul unei reptile enorme. Zăcea pe o coastă, cu coada lungă ghemuită, cu labele posterioare, masive, încrucișate. Vertebrele, coastele și chiar micile copite boante purtau cifre însemnate cu grijă. Craniul colosului, lung de vreo doi metri, se transforma spre ceafă într-un enorm guler osos, plantat cu spini tociți. Orbitele erau străjuite de două coarne lungi și piezișe, un al treilea era înfipt dedesubtul orbitelor, iar botul se termina cu un cioc enorm.

— Ăsta-i un triceratops – un dinozaur ierbivor, cu trei coarne, bine înarmat împotriva animalelor de pradă, explică Nikitin. Scheletul s-a păstrat în întregime: îl împărțim în trei părți, pe care le vom fixa cu cadre solide – paleontologul arătă spre niște grinzi mari – le vom acoperi cu gips și le vom transporta ca pe niște monoliți masivi până în laborator, unde o să le curățăm definitiv de rocă.

— Cum trebuie să fi arătat animalele de pradă, dacă împotriva lor erau necesare astfel de arme de apărare?! exclamă Miriam.

---

[55] *Șellac* – rășină a unui arbust din India, se dizolvă în alcool, obținându-se un lac rezistent. (Nota red. ruse).

— Animalele de pradă! Iată un exemplu, și paleontologul alese dintr-o cutie un dinte turtit, cu vârful îndoit, crestat mărunt pe muchii, lung de vreo cincisprezece centimetri. Iată un tiranozaur[56], regele reptilelor, gigantul care umbla pe picioarele posterioare... În curând vom muta săpăturile chiar la poalele munților, continuă savantul. Acolo, Martîn Martînovici a găsit nu mai puțin de trei schelete de dinozauri testacei, cu cuirasă osoasă acoperită cu țepi. Adevărate tancuri, atâta doar că nu au tunuri, spre deosebire de cele moderne, care sunt o armă de atac. Un ierbivor se poate numai apăra, se ascunde după cuirasă, sau își scoate coarnele, dar nu atacă.

•

Înainte de a ajunge la trecătoarea răsăriteană, Miriam coti spre stânga și-l conduse pe Nikitin de-a lungul poalelor munților printre stânci.

În fața paleontologului și a tovarășei lui de drum se înălță, deodată, un perete de un negru-roșiatic, despicat în două de o trecătoare îngustă, ca urma loviturii unui paloș gigantic. De ambele părți ale crăpăturii se înălțau două turnuri de piatră, cu stânci ce atârnau sus de tot, amenințător, deasupra trecătorii.

Aceste chei erau drepte ca țeava unei puști, cu pereții netezi de parcă ar fi fost șlefuiți înadins. Miriam și Nikitin le străbătură (nu erau prea lungi, doar câțiva zeci de pași) și se treziră într-o vâlcea spațioasă, străjuită din toate părțile de stânci abrupte. Partea opusă cheilor descria un semicerc regulat, în mijlocul căruia trona un cub enorm de blocuri turtite, probabil nu de mult surpate; pe suprafața lui oblică strălucea o enormă oglindă neagră. Paleontologul căta de jur împrejur cu uimire.

— Aici e zăcământul de asfalt, spuse molcom Miriam, mai bine zis de bitume. Bitumele sunt localizate și uniform stratificate în gresii dure, feruginoase, sedimentate probabil de vânturi, ceva în genul vechilor dune. Când am aruncat în aer izvorul, aici stâncile s-au surpat și au dat la iveală un strat proaspăt de bitume fosilizate. Suprafața lor netedă încă nu a fost alterată de curenții de aer și lucește ca oglinda.

— În ce perioadă crezi că s-au depus bitumele și gresia? întrebă repede paleontologul.

---

[56] *Tiranozaur* – (tradus din grecește înseamnă: „Regele reptilelor”) – cel mai mare dintre animalele de pradă din familia dinozaurilor. (Nota red. ruse.).

— Cam o dată cu oasele dinozaurilor, răspunse Miriam. Toate acestea s-au acumulat, aici, în vâlcelele munților preistorici, și s-au păstrat aproape intacte.

Nikitin aprobă cu o mișcare a capului și se lăsă pe nisipul scârțâitor, cu botul mare. Fata se așeză în fața lui, în atitudinea-i preferată, cu picioarele ghemuite.

Deși valea era închisă din toate părțile, ca o căldare, nu era prea cald. Se așternu o tăcere nefirească. După câteva minute, urechea lor prinse clinchetul abia perceptibil, ca al unor clopoței de cleștar, al ierburilor uscate ce creșteau ici, colo pe fundul acestei căldări naturale. Nikitin auzea pentru prima oară în viață chemarea lor tristă și se uită mirat la Miriam. Fata plecă fruntea și duse un deget la buze. Curând, clinchetul slab, fantomatic, se împleti cu acorduri rare de harfă, nespus de îndepărtate și grave – glasul tufișurilor care tiveau poalele stâncilor.

La auzul acestei muzici a pustiului, abia perceptibil, Nikitin căzu pe gânduri.

Ierburile psalmodiau, îmbiindu-te să scrutezi adâncurile firii, povestindu-ți despre acel ceva tainic care, de obicei, scapă conștiinței noastre, tocite de obiceiuri înrădăcinate, și care numai rareori se dezvăluie în adevărata-i înfățișare.

Nikitin se gândea că natura este neasemuit mai bogată decât ne închipuim, dar că n-o poți cunoaște nepregătit. În strâns contact și totodată în neîncetată luptă cu natura, omul îi pătrunde adânc tainele cele mai ascunse. Dar numai dacă sufletul îi rămâne limpede și curat, ca un instrument muzical bine acordat, el vibrează la zvonurile firii.

Își ridică încet privirile și văzu ochii fetei ațintiți asupra lui. Paleontologul se ridică stingherit și glasul său, ce i se păru prea aspru, acoperi chemarea dulce a ierburilor:

— E timpul să mergem, Miriam!

Fata se ridică fără o vorbă.

Porniră. Nikitin nu se mai sătura privind această vâlcea cufundată în tăcere.

— De ce nu mi-ai vorbit până acum de acest colț de rai? o dojeni el.

— Erați absorbit de treburi, răspunse încet Miriam.

— Chiar mâine voi muta tabăra la poalele turnurilor de piatră, hotărî Nikitin. În definitiv, principalele săpături se vor face în apropiere.

•

Cu o lovitură puternică, Martîn Martînovici înfipse ultimul cui într-o ladă lungă.

— Gata, Serghei Pavlovici! exclamă voios letonul, ștergându-și sudoarea de pe față.

— Gata, repetă Nikitin. Mâine ne odihnim și ne pregătim, iar seara pornim la drum, spre casă! Nu mai putem zăbovi.

— Serghei Pavlovici, interveni rugătoare Marusia, ne-ai promis de mult că ai să ne vorbești despre animalele astea... și fata arăta spre lăzile răspândite peste tot, dar n-ai avut timp. Ce ar fi să ne vorbești astăzi? E numai ora trei.

— Bine. După-masă vom merge în vâlceaua aceea și vom sta de vorbă, consimți Nikitin.

•

Cei paisprezece membri ai expediției își ascultau cu atenție șeful. El le povestea cum s-a perfecționat încet, încet, organismul animalelor de-a lungul epocilor preistorice de dezvoltare a vieții pe pământ, de-a lungul a milioane de generații, cum au apărut forme ciudate de patrupede amfibii și de reptile. Cum în lupta pentru existență, sub influența mediului înconjurător, au dispărut treptat speciile mai puțin desăvârșite, mai puțin viabile; de-a lungul erelor, asupra șirului de generații s-a exercitat o severă selecție naturală, care înlătura tot ce era bicisnic, nepotrivit.

La începutul erei mezozoice[57], aproximativ acum 150 000 000 de ani, vechile continente erau populate de reptile, din care începuseră să se formeze mai de mult, în condițiile aspre de la sfârșitul erei paleozoice, cele mai perfecte animale – mamiferele. Când climei relativ aspre și uscate i-a luat locul pretutindeni o climă umedă și caldă, uscatul s-a acoperit cu o vegetație abundentă, luxuriantă. Aceste condiții de existență mai blânde, mai favorabile au făcut ca pe întregul pământ să se răspândească reptilele gigantice. Ele au cucerit uscatul, mările și văzduhul, atingând ca număr și mărime valori nemaicunoscute.

Giganticele erbivore, ca să se apere de animalele de pradă, erau înzestrate cu coarne uriașe, cuirase cu țepi, sau plăci

[57] Era mezozoică, era paleozoică – mari epoci ale istoriei Pământului. Era vieții mijlocii – 60-170 milioane de ani î.e.n. Era vieții arhaice – 170-600 milioane de ani î.e.n. (Nota red. rom.).

osoase. Altele, care nu erau apărate de cuirase, se ascundeau în apa lagunelor sau a lacurilor de pe litoral. Ele atingeau 25 de metri lungime și 60 de tone greutate. În aer mișunau reptilele zburătoare; dintre toate zburătoarele, ele aveau aripile cele mai lungi și, prin urmare, erau cele mai bine adaptate.

Animalele de pradă umblau pe labele din spate, sprijinindu-se în coada lor groasă. Labele anterioare deveneau niște anexe slabe, aproape inutile. Pentru atac foloseau capul lor enorm și gura înarmată cu dinți mari și ascuțiți. Erau ca niște trepiede uriașe, a căror înălțime atingea 8 metri – adevărate mașini de luptă lipsite de inteligență, dar înzestrate cu o forță teribilă și de o ferocitate fără seamăn.

Alături de giganticele șopârle trăiau mamiferele preistorice – niște vietăți mici, ce semănau cu aricii sau șobolanii de azi. Grație condițiilor favorabile ale erei mezozoice, reptilele au înlăturat această categorie de animale superioare lor, ceea ce înseamnă că mezozoicul, ca să spunem așa, a fost o epocă de întunecată reacțiune, care a durat vreo sută de milioane de ani, încetinind progresul regnului animal. Dar îndată ce condițiile climaterice au început să se schimbe din nou, îndată ce vegetația s-a modificat, reptilele n-au mai fost la largul lor. Giganticii ierbivori aveau nevoie de o hrană abundentă, ușor asimilabilă. Modificarea bazei de nutriție a fost o catastrofă pentru erbivore, ca și pentru giganticele animale de pradă. Balanța naturală a regnului animal a fost brusc dezechilibrată. A început procesul dispariției în masă a reptilelor și năvalnica dezvoltare a mamiferelor, care au devenit stăpânele Pământului și, în cele din urmă, au dat naștere ființei gânditoare – omului.

— Încercați o clipă să vă imaginați lanțul nesfârșit de generații, lipsite cu totul de rațiune, care s-au perindat de-a lungul acestor sute de milioane de ani, și care, în virtutea selecției naturale, au presărat cu un număr inimaginabil de victime drumul orb al evoluției, încheie paleontologul.

Savantul tăcu. Sus, în tăriile ce se învinețiseră, răsună țipătul unui vultur. Auditorii, cu ochii ațintiți la paleontolog, continuau să rămână tăcuți.

Nikitin zâmbi gânditor și reluă:

— Ei bine, tocmai în aceasta constă măreția științei noastre: în incomensurabila perspectivă a timpului. Din acest punct de vedere, paleontologia s-ar putea compara numai cu astronomia.

Dar știința noastră are un punct slab, foarte slab, chinuitor pentru cei ce năzuiesc să aprofundeze lucrurile: materialele de care dispune sunt incomplete. Numai o foarte mică parte din animalele care au trăit odinioară se păstrează în straturile scoarței pământești, și numai sub formă de vestigii cu totul incomplete. Iată, spre exemplu, săpăturile noastre: n-am găsit decât oase. Drept e, că aceste oase ne permit să reconstituim în întregime aspectul exterior al animalelor, dar numai în anumite limite. Cel mai rău e că nu vom putea cunoaște niciodată amănunțit structura internă a animalului, nu ni-l vom putea imagina viu. Asta înseamnă că niciodată nu vom putea verifica exactitatea reprezentărilor noastre, nu vom putea determina erorile. Legile fizice sunt imuabile. Forța rațiunii umane constă în posibilitatea de a contempla faptele direct, fără mijlocirea miturilor ademenitoare…

Tristețea adâncă pe care o trăda vocea lui Nikitin molipsi și pe cei ce-l ascultau. Paleontologul se ridică brusc:

— Nu-i nimic. Vouă, celor neinițiați în ale științei, vă rămâne libera, înaripata fantezie a scriitorilor. Nestânjeniți de sărăcia datelor exacte, ei evocă în culori vii, convingătoare, această lume a animalelor de demult dispărute. Vă sfătuiesc să citiți „Lumea pierdută” de Conan Doyle, și „Lupta pentru foc” de Rosny-Ainé. Acesta din urmă este autorul meu preferat: prin forța imaginației sale, prin descrierea măiastră a vieții preistorice, prin fericita redare a coloritului trecutului poate influența chiar și pe un paleontolog… Și savantul, transportat, începu să citeze: „O dată cu amurgul încețoșat se așternu și umbra confuză a trecutului, în timp ce pe câmpie se rostogolea sinistrul torent roșu”…

O exclamație ușoară a Marusiei îl făcu pe savant să-și întrerupă citatul și să se întoarcă: respirația i se tăie și încremeni.

Deasupra lespezii cu bitum fosil, albăstrui, țâșnise cine știe de unde, din adâncurile sale întunecate, o făptură gigantică, verde-cenușie. Enormul dinozaur – căci dinozaur era – înțepeni în văzduh, la vreo zece metri deasupra oamenilor înlemniți, dominând prăpastia stâncoasă.

Monstrul își ținea ridicat capul cu bot teșit. Ochii lui mari, stinși, posomorâți, cătau undeva în depărtare. Botul lat, fără buze, dezgolea un șir lung de dinți încovoiați ca niște iatagane.

Spinarea ușor arcuită se prelungea ceva mai jos, cu o coadă viguroasă, pe care dinozaurul se proptea. Labele posterioare, enorme, îndoite din încheieturi, tot atât de vânjoase ca și coada, păreau două coloane ale căror postamente erau alcătuite din trei degete răschirate, terminate cu niște gheare enorme, îndoite. Sub gât, în partea anterioară a trunchiului aplecat deasupra lor, atârnau fără vlagă și fără niciun rost labele anterioare, înarmate cu gheare, ciudat de mici în comparație cu restul.

Prin nălucă se străvedeau stâncile negre ale versantului din spate, fără însă ca aceasta să ascundă privitorilor vreun amănunt al animalului. Spinarea, bătută cu plăci osoase, pielea zgrunțuroasă, atârnând ici-colo în cute grele, ciudata excrescență de pe gât, linia puternică a mușchilor de uriaș, până și fâșiile violete din lungul coastelor – totul făcea vedenia să pară nespus de reală. Și nu e de mirare că cei cincisprezece oameni, amuțind cu totul, nu se mai săturau privind gigantica nălucă, atât de reală și de iluzorie în același timp.

Minutele se scurgeau pe nesimțite. O imperceptibilă deplasare a razelor soarelui – și fantomaticul dinozaur păli și se topi în văzduh. În fața oamenilor rămăsese numai oglinda neagră de bitum, care-și pierdea încet, încet nuanța albăstruie, căpătând un luciu de aramă.

Un suspin puternic țâșni din pieptul tuturor. Nikitin își umezi buzele uscate.

Multă vreme nimeni nu fu în stare să articuleze un cuvânt. Miraculoasa apariție năruise toate noțiunile bine stabilite luate din cărți sau din experiență. Fiecare avea senzația că în viața lui pătrunsese brusc ceva cu totul neobișnuit. Cel mai uluit dintre toți era însuși Nikitin, savantul atât de obișnuit să analizeze și să explice tainele naturii. Acum însă, nu-i venea în minte nicio explicație rațională a celor petrecute.

Toți se pierdeau în presupuneri. Tabăra se agită până noaptea târziu, când, în sfârșit, Nikitin mai potoli spiritele, declarând că în acest imperiu al mirajelor nu e câtuși de puțin surprinzător să ți se arate vedenia unui monstru de mult dispărut. După Nikitin, fantoma aceea nu putuse fi decât imaginea unui tiranozaur.

Puse în mișcare, de probă, înainte de a porni la drum lung, motoarele duduiau. O ceață viorie înăbușea prundișul cafeniu al câmpiei.

Nikitin se uită la ceas, apoi se îndreptă grăbit spre cheile înguste.

Regăsi oglinda neagră și adâncă ce-l privea nepăsătoare. Huruitul motoarelor răzbea acum dindărătul pereților stâncoși prin tăcerea străbună pripășită printre stânci. Nikitin simți nedeslușit că în el se frânge, se năruie ceva. Pândea năluca, doar, doar s-o mai ivi ca ieri, dar năluca nu-i făcu pe plac. De bună seamă că uitase când anume apăruse și venise prea târziu.

Nemulțumit și iritat, neînțelegând el singur de ce e atât de mâhnit, Nikitin zăbovi mult timp în fața grămezii de pietre care închipuiau piedestalul oglinzii. Deodată auzi în spate nisipul scârțâind. Miriam se apropia de el în grabă.

— Martîn Martînovici spune că putem pleca. Am venit să vă chem... Am vrut să mai văd o dată... – rosti precipitat Miriam, gâfâind.

— Vin imediat – răspunse nehotărât paleontologul, apoi după o clipă de tăcere adăugă: Stai puțin, Miriam!

Fata se apropie ascultătoare și începu și ea să se uite la oglinda neagră.

— Ce-ai să faci când ai să te întorci, Miriam? întrebă deodată Nikitin.

— Am să lucrez, am să studiez, răspunse scurt fata. Dar dumneavoastră?

— Și eu am să studiez dinozaurii ăștia, și am să mă gândesc... Tânărul se înecă și termină scurt: La dumneata!

Miriam lăsă capul în pământ.

— Dacă aș fi în locul dumneavoastră, m-aș strădui să dezleg misterul nălucii. Nu poate să fie un simplu miraj... spuse ea încet, după o clipă.

— Știu și eu că nu e miraj! exclamă nemulțumit Nikitin. Dar eu nu sunt decât un paleontolog. Dacă aș fi fizician...

Încurcat și necăjit pe sine, Nikitin rupse discuția și se apropie de enigmaticul strat de bitum fosilizat. Scruta stăruitor adâncurile negre și mute, în timp ce în inima lui creștea o dorință năvalnică, mistuitoare. O clipă, vălul tainic, de nepătruns, al veacurilor se dăduse la o parte în fața omului. Din miliardele de ființe gânditoare, numai el și tovarășii lui izbutiseră să arunce o privire în trecut. Și dintre toți, numai el e destul de înarmat cu cunoștințe, cu experiența muncii științifice.

Miriam are dreptate! Nikitin simți dorința irezistibilă de a dezlega această taină a naturii.

Deodată i se păru a desluși niște umbre argintii, care parcă ieșeau la suprafața bitumului din negura adâncului. Paleontologul își încordă atenția. Petele haotice se grupară repede, alcătuind o imagine neclară, dar completă: era aidoma unei fotografii de dimensiuni uriașe, prost developată. În centru zări imaginea răsturnată a tiranozaurului de ieri; în stânga lui, mult micșorați, câțiva arbori, care trebuie să fi fost gigantici; în spate și jos, ghici cu greu vârfurile unor stânci.

Nikitin strigă pe Miriam, își scoase carnetul și începu să deseneze fantastica apariție. Amândoi priveau cu sete umbrele argintii, dar imaginea nu devenea mai clară. Curând, în fața ochilor obosiți de efort, prinseră să joace pete luminoase, apoi din nou oglinda se înnegură, deveni oarbă și pustie.

Lui Nikitin îi trebui o sforțare serioasă ca să se smulgă de lângă oglinda misterioasă. Își dădea seama că ar fi trebuit să mai rămână câteva zile, s-o studieze.

Printr-un capriciu rar al sorții, avusese șansa să observe un fenomen extraordinar, de necrezut. În scurt timp, poate chiar peste câteva zile, soarele și vântul vor distruge suprafața netedă a stratului de bitum și enigma pe care nu ajunsese s-o înțeleagă va dispare pentru totdeauna. Datoria unui om de știință – dar parcă numai datorie! – sensul vieții lui este să nu-i scape nimic, nici ceea ce observă întâmplător și să împărtășească tuturor oamenilor descoperirile lui.

Or, în pofida dorinței lui, trebuia să părăsească miraculoasa fereastră spre trecut, aici în munții îndepărtați unde e atât de greu să ajungi. Nu mai putea zăbovi. Ar fi fost primejdios să amâne plecarea. Și așa stătuseră peste prevederi, ca să-și termine săpăturile. Îi aștepta drum greu la întoarcere, cu mașinile supraîncărcate. Să riște viețile ce-i fuseseră încredințate de dragul unui fenomen inexplicabil și de necrezut? Nu, nu putea.

Nikitin se întoarse repede, aproape în fugă la mașini.

Lângă „Fulgerul”, se uită încă o dată la Miriam. Stătea nemișcată lângă „Vulturul”, cu fața întoarsă spre chei. Era ultima imagine pe care paleontologul o lua cu dânsul, părăsind locul enigmei.

— La drum! strigă el, trânti portiera și-și lăsă privirile furate de jocul cristalelor scânteietoare, stârnite de mașină, aici, în valea osemintelor.

•

Lumina rece și tristă pierea prea repede în cerul plumburiu. Pe fereastra dublă se zărea un acoperiș negru, acoperit de gheață și de pete mari de nea. Hogeagul scuipa trâmbe, pe care rafalele de vânt le zdrențuiau și le spulberau.

Nikitin lăsă cartea din mână și se îndreptă în fotoliu, cuprins de o tristețe nelămurită.

Rațiunea neînduplecată a savantului nu voia să capituleze, dar undeva, în sinea lui, creștea conștiința neputinței.

Nikitin își amintea, mâhnit, că, numai datorită reputației lui fără pată nu fusese luat în râs sau acuzat că nu mai e în toate mințile. Ajutorul pe care-l ceruse fizicienilor întâmpinase o ironică nedumerire – în definitiv, câte iluzii, miraje, halucinații nu există! Și, punându-se în locul lor, Nikitin nu putu să-i condamne.

Încă din momentul când se afla acolo, în munți, în cimitirul dinozaurilor, Nikitin înțelesese că suprafața netedă a bitumului negru conservase ceva în genul unei fotografii care se reflectă, cine știe de ce, în văzduh. Dar cum era posibil să se obțină o fotografie fără plăci de bromură de argint, fără developare și fixare? Și – lucrul cel mai important – lumina difuză obișnuită nu creează nicio imagine; pentru asta e nevoie de o cameră obscură, adică un loc întunecos, prevăzut cu o fantă îngustă sau un orificiu, prin care, trecând, razele luminoase produc imaginea răsturnată a obiectului aflat în focar[58]. Ei, drăcie, și tiranozaurul din adâncul oglinzii părea răsturnat! Bine, dar…

Dezlegarea enigmei impunea un elan neobișnuit, o încordare tiranică a rațiunii și voinței, contopite într-un singur efort, în numele unui singur țel. Aștepta o inspirație salvatoare, dar aici, în traiul cotidian, obișnuit, inspirația nu venea. Ba, mai mult încă: toate câte se întâmplaseră acolo, la patru mii de kilometri depărtare, în deșert, între dunele de nisip încinse deveneau tot mai depărtate. Cui să te destăinui? Dar parcă aici, în lumina palidă și ștearsă a unei seri friguroase de iarnă, îți mai venea să crezi în fantoma aceea din Țara Mirajelor? Și Miriam… Oare nu

[58] *Focar* – punctul în care se întâlnesc razele luminoase reflectate sau refractate. (Nota red. ruse.).

cumva și ea ieșise din viața lui, oare nu ajunsese și ea același miraj de mult dispărut?

Nikitin închise ochii. O fracțiune de secundă – și fereastra întunecată, zăpada, frigul, dispărură. Cu ochii minții, Nikitin contempla, rând pe rând, alte imagini.

Pereți albi, orbitor de albi, frunzare de un verde întunecat, țesute cu fir de aur dogoritor, arâkuri șopotitoare, nori arămii de praf…

Din nou merg, legănându-se, mașinile, în duduitul ritmic al motoarelor, prin văzduhul încins, tremurător, spintecând lanțurile azurii ale straniilor miraje. Boarea fantastică, șerpuitoare, tremură deasupra unei câmpii nemărginite, arse, capătă contururi mai limpezi, tot mai limpezi și… din ea se-nfiripă chipul atât de familiar al îndepărtatei Miriam. Paleontologul sări în picioare, trântind pe dușumea fotoliul.

„Cum de nu mi-am dat seama de la început? De ce nu i-am spus-o atunci? își zicea el, în timp ce măsura odaia în lung și-n lat. Dar, mai pot să i-o spun și acum, trebuie să plec, să-i scriu…”

Nikitin nu-și putea stăpâni tulburarea; se simțea copleșit de ceva – ceva ce impunea o rezolvare imediată… Se va duce la ea, îi va spune totul. Chiar acum.

În agitația lui, făcu o mișcare stângace și lovi vertebra dinozaurului, care se odihnea aproape de marginea mesei. Osul greu căzu cu zgomot și se sparse în mai multe bucăți. Savantul se dezmetici și se apucă să strângă fărâmele împrăștiate.

Se simți rușinat, ca și când un străin i-ar fi ghicit visurile tainice. Aruncă o privire de jur împrejur, și din nou toate cele care-l înconjurau i se înfipseră ca niște săgeți în inimă. Aceasta e lumea lui – liniștită, simplă și luminoasă, deși uneori, poate, prea îngustă. Un dulap înalt, cu uși de sticlă, pe ale cărui polițe mai sunt încă atâtea comori necunoscute – vestigii ale vieții preistorice…

Pe urmă mai e și marea enigmă a umbrei trecutului. Oare e puțin pentru el, neîndemânaticul, gânditorul, veșnicul întârziat – cum îi spunea învățătorul lui? Iaca, și cu Miriam a făcut la fel: a întârziat, a întârziat fără noimă să-i spună, acolo în munții Arkarlî, în valea ierburilor cântătoare… Iar acum, cum s-o cucerească pe Miriam, când trebuie să fie stăpân pe gândurile lui, să-și consacre toate forțele științei, tocmai acum când

dezlegarea tainei trecutului reclamă atâta timp și energie? Oare va reuși, va avea destule forțe pentru toate? Dar de ce e atât de sigur că Miriam îl iubește? Dacă iubește pe altcineva?

Nikitin se calmă deodată și se așeză iarăși în fotoliu.

Mintea omului nu voia să-și plece, puternicele aripi în fața iraționalului. Fantoma dinozaurului trebuia să aibă o explicație oarecare!

Această dârzenie în cele mai grele probleme, această revoltă împotriva credinței oarbe constituie trăsătura cea mai minunată a gândirii omenești…

Și, totuși, gândurile lui Nikitin se întorceau fără voie la expediția din deșert. Își amintea totul, până în cele mai mici detalii, îndeosebi ultimele zile înainte de a se întoarce la Moscova. Și în acest moment memoria tenace a naturalistului îi veni în ajutor.

Își aminti cum așteptase la hotel mașina în ziua plecării din orașul alb. Se întinsese pe un divan lat. Fereastra camerei dădea spre strada scăldată în soare. Obloanele erau închise; în camera semiobscură, printr-o crăpătură dintre obloane, pătrundea o rază palâ de lumină.

Pe peretele opus ferestrei prinseseră a luneca niște umbre. Nikitin le urmărise involuntar și la un moment dat distinsese clar imaginea răsturnată a părții potrivnice a străzii. Se conturau cât se poate de net ramurile golașe ale plopilor, o casă scundă cu acoperiș nou-nouț, drugii de fier ai unei porți. Un om miniatural, răsturnat cu picioarele în sus, trecea în grabă, agitându-și într-un fel caraghios poalele burnusului…

În mintea lui Nikitin încolți ca fulgerul o idee: depresiunea aceea mică din munții Arkarlî, închisă, ca o căldare, adumbrită de stânci semețe… cheile acelea spre câmpia întinsă, înguste ca o crăpătură, și drept în fața lor oglinda de bitum – dar bine, asta-i o cameră obscură naturală, enormă, al cărei focar poate fi determinat prin calcule! Acum înțelegea limpede cum s-a putut produce imaginea, dar… dar esențialul tot nu-l pricepea: Cum s-a imprimat imaginea, cum s-a putut păstra de-a lungul mileniilor acel joc fulgerător de umbre și lumină? Cunoștințele lui despre fotografie nu-i îngăduiseră până acum să găsească un răspuns.

— A! Ia stai!

Nikitin sări deodată în picioare și începu să cutreiere în lung și-n lat camera.

Imaginea fusese colorată! Trebuia să studieze cu atenție teoria fotografiei în culori.

A doua zi, paleontologul, care uitase de orice altceva, studia un manual gros de fotografie în culori. Se familiariză cu teoria culorilor și studie ochiul omenesc, după care, ajuns la ultimul capitol „Procedee speciale de fotografiere în culori”, dădu deodată peste o scrisoare a lui Niepce către Daguerre[59], datând din deceniul al patrulea din secolul trecut.

„ … s-a constatat că lacul (pe bază de bitum) care acoperea placa se altera sub acțiunea luminii, că prin iluminare prin transparență, se producea ceva asemănător cu imaginea de pe un diapozitiv, și că toate nuanțele de culori se vedeau foarte clar”, scria Niepce.

Nikitin scoase un strigăt surd și strângându-și tâmplele în palme, ca și când ar fi vrut să-și domolească gândurile care o luau razna, citi mai departe:

„Când imaginea obișnuită era privită sub un anumit unghi cu raza de lumină incidentă, efectul era nespus de frumos și interesant. Fenomenul acesta ar trebui pus în legătură cu fenomenul inelelor colorate ale lui Newton: probabil că o porțiune oarecare a spectrului[60] impresionează bitumul, provocând insesizabile diferențe de nivel în grosimea straturilor”…

Pagină cu pagină se contura tot mai limpede, tot mai viguros și mai trainic firul prețios al explicației fantomei tiranozaurului.

Astfel, Nikitin află că structura suprafeței netede a plăcilor fotografice se modifică sub acțiunea undelor de lumină staționare, că aceste unde lasă urme colorate, care nu au nicio legătură cu imaginea – în negru obișnuită, rezultat al acțiunii chimice a luminii asupra bromurii de argint de pe placa fotografică. Aceste urme ale imaginilor complexe, produse de undele de lumină, chiar puternic mărite, rămân invizibile. Ele au o singură proprietate: reflectează selectiv lumina numai de o anumită culoare atunci când razele cad pe obiect într-un unghi anumit. Totalitatea acestor urme dă o minunată imagine în culori naturale.

---

[59] *Niepce Joseph* – fizician francez, inventator al fotografiei și al camerei obscure (1765-1833). *Daguerre Louis* – om de știință și inventator francez, a perfecționat metodele de fotografiere (1789-1851). (Nota red. ruse.).

[60] *Spectru* – bandă de culori diferite, ce se obțin prin trecerea unei raze luminoase printr-o prismă. (Nota red. ruse.).

Prin urmare, în natură lumina poate impresiona unele obiecte, ceea ce e suficient pentru obținerea unei imagini și fără ajutorul compușilor fotosensibili ai argintului. Or, tocmai acesta era punctul de reper care-i lipsea!

•

Nikitin iuți pasul. Zăpada se topea, de pe acoperișuri cădeau picături rare. Savantul, emoționat, grăbea spre Institut. Cele trei luni de muncă dăduseră roade: acum știa ce și unde să caute; cu ajutorul opticienilor, fizicienilor și fotografilor făcuse pași mari spre soluția problemei. Astăzi se decisese pentru prima oară să facă o comunicare în fața oamenilor de știință.

Subiectul comunicării și numele lui Nikitin adunaseră un auditoriu numeros. Paleontologul relată neobișnuita apariție a imaginii tiranozaurului și observă imediat în sală surâsuri ironice, amuzate. Nikitin se încruntă, dar continuă să vorbească rar și apăsat:

— Acest strat de bitum fosil, proaspăt descoperit, a conservat niște urme luminoase – instantaneul unei clipe din viața perioadei cretacice[61]. Razele solare, reflectate sub un anumit unghi de această oglindă neagră, au proiectat – întocmai ca un aparat de proiecție – pe coloanele de aer care produc mirajele obișnuite imaginea gigantică a unui dinozaur în poziție verticală. O contopire curioasă a imaginii cu mirajul a mărit dimensiunile urmei luminoase.

Desigur, pentru ca bitumul să fie impresionat, durata de expunere trebuie să fie foarte mare… Dar lucrul acesta este posibil: să nu uităm că în epoca aceea, cu climat tropical, lumina soarelui era intensă și că, pe de altă parte, dinozaurii puteau rămâne ore întregi nemișcați. Reptilele mari de astăzi – crocodilii, broaștele țestoase, șerpii, gușterii mari – rămân ceasuri întregi imobile, fără a-și schimba de loc poziția. Nu se pot compara cu mamiferele înzestrate cu o energie clocotitoare. De aceea, în cazul unei expuneri îndelungate, este pe deplin posibil ca o reptilă vie să-și imprime imaginea pe un obiect din natură, să se „fotografieze”, fapt demonstrat, după cum am spus, de dinozaurul pe care l-am văzut.

Am determinat locul de unde se imprimase imaginea. Savantul arătă spre o schemă mare a regiunii, atârnată pe tablă. Iată-l: se găsește la 139 de metri de poalele turnurilor de piatră.

---

[61] *Perioada cretacică* – perioadă a erei mezozoice. (Nota red. rom.).

Evident, imaginea obținută datorită unei lumini puternice sau unei anumite poziții a norilor, ori, în fine, altor condiții, fusese imediat acoperită de alte straturi următoare de bitum ce s-au prelins, căci numai în felul acesta a fost ferită de distrugere. Cutremurul exploziei a înlăturat toate aceste straturi, dezvelind imaginea întipărită pe bitumul inițial.

Nikitin se întrerupse, căutând să biruie emoția care-l cuprinsese, apoi reluă după câteva clipe:

— În definitiv, nu această stranie întâmplare este esențialul, și nici faptul că o mână de oameni au avut pentru prima oară în lume prilejul să vadă cum arată viu un animal preistoric. Din cele ce v-am spus, importantă este existența reală a imaginilor din cele mai depărtate epoci, care s-au întipărit pe roci și s-au conservat zeci sau poate chiar sute de milioane de ani. Sunt umbre reale ale trecutului ce ne parvin din abisurile istoriei, pe care mintea noastră nu le poate cuprinde. Nu am putut bănui existența acestor imagini. Nimeni nu și-a închipuit că natura poate să se fotografieze singură și de aceea n-am căutat aceste urme.

Firește, imaginile trecutului solicită coincidența unui număr atât de mare de condiții diferite, încât este de presupus că ele s-au putut produce și conserva numai în cazuri excepțional de rare. Dar să nu uităm că și timpul este o coordonată incomensurabilă și că, deci, e de admis că și numărul acestor cazuri este foarte mare! Voi da un exemplu: fiecare caz în care oasele fosilizate ni s-au conservat necesită și el coincidențe foarte rare. Asta, însă, nu a împiedicat ca numărul animalelor de odinioară, cunoscute nouă să fie foarte mare și să crească nemăsurat de repede pe măsură ce iau amploare cercetările paleontologice.

Aceste urme de lumină, aceste imagini ale trecutului se pot întipări și conserva nu numai pe bitumurile de asfalt. Ele pot fi căutate, desigur, și în unele roci mai răspândite – oxizi și protoxizi de fier, mangan și alte metale. E de mult cunoscută metoda fotografierii prin decolorare, prin descompunerea cu ajutorul luminii a unui colorant oarecare, instabil la lumină, obținându-se astfel o culoare complementară[62]. Unde trebuie căutate aceste tablouri din trecut? În acele roci sedimentare,

[62] *Culori complementare* – care rezultă din amestecul o două dintre cele trei culori principale: roșu, albastru și galben. (Nota red. rom).

despre care putem presupune că s-au format printr-o stratificare extrem de rapidă în aer liber, sau într-o apă foarte puțin adâncă. Dezvelind, fără a deteriora, suprafața inițială sau captând imaginile luminoase cu un aparat, care ușurează fixarea petelor de lumină, trebuie să învățăm a descifra urmele trecutului.

În sfârșit, e de presupus că natura s-a fotografiat de-a lungul timpului nu numai cu ajutorul luminii. Amintiți-vă următorul fenomen, încă nu pe de-a-ntregul explicat de știință: Imaginile mediului înconjurător pe care le întipărește uneori trăsnetul pe scânduri, pe sticlă, pe epiderma oamenilor asupra cărora cade. Prin urmare, este posibil ca asemenea imagini să se imprime datorită descărcărilor electrice, sau radiațiilor invizibile de felul celor de radiu.

Dacă vă veți da seama ce căutați, veți ști unde să căutați și veți găsi!…

Nikitin își încheie comunicarea. Expunerile care urmară erau pline de scepticism. Cel mai puțin convins se arătă a fi un cunoscut geolog, care, cu elocvența ce-l caracteriza, își exprimă regretul că antrenanta comunicare a lui Nikitin nu era altceva decât o „paleofantezie”, de pe urma căreia știința nu putea trage foloase. La toate aceste atacuri tânărul savant rămase, însă, nepăsător: luase de mult o hotărâre nestrămutată.

•

Loviturile metalice răsunau înfundat în marea sală. Nikitin se opri în prag. Niște reptile scunde, așezate față-n față în două vitrine, rânjeau, arătându-și dinții negri. Îndărătul vitrinelor se îngrămădeau pe ciment grinzi, țevi de oțel, buloane, scule. În mijloc, se înălțau pe niște grinzi încrucișate două bare verticale înalte – principalul reazim al unui schelet uriaș de dinozaur. Bara din spate avea niște benzi îndoite de oțel, de care doi preparatori fixau cu atenție oasele picioarelor posterioare ale animalului. Privirea lui Nikitin lunecă pe curbura lină a țevii din față, cu benzi de aramă, care avea să încadreze scheletul. Aici vor fi montate cele 83 de vertebre ale unui tiranozaur cu coloana vertebrală arcuită, de animal de pradă.

Martîn Martînovici, cu o cheie de țevi cât toate zilele în mână, balansa pe o scară dublă, cam șubredă, sprijinită de bara din față. Celălalt preparator, un om pirpiriu și ursuz, îmbrăcat într-un halat de pânză, se cățără pe partea opusă a scării, ținând o țeavă lungă în mână.

— Dacă lucrați așa, n-o să faceți mare scofală! strigă paleontologul. Fiți atenți! Nu vă fie lene să mutați schela.

— De ce să ne mai complicăm viața, Serghei Pavlovici! răspunse voios letonul, din vârful scării. Noi să nu facem treabă? Doar suntem de școală veche!

Nikitin zâmbi și dădu din umeri. Preparatorul cel ursuz introduse filetul în teul de sus, cu care se termina bara, iar Martîn Martînovici îl întoarse energic cu cheia. Țeava, care urma să constituie reazemul gâtului masiv, se răsuci și preparatorul cel ursuz se clătină, se ciocni piept în piept cu letonul pe platforma îngustă a scării și amândoi se prăbușiră. Zgomotul produs de căderea țevii înăbuși zăngănitul de sticlă spartă și strigătul de spaimă. Martîn Martînovici se ridică, frecându-și proaspătul cucui răsărit pe chelie.

— Căzătura, tot din școala veche face parte? întrebă paleontologul.

— Desigur, zise letonul, nevrând să se dea bătut. Alții s-ar fi cotonogit, pe câtă vreme pentru noi e un fleac: un geam, și nici acela de cristal… O să mutăm schela, altfel nu merge, încheie netulburat Martîn Martînovici.

Nikitin își puse halatul și veni să-i ajute. Etapa cea mai lentă a lucrului – asamblarea prealabilă a scheletului și instalarea carcasei de fier – fusese depășită. Carcasa fiind gata, le mai rămânea să monteze și să fixeze pe ea, cu ajutorul suporților, buloanelor și bridelor sudate sau înșurubate, oasele grele, și ele rodul unei munci de mai multe luni, căci preparatorii trebuiseră să le curețe de sedimente, să lipească între ele frânturile risipite și să înlocuiască cu lemn sau gips bucățile lipsă.

Carcasa fusese bine ajustată, iar retușările, în cursul montării scheletului – foarte puține. Savanții și preparatorii munceau cu entuziasm, până noaptea târziu. Toți doreau să vadă cât mai repede monstrul în atitudinea-i naturală, spăimântătoare.

Într-o săptămână terminară. Scheletul tiranozaurului, instalat pe o platformă scundă de stejar, neagră și lucioasă, ca un capac de pian, se înălța acum semeț. Labele posterioare, ca ale unei gigantice păsări de pradă, încremeniseră schițând un pas, coada lungă, desfășurată șerpuia până departe în spate. Craniul enorm încremenise la o înălțime de peste 5 metri. Botul, pe jumătate căscat, dezvelea ferăstrăul dinților rari și teribili.

Prin ferestrele înalte și boltite pătrundeau razele oblice ale soarelui scăpătat, așternând reflexe roșiatice pe vitrinele de cristal și mistuindu-se apoi în bezna postamentelor lustruite.

Nikitin, rezemat de o vitrină, examina cu ochi critic, pentru ultima oară, scheletul, căutând să descopere vreo greșeală neobservată ce ar fi contrazis legile severe ale anatomiei.

Nu, totul părea corect. Giganticul tiranozaur adus din cimitirul din deșert va fi accesibil acum miilor de vizitatori ai muzeului. Oamenii se apucară acum să instaleze carcasele pentru celelalte schelete ale dinozaurilor cu coarne și plăci – minunat rod al eforturilor expediției.

Razele reflectate de postamentul negru reamintiră pe loc paleontologului oglinda de bitum din munții Arkarlî... Da, firește, scheletul are poziția fantomei dinozaurului viu, care i se întipărise pentru totdeauna în minte, lucru care produce o impresie de firesc, desăvârșit, ceea ce nu se poate spune despre reconstituirile din alte muzee.

„Dacă stimații mei colegi ar ști după ce m-am călăuzit! își zicea, ironic, Nikitin. Dar învingătorii nu sunt judecați.”

Și din nou se îndreptară gândurile savantului, ca acul unei busole, spre umbra descifrată a trecutului. Năluca nu mai constituia o enigmă, fenomenul îi devenise clar. Dispăruse și încordarea pasionată a gândirii, revolta rațiunii în fața tainei de nepătruns a naturii. Gândirea redevenise calmă, rece și adâncă.

Savantul își dădea seama prea bine că până ce nu va demonstra întregii lumi existența reală a imaginilor luminoase din trecut, va trebui să lupte de unul singur. Probabil că nu va dispune nici de mijloace speciale și nici de timp liber, ci va fi nevoit să-și continue cercetările paralel cu munca lui de bază. Uriașă sarcină, peste puteri! Până și geologia e contra lui.

Procesele, care dau naștere rocilor sedimentare, adică stratificările care pot recepționa imaginile luminoase, numai arareori – foarte rar! – cunosc depuneri rapide de straturi consecutive. Cu atât mai rar la suprafață, spre deosebire de adâncul lacurilor și mărilor! Trebuie să găsească stratificări săvârșite suficient de repede, ca lumina să nu fi alterat imaginea inițială. Pe urmă, condițiile trebuie să semene cât de cât acelora ale camerei obscure, pentru ca pe suprafața stratului să nu fi căzut o lumină dispersată, ci o imagine luminoasă. Și câte imagini odată întipărite nu pot fi distruse de

compactare, recristalizare sau de alte modificări chimice ale rocilor sedimentare!

Ce noroc îți trebuie ca să găsești într-un număr imens de stratificări tocmai acea suprafață care, ea singură din milioane de suprafețe asemănătoare, a păstrat o imagine a trecutului!

Oare adâncul timpurilor va rămâne veșnic fără grai pentru noi, inaccesibil nouă?

Ba nu, tocmai acest adânc infinit, fără fund, al trecutului, trebuie să-i vină în ajutor. Desigur, prilejul favorabil este foarte rar, poate unul singur într-un mileniu: dacă ar fi așa, n-ai avea nicio șansă să-l întâlnești. Dar au trecut milioane de milenii și, atunci, un milion de asemenea prilejuri reprezintă un număr complet admisibil pentru observații. Și unde mai pui că pământul e atât de mare, deci numărul crește de mai multe ori!

Teritoriul Uniunii Sovietice este de sute de milioane de kilometri pătrați, alcătuit din cele mai diferite roci, care s-au format în cele mai diferite condiții. Având de-a face cu noțiuni vaste, trebuie să renunțăm la cele înguste, făurite de experiența vieții… în căutarea trecutului. Patria mea e cu mine. Oare unde aș putea descoperi noi umbre ale trecutului, dacă nu pe întinderile ei de necuprins?

Și, zicându-și acestea, Nikitin simți că în el se redeșteaptă încrederea și setea de noi cercetări, de a se avânta din nou în luptă.

În primul rând are nevoie de un aparat care să capteze lumina reflectată de un strat de rocă. Poate un aparat cu cameră, având un obiectiv cu luminozitate[63] foarte mare și în același timp cu câmp mare[64]. Apoi, e foarte importantă determinarea justă a unghiului de reflecție… Poate, cu o prismă rotativă?

Nikitin intră grăbit în biroul său, fără să mai arunce vreo privire tiranozaurului.

•

— Nu, nu pe aici, tovarășe profesor, și colhoznicul bărbos, cu fața aspră, îl opri pe Nikitin, care pășea îngândurat. Poteca asta urcă, or noi trebuie s-o luăm la stânga, spre râpă.

---

[63] *Obiectiv cu luminozitate mare* – obiectiv fotografic, care lasă să treacă o cantitate mare de lumină pentru fotografiatul rapid. (Nota red. ruse).

[64] *Obiectiv cu câmp mare* – obiectiv fotografic, care cuprinde de la mică distantă o suprafață mare. (Nota red. ruse.).

— Mai e mult până la râpele roșii? întrebă unul dintre cei ce-l însoțeau pe Nikitin.

— Apăi, până la râu, devale, să tot fie un kilometru, pe urmă încă vreo 4 kilometri, de-a lungul malului. Și ghidul porni mai departe, cu un aer preocupat.

Cărarea se îngusta, șerpuind acum printre molizi uriași. Printre trunchiurile groase, verzi-cenușii, sub crengile de jos, încovoiate și acoperite de licheni, lucea, jos de tot, fundul văii, râul, ca o puzderie de cioburi de oglindă. În văzduh plutea miros dulceag de rășină de molid, mai dulce decât al celuia de brad. Viroaga, înveșmântată în anini, se întindea ca un coridor lung, ici-colo acoperit și așternut pe jos cu scoarțe groase, arămii, de frunze veștede. Frunzele ude se făceau din ce în ce mai negre. Sub pașii lor prinse a clipoci apa. Viroaga se terminase. Cercetătorii se găseau pe malul unui râu repede și rece, care-și săpase albia printre maluri înalte și abrupte. La coturi și pe loc drept apa strălucea în soare; bulboanele, spălăcite, păreau mohorâte și reci. Mai încolo, la vreo câțiva pași, se ridica malul râpos, cărămiziu, de argilă, cu o cușmă de iarbă și buruieni pe creștet.

Micul grup ajunse la râpe și muncitorii se apucară de treabă. Brațele lor vânjoase mânuiau de zor cazmalele și târnăcoapele. Bulgări mari de argilă se rostogoleau plescăind în râu, ca nucile bătute. Oamenii înfipseră cu băgare de seamă pene, dezvelind suprafața lucioasă și netedă a unui strat de argilă. Stratul fiind puțin înclinat, Nikitin trebui să-și pună aparatul pe o platformă sus, deasupra. Terminându-și treaba, muncitorii plecară, ajutoarele savantului porniră cu undițele pe mal, în susul apei, pe când acesta rămase singur.

Orele treceau; Nikitin veghea lângă aparat, închizându-și din când în când pentru câteva clipe ochii obosiți. Era cu desăvârșire calm, sigur că nici de data aceasta nu va avea succes. De câte ori nu-și instalase aparatul, în fel de fel de locuri, rămânând cu ochii ațintiți, într-o chinuitoare așteptare, la suprafața netedă și fără viață a vreunei pietre. De fiecare dată, emoția și înfrigurarea cu care aștepta o nouă descoperire se stingeau, speranța se spulbera, dar savantul își continua cu îndârjire observațiile oricând socotea locul potrivit. La fel și acum: aproape blazat, împins doar de obligația grea pe care și-o asumase, Nikitin pândea cu aparatul stratul proaspăt dezvelit de

argilă dură, purpurie. Soarele își schimba alene unghiul, molizii vânjoși își legănau vârfurile, apa clipocea domol în rogoz. Deodată, în lumina uniformă apărură niște pete rare, întunecoase, care se conturau tot mai mult, răspândindu-se pe întregul strat descoperit. Nikitin stabili incidența imaginii cu ajutorul unei prisme rotative și obținu, în sfârșit, o vizibilitate clară.

În fața lui apăru în culori foarte deschise țărmul unei mări verzi, străvezii. Suprafața aproape ideal de plană a unei plaje cu nisip alb-argintiu se contopea imperceptibil cu apa ca de smarald. Coamele lungi ale unor valuri mici încremeniseră în zborul lor, brăzdând suprafața de cleștar a apei cu fâșii verzi-albăstrii strălucitoare. Mai în fund, fâșiile se fărâmițau în triunghiuri, crestele ascuțite ale valurilor se încovoiau, dezvăluind licărul spumei orbitor de albe. În verdele pur al apei, depărtările păreau albastre; ghiceai minunata transparență a aerului și uluitoarea strălucire a luminii.

Aproape cu teamă privea Nikitin acest colț al unei lumi nespus de clare și luminoase, dându-și seama că aceste valuri încremeniseră în razele soarelui care lumina Pământul acum mai bine de 400 000 000 de ani. Era țărmul unei mări siluriene[65]...

Imaginea dispăru foarte repede, o dată cu o deplasare imperceptibilă a razelor de soare. Lumina zilei îi dăduse naștere și tot ea o stinsese, fără ca Nikitin să fi apucat a mânui aparatul fotografic.

Savantul înnoptă în același loc, sub platformă. De-abia a doua zi, la aceeași oră, soarele putea să recheme la viață umbrele fantomatice ale trecutului.

Dar în van a tremurat savantul în umezeala nopții, nemaiștiind cum să se apere de țânțarii sâcâitori. Vara în nord e schimbătoare: dimineața posomorâtă se termină cu o ploaie. În ceața umedă savantul urmărea cu deznădejde cum apele se scurgeau șiroaie pe suprafața netedă a argilei, cum se înroșeau treptat și cum, în fine, imaginea minunată a mării siluriene se transformă în mâzgă lipicioasă, cafenie.

Îi fusese dat a doua oară să zărească umbra trecutului, să admire doar o clipă năluca minunată. Ei, bine, dacă cercetările dau rezultate, atunci trebuie să-ncerce iarăși și iarăși!

---

[65] *Perioada siluriană* – epocă în istoria Pământului, cu 400 000 000 de ani î.e.n. (Nota red. rom.).

Nikitin hotărî ea de acum înainte să caute umbra trecutului pe pereții peșterilor, care sunt camere obscure, naturale, iar pe deasupra feresc de capriciile timpului, de variațiile luminii solare imaginile întipărite. După trista experiență, își va pregăti aparatul din timp, înainte de a face observațiile. Numai așa trecutul nu-i va mai scăpa. O să caute în peșterile puțin adânci, pe suprafețele calcaroase, unde va găsi substanțe care se descompun sub influența luminii.

•

Pe apa uleioasă se târau trâmbe de ceață cenușii, care mai învăluiau țărmul, în timp ce povârnișurile abrupte ale munților cerniți prindeau a se mistui în primele raze ale răsăritului. Prora teșită a bărcii greoaie, acoperită cu pânză de cort, țintea spre un perete de stâncă depărtat, care aținea calea râului lat.

Apele repezi și tăcute degajau un frig pătrunzător. De departe răzbătea un vuiet apăsător. Nikitin stătea în picioare pe scândurile lunecoase de la pupa, lângă cârmaci, care se ținea zdravăn de țărușii de lemn bătuți în vâsla ce slujea de cârmă.

Cârmaciul își frecă stângaci nasul înroșit cu mâna înmănușată.

— Asta-i Bolloktas-ul care urlă, zise el răgușit, apropiindu-se de Nikitin. Pragul cel mai strașnic!

— După cot? întrebă acesta fără grabă.

Cârmaciul încuviință ursuz din cap.

— Acolo e peștera? reluă Nikitin. Pe malul stâng?

— Chiar acolo vrei să acostăm? grăi neliniștit omul cu vocea răgușită.

— Da, altă soluție n-avem; nu putem străbate povârnișurile de pe mal, răspunse ferm savantul.

Pe suprafața apei începură să se umfle valuri lungi, turtite. Barca, o ladă greoaie, cu fundul plat și prora triunghiulară, începu să se legene și să-și afunde botul. Sub proră plescăia apa. Vuietul se apropia, creștea; stâncile înalte hăuiau. Ai fi zis că pietrele însăși urlau a moarte, ca să-i prevină pe venetici de inevitabila lor pieire.

Cârmaciul dădu un ordin și vâslașii începură să tragă cu nădejde la ramele grele. Barca coti, afundându-și prora. Râul pătrundea într-un defileu stâncos îngust, ce-l strângea ca în chingi. Stâncile gigantice, înalte de vreo patru sute de metri, se ridicau semețe și se apropiau tot mai mult unele de altele. Albia

râului părea acum un mare triunghi, al cărui vârf alungit se pierdea în cotul apei. La baza triunghiului, o volbură de spumă trăda prezența unei stânci izolate; mai încolo, triunghiul era întretăiat de alte stânci ascuțite ca niște colți negri, în jurul cărora apa fierbea și clocotea. Și mai departe defileul se umplea de valuri ascuțite, încremenite parcă de zborul lor, ca o herghelie de cai albi și nărăvași, ridicați pe picioarele dinainte, ce se străduiau să-și croiască drum printre pereții drepți și întunecoși. La stânga, în peretele de piatră, mușca un golf semicircular destul de larg, care curba latura stângă a triunghiului. Într-acolo izbea cu furie curentul principal al râului, zvârlind în sus nori de stropi strălucitori.

Nikitin lăsă binoclul și se apucă de cârmă, ajutând cârmaciului. Stânca din mijloc se apropia năvalnic de ei, vuind asurzitor. Barca trecea nu pe firul apei, ci prin locul cel mai primejdios, prin stânga, căci altminteri forța de nebiruit a apei ar fi aruncat-o spre șirul de stânci și în peșteră n-ar mai fi ajuns decât... la anul. Adică niciodată, fiindcă expediția își încheiase lucrările și acum trebuia să se întoarcă grabnic.

— Dă-i, dă-i! urla cârmaciul.

Barca se înălță în zbor pe coama unui val. Îndărătul stâncii apa se prăvălea într-o groapă întunecoasă și adâncă. Barca se prăbuși în ea. Fundul se izbi cu zgomot înfundat de un bolovan; o smucitură a cârmei fu cât pe ce s-azvârle în apă pe Nikitin și pe cârmaci, dar amândoi se rezemaseră cu nădejde în vâsla de cârmă și rămaseră în picioare. Barca făcu o întorsătură și acum zbura în unghi obtuz spre mal, către înfricoșătorii colți de piatră. Apa și spuma năvăleau înăuntru, iar barca sălta și se smucea cu desperare pe valurile înalte.

— Dă-i, dă-i! zbieră răgușit cârmaciul.

Vâslașii, muncitori și membri ai expediției lui Nikitin, uzi de apă și sudoare, smuceau din răsputeri vâslele care nu le mai dădeau ascultare. Cei mai puțin încercați, așteptând cu groază catastrofa, nu-și luau ochii de la îndărătnicul lor șef, a cărui față, acoperită de barba-i neagră, li se părea înfricoșătoare.

Nikitin stătea cu picioarele larg rășchirate pe scândurile ce se cutremurau, măsurând și calculând în gând distanța care-i mai despărțea de linia albă înspumată – limita contracurentului reflectat. Tot într-acolo privea și cârmaciul, mușcându-și buzele. Barca își încetini cursa, apoi se smuci din nou înainte și se

năpusti drept în apa clocotitoare. Îți venea să închizi ochii și să te faci ghem; încă o clipă, și vasul se va face țăndări, izbindu-se de stânci. Dar barca își încetini iarăși mersul, apoi, cu o smucitură bruscă, se opri și, prinsă de contracurent, intră în apa neagră și adâncă ce scălda domol poalele stâncilor de gnais, pogorâte aproape vertical în râu.

Nikitin oftă ușurat. La urma-urmei cercetarea peșterilor Bolloktas-ului, care impunea atâtea riscuri, nici măcar nu făcea parte din misiunea expediției sale și dacă în goana lui după umbrele trecutului s-ar fi întâmplat o nenorocire, atunci… Dar barca și acostase, izbindu-se ușor de stâncă. Cârmaciul sări și legă parâma de o piatră mai mare.

— Bine ați venit, tovarășe șef! glumi cârmaciul, înclinându-se în fața lui Nikitin.

— Strașnic am trecut, recunoscu acesta.

— Rusește, la sigur! i-o tăie cârmaciul.

Peretele abrupt se înălța cam la vreo sută cincizeci de metri deasupra bărcii. Mai sus, povârnișul forma o treaptă, o platformă lungă, care urma în semicerc conturul malului. Deasupra platformei, povârnișul devenea lin. La poalele lui se căscau nouă guri negre – intrările în peșteri. Întregul povârniș era înveșmântat cu pini stufoși și mușchi alb și uscat, cu care se hrănesc cerbii.

Nikitin, împreună cu tovarășii săi, reușiră fără multă trudă să debarce întregul echipament necesar. Tot restul zilei, paleontologul și-l petrecu prin peșteri, până ce se convinse că presupunerile sale fuseseră întemeiate.

Într-o peșteră, pe peretele din fund, de un verde-gălbui intens, concrețiunile subțiri și netede se stratificau succesiv. Nikitin nădăjduia că impuritățile de săruri de fier și crom, modificate sub acțiunea luminii, putuseră păstra într-un strat oarecare imaginea luminoasă a acelei epoci – de acum vreo 60 000 de ani – când țâșneau aici izvoarele termale și activitatea vulcanilor încă nu încetase cu totul.

Ajutoarele sale curățiseră intrarea. Orificiul rotund lăsa lumina să pătrundă până în fundul peșterii, care acum semăna de-a binelea cu interiorul unui aparat fotografic.

Nikitin se apucă de treabă cu nemărginită răbdare și minuțiozitate. Dezvelea strat după strat, după ce examina

suprafața fiecăruia cu ajutorul unei lămpi cu magneziu special construite.

Savantul întorcea când lampa, când prisma, schimbând unghiul fascicolului de lumină și de reflecție, dar nici urmă de imagine pe geamul aparatului. Munci așa toată noaptea, dar, îndârjit de insucces, nu simți oboseala. Lumina orbitoare îi juca prin fața ochilor; rezerva de magneziu era pe sfârșite.

Încă o vară pierdută, tocmai acum, când fusese destul de bine înarmat ca să capteze umbrele trecutului!

Studiase și înlăturase vreo zece straturi; mai rămăsese unul, foarte subțire. Lui Nikitin îi păru că acest strat – al unsprezecelea – este mult mai neted decât toate celelalte.

Savantul aprinse din nou lampa, răsuci de câteva ori becul sferic și în aparat apăru o imagine rotundă, confuză; în colțul drept, o umbră cenușie, neclară, semănând cu un corp omenesc încovoiat, străjuit de o linie oblică în stânga – niște pete vagi conturând ceva rotund, nedeslușit. Nikitin reglă aparatul, dar imaginea nu deveni mai clară. Își dădea seama că se află din nou în fața unei umbre a trecutului, dar atât de neclare, încât i-ar fi fost greu s-o descrie, necum s-o fotografieze. Nikitin turnă o nouă cantitate de magneziu și intensifică la maximum lumina. Da, nu încape îndoială, era figura unui om. Deci, secretul consta în intensitatea luminii. Deși magneziul produce un spectru aidoma celui solar, lumina sa nu este destul de puternică. Numai soarele atotputernic poate reînvia umbrele cărora tot el le-a dat viață! Apoi, nici aparatul lui nu e prea sensibil – e prea rudimentară această construcție care imită camera fotografică.

Lampa, supraîncălzită, răbufni o ultimă dată și se stinse. În beznă se contură clar orificiul rotund al intrării în peșteră... Se făcea ziuă! Calmul obișnuit îl părăsi pe savant: izbi cu pumnul în aparatul care nu avea nicio vină.

Nikitin fu cuprins de o furie cumplită. I se părea că-i lipsește aerul; se repezi afară, se izbi cu capul de boltă și căzu în genunchi. Lovitura îl dezmetici puțin, dar nu potoli mânia ce fierbea în el. Căta cu ochii injectați la blocul de piatră care atârna deasupra intrării. Da, lampa lui nu făcea două parale! Dar o să vadă umbra trecutului la lumina soarelui. Avea mereu asupra sa amonal, ca să dezvelească la nevoie straturile, aruncând în aer rocile de deasupra.

Paleontologul examină cu atenție peretele superior și observă mai multe crăpături verticale, lungi, care străbăteau blocurile de gnais. Era o nimica toată să înlăture această cortină de piatră!

Savantul vru să coboare pe mal, unde înnoptaseră tovarășii lui de drum, dar se răzgândi și se întoarse în peșteră. Acolo, stabili unghiul de incidență a luminii lămpii cu suprafața stratului de calcar, și cu ajutorul busolei determină direcția. Minunat! Soarele va pătrunde aici între orele două și trei după-amiază. Avea timp să doarmă ca lumea. Ochii îi erau atât de obosiți, încât nici la lumina soarelui n-ar fi putut vedea ceva.

Dimineața făgăduia o zi frumoasă.

•

De îndată ce praful exploziei se risipi, Nikitin, ținându-și cu greu echilibrul pe frânturile de piatră, se apucă să-și instaleze în grabă aparatul. Peretele verde, neatins de explozie, păstra un luciu umed în lumina strălucitoare a zilei.

Nu, acum nu se va mai lăsa păcălit – strângea bine în mână caseta[66], dinainte pregătită. De cum va apare pe geamul aparatului imaginea zămislită de soare, el va regla distanța și va introduce imediat caseta. O fotografie reușită ar demonstra existența și, mai mult decât atât, posibilitatea conservării și transmiterii umbrelor trecutului. Ce cotitură hotărâtoare pe această cale anevoioasă! De acum înainte nu va mai fi singur! Ce înseamnă eforturile unui singur om în comparație cu munca armonioasă a mai multora, o știe bine oricine a încercat să deschidă drumuri noi în știință sau tehnică.

Nikitin se uită la ceas: era două și douăzeci și trei de minute; se lipi de geam, cuprinzând în mâna crispată șurubul prismei. Din nou, clipele treceau greu; acum însă, era cu totul altceva: acum era sigur că va vedea trecutul.

Soarele își schimba agale poziția. Nikitin uită de restul lumii.

Deodată, în dreapta, apăru umbra cea cenușie și încovoiată și căpătă conturul clar al unui corp omenesc. O linie oblică profila o suliță.

Cu capul vârât între umerii lați, cu mușchii umflați, încordați, omul se așezase pe o piatră – încovoiat, cu sulița lungă aplecată în față. Fața lată, brăzdată de cute, era pe jumătate întoarsă spre Nikitin, dar ochii cătau spre munții tociți, albăstrii,

[66] *Casetă* – cutie cu capac mobil, care conține o placă sau un film fotografic. (Nota red. ruse.).

împăduriți, care răsăreau de după platforma povârnișului. Nikitin reuși să zărească un păr des și răvășit încadrând o frunte destul de înaltă, pometții proeminenți, fălcile puternice. Savantului i se păru că citește pe chipul omului o îngândurare chinuitoare, plină de îngrijorare, ca și când s-ar strădui să arunce o privire în viitor. Toate acestea le văzu Nikitin în câteva clipe. Deși ardea de nerăbdare să surprindă și alte detalii ale tabloului, paleontologul nu mai putea zăbovi: îi trebuia neapărat fotografia. Nikitin introduse la iuțeală caseta și vru să tragă capacul, dar nu mai apucă să facă mișcarea: luciul peretelui neted se stinse dintr-o dată, în jur se făcu întuneric. Nikitin întoarse capul spre gura peșterii și văzu un nor greu acoperind soarele. După el veneau în rânduri strânse, lungind vârfurile unor vulcani stinși, alți nori plumburii, amenințători, prevestind o ninsoare abundentă.

Cu desperare căta savantul la cer. Dacă ninge, n-o să mai vadă nimic, urma atât de delicată se va șterge fără doar și poate.

Tăinuind în adâncul sufletului un rest de speranță, Nikitin lăsă aparatul pe loc, îl acoperi cu mantaua de ploaie și porni agale spre corturi, împleticindu-se ca un om beat. Acest accident stupid, acest nou insucces îi picura în suflet otravă, îi vlăguia trupul.

Tovarășii săi își întrerupseră discuția când îl văzură pe Nikitin atât de abătut, trântindu-se jos: nu mai cutezară să vorbească decât cu jumătate de voce, ca la căpătâiul unui grav bolnav.

Printre stânci se tânguia vântul, fulgii mari își începură cadrilul.

Nikitin își turnă un păhărel, îl dădu pe gât și ceru să i se aducă aparatul de sus. Pierduse orice nădejde că va mai vedea omul preistoric, iar, pe de altă parte, nu mai puteau zăbovi niciun ceas. Trebuia să se stăpânească; dacă întârziau, barca avea să fie prinsă între sloiurile de gheață, mai jos de praguri, în taigaua pustie.

În zori, de cum vulcanii stinși își profilară pe cer piscurile, oamenii prinseră a forfoti, strângând lucrurile.

Parâma plescăi ușor, căzând în apă. Barca înainta aproape imperceptibil spre granița de spumă a curentului principal. Deodată, prinsă parcă de mâna unui uriaș, mica ambarcațiune se smuci înainte și se năpusti în chei, unde, mugind și

spumegând, valurile o prinseră și o săltară ca pe o coajă de nucă.

•

Lampa prefira prin abajurul înalt un cerc de raze pale pe biroul plin de cărți. Cabinetul spațios era cufundat în semiîntuneric. La masă ședea nemișcat, cufundat în gânduri, Nikitin.

De trei ani nu mai cunoștea liniștea... Munca lui de altădată, care i se părea astăzi atât de calmă și de luminoasă, îl chema iarăși să-i consacre toate forțele. Iar el nu se simțea în stare și oscila mereu între preocuparea cea nouă și cea veche, încercând să-și îndeplinească conștiincios sarcinile ce-i reveneau, în timp ce întreaga lui ființă tânjea după umbrele trecutului. În anii aceștia surprinsese de două ori trecutul, în două rânduri îi fusese dat să vadă ceea ce nimeni n-a văzut vreodată. Și e tot atât de departe de țel ca și în clipa aceea de neuitat din munții Arkarlî. Nici aparatul nu e bun, e prea grosolan.

De bună seamă că săvârșise o greșeală.

Nikitin aprinse lampa din tavan și, clipind des, începu să strângă hârtiile răvășite. Aruncă o privire spre aparatul plin de lovituri și zgârieturi, care odihnea pe o măsuță anume. O clipă avu senzația caraghioasă că între el și obiectul acela neînsuflețit e o mare asemănare, zâmbi cu amărăciune, apoi ieși din cabinet.

Muzeul era cufundat în întuneric. Cabinetul lui se afla la capătul sălii uriașe, plină cu vitrine și schelete de animale fosile. În prima clipă, Nikitin, venit de la lumină, nu putu desluși nimic. Cunoștea și cu ochii închiși culoarele dintre vitrine, dar mai știa că în unele locuri ieșeau primejdios de mult în afară coarne și boturi căscate de ale scheletelor, instalate pe postamente descoperite. În întuneric putea să se lovească sau, mai rău, să sfărâme oasele fragile.

Savantul se opri și așteptă până ce ochii se vor obișnui cu bezna. Iată că geamurile vitrinelor prinseră a luci, oasele negricioase ale scheletelor se cufundau însă mai departe cu sala întunecoasă, care părea goală. Obișnuința îndelungată îl făcea să simtă prezența invizibilă a lumii fără viață din muzeu. O senzație stranie îl cuprinse în fața acestei săli pline de fantome, de lucruri palpabile, dar nevăzute.

Porni mai departe, supărat pe ochii săi atât de imperfecți. Doar fiecare lucrușor de aici îi era cunoscut, știa cum arată și unde e, dar nu vedea nimic. Întocmai ca umbrele trecutului! Scheletele există și totuși nu există pentru ochi, fiindcă e prea puțină lumină...

Paleontologul se opri brusc: comparația cu umbrele trecutului îl surprinse. Ce naiv era când își punea nădejdea numai în ochii săi! Cum fusese în stare să uite că, în marea majoritate a cazurilor, urmele cele mai slabe ale razelor de lumină nu pot reflecta decât o cantitate infimă de lumină, imperceptibilă pentru aparatul de care dispunea! Din pricina asta, nici lumina artificială nu putea revela pe de-a-ntregul barem imaginile mai bine întipărite. Câte umbre slabe nu i-au scăpat!

Nikitin se simți rușinat. El, savantul, construise un aparat rudimentar, ca un diletant. Uitase forța tehnicii moderne, care concepe aparate ce pot înregistra cele mai infime cantități de lumină!

Frământat de aceste gânduri, paleontologul înainta încet prin sala cufundată în întuneric și pas cu pas i se întregea în minte un aparat de altă concepție. O să ceară din nou ajutorul fizicienilor și tehnicienilor. Lumina reflectată de imagine trebuie s-o capteze nu direct, ci cu ajutorul unor celule fotoelectrice sensibile, care să transforme lumina în curent electric, să-l amplifice și apoi să-l preschimbe iarăși în lumină, vizibilă de astă dată ochiului.

Redarea fidelă a culorilor va naște o seamă de greutăți, dar și aici sunt posibile diverse combinații. Contururile pot fi întărite, iar culoarea se va obține din reflectarea directă.

Nikitin atinse cu umărul o vitrină și se dădu repede la o parte... Firește, mai e multă bătaie de cap, totuși cheia problemei parc-a găsit-o. „Dacă reușesc să construiesc un asemenea aparat, își depănă el mai departe firul gândurilor, nu-mi mai e frică de nimic. În aer liber am să ridic o baracă cu lumină artificială. Iar sub pământ, nici vorbă că e mai ușor!... Atunci umbrele trecutului vor fi aici! Și paleontologul strânse degetele în pumn. Cu câteva celule fotoelectrice pot regla cum vreau aparatul, mărindu-i sau reducându-i sensibilitatea la diferite raze ale spectrului.”

•

Mecanicul cel tânăr, șugubăț, se dădu mai aproape de inginer, care conducea spre mină un grup de oameni, de bună seamă nemaiumblați prin subteran.

— Cum să-i cobor, Andrei Iakovlevici? întrebă în șoaptă acesta. Rapid sau mai domol? și mecanicul îi făcu semn cu ochiul spre noii veniți.

— Ce-ți trece prin cap!? se înspăimântă inginerul. Ăsta-i un savant vestit! și arătă pe furiș spre Nikitin, care rămăsese mai în urmă. Ai să le strici și aparatul… Să nu cumva… termină el amenințător.

Nikitin, care avea auzul fin, surprinsese această scurtă convorbire, neînțeleasă pentru neinițiați, și se grăbi să intervină.

— Fie și rapid și mai domol! se adresă el cu voce tare mecanicului. Nici eu și nici aparatul nu vom păți nimic. Mi-ar plăcea să-mi amintesc de trecutul meu! Iar băieții mei n-ar strica să se deprindă.

Mecanicul se uită stingherit la savant, apoi un zâmbet larg înflori pe fața lui și omul dădu din cap.

Colivia prinse a coborî lin, dar deodată se repezi în jos, de parcă s-ar fi rupt cablul. Picioarele se dezlipiră de podea, respirația li se tăie, inimile voiau parcă să iasă prin gâtlej. Colivia se prăbușea din ce în ce mai repede, apoi, deodată, căderea ei se-ncetini tot atât de brusc. O greutate enormă lipi pe oameni de podea. Mâini nevăzute încinseră pe fiecare cu chingi late, ce-i strângeau fără milă.

Senzația aceasta dură o frântură de secundă, și din nou podeaua le fugi de sub picioare, corpul deveni imponderabil, iar inima crispată se repezi în sus.

— Uf! icni ajutorul lui Nikitin.

Dar colivia își și încetini căderea tot mai mult, tot mai mult, până ce se opri la unul din cele mai adânci orizonturi ale minei.

— Lua-i-ar naiba! bodogăni ajutorul, cercând să-și stăpânească tremurul genunchilor.

Nikitin râse sfidător, spre indignarea speriaților săi colaboratori.

Paleontologul cobora în mină cu neobișnuită încredere în succes. Cauza erau atât aparatul reconstruit, cât și faptul că minerii descoperiseră aici un strat de bitum fosilizat, aidoma oglinzii negre, care-i arătase pentru prima oară năluca dinozaurului. Pe urmă… scrisoarea proaspăt primită.

Nikitin zâmbi fără voie, reamintindu-și rândurile puține. Erau de la Miriam, care nu uitase nici umbra trecutului, nici pe el.

Scria că după un an avusese prilejul să mai vadă o dată zăcământul de asfalt. Oglinda neagră se ștersese, dar nimic nu putea șterge impresia pe care i-o produsese atunci fantoma dinozaurului, ce i se întipărise adânc în suflet... Reușise să trezească interes pentru umbra trecutului la un cercetător talentat – Karjaev. Acum prospectau straturile în care sperau să descopere urmele razelor de lumină.

Nu-i scrisese mai din vreme, deoarece probabil că el nu simțise nevoia – aici, Nikitin deslușise printre rânduri un reproș ascuns – dar ea îi urmărise tot timpul activitatea și nu-și pierduse încrederea în reușita operei lui. Acum însă descoperiseră niște straturi interesante și-l ruga să vină la ei.

Nikitin nici nu apucase să-și dea seama cât de importantă era pentru el scrisoarea. Nu prea avusese timp să se gândească în ultima zi a preparativelor pentru această nouă cercetare. Își recăpătase însă vioiciunea tinerească de odinioară, lucru care mira foarte pe cei din jurul său.

•

Dintr-o galerie direcțională veche venea miros de ars, care le gâdila gâtlejurile. Auzeau freamătul lin al aerului aspirat de un ventilator puternic. Nikitin hotărî să înceapă cercetările de cum vor fi pușcate găurile de mină, perforate după indicațiile lui. Aici, în vechile galerii, departe de forfota locomotivelor electrice, de huruitul vagonetelor, de lumina vie a lanternelor, domnea o tăcere de moarte. Bezna de nepătruns din subteran învălui pe cei ce înaintau, contopindu-se cu negrul intens al pereților de cărbune.

Undeva, abia se auzea susurul apei care se scurgea, în depărtare trosneau la intervale stâlpii de susținere, amintind minerilor povara apăsătoare a rocilor.

— Cine a descoperit cotloanele astea minunate? întrebă Nikitin cu jumătate de voce pe ajutor, care pășea alături.

Acesta făcu un semn cu capul spre un bătrânel scund, care încheia grupul împreună cu inginerul.

— E un meșter miner cum rar întâlnești, cunoaște fiecare strat din toate abatajele. Fără el, am fi orbecăit ani de zile prin aceste galerii fără sfârșit...

Paleontologul se uită cu recunoștință mută la bătrânul miner.

În față apăru, albicioasă, o colonadă curată de stâlpi de susținere noi. După numărul lor îți puteai da seama că galeria de circulație sfârșește cu o încăpere spațioasă. Într-adevăr, pereții negri se îndepărtară, lăsând între ei un spațiu mare și gol, cu tavanul înalt.

Ajutoarele lui Nikitin zăboviră un timp cărând voluminosul aparat printre stâlpi. Inginerul păși înainte și ridică sus de tot lanterna puternică. Un pachet de șisturi de cărbune, zdrențuit de pușcări, îi înconjura pe cercetători, amenințându-i cu nenumărate proeminențe ascuțite, lucioase ca oțelul…

Intrarea în încăpere era străjuită de ambele părți de trunchiuri turtite și groase, ușor înclinate. Incrustate parțial în masa de cărbune, ele se deosebeau numai prin desenul rombic al scoarței. Pe jos își întinseseră rădăcinile răsfirate, aidoma unor păianjeni uriași, niște cioate cât toate zilele. Rădăcinile, învăluiau arhaicul culcuș ce le slujea de reazem din vremuri de mult apuse. Cioatele erau retezate toate la același nivel – nivelul apei într-o pădure înecată din carbonifer[67]. În trunchiurile mari, ce se păstraseră rânjeau sinistru scorburi enorme.

Acest colț de pădure, lipsit de viață, prefăcut în cărbune și calcar, te apăsa prin bătrânețea lui. Oamenii simțeau parcă deasupra capetelor nu un strat de roci gros de două sute de metri, ci hăul aproape material al sutelor de milioane de ani, care s-au scurs peste aceste buturugi și trunchiuri.

La capătul camerei, un morman de șisturi prăvălite însemnau locul unde se pușcase. Deasupra lor lucea oglinda piezișă, neagră-brună, a unor concrețiuni solidificate de bitum. Acesta era stratul care trebuia cercetat și care se depusese pe versantul abrupt al unui deal din pădurea carbonizată.

Curând, raza albă și strălucitoare a lămpii cu magneziu se înfipse în strat și Nikitin reglă focarul camerei de reflecție. Tulburat, savantul tuși și spuse răgușit:

— Să-ncercăm…

Ce avea să le spună această față a stratului, aleasă cu atâta grijă? Paleontologul conectă celulele fotoelectrice și mări intensitatea curentului. Întoarse șurubul prismei și privi din nou în aparat. Roca nu mai părea neagră: pe fondul cenușiu și transparent apărură dungi verticale, confuze.

---

[67] *Perioada carboniferă* – epocă din istoria Pământului de acum aproximativ 350 000 000 ani. (Nota red. ruse.).

Cu răbdare și băgare de seamă, savantul reglă aparatul până când apăru cu o nemaivăzută claritate a patra umbră a trecutului ce-i fusese dat s-o descopere – umbra pe care o vor vedea acum mii de oameni!

Nikitin contempla un luminiș, din desișul pădurii inundate. Trunchiurile arborilor, de un cenușiu pal, cu coaja crestată în romburi mici, înconjurau o apă neagră, uleioasă. Fiecare copac se despărțea sus, într-un unghi, în două ramuri groase, care dispăreau în umbra deasă a coroanelor înghesuite. Un trunchi gros, solzos zăcea de-a curmezișul apei, sprijinit în stânga pe o moviliță acoperită cu plante ciudate, asemănătoare ciupercilor, ale căror cupe viorii, înalte și înguste, presărau solul roșu și umed. Reverele cărnoase ale cupelor lăsau să se întrevadă un interior galben, uleios. Dincolo de moviliță, deasupra lujerelor îndoite și fără frunze, era un luminiș deasupra căruia plutea o ceață bătând puțin în trandafiriu. În față, din ceață, ieșea o frântură de cracă goală și zgârcită, pe care se ghemuise, cu capul tras între umeri, o ființă vie, necunoscută.

Scrutând imaginea, Nikitin tresări: de sub ciupercile violete, care-i ascundeau trupul, ieșea un cap lat, parabolic, acoperit cu o mucoasă brună-viorie. Ochii enormi și bulbucați priveau țintă la Nikitin, fără expresie, aspri și haini. Din maxilarul inferior, dezgolit ici-colo, ieșeau la iveală colți enormi. În dreapta se prefirau, luminând întregul tablou, raze pale ca mărgăritarul. Văzduhul părea negricios, ca un geam transparent, dar afumat…

Nikitin cătă îndelung prin această fereastră fermecată la trecut, la viața lumii din carbonifer. Trei sute cincizeci de milioane de ani se așternuseră între prezent și vremea când, printr-un capriciu neașteptat, razele de lumină își puseseră aci amprenta. Ce clar se vedeau ochii răi ai nemaivăzutei creaturi, ciupercile cu cupe viorii, apa încremenită, văzduhul cenușiu și straniu! Proiectorul fâșâia încet, oamenii gâfâiau…

Nikitin simți că înnebunește. Se depărtă brusc de aparat. Pereții de cărbune reali, sfâșiați brutal, buturugile străvechi – poate vestigiile arborilor aceia pe care-i vede acum vii și supli în aparat… Chipurile îngândurate ale celor din jur… Savantul izbuti să se domine, pregăti în grabă camera și luă câteva fotografii în culori.

•

Pe masă zăcea un vraf de copii după articolul lui și la fiecare era anexată o reproducere în culori a umbrei trecutului, în sfârșit surprinsă. Semnând ultima copie, din cele ce trebuiau expediate, paleontologul răsuflă adânc.

De mult nu se mai simțise atât de ușurat și radios.

Acum, pe calea deschisă de el vor păși mulți alții, mai tineri, mai talentați poate. Prima pagină a cărții tainelor trecutului fusese întoarsă. S-a terminat cu solitudinea pe acest drum lung și anevoios! Dar oare se simțise singur?... În muncă îl ajutaseră, în afară de colaboratorii săi, zeci de oameni care păreau cu totul străini de știință.

Chipuri cunoscute prinseră a se perinda prin fața savantului. Iată-i pe minerii, pe muncitorii de la carierele de piatră, colhoznicii, vânătorii. Toți aceștia, încrezători și dezinteresați, care nu-l sâcâiseră cu întrebări, care respectaseră în el pe savantul cunoscut, îl ajutaseră să descopere și să concretizeze odată pentru totdeauna umbra trecutului.

Înseamnă că muncise și se folosise de sprijinul lor pe datorie... Da, dar acum își plătise datoria – iată de ce se simțea atât de ușurat!

Nikitin își aduse aminte de câte ori se lăsase pradă, în același cabinet, desperării și neîncrederii, întrebându-se dacă și-a ales bine drumul în viață.

Savantul surâse, compuse repede textul telegramei pe care avea să i-o trimită lui Miriam, înștiințând-o că pleacă a doua zi. Încrederea în viitor îl copleșea de bucurie. Nu, nu greșise, nu irosise în zadar ani de strădanii în lupta grea cu tainele naturii!

• CĂUTĂTORII DE DIAMANTE

Directorul general dădu la o parte cu un gest de enervare scrumiera plină de mucuri și se uită încruntat la interlocutorul său.

Slab, pipernicit, cu țăcălie albă, acesta dispărea aproape cu totul într-un uriaș fotoliu de piele, strângând picioarele sub el. Ochii lui scânteiau îndărătul ochelarilor, trădând o încăpățânare căreia nimic nu-i putea veni de hac.

— De trei ani stă expediția în Evenki, și niciun rezultat! se stropși directorul general.

— Cum, niciun rezultat? Dar kimberlitele[68]?

— A, fiindcă veni vorba de kimberlite, știi dumneata că academicianul Cerneavski a pus concluzii negative? El nu recunoaște că această rocă ar fi kimberlit. Și, în definitiv, Serghei Iakovlevici, eu unul m-am lămurit. Regiunea este enormă și nu e studiată aproape de loc. Expediția costă mult, mai ales după ce i-ai adăugat și o echipă de cercetări gravimetrice[69]. Iar rezultate – ioc! Insist ca lucrările să înceteze! Institutul nostru are multe alte sarcini mai urgente de îndeplinit și nu ne putem permite luxul de a cheltui sume atât de mari pentru cercetări care nu dau niciun rezultat practic. Și cu asta basta…

Directorul general făcu o strâmbătură de nemulțumire și aruncă țigara. Directorul institutului, profesorul Ivașențev, se îndreptă brusc în fotoliu:

— Dumneata vrei să renunți la cercetări care ar aduce țării milioane – și nu numai economii, ci și venituri directe din export!

---

[68] Kimberlit – rocă compactă, tufoasă, din categoria celor ultrabazice, adică conținând mai puțin cuarț și mai mult fier și magneziu. (Nota red. ruse.).

[69] Cercetări gravisnetrice – metodă de căutare a zăcămintelor, bazată pe modificarea forței de atracție a pământului, cauzală de prezența zăcămintelor. (Nota red. rom.).

— Deocamdată nu ne-au adus decât ponoase. Dar de ce să ne mai pierdem timpul: ți-am spus că sunt lămurit. Hotărârea mea este definitivă.

Și directorul general se ridică. În fața lui, profesorul părea un omuleț lipsit de apărare. Se ridică și el din fotoliu, fără o vorbă, și-și îndreptă ochelarii. Apoi bolborosi ceva neînțeles și întinse directorului general o piatră rotundă.

— Am mai văzut-o, i-o reteză acesta. Râul Moiero, râul Moiero! De trei ani numai asta aud! Și roca de grikvait[70] mi-ai mai arătat-o de câteva ori.

Profesorul se încovoie deasupra servietei, încercând zadarnic să manevreze încuietoarea care refuza să i se supună.

Directorului general i se făcu milă de savant. Se apropie de el și-i spuse, de data asta blând:

— Serghei Iakovlevici, trebuie să recunoști că am dreptate. Drept să-ți spun, nu înțeleg de ce perseverezi în chestia asta...

— E ușor să decizi imparțial când ceva ți-e indiferent, îl întrerupse Ivașențev, dar eu nu pot fi imparțial. Înțelege odată, că eu cred în asta din tot sufletul, cu toată ardoarea! Niște întinderi colosale, puțin studiate și greu accesibile – atâta tot stă între concluziile teoretice și demonstrația practică. Dumneata ai să spui, desigur, că asta e destul ca să renunți la un lucru. Știu, știu: banii statului și, mă rog, toate celelalte... Profesorul începu să se aprindă, deși directorului general nici prin gând nu-i trecea să-l contrazică. Cunoști legea de fier a economiei? Ca să câștigi un milion trebuie să cheltuiești 700 000! Or, noi ne așteptăm la sute de milioane...

Și zicând acestea, Ivașențev se îndreptă spre ușă.

Directorul general îl urmări cu privirea, clătinând din cap.

Întors la institut, profesorul Ivașențev spuse secretarului să-l cheme imediat la el pe șeful serviciului producției.

— Care sunt ultimele știri de la Ciurilin? întrebă profesorul când acesta intră în cabinet.

— Ultimele vești sunt de acum o lună, Serghei Iakovlevici.

— Știu asta. Între timp n-ai mai primit nimic?

— Nu, cel puțin până acum.

— Unde crezi dumneata că sunt în momentul de față?

---

[70] Grikvait – rocă formată dintr-un amestec de granat și olivin. Se găsește la mare adâncime în pământ. (Nota red. rom.).

— Ciurilin ne-a înștiințat când au ajuns la lacul Ciringda, la factorie. Au luat-o apoi la vale, pe Ciringda spre Hatanga, iar de acolo trebuiau să treacă masivul Moiero. Cred că au și ajuns acolo și poate că sunt aproape de baza culturală din Turinsk; cel puțin așa plănuiseră. Dar planu-i una și taigaua-i alta…

— Știu prea bine asta. Mulțumesc.

Rămânând singur, profesorul Ivașențev se lăsă pe speteaza fotoliului și căzu pe gânduri. Cu ochii minții vedea harta uriașei regiuni dintre Enisei și Lena. Undeva, în inima ei, printre munții nu prea înalți, străbătuți de nenumărate râuri și acoperiți de păduri mlăștinoase, pe unde arareori a călcat picior de om, se găsea expediția pe care o trimisese el, luându-se după… un vis. Profesorul scoase iarăși din servietă piatra pe care o arătase directorului general. Fărâma de rocă negricioasă era compactă și grea. Pe muchiile grăunțoase luceau puzderie cristale de pirop – granat roșu – și incluziuni de olivin, de un verde curat și proaspăt. Cristalele se distingeau limpede pe fondul mai deschis, verde-albăstrui, al masei de cromodiopsid[71]. Ici-colo scânteiau fire de disten[72], de culoarea albăstrelelor. Piatra îți lua ochii prin această îmbinare de culori pure. Profesorul întoarse eșantionul pe cealaltă parte, vopsită în email alb, și unde stătea scris: „Râul Moiero, versantul sudic al munților Anaon, expediția Tolmaciov, 1915”.

Ivașențev oftă: „Și când te gândești că e un grikvait tipic pentru Africa de sud! Totuși, nici în munții Anaon, nici în valea Moiero n-au putut găsi o urmă măcar de astfel de roci. Și nici anul ăsta n-au avut succes: Ciurilin nu dă niciun semn de viață. Visul nu s-a împlinit!”

Profesorul cântări piatra în mână, apoi o închise în ultimul sertar al biroului. Ridică cu hotărâre receptorul telefonului interior și zise:

— Expediați lui Ciurilin următoarea telegramă: „Lipsesc rezultatele, încetați cercetările, întoarceți-vă imediat”. Da, semnez chiar eu, altfel nu se va supune. Unde? La baza culturală din Turinsk. Desigur, prin radio, prin Dickson.

[71] Cromodiopsid – crom cu diopsid (mineral transparent, lucios, dur, folosit în industria de bijuterii. (Nota red. rom.).

[72] Disten – minerale constituante ale rocilor bazice de adâncime (Nota red. rom.).

Furca telefonului țăcăni, punând capăt convorbirii și în același timp tuturor speranțelor lui Ivașențev de a-și realiza vechiul vis. Își scoase ochelarii și-și duse palmele la ochi.

Ivașențev visase ca măcar la capătul zilelor sale să-i fie dat să studieze unele straturi adânci ale scoarței pământului, forând cu sonde de mare profunzime. Dar chiar primii pași pe calea realizării acestui vis, pierdut prin codrii și mlaștinile podișului Siberiei Centrale, fuseseră zadarnici. Probabil că nu învățase nimic de la viață și în al șaselea deceniu de existență rămăsese un visător incorigibil, care aspira la cercetări de prea mari proporții.

Undele de radio își luară zborul de la Moscova spre nord-est, peste tundrele din miazănoapte, peste întinderile reci ale Oceanului înghețat de Nord, și ajunseră până la pilonii înalți ai unui post de radio de pe o insulă pustie. După două ore. Alt stol de unde zburau de aici spre sud, trecând peste coama Bîrrang, peste mlaștinile Peasinei, peste păduri fără început și fără sfârșit. La postul de radiotelegrafie din Turinsk aparatul prinse a țăcăni și undele se concretizară într-o frază scurtă, scrisă citeț pe un formular albastru.

— Vasea, e pe aici vreun evenc[73] din Korvuncean?

— Dar de ce?

— Am o telegramă urgentă pentru expediția lui Ciurilin. A ajuns pe vârful Korvuncean.

— Nu e nimeni din Korvuncean pe aici, dar mâine o să plece Inokenti la dânsul, la Bugarihta. E înțelegător, o să facă cincizeci de kilometri în plus, mai cu seamă dacă ai să-l rogi tu.

— Hai să mergem împreună și să-i dau telegrama.

•

Peste valea largă a râului Niukuorak, situată la 300 kilometri depărtare de baza culturală din Turinsk, se lăsa amurgul. Costișele în pantă dulce erau acoperite cu păduri de molizi dese ca peria, ce apăreau sumbre și întunecate în vale. Pe dealul turtit, care domina dinspre miazănoapte o mlaștină rotundă, era încă lumină. Pe culmea lui, printre laricele rare, se înălțau patru corturi verzui, în fața cărora, pe un loc acoperit cu mușchi sur, ardea focul. Foc – e mult spus, căci nu se prea vedeau flăcări. Din crenguțele de bagulnik[74], urcau în văzduhul liniștit al

[73] Evenci – populație din Siberia răsăriteană. (Nota red. rom.).

[74] Bagulnik – plantă perenă de mlaștină. (Nota red. ruse.).

înserării trâmbe groase de fum cafeniu, care împrăștiau un miros amețitor. La dreapta corturilor se înălța o stivă de lăzi, saci, baloturi și șei. Nori de musculițe și țânțari roiau în jurul focului, îndărătul oamenilor. Cei de lângă foc se străduiau să-și țină capul la granița dintre fum și aerul proaspăt, ca să respire și totodată să scape de musculițele exasperante ce se vârau cu încăpățânare în ochi, în nas, în urechi.

— Ceaiul e gata! anunță un ins înnegrit de fum de-a binelea, ridicând de pe foc găleata mare, plină cu un lichid cafeniu închis.

Fiecare dintre cei ce ședeau în jurul focului se înarmă cu o stacană și apucă câte o bucătoaie de tunguscă, grea și deasă – un fel de pâine concentrată. Musculițele acopereau suprafața ceaiului fierbinte cu o pojghiță cenușie pe care trebuiai s-o sufli peste marginea stacanei. Oamenii sorbeau cu voluptate ceaiul, schimbând din când în când câte o vorbă.

Dangătului rar al tălăngilor cailor risipiți prin vale i se adăogă deodată un alt zvon, îndepărtat, cadențat.

— Ian ascultați, tovarăși! Nu cumva vin ai noștri?

Cei mai tineri se repeziră la corturi să-și ia armele. Întâlnirea între echipele aceleiași expediții, după o îndelungată despărțire, constituie întotdeauna un moment solemn în viața cercetătorilor din taiga. Umbrele înserării încă nu apucaseră să se lase, că în luminiș se ivi un șir de cai costelivi, sleiți, care de-abia mai puteau urca. Baloturile zdrențuite, legate cu funii, destrămate, stăteau mărturie drumului lung prin hățișuri.

Răsunară împușcături. Noii sosiți răspunseră și ei printr-o salvă. De corturi se apropie un ins voinic ca un urs – geofizicianul Samarin, conducătorul grupului de cercetări gravimetrice. Descălecă greoi de pe cal. Gâtul îi era înfășurat neglijent într-un bandaj murdar. Samarin ridică de pe față plasa neagră care-l apăra de insecte și păși în întâmpinarea conducătorului întregii expediții, Ciurilin, un om bine făcut și el, dar, spre deosebire de celălalt, îngrijit, proaspăt ras.

— Salut, tovarășe Ciurilin, rosti încet Samarin, ca răspuns la efuziunile șefului.

— Ai căzut cum nu se poate mai bine, chiar la ceai. Ei, ai ceva interesant?

— Avem ceva. Dar tare a fost greu… Am fost bolnav, am pierdut trei cai…

— Dar ce ai?
— Afurisită treabă: m-au mâncat muștele. Sunt numai o rană.
— Se vede că te-ai scărpinat!
— Cum dracu să nu mă scarpin? se burzului Samarin ca răspuns la dojana lui Ciurilin. Pielea mea nu-i tăbăcită ca a dumitale. Nici nu știu cum am să plec mai departe.
Ciurilin dădu dispoziție să li se împartă câte puțin din prețioasa rezervă de alcool. Noii sosiți se așezaseră și ei în jurul focului. Pe dată se încinse o discuție însuflețită; oamenii, înseninați, întrerupându-se unul pe altul, își povesteau prin câte trecuseră. Conducătorul expediției se așeză lângă geofizician, care după ce mâncă și bău ceai, își mai veni în fire; o oboseală plăcută îi cuprindea mădularele.
— Modest Afrikanovici? ard de nerăbdare să aflu noutățile!
Samarin îi satisfăcu curiozitatea. Străbătuse într-un unghi obtuz ținutul cuprins între râul Djeromo și vârful Viliucean. Pe drum măsuraseră de peste douăzeci de ori gravitația.
— Peste tot am găsit anomalii pozitive[75] destul de mari – șaizeci, optzeci. Într-un loc însă, am făcut trei măsurători, una după alta, la distanțe mici, și am obținut… geofizicianul făcu o pauză.
— Nu mă tortura, Modest Afrikanovici! imploră Ciurilin.
Samarin zâmbi satisfăcut și reluă:
— … am obținut două sute…
— Oho-ho!
— Stai puțin: două sute șaptezeci și trei sute cinci!
— Unde? strigă în culmea tulburării conducătorul expediției.
— Amnunnaci… un platou jos și larg, mlăștinos, la răsărit de Moierokan…
— Moierokan! Ia te uită!
Taifasul din jurul focului conteni. După un timp noii sosiți se risipiră prin corturi, la culcare. Numai colaboratorii lui Ciurilin, care se odihniseră destul în cele patru zile de popas, rămaseră ca să tragă cu urechea la cele ce vorbeau șeful și geofizicianul. Într-un târziu, Ciurilin spuse acestuia, bătându-l pe umăr:
— Ei, te-am cam pisat, Modest Afrikanovici, iartă-mă. Du-te și te odihnește. Noi, ăștia de pe aici, ne-am cam îngrășat și nu ne culcăm înainte de miezul nopții.

---
[75] Anomalie pozitivă – creștere locală a forței de atracție. (Nota red. ruse.).

Samarin se ridică în genunchi, cam fără chef, și își răsuci o ultimă țigară. Ciurilin se uită un timp cu luare-aminte la fața lui ostenită, umflată.

— Ce bine e să fii geofizician, Modest Afrikanovici! zise el deodată. Probleme precise, soluții clare… Ca la dumneata, de pildă.

— Ți-ai găsit pe cine să invidiezi!

Dar Ciurilin nu glumea.

— Trebuie să mă înțelegi: făceam o comparație între cercetările mele și ale dumitale. Puterea geofizicii e admirabilă! Sunt un fizician prost și un matematician și mai prost. Poate de-aceea, specialitatea dumitale, ca orice disciplină științifică pe care n-o cunosc, mi se pare mult mai importantă decât a mea. Iată, un singur aspect: montezi într-un punct dat aparatul lui Stückrat[76]. Înăuntru are două pendule scurte și grele, care se leagănă uniform, prevăzute cu oglinjoare care reflectă lumina unor becuri minuscule. Și asta e tot. Nu-ți rămâne decât să urmărești coincidența perioadelor de oscilație ale pendulului cu mersul ceasului astronomic – cu cronometrul. Desigur, conveni Ciurilin, înainte trebuie să verifici minuțios aparatul, să faci observații asupra aștrilor, ca să verifici ceasul. Dar, în genere, totul este genial de simplu! Pendulul oscilează, influențat fiind imperceptibil de creșterea sau descreșterea forței gravitației într-un anumit loc. Geofizicianul are, ca să zic așa, un paloș fermecat cu care despică invizibil straturile de roci până la câțiva kilometri adâncime, un ochi cu care scrutează măruntaiele pământului.

Samarin aruncă în foc mucul de țigară, zâmbi, și ripostă:

— Eu, dimpotrivă, îmi dau seama limpede de toată neputința geofizicii, de nenumăratele probleme încă nerezolvate, de imperfecțiunea metodelor. Iar geologia dumitale mi se pare mai clară, o știință mai eficace, care dispune de incomparabil mai multe date… Dar, vorba dumitale, să mergem la culcare.

Și geofizicianul plecă. În jurul focului se așternu tăcerea. Flăcările pâlpâiau sub bolta spuzită cu stele; crengile de bagulnik trosneau încetișor, țânțarii bâzâiau neostenit. Din vale venea, din când în când, zvon de tălăngi.

---

[76] Aparat pentru măsurarea celor mai mici variații ale gravitației. (Nota red. ruse.).

— Maxim Mihailovici, oare geofizica poate găsi cu ușurință ceea ce căutăm noi de atâta vreme? întrebă precaut un geolog tinerel.

Ciurilin zâmbi amar:

— Nu, nu la asta mă refeream când spuneam că geofizica are atâtea posibilități. Am să mă explic. Va să zică, noi căutăm diamante. Dar de ce le căutăm aici și nu în altă parte? Acum cinci ani, directorul nostru a fost primul care a observat neobișnuita asemănare dintre structura geologică a acestor meleaguri și a celor din Africa de sud. Podișul Siberiei centrale și cel din Africa de sud au o structură geologică ce seamănă uimitor de mult. Și acolo, și aici, au răzbătut la suprafață, prin gigantice erupții, rocile grele din adâncuri. Serghei Iakovlevici consideră că aceste erupții s-au produs simultan. În Africa de sud, gazele acumulate la adâncimi colosale au făcut explozie, rupând straturile de roci și dând naștere la o mulțime de hornuri strâmte, care sunt filoanele diamantifere. Pe întinderile dintre Capul Bunei Speranțe și Congo se cunosc sute de asemenea filoane și nu încape îndoială că încă și mai multe au rămas ascunse sub nisipurile deșertului Kalahari. Sunt atâtea diamante, încât ar îndestula toată lumea. Dumneata știi cât de necesare sunt în industrie și în meseria noastră – în foraj. Marile societăți, însă, au cumpărat toate zăcămintele. Din zecile de filoane bogate se exploatează numai cinci, restul au fost împrejmuite cu rețele de sârmă ghimpată, prin care trec curenți de înaltă tensiune, iar santinelele le păzesc ziua și noaptea. Înțelegi de ce: dacă ar fi exploatate toate zăcămintele, prețul diamantelor ar scădea brusc. În Uniunea Sovietică n-au fost descoperite deocamdată zăcăminte importante. Îți dai seama ce important ar fi să găsim asemenea filoane! Aici, totul seamănă uimitor de mult cu Africa de sud, numai diamante încă n-am găsit. Încolo – și platină, și fier, și nichel, și crom; acest platou al Siberiei centrale prezintă același tip de mineralizare. Serghei Iakovlevici a stabilit că regiunile din Africa de sud unde sunt filoane diamantifere se disting prin anomalii pozitive ale gravitației; gravitația este mai mare ca de obicei, din cauză că au ieșit la suprafață mase de roci grele și compacte – peridotite[77] și grikvaite. Anomaliile ajung până la 120 unități.

[77] Peridotite – roci eruptive de adâncime (ultrabazice) for mate în special din olivin. (Nota red. ruse.).

Aici, chiar în primul an de când folosim pendulul, am găsit anomalii de la 40 până la 100, iar acum… până la 300 unități. Asta înseamnă că avem de-a face cu straturi mari de roci grele. Din păcate, mai e mult până ne vom achita de misiunea noastră. Pendulul ne-a dezvăluit încă o trăsătură comună cu Africa de sud și, indirect, ne-a indicat regiunile unde am putea găsi zăcăminte de diamante. Zic „am putea”, căci tot atât de bine se poate să nu le găsim. În Africa de sud e ușor să le cauți: acolo sunt stepe uscate, aproape lipsite de straturi de vegetație, solul este puternic erodat. Știi doar că primele diamante au fost descoperite în râuri. Cu totul alta e situația la noi: aici codrii de necuprins, mlaștinile, ghețurile eterne împiedică eroziunea. Solul este acoperit. Nu e de mirare că după trei ani de muncă nu suntem mai avansați ca la început: o frântură misterioasă de grikvait, dibuită prin prundurile râului Moiero – iată tot ce avem! Această rocă – amestec de granit, olivin și diopsid – se întâlnește numai în filoanele diamantifere, sub formă de bucăți rotunjite în pământul albastru conținând diamante. Dar degeaba am străbătut tot cursul superior al râului Moiero, am scormonit o puzderie de izvoare și pâraie din bazinul lui…

În jurul tăciunilor se așternea treptat tăcerea. Cei ce urmăriseră discuția se împrăștiau unul după altul, pe la corturi. Ciurilin rămase cufundat în gânduri. Ultimele pâlpâiri ale focului aruncau reflexe purpurii pe fața lui uscată și brăzdată, ca a unui indian. În fața lui ședea, rezemat de un sac pentru bagaje, trăgând molcom din lulea, Sultanov, ajutorul lui, cu barbă creață și neagră ca de țigan.

Oiștea Ursei Mari își schimbă poziția pe bolta de catran: se apropia de miezul nopții.

„Până la terminarea campaniei de pe teren a rămas cam o lună, gândea Ciurilin. Încă un itinerar scurt și, dacă iar ne întoarcem fără să fi făcut vreo scofală, mai mult ca sigur că lucrările vor fi sistate. În munții ăștia, cu păduri nesfârșite, îți trebuie zeci de echipe și ani de cercetări. În orice caz, trebuie să prelungim cât mai mult expediția, s-o împărțim în grupuri mici, ca să cercetăm cât mai multe regiuni.”

Pe costișa dinspre miazăzi se rostogoliră niște pietricele. Șeful expediției și ajutorul lui ciuliră urechile. Zgomotul confuz creștea. După un timp apăru din întuneric în pâlpâirile focului un câine cu urechile ciulite. În urma lui respira din greu un cerb de

călărie. De foc se apropie un evenc cu un „palma”[78] în mână. Rezemându-se în acesta, sări sprinten de pe cerb, care se trânti îndată la pământ. Fața rotundă a evencului era toată numai zâmbet. Întrebă care din ei doi era șeful expediției și întinse lui Ciurilin un plic cu o pecete uriașă de ceară roșie.

După ce mulțumi acelui sol neobișnuit, poftindu-l la masă și făgăduindu-i două pachete de ceai, Ciurilin ațâță focul, deschise plicul și despături hârtia albastră, pe care o parcurse în grabă. Ochii i se făcură mici de tot și sclipiră răutăcios.

Sultanov, care îl urmărea cu încordare, întrebă cu jumătate de voce:

— Vești proaste, Maxim Mihailovici?

Drept răspuns, Ciurilin îi întinse hârtia. Sultanov citi și se înecă din pricina unui fum tras prea adânc în piept. Un timp, niciunul nu scoase o vorbă. Într-un târziu, Sultanov, care rămăsese cu privirile ațintite peste flăcări, în beznă, șopti:

— Ce mai vorbă, totul s-a terminat...

— Asta o s-o vedem! șuieră Ciurilin. Numai să-ți ții gura, Arseni Pavlovici.

Șeful apucă telegrama și o azvârli în foc. Apoi, se așeză din nou. Sultanov scoase un petic de hârtie și începu să-l acopere cu socoteli. Vreascurile pregătite pentru dimineață se terminaseră când Ciurilin și Sultanov se ridicară de lângă focul ce trăgea să moară.

•

Zorile de-abia mijeau, dar Ciurilin îi deșteptă pe foți. Două caravane porniră în direcții diferite. Prima, cu 28 cai, se răsfira ca un lanț lung printre molizi în valea Niukuorak, îndreptându-se, în cântece și voioșie, spre sud, acasă. Cei patru rămași – Ciurilin, Sultanov, muncitorul Piotr și ghidul Nikolai – cu cinci cai care gemeau de încărcați ce erau, sloboziră două salve de adio, se mai uitară un timp în urma celor ce se întorceau acasă, apoi o luară și ei de pe deal la vale, pe clina dimpotrivă. Hăt-departe, dincolo de lanțurile de munți care încingeau zările, se deslușeau cedrii negri și padina cocoțată tocmai pe creștetul Liuliuktakan-ului...

•

Să străbați taigaua cu o caravană, să pornești în expediție prin ținuturile neumblate, să împlinești „petele albe” de pe

---

[78] „Palma” – cuțit greu, cu coadă lungă. (Nota red. ruse.).

hărțile geografice… ce poate fi mai romantic, cel puțin la prima vedere? Realitatea e însă mai prozaică. Numai organizarea nespus de minuțioasă, numai disciplina de fier sunt chezășia succesului unei asemenea acțiuni. Toate acestea exclud neprevăzutul: zi după zi se desfășoară munca ritmică grea și monotonă, calculată cu mult înainte, pe ore. Adesea, o zi se deosebește de alta prin numărul piedicilor biruite și prin numărul kilometrilor străbătuți. O expediție este întotdeauna plină de greutăți; în timpul ei simțurile zac în adormire, schimbările de peisaj lunecă pe alături, memoria le înregistrează mașinal. Numai în zilele mai ușoare sau la popasurile de seară și, mai cu seamă, după ce expediția s-a încheiat, răsar din amintire, șiruri-șiruri, toate câte ochii au privit fără să vadă. Acest contact cu natura, care îmbogățește pe cercetător, îl face să uite repede toate câte a pătimit, îl îmbie din nou, îl cheamă.

Veniseră zile de arșiță. Soarele așternea o pâclă grea, dogoritoare, peste bălți și smârcuri. Mușchiul putregăit al bahnelor fumega, totul apărea tulbure. Bagulnikul împrăștia mirosu-i acru, aromat, de vin fermentat. Vipia nu înșela pe nimeni: simțurile, ascuțite de îndelungatul contact cu natura, ghiceau apropierea toamnei scurte, cum e obișnuit în Nord. Umbra-i abia simțită se așternea peste tot – pe cetina laricelor ce bătea în arămiu, pe ramurile plângărețe ale mestecenilor și sorbiilor, pe pălăria ciupercilor de pe arbori, care-și pierduseră frăgezimea de catifea…

Țânțarii dispăruseră aproape cu totul. Muștele în schimb, adunate în nori suri-arămii, presimțindu-și parcă pieirea apropiată, își făceau de cap ca niciodată.

Mica expediție a lui Ciurilin străbătea de mult mlaștinile netărmurite ale Horpicekanului.

În inima taigalei nimic nu se clintește. Totala nemișcare e apăsătoare. Vântul, care gonește muscăria plictisitoare, este un oaspe pe cât de dorit, pe atât de rar. Atâta timp cât mergi, muscăria nu prezintă cine știe ce pericol. Roiește în urma călătorilor. Dar e de ajuns să te oprești ca să contempli peisajul, să-ți notezi vreo observație sau să ridici un cal care a lunecat și a căzut, ca norul de muște să te învăluie într-o clipă, să se lipească de fața-ți asudată, să-ți intre în ochi, în nări, în urechi, prin gulerul cămășii. Muscăria se strecoară și sub straie, devorează pielea de la brâu, la îndoiturile genunchilor și de pe

glezne, aducându-i la desperare pe cei mai slabi de înger. De aceea, muscăria este un fel de „accelerator”, care grăbește ritmul activității la opririle întâmplătoare, reducându-le totodată la un minim. Numai în timpul unui popas mai îndelungat, care-ți îngăduie „să faci fum”, sau să te refugiezi sub cort, poți trece în revistă pe îndelete cele petrecute înainte.

Copitele cailor plescăiau și clefăiau în mușchiul ud; curelele și inelele samarelor și ale șeilor scârțâiau. Mlaștina nețărmurită se pierdea într-o pâclă verzuie. Ici, colo, printre molizii rari și ofiliți, se înălțau trunchiurile strâmbe ale laricelor uscate. Tăcerea adâncă în care înainta expediția nu era tulburată decât din când în când de câte o sudalmă îngăimată cu glas moale la adresa vreunui cal. Dar bieții cai, obișnuiți din timpul verii cu taigaua, își făceau conștiincios datoria. Cu capetele plecate, mergeau unul după altul, fără ca cineva să-i ducă de dârlogi. Înaintea micii caravane pășea grăbit numai evencul Nikolai, cu încălțările-i moi, ude, cu un băț în mână și arma la spinare, depărtând într-un fel deosebit picioarele-i îndoite de la genunchi.

În urma tuturor mergea Sultanov, care făcea ridicările de teren. Pe carnețelul deschis picura sudoarea, se lipea muscăria, lăsând pe pagini pete de sânge trandafiriu.

— Mai avem mult până la Horpicekan? puse Ciurilin ghidului obișnuita întrebare de fiece seară.

Noaptea rece îi obligă pe toți să se apropie cât mai mult de focul aprins pe un loc mai ridicat și uscat.

— Nu știe, ai noștri nu fost pe aici, răspunse evencul. Cred nu este departe de aici.

Ciurilin și Sultanov schimbară o privire.

— De douăzeci de zile ne învârtim în jurul Amnunnaciului, mormăi cu jumătate voce Sultanov. Propriu-zis, Horpicekanul este ultimul râu.

— Așa e, încuviință Ciurilin. Mai încolo, nicio piedică nu ne mai stă în cale. Amnunnaciul nu-i decât o mlaștină, un podiș jos și neted ca-n palmă. Dacă Horpicekanul nu ne dă nimic, n-o să avem încotro și o să ne întoarcem cu mâinile goale. Și așa riscăm să rămânem fără cai, să ne prindă iarna.

De-abia a doua zi ajunseră la misteriosul Horpicekan, un râu care nu avea nimic deosebit, cu ape întunecate și repezi, ce se scurgeau pe o albie șerpuitoare. De pe malurile înalte atârnau

până aproape de șuvoaie smocuri de iarbă aspră și deasă. Deși lat numai de vreo trei metri, râul era adânc.

Lemnul de salcie și de mălin ardea prost, focul fâsâia și scotea din belșug fum, gonind muscăria. De acest popas într-un loc neprimitor atârna soarta lor. Dar ce le putea oferi un râuleț mlăștinos și adânc, unde nu vedeau ieșind la suprafață roci primare? Nici măcar prundișul, care arăta compoziția rocilor de la izvoarele râului, nu se zărea pe fundul vâscos, plin de mâl.

În seara aceea luna nu mai lumină smârcurile întunecate; sosirea la Horpicekan coincidea cu schimbarea timpului. Stelele rare și palide apăreau și dispăreau, trădând mișcarea unor nori nevăzuți. Pe la miezul nopții mlaștina neclintită prinse viață: se iscă vântul. O ploaie rară începu să cadă.

Dimineața, ceața rece se ridică repede, prevestind furtuna. Fără soare, regiunea dezolantă era și mai ursuză, mlaștina arămie se făcuse cenușie, apele Horpicekanului erau negre ca smoala.

Sultanov lovi fundul cu o prăjină:

— O să fim nevoiți să ne băgăm în apă!

Găsiră un loc mai puțin adânc, unde prăjina, străbătând terciul de lut, dădu peste pietre. Ciurilin se dezbrăcă primul și se aruncă în apa rece ca gheața.

— Iaca, trei pietre! strigă el ieșind la mal. Fug în cort să mă îmbrac, altfel mă mănâncă de viu muștele. Sparge-le, Arseni Pavlovici.

— Șist cărbunos și diabaz[79], spuse după câteva minute Sultanov, băgând capul prin deschizătura cortului. Mereu aceeași poveste.

— Nu, nu pot părăsi un lucru început! ripostă Ciurilin, privindu-l pe Sultanov. O s-o luăm în sus pe Horpicekan până în inima podișului Amnunnaci. Am o presimțire: ori găsim aici ce căutăm, ori toată strădania noastră nu-i decât goană după o himeră… Hai să facem samarele, fără a pierde o clipă.

— Uf, ce plictiseală! zise înciudat Sultanov, în timp ce lega cortul făcut balot. Gândește-te numai de câte luni suntem pe-aici! Seara – desfă toate, dimineața – strânge toate, și asta în fiecare zi…

•

[79] Diabaz – rocă veche de adâncime, efuzivă (revărsată), analoagă cu lavele bazaltice. (Nota red. ruse.).

Șase zile în șir, pe o ploaie ciobănească ce nu mai contenea, caravana a tot mers spre nord-est, pe unde nu mai fusese vreodată picior de om, nici măcar evencii pe timp de iarnă; mica expediție nu mai văzuse de mult un arbore tăiat. Vârful masivului Horpicekan era ascuns în brădet mărunt și des. Înainte de a se afunda în desiș, Ciurilin aruncă o privire înapoi și desluși în urmă, destul de aproape, întregul drum pe care-l străbătuseră în ultimele două zile. În văzduhul ce se limpezea, se înălțau aburi tremurători, dând întinderilor mlaștinii o înfățișare fantomatică.

Ciurilin și tovarășii lui observară doi elani mari, care străbăteau smârcurile. Mergeau agale – nu simțiseră prezența omului. Picioarele lor lungi se mișcau fără grabă, dar pasul larg purta ușor și repede corpurile masive pe covorul de mușchi mustind de apă, în care piciorul omului se afunda. Elanul din față își ridică coarnele enorme, înălță botul și cuprinse, parcă cu o privire batjocoritoare, împărăția-i mlăștinoasă. Apoi animalele se făcură nevăzute după o perdea cenușie și neregulată de larice uscate.

— Ce necaz mi-e când îi văd! exclamă Sultanov. Cu picioare atât de lungi nu ți-e frică de mlaștină. Poți să faci câte două sute de kilometri pe zi! și ajutorul își privi cu năduf picioarele îngreunate de niște cizme cât toate zilele.

Ciurilin izbucni în râs, iar ghidul, deși nu pricepuse despre ce era vorba, zâmbi, cu gura până la urechi.

— Aici, avem carne! spuse radios evencul.

Ciurilin era îngrijorat. Timp de lucru propriu-zis nu mai aveau. Înaintau în contul timpului trebuincios la întoarcere. Și, totuși, mica expediție pătrundea cu încăpățânare tot mai adânc în inima mlaștinilor, departe de orice curs de apă, pe unde nu mai fusese picior de om.

Centrul podișului Amnunnaci merita din plin numele ce i-l dăduseră evencii; era o depresiune lipsită de arbori și arbuști, acoperită numai cu o iarbă uscată leșietică, și, din loc în loc, cu petele întunecate ale unor poieni de mușchi. Depresiunea cobora în pantă dulce, tivită în depărtare de liziera abia vizibilă a unei păduri. Numai în stânga, orizontul se transforma într-o panglică dreaptă și neagră: acolo, platoul era probabil mai înclinat, lăsând să se vadă, în depărtare, munții. Curând, din cerul mohorât pogorî, ca un val plumburiu, ploaia cea deasă și

măruntă. Mlaștina fără început și fără de sfârșit, greu de străbătut, în care înotau cei patru, apăsa, oprima, făcându-i să simtă neputința omului. Oricât de mult ar fi vrut cineva să scape de aici, îi trebuiau săptămâni și luni de zile ca să se poată elibera din captivitate. Nu degeaba îi invidia Sultanov pe elani: pe covorul moale de mușchi, prin mâzga lipicioasă, prin iarba și tufele de bagulnik agățătoare, omul cel mai zdravăn, picioarele cele mai deprinse, pot face într-o zi cel mult treizeci de mii de pași. Și dacă îți trebuie o jumătate de milion de pași ca să ieși din bahne, poți să strigi și să te zbați mult și bine, copleșit de tristețe, poți să chemi și să invoci pe cine vrei – nimic nu-ți va fi de folos. Treizeci de mii de pași – și niciunul singur greșit. De fiecare dată trebuie să pipăi terenul, altfel riști să te poticnești de mușuroaie, rădăcini, să luneci în crăpăturile dintre bolovanii aluviunilor și să-ți frângi vreun os – și atunci, ți-a sunat ceasul.

Caravana coti în unghi drept spre stânga, către îndepărtata vale Moiero. Perdeaua ploii nu-i lăsa să vadă nimic și zile întregi se călăuziră numai după busolă. Ciurilin și Sultanov schimbau arareori o vorbă, muncitorul și evencul nu erau nici ei mai guralivi. Noaptea, caii flămânzi, care dădeau târcoale cortului, în căutarea ierbii, umpleau văzduhul cu clinchetul melancolic al tălăngilor lor. Din când în când un răget scurt sfâșia noaptea oarbă – boncăluiau elanii, căci era toamnă și venise vremea împerecherii, vremea luptelor dintre masculi…

•

La o cotitură a potecii pe care o croiau cu trudă, Ciurilin se izbi de ceilalți. Caravana se oprise. Caii se strânseră unii în alții.

— Maxim Mihailovici, vino repede! Voronok a dat într-un ciot! strigă Piotr cu desperare.

Ciurilin se apropie. Un cal negru, tânăr, căruia i se scosese samarul și șaua, stătea mai la o parte. Pielea lui era străbătută de un tremur puternic, picioarele din spate se îndoiau.

— S-a prăbușit dintr-o dată cu amândouă picioarele, și s-a izbit cu burta de un ciot, îl lămuri îndurerat Sultanov.

De-a lungul piciorului stâng din spate a lui Voronok curgea un fir lat de sânge. Calul se clătină și se întinse la pământ.

— Ce facem, Arseni Pavlovici? întrebă Ciurilin, după ce examină rana.

— Ce să facem? Sultanov se întoarse și se dădu la o parte. Eu, unul, nu pot…

Ciurilin simțea că i se rupe inima de milă. Dar caravana stătea și, în cele din urmă, șeful ei, pălind ușor, luă arma în mână și trase cu zgomot închizătorul. Țeava se ridică încet spre urechea lui Voronok. În clipa aceea, Piotr, care înlemnise, copleșit de o sfâșietoare durere, se repezi și se încleștă de țeava armei:

— Nu trage, Maxim Mihailovici, nu trage! Voronok o să se facă bine și o să vină singur după noi, ți-o spun eu…

Pe obraji i se prelingeau lacrimi.

Ciurilin cedă cu dragă inimă rugăminților lui Piotr. Samarul lui Voronok fu împărțit și pus pe trei cai, șaua pe al patrulea. Voronok zăcea la pământ, dar întinse gâtul după caravana care dispărea în depărtare…

În dreapta, după o măgură prăvălatică, în mâzga sură presărată cu câteva sălcii, se ivi, mic de-abia îl deslușea ochiul, firul argintiu al unui pârâiaș.

— Pietre, Maxim Mihailovici! strigă Sultanov, arătând spre o pată cenușie din mijlocul pârâului.

Într-adevăr, în apa limpede văzură prundiș și pietre mari, rotunde, acoperite pe alocuri cu o pojghiță roșcată de fier.

— Ia să văd, și Ciurilin păși spre pârâu. Iar dumneata spune-i lui Nikolai că azi vom merge până ce se va întuneca de-a binelea.

Sultanov se apropia de ghid. Evencul, după ce pricepu dispoziția, dădu ursuz din cap și zise că știe el singur cât de tare trebuiau să se grăbească.

Deodată, dinspre pârâu, răsună glasul lui Ciurilin:

— Stai, Arseni Pavlovici!

Inima lui Sultanov prinse a bate mai repede. Se repezi spre mal. Ciurilin agita în aer o piatră; emoția îl împiedica să scoată o vorbă. Îi dădu lui Sultanov piatra spartă, după care se apucă să arunce de zor, pe mal, una după alta, pietre acoperite de un mâl vâscos. Sultanov privi spărtura proaspătă de rocă și tresări. Pe suprafața pestriță, luceau, roșii ca sângele, cristale de pirop, amestecate cu grăunțe de olivin și diopsid verzi, liliachii și viorii.

— Grikvait! strigă Sultanov.

Și amândoi geologii se apucară să spargă cu înverșunare pietrele aruncate de Ciurilin.

Roca dură și compactă ceda cu greu loviturilor ciocanului. Fiecare spărtură nouă dezvăluia aceeași suprafață pestriță, grăunțoasă. Sultanov intră și el în pârâu, ca să caute pietre, și

numai când dădură de un alt gen de spărtură de rocă – o suprafață de culoare închisă, aproape neagră, cu puncte verzi – Ciurilin se îndreptă din șale și-și șterse sudoarea de pe față.

— Uf! răsuflă Sultanov. Aproape numai grikvait. Dar ăsta nu cumva e kimberlit?

— Cred că da, întări Ciurilin. E din partea nealterată a rocii intruzive[80].

Mâinile lui Ciurilin, care-și răsucea o țigară, tremurau.

— Ăsta nu e prundiș, Arseni Pavlovici, grăi el rar, aproape solemn. Grohotișul este prea mare pentru un pârâiaș ca ăsta.

— Va să zică, pârâul e erodat... Sultanov se întrerupse nehotărât.

— ... un depozit aluvionar[81] de grikvait! – termină cu siguranță Ciurilin. Adu-ți aminte că bucățile de grikvait găsite în filoanele africane au forma unor bolovani rotunjiți, desigur de erupție.

Pentru prima oară în aceste zile, multe la număr, pe fața lui Ciurilin înflori un zâmbet larg, radios.

— Așa-a... zise Sultanov. Asta înseamnă că trebuie să mergem spre izvoarele pârâului, încolo, spre pădurea deasă de molizi... Întoarceți! Înapoi! strigă el spre Nikolai și Piotr, care se apropiaseră.

Evencul mijea ochii și urmărea cu luare-aminte figurile radioase ale șefilor săi; Piotr lovi pe Bulanîi peste crupă:

— Înapoi la Voronok, cap sec!...

•

Molidul doborât se prăbuși trosnind, iar după el un altul. În tăcerea pădurii întunecate, loviturile topoarelor răsunau sonor.

Oamenii, osteniți, se așezară pe jos și-și aprinseră câte o țigară.

— Voronok al nostru se întremează văzând cu ochii, abia de mai șchioapătă, comunică Piotr, care se dusese să vadă caii. Ce vă spuneam eu!... Mi se rupe inima când îi văd pe căluții noștri cum slăbesc, se topesc nu alta; iarba s-a uscat.

Ceața ce se lăsase de cu seară se așternea spre dimineață ca un covor gros de brumă. Mlaștina prindea a scânteia și străluci. Pe sub molizi se mai aciua întunericul. În geana zorilor se

---

[80] Intruzie – pătrunderea rocilor topite (magmă) în crăpături, în goluri, sau între straturile de pământ. (Nota red. ruse.).

[81] Depozit aluvionar – zăcământ format pe loc, fără ca apa să fi transportat sau deplasat produsele dezagregării rocilor. (Nota red. ruse.).

deslușea grămada de trunchiuri doborâte, acoperite de ciuperci. Ciupercile acopereau, în falduri, cioatele și rădăcinile, cupele lor, bătând în roșu, verde și galben emanau un iz de putregai, iar în timpul nopții radiau palide lumini fosforescente. Măgura era adăpostul cucuvelelor. Păsările cu ochi holbați, lucioși și galbeni, stăteau în amurg pe crăcile arborilor din apropierea taberei și, cu capetele aplecate într-o parte, examinau curioase ființele nemaivăzute. Noaptea, umpleau cu țipete lugubre desișul codrului, ținând isonul elanilor, care boncăluiau prin mlaștini.

Oamenii scotoceau măruntaiele pământului, acordând numai puține ore somnului și hranei. Loveau înverșunați lutul tare, potrivnic, cu târnăcoapele. Alte unelte n-aveau. Solul, veșnic înghețat, ceda cu greu. Numai focurile uriașe aprinse în puțurile de explorare[82] îl mai muia nițel. Dar atunci se ivea alt dușman – apa. Două puțuri trebuiră să fie părăsite. Răzbătuseră până la pânza de apă și se umpluseră într-o clipită.

Ciurilin spera să dea la o adâncime de doi-trei metri de roca primară[83]. Dar chiar la această adâncime neglijabilă de-abia puteau răzbate.

Mai săpară un puț pe coama măgurii. Fumul umplea crângul de molizi, se agăța de cetini, se prelingea în trâmbe albastre deasupra mlaștinii, amestecându-se în depărtare cu pâcla umedă și înghețată.

Ghidul aduse pe umăr încă un trunchi uscat de molid și-l aruncă în foc, apoi se apropie hotărât de Ciurilin:

— Șefule, trebuie vorbit. Caii curând prăpădesc, și noi tot prăpădesc. Făina termină, untdelemn termină, nu pot merge vânat, trebuie muncit. Asta rău, foarte rău, trebuie plecat repede!

Ciurilin nu răspunse. Ghidul nu făcea altceva decât să dea glas gândurilor care-l chinuiau de mult și pe dânsul.

— Maxim Mihailovici, spuse pe neașteptate Sultanov, lasă-l să plece cu caii, împreună cu Piotr, iar noi amândoi vom rămâne, ca să terminăm puțul. Tot nu avem scule decât pentru doi oameni. Mai târziu, om porni și noi pe râu, la vale, cu o plută…

---

[82] Puț de explorare – puț pentru cercetări geologice. (Nota red. ruse.).

[83] Rocă primară – fundament solid sub aluviunile sfărâmicioase, de dată mal recentă. (Nota red. ruse.).

Ciurilin se apropie repede de ajutorul lui, se uită la fața-i istovită, acoperită cu o barbă neagră, la ochii injectați de fum și de nesomn, și întoarse apoi capul într-o parte…

— Voi întoarceți-vă cu tot calabalâcul la Sottîr, spuse el calm, după câteva clipe de tăcere, ghidului și lui Piotr, care se întunecase la față. Acolo, în cătun, o să predați caii. Așa m-am înțeles astă-primăvară cu șeful stațiunii polare. Vă fac o scrisoare, ca să vă dea alimente, iar pe tine, Piotr, să te ajute să ajungi la Djergalah. Acolo, ai să pregătești o barcă și ai să ne aștepți. Poate că vom avea timp să coborâm cu pluta pe Hatanga până la aeroport. Nikolai va primi la Sottîr alimentele cuvenite, iar banii îi dau chiar acum; lasă-l să se întoarcă acasă. Când ajungeți la Moiero, lăsați toate merindele de care n-o să aveți nevoie la loc vizibil. Drumul să ni-l însemnați cu crestături; o să ne luăm după urmele voastre. Cât e de aici până la Sottîr?

— Nu știu, răspunse evencul, clătinând din cap. Vreo trei sute de kilometri.

— Bine. Iar până la Moiero – cincizeci.

— Nu, aici nu poți merge Moiero; prea mult praguri mari. Mergi partea cealalt, peste munte, atunci rămâne numai praguri mici.

— Bine. Cât să mai fie, vreo sută de kilometri?

— O sută, o sută douăzeci…

•

Măgura acoperită de brădet se cufundă în singurătate și liniște deplină. Cortul fusese luat; în locul lui înjghebaseră o colibă din crengi de brad. Focul din fața colibei abia mai fumega sub ploaie.

Sultanov se trezi noaptea pătruns de frig. Tot corpul îl durea. Trezitul era chinuitor, nu putea mișca o mână. Cu un efort suprem, se ridică în capul oaselor și-l scutură pe Ciurilin. Acesta se sculă repede, dădu la iuțeală pe gât o cană de ceai fără zahăr și începu să bâjbâie prin întuneric după târnăcopul cu coada scurtă, care zăcea undeva, pe lângă foc.

Flăcările prinseră a pâlpâi din nou, readuse la viață de un braț de vreascuri. În puțul care ajunsese la vreo doi metri și jumătate domnea o beznă deplină. Ciurilin izbea orbește cu târnăcopul, scotea apoi cu mâinile bucățile de lut și le arunca în găleata pe care din vreme în vreme Sultanov o trăgea cu o funie.

Ca să nu inunde puțul, geologii nu dezmorțeau cu foc roca înghețată, preferând munca exasperant de înceată, dar mult mai sigură, în solul înghețat. Și așa apa se ridica în groapă de vreun sfert de metru, din care pricină fiecare lovitură de târnăcop împroșca stropi în dreapta și-n stânga.

Ciurilin avea câteodată impresia că de când lumea și pământul trudește îndoit din șale în groapa asta strâmtă și jilavă, aude plescăitul înfundat al rocii, zăngănitul găleții, sapă cu degetele umflate și însângerate mâzga lipicioasă și rece ca gheața.

— Ajunge, ai scos douăzeci și cinci de găleți de pământ! Acum e rândul meu, strigă de sus Sultanov, tocmai în momentul în care Ciurilin nu se mai simțea în stare să ridice târnăcopul.

Ieși din puț, agățându-se cu picioarele și mâinile de pereți, și se lăsă greoi pe lutul jilav.

Sultanov dispăru în groapă, de unde se auzi vocea lui înfundată.

— Bună treabă! Puternic mai ești, Maxim Mihailovici! N-a mai rămas decât un sfert de metru, aud de pe acum cum sună pietricelele... Ba, nu, iar dau de argilă.

Dar Sultanov avu senzația că argila pe care o scotea nu era cea obișnuită; compactă, ca și mai înainte, ea se fărâma în bucăți mari, nu mai era însă lipicioasă.

Ciurilin scotea găleată după găleată și movilița de argilă creștea mereu. Noaptea lungă de toamnă era pe sfârșite, când vocea lui Sultanov răsună în puț, stinsă, răgușită:

— Am dat de pietre! Uite un bolovan, scoate-l afară.

Ultima găleată îi păru lui Ciurilin peste măsură de grea. Scoase din ea o bucată de rocă lipicioasă, rece și grea, pe care o sparse cu ciocanul, lângă foc. Roca întunecată, cu luciu mai în lumina flăcărilor, era la fel cu diabazele de care li se făcuse lehamite.

— Ei, ce e? se auzi, nerăbdătoare, vocea înfundată a lui Sultanov.

— Nu știu, e întuneric, răspunse Ciurilin, ca să nu-și amărască tovarășul, și aruncă bucățile de piatră în grămada de argilă săpată. Ieși afară, trebuie să dormim. E ora șase, curând se face ziuă.

•

Ar mai fi vrut să doarmă, să doarmă mult, mult de tot. Dar timpul trecea neînduplecat și, la ora 9, ambii geologi erau în picioare și-și pregăteau sărăcăcioasa gustare.

— Oricât de greu am munci, suntem nevoiți să reducem porțiile, spuse posomorât Ciurilin. În desagă a mai rămas foarte puțină făină.

Sultanov surâse. Câtva timp tăcu. Apoi, ridicând cana cu ceai, declamă solemn:

— „Moartea ne pândește din ungher... Cel ce ne-a trimis aicea n-are inimă în pieptul lui de fier...”

— Mai îngrozitor ca orice e că nimeni nu ne-a trimis. Nici nu avem împotriva cui a ne plânge.

— Drace, așa e? Ce ne-o fi ținând aici? șopti Sultanov, plecând capul.

Se îndreptară agale spre puț. Deodată Sultanov se încleștă puternic de brațul lui Ciurilin.

— Maxim Mihailovici, pământ galben!

În vârful movilei de rocă scoasă din puț zăceau bucăți de argilă grăunțoasă și totodată compactă, galbenă-roșcată. Ciurilin ridică degrabă piatra pe care o spărsese noaptea. Roca era grea, grasă, de un negru albăstrui.

Stratul exterior al pietrei era moale și mai deschis la culoare – cenușiu-albăstrui.

— Apă, Arseni Pavlovici, dă-mi apă multă! șuieră Ciurilin. Să scoatem din puțul inundat. Varsă ceaiul, la naiba! Mai trebuie o găleată. Spală roca galbenă în cuvetă; eu mă ocup de piatra spartă.

— Oare... dădu să spună Sultanov.

— Răbdare! îl întrerupse șeful.

Fără grabă, ca și când n-ar fi fost deloc tulburat, Ciurilin se apucă să spele toate bucățile de rocă neagră scoase din puț, îndepărtând pojghița sfărâmicioasă și noroiul.

Geologii se cufundară în treaba lor, uitând de orice altceva. Deodată Ciurilin dădu un țipăt și scoase în grabă din buzunarul de la piept o lupă pliantă. Sultanov aruncă cuveta și veni în fugă lângă el. Pe fundul negru-albăstrui al unei frânturi de rocă, distinse, aproape lipite, trei cristale transparente, mari cât un bob de mazăre. Suprafețele lor triunghiulare nu erau netede de tot, totuși străluceau puternic. Fiecare cristal era alcătuit din două piramide tetraedre, lipite prin bazele lor. Geologii nu-și

puteau lua ochii de la aceste cristale. În tăcerea adâncă a pădurii se auzea limpede respirația întretăiată a oamenilor.

— Diamante, diamante! de-abia putu articula Sultanov, căci gâtlejul îi era strâns de un spasm.

— Da, sunt octaedri tipici, la fel cu cei din Africa de sud, rosti rar Ciurilin. Perfect transparenți, deși nu sunt albăstrui. Ca să folosim nomenclatura de acolo – sortul doi din clasa superioară; așa-numita prima clasă de Cap. Asta-i tot, Arseni Pavlovici, misiunea noastră s-a terminat. Datorită dumitale... Ciurilin nu putu termina; apucă în schimb mâna plină de argilă a lui Sultanov și o strânse tare.

Acesta se lăsă istovit pe bagulnikul bătătorit și stropit cu noroi.

— Va să zică, această argilă este acel „yellow-ground" – pământ galben – din minele sud-africane, vorbi mai departe Ciurilin, care constituie acoperământul superior și, în plus, întotdeauna îmbogățit cu diamante ale unui filon diamantifer. Câțiva metri mai jos se găsește „blue-ground" – pământul albastru – ăsta negru de aici, ale cărui bucăți le-am găsit în pământul galben. E o rocă de kimberlit, mai puțin alterată, mai puțin oxidată. Iar măgura noastră, acoperită de brădet, conturează fără doar și poate marginile filonului diamantifer. Adeseori aceste măguri sunt de mare ajutor în Africa de sud pentru prospectarea zăcămintelor de diamante, fiindcă indică partea superioară, lărgită, a filonului, care iese la suprafață, dar care mai este acoperit de sol. Și ține minte, dragul meu Arseni Pavlovici, crezul căutătorilor africani de diamante: acolo unde e un filon, caută și vei mai găsi și altele. Niciodată nu sunt stinghere! Acum, să spălăm pământul galben pe care l-am scos, să luăm cu grijă probele. Ca să le putem căra cu noi, va trebui să renunțăm la o parte din alimente. Să facem un punct de reper – un stâlp marcat – și pe urmă, o dată cu zorile să ne luăm tălpășița. Acum, viețile noastre sunt extrem de valoroase!

Sultanov scutură pentru ultima oară cuveta și vărsă pe o coală de hârtie curată tot ce rămăsese după spălarea unei tone de pământ galben: o mulțime de cristale mici – alungite, prismatice, poligonale, roșii, cafenii, negre, albastre, verzi. Erau mineralele care însoțeau întotdeauna diamantele: ilmenitul, piroxenul, olivinul și alte minerale stabile. Iar printre ele, aidoma unor bucățele de sticlă, dar incomparabil mai strălucitoare,

licăreau mici diamante: unele transparente, albe, trandafirii sau verzui, altele acoperite de o pojghiță brună și zgrunțuroasă.

— Iată, octaedri, iată și rombododecaedri, și Ciurilin separă cu un bețișor de chibrit un cristal de culoarea smaraldului, cu douăsprezece fețe. Acest tip de diamant se distinge prin duritatea-i deosebită. În Africa, diamantele de felul acesta se întâlnesc îndeosebi în filoanele numite „Foorsped”. Asta e un bort, continuă el, arătând cu chibritul un grăunte rotunjit, de culoare neagră, un ciorchine de cristale diamantine foarte mici. Am măsurat diamantul măgurii noastre, și pot să spun că filonul diamantifer descoperit de noi nu este dintre cele mici – are cel puțin un sfert de kilometru în diametru. E drept că în Africa de sud se găsesc filoane și mai mari, cum ar fi de pildă filonul Dewtoïtspar, al cărui diametru este de aproape șase sute de metri. Ăsta nu mai e filon, ci un adevărat crater de vulcan.

Sultanov privea îngândurat măgura. Încerca să urmărească cu ochii minții acest filon uriaș, care se împlânta aproape vertical până la o adâncime de mulți kilometri, plin cu prețioasa rocă neagră-albăstruie – cu diamante. Și când te gândești că această comoară zace sub o depresiune mlăștinoasă, neprimitoare, unde mușchiul și mâzga abia acoperă pavăza de pământ veșnic înghețat...

Ciurilin rămase și el un timp pe gânduri. Apoi vărsă într-o pungă diamantele, etichetă bucățelele de rocă, înveli cu grijă probele și începu să schițeze amănunțit planul zăcământului. Toate astea le făcea fără nicio însuflețire, de parcă acum, când își atinsese în sfârșit țelul, năzuințele ce-l stăpâneau mai înainte s-ar fi topit ca prin farmec. Realitatea era, desigur, alta: avea acum dreptul să se simtă obosit...

Sultanov ciopli dintr-un trunchi un stâlp și, înroșind la foc târnăcopul, arse pe el câteva litere și cifre. Curând reperul fu gata – un molid înalt, cu ramurile retezate și cu o traversă în vârf.

•

Drumul peste munți era greu, trebuiau să străbată o mulțime de trecători, urcând și coborând de vreo cincisprezece ori pe zi. Geologii mergeau mașinal, fără să schimbe o vorbă, fără măcar să gândească. Rațiile infime de hrană nu le îngăduiau să-și refacă forțele, pe care le consumau din belșug. Porneau la drum o dată cu primele raze ale soarelui și poposeau târziu după

miezul nopții. Cetina îngălbenită a laricelor se scuturase, pădurea mustea de apa ploii ce nu mai contenea. Pufoaicele geologilor se îmbibau repede și seara fumegau îndelung lângă focul puternic, pentru ca a doua zi dimineața umezeala să le pătrundă din nou de la primele ore. Pământul refuza să mai absoarbă apa, care acum acoperea pe sfert movilițele înalte. Un pas greșit printre ele și geologii se afundau până la brâu în ea. O pojghiță subțire de gheață trosnea sub cizmele chiftind și ele de apă. Tot drumul nu întâlniră nici urmă de vânat – munții păreau pustii; arma le apăsa umerii ca o povară inutilă.

Dimineața celei de-a patra zile îi găsi pe Ciurilin și Sultanov cățărându-se pe un prăvălac. De pe coamă apăru în fața călătorilor, prin negurile de un cenușiu roșcat ce se destrămau treptat, o costișă în pantă dulce, lată, din grohotiș[84] și blocuri de piatră mari, colțuroase. În depărtare mijea, ca un perete siniliu acoperit cu pete de rugină, versantul opus al văii unei ape largi.

— Iată și râul Moiero! strigă Ciurilin, după care se așeză pe un bolovan și începu să-și întoarcă pe dos buzunarele în căutarea ultimelor fire de mahorcă. Cum au putut trece pe aici cu caii? Ultima trecătoare e tocmai colo, în vârf, mai încolo nu văd nimic.

— Să coborâm direct prin grohotiș și să pornim pe râu la vale, propuse Sultanov. După aceea ne întoarcem în sus. Așa nu se poate să nu le dăm de urmă.

•

Șeful serviciului de producție al Institutului intră în cabinetul lui Ivașențev și, fără o vorbă, se lăsă să cadă într-un fotoliu.

— Soarta lui Ciurilin mă alarmează serios, rosti îngândurat profesorul. E prea încăpățânat ca să fie prudent. Samarin a sosit de o lună, iar Ciurilin și Sultanov au rămas în taiga. Trebuie să trimitem telegrame oriunde avem posibilitatea, ca să obținem informații: la Sottîr, la Tura, la Hatanga, la baza Uniunii vânătorilor din Ciringda...

De la pilonii stației de radio de pe insula Dickson își luară zborul în eter, peste taiga, unde care duceau pretutindeni aceeași întrebare: „Hatanga, Sottîr, Tura. Stop. Comunicați urgent știri. Stop. Expediția Direcției materiilor prime minerale. Stop. Condusă inginer Ciurilin. Stop...”

---

[84] Grohotiș – în cazul de față întinderi acoperite cu bucăți de roci degradate și lipsite de vegetație. Sunt frecvente în Siberia, pe versanții și în vârfurile munților. (Nota red. ruse.).

Undele ajunseră și până la grohotișul înalt de lângă Moiero. Dar geologii, firește, n-aveau de unde ști că eterul se frământa pentru soarta lor. Ei pășeau cu grijă pe suprafața lunecoasă, acoperită cu licheni, a unor dale enorme, săreau peste crăpăturile adânci dintre blocuri, se cățărau cu trudă pe muchiile ascuțite și pe coaste.

Grohotișul, care se întindea pe mai mulți kilometri, era un haos de piatră spartă – cimitir de oseminte sure de piatră la marginea lumii, unde munții se bat cap în cap, sfărâmându-și frunțile, răvășindu-și poalele, dezgolindu-și coastele ascuțite într-o cumplită încăierare care a acoperit solul cu schelete hâde.

— Serghei Iakovlevici! Sottîrul comunică: ieri au sosit muncitorul și ghidul lui Ciurilin, împreună cu caii; geologii au rămas în taiga. Iată telegrama.

Profesorul izbi furios cu pumnul în birou:

— Eram sigur! Vor pieri degeaba! Telegrafiați la Sottîr. Dar cine i-ar putea găsi? Trebuie să formăm o expediție... și Ivașențev începu să cotrobăiască nervos printre hârtiile de pe birou. Când te gândești că e o încăpățânare inutilă! Dacă în trei ani n-au găsit nimic, o lună în plus nu poate schimba situația!

•

— Bravo nouă! Ia te uită, Arseni Pavlovici, ce plută strașnică ne-a ieșit din trunchiurile uscate de brad. Halal! Merinde avem pentru o săptămână. Dar nu-i nimic! Curentul e repede și o să ne poarte, nu glumă. Hai să punem mâna. Un, doi: hop!

Mica plută se legănă pe apă, apoi se întoarse și, împinsă de prăjini, începu să plutească tot mai repede pe firul râului. Prin locurile astea Moiero nu era prea adânc, zăreau sub plută, pe fund, prundul alcătuit din pietre lunguiețe și netede. După atâtea zile grele, geologii se simțiră pentru prima oară ușurați, chiar bucuroși. Sacii nu le mai împovărau umerii trudiți, picioarele roase de cizmele lăbărțate respirau în voie și se odihneau, în timp ce râul ducea pluta cu cel puțin șase kilometri pe oră. La drept vorbind, poate asta era bucuria cea mare – să stai jos, să tragi în piept mahorca lăsată de Nikolai, să îndrepți numai din când în când pluta, împingând-o cu prăjinile și, în același timp, să simți că înaintezi, că oră cu oră se scurtează nesfârșitul drum.

Acum îți puteai permite luxul să te lași furat de gânduri, să-ți aduci aminte de atâtea lucruri care mai există în lume. Clipocitul

apei, susurul ei melodios prin prunduri, jocul iute al undelor mici – totul părea plin de viață și de voioșie după tăcerea grea, apăsătoare, după monotonia și încremenirea din împărăția mlaștinilor.

Moiero era plin de meandre și coturi pronunțate. Acum pluteau pe lângă maluri joase. Valea lată rămânea în urmă, pădurea se apropia de râu și nu după mult cuprinse albia între pereți înalți, de un verde întunecat. Pluta străbătea parcă o potecă tăiată prin desișul de molizi. Mulți, săpați la rădăcină de apa râului, se aplecau deasupră-i. Mai încolo, poteca aceasta părea că se îngustează; arborii își împreunau vârfurile deasupra apei, răpindu-i luciul, preschimbând-o într-o panglică întunecată și rece.

Un molid uriaș, doborât de curând, zăcea de-a curmezișul râului, aproape atingând cu vârful încă verde bancul larg de nisip de pe malul stâng. Geologii împinseră pluta spre mal, săriră în apă și o târâră pe prundiș. Aveau să mai întâlnească arbori care le-ațineau drumul, dar toate astea părură floare la ureche lui Ciurilin și Sultanov, până ce auziră, la un cot mai brusc, un clipocit puternic.

— La mal! repede la mal! – strigă Ciurilin. În fața noastră-i un zăhat[85]!

Dar era prea târziu, pluta mergea prea repede. Prăjina înfiptă în fundul râului se rupse cu trosnet scurt și fragila lor ambarcațiune se năpusti de-a dreptul spre grămada înaltă de trunchiuri ce barau râul.

La dreapta, unde arborii erau mai rari, apa, vuind asurzitor, țâșnea pe sub zăhat. Crăcile și trunchiurile subțiri, arcuite, vibrau sub presiunea apei; de acolo venea acel zgomot caracteristic, semănând cu loviturile unui valț mare.

Sultanov și Ciurilin se repeziră în spatele plutei și apucară prețioșii saci, toporul și arma. În aceeași clipă, pluta se afundă sub zăhat, se opri brusc și începu să-și ridice vertical coada, în timp ce botul și-l vâra tot mai mult în apă. Izbitura puternică îi proiectă înainte pe cei doi, dar reușiră să sară pe zăhat. Apa urla și spumega dincolo de pluta care astupase în parte trecerea îngustă. Fără a pierde o clipă, Ciurilin și Sultanov se apucară, pe rând, să taie buștenii cu unicul lor topor. După două ore de

[85] Zăhat – aglomerare de trunchiuri de arbori aduși de apele mari, care se îngrămădesc de-a curmezișul unui curs de apă. (Nota red. rom.).

muncă istovitoare, pluta fu degajată și, cu ajutorul unei funii, trasă mai aproape de mal, la marginea zăhatului, unde apa ajungea până la brâu. Luptând cu apa rece și repede ce amenința să-i doboare, geologii săltară anevoie pluta și o traseră prin spărtura tăiată, la nivelul apei, în buștenii groși și lunecoși. Mai încolo drumul era liber, din păcate, însă numai pe o distanță de vreun kilometru și jumătate! Din nou în fața plutei apăru un zăhat – un morman și mai mare de bușteni albi, cojiți, dintre care ieșeau, ca niște lănci înfricoșătoare, cioturile groase, rădăcinile și crengile arborilor bine înfipți în prund.

•

Pe bancul de nisip albicios ardea un foc zdravăn. Pluta odihnea priponită la mal. Ciurilin și Sultanov ședeau cu fața spre râu, întorcând spinările ude, fumegânde, spre foc. Deasupra nisipului se înălța un mal abrupt, cu iarbă uscată, pe care așternea reflexe aurii soarele strălucitor ce trezise nori de musculițe amorțite de frig.

Sultanov se ridică deodată și, cu pași nesiguri, se îndepărtă de foc. I se făcuse greață, stomacul refuza hrana ce de-abia o primise. Ciurilin își urmărea cu îngrijorare ajutorul. Nici lui nu-i era mai bine. Inima, sleită de eforturile istovitoare, de foamea prelungită și de lipsa de somn, aci bătea greoi și rar, aci zvâcnea slab și mărunt, cerând odihnă și liniște deplină.

Pădurea pustie îi strângea ca într-un clește; în sufletul lui Ciurilin începu să se strecoare încet, încet, frica. Trebuiau să străbată cu pluta vreo patru sute de kilometri. Dar în cele două zile de când merg din zăhat în zăhat n-au făcut decât șapte. Șapte kilometri! Merinde mai aveau doar pentru patru zile – și numai rații infime. Dar câtă trudă le mai rămânea de acum încolo! Să se cufunde până la umeri în apa rece, să taie buștenii groși, să tragă din răsputeri pluta… Erau istoviți! Se îndoia că vor rezista măcar o zi. Cine știe câte zăhaturi aveau să mai întâlnească – unul sau o sută!

Sultanov se întoarse la foc și se întinse pe nisip. Ciurilin puse desagii sub capul tovarășului său și îngenunche lângă el:

— Stai culcat, Arseni Pavlovici, eu mă duc în recunoaștere, și cu un gest arătă spre stânga, unde, dincolo de bancul lat de nisip și de apa ce strălucea în soare, se îngrămădeau o mulțime de bușteni cenușii încolăciți.

Dar ajutorul se ridică în capul oaselor:

— Maxim Mihailovici, uite ce zic eu… Sultanov se codea. Dacă mă doboară boala, lasă-mă aici și du-te. Unul din noi trebuie neapărat să scape. Serios, nu glumesc! se supără el. Când văzu că Ciurilin surâdea.

— Lasă asta, dragul meu! Odihnește-te și totul va trece. Dacă răzbim, atunci vom răzbi împreună! spuse cu glas tare Ciurilin, dându-și seama că tonul vocii sale nu avea hotărârea care trebuia. Ei, eu am plecat. Și, ridicând arma, porni încet, târșindu-și picioarele pe nisipul care scârțâia, spre cotul râului.

Ciurilin voia să coboare pe râu, ca să examineze valea după zăhat.

Spaima ce-l cuprinsese nu-l părăsea, oricât încerca s-o biruie. Ah, cât de mult dorea acum Ciurilin să se întoarcă în lumea obișnuită a cărților, a hărților, a cercetărilor științifice, să predea țării sale bogățiile ascunse sub mușchiul și mlaștinile înghețate din Amnunnaci, să reflecteze în liniște și tihnă, în fața microscopului, să discute cu tovarășii săi! Oare nu va izbuti niciodată să se întoarcă acolo unde nu sunt nori de musculițe, haine veșnic ude, fum înecăcios și această goană nebună înainte, mereu înainte?

Ciurilin trecu de cotul râului și o luă mai departe de-a lungul malului.

Mergea și se gândea la Sultanov: „Ce forță îi împinge pe oameni la astfel de acte de eroism nemaivăzut, nemaipomenit? Oare, de vom scăpa, va afla cineva de eroismul stoic al acestui om? Sau toate vor rămâne de domeniul trecutului, vor păli repede, vor fi date uitării, ca un vis urât… Cine ia în serios visurile? Dacă nu scăpăm, nimeni n-o să afle nimic. Mai mult decât atât – vor spune că am pierit fiindcă n-am avut experiență, fiindcă n-am fost prudenți. Iar acolo, la mii de kilometri depărtare, e adevărata lume… Acolo e viața, fericirea lui Sultanov și femeia lui iubită, care îl așteaptă de atâta vreme cu nerăbdare, cu înfrigurare”.

La dreapta, pe malul opus, auzi un zgomot. Prundișul scârțâia, iarba uscată foșnea ușor. Ciurilin se dezmetici, își aruncă ochii într-acolo, și inima începu să-i zvâcnească năvalnic.

Sub malul neted, cu copitele cufundate în apă, stătea un elan – un mascul enorm. Corpul lui puternic părea de departe negru. Coarnele larg răsfirate, ca palmele unui gigant cu degetele desfăcute, erau de culoare deschisă; dintre ele răsăreau loburile

mari, proeminente, ale urechilor îndreptate spre Ciurilin. Elanul care privea cu încordare pe geologul încremenit plecă capul, întinse înainte coarnele și scoase un răget răgușit. Ciurilin nu clinti, strângând atât de tare cureaua armei, încât mâna începu să-l doară.

Elanul se întoarse și, deodată, silueta lui deveni alta – un corp suplu, gheboșat, pe picioare înalte. Atitudinea animalului arăta că e gata să țâșnească în orice clipă ca o săgeată dintr-un arc întins. Botul coroiat se înălță, pe gât se răsfiră barba neagră și țepoasă, greabănul curbat se vedea și mai pronunțat. Apoi, elanul desfăcu larg picioarele, băgă botul în apă și intră în râu. Ciurilin smuci arma de pe umăr. Animalul sări ca fulgerul pe mal. Siguranța țăcăni și Ciurilin trimise un glonț în greabănul înalt. Elanul se poticni, căzu, dar sări din nou în picioare. De-a lungul râului răzbătu un al doilea foc și animalul dispăru în tufiș. Pierzându-și de tot cumpătul, Ciurilin se aruncă în râu, ridicând arma deasupra capului. Curentul era gata-gata să-l răstoarne, dar el îl învinse și se trezi repede pe celălalt mal. La vreo zece metri de mal, în iarba înaltă, zări corpul de un cafeniu închis al animalului. Ciurilin se apropie cu atenție de el și se convinse că elanul era mort – zăcea cu capul dat pe spate, proptit în coarne, cu picioarele dinainte îndoite. Chiar și înțepenite, acest trup te făcea să simți uriașa forță ce sălășluise în el.

Ciurilin nu era vânător adevărat. Îngenunche și mângâie botul elanului, îndurerat de cele petrecute. Oricum, însă, cele șaisprezece puduri de carne gustoasă schimbau soarta geologilor. Ciurilin se ridică, se rezemă în armă, aruncă o privire în jos și văzu mai încolo, pe râu, la vreun sfert de kilometru, încă un zăhat. Restul albiei se pierdea în pădurea deasă ca o perie. Departe de tot însă, pădurea cobora, lăsându-l să vadă un versant muntos care cădea drept în râu.

„Dacă acelea sunt chei, o să întâlnim praguri, dar terminăm cu zăhaturile”, gândi Ciurilin. Scoase la repezeală măruntaiele elanului, luă cu dânsul buzele, inima și o halcă de carne, însemnă locul cu o prăjină înaltă și trecu râul, pe zăhat, fără a uita totodată să-l cerceteze cu atenție.

Masa copioasă – adevărat ospăț – la început slăbi și mai mult pe călători. A doua zi, însă, Ciurilin și Sultanov se înviorară.

•

Dincolo de ultimul zăhat, un pârâu destul de mare se vărsa din dreapta în Moiero. Valea se îngusta, munții împăduriți cu larice ruginii se apropiau de râu, al cărui curs devenea tot mai repede. Apa plumburie, fără luciu, se umfla și cobora ritmic, parcă ar fi respirat. Prundurile se înălțau ca niște ziduri de cetăți. Goneau nebunește îndărăt limbile de nisip, copacii, gurile negre ale eroziunilor. Stâncile se apropiau și mai tare, talazurile mugeau. Oglinda apei se încreți, apoi se despleti în șuvoaie și valuri înspumate. Apa năvăli pe pluta ce gonea. Câteva clipe de îngrijorare – dar ieșiră din nou în largul apei.

Cursa rapidă învioră pe cei doi oameni istoviți. Se simțiră cuprinși de beția victoriei obținute în sfârșit.

Nu va trece mult, și acolo unde au trudit ei, prizonieri ai codrilor și mlaștinilor, vor veni mii și mii de oameni. Cu puteri înzecite vor croi drumuri peste întinderile neumblate, vor doborî pădurile, vor seca mlaștinile. Duduitul mașinilor, lumina strălucitoare a becurilor electrice vor sfâșia tăcerea și bezna taigalei…

•

— Serghei Iakovlevici, o telegramă din Hatanga. Cu siguranță că e de la Ciurilin!

— Cum? Dă-mi-o repede! Profesorul o desfăcu febril și o citi pe nerăsuflate. Hârtia îi scăpă din mâini. Nu, nu-i nimic, o ridic singur… Du-te, totul e bine, se întorc.

Rămânând singur, Ivașențev ridică telegrama și-i reciti textul lapidar: „Tot ce-am căutat am găsit. Stop. Ne întoarcem cu avionul sănătoși. Stop. Ciurilin. Stop. Sultanov. Stop”.

Profesorul Ivașențev se ridică din fotoliu, ca să se încline adânc în fața telegramei, pe care o așeză apoi cu multă grijă pe birou.

• IURTA CORBULUI

Primăvara târzie din Tuva ceda locul verii. Patul se afla chiar lângă fereastra ce dădea spre asfințit. În salon erau doar câțiva bolnavi. În fiecare zi, soarele privea tot mai mult pe geam și scălda cu razele-i calde albul imaculat al noului spital. Rășina lemnăriei folosite la construcție răspândea în aer o aromă dulceagă ce parfuma pernele, paturile și chiar pâinea.

Din patul în care se afla, inginerul Alexandrov privea pe geam depărtările albastre cu dealuri împădurite și asculta vuietul surd al vântului de primăvară, ce aducea pe aripile sale umezeala.

Cu patru zile în urmă fusese pe aici un renumit chirurg din Krasnoiarsk, care stinsese și acea licărire de speranță ce mai rămăsese cuibărită în conștiința lui Alexandrov, după o jumătate de an de suferință. Niciodată picioarele lui, odinioară puternice, cu mușchii dezvoltați, nu-l vor mai purta prin mlaștini, prin desișul codrilor, nu-l vor mai ajuta să escaladeze piscurile și să guste din satisfacția geologului de a descoperi noi zăcăminte. La această concluzie a ajuns chirurgul din Krasnoiarsk, după ce a studiat radiografiile, l-a examinat și a făcut un consult cu medicii localnici.

Alexandrov își dădea perfect de bine seama de greaua lui situație și de aceea nu punea la îndoială părerea medicilor care l-au consultat. Totuși speranța nu poate fi distrusă în om... Și de ce n-ar cunoaște renumitul neuropatolog, chemat special din Kîzîl, vreo metodă de tratament abia descoperită, care să poată reda unor picioare înțepenite, slabe ca niște zdrențe, forța de altă dată?...

Neuropatologul, un om scund, slab, cu fața ascuțită și privirea ageră, nu prea îi plăcuse geologului. Poate că această impresie se datora și faptului că în timp ce-i consulta șira spinării și o confrunta cu radiografiile, i s-a adresat parcă nepăsător, cu obișnuitele cuvinte pe care le spun pacienților toți medicii:

— Și acum spuneți-mi cum s-a întâmplat?

Alexandrov, stăpânindu-și enervarea, istorisi cum într-o zi de toamnă plecase să cerceteze un zăcământ și, preocupat de mersul lucrărilor, uitase că ploile torențiale căzute în ajun înmuiaseră stratul de argilă din vechiul puț de explorare. Începuse să coboare treptele făcute în peretele puțului, dar la un moment dat argila îi alunecă de sub picioare și căzu la o adâncime de douăzeci și doi de metri, fracturându-și șira spinării și picioarele.

Pentru a nu știu câta oară, geologul repeta ce i s-a întâmplat și de aceea istorisea totul cu multă indiferență, de parcă era în cauză cineva care îl lăsa cu totul rece. Numai când ajunse cu firul povestirii la momentul îngrozitor când se văzuse în adâncul puțului umed și întunecat, își dădu seama că are șira spinării fracturată și picioarele paralizate, tăcu și se cutremură.

Neuropatologul îi puse mâna pe umăr și-l sfătui pe un ton neutru să nu se enerveze.

— Am încetat de mult să mă mai frământ, dar nu înțeleg de ce m-ați pus să vă povestesc. Văd că nu vă prea interesează spuse geologul cu amărăciune.

— Ba dimpotrivă. Nouă, medicilor, nu trebuie să ne scape niciun amănunt când este vorba să tragem o concluzie importantă, și mai cu seamă într-un caz atât de dificil. Nu vedeți la ce sunt obligat să vă condamn?

Pe Alexandrov îl trecură căldurile.

— Ceva, ceva se va mai ameliora cu timpul, dar n-o să puteți umbla niciodată, spuse medicul după o pauză. Iar eu doresc ca dumneavoastră să umblați și de aceea fiecare amănunt îmi este prețios, chiar și acela referitor la dispoziția pe care ați avut-o când ați căzut. Da, să nu vă surprindă acest lucru. Dacă, de exemplu, mergând pe stradă, te împiedici și cazi, dar în momentul acela ești suplu, în plenitudinea forțelor, și ai mușchii tari, nu ți se va întâmpla nimic. Dacă însă mergi bolnav, slăbit sau indispus și cazi ca un butuc, urmările vor fi cu totul altele. Pentru a stabili starea traumatismelor interne, a căror vindecare este greu de urmărit, dispoziția avută în momentul căderii nu e de mică importanță.

— Dacă așa stau lucrurile, vă pot spune că de bună dispoziție nu m-am plâns. Eram chiar foarte bucuros. Mi-am adus aminte

că acest al patruzeci și unulea puț de explorare atinsese *dyke*[86]-ul porfiric și m-am grăbit să scot o probă… Doream să mă conving dacă ipotezele ce le făcusem erau întemeiate.

— Da, bine! Dar spuneți-mi câți ani aveți?

— Patruzeci și unu, răspunse Alexandrov.

— Interesantă coincidență! Al patruzeci și unulea puț de explorare și aveți patruzeci și unu de ani. Pentru un om superstițios…

— Nu sunt superstițios, așa că… spuse geologul, zâmbind caustic, dar, întâlnind privirea pătrunzătoare a medicului, înțelese imediat că acesta îl studiază din punct de vedere psihologic, pentru a-și da seama dacă nu cumva este vorba de un caz de ipohondrie sau de isterie.

În următoarele două zile, lui Alexandrov i s-au făcut din nou radiografii și puncții lombare. Dar sosise clipa pe care geologul n-o va putea uita toată viața. În salon intră neuropatologul însoțit de trei medici de spital. El se aplecă deasupra lui Alexandrov și-i luă mâna. Geologul simți că degetele specialistului sosit din Kîzîl tremură puțin. Inima i se opri parcă, presimțind un verdict fără drept de apel. Oricât s-a pregătit Alexandrov pentru această lovitură, ea a fost totuși prea cruntă. A trebuit să stea mult timp cu privirea ațintită spre fereastră și să lupte cu un nod care i se oprea în gât și-i tăia respirația.

— Și aceasta… pentru totdeauna, îngână într-un târziu geologul.

— Nu vreau să vă amăgesc, dându-vă prea multe speranțe… Să știți că știința progresează destul de repede. Astăzi vindecăm boli care cu douăzeci de ani în urmă erau socotite incurabile… spuse neuropatologul, fără să-l privească în față.

— Douăzeci de ani… murmură abia perceptibil Alexandrov, dar medicul îl auzi.

— Poate că nu e vorba chiar de douăzeci de ani. S-ar putea să treacă numai cinci… Dacă doriți, vă trimitem la Institutul „Burdenko” din Moscova…

— Îmi dau prea bine seama că socotiți inutil acest lucru.

---

[86] *Dyke*-urile sau filoanele transversale sunt spațiile umplute de topiturile magnetice care străbat transversal straturile scoarței. Aceste corpuri eruptive se prelungesc în partea superioară a scoarței. Ele fac legătura cu masele vulcanice și constituie prelungirea acestora în adâncime, de unde și denumirea lor de corpuri subvulcanice sau filaniene. (n. t.).

— Într-o oarecare măsură aveți dreptate! Atât prima cât și a doua intervenție chirurgicală au fost făcute bine. Dar ce folos dacă aveți o vertebră zdrobită și alta deplasată? Noroc că lucrurile stau încă așa! Dacă mai era atinsă încă o vertebră… mă îndoiesc că v-am fi putut salva!

— Ați spus noroc? Dumneavoastră numiți aceasta noroc? întrebă geologul, încercând să se ridice în coate și scrâșnind de durere.

Medicii își aruncară priviri, iar în ușă apăru sora cu o seringă în mână. După injecția de morfină, Alexandrov se liniști.

Neuropatologul plecă, și toate speranțele se spulberară. Geologul stătea tăcut și încerca să-și găsească un loc în viața care-l aștepta. O prăpastie înfricoșătoare îl despărțea acum de lumea care-i era dragă, de munca căreia i se dedicase trup și suflet, de bucuria succeselor mici sau mari, de nereușitele urmate de frământări, de lupta grea, dar pasionantă pentru a scoate din inima pământului metalul necesar omului. Alexandrov nu s-a gândit niciodată să-și schimbe profesiunea. Ea era interesantă și în munții pleșuvi din Asia Centrală, și în pădurile mlăștinoase din Iakuția, și aici, în Tuva, unde se stabilise încă înainte de începerea războiului. Alexandrov era un geolog înnăscut, căruia îi plăcea nespus de mult munca de teren. Refuzase nenumărate propuneri de a se stabili într-un centru mare și a primi un post de conducere, care i se cuvenea pentru experiența și meritele sale. Conducerea îi cunoștea punctul de vedere și de aceea nici nu mai încerca să-l convingă.

Și deodată o întâmplare stupidă, o eroare de calcul, o clipă de luptă desperată, și iată-l stând de șase luni în pat, fără să se poată obișnui cu ideea îngrozitoare că nu este în stare să-și miște picioarele, acești prieteni devotați care l-au servit atâta timp… Ce jalnice sunt ele acum, cum se târăsc neputincioase când încearcă să meargă! Nu, ar fi un sacrilegiu să numești mers această sprijinire în cârjă. Și așa va fi întotdeauna, până la sfârșitul vieții, dacă se poate numi viață ceea ce-l așteaptă.

O viață mai rea decât moartea… imposibilă! Cum să-ți găsești un loc în ea?

Lui Alexandrov i se da ca exemplu Nikolai Ostrovski. Într-adevăr, situația acestui comunist de oțel fusese mult mai gravă. Orb, cu încheieturile înțepenite, el a luptat până în ultima clipă și a conceput o carte nemuritoare, iar prin exemplul său a creat

chipul pururea viu al comsomolistului erou. Dar Alexandrov este un simplu geolog și a fost puternic numai în lupta cu natura, datorită rezistenței și îndemânării sale de turist cu multă experiență. Pentru a învinge însă spectrul șederii veșnice în pat, cu picioare inerte, străine parcă, n-o să-i ajungă bărbăția. N-are nimic de care să se poată prinde, nu vede ceva pe care s-ar putea sprijini și cade parcă într-un abis negru, fără fund!

Și totuși ar trebui să facă ceva… Să găsească o portiță de salvare… Să scrie oare o carte? Dar despre ce? Chiar dacă ar constata că are talent, ce-ar putea scrie? În viață n-a făcut doar nimic deosebit. Ca el există în Siberia sute de mii de oameni. Nu, ideea de a scrie o carte nu-l va înaripa. O asemenea treabă e pentru alții. „Era bine de Nikolai Ostrovski, a cărui viață a fost o înlănțuire de fapte revoluționare. Am zis că era bine de Nikolai Ostrovski? Cum vine asta? Ce prostii îmi trec prin cap! Ce putea fi mai îngrozitor decât orbirea pentru un om puternic și dornic de viață ca el!…”

Scrâșnind din dinți, Alexandrov încerca să-și alunge gândurile care îl asaltau fără milă, îl apăsau și-l chinuiau. Geologul privea pe fereastră fără să clipească, încercând parcă să se hipnotizeze cu priveliștea dealurilor din zare, ce se pierdeau în pâcla amurgului. Într-un târziu, intenția îi reuși, pleoapele-i căzură obosite și somnul îl cuprinse.

Alexandrov se trezi, simțind prezența soției sale. În ultimele șase luni, care-i păreau o veșnicie, Liuda venea aproape zi de zi la spital după terminarea lucrului și stătea la căpătâiul lui, tăcută și abătută.

Veselă și sănătoasă, bună sportivă, Liuda se obișnuise să privească totul în viață prin prisma egoistă a tinereții frumoase. Nu era pregătită pentru lovitura ce o primise soțul ei, om capabil, inteligent, puternic, un adevărat prieten, sub aripa căruia se simțea bine și nu ducea prea multe griji. Catastrofa a frânt-o. Liuda s-a pierdut și nu știa ce să facă pentru a ridica moralul omului pe care-l iubea. Vărsa șiroaie de lacrimi de mila soțului și a ei, continua să caute în el sprijinul sigur de altădată și nu sesiza ori nu înțelegea că Alexandrov are el nevoie de încurajare sau cel puțin că nu trebuie să-l frământe cu suferințele și grijile ei. Liuda se chinuia și prin aceasta își tortura și soțul, căruia îi era milă de credincioasa și buna sa tovarășă de viață, nepregătită pentru a înfrunta greaua încercare. Dar

încetul cu încetul geologul s-a obișnuit cu faptul că Liuda încerca uneori să pară bine dispusă, iar altă dată era tristă, socotind, probabil, că nu are niciun rost să-și ascundă starea sufletească. Și acum ea ședea pe un scăunaș alb și privea cu ochii săi albaștri, triști, fața îmbătrânită a soțului.

Alexandrov visase ceva tare frumos și nu-i venea să se despartă de tot ce-i apăruse în somn. Se văzuse tânăr student, în anul al treilea de facultate, venit în Ural la practică. Escalada neobosit pantele abrupte care coborau spre râul Ciusovaia și dormea uneori pe malul apei sau în căpițele de fân parfumat. Seara când se culca era nerăbdător să treacă cât mai repede noaptea și să vină o nouă zi, plină de lucruri interesante și de speranțe. Gazdele la care se oprea îl simpatizau, fetele drăguțe zâmbeau când îl zăreau în sate. Trecutul îndepărtat al munților Urali – tema viitoarei lucrări de diplomă – îi apărea atât de frumos în fața ochilor! Dar așa cum se întâmplă cu toți aceia care visează ceva plăcut, și Alexandrov încerca desperat să-și prelungească luminoasele, minunatele-i clipe de odinioară, care i se perindau pe dinainte. Geologului îi era pur și simplu teamă să nu se trezească la cruda realitate.

Liuda ședea îngrijorată. Văzând că soțul se frământă în somn, își apropie buzele de fruntea lui, pentru a vedea dacă n-are febră. Apoi îi spuse în șoaptă:

— Kir, dragul meu, ce-i cu tine?

În perioada de practică, Liuda fusese repartizată la echipa geologică pe care o conducea Alexandrov. Fetei i s-a părut atunci că geologul, bărbat foarte impunător, ar semăna cu un cneaz din basme. De aceea l-a poreclit cneazul Kir. Cu timpul, porecla s-a preschimbat în numele prin care Liuda își alinta soțul.

Într-un târziu, geologul îi răspunse fără să-și ridice pleoapele:

— Am visat ceva foarte frumos. M-am văzut tânăr. Urcam pantele abrupte ale râului Ciusovaia…

Geologul tăcu, deschise ochii și-și aținti privirea undeva în gol. Deodată o lacrimă căzu pe pernă chiar lângă urechea lui, apoi alta i se prelinse pe frunte. Sufletul se umplu de amărăciune, de durere, de milă. Alexandrov întoarse capul spre soție și-i puse mâna pe umăr.

— Nu plânge, mi-a fost așa de bine. De-aș putea să visez și să dorm mai mult… Timpul ar trece mai repede…

Liuda izbucni în hohote de plâns. Văzând cum stau lucrurile, geologul spuse:

— Vezi, am vrut să te liniștesc, iar tu… Să știi că astăzi m-am gândit mult la tine și…

Ea se sculă și începu să-și șteargă lacrimile.

— N-am să plec nicăieri, ți-am mai spus-o. Hotărârea mea e definitivă.

— Dacă vrei să-mi fie și mai greu, atunci nu pleca. N-am ce să mai sper. Ai să mă duci acasă. Fenea o să aibă grijă de mine, și am să învăț să duc o viață nouă. Timpul zboară, echipa lucrează pe teren, iar tu pierzi zile prețioase fără niciun rost! Știi doar că peste câteva luni va trebui să faci bilanțul lucrărilor în legătură cu zăcământul pe care l-ai descoperit. În el se va oglindi munca ta de șase ani.

Liuda dădu cu încăpățânare din cap și nici nu dorea să audă.

Alexandrov se enervă:

— Vezi că am să te și alung dacă n-ai să faci cum îți zic!

— Am să plec pe teren, dar nu acum, când ai atâta nevoie de mine. Trebuie să te mai duci la sanatoriul de lângă Kîzîl…

— Nu-mi va mai ajuta niciun sanatoriu!

— Dragul meu, acest lucru îți este necesar măcar pentru a schimba mediul. Trebuie să te regăsești, să uiți locurile unde ai suferit atâta…

— Geologul Kiril Alexandrov nu mai există de o jumătate de an și nici nu va mai exista vreodată. Nu va fi nici Kir al tău, stăpânul taigalei. Amândoi au murit. Va exista acum altcineva, care își va număra zilele între patru pereți…

Liuda, printr-o mișcare bruscă a capului, își aruncă pe spate părul ce-i căzuse pe ochi.

În clipa aceea, ușa salonului se deschise și câteva sanitare apărură în prag cu o brancardă. Sora le-o luă înainte și veni spre patul lui Alexandrov.

— N-aveți nimic împotrivă dacă punem pe cineva în patul de alături? Bolnavul, când a aflat că sunteți internat aici, ne-a rugat să-l repartizăm în același salon.

— Cum se numește bolnavul? Dar vă rog să mă scuzați! Cum pot avea ceva împotrivă? Să stea în patul de lângă geam, îi va fi mai plăcut!

De pe brancardă își ridică capul un bărbat cu păr alb și ciufulit.

— Kiril Grigorievici, iată unde ne-a fost dat să ne întâlnim!

— Fomin, Ivan Ivanovici! Ce surpriză! Dar ce-i cu dumneata? întrebă bucuros și în același timp alarmat Alexandrov.

— Cu mine nu-i nimic grav. M-a doborât reumatismul, zise bătrânul, sprijinindu-și capul cu mâna. Am auzit însă că dumneata n-o duci prea bine cu sănătatea. Dar să lăsăm bolile pe mai târziu. Nu ne-am văzut de atâta vreme! Să tot fie vreo douăzeci de ani?

— Exact, douăzeci, Liuda, să ți-l prezint pe Ivan Ivanovici Fomin. Cu el am participat la primele expediții în taiga, după ce am terminat facultatea. Era muncitor în abataj.

— L-am auzit adesea pe soțul meu vorbind de dumneavoastră. Mi-a povestit și despre primele lui expediții geologice. Kiril își aduce totdeauna aminte cu multă plăcere de acele timpuri.

Sora îi făcu semn Liudei că e timpul să plece.

— Vă părăsesc. E într-adevăr prea târziu. Dar sunt mai liniștită, dragul meu, fiindcă astăzi nu rămâi chiar atât de singur.

Ochii cenușii și simpatici ai bătrânului miner reușiseră s-o îmbărbăteze pe Liuda, îi sădiră în suflet puțin optimism.

•

— Ce specialitate o mai fi și asta, de muncitor în abataj? întrebă sceptic un tânăr radiotelegrafist, cu o mână fracturată, internat în același salon cu Alexandrov. E cumva minerul care scoate cărbuni sau o fi dintre aceia care extrag fel de fel de minereuri?

— Muncitorul în abataj, frățioare, e un miner priceput la toate: știe să extragă cărbuni, minereuri, sare și chiar aur! răspunse vesel bătrânul, întorcându-se spre cel care întrebase.

— Spuneți deci că vă pricepeți la toate?! Nu e rău! Dar cum stați cu încadrarea?

— Nu prea înțeleg la ce te referi, zise Fomin.

— V-am întrebat cum sunteți încadrat, adică cu ce sumă figurați în schema de salarizare?

— Abia acum am înțeles ce te preocupă. Vrei să știi cum sunt retribuit. Află că în decursul anilor am primit diferite salarii: au fost și mici, și mari, dar interesul pe care l-am manifestat pentru muncă a fost totdeauna mare.

— Și ce ați câștigat de pe urma acestui interes? Un pat la spital?

— Printre altele și „Premiul Lenin”, spuse calm Fomin.

— „Premiul Lenin”? Pentru ce? întrebă nedumerit tânărul radiotelegrafist.

— Dacă mi-a fost decernat, înseamnă că am avut pentru ce, răspunse Fomin, zâmbind ironic.

— Stai puțin, Ivan Ivanovici, interveni în discuție Alexandrov. Mi-am adus aminte de cele citite cândva în ordinul ministerului. Erai propus să fii decorat pentru descoperirea unui important zăcământ. Ai lucrat atunci cu inginerul… Dar uite că memoria îmi joacă o farsă… Nu-mi aduc aminte cum îl chema…

— Vasiliev, Semion Petrovici. Într-adevăr, ni s-a decernat amândurora „Premiul Lenin”.

— A dat deci norocul peste voi în taiga, zise radiotelegrafistul cu invidie… Ce să mai spun…? E bine de voi, minerii. Unuia cu meseria mea nu i s-ar fi putut întâmpla așa ceva. În cel mai bun caz i s-ar majora salariul cu zece la sută!

— Aici nu-i vorba, tinere, de niciun noroc, spuse Fomin, intrigat de felul cum privește lucrurile radiotelegrafistul. Poți afirma că ți-a surâs norocul numai atunci când ai descoperit ceva pe neașteptate. Noi însă am lucrat câțiva ani și nu în taiga, cum ai înțeles, ci într-o mină de cărbuni.

Alexandrov, curios să afle amănunte în legătură cu zăcământul descoperit, îl rugă pe Fomin să povestească cum s-au întâmplat lucrurile. Bătrânul răspunse cu plăcere invitației făcute.

— Scoală-te, tinere, și deschide, te rog, fereastra. Vreau să trag pe furiș câteva fumuri, zise Fomin.

Minerul își răsuci în grabă o țigară, aprinse chibritul, și fața îi dispăru pentru o clipă după un nor de fum. Radiotelegrafistul scoase de sub saltea un pachet de țigări și se așeză la picioarele lui Fomin. Bătrânul dădu nemulțumit din cap și zise:

— Făceai mai bine dacă stăteai pe patul dumitale…

— Vă deranjez cu ceva? întrebă nemulțumit tânărul.

— Nu-i vorba că mă deranjezi, dar văd că nu porți niciun respect oamenilor mai vârstnici. Te-ai trântit în patul meu fără să-mi ceri măcar voie. Să știi că nu-mi plac asemenea apucături.

Tânărul, simțindu-se jignit, se sculă, veni la fereastră și începu să sufle fumul de țigară în țânțarii care bâzâiau după plasa geamului.

Vizita de dimineață se terminase și în spital era liniște. Se auzea doar cum discutau în curte două surori.

— Prea mult n-am ce să vă povestesc, spuse într-un târziu Fomin. La un moment dat obosisem să mai cutreier taigaua și să tot caut zăcăminte. Copiii îmi crescuseră și trebuia să mă stabilesc într-un loc pentru a-i da la școală. Mi-am găsit atunci de lucru în minele de cărbuni. Și uite așa au trecut nouă ani. La început mi s-a părut că munca în taiga era mai plăcută, dar m-am obișnuit. Între timp mi-am construit o casă, iar copiii au terminat școala. Am reușit să-mi îmbogățesc și eu cunoștințele, având la îndemână mai multe cărți ca în taiga. Kiril Grigorievici, mă știi doar cum sunt. Mi-a plăcut totdeauna să aprofundez lucrurile, să mă inițiez în toate, chiar și în probleme care s-ar părea că nici n-ar trebui să mă preocupe... Și astfel am reușit să cunosc multe lucruri interesante. Așa, de pildă, mi-a fost dat să aflu că într-un trecut foarte îndepărtat pe pământul nostru siberian era o climă caldă, asemănătoare cu aceea din Africa și că se întindeau aici mlaștini nesfârșite, cu păduri mai dese ca cele de astăzi. Copacii creșteau în vremurile acelea mai repede, dar aveau o viață scurtă, iar după moarte putrezeau, timp de mii de ani, sub mâlul apelor. Din această vegetație s-a format turba, care, datorită presiunii straturilor suprapuse peste ea, s-a transformat în decursul vremurilor în cărbuni pe care îi extragem noi astăzi.

Cele citite mi-au trezit curiozitatea pentru aurul negru. Am început să descopăr în cărbuni ba urmele unor frunze care semănau cu penele păunului, ba niște tulpini a căror scoarță era presărată cu pătrățele oblice, ba amprentele diferitelor poame. Uneori ni se întâmpla să găsim la baza stratului de cărbuni rădăcini cu buturugi înalte, aliniate una lângă alta, de parcă alcătuiau un stăvilar. Am mai descoperit urme de pești și chiar de animale care semănau cu crocodilii din zilele noastre. Oasele acestor viețuitoare se transformaseră și ele în cărbuni. Interesul pe care-l manifestam pentru aceste vestigii ale trecutului m-a făcut cunoscut în întreaga mină. La început unii au făcut haz de preocuparea mea, dar peste câtva timp chiar și cei șugubeți, când descopereau câte ceva, mă chemau și-mi cereau lămuriri. Se înțelege că despre toate acestea scriam imediat Academiei de Științe. Ne-a fost trimis un tânăr să studieze materialul. M-am împrietenit cu acest om de știință și de câte ori venea pe la noi,

îmi aducea cărți și ținea prelegeri pentru mineri. Munca a devenit mult mai interesantă de când am început să mă inițiez în geologia cărbunelui…

— Și pentru aceasta v-ați trezit premiat? zise malițios radiotelegrafistul.

— Tinere, ți-ar sta mai bine dacă ai lăsa ironiile la o parte, spuse supărat Fomin. Ți-am istorisit acest crâmpei din viața mea ca să-ți fie mai ușor să înțelegi… M-ai întrerupt și uite că… Dar într-o zi a început exploatarea zăcămintelor în sectorul de vest. Cărbunii care se scoteau de aici erau transportați în orașe și folosiți drept combustibil. La un moment dat am observat că în unele straturi au apărut parcă altfel de cărbuni. Se înțelege că dacă nu cercetai cu atenție cele două varietăți, nici nu-ți dădeai seama că există o deosebire între ele, atât de mult se asemănau. Ceea ce m-a făcut să cred că este vorba de o altă varietate, a fost descoperirea în cărbuni a unor filoane subțiri, de culoare deschisă. După o cercetare mai amănunțită, am reușit să găsesc și straturi în care filoanele erau mai groase, iar pe alocuri formau chiar o plasă în masivul de cărbune. Nu știu de ce, dar prezența acestor filoane a început să mă preocupe foarte mult. Am extras din strat câteva mostre enigmatice și le-am arătat șefului de echipă și celui de sector, dar ei mi-au spus:

— Se întâmplă să găsești de toate în cărbune. Dacă nu e ceva care-l strică, e în regulă, ce ne mai interesează?!

Am început să folosesc acești cărbuni la făcutul focului în casă și să-i ard în curte. La prima vedere n-am observat nimic deosebit, doar că scoteau un fum alb-albăstrui și aveau un miros aparte. Într-o zi însă am zărit ieșind pe ușa sobei o funingine albăstruie. Mi s-a părut tare curios. Dar ce eram să fac? N-aveam suficiente cunoștințe pentru a stabili de ce natură erau aceste filoane. La un moment dat am hotărât să las baltă această preocupare, dar n-am putut s-o fac. Filoanele de culoare deschisă m-au obsedat timp de un an și jumătate. În sectorul nordic a început exploatarea cărbunelui metalurgic și poate că aș fi uitat măcar acum de cărbunele enigmatic, dacă n-ar fi intervenit inginerul Vasiliev.

— Dar cine era acest inginer? A venit să lucreze la voi? întrebă radiotelegrafistul, pe care povestirea bătrânului miner începuse să-l pasioneze.

— Da’ de unde! Vasiliev n-avea nimic comun cu minele și trăia într-un oraș aflat la trei sute de kilometri de-acolo. Nici nu era inginer de mine, ci chimist.

— Și atunci cum de-a văzut ce se găsește în adâncul pământului?

— Ce era în adânc am văzut eu, care lucram în mină; în schimb, el a descoperit capetele filoanelor buclucașe… tocmai în aer.

— Foarte interesant. Începe să mă pasioneze chiar și pe mine! spuse Alexandrov.

— Inginerul Vasiliev, continuă Fomin, oricât ar fi fost el de orășean, în ceea ce privește perspicacitatea nu se lăsa întrecut de oamenii taigalei. Locuia într-un bloc la etajul al zecelea, iar din fereastra camerei sale tot orașul apărea ca în palmă. Inginerul se odihnea deseori lângă geam, admirând priveliștea care i se deschidea în fața ochilor. Și iată că într-o zi Vasiliev observă deasupra orașului o ceață ușoară, alb-albăstruie, neobișnuită și simți în aer un miros ciudat, abia perceptibil. Pe inginer îl preocupă ceața tot atât de mult ca și pe mine filoanele descoperite în straturile de cărbuni. Numai că Vasiliev era chimist și imediat și-a dat seama că pâcla misterioasă nu putea proveni de la fumul vreunei uzine din oraș. Inginerului i se păru că ea seamănă cu oxidul unui metal și începu să-i caute originea în cărbunii folosiți la încălzitul locuințelor. Vasiliev scoase niște funingine din coșul unei sobe și o analiză cu ajutorul unui aparat foarte sensibil, care semnalează prezența chiar și a unei fărâme de metal ce n-o poți descoperi nici pe cale chimică.

Am văzut și eu acest aparat. Corpul care urmează să fie analizat se arde, iar flăcările sunt urmărite printr-un tub în interiorul căruia se află niște linii…

— Și cum se numește acest aparat? întrebă curios radiotelegrafistul.

— Ar fi trebuit s-o știi, doar ai terminat școala medie. Pe mine uite că nu mă ajută memoria. E un cuvânt cam greu de reținut. Dar stai puțin… Îmi aduc aminte că am notat undeva denumirea acestui aparat. Mi-am zis că poate o să-mi folosească cândva, zise Fomin, deschizând noptiera.

— Nu te mai obosi să cauți, Ivan Ivanovici, interveni Alexandrov. Este vorba de spectroscop, iar ceea ce a făcut Vasiliev se numește analiza spectrală.

— Exact, Kiril Grigorievici. Și, cum vă spuneam, continuă bătrânul miner, pehtoscopul acesta, sau cum îi vei fi zicând dumneata, a arătat că în cărbunii cu pricina există trei metale. Inginerul Vasiliev începu să se intereseze din ce mine era adus cărbunele care în unele zile producea acea pâclă neobișnuită. Cercetările nu au fost chiar atât de ușoare și au durat aproape doi ani. Dar, ca să n-o mai lungesc, am să vă spun că ne-am trezit într-o zi cu Vasiliev la noi. Între timp exploatarea minelor din sectorul apusean fusese abandonată. Oamenii i-au arătat inginerului cărbunele extras din sectorul de nord, dar analizele făcute n-au dat niciun rezultat. Nici nu puteau să dea. Și poate că nu s-ar fi întâmplat nimic, dacă un tânăr nu l-ar fi sfătuit pe Vasiliev să stea de vorbă și cu mine. Mi-am dat imediat seama că era vorba de filoanele pe care le descoperisem. Am plecat cu inginerul spre sectorul apusean, dar când să intrăm în mină, mare ne-a fost decepția. Armătura fusese scoasă, iar galeria se surpase. Ne-am învârtit de colo până colo și ne-am întors fără niciun rezultat. Vasiliev a plecat, iar eu o săptămână întreagă m-am tot gândit ce să întreprind. Într-un târziu mi-a venit o idee. Cu aproape toți băieții mei din mină am coborât în orizontul trei, care nu fusese inundat, iar de acolo am reușit, printr-o galerie, să pătrundem în orizontul cinci. Până la stratul de cărbuni cu filoanele buclucașe n-a mai fost greu de ajuns. Am strâns mai multe mostre și în prima duminică am plecat cu ele la oraș. Pe Vasiliev nu l-am găsit acasă. I-am lăsat câteva rânduri și pachetul cu cărbuni, care cântărea vreo două puduri. N-a trecut nicio săptămână și m-am trezit cu o telegramă prin care inginerul mă chema de urgență la oraș. Am plecat. Când ne-am întâlnit, Vasiliev m-a sărutat pe ambii obraji și mi-a spus:

— Dacă nu erai dumneata, Ivan Ivanovici, nimic nu s-ar fi întâmplat!

— Și acum? întrebai.

— Acum noi am făcut Uniunii Sovietice și plaiurilor noastre siberiene un dar de preț: filoanele din cărbuni pe care mi le-ai adus conțin o comoară, un adevărat zăcământ. Gândește-te numai, trei metale: germaniu, vanadiu…

Denumirea celui de-al treilea metal uite că am uitat-o și-mi pare tare rău. Eram atât de fericit încât am omis să mi-o notez.

— Și la ce se folosesc aceste metale? I-am întrebat pe inginer.

— Vasiliev mi-a explicat că ele prezintă o foarte mare importanță și că sunt întrebuințate la construirea celor mai complicate mașini și aparate.

— Dar acest germaniu există în cantități mari în cărbuni? mă interesai.

— Nu chiar atât de mari, în schimb avem cantități imense de cărbuni… milioane de tone. Când vom începe prelucrarea acestor cărbuni, minereurile de vanadiu și germaniu, care sunt elemente accesorii, vor acoperi totuși cheltuielile de extracție… Astăzi, doar, la orice televizor și aparat de radio se folosește germaniu, îmi spuse Vasiliev.

— Aflați că din el se construiesc și semiconductori, interveni radiotelegrafistul, dorind să-și etaleze cunoștințele.

— Dar uite, despre vanadiu n-aș putea să vă spun la ce se folosește, continuă Fomin.

— O știu eu, zise Alexandrov. Oțelul de vanadiu se întrebuințează la construirea automobilelor și în general a mașinilor foarte rezistente. Regret că ai uitat cum îi spune celui de-al treilea metal. Bănuiesc însă că și el prezintă o mare importanță.

— Chiar foarte mare, dar ce păcat că nu-mi aduc aminte. Știu doar că avea o denumire tare greu de reținut.

— Și cum de s-au adunat atâtea bogății într-un singur loc? întrebă mai respectuos radiotelegrafistul.

— Asta l-am întrebat și eu pe inginer. Vasiliev mi-a explicat că în vremuri foarte îndepărtate acești cărbuni erau straturi de turbă pe fundul unor mlaștini întinse. Apele izvoarelor, ale torentelor și ale râurilor rodeau în calea lor diferite masive bogate în zăcăminte, diluau minereurile și le transportau în mlaștini. Acolo ele se depuneau încetul cu încetul pe turba care putrezea. Au trecut mii de ani, iar apele tot au curs. Și iată că s-au adunat germaniul, vanadiul și cel de-al treilea metal, a cărui denumire îmi scapă.

— Și apoi ce s-a întâmplat?

— Apoi totul a fost acoperit cu nisip și argilă, iar turba s-a întărit, transformându-se în cărbune cu filoane de culoare deschisă.

— Deci pentru aceasta ați fost premiați? Și amândoi cu „Premiul Lenin”?

— Amândoi, fiindcă unul fără celălalt n-ar fi rezolvat nimic. Doar v-am mai spus: eu am descoperit filoanele sub pământ, iar inginerul în aer, deasupra orașului.

În salon se lăsă liniștea. Cei trei bolnavi căzură pe gânduri și timp îndelungat nu scoaseră niciun cuvânt. Într-un târziu, Fomin începu să-și răsucească o țigară, dar, auzind vocea medicului de serviciu, o ascunse. După vizită fu servită masa, iar discuția reîncepu abia în ora când bolnavii trebuiau să doarmă.

— Într-adevăr, nu-i de loc rău să găsești niște filoane de culoare deschisă, zise visător radiotelegrafistul, ridicându-și privirea spre tavan. Și văd că v-ați zbătut destul de mult să le dați de rost!

— Omul trebuie să lupte, să aibă totdeauna un țel, să caute mereu „filoane”. Ele îl înaripează și-l fac fericit. Lipsit de un asemenea sens, omul nu se simte stăpân pe viața lui, iar viața face din el ce vrea.

— La același lucru mă gândeam și eu acum. Dacă îți pică în mână vreo cincizeci de miișoare, îmi ziceam, deci mai mult de treizeci și șapte cât ați primit, probabil, dumneavoastră, se înțelege că viața n-o să facă din tine ce vrea ea!

Bătrânul miner îl fulgeră cu privirea pe radiotelegrafist și se lăsă istovit pe spate.

— Ai și socotit, suflet de pușcăriaș, câți bani am primit, îngână el, plin de amărăciune.

— Eu suflet de pușcăriaș? sări ca ars radiotelegrafistul, uitându-se când la miner, când la Alexandrov, căruia îi cerea parcă să-i ia apărarea. De ce mă jigniți? Îmi vorbiți de parcă aș fi un vagabond!

— Te cunosc prea puțin, tinere, și poate că n-am fost îndreptățit să te numesc suflet de pușcăriaș. Dar m-ai supărat tare rău… Privești totul prin prisma banului. Nu ți-e gândul decât să trăiești bine, fără să pui însă suflet în ceea ce faci. Ți-am vorbit despre dragostea de muncă, despre dorința arzătoare de a face ceva deosebit pentru binele societății, lucruri fără de care omul ar trăi ca un animal, iar dumneata… zise minerul după ce se liniști puțin.

— Susțineți deci că nu trebuie să dorești s-o duci cât mai bine? Și de ce, mă rog? De pildă, eu de ce să n-am dreptul la fericire? Moșule, nu se prinde… Dumneavoastră îți mai fi având de trăit puțin și de aceea nici nu vă mai faceți visuri. Dar eu am

înainte mulți ani de viață și nu văd nimic rău în faptul că vreau s-o duc cât mai bine.

— Dar cine nu dorește acest lucru? însă nu despre așa ceva a fost vorba, zise Fomin. Dacă muncești și lupți atât pentru bunăstarea personală, cât și pentru aceea a colectivității, poți fi numit un om adevărat. Mi se pare însă că dumneata ești cam egoist. Nu ți-e gândul decât s-o duci dumneata bine, iar cât privește pe ceilalți… Este o trăsătură de caracter urâtă, străină noii societăți în care trăim. Bănuiesc că, poate, dorești să fii remarcat de cei din jur, să fii socotit „cineva”, dar n-ai pentru aceasta niciun motiv. Și atunci începi să visezi o viață ușoară și plăcută. Am mai întâlnit eu asemenea oameni, îi numesc suflete de pușcăriași. Ia gândește-te: ce asemănare există între ei și vagabonzi?

— Nu văd niciuna, sunt născociri, răspunse răutăcios radiotelegrafistul.

— Ba există foarte multă asemănare. Știi de ce infractorul de drept comun ajunge să comită o nelegiuire? Fiindcă vrea să aibă mai mult decât i se cuvine pentru munca ce o prestează, pentru capacitatea pe care o are. E un om de nimic, dar cu pretenții mari. În ceea ce privește vagabonzii, lucrurile stau puțin mai altfel. Unii dintre ei sunt chiar indivizi capabili, în plenitudinea forțelor, care la un moment dat se plictisesc de muncă, se lasă pe tânjeală și apoi nu doresc să mai lucreze. În schimb, bani să le tot dai, și încă cât mai mulți. Iată deci în ce constă asemănarea. Și dumneata văd că vrei să fii retribuit nu după merit, nu pentru cât și cum ai lucrat. Visezi însă s-o duci cât mai bine. Înseamnă deci că ești tot un fel de infractor de drept comun. Numai că ți-e teamă de legi și aștepți ca norocul să dea peste dumneata.

— Credeți că sunt singurul care gândesc așa?! zise radiotelegrafistul.

— E dureros că nu ești unicul exemplar. Din păcate, asemenea oameni mai există. Îi poți întâlni și printre frații noștri muncitori și în rândul inginerilor, actorilor, oamenilor de știință… Această boală penală trebuie vindecată cu cea mai mare urgență, ca să putem păși mai repede spre comunism…

— Dar cu ce s-o tratăm?

— Cu ce. Cu ce… Printr-o adevărată educație din fragedă copilărie, prin învățătură și apoi prin cunoștințele acumulate.

Numai bagajul de cunoștințe îți deschide un orizont larg în viață. Dacă el îți lipsește, te zbați, te zbați și nu ești în stare să înțelegi multe lucruri. Un exemplu în această privință pot fi chiar eu. Ai văzut doar cât de greu mi-a venit, să dau de rostul filoanelor!

— Aveți dreptate. Când ai studii îți vine mult mai ușor. O patalama ridică valoarea omului și, bineînțeles, crește și încadrarea, zise radiotelegrafistul.

— Cine ți-a mai băgat în cap asemenea idei? întrebă enervat bătrânul miner. Nu ți-e gândul decât la încadrare. Se vede că ai citit cărți dintre acelea care au apărut în trecut cu duiumul și în care scriitorii susțineau că fără un certificat de studii superioare omul n-ar fi om, iar fata rămâne nemăritată. Dar la ce-i folosește cuiva o diplomă, dacă n-are aptitudini pentru știință? Și totuși există cetățeni cu fel de fel de „patalamale” și care lucrează de mântuială. Poți să-mi explici care este cauza atitudinii lor față de muncă?

— N-aș putea să vă răspund la această întrebare, dar cunosc într-adevăr oameni care nu manifestă niciun interes pentru munca lor.

— Atunci o să-ți explic eu de ce se întâmplă așa. Câte unul ține morțiș să devină om de știință, studiază, obține chiar o diplomă, dar nu-i place meseria pe care și-a ales-o și se trezește într-o bună zi ca vițelul la poarta nouă. Întâlnești și câte-o fată cu diplomă de inginer chimist sau de electrotehnician. Te uiți la ea și vezi că i-ar fi stat mai bine să fie gospodină, că s-ar pricepe de minune să crească pui sau să îngrijească o livadă la țară. I-ar trebui doar un soț cumsecade, vreo cinci copilași în jur, și totul ar fi în regulă. Iată deci care este cauza că unii nu-și îndrăgesc meseria. Iar să lucrezi toată viața într-un domeniu care nu-ți place este mai greu decât la ocnă. Există deci oameni care, alergând după o „patalama”, se condamnă, fără să-și dea seama, la o trudă ca de ocnaș. Scriitorii poartă și ei aici o vină. În loc să dea un sfat bun, știu doar una și bună: arde-i, nene, o patalama, că altfel eroul nu e erou și femeia nu e femeie! Este cu totul greșit. Să știi, tinere, că ai o părere inexactă asupra rostului unei diplome.

— Explicați-mi atunci, zise radiotelegrafistul.

— După mine, lucrurile stau în felul următor: un om nu este cult datorită noțiunilor care i-au fost vârâte cu de-a sila în cap, ci grație elementelor pe care și le-a însușit cu dragoste, fără

grabă, de parcă ar fi ales niște nestemate sau ar fi strâns cele mai gingașe flori. Numai asemenea cunoștințe îl fac să privească în jurul său cu interes și să priceapă că viața este mare, bogată și complexă. În acest caz, nici traiul nu-i mai este acela al unei găini, ci uman, fiindcă omul este puternic numai datorită prieteniei și culturii sale. Dacă n-ar fi așa, lumea ar fi plină de proști care nu și-ar vedea decât de ograda și de burta lor…

Radiotelegrafistul căzu pe gânduri. Bătrânul miner privi spre Alexandrov și-i făcu semn cu ochiul, chemându-l parcă să fie martor la victoria obținută. Geologul zâmbi și dădu afirmativ din cap.

— Ce zici, Kiril Grigorievici, am dreptate? Fiecare om trebuie să-și caute în viață un „filon” care să-i dea aripi…

— Așa este. Dar îl poți găsi oare totdeauna? Îi este dat oricui?

— Știu la ce te gândești, Kiril Grigorievici! Îmi dau seama că o să-ți vină greu fără taiga, fără munți… Dar sunt convins că o să mai găsești „filoane”. Chiar dacă vor fi de altă natură, totuși ele se vor ivi cu siguranță.

— În alt domeniu de activitate nu vreau să le caut. N-am încredere că m-aș pricepe la altceva. Iar dacă n-am încredere, atunci cum o să-mi dau seama dacă „filoanele” vor fi adevărate? Și unde să le caut, încotro să-mi îndrept… spuse geologul cu vocea stinsă și cu privirea lunecând peste picioarele inerte acoperite cu plapuma.

— Bineînțeles că nu este de loc ușor să-ți alegi un nou domeniu de activitate. Dar în ceea ce privește încrederea și găsirea „filoanelor” adevărate există un indiciu precis, pe care-l cunoști și dumneata…

— Nu, nu-l cunosc! spuse Alexandrov.

— Unicul indiciu este frumosul. Înțeleg foarte bine acest lucru, dar n-am să știu să-l explic. Cred însă că nici nu e cazul pentru dumneata… doar pentru dânsul, zise minerul, arătând spre radiotelegrafist, care continua să tacă.

— Frumosul… ai dreptate. Dar pentru mine… care mă târăsc ca o reptilă… Văd totul acum în culori sumbre, fiindcă și în suflet mi-e beznă.

— N-ai voie să te demoralizezi, Kiril Grigorievici! Îți mai aduci aminte cum în anul 1939 am plecat de la muntele de ardezie și

ce cale ne-a fost dat să străbatem prin taiga? Alimentele ni se terminaseră, eram flămânzi, începuse să ningă…

— Cum să nu-mi aduc aminte! Am găsit atunci piatra de lună[87].

— Tocmai despre aceasta am și vrut să vorbesc. Trecusem peste Iurta Corbului și timp de două zile și două nopți am mers printr-o padină. Era lapoviță, hainele vătuite ni se udaseră, ne chinuia foamea…

— Exact, și într-o seară… Dar povestește dumneata, Ivan Ivanovici, că tare bine le zici. Să audă și prietenul nostru Alioșa, spuse geologul, înviorându-se și arătând spre radiotelegrafist.

— Era, într-adevăr, seara. Începusem să urcăm un deal cu pantă destul de abruptă. Pietrișul ud ne fugea de sub picioare. Și după toate acestea, am mai întâlnit și niște tufe printre care a trebuit cu greu să ne facem loc de trecere. Într-un târziu, ne văzurăm pe creastă. Un vânt rece bătea înspre Mongolia și ne tăia răsuflarea. De-abia ne mai țineam pe picioare. Pornirăm totuși repede la vale. Dar deodată zărirăm o mică peșteră sau mai bine zis o înfundătură în panta dealului. Ne-am cuibărit în ea și tremuram ca vai de noi. Am vrut să aprindem un foc, dar nu mai aveam putere. De mers mai departe nici nu putea fi vorba. De odihnă nici atât, fiindcă era frig. Era într-adevăr o situație critică. Îți mai aduci aminte, Kiril Grigorievici?

— Se pot uita asemenea clipe?!

— Frigul ne-a pătruns până la oase. Deodată însă se lumină. Norii se împrăștiară și deasupra asfințitului își arătă cununa soarele, trimițându-și razele drept spre noi. Ochii îmi lăcrimară de atâta lumină și îmi întorsei capul. Urmă marea surpriză. Observai că văgăuna în care ne aflam continua cu o crăpătură în sol și că doar la câțiva pași de noi se afla un cristal uriaș de piatră de lună, cât capul unui om sau poate și mai mare. Razele soarelui mângâiau fețele cristalului și-i dădeau parcă viață. Priveam înmărmurit. Nu văzusem niciodată o asemenea nestemată a naturii. Aveam impresia că cineva a făcut din lumina lunii un bulgăre pe care l-a tăiat în fațete și l-a polizat, după ce a închis în el raze albastre, liliachii, purpurii, verzi și smărăldii. Toate aceste culori ba se aprindeau și scânteiau, ba se stingeau, dezmierdând ochiul cu frumusețea lor. În fața

[87] *Piatra de lună* – plagioclaz acid (însă mai frecvent feldspat potasic și sodo-potasic), care are reflexe fine albăstrui, aparte, asemănătoare cu lumina lunii. (n. t.).

priveliștii de basm am uitat și de foame, și de frig… zise Fomin emoționat, făcând o pauză pentru a-și răsuci o țigară din mahorcă.

Alexandrov închise ochii și retrăi din plin momentul găsirii acestui rarisim exemplar de piatră de lună, ieșit la iveală prin surparea unui filon de pegmatită.

— Și ce s-a întâmplat mai departe? întrebă radiotelegrafistul, tulburând liniștea ce se lăsase.

— Văd că a început să te intereseze. Atunci ascultă. Și, cum spuneam, am prins puteri. Nu ne-a mai fost chiar atât de greu să strângem lemne, să facem focul și să ne uscăm hainele. Am băut câte un ceai și ne-am apucat să scoatem cristalul. Treaba n-a fost însă de loc ușoară. S-au rupt și toporul, și ciocanul, dar până la urmă ne-am mirat și noi cum am scos totuși nevătămat giuvaerul prins în filonul de rocă tare. L-am pus în rucsac și nu ne mai întreba câte sudori ne-au trecut ducându-l în spate când unul, când altul. Doar cântărea un pud și jumătate sau poate chiar mai mult. Am scos-o la capăt numai fiindcă ne-am îmbărbătat și nu ne-am lăsat pradă desperării. Când se lăsă întunericul, am ajuns la o cabană. Găsirăm acolo ceva alimente și un pachet de mahorcă. N-am să-l uit până la moarte pe inimosul care a avut grijă de un drumeț fumător.

— Și după aceea ce-ați făcut? întrebă radiotelegrafistul, dornic să cunoască ce a urmat.

— După aceea ne-am odihnit o zi la cabană și apoi am ajuns până la o localitate.

— Dar piatra?

— Piatra de lună se află unde îi este locul: la Muzeul din Moscova sau la acela din Leningrad. Poate că au făcut din ea vreun obiect a cărui valoare n-are pereche. Să nu spui deci niciodată că frumosul prezintă o mică importanță. El constituie o mare forță, datorită căreia viața se îndreaptă spre albia ei adevărată!

Alexandrov se ridică în coate. Amintirile legate de expediția făcută în taiga, amintiri șterse în decursul anilor de alte impresii mai proaspete, deveniră acum vii, actuale. Muntele de ardezie, trecătoarea Iurta Corbului, care i-a dat atâta de furcă… Iurtei Corbului în limba tuvină i se spune *Hiundustîin Eg*… Este un podiș mlăștinos, situat pe o creastă pleșuvă, pe unde arații din stepele mongole își duc la pășunat turmele și se întorc cu ele tot

pe acolo, la sfârșitul lunii iunie și începutul lunii iulie, chiar în perioada furtunilor. Trecătoarea este cunoscută din cele mai vechi timpuri prin neobișnuit de multele furtuni, de proporții înfricoșătoare, ce se abat asupra ei. Numeroase vite au căzut aici, răpuse de fulgere. Leșurile animalelor servesc drept hrană unor colonii întregi de corbi ce mișună prin aceste locuri. Iată de unde își trage numele, destul de curios, trecătoarea. În mintea lui Alexandrov reînvie imaginea mohorâtă a podișului acoperit de mușchi verzi, pe care apar doar ici și colo mormane albe de piatră, asemănătoare oaselor și craniilor unor monștri dispăruți. În surpăturile de pe panta lină ce coboară spre sud-est se zăresc copaci pipernicíți și aproape uscați, albiți de murdăria păsărilor. Ceva mai la vale se întinde un teren mlăștinos, iar după el taigaua își înalță brazii seculari. Se vede că acolo trăiesc corbii sau poate că vin din munții stâncoși ai Mongoliei numai în perioada furtunilor, când știu că vor găsi pradă sigură.

Cu douăzeci de ani în urmă, pe tânărul geolog l-a frământat mult timp întrebarea de ce acest loc, ca multe altele în taigaua tuvină, atrage descărcările electrice din atmosferă. Alexandrov schițase așezarea Iurtei Corbului și-și notase atunci în jurnal o ipoteză în legătură cu acest fenomen. În memoria lui Kiril Grigorievici începură să se perinde nu idei, nici senzații, ci paginile jurnalului său. Geologii au de obicei bine dezvoltată memoria vizuală, iar Alexandrov nu făcea excepție de la această regulă. Pe schița trecătorii, notase direcția vânturilor din timpul verii, care nu erau altceva decât torente uriașe de aer cald, venite din Mongolia. Dintre zecile de creste care barau calea vânturilor spre nord, numai Iurta Corbului atrăgea furtunile, cu toate că existau vârfuri mult mai înalte. Cu douăzeci de ani în urmă, Alexandrov și-a dat seama că, dacă abundența descărcărilor electrice în Iurta Corbului nu este cauzată de motive geografice, atunci trebuie să fie vorba de alte cauze, și anume de natură geologică. În structura trecătorii existau deci acele forțe care determinau norii de furtună, aduși din pustiurile îndepărtate să-și descarce cantitățile incomensurabile de electricitate.

Un mare zăcământ de minereuri cu bună conductibilitate electrică – probabil minereuri de fier – se ascundea, după toate aparențele, sub veșmântul mlaștinii, al tufelor răzlețe și al mormanelor de piatră împrăștiate pe întinsul platoului. În

preajma războiului, ca urmare a raportului făcut de Alexandrov, s-a efectuat pe cale aeriană o cercetare magnetometrică a Iurtei Corbului, cu aparatură nouă, abia construită. Când s-a constatat lipsa totală a minereurilor de fier, conducerea geologică a rămas nemulțumită de ipoteza lui Alexandrov. Iar colegii tânărului inginer au făcut mult haz pe socoteala lui. Dar munca încordată din timpul războiului a aruncat într-un trecut îndepărtat toate succesele și greșelile din perioada antebelică. Au fost uitate și presupunerile neîntemeiate legate de Iurta Corbului.

Iar acum, trecând în revistă, plin de încordare, vremurile fericite când era sănătos, Alexandrov își mai aminti de o idee a lui de odinioară, ceea ce îl făcu să-și strângă aprig pumnii.

„Dacă, în perioada când bântuie îngrozitoarele furtuni, vreun ins care nu se teme de moarte ar urmări în ce locuri lovesc cel mai des fulgerele și dacă, bineînțeles, ar rămâne în viață, enigma Iurtei Corbului ar putea fi dezlegată, fără să se facă prea mari investiții și într-un mod foarte simplu. Nu este exclus să se găsească în subsolul acestui loc minereuri amagnetice ale unor metale neferoase, în special sulfuri cu o bună conductibilitate electrică, ca galenita, argentita sau sfalerita. Filoanele acestor minereuri trebuie să atragă cu atât mai mult fulgerele, cu cât zăcământul se întinde în adâncime și în lungime pe o suprafață mai mare.” Geologul închise ochii și se concentră. Își aducea aminte, îi apăreau ca în ceață cele citite cândva despre istoricul zăcămintelor de plumb din Germania.

„Plumb… un zăcământ mare de plumb la suprafață… metal atât de necesar în epoca energiei atomice… ce bine ar fi să fie plumb! Cererea de plumb crește mereu. Nici zinc și nici argint n-ar fi rău să se găsească, dar tot mai bine ar fi să se dea de plumb!”

În fața lui Alexandrov apărură lingourile grele de metal cenușiu și moale, atât de cunoscut fiecărui muncitor din industrie, fiecărui vânător din Siberia. Prin fața ochilor geologului se perindau gloanțele benzilor de mitralieră, gata să dea o ripostă hotărâtă dușmanului, piesele diferitelor aparate, pereții groși de plumb care feresc pe oamenii de știință de radiații.

— Kiril Grigorievici, ce-ai căzut pe gânduri? Ți-am răscolit amintirile și-mi pare rău. Dar uite că-ți vine soția. O văd pe geam. E cu cineva.

— E un colaborator de-al meu, spuse geologul privind pe fereastră. Mai bine zis un fost colaborator, conchise el, încruntându-se.

Deprinderea de a observa totul și a cumpăni fulgerător l-a făcut pe Alexandrov să remarce mersul obosit și capul plecat al Liudei. Ea venea alene, de parcă era o bătrână pe umerii căreia apăsau multe griji. Sentimentul de milă îl cuprinse din nou pe geolog. Dar nu numai de milă, ci și de desperare, fiindcă nu putea veni cu nimic în ajutor ființei care îi era dragă. Urmă o clipă de încordare... Apoi fața lui Alexandrov se lumină puțin. Pesemne că pe fundul mlaștinii fără de sfârșit în care se zbătea de multe luni prinse a simți un teren ceva mai solid.

Bătrânul miner, înțelegând în felul său clipa de încordare a geologului și apoi figura lui luminată, zise într-un târziu:

— Nu te necăji că n-o să lucrezi împreună cu ei. O să le dai în schimb sfaturi... Ai multă experiență și în felul acesta le poți fi de mare folos.

— Ivan Ivanovici, ai un suflet tare bun, dar numai cu sfaturi nu poți trăi, spuse geologul, zâmbind cu amărăciune. Poate dacă aș fi foarte bătrân, iar sufletul și trupul s-ar mulțumi cu puțin, m-aș putea mărgini să dau sfaturi. Acum însă, cu toate că sunt pe jumătate mort, partea rămasă vie în mine continuă să clocotească... Ce să-ți mai explic. O știi prea bine. Chiar dacă te-a doborât la pat reumatismul, ai oare de gând să ieși la pensie? O să poți trăi dând numai sfaturi?

Fomin se încruntă, oftă și, pentru a schimba discuția, îl întrebă pe Alexandrov:

— Soția e tot geolog?

— Da, geologiță în toată puterea cuvântului, răspunse zâmbind Kiril Grigorievici.

— Cum ai spus – geologiță? îl privi nedumerit Fomin.

— M-am obișnuit cu această denumire folosită de studenți. Îmi place și cred că este mai corectă.

— De ce e mai corectă?

— Fiindcă în timpul regimului țarist femeile nu prea aveau profesiuni, așa că specialitățile și profesiunile, fiind pentru bărbați, erau de genul masculin. Nici chiar astăzi n-am reușit să lichidăm cu totul aceste urme ale trecutului; continuăm să spunem despre o femeie că este medic, agronom, inginer sau geolog. Dar în țara noastră există un număr aproape egal de

femei și de bărbați specialiști. Nu este un non-sens lingvistic când spunem: tovarășa agronom s-a dus pe câmp sau tovarășa medic a operat? Unii încearcă să dreagă lucrurile zicând femeia-agronom, femeia-geolog, de parcă ar fi vorba de un specialist de mâna a doua, cam așa ar veni…

— Kiril Grigorievici, ai observat un lucru foarte interesant, care mie nici nu mi-a trecut prin cap…

— Meritul nu-i al meu, ci al studenților. Tinerii au un simț al noului foarte dezvoltat. Putem și noi să învățăm câte ceva de la ei. Tinerii spun: geologiță, agronomiță, doctoriță, șoferiță.

— Dar și înainte se spunea, de exemplu: morărită, primăreasă, generăleasă…

— Așa erau numite odinioară femeile după profesia și gradul pe care-l aveau soții lor. Chiar și aceste denumiri exprimau rolul secundar al femeii.

Bătrânul miner zâmbi și zise:

— Geologiță ar veni ca și zeiță.

— Ai nimerit la țintă, Ivan Ivanovici! Domniță, zeiță denumeau pentru acele femei o situație proprie.

— Dar atunci cum stau lucrurile cu țărancă și cetățeancă[88]?

— Ai făcut o remarcă foarte justă. Din cele mai vechi timpuri ne-am obișnuit cu sufixul „ka”, și nu mai sesizăm că el ascunde o notă de inferioritate. În decursul mileniilor, femeile s-au împăcat cu acest sufix și acum el nu le mai supără urechea… Dar nu ți se pare că sună mai respectuos cuvântul „cetățean” decât acela de „cetățeancă”? Dacă e să alegem un termen potrivit, ar trebui să se spună, de pildă „cetățeană”[89].

— Ai dreptate, Kiril Grigorievici! Dar ce păzesc atunci scriitorii sau cei cărora le este dat să meșterească vorbele? Se vede că nu se gândesc la cuvintele noi care ar trebui să existe în comunism.

— De gândit se gândesc ei… dar, pare-se, nu destul de profund… zise Alexandrov.

În clipa aceasta, ușa salonului se deschise și intrară vizitatorii.

Ca de obicei, Liuda se așeză la căpătâiul soțului ei, iar colaboratorul lui Alexandrov luă loc pe un scaun. Tânărul geolog desfășură o hartă și toți trei începură să analizeze care ar fi

[88] În limba rusă: Kresteanka, grajdanka. (n. t.).
[89] În limba rusă: „grajdaninea”. (n. t.).

metoda mai economică de cercetare a „pălăriei de fier”[90] descoperite recent.

După ce colaboratorul se scuză că l-a obosit pe Alexandrov și plecă, Kiril Grigorievici își lăsă capul pe pernă și rămase cu privirea ațintită în tavan. Liuda folosi această clipă pentru a-și studia soțul.

— Kir, astăzi ești cu totul altul. Mi-am dat seama după cum ai discutat cu Petrov.

— Nu ți se pare că mă studiezi prea mult? întrebă Alexandrov, încruntându-se.

Tânăra femeie răsuflă adânc.

— Dragul meu, am zărit în ochii tăi o scânteie de speranță, care nu ți-a mai înseninat de mult chipul. Oare ce ți s-a întâmplat? Poate că a reușit să-ți dea aripi acest bătrânel simpatic? Cum de a făcut-o într-un timp atât de scurt? Eu n-am fost în stare… îi spunea Liuda în șoaptă soțului la ureche.

— Fomin n-are niciun amestec, dar să știi că este un om mai mult decât simpatic… M-am gândit însă de unul singur, mi-am analizat situația și am înțeles că trebuie să fac tot ce pot… conchise geologul.

— Tot ce poți pentru a te face bine… spuse soția, cu voce tremurândă.

— Dacă nu chiar să mă vindec, atunci să-mi calmez măcar nervii! Prea mult m-am zbătut în fața unui zid de netrecut, prea mult am suferit din cauza situației desperate în care mă aflu. Toate acestea au avut un răsunet. Și iată-mă acum un schilod, dar nu numai fizic, ci și psihic. Trebuie să încerc să mă restabilesc măcar sufletește, dacă din punct de vedere fizic n-am să mai fiu în stare.

Liuda își lăsă capul în jos și lacrimile începură să-i picure pe marginea pernei geologului. Alexandrov mângâie obrazul fierbinte al soției și spuse:

— Nu-ți face inimă rea, Liuda! De îndată ce medicii îmi vor da drumul de aici, am să plec la un sanatoriu. Mai am de stat vreo două săptămâni… Sunt convins că schimbarea mediului o să-mi facă bine.

---

[90] *Pălărie de fier* – când alterarea chimică atinge zăcămintele de substanțe minerale utile, formațiunile care rămân se numesc pălării (de fier, de mangan, de ghips etc.). Din cauza dizolvării anumitor componenți, conținutul în substanțe minerale utile ale acestor pălării este mult mai ridicat decât în minereurile primare nealterate, situate sub nivelul hidrostatic. (n. t.).

— Kir, dragul meu, plâng de bucurie. Sunt atât de fericită că ai rămas același, de neînfrânt, îngână soția, înecându-se cu lacrimi.

— După cum vezi, mă simt acum mai bine din toate punctele de vedere. Ai să poți pleca și tu…

Ultimele cuvinte o făcură pe Liuda să tresară și să se uite neliniștită la Alexandrov. Privirile soților se întâlniră și timp îndelungat liniștea rămase netulburată în salon. Într-un târziu, geologul rupse tăcerea.

— Liuda, vezi doar prea bine că nu caut să te consolez, zise el.

— Așa e… Am zărit, într-adevăr, ceva neînduplecat în ochii tăi… Îmi dau seama că aceste riduri de lângă gură sunt acum pline de amărăciune, de oboseală, dar că nu exprimă tristețe… spuse Liuda, mângâindu-și soțul.

— Să nu-mi duci grija. La sanatoriu va fi altă atmosferă. De nu mă voi simți bine, am să te rog să vii.

— Dragul meu, vorbești de parcă n-ai ști că drumul dus și întors pe care l-aș avea de făcut ar dura o lună.

— Iar eu am de stat la sanatoriu trei luni, zise Alexandrov.

— Bine, vom mai discuta această problemă, dar acum aș dori să-l întreb pe Ivan Ivanovici ce ți-a făcut de-ai prins aripi pe neașteptate.

În tonul soției, Alexandrov sesiză posibilitatea unei acceptări a propunerii sale.

— Liuda, să nu uit: în sertarul de jos al biroului meu, în care țin materialele vechi, există niște jurnale pe care le-am scris în anul 1939. Fii bună și adu-le când mai vii.

— Cu plăcere, dragul meu. Ți-ai adus cumva aminte de ceva interesant?

— Ivan Ivanovici mi-a reamintit de piatra de lună… Vreau să-mi regăsesc însemnările despre filonul de pegmatită.

•

— Deci plecați, Kiril Grigorievici?! zise radiotelegrafistul.

— Da, mâine! Și dumneata ai zăbovit cam multișor aici. Sper însă că n-ai să mai rămâi cine știe cât?!

— N-aș putea să anticipez. Oasele fracturate se încăpățânează și nu vor să se prindă, iar medicii tot mă rețin și mă rețin… zise radiotelegrafistul, cu o mină de copil necăjit. Ivan Ivanovici a plecat miercurea trecută, iar mâine mă părăsiți

și dumneavoastră. De unul singur am să înnebunesc de plictiseală. Tare plăcut era cât am stat în trei. În ziua când lui Ivan Ivanovici s-a făcut ieșirea din spital, mi s-a rupt parcă în inimă ceva, parcă mi-am luat rămas bun de la un părinte.

— Iar la început nu vă prea înțelegeați!

— M-am purtat ca un nerod. Unchiașul e tare cumsecade! Alături de el, și viața ți se pare mai ușoară. Dacă am avea mai mulți oameni ca Ivan Ivanovici, ne-ar fi și nouă, tinerilor, mai ușor să aflăm mai repede în ce constă adevărata viață…

— Ai dreptate, Alioșa! Sunt nespus de mulțumit că ai înțeles acest lucru.

— Dar cine o să vină să vă ia de aici? Mătușa Valea? întrebă radiotelegrafistul.

În fața ochilor lui Alexandrov apăru șoferița, o femeie nu prea înaltă, cu un chip foarte tânăr. Inginerul zâmbi.

— Și ai numit-o deci mătușă? N-ai văzut-o niciodată?

— Ba, dimpotrivă! Cine n-o cunoaște pe mătușa Valea?! Lucrează de mult timp aici. Numai că este o femeie mai în vârstă și nu se cade s-o numesc Valea. Poate că dumneavoastră ați putea-o face. De altfel, să știți că vă stimează foarte mult. Nu o dată a spus că i-ați dat un mare ajutor în viață!

— Fleacuri, n-am ajutat-o cu nimic. Dar, spune-mi, oare e atât de în vârstă?

— Mătușa Valea nici nu ascunde că s-a născut în anul 1924!

— Acum m-am lămurit! Pentru dumneata, care te-ai ivit pe lume abia în 1940, se înțelege că Valea este o mătușă!

— Într-adevăr, m-am născut în anul 1940. Dar cum de ați ghicit?

— Am dedus din discuțiile pe care le-ai purtat cu Ivan Ivanovici.

Radiotelegrafistul vru să mai întrebe ceva, dar sora, care intră în salon, îl chemă la raze.

Rămas de unul singur, Alexandrov se gândi vesel că a doua zi o va revedea pe Valea, de care se simțea foarte legat.

Deși s-au întâlnit destul de rar în toți acești ani, prietenia lor rămăsese neclintită.

Se cunoscuseră în toiul Marelui Război pentru Apărarea Patriei, în îndepărtata taiga… Valea avea 19 ani și venise să înlocuiască șoferii plecați pe front. Geologul Alexandrov căuta noi materii prime pentru nevoile războiului. De atunci au trecut

16 ani și multe lucruri s-au schimbat. Dar Valea este un om de caracter și de încredere. Fără îndoială că-și va aduce aminte cum i-a spus odată că ar face totul pentru el. Acum s-a ivit prilejul să-și țină promisiunea.

•

Valea nu-l refuză pe Alexandrov. Tot personalul spitalului ieși să-l conducă pe geolog. Acesta începu să-și miște neîndemânatic cârjele și să-și târască corpul, istovit și aproape inert, prin curtea scăldată de razele soarelui, refuzând categoric să fie transportat până la mașină. Radiotelegrafistul ducea posomorât în brațul sănătos puținele lucruri personale pe care Alexandrov le avusese în spital. Urmă un călduros rămas bun, și camionul de culoare verde porni pe șoseaua asfaltată în direcția primei așezări. Alexandrov trebuia să treacă pe la locuința sa pentru a-și lua lucrurile. Nimeni nu putea să-i mai stea în cale. Liuda se afla de aproape două săptămâni în taiga. Valea îl va transporta, dar nu la sanatoriu... ci în apropierea Iurtei Corbului, până unde se va putea ajunge cu mașina. Alexandrov ținea minte că la vreo 6 kilometri de trecătoare se afla o cabană mică și veche. Într-adevăr, ea exista în 1939, dar de atunci au trecut ani de zile și poate că s-a dărâmat. Dar nu este exclus să fi apărut în jur noi cabane. În sfârșit, va vedea care este situația la capătul unui drum lung și anevoios. Iar până atunci va trece să-și ia lucrurile. Între timp Valea se va duce să anunțe conducerea de drumul pe care urmează să-l facă. La sanatoriu se va primi o telegramă că bolnavul nu poate veni acum, fiind prea slăbit, și că va sosi peste vreo trei săptămâni.

Planul reuși întocmai. Șoselei asfaltate îi luă la un moment dat locul una acoperită cu bitumen, apoi urmă un drum cenușiu pietruit. Mașina tot alerga și alerga spre cerul galben al Mongoliei, urcând și coborând pantele. Geologul ședea destul de incomod și privea tăcut drumul care se pierdea în zare. După șase luni petrecute în spital, viteza cu care mergea mașina i se părea a unui avion, iar colinele împădurite din taiga, dealurile pleșuve și întinderile nemărginite i se păreau familiare, un mediu mai plăcut și mai ospitalier decât o locuință confortabilă la oraș.

Alexandrov nu observa că Valea îl urmărea cu privirea, în măsura în care conducerea mașinii îi permitea acest lucru. În ochii cenușii și plini de bunătate ai femeii apăreau din când în

când lacrimi. Prea izbitor era contrastul dintre geologul vesel, energic și sprinten de altădată și omul infirm, tăcut, cu fața palidă și trasă de lângă ea. Unde este puternicul ei prieten, la sprijinul căruia a apelat în clipe în care fiecare om, și în special o femeie, are nevoie de un sfat bun, de un braț sigur și de un ajutor pe care să se poată bizui? Valea nu va putea uita niciodată clipa când l-a întâlnit pentru prima oară pe Alexandrov. Ceruse să plece într-o cursă lungă, pe un drum aproape neumblat, care trecea prin taiga. Oamenii care lucrau la exploatarea minei aveau nevoie de făină, dar, din pricina stării de război, nu le-a putut fi repartizată pentru aprovizionare decât o singură mașină. Un camion vechi fu încărcat cu aproape patru tone de făină, și Valea porni într-o cursă de cinci sute de kilometri. Era plină de avântul celor nouăsprezece primăveri pe care le avea și al unui an de stagiu. Gerul pătrundea aproape nestingherit în cabina hodorogită. Razele călduțe ale soarelui din ziua aceea senină de iarnă încălzeau geamurile de celuloid, îngălbenite de vreme, alungând de pe ele broderiile argintii țesute de ger.

Abia mai târziu, Valea înțelese că nu era de loc ușor, chiar și pentru un șofer cu multă experiență, să facă un asemenea drum de unul singur pe timp de iarnă. Pe semne șeful garajului se simțea încă prea slăbit după boală și prea surmenat de munca lui, dacă a fost de acord ca Valea să plece în această cursă.

Vechiul, dar rezistentul camion urca o pantă după alta. Numai huruitul strident al motorului și scrâșnetul pieselor de transmisie erau o mărturie a efortului pe care-l depunea mașina. Camionul cobora la vale încet și fără zgomot; Valea își dădea seama că n-ar fi putut opri mașina cu frânele-i slabe în cazul în care aceasta ar fi pornit repede. Și din nou vuia motorul în viteza întâi sau a doua, încălzindu-se, fumegând și cerând o porție suplimentară de ulei. Valea parcursese două sute optzeci de kilometri. De-a lungul drumului nu se mai zăreau nici căsuțe ale pădurarilor, nici cabane pentru adăpostirea vânătorilor, unde te-ai fi putut încălzi, bând un ceai fierbinte. Soarele își ascunse cununa după dealuri și umbre silinii începură să se aștearnă peste văi și în inima pădurii. Luminițele stelelor s-au aprins pe boltă deasupra crestelor înnegurate. Gerul se făcea simțit tot mai tare, și o pojghiță subțire de cristale de gheață începu să învăluie geamurile cabinei. Valea fu nevoită să întredeschidă parbrizul,

pentru a avea vizibilitate. Vântul tăios sufla neîndurător. Ochii îi lăcrămau, obrajii parcă i-ar fi fost ciuruiți cu mii de ace, mâinile îi înghețaseră în mănușile îmblănite. Negura învăluise drumul. Valea aprinse farurile. Dar farurile și frânele erau părțile cele mai uzate din vechiul camion. Fasciculele galbene și slabe de lumină nu ajungeau la curbe până la marginea drumului și se părea că șoseaua dispare, ascunzându-se undeva sub mantia de zăpadă. Talazurile negre apăreau pe neașteptate și te înfricoșau. Dealurile își înălțau crestele tot mai sus și mai aproape, gâtuind parcă șoseaua în bezna nopții. Brazii ninși, cu căciuli mari de zăpadă, păreau uriași din lumea basmelor.

În sufletul fetei atât de curajoase începu să se strecoare teama. Ca niciodată, Valea își dădu seama că ajungerea ei la destinație este cu totul în funcție de felul cum va merge mașina. Camionul parcursese zeci de mii de kilometri și fusese reparat de câteva ori. Nimeni nu putea stabili acum ce parte a motorului sau a șasiului se află la limita de uzură sau de obosire a metalului. Orice pană putea avea urmări grave. Dar Valea nu se gândea la soarta ei, ci la oamenii din inima taigalei, care trebuiau aprovizionați cu făină. Fata își imagina cum minerii, cu fețe aspre, și soțiile lor, îngrijorate, așteaptă cu nerăbdare acest transport, ascultând dacă nu cumva se aude în depărtare huruitul unei mașini. În timpul iernii, taigaua e liniștită și orice zgomot răzbate la zeci de kilometri. Valea știa că din cauza stării de război, camionul cu făină sosea uneori cu întârziere și că oamenii nici nu se vor alarma dacă i se va întâmpla ceva pe drum și nu va ajunge la timp. Dar ce-o să se facă ea pe un asemenea ger, la vreo sută cincizeci de kilometri depărtare de o așezare omenească, dacă motorul va rămâne în pană? Oare va fi în stare să ajungă pe jos până la mină? o trecură fiorii. Pentru prima oară își dădu seama de marea răspundere ce o au șoferii de cursă lungă în timpul iernii.

Valea opri mașina și coborî fără să stingă motorul, începu să sară și să alerge în jurul camionului, pentru a se încălzi. Într-un târziu aprinse lanterna și făcu camionului o revizie sumară. Motorul huruia încet și ritmic, bucurându-se parcă de răgazul ce i se dăduse.

Înainte de a porni, Valea controlă dacă era suficient carburant în rezervor. Constatând că acesta e pe terminate, hotărî să se aprovizioneze. Deschise unul din obloanele coșului, aplecă

butoiul așezat chiar la margine și începu să toarne benzină în căldare. Dar deodată butoiul îi scăpă din mână și se rostogoli cu zgomot în zăpadă, înapoi n-avea putere să-l mai urce. Valea își făcu socoteala că umplând rezervorul va putea ajunge la destinație, iar la reîntoarcere îi va fi ușor să urce butoiul în mașină cu ajutorul câtorva scânduri pe care le va lua de la mină. Înviorată de soluția găsită, fata porni.

Ninsese de curând, și zăpada pufoasă învăluise cu un strat subțire totul, scânteind feeric la lumina farurilor. Aproape că nu se mai distingea pe unde șerpuia drumul. O mică deviere spre dreapta sau spre stânga, și camionul se putea trezi undeva în hârtoape. Aceasta ar fi echivalat pentru un șofer rămas de unul singur în taiga cu o gravă pană de motor.

Valea strângea cu înfrigurare volanul negru, căutând să nu se abată de pe făgașul bătătorit, care abia se mai ghicea. Razele slabe ale farurilor căutau să scruteze bezna care cuprinsese taigaua imaculată. Ele erau însă înghițite iute de negura asemănătoare unei prăpăstii căscate în cale. Deasupra Valiei plutea un cer tuciuriu și înstelat, ce părea împodobit cu tot felul de nestemate. Gerul se întețea cu fiecare oră. Pe dealurile și în văgăunile adormite, acoperite de omăt, nu se zărea nicio luminiță, niciun fum, niciun semn de viață.

Camionul înainta neobosit spre țintă. Dar vitezometrul se defectase și distanța parcursă putea fi calculată doar cu aproximație după timpul ce trecuse. Drumul străbătut nu era însă prea lung, deoarece Valea, din cauza slabei vizibilități, conducea mașina cu vreo treizeci de kilometri pe oră. Dar și această viteză relativ mică cerea șoferiței o deosebită încordare… Geamurile cabinei se acoperiseră cu promoroacă, dar Valea nu simțea gerul, dimpotrivă, îi era cald din cauza tensiunii nervoase. Senzația sumbră a unei nenorociri care se va abate asupra ei în cel mai scurt timp n-o părăsea; ba chiar o obseda tot mai mult. Valea avea impresia că dintr-o clipă într-alta va pierde controlul mașinii și că aceasta va fi dusă în necunoscut de forțele întunecate ale gerului neîndurător și ale piscurilor înnegurate, peste care iarna își pusese amprenta.

Dar camionului i-au venit de hac nu forțele taigalei, ci picăturile de apă și fărâmele de murdărie aflate în carburantul de proastă calitate folosit în timpul războiului, precum și rugina depusă pe pereții butoiului vechi, pe care Valea îl scăpase din

mașină. În timpul căderii, toate acestea se amestecaseră cu carburantul, iar motorul trebuia să se descurce cum poate.

Când razele farurilor întâlniră urcușul anevoios al unei pante, se auzi prima bătaie neregulată a motorului. Evacuarea gazelor de combustie începu să se facă cu zgomot și la intervale tot mai dese. Puterea motorului scăzu, iar camionul trepida, cuprins parcă de friguri. Valea cuplă viteza întâi și trase șocul, nădăjduind ca în felul acesta să curețe căile de alimentare cu benzină.

Mușcându-și buzele, fata schimbă timp de câteva minute vitezele, acceleră, sperând să ajungă în vârful dealului, unde nu s-ar mai fi temut să oprească mașina și să curețe căile alimentării cu combustibil. La coborârea pantei, motorul putea fi pornit fără prea multă greutate, o știa prea bine. Vechiul acumulator avea o rezervă mică de energie electrică, iar bornele oxidate îngreunau punerea în mișcare a demarorului. Valea cunoștea acest lucru și mai știa că pentru a porni motorul cu manivela ar fi fost nevoie de forța unui bărbat.

Temerile fetei s-au dovedit a fi întemeiate. La un moment dat, motorul amuți și camionul, care înfruntase până atunci cu greu urcușul, rămase locului. În clipa următoare, trebuia s-o pornească înapoi la vale, dar fata nu-și pierdu cumpătul. Sări fulgerător din cabină și puse sub roțile din spate două lemne pe care le avea pregătite pentru asemenea ocazii. Apoi scoase paharul decantor, suflă în țeava de alimentare cu benzină, curățind-o, și începu să sară și să bată din palme, căutând să se încălzească.

Într-un târziu urcă în cabina rece și apăsă cu înfrigurare pe automatul de pornire. Liniștea nopții fu tulburată câteva clipe de zgomotul unor turații leneșe ale motorului, care se trezi parcă nemulțumit că a fost deranjat și-și văzu mai departe de somn. Fata mai făcu o încercare de a porni, dar de data aceasta totul părea cufundat într-un somn adânc. Iar gerul năprasnic încerca să pătrundă sub capota acoperită cu șuba Valiei și să facă motorul inert și rece, ca și taigaua nemărginită în acel târziu de noapte.

Valea acționa extrem de repede, fiind obsedată de gândul să nu rămână cumva învinsă de frigul care o cuprindea tot mai mult. Curăță carburatorul și mai controlă o dată sistemul de alimentare cu benzină. O nouă încercare de a pune în mișcare

motorul se soldă cu un alt insucces. Mai urmară câteva, dar și acestea zadarnice. Trebuia întreprins ceva de urgență. Era prea riscant să descarci acumulatorul pe un asemenea ger și să-ți pui speranța în manivela de pornire.

Încordându-și toate puterile, cu obrazul scăldat în sudoarea ce-i acoperea cu cristale de gheață marginea căciulii și părul răvășit pe frunte, fata învârti mânerul greu al manivelei de pornire, căutând să redea viață motorului încremenit. Acesta pufăi o dată scurt și se mișcă greoi, aidoma unui om accidentat care încearcă să se ridice și, neputincios, se prăbușește la pământ. În clipa următoare însă, amuți din nou, învins parcă de răsuflarea înghețată a nopții.

Valea își dădu seama că istovirea o cuprinde cu totul. Cum să poată ea, o fetișcană plină de bunăvoință, dar lipsită de vlagă, să pornească namila aceasta de motor? Cum să rezolve o problemă atât de grea ca aprovizionarea cu făină a minerilor?! Ar fi trebuit să se gândească mai bine, înainte de a fi pornit la o asemenea temerară încercare! Acum iată în ce situație a ajuns. E singură, pierdută de restul lumii, în fața motorului înghețat al mașinii, fără să aibă iscusința necesară în asemenea împrejurări. Va fi nevoită acum să scurgă din motor și din rezervoare tot uleiul și toată apa, apoi să facă un foc și să le încălzească pe fiecare în parte. Și nu are decât o singură găleată. După aceea se va căzni din nou, gâfâind, să pună în mișcare motorul, ale cărui pistoane se mișcă atât de greu. Dacă ar fi avut puterea necesară, ar fi smucit manivela, învârtind-o cu repeziciune, așa cum fac tovarășii săi de la garaj – șoferii. Fără îndoială că atunci motorul s-ar fi lăsat învins și ar fi pornit. Oare de ce sunt femeile atât de neputincioase? Doar există unele care s-ar putea lua la întrecere cu mulți bărbați! Ea de ce să nu aibă putere? Și de ce să se fi petrecut toate acestea aici, unde la zeci de kilometri în jur nu se află picior de om? Ce neșansă! Oare n-ar fi putut să întâlnească în drum un bărbat, vreun vânător cu schiurile? Ori un șofer care să treacă pe acolo cu o mașină sau un drumeț…

Valea își șterse cu mâneca sudoarea și lacrimile care-i curgeau șiroaiele pe față. Deodată simți că gerul a pătruns-o până la oase și se cutremură. Iar șuba continua să rămână pe capotă, reținând în motor ultimele rămășițe de căldură.

La un moment dat, fata avu senzația unei călduri plăcute, moleșitoare, care te îmbie la somn. Își dădu pe dată seama că se află la marginea prăpastiei în care o pândea degerarea pe veci. Și era atât de neputincioasă și singură în noaptea aceea înfricoșătoare de iarnă, lângă mașina pe care gerul căuta s-o imobilizeze.

Valea dădu o luptă desperată cu somnul ucigător care o ademenea. Alungă visurile care începură să se înfiripe și porni să alerge în jurul camionului, căutând să se încălzească. Era obsedată de un gând: de-ar apărea în cale un drumeț care s-o ajute să-și ducă la bun sfârșit sarcina!

Speranță deșartă, vis irealizabil! Aci, departe de orice așezare omenească, chiar și de cabanele în care își găsesc adăpost vânătorii, cine se încumeta să treacă într-o noapte atât de geroasă? Ce l-ar fi îndemnat pe un drumeț să înfrunte taigaua pe o asemenea vreme și de unde ar fi putut să vină?

Dar fata, hipnotizată parcă de dorința sa, strângea cu putere pumnii pe care gerul căuta să-i înțepenească și murmura într-una: „Vino... Apari, omule, din beznă, și mă ajută... Vino”.

Și deodată Valiei i se păru că în taiga, tăcută până atunci, răsună ecoul chemării sale. O trecură fiorii. Rămase pironită locului și ascultă dacă liniștea nopții înstelate, în care nu se simțea nicio adiere de vânt, este tulburată cu adevărat! Dar muțenia codrului înveșmântat în alb și a stâncilor ascunse sub nea spulberă fetei ultima licărire de speranță. Deci n-a fost decât o iluzie. Totuși Valea mai stătu câteva clipe, încercând să intercepteze ceva în eter. Dar peste tot era liniște, o liniște apăsătoare și chinuitoare.

Fata se întoarse abătută spre mașină, scoase căldarea, trase șuba de pe motor și o îmbrăcă. Apoi ridică capota, dar în clipa aceea un zgomot abia perceptibil o făcu să tresară. Ascultă din nou. De undeva din stânga șoselei care șerpuia în vale îi ajungeau până la ureche niște trosnete slabe. Fata se lipi înmărmurită de camion. Nu știa ce să mai creadă. Oare avea halucinații? Dar zgomotele continuau să se audă. Inima Valiei se făcu cât un purice. Trase aerul rece în piept, își opri respirația și rămase cu urechile ciulite.

Scârțâit de zăpadă și trosnete slabe, scârțâit de zăpadă și iar trosnete... apoi urmă o lovitură surdă în lemn! Valea lucra de mult timp în Tuva și imediat și-a dat seama ce puteau să

însemne aceste sunete. Undeva în bezna nopții înainta o sanie trasă de reni. Vânătorii de prin partea locului rareori foloseau acest mijloc de deplasare. Ei preferau să străbată distanțele călare, atât în timpul verii cât și în toiul iernii. Cu săniile trase de reni mergeau de obicei geologii și geodeziștii.

Un strigăt desperat cutremură liniștea plaiurilor adormite. Temându-se ca nu cumva sania s-o apuce în cine știe ce direcție, fata cerea, speriată, ajutor. De după o perdea de brazi falnici ce se înălțau la vreo câțiva zeci de pași veni aproape imediat răspunsul. Nu era ecoul chemării deznădăjduite, ci vocea unui bărbat. Trecură numai câteva clipe, și pe șosea apăru o sanie trasă de un ren alb de toată frumusețea. La vederea mașinii, animalul se opri înfricoșat și se dădu înapoi. E greu de găsit pereche renilor albi, făpturi de-a dreptul de basm, care înfruntă cu ușurință întinderile taigalei, ajungând să străbată pe poteci abrupte și pe râuri înghețate până la o sută douăzeci de kilometri pe zi.

Un om înalt, într-o șubă din piele de câine, coborî din sanie, luă renul de căpăstru și se apropie de Valea. Era geologul Alexandrov, pe atunci șeful unei echipe de prospecțiuni, în vârstă de 23 de ani, care se grăbea să ducă la analiză niște importante probe de sol. Din câteva cuvinte, tânărul înțelese despre ce era vorba. Știa să conducă mașina și acționă repede. Duse mai la o parte renul alb, numit Pădure-Înaltă[91], și-l legă bine de un copac. Motorul se răcise, dar nu apucase să înghețe. Alexandrov nu-și pierdu timpul să-l încălzească. Apelând la forța sa cu adevărat uriașă, geologul, după ce se convinse că se face aprinderea, începu să învârtească cu toată puterea manivela de pornire. Totul s-a întâmplat precum visase Valea. Omului cu umerii lați se vede că nu-i era deloc greu să facă operația pe care mâinile slabe ale Valiei nu puteau s-o ducă la bun sfârșit. La început, motorul n-a dorit să răspundă nici la efortul lui Alexandrov, dar apoi, trezindu-se parcă, pufăi o dată, de două ori și în cele din urmă porni. În timp ce bătăile ritmice anunțau ieșirea din impas, iar mașina se încălzea, geologul o servi pe Valea cu niște mâncare și puțin alcool.

Pentru a preîntâmpina repetarea accidentului, Alexandrov deșurubă dopul rezervorului de carburant, scoase din benzină bucățile de gheață și scurse toată murdăria ce se depusese pe

[91] Renilor de tracțiune li se dau nume proprii. (n. t.).

fund. Geologul acționa cu atâta siguranță, era atât de vesel, încât cele petrecute cu o jumătate de oră în urmă îi păreau Valiei un vis urât. Motorul încălzit huruia acum prietenos, drumul până la mină nu mai era chiar atât de lung, iar luna răsărea de după crestele dealurilor.

Prezența geologului o făcu pe Valea să prindă puteri și să uite chiar de oboseală.

Într-un târziu, Alexandrov întinse fetei mâna sa puternică și caldă. Valea o luă și, emoționată, neștiind cum să-și exprime recunoștința, spuse:

— Aș face orice pentru dumneata! Ai fost tare bun! Nici nu știu cum să-ți mulțumesc!?

— Valea, pentru ce să-mi mulțumești? Oare n-ai fi procedat la fel? Dacă Pădure-Înaltă mi-ar fi sfărâmat sania și ar fi luat-o la fugă, lăsându-mă pe marginea drumului, și apăreai dumneata cu mașina… zise geologul, măsurând cu privirea fata, care părea atât de scundă și firavă față de camionul ei.

La lumina lunii, Valea văzu cum Alexandrov dezlegă renul, se urcă în sanie și se făcu nevăzut după un dâmb.

— Drum bun! se auzi în întuneric vocea fermă a geologului, în care se simțea certitudinea că Valea are de străbătut o cale în care nu va mai întâmpina greutăți.

Omul întâlnit în noapte i-a insuflat fetei încredere. Alături de renul său înalt și alb ca o nălucă, geologul i s-a părut un personaj de basm din împărăția zăpezii și a munților.

Valea urcă în cabină și cuplă cu teamă viteza. Mașina se urni anevoie din loc și porni să înfrunte dealul. Luna privea și acum posomorâtă spre taigaua adormită, dar de astă dată totul îi apărea Valiei în culori vii. Undeva în urmă se îndepărta inimosul și puternicul geolog, iar în față se apropia așezarea minerilor.

Stelele nu păliseră încă pe boltă când Valea ajunse la destinație și fu întâmpinată de către toți localnicii. Mulțumirile călduroase ale celor care o așteptau și ospitalitatea acordată au constituit cea mai plăcută recompensă pentru tot ce a îndurat pe drum.

•

Amintirile se risipiră. Drumul coti într-o vale lată și mașina începu să lase în urmă nori compacți de praf. O zăpușeală chinuitoare prevestea ploaia. Valea privea îngrijorată la Alexandrov, care stătea încovoiat, cu fața transpirată și aproape

lipită de parbriz. Femeia își dădu seama că geologul șade sprijinindu-se pe mâini, fiindcă picioarele îi zăceau ca o masă inertă.

— Nu ești de părere să facem un popas? întrebă Valea.

— Cum dorești. Ai obosit?

— Puțin, minți Valea.

Alexandrov răsuflă ușurat când mașina se opri într-o poiană, la umbra unor cedri. Valea aprinse focul și puse să fiarbă ceainicul. Clătinându-se și sprijinindu-se în cârjă, geologul se îndreptă spre niște tufe. Starea jalnică a lui Alexandrov se agrava și prin faptul că anumite necesități fiziologice se transformau în ceva complicat și rușinos, din cauza neputinței sale de a se mișca în voie.

Valea privi în urma lui Alexandrov și sentimentul de milă îi umplu din nou sufletul. Căutând să-și alunge din fața ochilor contrastul dureros dintre figura de altădată a geologului și aceea de acum, Valea începu să pregătească de mâncare.

Alexandrov se întoarse frânt de oboseală și se lăsă istovit pe iarbă, lângă focul ce ardea. Valea îi întinse pe jos paltonul și îi puse sub cap un rucsac moale. După ce stătu puțin culcat pe spate și se odihni, geologul începu să prindă viață. O ceașcă cu ceai tare îl învioră. Într-un târziu, își aprinse o țigară.

— Din câte îmi amintesc, înainte parcă nu fumai?! zise Valea, tulburând liniștea apăsătoare.

— M-am apucat de o lună… înainte nu simțeam nevoia, răspunse Alexandrov surâzând cu amărăciune.

— Dar cu ce scop ai întreprins această călătorie atât de îndepărtată? Cumva în interes de serviciu?

— Ai ghicit, Valea!

— Eram convinsă că nici nu putea fi altfel… Dar te-ai gândit că…

— Nu-i nimic… voi merge și târâș! spuse geologul zâmbind. De data aceasta, pe față îi apăru, ca altădată, hotărârea de neînfrânt a stăpânului taigalei.

De bucurie, inima Valiei începu să bată cu putere. În omul schilodit de lângă ea remarcă din nou trăsăturile dragi ale vechiului prieten.

— Dar în felul acesta nu se poate!

— S-ar putea ca alții să nu fie în stare, dar eu da, spuse ferm geologul. Acum totul depinde de dumneata. Trebuie să mă

transporți și să mă ajuți să găsesc vreun pădurar sau pe altcineva care locuiește în apropierea Iurtei Corbului.

— Ce idee și pe dumneata să pleci tocmai spre acest platou! Se spune că acolo bântuie furtuni grozave. Acum e chiar anotimpul lor...

— Să lăsăm Iurta Corbului și furtunile. O să văd ce-oi face. Spune mai bine cum o duci dumneata? zise geologul.

— La mine nu-i nimic nou, Kiril Grigorievici! Muncesc, citesc mult, activitate obștească, pe scurt totul ca și în trecut, răspunse Valea.

— Păcat! Ești foarte bună, Valea, și... drăguță, zise Alexandrov întristat.

— Mie nu-mi pare rău. Ți-am mai explicat cândva. Prietenii și tovarășii mei, care mi-ar fi corespuns ca vârstă, sunt născuți în 1922, 1923 și 1924. Sunt contingente care au avut de înfruntat în timpul războiului prima lovitură cruntă a dușmanului. Puțini dintre ei au mai rămas în viață, iar noi, prietenele lor, suntem prea multe...

— Dar un om mai în vârstă n-ai întâlnit?

— Bărbații, de exemplu ca dumneata, cărora le place familia... spuse Valea roșind, sunt de mult însurați, iar cu cei care umblă de colo până colo nici nu e cazul să te încurci. Și ce-ți rămâne de făcut? Întâlnești câte unul cumsecade, dar e însurat, are și copii. N-am de gând să distrug căminul nimănui. Nu vreau să-mi clădesc fericirea pe nenorocirea altei soții, mai cu seamă dacă are și copii. După cum vezi, femeilor de vârstă mea nu le-au mai rămas decât flăcăii tomnateci, burlacii afemeiați și cei cărora le place să tragă la măsea...

— Totuși poți întâlni și un om neînsurat cumsecade sau un văduv.

— Se înțelege, dar uite că până în prezent nu mi s-a ivit încă prilejul. Sunt însă optimistă, spuse femeia, încruntându-se. Presimt că în viitorul apropiat voi avea o mare bucurie. O aștept cu multă nerăbdare!...

— Despre ce-i vorba? întrebă Alexandrov, ridicându-se în coate.

— Statul nostru a luat o măsură foarte importantă. Fiecare cetățean își va putea însuși cunoștințele care-i sunt pe plac. Mă refer la universitățile populare. Oamenii noștri sunt dornici să studieze arta, literatura, să-și însușească noțiuni științifice. Și

toate acestea nu pentru a obține un titlu, ci pentru a-și îmbogăți cunoștințele, pentru ca viața lor să devină mai frumoasă, mai interesantă…

— Valea, ar fi trebuit să-l cunoști pe Fomin și să stai de vorbă cu el. Semănați grozav. Este un bătrân miner cu care am fost internat în spital.

— Pe minerul despre care îmi vorbești o să mai am tot timpul să-l cunosc, dar la universitate trebuie să intru acum. Problema aceasta mă preocupă cel mai mult. Se spune că s-au depus atâtea cereri de înscriere, că ar trebui să se mai deschidă încă zece universități.

— Mă gândesc să expediez o scrisoare la Kîzîl cu rugămintea să fii ajutată. Dacă nu vor putea să-ți dea concursul să intri la universitate, te vor sfătui măcar ce să faci. Și aceasta contează mult. Principalul e să afli unde trebuie să te adresezi.

— Vai, Kiril Grigorievici, dragul meu, scrie te rog! Am tot felul de recomandații, dar a dumitale va fi pe linie științifică.

— Voi scrie chiar acum! zise geologul, scoțând din porthart o coală de hârtie și un plic.

Ochii înflăcărați ai Valiei începură să urmărească slovele ce se așterneau pe coala albă și care-i dădeau atâtea speranțe.

•

Mașina scăpă în cele din urmă de drumul îngust și cu hârtoape ce se strecura printre tufișuri. Crengile nu mai băteau în caroserie, motorul amuți și în liniștea ce se lăsase, se auzea doar zgomotul radiatorului supraîncălzit.

În vale, la câțiva zeci de metri, se zărea un fum înălțându-se din coșul de tablă al unei cabane mici, pierdute în verdeață. Alexandrov răsuflă ușurat. Era tare obosit după drumul lung și anevoios.

În fața cabanei ședea pe o laviță un tuvin bătrân, care aștepta parcă de mult sosirea mașinii. Imediat ce camionul se opri, omul se ridică și veni grăbit în întâmpinarea oaspeților. Toate ridurile feței sale bătute de vânt, pe care anii își puseseră pecetea, se adunară într-un zâmbet prietenesc.

— Bun mașin, venit departe!… Femei șofer… brava! Eu tocmai ceai gătit, zise tuvinul. Văzându-l însă pe Alexandrov, care cobora cu greu în cârjă, bătrânul rămase uimit și tăcu.

— Și acum, dragă Valea, țin să-ți mulțumesc din suflet pentru tot ce ai făcut. Un veac de-oi trăi, un veac nu te-oi uita! spuse

geologul mișcat. Numai dumneata mi-ai putut face un astfel de serviciu. Sunt convins că am să reușesc. De aici până la Iurta Corbului să tot fie zece kilometri…

Tânăra femeie se tulbură, roși. Și luându-l cu gingășie de braț pe Alexandrov zise:

— Sunt atât de fericită! Numai că nu înțeleg ce-ai să faci aici. Bănuiesc că-mi ascunzi ceva foarte important… Înainte parcă nu procedai în felul ăsta! Sau poate că slujba-i slujbă și de-aia nu vrei să-mi spui!

— Fie, Valea, dumitale o să-ți spun… Dar te rog să nu sufli o vorbă nimănui! Și geologul își expuse planul de căutare a zăcământului de pe *Hiundustîin Eg*.

— Dar cum o să reușești de unul singur? Cum de te-ai hotărât pentru o asemenea acțiune? întrebă femeia, cuprinsă de teamă.

— Și de ce mă rog să nu pot? Cei de o vârstă cu dumneata, care și-au dat viața pe câmpiile Ucrainei și în pădurile din regiunea Mării Baltice, doar au putut s-o facă, dacă a trebuit!

— Nu vorbeam despre așa ceva. Dacă presupunerea este cu adevărat întemeiată, atunci de ce n-au fost făcute până acum…

— Am înțeles ce vrei să spui! Anumite cercetări s-au întreprins și înainte, dar n-au dat rezultate. Totul e problematic. Riscul este într-adevăr mare, dar pentru mine lucrul acesta nu mai prezintă nicio importanță.

— Pricep, îngăimă Valea. După cum văd, ții cu tot dinadinsul să încerci, chiar dacă șansele de reușită sunt infime, poate că nici de unu la sută?! Dar te-ai gândit la cei apropiați – la soție, la prieteni?

— M-am gândit. Soția și prietenii sunt amicii geologului Alexandrov, care nu mai există. Cât privește amintirea care mi se va păstra, aceasta va depinde de memoria fiecăruia.

Valea sări ca arsă de lângă geolog.

— Adică așa stau lucrurile?! Îți mulțumesc pentru apreciere. Și eu care mă socoteam cu adevărat prietenă… Află însă că și în viitor voi fi tot așa!

— Să nu mă înțelegi greșit, Valea. În cazul în care am să reușesc, atunci… Sunt doar un om obișnuit, am și eu slăbiciuni și simt nevoia neapărată să mă însănătoșesc… sufletește. Vezi doar în ce hal am ajuns.

Valea se îmbujoră din nou, o podidiră lacrimile și fără ca Alexandrov să se aștepte, îl îmbrățișă. Apoi, rușinată de exuberanța ei, o luă la fugă spre mașină.

— Am să vin când o să-mi dai de veste… Numai fii atent, ferește-te… Te rog mult să nu riști inutil…

— Îți făgăduiesc, Valea, răspunse ferm geologul. Dar nu cumva ai de gând să pleci chiar acum? Să bem un ceai și să te odihnești puțin!

— Nu-i nevoie! Mă tem să nu-mi expire foaia de parcurs. Rămâi cu bine, încheie femeia, aplecându-și capul asupra volanului pe care picurau lacrimi.

Motorul intră în funcțiune și, în clipa în care Alexandrov vru să se îndrepte spre Valea, mașina porni și dispăru pe drumul sinuos dintre tufișuri. Geologul rămase mult timp cu privirea ațintită spre partea de unde se auzea din ce în ce mai slab zgomotul vehiculului.

Într-un târziu, bătrânul tuvin îndrăzni să tulbure tăcerea ce se lăsase.

— Văzut că ați certat. De ce? Mașina plecat și tu rămas… Ce făcut acum? Nu trebuie supărat! Acum gătit ceai și bem!

Geologul îl liniști pe pădurar. După ce bău ceaiul cu care fu servit, Alexandrov se trânti pe un pat de lemn și adormi greu. Când se trezi, soarele dădea spre asfințit. Ușa era deschisă și într-un lighean vechi, plin cu jeratic, era pus un vreasc de *ledum*[92], care împrăștia un miros înțepător ce alunga țânțarii.

Pădurarul ședea în prag și privea spre sud, trăgând dintr-o pipă lucrată din lemn și aramă. Acolo, la miazăzi, se adunau nori grei, ce în razele amurgului păreau de culoare liliachie. Deodată, printre nori, începură să șerpuiască nenumărate fulgere.

Pe neașteptate, liniștea fu tulburată de un tunet îndepărtat, dar atât de puternic și de înfricoșător, că Alexandrov tresări. Chipul pădurarului, ațintit în zare, rămase însă atât de calm și de imperturbabil, încât la lumina înserării părea cioplit în piatră. Chiar și pipa strânsă puternic în mâna sprijinită de genunchi lăsa impresia că face parte dintr-o statuie.

Geologul se târî până la ușă. Văzându-l, bătrânul tuvin își aprinse pipa și-i oferi lui Alexandrov un foc.

---

[92] *Ledum palustre* – arbust caracteristic regiunilor umede. Se găsește prin locurile unde cresc și mușchii. Are un miros neplăcut. Frunzele îi sunt lungi între 2 și 4 cm. Florile îi sunt albe cu 5 petale. (n. t.).

Într-un târziu, Kiril Grigorievici se hotărî să rupă firul tăcerii și întrebă dacă poate face rost de un cal cu care să plece spre Iurta Corbului. Ochii negri și migdalați ai pădurarului îl cercetară nedumeriți pe oaspete.

— Nu înțeleg, cine dat ție drumul?

— Cum cine mi-a dat drumul? întrebă geologul mirat.

— Cine trimis pe tu aici? Mers nu poți. Vai, vai sărman. De ce atunci venit? Poate special vrei murit!

Geologul încercă să motiveze scopul pentru care sosise, dar fără să destăinuiască adevărul. Spuse că trebuie să urmărească cum se abat furtunile asupra Iurtei Corbului, pentru a-și da seama de unde vin norii. Și aceasta în vederea prezicerii timpului pentru cei care străbat platoul. Și cum nu poate umbla, explică geologul, va face observații dintr-un cort în care va sta și va nota totul...

Pădurarul îl ascultă pe Alexandrov fără să-l întrerupă.

— Cine trimis pe tine, încurcat totul, zise tuvinul când geologul încheie. De ani de zile, vite nu mai trecut pe *Hiundustîin Eg*. Treaba pe care tu vrei făcut e mult periculoasă și rost n-are. Cine prostul care gândit așa și spus ție să venit aici?

Alexandrov își dădu seama că acest prost fenomenal este chiar el. Să înșeli pe un fiu al taigalei, înzestrat cu o putere remarcabilă de gândire, nu era un lucru chiar atât de ușor precum bănuise. Rușinat de minciuna pe care o scornise, Alexandrov îi povesti totul pădurarului, ca unui frate mai mare, ca unui tată, fără să ascundă nici boala de care suferea, nici scopul final pe care-l urmărea.

Prin negura ce se lăsase, geologului îi era greu să distingă fața bătrânului, care rămase mult timp tăcut. Pădurarul își umplu cu migală pipa, reuși după câteva încercări să aprindă chibritul umed și apoi începu să tragă câte un fum la intervale mari. Tutunul ce ardea în pipă îi lumina din când în când fața încruntată, gânditoare și ochii pe jumătate închiși, ațintiți în pământ.

— Eu ajut pe tine, răsună într-un târziu vocea bătrânului tuvin.

Alexandrov răsuflă ușurat.

— Cred că în viață bine procedat cum făcut tu. Aș ajuta la tine, chiar eu, dar... avut un singur fiu care murit și rămas

văduvă la el cu doi copii. Acum trebuie să ajut la ei. E periculos merg cu tine. Dacă murit și eu, ce făcut copiii?

Alexandrov își întinse brațul și degetele sale mângâiară mâna osoasă, cu pielea încrețită și aspră, a pădurarului. Acesta înțelese gestul de recunoștință și se grăbi să spună:

— Acum ceai bem, apoi trebuie dormit. Dimineața devreme eu mers după cal. Aduc cal tare bun. Ai puține lucruri și duce tot pe el. Iar acum hai la culcat!

Pădurarul adormi repede, dar geologul, întins pe spate, mai medită, mult timp în întuneric asupra ajutorului dezinteresat și prietenesc care i se dădea. Alexandrov înțelese că gingășia oamenilor care l-au ajutat este rodul unei vieți aspre, în care fiecare răspunde neîntârziat față de sine și față de tovarășii săi pentru orice greșeală făcută. Acești oameni s-au obișnuit să se bazeze în primul rând pe propriile forțe, și, ceea ce este mai important, să aibă încredere în ele. Geologul întrevăzu sprijinul nu a doi asemenea oameni, ci a mii de cetățeni ca aceștia, gata în fiecare clipă să-i vină în ajutor. Încrederea în puterea titanică a colectivelor, care sunt capabile să ducă la bun sfârșit orice sarcină spre binele societății, l-a înviorat într-o oarecare măsură pe Alexandrov. Surmenajului psihic din ultimele două zile, pricinuit de eforturile fizice depuse, cât și de grija pentru realizarea planului înjghebat, îi luă locul o mare liniște. Apoi urmă un somn adânc.

•

— Heeei, heeei! răsunară strigăte pe întinsul Iurtei Corbului.

Alexandrov recunoscu imediat vocea pădurarului. Se târî din cortul pe care vântul îl răvășise și încercă să răspundă. Dar din gâtul răcit ieșeau numai sunete slabe și răgușite. Totuși auzul ascuțit al vânătorului din taiga le interceptă. În scurt timp, bătrânul tuvin apăru înaintea geologului și, văzându-l cum arată, rămase înmărmurit. Alexandrov era nebărbierit, plin de funingine, avea haine umede și arse, zdrențuite de bolovanii și mărăcinișul peste care a trebuit să se târască.

— Rău stat aici, inginer. Adus ție alimente. Ține și haina mea. A ta rupt cu totul. Uite și tutun… Sărman de tine! spuse pădurarul.

Fața bătrânului se zbârci dureros când îl văzu pe Kiril Grigorievici; acesta apucase cu o mână ramurile unei tufe, cu

alta se sprijinea pe cârjă și așa încerca să se ridice, cu prețul unor eforturi supraomenești.

— Nu-i nimic, totul e în regulă… îngăimă Alexandrov, dându-și curaj.

Trecuseră două săptămâni de când venise pe *Hiundustîin Eg*. În zilele toride și în nopțile când nu mai puteai de zăpușeală, geologul prindea parcă aripi și aștepta cu nerăbdare apariția unor valuri de nori aducători de furtuni și fulgere, care își anunțau sosirea prin tunete îndepărtate și puternice. Ziua, norii se mișcau pe cer aidoma unor balene uriașe, aruncând asupra pământului o umbră cenușie care nu prevestea nimic bun. Noaptea, o masă diformă acoperea stelele și parcă se pregătea să dea pământului o lovitură neașteptată și cruntă. Totul amuțea în preajmă și aștepta cu teamă dezlănțuirea stihiei. Și deodată tunete înfiorătoare făceau aerul să vibreze, cutremurau munții și întreaga natură. Fulgere orbitoare începeau să brăzdeze din ce în ce mai des cerul de smoală și să se prefacă într-un joc sinistru și continuu de zigzaguri învăpăiate ce împânzeau întreaga boltă. Uneori furtuna era atât de năprasnică, încât, din cauza tunetelor și a cutremurării solului, nu mai auzeai nimic și începeai să amețești. Stâlpi de foc se abăteau de jur-împrejur, strângând platoul într-un cerc înfricoșător, incandescent. Alexandrov se târa spre locul unde descărcările electrice produceau adevărate incendii, iar bubuiturile se transformau într-un imens vacarm. Geologul simțea înțepături stranii în tot corpul. Îl apuca amețeala din pricina mirosului puternic de ozon, iar corpul, bătut de rafalele reci ale vântului și scăldat de ploaia torențială, i se cutremura de frig.

În scurt timp, Alexandrov își dădu seama că planul său, la prima vedere simplu, era foarte greu de dus la bun sfârșit. Geologul se târa destul de încet, în ciuda înverșunării lui. Cu ajutorul cârjelor nu se putea deplasa, fiindcă acestea alunecau pe pietrele umede și se încurcau în iarbă, rădăcini și mărăciniș. Geologul își înfigea degetele în pământul umed, se prindea de bolovani și își mișca trupul pe jumătate inert spre locurile unde fulgerele sfârtecau furioase solul. Dar forțele dezlănțuite ale naturii îi erau parcă potrivnice. Cea mai mare concentrare a stâlpilor de foc apărea totdeauna atât de departe, că Alexandrov nu avea posibilitatea să ajungă la timp până acolo târâș.

Luminile fulgerelor răzlețe se stingeau într-o clipă și cu greu se putea stabili punctul în care se produsese descărcarea electrică. Alexandrov se asemuia cu o broască țestoasă, care depunea eforturi zadarnice, încercând să prindă păsări ce zburdau în înaltul cerului și coborau din când în când aproape de pământ.

Fulgerele se îndepărtau, parcă batjocoritoare, chiar în momentul în care geologul se apropia de locul unde își desfășurau ele sinistra sarabandă. Deseori, în urma unor eforturi titanice, Alexandrov nu mai avea putere să se miște și cădea aproape în nesimțire. Dar ploaia rece și rafalele tăioase ale vântului îl aduceau repede la realitate. Geologul se târa spre cort, aprindea focul și își punea hainele la uscat. Cu toate că în jur zburau roiuri de țânțari, Alexandrov adormea buștean și se trezea doar în clipa în care tunete asurzitoare, de care se cutremura pământul, anunțau sosirea unui nou val de nori. Voința de luptă a geologului nu scădea, ci, dimpotrivă, devenea tot mai puternică. Și poate că numai atmosfera suprasaturată de electricitate îl salva pe Alexandrov când se părea că trebuia neapărat să piară de frig și umezeală, de surmenaj și de lipsa unei alimentații bune.

De trei-patru ori, fulgerele loviseră atât de aproape, că geologul își pierduse de fiecare dată pentru câteva minute auzul și vederea. Vacarmul tunetelor și necontenitele descărcări electrice i se ștergeau în aceste clipe din conștiință. Alexandrov pierdea prilejul să mai urmărească locurile unde săgețile de foc sfârtecau pământul și să le marcheze cu țărușii pe care-i purta legați cu sfoară în jurul gâtului.

•

Veniră zile senine și însorite. Alexandrov se odihni și învinse starea în care îl aduseseră furtunile de munte. Geologul analiză rezultatele celor două săptămâni petrecute în lumea fulgerelor și conchise că în subsolul Iurtei Corbului se află zăcăminte de metal. Era aproape sigur că în adâncul acelor locuri existau numeroase filoane de minereu; oarecum bombat la suprafață, platoul se întindea mult spre apus, pe direcția unei cute late de șisturi metamorfice ce formau creasta trecătorii. Jocul lugubru al fulgerelor – iscat între două zone asemănătoare, depărtate una de alta – indica un perimetru apreciabil de filoane metalifere. Nu era exclusă posibilitatea ca zăcământul principal să se afle în

axul cutei, cum s-a întâmplat odinioară în renumitul zăcământ de plumb din Broken-Hill, în Australia.

Alexandrov făcu și o schiță, în care începuse să indice locurile de pe platou, unde fulgerele loveau de cele mai multe ori.

Zi de zi și noapte de noapte, geologul urmărea și însemna în ce sectoare se produc cele mai multe descărcări electrice. La un moment dat, Alexandrov ajunse la concluzia că zăcămintele bănuite se află la o adâncime destul de mică.

Kiril Grigorievici își muta de fiecare dată cortul tot mai aproape de focarul descărcărilor electrice, care se contura din ce în ce mai bine, în urma observațiilor făcute cu prilejul fiecărei furtuni. Dar zilele treceau, și anotimpul fulgerelor era pe sfârșite. Tensiunea nervoasă în care trăia Alexandrov se accentua. De patru zile nu se mai auzise niciun tunet deasupra Iurtei Corbului. Se cernea o ploaie măruntă, anunțând parcă apusul epocii de glorie a trăsnetelor.

Bătrânul tuvin căută destul de mult cortul geologului, care fusese mutat între timp la vreo doi kilometri spre apus de locul în care stătuse inițial.

— Totul va fi bine! N-a mai rămas mult! spuse Alexandrov, ocolind privirea dojenitoare a pădurarului.

— De ce nu rămas mult? Cumva găsit ceva? întrebă tuvinul înviorat.

— N-am găsit nimic, dar se termină anotimpul furtunilor.

— Așa?! îngână dezamăgit pădurarul. Tu avut dreptate. Rămas cel mult una săptămână de furtună.

— Deci peste șapte zile te rog să vii să mă iei. Iar până atunci sper să mai pot face observații.

— Ah, ah, ce om, spuse bătrânul, dând din cap și trăgând din pipă, dar fără, să-l contrazică pe geolog.

După ce băură câte ceai cu turte de miere, pe care pădurarul le adusese lui Alexandrov în dar, tuvinul încălecă și făcu cale întoarsă. Geologul rămase din nou singur, cu gândurile sale amare, cu dureri de șale și cu vântul ce mătura întinsul platoului pustiu.

Mai trecură două zile însorite și secetoase.

Alexandrov stătea aproape tot timpul culcat în cort și căuta să se odihnească. Dar oboseala pe care o simți în ziua plecării pădurarului nu-i trecea. Durerile în șira spinării, pe care o avea fracturată, se accentuau și nu-i dădeau pace să doarmă.

Insomniile îi creau o stare insuportabilă. Geologul își dădea seama că dacă o clipă măcar nu va depune eforturi să-și mai tempereze nervii, depresia sufletească îl va frânge. Și atunci va începe să strige, să urle, să muște, să zgârie pământul, să se tăvălească dezgustat de sine și de toată lumea.

Pentru a nu se lăsa învins de amarul ce-i clocotea în suflet, Alexandrov sfărâmă între degete un bulgăre tare de pământ pe care-l găsise sub cap și rămase apoi nemișcat. Sute de musculițe și de țânțari care-i roiau în fața ochilor și-i intrau în urechi nu-i puteau clinti privirea.

Nu se știe cât timp a stat în felul acesta. La un moment dat însă, zgomote cunoscute îl treziră la realitate. Undeva, departe, tuna. Se vede că era o mică favoare pe care soarta i-o acorda. Dar după cum o coajă de pâine dată unui muribund înfometat îi amână doar deznodământul fatal și-i prelungește chinurile inutile și agonia, tot așa și furtuna care se apropia avea să-i împrăștie doar pentru scurt timp gândurile sumbre. Două-trei ore, geologul avea să mai simtă din plin bucuria vieții, să lupte înaripat de idealurile cercetătorului și să trăiască clipe de încordare, totdeauna premergătoare unor descoperiri, clipe mărețe și sublime, a căror plăcere a fost gustată din cele mai vechi timpuri și ai căror germeni sunt mereu vii în sufletul oamenilor.

Alexandrov ieși târâș din cort. Un val cenușiu ascunse tot răsăritul și stinse zorile frumoasei dimineți. Gama policromă a soarelui păli și pe întinsul platoului începu să vâjâie vântul. Apoi totul încremeni brusc. Nicio adiere nu mai cutremura firul de iarbă. Noaptea ce se lăsase oprită parcă în loc, deveni mută. Niciun tunet nu se mai auzea în depărtare. Cerul plumburiu se lăsa cu întreaga-i greutate peste crestele înnegurate ce se înălțau în zare. Liniștea apăsătoare îl făcu pe geolog să se cutremure. Speranța că va începe furtuna, că în luptă cu forțele naturii va avea prilejul să uite de necazuri, îl părăsea în clipa în care începea să se gândească că în viitor îl aștepta o existență insuportabilă, lipsită de sens.

Alexandrov se întoarse și vru să se târască din nou în bârlogul său umed, ca un animal muribund căruia i s-a urât cu viața și cu traiul liber în sânul naturii. Dar în acest moment, un fulger înfricoșător, urmat imediat de o bubuitură asurzitoare, îl făcu să tresară. Ca un cal căruia i s-au dat pinteni, Alexandrov se repezi

în direcția stâlpilor verzui de foc ce începură să cadă chiar în locul unde se aștepta. Furtuna ce se dezlănțuise pe neașteptate părea să fie foarte puternică sau poate că el nimerise chiar în mijlocul ei. Zgomotul înfricoșător și neîntrerupt al tunetelor cutremura totul și exercita o asemenea presiune asupra geologului, încât acesta cu greu se putea dezlipi de pământ. Alexandrov închise ochii, pentru a nu fi orbit de luminile unui adevărat potop de trăsnete. Fulgerele care își începuseră dansul de foc șerpuiau în văzduh, aidoma unor bice uriașe, și se abăteau apoi fără milă asupra Iurtei Corbului. Cerul și munții vibrau ca niște tobe. Se părea că întreaga natură tremură înspăimântată în fața forței titanice a săgeților electrice, care măsurau mulți kilometri în lungime.

Geologul depunea eforturi supraomenești și continua să se târască. Fața îi era scăldată de sudoare și de ploaia rece. Dar deodată un tunet asurzitor umplu văzduhul, și Alexandrov nu mai auzi nimic. Își dădea seama că bubuiturile continuau doar după felul în care îi era zgâlțâit corpul. Cu toate că ținea pleoapele bine închise, în fața lui flutura un văl incandescent. Alexandrov scutură din cap și deschise ochii, dar vălul nu dispăru. Orbise. Era sfârșitul. Cum își putea atinge acum țelul? O mânie copilărească pe soarta necruțătoare care continua să-i dea o lovitură, mai cruntă decât alta îl zgudui până în adâncul sufletului. Două lacrimi pline de amărăciune se prelinseră din ochii care zadarnic mai căutau să vadă. Alexandrov își lăsă în jos capul, și fruntea fierbinte i se lipi de țărâna udă. Atingerea cu pământul produse însă ceva cu totul neașteptat. Vălul incandescent dispăru ca prin farmec din fața ochilor. Geologul ridică privirea și văzu cum un buchet de fulgere verzi pârjoli aproape de tot o moviliță lângă care creșteau niște tufe. Aspirând adânc în piept aerul ozonat și oftând cu fiecare efort pe care-l depunea, Alexandrov începu să-și târască înainte corpul greoi, apucând cu mâinile însângerate pietrele și tufele. Dar deodată o forță titanică îl azvârli cât colo de la ținta spre care se îndrepta, fără să-i pricinuiască însă niciun rău.

Trăsnise în apropiere. În fața geologului apăreau și dispăreau mereu ziduri de foc, iar pământul nu contenea să se zguduie.

Adunându-și desperat ultimele forțe, Alexandrov reuși să ajungă la movilița pârjolită de recentele descărcări electrice.

Scoase un țăruș de pe sfoara ce-o avea prinsă în jurul gâtului și-l înfipse în pământul umed, dar cald.

La un moment dat, Alexandrov simți că amețește, întregul univers începuse să se învârtească în jurul său. Gândurile nu i se mai legau. Se străduia din răsputeri să nu cadă în nesimțire. Dar iată că o idee îi apăru limpede în minte: comisese o mare greșeală; uitase să scrie un bilețel pentru cazul că nu va mai apuca să vadă soarele sus pe boltă după această furtună de dimineață.

Alexandrov își vârî cu greu în buzunar degetele care nu doreau să-l mai asculte, dar în clipa aceea se produse... În întreaga-i ființă, chiar și în vârful degetelor, avu senzația înfiorătoare că luase foc, că era rupt în bucăți... Apoi nu mai văzu și nu mai auzi nimic. Corpul geologului se întinse la pământ și fu cuprins de un spasm puternic. Mâinile tremurânde ale lui Alexandrov însă continuau să țină strâns țărușul înfipt cu atâta trudă, într-un târziu, trupul se liniști și rămase nemișcat...

Dar trăsnetul, care lovise atât de aproape, îl cruță și de data aceasta. Când geologul se trezi, soarele era sus și mângâia cu razele-i calde Iurta Corbului. Vântul care uscase spatele hainei lui Alexandrov aducea cu sine din stepele mongole miros proaspăt de pelin. Cerul era senin și nici nu-ți venea să crezi că numai cu câteva ore în urmă forțele cosmice se dezlănțuiseră pe aceste meleaguri. Țărușul stătea înfipt în pământ chiar lângă capul geologului. Acesta se mișcă, nevenindu-i să creadă că trăiește. Apoi se ridică puțin și privi în jur. La vreun kilometru depărtare stătea cortul său. Cine ar putea crede tot ce i se întâmplase? Oare ar putea vreun om să-și dea seama cu prețul căror sforțări ajunsese el până aici în timpul furtunii?

O durere surdă în genunchiul stâng îl surprinse pe Alexandrov și îl făcu să tresară. Geologul privi spre mădularele sale lipsite de vlagă și răsuflarea i se tăie. Încercă să se ridice așa cum face orice om normal, dar cum nu era în stare un infirm paralizat. Îndoi piciorul și se sprijini cu el în pământ. O pietricică ascuțită ce-i intrase în genunchi se făcu simțită. Piciorul prinsese deci viață. Nevenindu-i să creadă, Alexandrov își mișcă din nou membrele. Și din nou acestea se supuseră dorinței geologului. Cu toate că erau foarte slăbite și că mușchii atârnau pe ele ca niște zdrențe, picioarele totuși trăiau. Pe Alexandrov îl cuprinse teama să nu fie cumva un vis. Trecu aproape un sfert de oră

până ce îndrăzni să mai facă o încercare. Dar și de data aceasta succesul fu deplin. Înmărmurit de cele petrecute și în același timp fericit, Alexandrov nu îndrăznea totuși să se scoale.

Un trăsnet foarte puternic sau poate nenumăratele descărcări electrice, ori încordarea nervoasă ajunsă la maximum și-au spus cuvântul. Nervii vătămați prinseră din nou viață.

Alexandrov încercă deodată să se ridice, dar nu putu și căzu greu într-o rână. Totuși o clipă el reuși să stea în genunchi… în genunchii altădată neputincioși.

Gândurile se împrăștiară și hohote de plâns răsunară pe întinsul platoului pustiu. Pustiu? Nicidecum! În zare apăru un călăreț. Era pădurarul. Oare de ce venea cu trei zile înainte de termenul stabilit? Aflase cumva?…

— Dimineața a fost mare furtună… gândit să vin și văd ce făcut tu. Bine că ești viu, inginer…

— Sunt viu, sunt viu! strigă Alexandrov atât de tare că tuvinul tresări.

— Bolnav cumva, inginer? Hai să duc pe tine la sat!

— Ai să mă duci și în sat, dar până atunci am o rugăminte: sapă în acest loc, zise geologul, arătând spre țărușul înfipt în pământ.

— Găsit? întrebă pădurarul cu fața înseninată.

— Am găsit! răspunse Alexandrov cu convingere bătrânului, care dădea să plece spre cort să aducă lopata.

•

Alexandrov, sprijinindu-se pe un baston, ajunse șchiopătând până la masă și scoase din rucsac o bucată mare de minereu lucios.

— A fost extras din noul zăcământ „Iurta Corbului”, spuse fericit Kiril Grigorievici șefului expediției geologice. Trebuie să începem lucrările de explorare!

• CORĂBII ASTRALE

Capitolul întâi • În pragul descoperirii

— Când ați sosit, Aleksei Petrovici? Nici nu mai știu câți au întrebat de dumneavoastră!

— Chiar astăzi! Dar bagă bine de seamă: Nu sunt acasă pentru nimeni! Acum închide, te rog, fereastra din odaia alăturată.

Aleksei Petrovici își scoase vechea lui manta de ploaie, își șterse cu batista sudoarea de pe față și, după ce-și netezi părul blond, rărit pe la tâmple, se așeză într-un fotoliu. Aprinse o țigară, dar se ridică îndată, negăsindu-și astâmpăr și porni să măsoare încăperea în lung și în lat, strecurându-se printre dulapurile și mesele îngrămădite într-însa.

— E oare cu putință?! exclamă el cu glas tare.

Apropiindu-se de un dulap, deschise în lături ușile lui masive de stejar. În semiîntunericul ce stăpânea între pereții dulapului se deslușeau liniile albe ale rafturilor. Pe unul dintre ele se afla o cutie cubică, de carton galben, lucios și tare ca osul. De-a curmezișul unei fețe a cubului era lipită o etichetă cenușie, acoperită de litere chinezești, desenate cu tuș negru. Ici-colo, pe celelalte fețe ale cutiei, se zăreau urmele rotunde ale ștampilelor poștale.

Cu degetele sale lungi și palide, Aleksei Petrovici atinse ușurel cartonul.

— Tao-Li, prieten necunoscut! A sosit timpul să ne apucăm de lucru.

După ce închise cu grijă ușile dulapului, profesorul Aleksei Petrovici Șatrov deschise o servietă, roasă și ponosită de mult ce fusese purtată și scoase dintr-însa un caiet cu scoarțe cenușii, cu filele mucegăite din pricina umezelii. Apoi, foarte atent, se apucă să desfacă acele file mucegăite și lipite între

ele, cercetând cu lupa coloanele de cifre înșiruite de-a lungul lor. Din când în când, părăsindu-le, profesorul se apucă să facă tot felul de calcule într-un alt caiet mai mare.

Grămăjoara de mucuri și de chibrituri arse din scrumieră creștea necontenit, iar aerul din încăpere devenise albăstrui din pricina fumului de țigară.

Sub sprâncenele stufoase, ochii nespus de limpezi ai profesorului Șatrov străluceau. Fruntea lui înaltă și gânditoare, maxilarele puternice și nările bine conturate îți întăreau impresia că omul acesta posedă o forță intelectuală ieșită din comun, pe care o răspândea în jur prin toți porii făpturii lui și care îi dădea înfățișarea unui fanatic.

În cele din urmă, savantul puse caietul deoparte.

— Da, șaptezeci de milioane de ani! Șaptezeci de milioane!! Șatrov făcu un gest brusc cu mâna, ca și cum ar fi vrut să străpungă ceva care se înălța aievea în fața lui, privi în jur, clipi din ochi cu șiretenie și exclamă iarăși: Șaptezeci de milioane!… Numai să nu-mi fie frică!

Profesorul tăcu și începu să facă tacticos rânduială pe masa de lucru. După ce isprăvi, se îmbrăcă și plecă acasă.

•

Șatrov intră grăbit în odaia sa. După ce aruncă o privire asupra statuetelor de bronz, răspândite prin toate ungherele, se așeză la birou și deschise un album. Pe masa biroului, acoperită cu o mușama neagră și lucioasă, trona un crab de bronz, care purta în spinare o călimară uriașă.

— Sunt obosit, cred… îmbătrânesc… încărunțesc, chelesc și mă prostesc – bombăni Șatrov.

De mult se simțea moleșit. Păienjenișul îndeletnicirilor de fiece zi, țesut de-a lungul atâtor ani, prinsese zdravăn în mrejele lui creierul. Mintea nu i se mai avânta, desfăcându-și larg aripile, ci, ca un cal pus la povară grea, pășea încet și sigur, alene. Șatrov își dădea seama că starea în care se afla e provocată de surmenajul aglomerat peste măsură. Prietenii și colegii îl sfătuiau de mult să se mai distreze, dar profesorul nu știa nici să se odihnească, nici să arate vreun interes extraprofesional.

„Lăsați! N-am mai fost la teatru de douăzeci de ani, în vilegiatură n-am plecat de când mă știu”, replica el posac amicilor săi.

Totodată, însă, savantul își dădea seama că plătește acum pentru această auto-restrângere îndelungată, pentru restrângerea voită a cercului de preocupări, și o plătește cu epuizarea forțelor și a gândirii cutezătoare. Dându-i putința să se concentreze mai mult, auto-restrângerea îl încuia parcă într-o cameră întunecoasă, izolându-l de lumea atât de variată și de largă.

Profesorul Șatrov era un pasionat pictor amator și își găsea întotdeauna liniștea desenând. De astă dată, însă, nici îndeletnicirea pe care o îndrăgea atât nu-l ajută să-și potolească nervii. Pierzându-și răbdarea, Șatrov închise brusc albumul și se ridică. Luă un teanc de partituri și se așază la vechea sa orgă. Curând, sunetele melodioase ale Intermezzo-ului de Brahms umplură toată încăperea. Cânta arareori și fără prea multă pricepere, dar întotdeauna se apuca plin de îndrăzneală să descifreze bucățile cele mai grele. Își îngăduia acest lucru numai atunci când era singur și din pricina asta nu se sinchisea de stângăcia lui. Urmărind îndeaproape, cu ochii săi miopi, semnele portativului, profesorul rememora toate amănuntele călătoriei făcute. Pentru un om ca el, deprins să-și desfășoare munca numai între cei patru pereți ai biroului, călătoria aceasta fusese cu totul neobișnuită.

Un fost elev de-al său, care a părăsit Facultatea de matematici și a studiat astronomia, a elaborat o teorie originală asupra mișcării în spațiu a sistemului solar. În răstimp, între profesor și Viktor – așa se numea fostul său elev – s-a legat o strânsă prietenie. Din cele dintâi zile ale războiului Viktor a plecat voluntar pe front și a fost repartizat la o școală de tanchiști, unde a urmat niște cursuri îndelungate. În tot acest timp el a muncit cu aceeași râvnă, străduindu-se să-și desăvârșească teoria. La începutul anului 1943, Șatrov a primit o scrisoare, în care Viktor îl anunța că a izbutit să-și ducă lucrarea la bun sfârșit. Viktor îi făgăduia să-i trimită un caiet cu expunerea amănunțită a teoriei, de îndată ce va transcrie toate însemnările pe curat. Aceasta a fost ultima scrisoare pe care a primit-o Șatrov, căci scurt timp după aceea Viktor a căzut într-o aprigă luptă de tancuri.

Și astfel, Șatrov n-a mai primit caietul făgăduit. În urma unor asidue cercetări – fără niciun rezultat, din păcate – a ajuns la concluzia că Viktor n-a mai avut vreme să-i trimită însemnările,

deoarece unitatea lui intrase pe neașteptate în luptă. Abia după terminarea războiului, Șatrov a avut norocul să întâlnească, chiar în orașul în care locuia, pe maiorul care a comandat unitatea de tancuri respectivă. Acesta luase parte la lupta în care a căzut Viktor și se afla acum la Leningrad, pentru a urma un tratament medical. Maiorul l-a încredințat că tancul în care se afla Viktor nu a ars, deși fusese lovit în plin de un proiectil și i-a împărtășit speranța de a mai putea găsi caietul, mai ales dacă Viktor nu-l purta asupră-i. După părerea lui, tancul se afla și acum pe locul unde se desfășurase lupta, deoarece la scurt timp după aceea regiunea a fost minată în întregime. Plin de nerăbdare, Șatrov a plecat însoțit de maior într-acolo.

… Și acum, prin fața ochilor săi ațintiți asupra semnelor mărunte ale portativului se perindau întâmplările pe care le-a trăit de curând…

•

— Opriți, tovarășe profesor! Niciun pas mai departe! strigă maiorul, care rămăsese puțin în urmă.

Șatrov, pe cât de uscățiv, pe atât de vioi, se supuse, lăsându-și capul în piept.

Înaintea lor, pe întinderea scăldată de soare a câmpului, iarba înaltă și deasă stătea neclintită. Pe frunzele verzi ale copacilor, picăturile de rouă străluceau ca mărgăritarele; corolele pufoase și înmiresmate ale florilor albe, inflorescențele conice și violete de epilobium se mândreau și ele cu aceleași podoabe. Gângănii mărunte cât bobul, dezmorțite de soarele dimineții, bâzâiau și se roteau de zor pe deasupra ierbii înalte și lucioase. Ceva mai departe, pădurea răscolită cu trei ani în urmă de obuze așternuse peste pământ umbra ei bogată și odihnitoare; doar ici-colo zăreai risipite luminișuri, care aminteau rănile greu de vindecat ale războiului. Câmpul era acoperit de o vegetație abundentă. Dar acolo în chica îmbietoare și necosită a ierbii, se ascundea moartea semănată de mâna dușmanului și neînvinsă încă de vreme și de natură.

Iarba dăruise un veșmânt proaspăt și nou pământului sfârtecat de obuze, de mine și de bombe, brăzdat de șenilele tancurilor, presărat mai la fiece pas de schije și stropit de sânge…

În fața lui Șatrov se iviră tancurile distruse. Erau ascunse pe jumătate în buruieni și aveau carapacele de oțel ciopârțite și

năpădite de rugină; cu țevile tunurilor când ridicate semeț în văzduh, când plecate cu umilință în pământ, păreau, în mijlocul câmpului înflorit, niște înspăimântătoare cocoașe. Ceva mai la dreapta, în adâncitura unei mici văgăuni, zăceau încremenite trei tancuri arse, îngrămădite unul peste altul. Tunurile nemțești priveau drept în ochii lui Șatrov, ca și cum o ură de moarte le-ar fi îmboldit și acum să țintească, pline de furie, mestecenii albi și plăpânzi, adunați la marginea pădurii.

Ceva mai departe, pe un mic dâmb, un tanc încălecase un altul răsturnat într-o rână. Tufele de *ivan-ceai*[93] lăsau să se vadă o parte din turela pe care era desenată o cruce de un alb spălăcit. Mai la stânga se zărea un „Ferdinand”, cu blindajul acoperit de o culoare cenușiu-roșiatică; țeava lungă a tunului era aplecată spre pământ, iar capătul ei îngropat în iarba deasă.

Pe tot întinsul câmpului înflorit nu vedeai nicio potecă și nu simțeai nicio urmă de om sau de altă vietate; în desișul buruienilor nu se auzea niciun zgomot. Când și când, liniștea desăvârșită a văzduhului era tulburată de strigătul speriat al unei gaițe, sau de huruitul depărtat al vreunui tractor.

Maiorul, urcat pe trunchiul unui copac doborât, stătu nemișcat multă vreme. Șoferul lui rămase și el tăcut.

Scena aceasta îi reaminti fără voie lui Șatrov inscripția latină, plină de o solemnă tristețe, aflată deasupra ușii de intrare a sălilor de anatomie: *Hic locus est ubi mors gaudet securrere vitam*, ceea ce înseamnă: „Acesta este locul unde moartea triumfă, ajutând vieții”.

Comandantul grupului de geniști, un sergent mic de stat, se apropie de maior. Buna lui dispoziție i se păru lui Șatrov cam deplasată.

— Putem să începem, tovarășe maior? întrebă el cu un glas răsunător. De unde s-o pornim?

— De aici – spuse maiorul, arătând cu bastonul către un tufiș de păducel. Direcția, de-a dreptul spre mesteacănul de colo…

Sergentul și cei patru ostași care-l însoțeau se apucară să curețe câmpul de mine.

— Dar tancul lui Viktor pe unde-i? întrebă Șatrov, cu jumătate de glas. Văd împrejur numai tancuri nemțești.

— Priviți în partea asta! spuse maiorul, arătând cu mâna spre stânga. Uitați-vă acolo… De-a lungul pâlcului de plopi…

[93] *Ivan-ceai* – plantă specific rusească, din care se prepară un surogat de ceai. (n. t.).

Mesteacănul acela mic de pe culmea dealului, îl vedeți? Da?… Ei bine, în dreapta lui se află un tanc…

Șatrov își încordă privirea. În locul arătat de maior, un mic mesteacăn, rămas ca prin minune nevătămat pe câmpul de luptă, își înălța în văzduh freamătul sfios al ramurilor gingașe și plăpânde. La doi pași de trunchiul lui, în mijlocul buruienilor, se ridica un morman de sfărâmători de metal, care părea de departe o uriașă pată roșiatică, brăzdată de dungi negre.

— Vedeți? întrebă maiorul și, la gestul de încuviințare al profesorului, adăugă: Ceva mai la stânga, colo în față, este tancul meu. Uitați, tancul acela ars, de culoare neagră-roșiatică… În ziua aceea am…

— Gata! strigă sergentul, apropiindu-se de el îndată ce isprăvi lucrul.

Profesorul și maiorul porniră într-acolo. Tancul i se înfățișa lui Șatrov asemenea unui craniu uriaș, ciopârțit, în care rânjeau găurile negre făcute de proiectile. Carapacea de oțel, îndoită și rotunjită de tăria flăcării, era acoperită de rugină.

Ajutat de șofer, maiorul se urcă pe tancul distrus, își vârî capul prin deschizătura turelei și aruncă o privire înăuntru. Șatrov se cățără și el pe partea dinainte a blindajului și se opri în fața lui. Maiorul își trase umerii din deschizătura turelei, clipi din ochi orbit de lumina puternică a soarelui și-i spuse cu asprime:

— Dumneavoastră nu trebuia să vă urcați… Împreună cu sergentul voi controla fiecare colțișor… Numai dacă nu vom găsi nimic, veți putea cerceta și dumneavoastră încăperea tancului, ca să vă încredințați…

Sergentul se strecură cu multă îndemânare în pântecul învelit cu carapacea de oțel și-l ajută pe maior să intre și el. În cuprinsul tancului stăpânea un aer greu, îmbibat de un miros de mucegai și de ulei. Deși lumina zilei pătrundea din belșug prin găurile proiectilelor, maiorul aprinse lanterna, voind să aibă mai multă siguranță. Stând aplecat, se străduia să deslușească în haosul de metal sfârtecat ce anume fusese distrus în întregime; apoi mai încercă să se transpună în situația celui care comandase tancul, nevoit să ascundă în cuprinsul încăperii blindate un lucru de preț, și se apucă îndată să cerceteze în mod sistematic toate ungherele și ascunzișurile posibile. În răstimp, sergentul se furișase în compartimentul motorului și se tot învârtea pe acolo, gâfâind.

Deodată, maiorul observă o porthartă vârâtă între perna și speteaza unui scaun, care scăpase nevătămat, ca prin minune. Plin de nerăbdare, îl trase de acolo și începu să-l cerceteze cu băgare de seamă. Pielea albicioasă și scorojită rămăsese intactă; prin învelișul mai al celuloidului se deslușea o hartă înverzită de mucegai. Chipul maiorului se încruntă: cu sufletul stăpânit de teama unei noi dezamăgiri, desprinse încetișor copcile ruginite ale porthărții și găsi sub harta împăturită un caiet cu scoarțe cenușii.

— Am găsit! exclamă maiorul, întinzând portharta prin deschizătura turelei.

Șatrov îl luă nerăbdător, scoase caietul și desfăcu cu grijă foile lipite între ele și, îndată ce văzu coloanele de cifre scrise de mâna lui Viktor, scoase o exclamație de bucurie.

Maiorul se strecură afară.

O adiere ușoară de vânt aduse până la el mirosul înmiresmat al florilor. Mesteacănul mlădios își fremăta frunzișul, plecându-și crengile deasupra tancului, ca și cum ar fi fost cuprins de o tristețe nemărginită. În înaltul albastru al cerului, nori albicioși pluteau alene, iar în depărtare se auzea strigătul somnoros și monoton al cucului…

•

Șatrov nici nu băgă de seamă că ușa se deschisese încet și soția lui intrase în odaie. Cu ochii albaștri și plini de bunătate, ea îl privi îngrijorată, așa cum stătea, îngândurat, cu mâinile uitate pe clapele de sidef ale orgii.

— Pot să pun masa, Alioșa?

Șatrov coborî încetișor capacul orgii.

— Pui iarăși ceva la cale, nu-i așa? întrebă ea aproape în șoaptă, scoțând farfuriile din bufet.

— Poimâine plec la observator, la Belski, pentru două-trei zile.

— Nu te mai recunosc, Alioșa! Tu, care nu ieșeai din casă cu lunile și-ți treceai vremea numai și numai aplecat asupra mesei de lucru… așa, din senin… ce s-a întâmplat cu tine? Bănuiesc că la mijloc este înrâurirea…

— Înrâurirea lui Davîdov, desigur? îi întregi Șatrov spusele, râzând. Zău că nu, Oliușka! El habar n-are… Doar nu l-am mai văzut din 1941…

— Dar nu e săptămână să nu vă scrieți…

— Exagerezi, Oliușka! Davîdov este plecat acum în America, la Congresul geologilor… Tii… bine că mi-ai adus aminte… zilele astea trebuie să se întoarcă… Chiar astăzi o să-i scriu!

•

Observatorul astronomic unde sosi Șatrov fusese reclădit de curând, în urma distrugerilor barbare pe care le suferise din partea fasciștilor.

Aici fu primit în chip deosebit de călduros și de prietenos. Îl găzdui chiar directorul observatorului, academicianul Belski, într-una din odăile căsuței sale. În primele două zile Șatrov căută să se familiarizeze cu observatorul, cercetă instrumentele, cataloagele și hărțile solare. În cea de-a treia zi, unul dintre cele mai puternice telescoape ale observatorului rămase liber; cum noaptea se vestea prielnică pentru cercetarea bolții, Belski se oferi să-l călăuzească pe Șatrov, ajutându-l să facă observații asupra acelor regiuni ale cerului despre care pomenea Viktor în caietul lui.

Încăperea în care se afla uriașul telescop părea mai curând secția unei mari uzine, decât un laborator științific. Construcțiile metalice complicate constituiau o enigmă pentru Șatrov, care rămăsese pe de-a-ntregul străin de toate realizările tehnicii; se gândi o clipă că bunul său prieten, profesorul Davîdov, amator de orice fel de mașini, ar fi știut să aprecieze așa cum se cuvine tot ceea ce se vedea acolo. În cuprinsul turnului rotund se aflau o sumedenie de postamente, pe care erau așezate tot atâtea aparate electrice. Asistentul lui Belski mânuia cu multă siguranță și cu nespusă îndemânare tot felul de întrerupătoare și butoane. Undeva, în depărtare, se auzi huruitul surd al unor mari electromotoare; cupola turnului se puse în mișcare îndată, iar telescopul uriaș, ce părea o țeavă de tun cu peretele ajurat, se aplecă mai mult spre orizont. Zgomotul încetă brusc; se auzea acum vâjâitul altor electromotoare, de o mai mică intensitate, care se aflau în apropierea lui Șatrov. Mișcarea telescopului devenise imperceptibilă. Belski îl invită să se urce pe o scăricică ușoară, de duraluminiu, iar Șatrov rămase foarte surprins, găsind fixat pe platforma de la capătul scării un scaun comod și destul de mare pentru a le îngădui amândurora să se așeze. Alături, pe o măsuță, se aflau niște aparate. Belski trase spre el o bară metalică prevăzută cu două binoculare, asemănătoare cu cele pe care le folosea Șatrov în laborator.

— Un aparat care permite ca observațiile să fie făcute de două persoane în același timp – explică Belski. Vom privi amândoi aceeași imagine din telescop.

— Știu, astfel de aparate întrebuințăm și noi, biologii – răspunse Șatrov.

— Noi nu mai folosim astăzi decât foarte rar observațiile vizuale – urmă Belski. Ochiul obosește prea repede, e prea puțin sensibil și nu păstrează imaginea. Activitatea astronomică din clipa de față se bazează în întregime pe fotografii și, în special, pe astronomia astrală, care vă interesează. Ochiul e folosit numai pentru alegerea obiectivului care urmează să fie fotografiat, și nici pentru asta totdeauna… Ei, ați dori să începeți prin a privi o stea… Iată o frumoasă stea dublă: albastră și galbenă, din constelația Hercule. Potriviți aparatul după ochii dumneavoastră, așa cum faceți de obicei… Adică, stați o clipă… Mai bine să sting cu totul lumina, ca să vi se deprindă ochii…

Șatrov își apropie ochii de lentilele binocularului și potrivi șuruburile cu îndemânare și repeziciune. În centrul cercului negru al câmpului vizual străluceau două stele foarte apropiate una de alta. Șatrov înțelese îndată că telescopul nu mărește de loc stelele, așa cum mărește luna sau planetele, și își dădu seama că nu are această putere din pricina distanțelor uriașe care le despart de pământ. Telescopul le face doar mai strălucitoare, mai conturate, adunând și concentrând razele pe care le împrăștie. De aceea se văd, cu ajutorul telescopului, milioane de stele care abia pâlpâie și sunt cu totul inaccesibile ochiului liber.

Departe, înaintea ochilor lui, ardeau scufundate în beznă două luminițe vii, de un albastru și un galben minunat, care întreceau cu strălucirea lor orice strălucire a pietrelor prețioase. Aceste minuscule puncte luminoase dădeau în același timp neîntrecuta senzație a celei mai pure lumini și a unei imense depărtări; jur împrejur, razele lor străpungeau un uriaș abis de întuneric. Șatrov nu putu să-și desprindă multă vreme privirea de pe aceste lumini venite din universuri îndepărtate, dar Belski, care se lăsase leneș pe speteaza scaunului, îl zori:

— Să ne continuăm cercetările! Nu vom avea prea curând o noapte la fel de minunată ca asta… Și apoi telescopul va fi iar ocupat… Doriți să vedeți centrul Universului nostru, axa în jurul căreia se învârte „roata astrală” a Galaxiei noastre?

Huruitul electromotoarelor se auzi din nou. Șatrov simți platforma lunecând încetișor. În lentilele binocularului se ivi un roi de luminițe mici, opace. Belski nu oprise cu totul mișcarea telescopului. Silueta uriașă a acestuia continua să se miște imperceptibil și fără zgomot; prin fața ochilor lui Șatrov se perindau acum porțiuni din Calea Lactee, din regiunea constelațiilor Săgetătorului și Șarpelui.

Explicațiile scurte, pe care le dădea Belski, îi ajutară să se orienteze repede și să fie pe deplin lămurit asupra a tot ce vedea.

Lumina difuză a stelelor din Calea Lactee se risipi, ca un roi de nenumărate scântei, adunându-se apoi sub înfățișarea unui nor uriaș și prelung, brăzdat de două dungi întunecoase. De jur împrejur străluceau, izbucnind parcă din adâncimile spațiului, câteva stele stinghere și singuratice, mai apropiate de Pământ.

Belski opri mișcarea lentă a telescopului și întări puterea de mărire a lentilelor. Acum, câmpul vizual cuprindea norul de stele aproape în întregime: era ca o masă densă și luminoasă, în care nu puteai distinge stele stinghere. În jurul acestei mase roiau, când apropiindu-se, când depărtându-se una de alta, milioane de stele. Zărind această lume de neînchipuit, care nu era cu nimic mai prejos de Soarele nostru, din punct de vedere al dimensiunii și al strălucirii, Șatrov simți un vag simțământ de deprimare.

— În această direcție, la o distanță de 35 000 de ani lumină, se află centrul Galaxiei noastre – explică Belski. Centrul însuși nu poate fi niciodată vizibil pentru noi, oamenii. Abia de curând s-a putut fotografia în raze infraroșii conturul difuz al acestui nucleu. Iată aci, la dreapta, o pată întunecată, de dimensiuni uriașe: aceasta e masa de materie neagră, care ascunde vederii noastre centrul Galaxiei. Dar în jurul acestui centru al Galaxiei se învârtesc toate stelele Universului nostru, în jurul lui aleargă și Soarele, cu o viteză de 2 050 de kilometri pe secundă. Dacă n-ar exista paravanul acela negru, Calea Lactee ne-ar apărea cu mult mai luminoasă, iar bolta cerului nostru atât de întunecată în timpul nopții, ar fi cenușie… Să trecem însă mai departe…

Telescopul se puse din nou în mișcare. Șatrov observă că roiurile de stele erau brăzdate de niște dungi negre, lungi de milioane de kilometri.

— Aceștia sunt norii alcătuiți din pulberea de culoare închisă și din sfărâmăturile infime ale materiei – explică Belski. După cum s-a stabilit, cu ajutorul unor fotografii făcute pe niște plăci speciale, numai razele ultraviolete și infraroșii ale unor anumite stele pot să-i străbată… Mai există însă o mulțime de stele care nu radiază de loc lumină. Noi depistăm prezența numai a celor mai apropiate dintre aceste stele prin undele de radio pe care le emană ele, din care pricină le și zicem „radiostele”…

Șatrov rămase uimit când în lentila telescopului apăru o nebuloasă care atârna în spațiu, ca un nor sfârtecat de vijelie; semăna cu un rotocol de fum luminos, presărat cu niște văgăuni negre și adânci. Deasupra și în dreapta acestei nebuloase se învolburau niște fâșii cenușii și întunecoase, care se pierdeau în hăurile spațiului interastral. Te treceau fiorii când căutai să-ți imaginezi dimensiunile enorme ale acestui nor, alcătuit din particule infime ale materiei, care reflecta lumina stelelor îndepărtate. Întregul nostru sistem solar s-ar cufunda, fără urmă, în oricare din văgăunile negre de pe întinsul nebuloasei.

— Să aruncăm acum o privire dincolo de limitele Galaxiei noastre – spuse Belski.

În câmpul vizual al lentilelor binocularului se făcu întuneric beznă. În adâncul nemăsurat, ochii lui Șatrov întâlneau rar, rar de tot, puncte luminoase abia perceptibile; erau atât de slab luminate, încât strălucirea lor pierea aproape fără să provoace o senzație vizuală.

— Ceea ce vedeți acum desparte Galaxia noastră de alte îngrămădiri de stele, asemănătoare ei. Nu sunt stele, ci nebuloase, lumi întregi de stele, aflate la distanțe incalculabile de planeta noastră. Aci, în direcția constelației Pegas, se deschid regiunile cele mai adânci ale spațiului, cunoscute până astăzi… Și acum să privim una din cele mai apropiate galaxii, cu dimensiuni și formă asemănătoare uriașului nostru sistem astral. Este alcătuită din miliarde de stele de diferite mărimi și luminozități, iar pe întinsul ei se află aceiași nori de materie întunecoasă; aceeași dungă formată din această materie îi încinge suprafața ecuatorului și e și ea înconjurată, tot așa ca și Galaxia noastră, de aglomerări sferice de stele. Aceasta este așa-numita nebuloasă M-31, din constelația Andromeda. Ea este înclinată față de noi, așa că uneori o vedem dintr-o parte, iar alteori în plan…

Șatrov văzu un nor abia luminat, de forma unui oval prelung. Privind cu atenție, putu să deosebească niște dungi luminoase, așezate în spirală și despărțite prin intervale negre.

În centrul nebuloasei se deslușea o masă compactă, luminoasă, formată probabil din aglomerări de stele mai dense, care se contopiseră într-un tot ce cuprindea spații imense. De la această masă porneau protuberanțe, care se încovoiau în spirală, abia perceptibile ochiului. În jurul ei se întindeau niște dungi mai rarefiate și opace, despărțite între ele de cercuri întunecoase; la extremitățile lor, și mai ales în partea inferioară a câmpului vizual, dungile circulare se fărâmițau într-o serie de pete rotunjite.

— Uitați-vă! Pe dumneavoastră, ca paleontolog, lucrul acesta trebuie să vă intereseze în mod deosebit! Lumina, care ajunge acum la ochii dumneavoastră a pornit de la această galaxie acum vreun milion și jumătate de ani… Omul nu apăruse încă pe Pământ!

— Și aceasta este galaxia cea mai apropiată? murmură Șatrov, uluit.

— Desigur! Noi cunoaștem astăzi galaxii care se află la distanțe de un miliard de ani-lumină! Un miliard de ani aleargă lumina, cu o viteză de zece trilioane de kilometri pe an! Ați văzut astfel de galaxii în constelația Pegas…

— De neînchipuit! N-are niciun rost să mi-o mai spuneți, deoarece tot nu se pot închipui astfel de distanțe, străbătând abisurile fără de margini și fără putință de a fi măsurate…

Belski îi mai arătă încă multă vreme lui Șatrov diferite regiuni ale boltei înstelate. În cele din urmă, Șatrov îi mulțumi călduros, căci, întocmai ca Virgiliu, el îl călăuzise prin spațiile astrale. Se întoarse în odaia lui și se culcă, dar nu putu să adoarmă decât într-un târziu.

Înaintea pleoapelor coborâte roiau mii de corpi cerești, pluteau nori imenși de aglomerații de stele, perdele negre de materie rece și fulgi uriași de gaz luminos…

Și toate acestea stăpâneau o întindere de bilioane și trilioane de kilometri, fiind împrăștiate într-un gol rece și înspăimântător; erau despărțite de distanțe de neînchipuit, în spațiul cărora se înscăunase întunericul cel mai deplin și pe care îl străbăteau torente de emanații puternice.

Stelele sunt niște enorme condensări de materie, materie presată de forța gravitației și care, sub acțiunea acestei presiuni, dezvoltă o temperatură înaltă! Temperatura aceasta înaltă provoacă reacții atomice în lanț, care măresc degajarea de energie. Pentru ca stelele să-și poată păstra echilibrul și să nu explodeze energia aceasta a lor trebuie să fie aruncată în spațiu, în cantități uriașe, sub formă de căldură, lumină și raze cosmice. În jurul acestor stele, ca în jurul unor uzine de forțe, care lucrează cu ajutorul energiei atomice, se rotesc planetele pe care ele le încălzesc.

Aceste sisteme planetare, împreună cu miriadele de stele izolate și cu materia opacă și răcită, care formează un alt sistem enorm, asemănător cu o roată – o galaxie – gonesc cu o iuțeală vertiginoasă în adâncurile nemăsurate ale spațiului. Uneori, stelele se apropie între ele, dar apoi se îndepărtează din nou, pentru miliarde de ani, ca niște corăbii astrale. Iar într-un spațiu și mai vast, se găsesc niște galaxii izolate, asemănătoare și ele unor corăbii, de astă dată mai mari, care schimbă între ele semnale luminoase în cuprinsul nemărginit al oceanului de întuneric și frig.

Un sentiment necunoscut până atunci puse stăpânire pe Șatrov, când acesta își închipui imaginea vie și clară a Universului, cu frigul ucigător și desperat al vidului în care se află împrăștiate masele de materie incandescentă la temperatură de necrezut și nu mai puțin ucigătoare. Șatrov își închipui distanțele inaccesibile oricăror forțe, durata neverosimilă a proceselor care se petrec acolo și în care grăunciori de praf, cum ar fi Pământul nostru, nu prezintă nicio importanță.

Dar în același timp, o admirație plină de mândrie pentru mintea omenească alungă cumplita imagine a Universului astral. Viața scurtă și atât de plăpândă, care poate să existe numai pe planete asemănătoare Pământului, pâlpâie, ca niște luminițe mici, undeva, prin abisurile negre și stăpânite de moarte ale spațiului.

Toată rezistența și forța vieții rezidă în organizarea ei extrem de complicată, pe care noi de-abia acum începem s-o înțelegem, organizare dobândită în decursul a milioane de ani de evoluție istorică, de luptă între contradicțiile interioare, de nesfârșită primenire a formelor vechi prin altele noi, superioare. În aceasta

constă forța vieții, avantajul ei față de materia moartă, care participă în mod inert la procesele cosmice și care nu suferă mari transformări și nu se perfecționează. Și, cu toată groaznica dușmănie a forțelor cosmice, viața continuă să se dezvolte și dă în cele din urmă naștere la gândire; gândirea pune stăpânire pe forțele naturii, îi analizează legile ei și învinge cu ajutorul acestora natura însăși.

Și pe Pământul nostru, și acolo, în adâncimile spațiului, înflorește viața, izvor puternic de gândire și de voință, care se va transforma în viitor într-un torent uriaș, revărsându-se în întreg Universul. Torentul acesta va reuni pârâiașele stinghere și risipite într-un imens ocean de gândire.

Șatrov înțelese că impresiile pe care le trăise în noaptea aceea treziseră din nou puterea creatoare a gândirii sale, care i se păruse în ultima vreme amorțită. Descoperirea păstrată în cutia lui Tao-Li era cea mai bună garanție.

Hotărî să-și continue mai departe cercetările, fără să fie înfricoșat de noutatea pe care ar descoperi-o, oricât de neverosimilă ar părea ea.

•

Secundul vaporului „Vitim” stătea rezemat de parapetul ce strălucea în razele soarelui. Marele vapor părea că dormitează pe întinderea verzuie a valurilor, care se legănau leneș; sclipirile orbitoare ale luminii, lunecând din oglinda apei, îl vegheau de jur împrejur. În preajmă se înălța fumul unui vapor englezesc, lung, cu prova ridicată, cu cele două cruci albe ale catargelor masive balansându-se alene.

Marginea de sud a golfului, asemenea unei linii drepte și negre din pricina umbrei adânci, era întretăiată de spinările roșii, violete, adesea brăzdate de dungi liliachii, ale munților.

Auzind niște pași hotărâți, ofițerul își aruncă privirea spre trapa punții și văzu ivindu-se capul masiv și umerii largi ai profesorului Davîdov.

— Așa de dimineață, Ilia Andreevici?

Clipind din ochi, Davîdov se uită tăcut în depărtările însorite și apoi se întoarse spre ofițerul care zâmbea.

— Vreau să-mi iau rămas bun de la insulele Hawai… Ce loc plăcut… Plecăm curând?

— „Șeful” e plecat pe țărm să îndeplinească formalitățile necesare. Altminteri, totul e gata… Îndată ce se întoarce căpitanul, plecăm! De-a dreptul acasă!

Profesorul dădu din cap și-și scoase țigările din buzunar. Gustă din plin și cu pasiune odihna și se bucura de zilele de inactivitate silită, atât de rare în viața unui adevărat savant. Davîdov se întorcea din San Francisco, unde luase parte ca delegat la Congresul Geologilor și Paleontologilor, cercetătorii trecutului Pământului.

Savantul dorea să se înapoieze în țară pe un vapor sovietic. Iar „Vitim” venise tocmai la timp. Cât de plăcută fusese pentru el această escală pe insulele Hawai! Avusese, astfel, putința să cunoască îndeaproape natura acestei țări, înconjurată de întinderea nemărginită a apelor Oceanului Pacific. Acum, privind în jur, Davîdov își simțea sufletul cuprins de o și mai mare bucurie la gândul că foarte curând se va întoarce în patrie. Nenumărate gânduri, care de care mai vrednice de a fi luate în seamă, se adunaseră în mintea lui în aceste zile de cugetare domoală și liniștită. Idei noi îl frământau, cerându-i imperios a le rosti, a le verifica, a le confrunta și dezvolta cât mai curând. Dar acest lucru nu-l putea face aici, în cabina vaporului; nu avea la îndemână nici însemnările, nici cărțile, și nici colecțiile necesare…

Davîdov își mângâie ușor tâmplele cu vârful degetelor, ceea ce însemna că se află în încurcătură sau că-i pare rău de ceva…

În dreapta locului, unde se afla colțul ieșit al digului de beton, se deschidea o alee largă de palmieri; coroanele lor bogate, ca niște pămătufuri, azvârleau reflexe de bronz luminos și ascundeau în spatele lor case albe și frumoase, înconjurate de răzoare de flori. Ceva mai departe, pe un promontoriu, verdeața unor mici arbuști înainta până la apă. În preajma promontoriului se legăna ușor o luntre albastră, cu dungi negre; câțiva tineri, băieți și fete, lungiți pe fundul ei, își pârjoleau în soarele dimineții trupurile zvelte și bronzate; din când în când săreau în apă, zbenguindu-se și râzând plini de voioșie.

Ochii prezbiți ai profesorului deslușeau, prin văzduhul străveziu, toate amănuntele țărmului. Un răzor rotund de flori, în mijlocul căruia se înălța o plantă ciudată, îi atrase luarea-aminte. În loc de tulpină, se ridicau de la pământ, îndesite ca într-o perie, niște frunze argintii, în formă de lame. Deasupra lor,

aproape la înălțimea unui om, se înălța o inflorescență roșie ca un fus.

— Nu știți ce fel de plantă e asta? îl întrebă el, curios, pe ofițer.

— Nu știu! răspunse cu nepăsare tânărul marinar. M-am uitat și eu la ea, căci am auzit vorbindu-se adeseori că este o raritate… Dar spuneți-mi, Ilia Andreevici, e adevărat că ați fost marinar în tinerețe?

— Am fost! Ce importanță are asta acum? mormăi profesorul posomorât și nemulțumit că ofițerul schimbase vorba. Mai bine…

De undeva, de după clădirile aflate în stânga lor, răsună țiuitul strident al sirenei, rostogolindu-se îndată la nesfârșit, pe întinderea liniștită a apei.

Secundul își încordă toată atenția. Davîdov rămase liniștit, uitându-se cu nedumerire în jur.

Aceeași liniște, plină de prospețime, a dimineții, stăruia deasupra orășelului și a golfului deschis larg, spre depărtarea albastră a oceanului. Profesorul își îndreptă privirea spre luntrea tinerilor, care se pârjoleau la soare.

O fată oacheșă, de bună seamă o indigenă, se ridică în picioare pe pupa luntrei, făcu un semn cu mâna spre marinarii ruși și sări în apă. Florile roșii, presărate în țesătura costumului ei de baie, sparseră oglinda verzuie a apei și rămaseră îngropate în adâncul ei străveziu. O barcă ușoară cu motor trecu spre port, lunecând cu repeziciune. O clipă mai târziu, se opri pe chei un automobil; din el coborî căpitanul lui „Vitim”, alergând îndată spre vapor. Un șirag de stegulețe atunci ridicate fluturară de-a lungul catargului de semnalizare. Căpitanul se urcă pe puntea de comandă. Abia mai putea să răsufle și își ștergea într-una sudoarea de pe față cu mâneca imaculată a uniformei.

— Ce s-a întâmplat? întrebă ofițerul secund. N-am înțeles acest semnal…

— Alarmă! strigă cu un glas asurzitor căpitanul. Alarmă! și apucă maneta telegrafului. Sunt gata mașinile?

Căpitanul se aplecă deasupra tubului acustic și dădu câteva ordine scurte:

— Toată lumea pe punte! închideți ieșirile! Degajați puntea! Desprindeți parâmele!

— *Russians, what will you do*?[94] răsună deodată întrebarea alarmată a megafonului de pe vaporul vecin.

— *Go ahead*![95] răspunse fără întârziere căpitanul lui „Vitim”.

— *Well*! *At ful speed*![96] se auzi răspunsul mai liniștit al englezului.

Clipocitul înăbușit al apei de sub pupa pătrunse în auz fără veste; corpul lui „Vitim” se cutremură, iar cheiul pluti agale spre dreapta. Agitația de pe punte îl îngrijoră pe Davîdov; îi tot arunca priviri întrebătoare căpitanului, dar acesta, preocupat de manevrarea vaporului, părea că nu mai observă nimic din ceea ce se petrece în jur.

Zgomotul valurilor se auzea ca și înainte; apa era domoală, liniștită, iar pe cerul arzător și limpede nu se zărea nici urmă de nor.

„Vitim” făcu un ocol și porni în largul oceanului, lunecând cu repeziciune.

Căpitanul răsuflă ușurat și-și scoase batista din buzunar. Aruncându-și privirea ageră asupra oamenilor aflați pe punte, înțelese că așteptau cu toții, plini de îngrijorare, lămuririle lui.

— Vine un val uriaș dinspre nord-est. Cred că singura posibilitate de a salva vaporul este să-l înfruntăm în larg, în plină viteză a mașinilor… Cât mai departe de țărm!

Apoi își întoarse privirea spre cheiul care se subția din ce în ce, părând că apreciază din ochi distanța.

Privind peste prova vaporului, Davîdov văzu un șir de valuri mari care se îndreptau spumegând spre țărm. În urma lor, aidoma grosului unei armate, care urmează detașamentele sale de avangardă, înainta amenințător, ștergând luciul albastru ce acoperea oceanul în depărtare, creștetul neted al unui uriaș val cenușiu.

— Echipajul să se retragă în cală! ordonă căpitanul, apăsând brusc pe maneta telegrafului.

Cele dintâi valuri creșteau pe măsură ce se apropiau de țărm înălțându-se ca niște coame. Prova lui „Vitim” se smuci pe neașteptate, se ridică o clipă deasupra apei și apoi se afundă de-a dreptul sub creasta valului următor. O plesnitură moale și grea zgudui parapetul punții de comandă, pe care Davîdov își

---

[94] Rușilor, ce aveți de gând să faceți? (n. a.).

[95] Să mergem înainte! (n. a.).

[96] Bine! Cu toată viteza! (n. a.).

încleștase mâinile. Puntea vaporului se cufundă sub apă; în fața punții de comandă se ridică un nor de stropi strălucitori, ca o perdea de ceață. O clipă mai târziu, bordul lui „Vitim” ieși de sub apă și prova lui se ridică iarăși deasupra valurilor. Puternicele mașini se cutremurau undeva, în adâncul calei, împotrivindu-se cu desperare puterii valurilor, care încercau să oprească vaporul și să-l poarte spre țărm, ca să-l sfărâme de pieptul vârtos al pământului.

Pe creasta valului uriaș, ce se ridica în văzduh cu un geamăt înspăimântător, devenind tot mai abrupt, nu se zărea nicio pată de spumă. Peretele de apă masiv și de nepătruns înainta cu o iuțeală vertiginoasă; luciul lui opac îi aminti lui Davîdov de povârnișul stâncilor de bazalt din munții din Primorie. Greu ca și bazaltul, valul se înălța tot mai sus, ascunzând cerul și soarele; creștetul lui din ce în ce mai ascuțit se înălțase acum deasupra catargului din fața lui „Vitim”. Un întuneric din ce în ce mai înfiorător se lăsă în hăul adânc și negru de la poalele muntelui de apă, în care vaporul luneca, părând că-și primește cu resemnare lovitura de moarte.

Oamenii aflați pe puntea de comanda își plecară fără să vrea capetele, înfricoșați de furia dezlănțuită a elementelor naturii; muntele de apă era gata să se prăbușească peste ei. Vaporul se smuci ca într-un spasm, oprit din goana sa spre larg. Cei 6 000 de cai putere, care învârteau elicele, scrâșneau neputincioși, înfrânți de puterea aceea fără de seamăn…

Primul șoc îi înghesui pe toți în parapet, strivindu-i. În clipa următoare, apa năvăli mugind pe punte, prăbușindu-se de undeva, din înalt, orbindu-i șt asurzindu-i.

Încleștându-și mâinile din toate puterile de bara parapetului, pe jumătate sufocat, Davîdov simți în tot corpul scrâșnetul vaporului; îl simți aplecându-se pe partea stângă, apoi îndreptându-se, aplecându-se pe partea dreaptă, îndreptându-se iar și ridicându-se totodată din viitoarea care-l înghițise. Încetul cu încetul, vaporul urca spre suprafața apei. Pe neașteptate ieși din prăpastia cenușie și învolburată spre cerul liniștit și strălucitor.

Mugetul asurzitor încetă brusc. De pe creasta valului uriaș se vedea acum întinderea nețărmurită a apei. Vaporul o porni lin, odihnindu-și prova pe spinarea puternică a valului și lunecând o dată cu el spre țărm. Noi șiruri de valuri veneau dinspre larg,

dar, față de monstrul învins, ele nu mai păreau atât de înspăimântătoare. Căpitanul se scutură de apă și strănută mulțumit. Davîdov, ud leoarcă, abia își șterse ochii și văzu în dreapta vaporul englez dispărând sub valuri; pe neașteptate, ca și cum și-ar fi adus aminte de ceva, se repezi spre capătul punții, luptându-se cu haina udă, lipită de corp, care-i stânjenea mișcările. De acolo se deslușea limpede cheiul și orașul lăsat în urmă. Savantul văzu cu groază valul uriaș, devenit colosal în apropierea țărmului, văzu cum peretele acela mișcător de apă ascunde din fața privirii verdeața grădinilor, căsuțele albe ale orașului, contururile drepte și ferme ale cheiurilor…

— Altul! Altul! strigă ofițerul secund în urechea lui Davîdov.

Într-adevăr, un alt val uriaș venea cu o repeziciune fulgerătoare spre vapor. Apropierea lui nu fusese observată la vreme; părea că valul uriaș se furișase tiptil, izbucnind deodată din fundul oceanului.

Muntele de apă se înălță cu un vuiet năprasnic, descătușându-și parcă furia cumplită pe care o îngrămădise într-însul de mult. Vaporul, țintuit locului din nou, se cutremură ca în spasme sub apăsarea lui. Muntele ucigător de apă lunecă dincolo de pupa, iar șirul valurilor mai mici, care îl însoțeau, se ridicară în fața vaporului. După două-trei clipe de răgaz, un al treilea val uriaș se înălță pe întinsul apei. De astă dată, mașinile, ascultând comenzile căpitanului transmise prin telegraf, porniră la timp în *marche arrière*, iar smucitura fu mai slabă și vaporul se ridică mai ușor pe creasta imensă a valului.

Lupta cu valurile acelea misterioase, ivite din senin, în ciuda timpului frumos și însorit, mai ținu aproape un ceas. Spălat de sus până jos, cu foarte puține și neînsemnate stricăciuni, „Vitim” se legănă încă multă vreme pe spinările domolite ale apei, până când căpitanul se încredință că primejdia trecuse și dădu comanda de întoarcere în port.

Trecuseră numai două ceasuri de când Davîdov admirase de pe puntea de comandă frumosul orășel de pe malul golfului. Acum țărmul era de nerecunoscut. Grădinile de flori și aleile drepte dispăruseră. Mormane de bârne, bucăți de acoperișuri și sfărâmături, amestecate cu cioturi desfrunzite, arătau locul pe care se ridicau, cu puțin mai înainte, casele de pe litoral. Păduricea deasă de la marginea golfului, în preajma căreia se zbenguiseră în apă tinerii aceia plini de voie bună, se

transformase într-o paragină mlăștinoasă, cu cioturi rare și despicate. Cele câteva case mai mari, clădite din piatră, care străjuiau încă de-a lungul cheiului, priveau mohorâte prin orbitele întunecate ale ferestrelor smulse. În fața lor, îngrămădite de-a valma, zăceau căsuțele și gheretele de pe țărm, dărâmate și purtate de puhoi.

Un remorcher uriaș, culcat pe o rână, încununa mormanul de sfărâmături ca un monument ridicat în cinstea forțelor cumplite ale oceanului și a biruinței lor.

De-a lungul straturilor de nisip proaspăt depuse șerpuiau pârâiașe de apă sărată, ce răspândeau mii de sclipiri în razele soarelui. Pe chipurile oamenilor, care scormoneau printre ruine, căutându-i pe cei pierduți sau salvându-și resturile avutului, citeai jalea și groaza.

Zguduiți de cele văzute, marinarii sovietici se strânseră tăcuți pe punte și priveau posomorâți spre țărm; ei nu se mai puteau bucura nici măcar de propria lor salvare. Îndată ce „Vitim” ancoră lângă cheiul de beton, nevătămat de valuri, căpitanul adresă echipajului un apel, cerându-le oamenilor săi să vină în ajutorul băștinașilor. Curând, pe bord nu mai rămaseră decât oamenii care erau de cart.

Davîdov și întreg echipajul se reîntoarseră pe punte abia la căderea nopții. Fără să scoată o vorbă, se spălă și își bandajă mâna rănită; apoi se plimbă multă vreme pe punte, pufăind din țigară.

•

Insula, ce avusese atât de suferit de pe urma groaznicelor valuri, nu dispăruse încă la orizont când în fața lui Davîdov se înfățișă mecanicul secund, președintele comitetului sindical de pe vas, rugându-l să „explice băieților ce-a fost”. Conferința urma să aibă loc chiar pe punte. Profesorul nu ținuse niciodată conferințe în împrejurări atât de ciudate. Auditorul se îngrămădise lângă prima cală, unii dintre marinari ședeau jos, alții în picioare, alții lungiți. Davîdov își sprijinea mâinile pe o macara învelită cu husă, ca pe un pupitru. Oceanul, cuprins acum de o liniște deplină, nu mai punea niciun fel de piedici în calea vaporului, care se îndrepta spre patrie.

Profesorul vorbi marinarilor despre Oceanul Pacific, uriașa depresiune de pe suprafața pământului umplută cu cea mai mare masă de apă de pe planetă. În apropierea continentelor,

această depresiune este încercuită de lanțuri de încrețituri uriașe ale scoarței, care se înalță de pe fundul celor mai mari adâncimi într-o pantă lină. Toate lanțurile insulelor Aleutine, Japoneze, Sonde sunt tocmai astfel de încrețituri, care se formează chiar în prezent.

Formarea încrețiturilor continuă neîncetat; vârful fiecărei încrețituri reprezintă una din insulele amintite, și fiecare încrețitură se ridică tot mai sus, uneori cu o viteză de doi metri pe an, aplecându-se în același timp tot mai mult spre centrul oceanului.

— Închipuiți-vă – continuă profesorul – că, pentru o clipă, apa oceanului s-ar retrage undeva. Atunci, în locul insulelor, ați vedea lanțuri de munți înalți, aplecați spre centrul oceanului și atârnând amenințător deasupra depresiunilor, ca niște valuri solidificate. Povârnișul opus, îndreptat spre continent, deși mai puțin abrupt, formează și el o depresiune destul de adâncă, umplută de mare. Astfel este, de pildă, Marea Japoniei. De-a lungul povârnișurilor îndreptate spre continent sunt așezate lanțurile vulcanice. Presiunea și temperatura din interiorul încrețiturilor sunt atât de mari, încât topesc rocile din centrul lor. Iar acestea izbucnesc în afară, prin diferite crăpături, sub formă de lavă topită. Depresiunile din partea oceanului se lasă tot mai adânc sub presiunea bazei încrețiturilor, iar de-a lungul lor se formează centrele marilor cutremure.

Unul din aceste cutremure a fost cauza calamității de ieri. Undeva, probabil în depresiunea insulelor Aleutine, la baza lor, sub presiunea încrețiturilor, o porțiune din fundul oceanului s-a lăsat în adânc, provocând un puternic cutremur submarin. Zguduitura, fie că erau una sau mai multe, a provocat formarea unui val uriaș, care s-a rostogolit pe ocean, spre sud, la mii de mile depărtare de locul apariției sale, atingând după câteva ore insulele Hawaii, în largul mării, valul acesta ar fi trecut neobservat pentru „Vitim”, diametrul valului fiind atât de mare (aproximativ 150 de kilometri), încât ridicarea vaporului până la punctul extrem al înălțimii lui nu s-ar fi resimțit. Cu totul altfel se prezintă situația în apropiere de uscat. Când această masă de apă, care se rostogolește pe ocean, întâmpină un obstacol, ea se ridică, crește și se prăbușește pe țărm cu o forță de neînchipuit. Dar ce să mai vorbim, ați văzut doar cu toții dezastrul provocat de valul acesta! De aceea forma și caracterul

valului sunt determinate de sedimentele submarine din apropierea țărmului.

Asemenea valuri nu sunt chiar atât de rare în Oceanul Pacific, tocmai fiindcă aici iau naștere procesele de formare a încrețiturilor actuale ale scoarței pământului. În ultimii 120 de ani insulele Hawaii au avut de suferit de douăzeci și șase de ori năvala valurilor. Aceste valuri veneau din toate părțile – și dinspre insulele Aleutine, cum au fost cele de ieri, și dinspre insulele Japoniei, dinspre Kamciatka, Filipine, insulele Solomon, America de Sud și chiar dinspre Mexic. Ultimul val a fost cel din noiembrie 1938. Viteza medie cu care înaintează valurile a fost apreciată aproximativ la trei sute, până la cinci sute de noduri…

Marinarii ascultau cu interes, punându-i o mulțime de întrebări; conferința ar fi durat câteva ceasuri, dacă schimbul carturilor n-ar fi împrăștiat adunarea. Profesorul, cufundat în gânduri, se plimbă încă multă vreme, la umbra prelatei; din când în când se încrunta și mișca din buze.

Nimicirea frumoasei insule, într-o singură clipă, lăsase o urmă adâncă în sufletul savantului. Aproape toate întrebările pe care i le puseseră marinarii țințeau oarecum același obiectiv, ca și propriile sale gânduri. Ar trebui să se știe nu numai cum se desfășoară această formare de încrețituri în Oceanul Pacific, dar și cauza care le dă naștere. Oare ce cauză provoacă acolo, în adâncul pământului, aceste puternice mișcări lente, formând încrețiturile care strivesc roci de o grosime enormă, împingându-le tot mai mult spre suprafața scoarței? Cât de puține cunoștințe avem despre adâncurile planetei noastre, despre compoziția materiei de acolo, despre procesele fizice și chimice, care se desfășoară sub presiunea a milioane de atmosfere dedesubtul unor roci de o grosime de mii de kilometri și de o compoziție necunoscută!

Ar fi de ajuns să aibă loc neînsemnate regrupări moleculare, o neînsemnată creștere a volumului acestor mase de neînchipuit, pentru ca pe pojghița subțire a scoarței pământului, pe care o cunoaștem, să se producă deplasări enorme, pentru ca scoarța să fie sfărâmată în bucăți și ridicată la înălțimi de zeci de kilometri. Totuși, noi știm că lucrul acesta nu se întâmplă și că substanța din interiorul planetei se află într-o stare liniștită, de echilibru.

Numai din timp în timp, la intervale de milioane de ani, rocile se înmoaie, formând niște benzi sau brâuri, se încrețesc topindu-se și, în parte, revărsându-se în erupții vulcanice. Pe urmă, toată această masă încrețită, care suferă o presiune enormă, izbucnește la suprafața scoarței, sub forma unui val uriaș de pământ.

Sub acțiunea apei și a atmosferei, valul acesta se transformă într-un sistem de văi și lanțuri de munți, formând ceea ce numim regiuni muntoase.

Ceea ce e mai uimitor, este faptul că aceste focare vulcanice și zonele de încrețire a rocilor se găsesc la adâncimi relativ mici, abia la câțiva zeci de kilometri de la suprafața pământului, înțelegem acest lucru dacă știm că centrul planetei noastre este acoperit de un strat de 3 mii de kilometri grosime, care, după toate probabilitățile. Se găsește într-o stare de liniște continuă…

Davîdov se apropie de bordul vaporului, încercând, parcă, să străbată cu gândul grosimea apelor oceanului și fundul lui, pentru a ghici ce se întâmplă la șaizeci de kilometri în adânc…

Materia solidă, răcită, a planetei noastre este formată din elemente chimice stabile – cele nouăzeci și două de „cărămizi” din care e construit tot Universul. Aici, pe Pământ, aceste elemente sunt aproape toate stabile și variabile, cu excepția câtorva și anume a celor radioactive, care se auto-dezagreghează; dintre aceste elemente fac parte bine-cunoscutul uraniu, cum și toriul, radiul, poloniul. Acestora trebuie să le datorăm, pare-se, elementele 43, 61, 85 și 87 din tabelul lui Mendeleev (tehnețiul, promatiul, astatinul și franțiul), complet dezagregate.

Altfel stau lucrurile cu stelele, unde, sub influența unor presiuni și temperaturi gigantice, se desfășoară reacții de transformare a unor elemente în altele: a hidrogenului, litiului și beriliului în heliu, sau a hidrogenului în oxigen și apoi iar în hidrogen, reacții care degajă cantități colosale de energie: dădură, lumină și alte radiații nu mai puțin puternice.

Dar, orice ipoteză a formării planetei noastre am accepta, e clar că a fost o epocă când substanța Pământului s-a aflat într-o stare de supraîncălzire, un conglomerat de materie incandescentă asemănătoare cu aceea a stelelor. Dar dacă în masa substanței răcite a planetei au mai rămas elemente nestabile necunoscute încă nouă, rămășițe ale proceselor

atomice din acea epocă, de felul celor preparate, pe cale artificială, în laboratoarele noastre în elementele transuranice din grupul neptuniului?

Se pare că aceste elemente, așa cum se întâmplă cu uraniul, sunt împrăștiate în structurile pământului relativ apropiate de suprafață și de aceea rămân inactive până când, în infinitele deplasări și regrupări ale substanței, nu se produc aglomerări de-ale lor destul de mari, de o foarte mare greutate atomică, cum sunt uraniul sau toriul.

Atunci, după cum știu deja, se pot dezvolta puternice reacții de dezagregare, care degajă o masă de energie.

Deci, forțele necunoscute care pun în mișcare scoarța pământului, sunt numai un ecou al transformărilor atomice suferite de elementele din grupul neptuniului, transformări care au încetat într-un trecut extrem de îndepărtat. Dar dacă așa stau lucrurile, dacă formarea munților de pământ se datorește reacțiilor atomice de la mari adâncimi, atunci putem nutri speranța că în viitor vom pune stăpânire pe aceste focare de reacții atomice. Să le căutăm pe lângă munții formați din încrețiturile scoarței și în regiunile vulcanice, de pildă, chiar în Oceanul Pacific... Este posibil ca, în momentul când la mari adâncimi are loc cea mai mare dezvoltare a reacțiilor în lanț, la suprafață să erupă puternice radiații, care să ne ajute să găsim regiunea dezagregării atomice.

Dar, în cazul acesta, în epocile geologice trecute, aceste radiații puteau să exercite o mare influență asupra populației vii a planetei, în locurile unde avea loc formarea încrețiturilor și a munților.

Davîdov își aduse aminte de grămezile uriașe de fosile ale reptilelor dispărute, cu studierea cărora se ocupase în Asia Centrală, căutând în zadar să dea o explicație satisfăcătoare acestei îngrămădiri de fosile a milioane de reptile, în unele și aceleași locuri.

Cu instinctul savantului, Davîdov simți importanța presupunerilor sale. Cufundat în gânduri, nici nu băgă de seamă cum trecu timpul. Uitându-se din întâmplare la ceas, înțelese că pierduse masa și lăsă să-i scape o înjurătură.

Capitolul al doilea • Vizitatorii astrali

Șatrov se opri în fața unei uși. Pe tăblița de sticlă scria: „Șeful secției, profesor I. A. Davîdov”. Trecu dintr-o mână într-alta o cutie mare, zâmbi cu șiretenie și bătu cu putere în ușă. O voce joasă și puternică, trădând nemulțumirea, strigă: „Intră!” Șatrov păși înăuntru cu graba lui de totdeauna, puțin adus din spate și cu ochii strălucind pe sub sprâncene.

— Asta-i bună! strigă Davîdov, sărind în sus și părăsind manuscrisul pe care îl cercetase până atunci. Nici nu mă așteptam să te văd! De câți ani nu ne-am mai întâlnit, dragă prietene?!

Șatrov puse cutia pe masa biroului. Cei doi prieteni se îmbrățișară îndelung, plini de bucuria revederii.

Uscățiv, de statură mijlocie, Șatrov părea și mai scund în preajma masivului Davîdov. Cei doi prieteni prezentau multe contraste. Davîdov, de statură uriașă și o construcție atletică, părea mai domol și mai blând, spre deosebire de prietenul său, nervos, iute și cam ursuz. Chipul lui Davîdov, cu nasul ascuțit, cu fruntea proeminentă sub pletele dese, nu semăna câtuși de puțin cu al lui Șatrov. Numai ochii lor, luminoși, limpezi și pătrunzători, aveau într-înșii ceva asemănător, care nu se observa la prima vedere. Ochii celor doi prieteni exprimau aceeași gândire și voință încordată.

Davîdov îl pofti să ia loc. Își aprinseră țigările și apoi începură să-și împărtășească unul altuia impresiile adunate de-a lungul atâtor ani, pe care nu și le spuseseră în scrisori. În cele din urmă, Davîdov își mângâie tâmplele cu vârful degetelor, scoase din buzunarul pardesiului un pachet destul de voluminos, îl desfăcu și-l puse în fața lui Șatrov.

— Ascultă, Aleksei Petrovici, ia și mănâncă… Să nu zici ba! strigă din senin Davîdov, văzând gestul lui Șatrov de împotrivire. Amândoi izbucniră în râs.

— Întocmai ca în 1940! se înveseli Șatrov. Iar ai uitat să mănânci! Într-o bună zi ai s-o pățești!

Davîdov izbucni în hohote de râs.

— O pățesc, dacă mă întorc cu pachetul acasă. Poftim, fă-mi cinstea „ca în 1940”!

— Acu’ îl dăm gata – îl încredință Șatrov, făcând un semn cu mâna. Păzea!

— Păi cum altfel… Iar acest „păzea” de pe vremuri! Nici nu știi câtă plăcere îmi face să-l aud din nou!… Ascultă, Aleksei Petrovici, aș vrea să mergem odată la muzeu. Am să-ți arăt niște noutăți foarte interesante… Am și o lucrare pentru dumneata… S-au dezgropat niște animale!…

— Nu, Ilia Andreevici, eu sunt acela care îți voi aduce la cunoștință lucruri foarte importante… Trebuie să chibzuim bine împreună… e nevoie de capul dumitale, pentru că lucrează bine și fără greș…

— S-auzim! spuse Davîdov, trecându-și degetul pe ultimul rând al manuscrisului și împăturind foile. Apropo… scrisoarea dumitale am primit-o acum o săptămână și nu m-am învrednicit încă să-ți răspund… Dar nu-ți îngădui…

— Nu îngădui să-ți împărtășesc păsurile mele? Treceam printr-un impas – căută să se dezvinovățească Șatrov, întrucâtva stânjenit. Mi-am însușit un principiu filosofic, acela al dumitale, care mi-a ajutat de multe ori… Dar pentru a-l aplica, trebuie să ai oarecare putere de voință… Se întâmplă uneori să fii mai slab…

— Ce principiu? întrebă nedumerit Davîdov.

— Constă numai din două cuvinte magice: „Nu-i nimic”. Foarte des îmi lipsea acest „Nu-i nimic” al dumitale, din anii de război…

Davîdov râse din toată inima și, răsuflând anevoie, spuse:

— Într-adevăr, „Nu-i nimic”! Vom lucra mai departe… Negreșit, uneori este nespus de greu… Știința noastră e foarte complicată, ai de făcut și săpături, colecții uriașe, o prelucrare minuțioasă a materialului… Iar colaboratorii sunt puțini, prea puțini. Deseori ești nevoit să-ți pierzi timpul aproape fără rost, ocupându-te de fleacuri… Dar parc-aveai să-mi spui ceva important și eu am abătut firul vorbei…

— Vom avea o discuție cu totul neobișnuită. Mă aflu în stăpânirea unui lucru atât de neverosimil, încât n-am cutezat să-i vorbesc nimănui despre asta, în afară de dumneata…

De astă dată, Davîdov era acela care dădea semne de nerăbdare. Șatrov zâmbi șiret, ca atunci când intrase în birou, desfăcu pachetul și scoase la iveală o cutie cubică, făcută dintr-

un carton galben, împodobită cu niște litere chinezești și presărată cu tot soiul de ștampile poștale.

— Îți amintești de Tao-Li, Ilia Andreevici?

— Cum să nu! Un tânăr paleontolog chinez, foarte capabil, ucis în 1940 de bandele fasciste pe când se întorcea din expediție. A căzut pentru China liberă!

— Întocmai! Eu am descris unele din materialele sale și eram în corespondență cu el. Tao-Li se pregătea să vină să mă vadă… Dar nu ne-a fost dat să ne întâlnim! oftă Șatrov. Pe scurt, din ultima sa expediție, mi-a trimis un colet cuprinzând un obiect extrem de curios. Coletul e aici pe masa dumitale. E însoțit de o scurtă notă, cu promisiunea unei scrisori amănunțite… N-a mai ajuns însă să mi-o scrie… A fost ucis la Sîciuan, în drum spre Ciun-țin…

— Dar unde anume a fost Tao-Li în expediție? întrebă Davîdov.

— În provincia Sikan.

— Ehei! Pătrunsese departe… O clipă… Este un nod muntos, la capătul de răsărit al curburii munților Himalaia, care se află între această curbură și munții Sîciuan… Păi ăsta e vestitul Kam, unde ar fi vrut să plece Prjevalski… Ce nu găsești acolo!

Șatrov își privi prietenul cu admirație.

— Ehei, nu m-aș lua la întrecere cu dumneata în materie de geografie! Eu cu harta în mână și abia pot să mă descurc… Kam, este partea de nord-vest a Sîciuan-ului și, de altfel, Tao-Li făcea cercetări tocmai în Kam, la est, în regiunea Eni-Da.

— E limpede… Cum nu se poate mai limpede! Arată-mi, să văd ce obiect o mai fi și ăsta. De acolo te poți aștepta la orice!

Șatrov scoase la iveală din cutie un obiect înfășurat în câteva foițe de hârtie subțire. După ce desfăcu hârtia foșnitoare, îi întinse lui Davîdov o bucată tare de os-fosilă, care, la prima vedere, părea să nu aibă nicio formă precisă.

Davîdov cercetă piesa grea, de un cenușiu-deschis, întorcând-o când pe o parte, când pe alta, și spuse:

— Este o bucată din partea de la ceafă a unui craniu de dinozaur răpitor, de dimensiuni uriașe. Dar ce găsești atât de deosebit la ea?

Șatrov nu spuse o vorbă. Davîdov cercetă încă o dată osul și scoase deodată o exclamație înăbușită. Așeză piesa-fosilă pe masa biroului, scoase în grabă dintr-o cutie galbenă și lustruită o

lupă binoculară, desfăcu stativul și fixă tubul. Umerii lui largi se aplecară deasupra aparatului. Își apropie ochii de ocularul dublu, iar, mâinile sale mari potrivi sub lupă osul dinozaurului, strângându-l puternic. În birou se făcu o liniște desăvârșită. Șatrov aprinse un chibrit. Îndată, Davîdov își ridică ochii, holbați de uimire.

— De necrezut! Nu pot găsi nicio explicație. Craniul este străpuns în partea cea mai groasă a osului. Gaura este așa de îngustă, încât nici nu poate fi vorba că ar fi fost făcută de cornul sau de dintele unui animal oarecare. Chiar dacă presupunem că aceasta ar fi fost o boală, necroză, caria oaselor, atunci marginile ar purta urme de modificări patologice. Hotărât, această gaură este făcută prin străpungere! Osul viu a fost străpuns! Fără îndoială. Ambii pereți ai craniului au fost străpunși ca de un glonț. Dacă n-ai socoti-o drept o aberație, aș spune că osul a fost străpuns de un glonț… Adică, nu! Gaura nu e rotundă, e o crăpătură îngustă, ovală, de parcă ar fi fost tăiată și umplută ulterior, în procesul de pietrificare a osului, cu un fel de rocă moale. Davîdov împinse brusc stativul binocularului. Întrucât până acum n-am avut niciodată halucinații, iar în clipa de față nu mai încape îndoială că sunt treaz, pot să spun numai atât: e un caz ciudat! Un caz inexplicabil.

Se uită cu răceală la Șatrov, care scoase din cutie un al doilea pachet. Din nou se auzi foșnetul hârtiei.

— Nu vreau să te contrazic – rosti Șatrov, cu glas tărăgănat – e într-adevăr un caz extraordinar și, poate după o bună chibzuială, s-ar putea găsi chiar mai multe explicații. Dar un al doilea caz asemănător cred că te va face să nu mai stai la îndoială. Iată și cel de-al doilea caz, păzea!

Pe birou, în fața lui Davîdov, apăru un alt os plat, cu marginile știrbite.

Davîdov, care se vede că trăsese prea adânc în piept fumul de țigară, se înroși și începu să tușească.

— O bucată din omoplatul stâng al unui dinozaur răpitor – spuse Șatrov, aplecându-se peste umărul prietenului său. Dar nu al aceluiași animal, căruia îi aparținuse craniul. Acesta era un exemplar mai bătrân și mai mare…

Davîdov dădu afirmativ din cap, fără să-și ridice ochii de pe mica gaură ovală ce străbătea placa de os, un rest de omoplat al puternicei reptile.

— E același lucru, același lucru! șopti Davîdov emoționat, pipăind cu degetul marginea găurii misterioase.

— Și acum să vedem nota lui Tao-Li – continuă metodic Șatrov, abia stăpânindu-și satisfacția și bucuria.

El, care trecuse deja prin emoțiile provocate de această descoperire zguduitoare, putea să-și păstreze mai ușor sângele rece.

În locul graiului lin, rusesc, răsunau acum în cabinet cuvinte englezești, sacadate. Șatrov citi, domol, comunicarea scurtă a tânărului savant ucis:

„... La patruzeci de mile spre sud de Eni-Da, în sistemul afluenților din stânga Mekongului, am dat de o depresiune largă, ocupată astăzi de valea râului Ciju Cije-Ciu. Depresiunea aceasta este acoperită pe toată întinderea cu un strat de lavă terțiară.

Acolo unde valea râului taie până la fund învelișul de lavă se poate vedea că grosimea lui este de numai treizeci de picioare. Sub el se află gresii poroase, care conțin nenumărate oase de dinozauri; printre acestea am descoperit niște mostre, care aveau diferite leziuni ciudate. Două din aceste mostre vi le trimit o dată cu nota de față. Sunt atât de uimit de descoperirea mea, încât am nevoie numaidecât de o confirmare care să mă încredințeze că aici nu e vorba de nicio eroare. Leziunile nu sunt toate de același fel. Sunt piese în care o parte din os pare a fi retezată de un cuțit enorm și tot atât de neîndoios este că tăietura a fost făcută pe osul viu, înainte de pieirea animalului, în chiar momentul morții lui. Eu duc cu mine la Ciun-țin mai mult de treizeci de mostre, adunate din diferite locuri ale văii, unde am descoperit un mare număr de fosile de dinozauri și chiar schelete întregi. Fiecare mostră poartă o etichetă cu datele precise ale locului unde a fost găsită.

Sunt atât de grăbit să vă trimit acest colet, încât n-am avut timp să vă scriu o scrisoare amănunțită. Voi face acest lucru de îndată ce mă voi întoarce acasă la Sîciuan”.

Șatrov tăcu.

— Asta-i tot? întrebă Davîdov nerăbdător.

— Tot! Pe cât de mare e însemnătatea descoperirii sale, pe atât de scurtă e nota!

— Puţină răbdare, Aleksei Petrovici! Lasă-mă să-mi revin… Mi se pare că visez… Să stăm liniştiţi şi să judecăm. În capul meu s-a încurcat totul… Sunt complet buimăcit.

— Te înţeleg foarte bine, Ilia Andreevici. Trebuie să recunoaştem că, pentru a trage concluzii dintr-un fapt ca acesta, i se cere savantului o mare îndrăzneală. Asta ar însemna să se spulbere toate concepţiile de până acum. În lucrările mele eu nu sunt atât de îndrăzneţ ca dumneata, dar, uite, aci şi dumneata ai dat înapoi…

— Bine! Hai să chibzuim lucrurile cu curaj, mai ales că suntem singuri şi nu e nimeni care să-şi închipuie că două balene paleontologice s-au scrântit la cap… Asta ca să nu spunem altceva mai rău. S-o pornim! Aşadar, aceşti dinozauri răpitori au fost ucişi cu o armă puternică, necunoscută nouă. Capacitatea de pătrundere a acestei arme, după cum se vede, depăşeşte până şi puternicele noastre arme din ziua de azi. O astfel de armă putea fi făcută numai de către o fiinţă gânditoare, care se afla pe o înaltă treaptă de cultură. E just?

— Indiscutabil. Prin urmare, un om! adăugă Şatrov

— Întocmai. Dar aceşti dinozauri au trăit în perioada cretacică, deci cu aproximativ şaptezeci de milioane de ani în urmă. Toate datele ştiinţei noastre, care nu pot fi contestate şi nici puse la îndoială, ne spun că omul a apărut pe Pământ, ca una din ultimele verigi ale marelui lanţ de evoluţie a lumii animale, mai târziu cu şaizeci şi nouă de milioane de ani. Şi până când ultima şi cea mai superioară specie a omului a învăţat să gândească şi să muncească au trecut multe sute de mii de ani… În tot acest răstimp omul a trăit într-o stare animalică… Omul n-a putut să apară mai devreme, iar omul înarmat cu mijloace tehnice cu atât mai puţin. Este cu totul exclus… Prin urmare, nu ne putem opri decât la o singură concluzie: cei care i-au ucis pe aceşti dinozauri nu s-au născut pe pământ. Ei au venit dintr-o altă lume…

— Da, dintr-o altă lume – susţinu cu tărie Şatrov. Şi eu am…

— O clipă! Până acum totul e limpede. Dar mai departe, lucrurile devin neverosimile. Ultimele succese ale astronomiei şi astrofizicii au schimbat vechile concepţii. S-au scris multe romane pe tema vizitatorilor din alte lumi. Într-adevăr, afirmaţiile cele mai recente ale celor mai mulţi dintre savanţi, după care sistemul nostru planetar este un fenomen

excepțional, sunt respinse în ziua de astăzi. Acum avem suficiente motive să presupunem că multe stele au sisteme planetare proprii, întrucât numărul stelelor din Univers este nesfârșit, iar numărul sistemelor planetare de asemenea. Prin urmare, a socoti mai departe că viața pe planeta noastră este un drept, care aparține în exclusivitate Pământului, este o greșeală. Se poate afirma cu tărie că oriunde în Univers există viață. Cu aceeași tărie se poate afirma că pretutindeni viața parcurge drumul dezvoltării evolutive și, prin urmare, apariția ființelor cugetătoare este posibilă oriunde. Totul este exact până aci. Dar, în același timp, noi știm că distanțele până la cele mai apropiate stele cu sisteme planetare sunt neînchipuit de mari. Atât de mari, încât pentru a fi străbătute este nevoie de sute și mii de ani de zbor, cu viteza luminii, adică 300 000 de kilometri pe secundă. Potrivit legilor fizice, o astfel de viteză nu poate fi atinsă de niciun fel de aparat, iar o călătorie la viteze mai mici ar însemna un zbor de un mileniu…

În sistemul nostru planetar, în afară de Pământul nostru, doar Marte și Venus mai oferă speranțe. Dar și aceste speranțe sunt slabe. Planeta Venus are o temperatură prea ridicată, se rotește încet, iar atmosfera ei este densă și lipsită de oxigen. Cu greu s-ar putea dezvolta aci viața, iar existența ființelor cugetătoare, cu o înaltă cultură, este cu desăvârșire exclusă. La fel și în Marte. Atmosfera este extrem de rarefiată, e prea puțină căldură, și, dacă există viață, ea există în forme sărăcăcioase, primitive. Nu încape nicio îndoială că acolo nu există energia necesară pentru dezvoltarea vieții, energie care a putut crea omul pe Pământul nostru. Nu mai vorbesc de planetele mari și îndepărtate, ca Saturn, Jupiter, Uranus, Neptun… Sunt lumi îngrozitoare, friguroase, întunecoase, ca ultimele cercuri ale Infernului lui Dante. De pildă, să ne gândim o clipă la Saturn: în centrul planetei se găsește un miez stâncos pe care se află un sloi de gheață cu o grosime de 10 000 de kilometri. Toate acestea sunt învăluite într-o atmosferă densă, cu o grosime de aproape 25 000 de kilometri, prin care nu pătrund razele solare și care e bogată în gaze otrăvitoare: amoniac și gaz metan. Asta înseamnă că într-o astfel de atmosferă domnește un întuneric veșnic, un ger de minus 150 de grade și o presiune de un milion de atmosfere… Te ia groaza când te gândești.

— Am ajuns și eu la concluzia că în sistemul nostru planetar nu există ființe asemănătoare omului, cu puterea lui de gândire… – îl întrerupse Șatrov. Și eu…

— Ei, vezi? Prin urmare, pe planetele noastre nu există astfel de ființe și nu e cu putință nici să fi venit în zbor din îndepărtatele sisteme siderale. Atunci de unde au putut apare acești vizitatori? Iată în ce constă neverosimilul!

— Nu m-ai ascultat până la sfârșit, Ilia Andreevici! Cu toate că nu am erudiția dumitale, căreia îi sunt familiare cele mai variate domenii ale științei, totuși, în general, mi-am închipuit și eu același lucru. Stelele nu stau nemișcate. Ele se deplasează în interiorul Galaxiei noastre, iar Galaxia însăși se învârtește și ea, ba încă se mișcă în întregime, ca și marea mulțime a altor galaxii. În decurs de milioane de ani s-au putut produce apropieri și depărtări hotărâtoare între stele…

— Nu cred ca acest lucru să ne fie de vreun ajutor. Spațiul galaxic este atât de mare, încât, practic, posibilitatea apropierii sistemului nostru solar de alte sisteme planetare este exclusă. Și apoi cum să descoperim aceste căi siderale?

— Și asta e adevărat, dar numai în cazul când deplasările stelelor nu sunt determinate, când ele nu sunt supuse unor reguli anumite. Dar dacă deplasările acestea se desfășoară în mod regulat? Dacă această regularitate poate fi calculată?

— Hm!… mormăi Davîdov sceptic.

— Bine, voi da cărțile pe față… Unul din foștii mei elevi, care a părăsit Facultatea de matematici după trei ani de cursuri, s-a înscris la astronomie și a studiat înde-aproape problema mișcării sistemului nostru solar, în limitele Galaxiei, formulând o teorie interesantă și bine fundamentată. Ți-o voi expune pe scurt. Sistemul nostru solar descrie în interiorul Galaxiei o orbită eliptică enormă, cu o perioadă de rotație de două sute douăzeci de milioane de ani. Această orbită e întrucâtva înclinată față de suprafața orizontală a „roții stelare” a Galaxiei noastre. Din această cauză, într-o anumită perioadă, Soarele, împreună cu planetele, străpunge perdeaua de materie neagră formată din praf și sfărâmături de materie răcită, care se așterne pe suprafața ecuatorială a „roții Galaxiei”. Atunci Soarele se apropie de sistemele siderale concentrate ale regiunilor centrale, cum ar fi, să zicem, constelația Săgetătorului. Iar în acest caz e posibilă apropierea sistemului nostru solar de alte

sisteme necunoscute, apropiere atât de considerabilă, încât zborul interastral devine o realitate…

Davîdov își asculta prietenul, nemișcat, cu mâna încremenită pe suportul binocularului.

— Iată care este teoria – continuă Șatrov. M-am întors de curând din regiunea unde a căzut în luptă fostul meu elev și unde am izbutit să-i găsesc manuscrisul. A căzut în 1943… Șatrov se opri, își aprinse o țigară și continuă: Teoria pe care ți-am înfățișat-o ne arată numai posibilul – și sublinie acest cuvânt – dar nu ne dă încă dreptul să socotim neverosimilul ca un fapt real. Dar când vedem înlănțuirea a două observații cu totul independente, înseamnă că suntem pe drumul cel bun. Șatrov luă o atitudine teatrală, își îndreptă spatele, își ridică bărbia și rosti: Teoria elevului meu afirmă că o apropiere a sistemului solar de îngroșările centrale ale Galaxiei a avut loc aproximativ cu 70 de milioane de ani în urmă!

— Drace! exclamă Davîdov fără să vrea.

Șatrov continuă, solemn:

— Un lucru de necrezut, întâlnindu-se cu alt lucru de necrezut, se transformă într-un fapt real. Presupun că se poate susține că în perioada cretacică a avut loc o apropiere a sistemului nostru planetar de un altul, populat cu ființe cugetătoare, adică oameni, și aceștia s-au mutat din sistemul lor pe al nostru, ca de pe o navă pe alta, în largul oceanului. Apoi, în decursul vremurilor, aceste nave s-au depărtat una de cealaltă la o distanță de necrezut. Ei, oamenii, ființele cugetătoare de pe o altă stea, au stat numai câtva timp pe Pământul nostru și din această cauză n-au lăsat urme vizibile. Dar ei s-au aflat pe Pământul nostru… Au fost în stare să învingă spațiul interstelar cu șaptezeci de milioane de ani înaintea noastră… Ai vreo obiecție de făcut?

Davîdov se ridică, își privi în tăcere prietenul și-i întinse mâna.

— M-ai convins, Aleksei Petrovici! Dar nu este totul limpede… De pildă, de ce au ajuns ei aici, tocmai pe Pământul nostru, care pare un mic gândăcel între stele și planete? Mai sunt și alte probleme de rezolvat, dar esențialul, după părerea mea, e suficient de convingător. E nemaiauzit, neverosimil, dar adevărat și real. Cu toate acestea, ce crezi: Se pot publica lucrurile astea?

Șatrov dădu din cap:

— În niciun caz! Graba ar strica totul. Pentru o astfel de descoperire se cuvine să nu ne grăbim.

— Ai dreptate, ai dreptate, prietene. E mult mai bine să aștepți, decât să te grăbești. Dar să așteptăm pregătiți de orice! Trebuie să căutăm argumente tot atât de serioase, precum era și „argumentul” nostru de la Leningrad!

Șatrov își aduse aminte de „argumentul” pe care Davîdov îl păstra, într-un colț al încăperii, ori de câte ori se aflau amândoi în birou și lucrau împreună.

Argumentul era o bară masivă de fier, scoasă de la un postament de susținere al unui schelet; cu ea, Davîdov încerca să-l convingă pe prietenul său încăpățânat și pasionat în veșnicele lor discuții.

Șatrov zâmbi fără voie:

— Cum de nu? Îmi aduc aminte... Aici începe a doua parte a chestiunii despre care am vrut să-ți vorbesc. Nu sunt geolog și nici muncitor pe teren, ci un schimnic al biroului. Numai dumneata ești acela care poți să întreprinzi această operație. Autoritatea dumitale...

— Ha-ha! Într-un cuvânt, trebuie să facem săpături pe locul unde s-a desfășurat lupta între cei veniți din stele și dinozauri...

Davîdov rămase pe gânduri și apoi vorbi răspicat:

— E o regiune interesantă acest Sikan. Iar pentru noi, paleontologii, cu atât mai mult! Știi, desigur, Aleksei Petrovici, că acolo, la sfârșitul perioadei terțiare, au existat în același timp forme vechi și forme noi de mamifere dispărute în ziua de astăzi. Un amestec bizar între formele dispărute în alte părți ale pământului de zeci de milioane de ani și acelea apărute de curând. Dar însuși locul... exclamă Davîdov cu însuflețire. Munți înalți, acoperiți cu zăpadă, podișuri reci, aride și pustii, iar printre ele, văi nespus de adânci, cu o minunată floră tropicală. Prăpăstii de netrecut separă localitățile. De la un sătuc la altul e o distanță de vreo doi kilometri, dar între ele se întinde o vale neînchipuit de adâncă, astfel că locuitorii acestor două sate nu se întâlnesc niciodată, deși se pot zări din depărtare. Fiare ciudate, necunoscute încă științei, trăiesc prin desișurile pădurilor din fundul văilor... Iar pe înălțimi urlă furtuni reci. Acolo își au izvorul Brahmaputra, Iantze, Mekongul, marile fluvii ale Indiei, Chinei și Siamului. Un loc nemaipomenit. Îți închipui acest punct de întâlnire al Tibetului, Indiei, Siamului, Birmaniei și

Chinei? Davîdov își scoase din buzunar ceasul mare și vechi: Ia te uită… Nu-i încă două! Ce înseamnă să fii stăpânit de o puternică emoție! Parc-ar fi trecut o zi-ntreagă! Se ridică de pe scaun, luă o legătură de chei și i-o întinse lui Șatrov: Ascunde cutia în dulapul ăsta, în stânga… Orice s-ar întâmpla, noi suntem obligați să facem tot ce ne stă în putință… Vom vedea dacă Tușilov ne poate primi. Rămâi mult timp la Moscova, Aleksei Petrovici? Până la lămurirea chestiunii? Asta înseamnă, deci, că vei sta cel puțin o săptămână, căci nu cred să se poată rezolva ceva mai devreme. Vei sta la mine, nu-i așa? Uite, chiar acum telefonez secretarului și pe urmă acasă, ca să-i vestesc că suntem reținuți.

•

În locuința spațioasă, simplu mobilată, a lui Davîdov domnea liniștea. Ziua aceea de vară pătrundea prin ferestrele mari ale casei, aducând cu ea umbrele albăstrii ale amurgului. Șatrov, tăcut, adus din spate, măsura odaia în lung și în lat, iar Davîdov stătea posomorât în fotoliul din fața biroului.

Cei doi prieteni se gândeau, dar fiecare în felul său. Nu voiau încă să aprindă lumina, ca și cum întunericul ce cobora lin în odaie le-ar fi alinat mâhnirea.

— Mâine plec! spuse Șatrov, în cele din urmă. Nu mai pot întârzia… și, de altminteri, nici n-am pentru ce… Refuzul este categoric. Dar nici nu putea fi altfel! Vor dezlega această problemă urmașii noștri, când vor dispărea toate aceste blestemate de hotare!

Davîdov nu scoase o vorbă. Privea pe fereastră, dincolo de acoperișul casei vecine; în înaltul cerului, ce străjuia orașul, se aprindeau sfios stele mici și fără de număr.

— E dureros să stai ca un cerșetor la poarta unei mari descoperiri și să nu poți intra! vorbi iarăși Șatrov. Nu voi mai avea liniște până la sfârșitul vieții mele și nimic nu mă va consola.

Pe neașteptate, Davîdov își ridică pumnii încleștați deasupra creștetului.

— Noi nu ne putem împăca cu situația asta… Vom fi ajutați! Dă-l dracului de Kam! La urma-urmei, ce siguranță avem că în locul acela, unde s-au păstrat rămășițele dinozaurilor uciși, vom găsi urmele „lor”? Niciuna! De vreme ce „ei” au venit la noi cu un anumit scop, nu înseamnă că trebuia să stea numai într-un

singur loc. De ce n-am căuta în sedimentele noastre calcaroase? Pot spune dinainte că, dacă într-adevăr există asemenea rămășițe, ele pot fi găsite numai în sistemele lanțurilor de munți înalți și tineri. În Kam, descoperirea nu e întâmplătoare. De ce? Pentru că numai acolo unde scoarța Pământului este fărâmițată în nenumărate porțiuni mici, dintre care unele se ridică, iar altele se lasă, depunerile de tot felul, mici și întâmplătoare, pot supraviețui eroziunilor și prăbușirilor inevitabile. Dacă o mică scobitură a început să se afunde încă în perioada cretacică, provocând apoi adâncituri între munți, acolo, sub straturile crescute prin sedimentare, se poate păstra ceea ce în alte părți, pe câmpii, bunăoară, va fi surpat, depus din nou și distrus. Avem astfel de locuri în munții Kazahstanului, Uzbekistanului, în genere în munții Asiei Centrale. Acești munți datează din marea epocă alpină[97] a formării munților, care a început la sfârșitul perioadei cretacice. Avem unde căuta, dar trebuie să știm ce căutăm, altfel…

— Zău că nu te înțeleg, Ilia Andreevici! îl întrerupse Șatrov. Oare nu-i limpede ce, sau mai bine zis pe cine anume, urmează să căutăm?

— Nu-i limpede! Trebuie să fim bine lămuriți în ceea ce privește structura acestor vizitatori: nu reprezintă ea oare vreo protoplasmă care nu s-a putut conserva? Asta în primul rând. Ce au făcut „ei” aici? Iată ce trebuie să lămurim în al doilea rând. Primul lucru ne va ajuta să știm ce rămășițe pot fi găsite prin săpături, al doilea, unde pot fi găsite mai ușor aceste rămășițe, în cazul când ele există. Prin ce locuri ale planetei noastre au rătăcit „ei”? Oh, dacă te gândești bine, vezi că acțiunea noastră nu prea are sorți de izbândă… Negreșit, asta nu înseamnă că trebuie să renunțăm! Așadar, să ne împărțim sarcinile, așa cum făceam odinioară, în zilele acelea depărtate, când lucram împreună. Dumneata te vei ocupa de prima chestiune. De partea biologică. Eu mă voi ocupa de cea de-a doua și, în general, de toată partea geologică, precum și de dirijarea și desfășurarea cercetărilor. Mă pricep la asta, n-avea grijă! Nu degeaba am explorat toate întinsele ținuturi ale Asiei Centrale unde au fost găsiți dinozauri…

[97] Epoca alpină de formare a munților – ultima perioadă de formare a munților din istoria Pământului, când au apărut lanțurile muntoase foarte înalte ale epocii contemporane. (n. a.).

— Mi-ai dat o grea sarcină! exclamă Șatrov. Cine știe câte forme de viață vor fi existând în alte lumi! În această privință cred că nimeni nu poate afirma ceva în mod precis.

— Vorbe goale de intelectual păcătos! se înfurie Davîdov. Desigur că problema e grea, pentru că nu sunt fapte... Suntem însă nevoiți s-o pornim, bizuindu-ne numai pe un raționament abstract... Toată nădejdea stă în agerimea minților noastre. Avem datoria să facem lumină! Dar dacă mintea dumitale nu va chibzui cu seriozitate, cine dintre noi va limpezi sarcina ce-ți revine? Cât privește formele diferite de viață ale ființelor din epoca de piatră sau de metal, lasă treburile astea în seama scriitorilor! Nu e de noi! Adu-ți aminte că energetica vieții nu s-a format la întâmplare, ci după anumite legi. Iată care sunt, după părerea mea, tezele noastre fundamentale și trebuie să ne conducem după ele, dacă vrem să rămânem niște cercetători corecți până la capăt. Structura ființelor vii nu este întâmplătoare. În primul rând, unitatea materiei din Univers este dovedită; există pretutindeni nouăzeci și două de elemente, cum de altfel există și pe Pământul nostru. S-a dovedit, de asemenea, caracterul comun al legilor chimice și fizice în toate adâncimile spațiului cosmic. Și dacă este așa, atunci – Davîdov lovi cu pumnul în masă – materia vie, care e constituită din cele mai complicate molecule, trebuie să aibă la bază carbonul, elementul capabil de a forma combinațiile cele mai complexe. În al doilea rând, la baza vieții stă utilizarea energiei, a iradiațiilor solare, a celor mai răspândite și mai efective reacții chimice acide. Așa-i?

— E totuna! dădu afirmativ din cap Șatrov. Dar până...

— O clipă! Moleculele, cu cât au o structură mai complexă, cu atât se descompun mai ușor la o temperatură ridicată. În substanța stelelor incandescente nu există în genere combinații chimice. În lumi mai puțin încălzite, cum reiese, de pildă, din spectrele stelelor roșii și reci, precum și în petele solare, găsim cele mai simple combinații chimice. Din această cauză se poate afirma că apariția vieții, sub orice formă, oricât ar fi ea de neobișnuită, e posibilă numai la o temperatură relativ scăzută. Dar nici la o temperatură prea joasă, căci altfel mișcarea moleculelor se va încetini peste măsură, reacțiile chimice nu vor mai avea loc, și nu se va mai produce energia necesară vieții. Prin urmare, se poate vorbi dinainte, fără a face concesii

adevărului, despre limita anumitor minime de temperatură, necesare existenței organismelor vii. Nu te voi obosi cu o expunere prea lungă, vei înțelege totul, când îți voi spune că aceste limite de temperatură se stabilesc chiar și mai precis: ele sunt acelea între care se menține starea lichidă. Apa conține soluțiile principale cu ajutorul cărora se realizează activitatea esențială a organismelor.

Pentru apariția și pentru complicarea treptat crescândă a vieții se cere o îndelungată dezvoltare evolutivă, istorică. Prin urmare, condițiile necesare vieții trebuie să fie constante, să dureze în timp, în limite minime de temperatură, presiune, radiații și tot ce înțelegem prin condiții fizice pe suprafața Pământului.

În ceea ce privește gândirea, ea se poate naște numai într-un organism foarte complex, cu o înaltă energetică, un organism care este, într-o măsură anumită, independent de mediul înconjurător. Înseamnă, deci, că pentru apariția ființelor cugetătoare, cu rațiune, limitele sunt mai puțin largi, le putem asemăna cu un coridor îngust, care trece prin timp și spațiu.

Să luăm, de pildă, plantele, în organismul cărora se produce, cu ajutorul luminii, sinteza carbonului. Energetica lor este inferioară față de cea a animalelor, produsă prin ardere. Din această cauză și datorită numai imobilității lor, plantele ating dimensiuni uriașe. Mișcări puternice și repezi, așa cum sunt mișcările la animale, nu pot exista la plante. În cazul lor, e vorba de un altfel de mecanism.

Viața, sub aceeași formă generală și în aceleași condiții ca pe Pământ, nu este întâmplătoare, ci este supusă unor anumite legi. Și numai astfel poate viața să parcurgă calea îndelungată a perfecționării istorice, calea evoluției. Prin urmare, problema se reduce la o justă apreciere a căilor de evoluție, începând cu ființele cele mai simple, până la animalul cugetător. Toate celelalte soluții nu sunt decât niște aberații, niște fantezii ale unor ignoranți!

— Ești prea aspru, Ilia Andreevici! Doar nu m-am dat în lături, n-am spus că nu voi reflecta asupra acestei probleme. Îți voi comunica tot ce-mi va trece prin minte în privința aceasta…

•

— Ilia Andreevici, sunteți chemat la telefon! E pentru a nu știu câta oară, dar ați tot lipsit în ultimele zile…

Davîdov mormăi furios și își lăsă lucrul. Pe birou se aflau un teanc de șpalturi, cu o foaie de hârtie prinsă deasupra, pe care scria: „Profesorului Davîdov, urgent! Cu rugămintea de a le restitui îndată!” Sub șpalturi se găseau două articole, trimise pentru a referi asupra lor, pe care profesorul le ținuse peste timpul prevăzut. În cele câteva zile pe care le pierduse, încercând să obțină aprobarea pentru expediția în Kam, se strânseseră o mulțime de lucrări urgente. Erau obișnuitele lucrări cu care sunt copleșiți savanții renumiți și care n-au nicio legătură cu cercetările lor. Acasă îl aștepta un referat cu privire la o disertație lungă, iar autorul disertației aștepta cu nerăbdare referatul. Peste trei ore trebuia să participe la o ședință de lungă durată. În răstimp se arătă și preparatorul cu rugămintea de a cerceta o lucrare a lui și a-i da indicații pentru felul în care trebuie s-o continue. Mai trebuia să scrie și câteva scrisori pentru a solicita sprijinul necesar realizării extraordinarei idei a lui Șatrov.

Îndată ce sfârși convorbirea telefonică, profesorul reveni la birou și se apucă iarăși să corecteze șpalturile. Penița scârțâia supărător pe hârtie, făcându-l să-i scape printre dinți vorbe de ocară la adresa corectorilor. După o vreme, rândurile începură să-i joace înaintea ochilor. Davîdov scăpă două greșeli, fără să le însemne și atunci își dădu seama că are nevoie de puțină odihnă. Își frecă ochii, se întinse și se trezi cântând cu glas răsunător și puțin cam fals o melodie monotonă și tristă:

„*Volgă*, *tu*, *cu ape mari*,
Milă ai de edecari!”

În ușa întredeschisă se auzi ciocănind și în încăpere pătrunse profesorul Kolțov, directorul adjunct al institutului la care lucra Davîdov. Pe chipul lui Kolțov, încadrat de o barbă scurtă, plutea un zâmbet batjocoritor, iar de sub genele lungi și arcuite ca ale unei femei, ochii lui întunecați priveau triști.

— Cântați cam cu jale, domnule! rosti Kolțov, zâmbind cu ironie.

— Cum oare să nu cânt astfel?! Am o groază de lucru, o puzderie de chestiuni mărunte, care nu mă lasă să mă consacru muncii mele adevărate. Cu cât devii mai matur, cu atât îți vin pe cap mai multe fleacuri, iar puterile-ți nu mai sunt aceleași! E

greu să lucrezi nopțile ca un șoarece de bibliotecă – strigă Davîdov.

— Vai, ce vorbe răsunătoare! se încruntă Kolțov. Sunteți rezistent, aveți o constituție robustă, o constituție de fier, nu altceva. Ha-ha-ha! Iată o scrisoare de la Korpacenko, din Alma-Ata. Cred că vă va interesa.

•

Se lumina de ziuă. Dimineața de vară se înălțase încet și acum se lupta cu lumina gălbuie a lămpii de masă, aflată lângă fereastra larg deschisă. Davîdov își aprinse o țigară, dar nu-i mai simți gustul; tutunul îi împovăra și îi apăsa inima obosită. Dusese însă la bun sfârșit tot ceea ce își propusese. Pe masa lui, plină de tot felul de cărți și de hârtii, se aflau unsprezece scrisori adresate geologilor, care lucrau în regiunile depunerilor calcaroase din Asia Centrală. Pentru ca să poată fi expediate cu poșta de dimineață, nu mai avea decât să lipească plicurile. Davîdov începu să scrie adresele, fără să bage de seamă că soția lui intrase în odaie, frecându-și ochii somnoroși cu pumnii, ca un copil.

— Să-ți fie rușine! exclamă ea mânioasă. Se luminează de ziuă! Unde ți-e promisiunea de a nu mai lucra noaptea? Tu însuți te-ai plâns că ești obosit, că ți-ai pierdut puterea de muncă… Ei, uite, asta nu-mi place!

— Am isprăvit! Mai am încă cinci adrese de scris și sunt gata – se dezvinovăți Davîdov. Ba chiar îți făgăduiesc că n-am să mai lucrez noaptea. Lucrările astea însă erau extrem de urgente și trebuiau duse la bun sfârșit cu orice preț… Du-te, haide, du-te, fii înțelegătoare, draga mea… Îndată mă voi culca și eu.

Davîdov scrise ultima adresă și stinse lampa. Lumina palidă și aerul răcoros al dimineții năvăliră în cuprinsul odăii.

Privi cerul și-și trecu mâna peste fruntea obosită. Problema căutării în văile din munții Asiei Centrale a ființelor venite din stele, pe care și-o pusese pe neașteptate, îi apăru în toată măreția ei.

Într-adevăr, dacă se găsesc destul de des fosile ale animalelor, aceasta se datorește faptului că miliarde de astfel de animale au trăit pe suprafața Pământului și multe rămășițe au găsit, fără îndoială, condiții favorabile conservării și pietrificării lor. Dar cei veniți dintr-o altă lume nu puteau fi prea numeroși. Chiar dacă urmele lor s-au păstrat undeva, a le găsi în

cuprinsul imenselor mase de depuneri sedimentare, sau în miile de kilometri cubi de rocă, e cu putință doar dacă s-ar face săpături de un volum uriaș. Mii de oameni trebuie să cerceteze mii de metri cubi de rocă, sute de excavatoare puternice trebuie să extragă straturile superioare. E o himeră! Nicio țară din lume, oricât de bogată ar fi, n-ar putea cheltui miliarde pentru săpături făcute pe o scară atât de întinsă! Iar obișnuitele săpături paleontologice, chiar cele mai însemnate, în cadrul cărora se cercetează un teren de 3-400 de metri pătrați, sunt o picătură de apă în mare, un fleac față de problema ridicată. Probabilitatea este egală cu zero.

Davîdov își lăsă capul în piept, copleșit de adevărul crud și nemilos. Gândurile lui i se părură ridicole, fără nicio speranță de realizare.

Șatrov avusese dreptate, chiar multă dreptate, când apreciase cu mintea sa limpede ca fiind infime mijloacele pe care le aveau la dispoziție.

„Vai de capul meu! se gândi mâhnit Davîdov. Nu mai pot nici dormi. Acum mă vor urmări și în somn blestematele astea de îndoieli. Ce să fac oare ca să scap de povara gândurilor? Uite, nici n-am citit scrisoarea pe care mi-a adus-o Kolțov.”

Profesorul scoase din servietă scrisoarea unui renumit geolog, care lucra la Academia de științe din Kazahstan. El comunica institutului că în Kazahstan urmau să înceapă în anul acela lucrări uriașe într-un șir întreg de văi ale munților Tian-Șan, pentru construirea unei întinse rețele de mari canaluri și uzine hidroelectrice. Realizarea a două din aceste construcții – din întâmplare și cele mai mari: nr. 2, pe cursul inferior al râului Ciu, și nr. 5, în regiunea văii Karkarin – necesita săparea și cercetarea parțială a depunerilor superioare de calcar, în care se știa că există nenumărate oseminte ale dinozaurilor. Din această cauză, paleontologii ar trebui să organizeze o permanentă supraveghere în tot timpul cât vor dura lucrările. Paleontologii ar trebui mai întâi să se pună în legătură cu Comitetul de Stat al Planificării și apoi să-și coordoneze acțiunile de-a dreptul cu conducătorii șantierelor de construcții…

Pe măsură ce citea scrisoarea, deznădejdea ce umpluse sufletul lui Davîdov se risipea. Își dădea seama că i se oferă o ocazie rară. Interesele științei sale coincideau cu cele ale producției țării și acum nemăsurata forță a muncii va realiza

săpături pe care nu le-a visat niciun savant! Poate că există totuși speranța de a putea verifica descoperirea extraordinară a lui Tao-Li și, dacă această cercetare va fi încununată de succes, omenirea va avea dovada certă că nu se află numai ea singură în Univers!

Soarele proaspăt și luminos al dimineții se ridica deasupra orașului, pomii păreau niște fâșii de spumă liliachie, presărați pe întinsul unei ape aurii și străvezii. Zgomotul orașului ce se trezea pătrunse în odaie.

Davîdov se ridică din fotoliu, trase în piept cu nesaț aerul proaspăt, lăsă perdeaua și începu să se dezbrace.

•

Șatrov mototoli hârtia pe care desenase un craniu și o aruncă la coș. Scoase apoi din teancul de cărți aflate pe masă o broșură și rămase pe gânduri mai înainte de a o deschide.

Calea noilor cercetări se vestea dificilă. Rarele avânturi ale gândului sunt asemenea unor ușoare și minunate salturi peste prăpastia marilor greșeli. Și te cațări necontenit pe povârnișuri abrupte, urcând anevoie sub apăsătoarea povară a faptelor, care te țin în loc, care te trag înapoi, în jos… Nu-i nimic! Problema ce-i stă în față e mare și tot atâta de importantă! Dar ființele care au fost aici, pe pământ, cu șaptezeci de milioane de ani în urmă? Voința neînfricată și mintea omenească nu s-au speriat nici de groaznicele spații interstelare. Aceia, necunoscuții, au reușit să sară dintr-o corabie astrală într-alta să facă acest lucru pe când cele două corăbii se depărtau una de alta cu o iuțeală de neînchipuit. Ei nu s-au speriat de faptul că fiecare secundă îi depărta cu sute de kilometri de planeta lor de baștină… Au îndeplinit o anumită misiune și s-au putut întoarce, da, nu mai încape nicio îndoială că s-au întors, căci toate mărețele schimbări pe care ființele acestea necunoscute le-ar fi adus naturii nu ne-ar fi scăpat, nouă, acei care studiem astăzi, cu șaptezeci de milioane de ani mai târziu, planeta noastră.

Dacă până astăzi n-am găsit nici urmă din aceste modificări, înseamnă că vizitatorii dintr-o altă lume au stat pe pământ un timp foarte scurt, oaspeți necunoscuți ai unei lumi necunoscute!

Bine! Va reflecta mai departe asupra acestei laturi a problemei, va căuta să alcătuiască într-un fel chipurile probabile ale oamenilor din alte lumi, și curând îl va înștiința pe Davîdov… Dar Davîdov… El îi scrie regulat despre orice, afară de ceea ce îl

interesează: rezultatul cercetărilor. A trecut un an și jumătate de la memorabila discuție pe care au avut-o la Moscova, privitor la oasele găurite ale reptilelor moarte. Se vede că marelui său prieten nu-i reușise încă nimic…

•

În clipa aceea, mașina lui Davîdov gonea pe drumul bătătorit și plin de praf. Colbul albicios se risipea sub lumina tremurătoare a farurilor și se ridica în nori groși în urma mașinii, acoperind stelele ce pâlpâiau în zare.

În fața geamului mașinii, departe în noapte, se înălță o imensă vâlvătaie roșiatică. Un vuiet surd, care pătrundea în auz, cu tot zgomotul motorului, venea dintr-acolo.

O jumătate de oră mai târziu, Davîdov, însoțit de șeful de lucrări și de colaboratorul său, detașat anume pe lângă șantier, se îndrepta spre marginea nordică a sectorului, uimit de amploarea uriașă pe care o luaseră lucrările.

Felinare de mii de lumini vegheau pe creștetul unor stâlpi înalți și păreau înconjurate de o ceață ușoară; un nor de praf învăluia partea din stânga a sectorului. Acolo, scrâșnetul, huruitul și vuietul excavatoarelor puternice acopereau țăcănitul sutelor de vagonete care se răsturnau cu zgomot la punctul de descărcare.

Stratul sedimentar era tăiat adânc de albia viitorului canal. De o parte și de alta se ridicau pereți înalți de douăzeci de metri; pe povârnișurile drepte, ce păreau netezite de un cuțit uriaș, ieșeau în relief conglomerate masive de bolovani netezi, înlocuite din loc în loc de ochiuri de nisip galben și gresii stratificate, în care sclipeau grăunțe de mică și ghips.

Noaptea, care se întindea împrejur, învăluind întinderea câmpiei pustii, nu exista aici, cum nu exista nici stepa. Șantierul era o lume aparte, o lume a muncii uriașe și încordate, care schimba cu fiecare clipă înfățișarea străvechiului deșert al Kazahstanului.

Davîdov trecea pe lângă oamenii înnegriți de soare, acoperiți de sudoare și de praf, care nici că-l luau în seamă. Ciocanele pneumatice se zguduiau în mâinile dibace, sfărâmând colțurile tari ale stâncilor. Mașini greoaie, asemenea unor imense schelete de fier, se mișcau anevoie prin praf. Nenumărate camioane se înghesuiau, ca niște cirezi, în preajma benzilor

rulante de încărcare, care le umpleau necontenit cu pământul ce trebuia cărat.

— Grozave săpături, Ilia Andreevici! strigă colaboratorul lui Davîdov.

Profesorul zâmbi cu voioșie și vru să spună ceva; în clipa aceea, cerul acoperit de praf fu brăzdat pe neașteptate de fulgerul unei explozii, al cărei vuiet zgudui pământul.

— Este o explozie care are drept scop să scoată la suprafață cele ce se găsesc în adâncul pământului – lămuri șeful de lucrări. Am aruncat în aer dintr-o dată vreo trei sute de mii de metri cubi. Acolo, în sectorul nr. 8, se pregătește un șănțuleț pentru excavatoare.

Davîdov cercetă cu atenție „șănțulețul” de-a lungul căruia mergea. Se întindea cât cuprindeai cu ochii, între șirurile de felinare, despicând câmpia și lărgindu-se la nord într-o săpătură cu un diametru de aproape o jumătate de kilometru. Pe locul acela se descoperise cimitirul dinozaurilor – o îngrămădire enormă de oase mari, pietrificate. În lungul săpăturii, oasele se înălțau ca o brazdă, întinzându-se după toate probabilitățile și dincolo de limitele săpăturii. Îngrămădite fără nicio rânduială, ca niște frânturi de bârne, aruncate de-a valma, ele formau un strat gros de opt metri, în care se zăreau pe alocuri bucăți mari de cremene. Nu erau schelete întregi, ci numai sfărâmături de oase de mărimi felurite, aparținând unor diverse specii de reptile dispărute, amestecate aici la întâmplare. Excavatoarele pătrundeau în acest morman de rămășițe a sute de mii de monștri, scormonind și curățind pământul de pe fundul săpăturii. În lumina sfioasă a dimineții grămezile de oase ridicate pe marginea săpăturii păreau niște pete întunecate…

•

Soarele era în înaltul cerului și ardea cu toată puterea. Mormanele de oase negre se înfierbântaseră, de parc-ar fi fost ținute într-un cuptor.

— Gata! Am văzut totul – spuse Davîdov, ștergându-și într-una sudoarea de pe față. Aici se petrece același lucru ca și în sectorul nr. 2; iese la iveală al doilea strat de oase. Cu douăzeci de ani în urmă, ceva mai spre nord de locul acesta, am cercetat în regiunea Bozaba, pe malul drept al râului Ciu, un strat și mai mare de oase, lung de aproape treizeci de kilometri. Asemenea cimitire gigantice se găsesc și în valea râului Ili, și la Kara-Tau, și

aproape de Tașkent. Toate sunt identice, cuprind milioane de oase amestecate la întâmplare. Dar niciun schelet sau vreun craniu întreg. E un material care nu ne folosește pentru studiu. Acestea sunt rămășițele unor cimitire de dinozauri, spălate de ape. Întinderea lor întrece orice închipuire.

— V-ați format noi păreri asupra acestor „câmpii ale morții”, Ilia Andreevici? îl întrebă colaboratorul său. În lucrările publicate, dumneavoastră…

— Vrei să spui că nu m-am exprimat prea limpede? îi reteză vorba Davîdov. Ba poate chiar greșit! Pe atunci nu aveam o imagine completă a proporțiilor fenomenului.

— Dar acum ce părere aveți, Ilia Andreevici?

— Nu știu! Niciuna! spuse Davîdov, cu asprime în glas. Și acum, să mergem. Dacă voi pleca peste trei ore, seara voi fi în gara Luvovaia. Trenul spre Moscova pleacă la unu noaptea.

— Rămâne stabilit să continui supravegherea?

— Se înțelege! Trebuie să găsiți ajutoare pentru trierea oaselor. În masa sfărâmăturilor o să găsiți și câte ceva bun. În sfârșit, în alte sectoare se poate să găsiți noi mormane. Deși, dacă veți da aici de bolovani și conglomerate, situația înseamnă că va fi aceeași. Nu mai sper să găsim ceva în sectorul ăsta! În schimb, la nr. 5, sedimentele prezintă un alt caracter: nisip, pietriș și gresie, aproape fără urmă de pietre. Sunt sedimentele unor curente mici, liniștite și chiar parțial eoliene. Dar Starojilov, care lucrează acolo de o jumătate de an, nu mi-a comunicat nimic interesant. N-a ajuns la niciun rezultat și tânjește, sărmanul…

•

În sala mare, destinată aspiranților pentru studiu, se aflau trei tineri. Unul din ei, cocoțat pe un pupitru, discuta însuflețit cu o tânără fată, care ședea la o măsuță într-un colț.

— Este un adevărat moment istoric – spunea aspirantul, răvășindu-și furios părul des și roșcat – un moment care va determina nespus de multe lucruri în viitoarea evoluție a omenirii… În mâinile agresorilor, energia atomică amenință civilizația și toate cuceririle culturii. Geologia și paleontologia noastră nu fac parte din științele cele mai importante și asta mă face să mă îndoiesc dacă mi-am ales bine specialitatea. Mă simt oarecum depășit de viața adevărată. Aș vrea să mă aflu și eu în

rândurile acelora care creează energia atomică pentru țara noastră.

— Toate acestea sunt adevărate – îi răspunse fata. Dar dacă cineva n-are aplicație pentru matematică? Mie, de pildă, nu-mi place... Ei, cum oare aș putea să studiez fizica?

— Nu-i atât de grozav! După părerea mea, pentru unele secții ale fizicii nu se cere prea multă matematică... De ce dai din cap? se întoarse el spre alt aspirant, care asculta în tăcere discuția lor.

— Și totuși cât de interesantă e paleontologia! suspină colega lui cea tânără. Negreșit, fizica e mai importantă. Cred însă că și aici se poate aduce mult folos... Cunoștințele...

Ușa se deschise cu zgomot și în odaie intră valvârtej o fetișcană slăbuță și zveltă, ținând în mână un sul de hârtie milimetrică.

— Fraților, a sosit Ilia Andreevici! L-am văzut la cancelarie. Mi-a spus că vine de îndată la noi. Trebuie să ne pregătim! Iar voi vă țineți la discuții cu Mișka!

Jenia întoarse capul spre ușă:

— Discutăm cu Mihail niște probleme serioase.

— Știu despre ce probleme serioase a fost vorba: Să renunțăm la paleontologie pentru a studia energia atomică! Crezi oare că te primesc din prima clipă? Or, mai știi... poate în sinea ta socotești că ești un geniu nerecunoscut! Hai să-l întrebăm pe Ilia Andreevici, ce părere are el despre această chestiune! Când e supărat, se spune că nu-l întrece nimeni în a te repezi!

— Ai înnebunit, Tom! exclamă Mihail, emoționat. Poți spune oare unui mare savant că socotești știința lui fără importanță? Suntem doar aspiranții lui!

— Cu toate astea, am să-l întreb – se încăpățâna Tamara. Trebuie să punem capăt odată acestor nesfârșite discuții ale noastre. Tu ai obosit-o pe Jenia și m-ai plictisit și pe mine...

Se auzi o bătaie în ușă. Mihail sări într-o clipă de pe pupitru, iar Jenia își netezi fără să vrea părul. Ușa se deschise și Davîdov apăru, voinic și impunător, cu un zâmbet larg. Răspunse la salutul lor și le povesti în câteva cuvinte călătoria sa.

— E rândul dumneavoastră, acum! Spuneți-mi ce succese ați obținut și ce probleme vă frământă? Să începem cu dumneata, Tamara Nikolaevna!

Tamara zâmbi, ușor intimidată:

— Pot să vă pun mai întâi o întrebare generală, Ilia Andreevici? începu ea. Nu sunteți grăbit?

Mihail, care se găsea în spatele lui Davîdov, schiță un gest comic de groază, dând ochii peste cap.

— Nu sunt de loc grăbit – răspunse Davîdov. Și apoi știți foarte bine că-mi place să mi se pună întrebări.

— Ilia Andreevici, Mihail… adică… am discutat cu toții, întrebându-ne dacă ne-am ales bine specialitatea. În astfel de vremuri, fosilele pe care le dezgropăm… Iată, Mihail spune că ar trebui să ne ocupăm mai bine de fizică… Am asistat la cursul lui Petrov, n-am înțeles prea mare lucru, dar a fost totuși foarte interesant. Tamara spuse toate acestea dintr-o singură suflare, se opri, trase aer în piept și sfârși în grabă: Am vrut să cunosc părerea dumneavoastră asupra acestei chestiuni… Ce ne sfătuiți să facem?

Davîdov deveni serios, se încruntă, dar nu se supără câtuși de puțin, în ciuda așteptărilor Tamarei. Își scoase cu încetineală portțigaretul din buzunar,

— Fereastra e deschisă, deci se poate fuma. Problema pe care mi-ați împărtășit-o e serioasă. Vă înțeleg foarte bine… În perioada marilor revoluții în tehnică, acele obiecte care nu stau pe primul plan par lipsite de importanță. Și e firesc ca voi, tineretul, să stați la îndoială, cu toate că v-ați și ales o specialitate. Și eu m-aș îndoi… Dar uite ce am să vă spun…

Davîdov își aprinse țigara și privi gânditor dârele buclate de fum ce se ridicau spre tavan.

— Există oameni – începu rar profesorul – care nu se frământă deloc atunci când se hotărăsc în alegerea studiilor. Întâmplarea și interesul sunt factorii însemnați, care-i determină să se ocupe de orice, și chiar cu mult succes, cu rezultate frumoase. Eu însă nu-i consider adevărați savanți. Totuși, alegerea științei, orice s-ar spune, e determinată de înclinațiile personale ale fiecăruia, de capacitatea și de năzuințele lui. Numai atunci când mintea voastră avidă și nesățioasă de cunoștințe se va potoli, sorbindu-le, așa cum soarbe omul care se sufocă aerul, numai atunci veți fi niște adevărați creatori ai științei: neprecupețindu-vă puterile, vă veți alătura celor care merg spre progres, contopindu-vă întreaga personalitate cu știința. Eu însumi am șovăit la început… După studiile pe care le-am făcut sunt inginer. Îmi

place tehnica, dar în mine trăiește, puternică, pasiunea pentru studiile istorice. Iată de ce mă ocup cu istoria antică a pământului și a vieții; nu știu dacă e bine sau rău, dar aceasta îmi umple viața în întregime. Negreșit, e poate trist că nu sunt fizician și că nu creez ceva mai de seamă pentru societatea din clipa de față… Aici însă e vorba de contopirea capacităților și intereselor mele; ele vor fi cu atât mai bogate în roade, cu cât vor fi mai credincioase drumului pe care mi l-am ales. Afară de aceasta, nu trebuie subapreciată nici importanța disciplinei noastre. „Ziua ei de mâine” e mai îndepărtată decât a altor ramuri ale științei; știința noastră va deveni necesară mai târziu, când ne vom putea ocupa îndeaproape de om. Organismul nostru este cea mai complexă alcătuire și din punct de vedere istoric, precum și din acela al stratificațiilor evolutive, începând cu peștele și sfârșind cu mamiferul, specie superioară. Și e cu neputință să înțelegem biologia omului așa cum trebuie fără să studiem întreaga scară evolutivă a vieții. De acest lucru depinde în întregime medicina viitorului, conservarea omului ca specie, și încă multe altele. Astăzi, aceste probleme sunt încă departe de preocupările noastre, dar ele se vor apropia pe zi ce trece. Noi le pregătim o bază științifică sigură. Nu putem părăsi munca noastră, pentru că omul care construiește viitorul are nevoie să-și îmbogățească necontenit cultura și cunoștințele sale, are nevoie de un orizont larg. Știința are legile ei de dezvoltare, care nu coincid întotdeauna cu cerințele practice ale zilei. E adevărat că savantul nu poate fi dușmanul prezentului, dar tot atât de adevărat e că el nu poate trăi numai în prezent. Gândul lui trebuie să cuprindă orizonturi mai largi, căci altfel va fi numai un simplu funcționar. Fără temelia pe care i-o oferă prezentul devine fantezist, dar lipsit de perspectiva viitorului, devine nătărău. Chiar și Petru cel Mare înțelegea adevărul acesta și încă foarte bine. Aduceți-vă aminte de ucazul lui cu privire la adunarea osemintelor dezgropate. Luați aminte, lucrurile se petreceau în timpurile grele de atunci, într-o țară săracă și necivilizată!

Davîdov stinse țigara și o aruncă distrat pe podea. Aspiranții nu luară în seamă gestul; Jenia se aplecase peste masă, uitându-se țintă la Davîdov; Tamara, triumfătoare, își ridicase fruntea și privirile; Mihail lăsase ochii în pământ.

— Acum să trecem la cealaltă latură a problemei noastre – continuă Davîdov. Nici aici nu trebuie să exagerăm. Nu ți-e îngăduit să vorbești despre pieirea civilizației și să stai cu mâinile în sân, nepăsător, așa cum fac mulți intelectuali din Apus, încercând în fel și chip să-și justifice atitudinea. Afară de asta, în ziua de azi, acolo, în Apus, cultura rămâne cu mult în urma tehnicii. Oamenii, dobândind o putere tot mai mare asupra naturii, uită de necesitatea educării și transformării omului însuși. Dar voi, tineretul sovietic, care doriți cu toată tăria să fiți luptători pentru cultură, pentru fericirea viitoare a oamenilor, trebuie să credeți în puterea patriei și să pășiți fără șovăire pe calea ce v-ați ales!… Afară de asta, vă dați oare seama ce înseamnă energia atomică în ziua de azi? Cea mai mare parte a elementelor din numărul celor nouăzeci și două au nuclee foarte puternice și stabile, și pentru a le sfărâma este necesară o energie mai mare decât aceea care va rezulta din descompunerea lor. Și acest lucru nu este întâmplător! În decursul miliardelor de ani de formare a materiei planetei noastre, ca și a altor planete, în procesul transformării materiei siderale s-a petrecut un fel de selecție: tot ce era nestabil s-a descompus, a ars, ca să zicem așa, trecând în forme stabile. Astăzi am făcut un pas înainte în utilizarea prețioaselor reacții ale elementelor de la sfârșitul tabloului lui Mendeleev, cele mai grele elemente după greutatea lor atomică. Nici acest fapt nu este întâmplător: elementele cele mai grele sunt foarte bogate în neutroni și se descompun cu ușurință, dând naștere unei reacții neutronice în lanț, unica reacție care poate fi utilizată în tehnică, în momentul de față. Nu trebuie să socotim numaidecât această descompunere, ca fiind o descompunere integrală a atomului. Atomul unui element greu pare că se rupe în două părți, fiecare parte dând naștere la elemente stabile, care se încadrează în coloanele de mijloc ale tabloului lui Mendeleev. În acest timp se eliberează, în mod parțial, energia, care este tocmai energia bombei atomice. Suntem încă foarte departe de descompunerea totală și tot atât de departe de reacția puternică a elementelor stabile.

Deocamdată, măsura în care stăpânim energia atomică se reduce la folosirea reacțiilor în lanț cu izotopii nestabili ai uraniului și toriului, cum și a reacției transformării tritiului izotop al hidrogenului, în heliu, în condițiile foarte complexe ale bombei

cu hidrogen. După cum știți, greutatea atomică a uraniului poate fi ridicată și, în felul acesta, se pot obține elemente artificiale, care ies din limitele tabloului; așa sunt neptuniul și plutoniul, cel de-al nouăzeci și treilea și nouăzeci și patrulea element. Uraniul poate fi transformat și mai departe, creând elementele nouăzeci și cinci și nouăzeci și șase: americiul și curiul. Și așa mai departe, până la o sută și mai bine de elemente.

Toate aceste elemente sunt nestabile și supuse dezagregării. Energia dezagregării plutoniului constituie carburantul mașinilor atomice pașnice și forța explozivă a bombelor atomice, ca și energia formei nestabile a uraniului, izotopii 235 și 233. Fără îndoială că în procesele cosmice de transformare a materiei, au existat odinioară elemente mai grele ca uraniul, dar mai târziu ele au trecut în formele stabile ale celor nouăzeci și două de elemente fundamentale. Din această cauză, uraniul poate fi privit ca o rămășiță a acestor elemente foarte grele, care a putut supraviețui datorită stării sale de împrăștiere; uraniul se găsește în zonele superioare ale scoarței pământului, unde este stabil, în condițiile unei temperaturi și presiuni relativ mici. Uraniul și probabil și cel de-al doilea element greu de lângă el, toriul, vor rămâne pentru multă vreme baza energiei atomice, deoarece între utilizarea proprietății de a se descompune a uraniului și utilizarea energiei materiei altor elemente este o prăpastie de neînchipuit, care nu cred să poată fi trecută prea curând. Dar uraniul și toriul sunt cele mai rare elemente, iar rezervele lor în lume sunt foarte neînsemnate. De aici urmează că, deocamdată, acumularea rezervelor de energie atomică e foarte limitată…

— Sunteți chemat la telefon, Ilia Andreevici! Cineva din provincie! se auzi un glas din spatele ușii.

— Îndată, îndată! Davîdov își încreți fruntea, iar chipul lui căpătă o înfățișare îndurerată. Iată ceea ce voiam să vă spun despre energia atomică. Există cantități mici de uraniu și rezervele pot fi foarte repede consumate. De aceea, privind în viitor, trebuie să găsim rezerve mari din acest prețios element. Și noi… Profesorul tăcu dintr-o dată și-și mângâie tâmplele, privind țintă undeva, deasupra chipurilor încordate ale celor ce-l ascultau. Mari rezerve de uraniu, resturi din epoca de formare a planetei… murmură Davîdov mai mult pentru sine. Mda…

Cuvintele i se opriră în gâtlej. Îndată profesorul plecă grăbit din sala de studiu a aspiranților.

— Ce s-a întâmplat cu Ilia Andreevici? exclamă Tamara, curmând tăcerea care se lăsase. Pot să jur că era cât p-aci să scape o vorbă urâtă.

— Ce tot scornești, Tamara?! ripostă indignată Jenia. L-au întrerupt cu telefonul ăsta nenorocit, asta-i! Ne-au stricat toată bucuria… Vorbea atât de frumos!…

— Te asigur că într-însul s-a petrecut ceva! Tu nu l-ai putut vedea din pricina dulapului. Se schimbase la față de parc-ar fi văzut o nălucă.

— Așa-i, așa-i, Tom! îi întări spusele Mihail. Am observat și eu. Poate că i-a venit în minte o idee neașteptată…

Presupunerea lui Mihail se dovedi a fi adevărată. În timp ce pășea pe coridor, toate gândurile lui Davîdov erau concentrate asupra ipotezei care i se ivise în minte pe neașteptate. Savantul își aminti că, doi ani în urmă, aflându-se sub impresia unui val puternic care nimicise o insulă, privea de pe bordul vaporului în fundul oceanului; în clipele acelea își făcea loc în mintea lui o idee, încă sfioasă, asupra forțelor care provoacă mișcările scoarței pământului. De atunci, adunase fără încetare fapte și meditase, trecând pe rând de la aceste fenomene ale prezentului la procesele din trecut ale formării munților, de o mult mai mare amploare în timp și spațiu. Nu e oare, însăși soarta aceea care-i dovedește acum că presupunerile sale sunt juste?

Davîdov ridică receptorul. Nu-i răspunse nimeni, dar el continua, în mod mecanic, să-l țină lipit de ureche, preocupat de gândurile lui. Douăzeci de ani îl chinuise problema „câmpiilor morții” presărate cu oase de dinozauri, din Asia Centrală. De-a lungul poalelor Tian-Șan-ului se întind mormane uriașe de oase ale unor reptile gigantice. Milioane de animale de diferite vârste sunt înmormântate în aceste grămezi. Înainte însă, aceste grămezi au fost mult mai mari, întrucât locurile unde ele au fost găsite și cu care avem noi de-a face sunt doar rămășițele, îngrămădirile de pământ surpate în perioada terțiară, în timpul procesului continuu de ridicare a munților. Ce a putut provoca o astfel de dispariție în masă, tocmai în acest loc? Doar n-au pierit din motive necunoscute! Nu! Dispariția în masă a dinozaurilor a coincis în timp cu începutul marii epoci alpine de formare a

munților. Atunci s-au înălțat lanțurile muntoase: Tian-Șan, Himalaia, Caucaz și Alpii. Dispariția lor a coincis și în spațiul geografic. Atunci, cu șaptezeci de milioane de ani în urmă, la sfârșitul perioadei cretacice, aceste lanțuri muntoase s-au încrețit încet, în șiruri întregi de cute paralele, tot așa cum se petrece astăzi în Oceanul Pacific. Diferența constă doar în faptul că aceste cute ale munților Tian-Șan, din perioada cretacică, s-au format nu în ocean, ci pe uscat, la marginea mării, și că această regiune era populată cu animale terestre. Afară de asta, în perioada cretacică, formarea cutelor s-a făcut pe o scară mult mai întinsă decât în ziua de azi. Și atunci, și acum se petrec aceleași procese de formare a munților, care nu sunt decât rezultatul forțelor declanșate de descompunerea uraniului în adâncurile scoarței terestre sau, mai bine zis, de descompunerea elementelor foarte grele, în general. Dacă această presupunere e justă, atunci nu există nimic neverosimil în faptul că energia unor reacții puternice izbucnea în anumite regiuni și în anumite momente în afară, fie chiar sub forma unei iradieri puternice. Astfel s-a format, în decursul a mii de ani, o regiune întinsă, care a devenit mortală pentru tot ceea ce avea viață; animalele, venind necontenit aci din regiunile neprimejdioase, piereau cu milioanele.

Se înțelege că nimic n-a putut preveni reptilele necugetătoare că le așteaptă pieirea. Rămășițele mai mărunte nu s-au putut păstra de-a lungul proceselor de eroziune, dar oasele enorm de mari și de rezistente ale dinozaurilor ne uimesc și astăzi prin proporțiile lor uriașe. O astfel de coincidență nu este întâmplătoare!…

«Și dacă nici cea de-a doua coincidență nu e întâmplătoare? De ce am găsit oare urmele vizitatorilor astrali tot în regiunile ridicăturilor muntoase din acea vreme? Se înțelege că puternica iradiere, care ucidea dinozaurii, poate fi înregistrată cu un aparat. Atunci, dacă „ei” au rătăcit pe acolo, unde mii de ani mai târziu a început dispariția în masă a dinozaurilor, înseamnă că „ei” au căutat izvoarele energiei atomice… Poate pentru a se întoarce pe planeta „lor”… Dar dacă este așa, atunci – ei, drace! – s-ar putea trage concluzii foarte interesante; trebuie să căutăm urmele vizitatorilor astrali, urmele acestor oaspeți cerești ai pământului, chiar aici, de-a lungul Tian-Șan-ului și al Himalaiei, cele mai tinere zone de formare a munților pe

pământ. Tocmai acolo unde-i și căutăm. Și a doua concluzie: dar dacă procesele de formare a munților și ale vulcanismului iau naștere pentru că în roca pământului se creează din timp în timp concentrații de uraniu sau de alte elemente supra-grele, care intră în reacție puternică? Atunci ne putem aștepta să găsim rămășițele acestor concentrații în adâncimile accesibile ale scoarței, în regiunile geografice corespunzătoare… Dacă s-ar putea găsi din nou urmele oaspeților cerești în regiunile de formare ale munților, atunci aș avea convingerea că…»

— Vorbiți! răsună pe neașteptate o voce în receptor. Vă dau legătura cu Alma-Ata.

Davîdov tresări, gândurile i se opriră în loc. Alma-Ata putea să-i comunice noutăți importante de la șantierul de construcție al canalului.

O voce depărtată, dar limpede îi rosti numele. Davîdov recunoscu pe tânărul savant, secretar al Institutului de geologie.

— Ilia Andreevici dimineața a telefonat Starojilov, de la șantierul nr. 5. Au fost găsite scheletele de dinozauri, vătămate sau nevătămate, n-am înțeles ce anume, că se auzea prost. Starojilov m-a rugat să vă comunic vestea aceasta și să vă spun că socotește venirea dumneavoastră aci ca fiind necesară. Ce să-i transmit?

— Transmiteți-i că plec cu avionul mâine! răspunse repede Davîdov.

— Mai am două chestiuni de discutat cu dumneavoastră – continuă secretarul – dar pentru că veți veni, le vom discuta chiar aici. Vă așteptăm, deci. La revedere!

— Multe mulțumiri! strigă vesel în receptor Davîdov. Salutări tuturor! La revedere!

Davîdov plecă grăbit la Colțov și îl rugă să-i rețină un loc în avion.

Capitolul al treilea • Ochii minții

Drumul șerpuia pe malul îngust al unui râu. Pereții înalți ai defileului însoțeau albia, contopindu-se în depărtări; de o parte și de alta povârnișurile lor coborau spre apă.

Cel din stânga era mai apropiat și se proiecta posac într-o fâșie de umbră. De-a lungul coastei dințate a stâncilor frunzele

ascuțite ale brazilor se aliniaseră ca niște șiruri de soldați. Povârnișurile se vedeau din ce în ce mai deslușit; în depărtare, ele erau învăluite într-o ceață sidefată și păreau ușoare ca fulgul. Într-acolo se înălța un pisc acoperit de omăt, prelungindu-se într-o culme masivă. Dungi albe de zăpadă brăzdau cenușiul de piatră al povârnișului. Sus, aproape de cer, unde stratul pur și strălucitor de omăt netezea colțurile stâncilor, plutea alene un nor mare și gros ce părea o corabie albă cu fundul larg, care luneca pe întinderea înzăpezită a văgăunii.

Ocolind o prăpastie adâncă, drumul urca, șerpuind lenevos, spre defileu. Motorul duduia înfierbântat: un vânt proaspăt și rece șfichiuia obrajii, pătrunzând prin parbrizul întredeschis.

Davîdov își dădu seama că intraseră în defileu abia atunci când încetă duduitul puternic al motorului. Mașina gonea spre capătul povârnișului, unde se întindea o vale netedă, ca o masă, înconjurată de trei masive muntoase.

În cuprinsul ei se zăreau cariere roșii de gresie și de argilă, presărate cu săpături în forme ciudate – turnulețe înguste și cupole rotunjite. Pe o „ieșitură” a stâncilor masive se reliefau umbrele dantelate ale brazilor, care păreau negri pe fondul lor cenușiu-violet. Sus de tot, strălucind semeț în albeața lor imaculată, se înălțau, aidoma zidurilor unui castel gigantic ce îngrădea cu strășnicie valea, un șir dințat de culmi înzăpezite.

Jos, la poalele înălțimilor, se vedeau văgăuni adânci, o brazdă care tăia stepa netedă, platforma unui stăvilar uriaș, mormane de pământ, căsuțele risipite ale unui sat și un șir de corturi albe.

Deși aspectul impunător al clădirii pe care o văzu nu-l mai impresionă ca în trecut, Davîdov se simți totuși emoționat privind carcasele zimțate ale construcțiilor de beton. Clădirea aceasta era, probabil, uzina hidroelectrică.

Într-una din săpăturile făcute se descoperiseră schelete de dinozauri alcătuind un cimitir care data de pe vremea când jur împrejur, pe locurile acelea, nu se formaseră încă munții înalți de acum. Ei s-au ridicat mai târziu, datorită forței uriașe a reacțiilor atomice din adâncurile scoarței terestre. De bună seamă că emanația aceea a răzbătut și aici, și i-a atras pe vizitatorii astrali, care căutau rezerve de energie atomică.

Mașina se opri în fața unei case mari, cu pereți spoiți cu var.

— Am sosit, tovarăşe Davîdov! spuse şoferul, deschizând uşa maşinii. Aţi tras un pui de somn, nu-i aşa? Drumul e bun şi se poate dormi în lege…

Davîdov tresări. Îndată ce coborî din maşină, îl zări pe Starojilov venit să-l întâmpine. Faţa osoasă a colaboratorului său era acoperită până la ochi de peri aspri, iar salopeta cenuşie, pe care o purta, era îmbâcsită de un praf galben. Numai ochii lui albaştri şi limpezi străluceau plini de bucurie.

— Şefule! (Pe vremuri, când era student, Starojilov călătorise mult în tovărăşia lui Davîdov şi de atunci stăruia să-i spună „şefule”, ca şi cum ar fi vrut să-şi afirme necontenit dreptul la o prietenie camaraderească)… Vă aduc o veste bună! Am aşteptat mult, dar n-am aşteptat degeaba! Odihniţi-vă, îmbucaţi ceva şi pe urmă mergem. Surpriza se află în ultima săpătură înspre sud, cam la un kilometru de aici…

— Nu, nu sunt de loc obosit… Haidem acolo chiar acum! îl întrerupse Davîdov.

Faţa lui Starojilov era toată un zâmbet:

— Splendid, şefule! strigă el şi sări în maşină, făcându-se că nu bagă de seamă privirea cu care şoferul îi măsura salopeta murdară. Am dat de fosilele dinozaurilor îndată ce am început săpăturile, într-un strat mare şi compact de nisip eolian[98], intercalat spre miazăzi – se grăbi Starojilov să-l înştiinţeze. La început am descoperit câteva oase răzleţe, iar după aceea am găsit scheletul uriaş al unui monoclon[99], conservat de minune. Craniul e găurit, da, închipuiţi-vă, Ilia Andreevici, găurit de la un cap la altul… O gaură îngustă şi ovală!

Davîdov păli. Colţurile gurii îi tresăriră nervos.

— Mai departe? abia îngăimă el.

— N-am mai găsit nimic pe platforma cea mare. Dar alaltăieri, chiar la marginea săpăturii, am găsit din nou nişte oase, o grămadă de oase, dar nu răzleţe. Ai crede că pe locul acela zac câteva schelete laolaltă. Pe deasupra, mai e ceva nespus de ciudat: scheletele animalelor răpitoare sunt amestecate cu cele ale animalelor erbivore… Am dat de un carnozaur[100] uriaş… L-am cunoscut după laba de dinapoi; iar lângă ei am găsit copitele

[98] *Eolian* – care a luat naştere datorită vântului. (n. a.).
[99] *Monoclon* – ierbivor, cu un singur corn, din familia dinozaurilor. (n. a.).
[100] *Carnozaur* – dinozaur de pradă. (n. a.).

unui ceratops[101]. Unele oase par a fi sfărâmate și rupte de o forță nemaipomenită. N-am îndrăznit să continui săpăturile în acel loc fără dumneavoastră… Încoace, la dreapta! se adresă Starojilov șoferului. Ai să dai de un drum care duce spre vale și pe urmă o iei la stânga…

Peste câteva minute Davîdov stătea aplecat deasupra unui schelet, ale cărui oase albe contrastau puternic cu nisipul galben. Starojilov curățase scheletul pe deasupra cu grijă și apoi îl acoperise la loc cu nisip, ca să se păstreze până la venirea lui Davîdov în cele mai bune condiții.

Profesorul trecu mai întâi pe lângă coada întinsă și labele închircite, ca într-un spasm, apoi se lăsă în genunchi și examină cu atenție capul uriaș și hidos și botul monstrului în formă de cioc, împodobit cu un corn lung ca un pumnal.

Apofizele[102] inelate de protecție ale ochilor se păstraseră în orbitele craniului, dând monstrului o expresie de ferocitate, care încremenise astfel pentru vecie.

Profesorul descoperi îndată, ceva mai jos de ochiul stâng, o gaură îngustă, ovală, pe care o văzuse și la oasele găsite de Tao-Li în Sikan. Ea străbătea craniul de la un capăt la altul, răspunzând în creștet, în spatele orbitei drepte, cufundată în nisip.

«Fără îndoială: „Ei” au fost aici! Hotărârea de a căuta în granițele Uniunii a fost întemeiată… Dar ce urme ale vizitatorilor astrali mai pot fi găsite? S-au păstrat oare aceste urme?…»

Davîdov cercetă din ochi mărimea grămezii de schelete descoperite în peretele săpăturii. Toate oasele, care fuseseră dezgropate, nu prezentau nicio urmă de rană. Acele sfărâmături și rupturi ale oaselor despre care vorbea Starojilov se vede că se produseseră după moartea animalelor, după ce fuseseră îngropate în nisip, fiind pricinuite de depunerea de noi straturi și de îndesarea rocii, așa cum se întâmplă adesea.

Davîdov dădu ordin să se facă săpături pentru a se înlătura straturile de nisip, care se depuseseră deasupra mormanului acela de rămășițe, iar oasele, pe măsură ce vor fi dezgropate, să fie curățate.

---

[101] *Ceratops* – denumirea generală a dinozaurilor ierbivor! cornuți. (n. a.).

[102] *Apofiză* – ridicătură de formă și dimensiune variabilă pa care o prezintă oasele. (n. r.).

— Ar trebui să facem săpături în toate părțile, ca să găsim tot ceea ce s-ar putea afla în jur – spuse el cu ezitare în glas. Ne lipsesc însă mijloacele necesare, în cazul de față am avea nevoie să săpăm cam vreo cinci mii de metri cubi de pământ…

— Degeaba vă frământați! interveni Starojilov, zâmbind cu toată fața. Lucrătorii au arătat atâta interes în găsirea „crocodililor cu coarne”, cum numesc ei dinozaurii, încât s-au oferit singuri să „scormonească până în adânc” locurile astea. Chiar unul din brigadieri mi-a spus-o! Poimâine, duminică, vor ieși pe șantier nouă sute de oameni!

— Nouă sute! Strașnică forță! exclamă Davîdov.

— Nu, deloc strașnică, ci pur și simplu o forță! spuse cu mândrie Starojilov. Administrația ne pune la dispoziție șase excavatoare, cărăuși, camioane; într-un cuvânt, tot ceea ce ne este necesar. Vom face niște săpături cum nu s-a mai pomenit în istorie!

În entuziasmul lui, Davîdov nu-și putu stăpâni câteva exclamații. Însăși munca, în deplina ei măreție, venea în ajutorul științei, în chip dezinteresat și măreț. Din clipa aceea, Davîdov simți o extraordinară încredere în reușita cercetărilor proiectate. Zecile de mii de tone de pământ, care ascundeau în ele un șir întreg de taine pentru știință, nu-i mai păreau acum atât de înspăimântătoare. Uitând toate îndoielile care-i stăpâneau sufletul, toate greutățile și neajunsurile întâmpinate, Davîdov se simțea nespus de puternic. Simțea că, având un astfel de sprijin, va putea sili masele acelea nemișcate de nisip, care zăcuseră fără de viață șaptezeci de milioane de ani, să-i răspundă lui… Nici nu-i trecea prin minte că săpăturile ar putea să rămână fără niciun rezultat în privința urmelor lăsate de oaspeții veniți din stele. În clipa aceea, nu-și putea închipui acest lucru, mai ales știind că la o sută cincizeci de pași în urmă zăcea scheletul unei reptile uriașe, ucise de o armă omenească…

— Delimitați suprafața săpăturilor! răsună glasul lui Starojilov. Țineți seama de faptul că granița nisipurilor eoliene merge de-a curmezișul, întinzându-se de la nord-vest spre sud-est. Mai spre stânga se intercalează un strat de nisip provenit din aluviuni.

Profesorul urcă panta săpăturii. Chibzui și socoti îndelung, privind pământul stepei rămas neatins, care se întindea până la poalele munților.

— Ce-ar fi dac-am lua o porțiune de forma unui pătrat, care să se întindă chiar de la stâlpul acela din dreapta până aici?

— Atunci colțul din stânga al săpăturilor va atinge nisipurile aluvionare – spuse Starojilov.

— Minunat! Chiar asta și vreau. Țin neapărat să urmăm malul vechiului torent. De-a lungul albiei de odinioară… Dar, hai să ne apucăm de măsurat și să punem jaloane. Ai ruleta la dumneata?

— De ce ruletă? Vom măsura cu pasul, doar că nu ni-l precupețim, șefule! Filmarea o vom face după ce vom isprăvi cu săpatul.

— Îmi voi da toată silința! zâmbi profesorul spre colaboratorul său entuziast. Să începem. Mergi încolo, spre colină… Aș vrea să-i telegrafiem chiar astăzi profesorului Șatrov.

•

Pe locul unde douăsprezece zile mai înainte Davîdov, împreună cu Starojilov, colaboratorul său, măsuraseră cu pasul stepa zgrunțuroasă și acoperită de ierburi, se căsca acum o săpătură uriașă, de 9 metri adâncime. Vântul se rotea în cuprinsul ei, stârnind vârtejul de praf de pe întinderea netezită și uscată a nisipurilor calcaroase, îndesate de atâta necurmată ședere. De-a lungul marginii de est a săpăturii, aurul straturilor de nisip dispărea, fiind înlocuit de cenușiul plin de nuanțe al oțelului. Starojilov se plimba în lung și-n lat, supraveghind și îndrumând echipa de lucrători care răscolea și tria nisipul, curățând scheletele găsite. Davîdov chemase din Moscova pe toți preparatorii institutului și pe cei patru aspiranți ai săi; chemase, de asemenea, de la șantierul nr. 2 pe unul din colaboratorii săi care lucra acolo. Treizeci de oameni săpau în stratul nisipurilor păstrătoare de fosile, supravegheați îndeaproape de cei zece colaboratori ai săi. Săpăturile înaintau tot mai mult spre limita straturilor cenușii, unde se găseau numai frânturi de oase și imense tulpini de conifere pietrificate.

Soarele arzător își revărsa nemilos razele. Nisipul era fierbinte. Dar toate acestea nu-i stinghereau cu nimic pe oamenii aceia pasionați de munca lor.

Davîdov coborî în săpătură și se opri în fața unui morman de oase, asemănătoare în totul celor descoperite în văgăună. Găsiseră aici șase schelete de dinozauri cu oasele amestecate. La șaizeci de metri spre răsărit, nu departe de marginea nisipurilor aluvionare, fusese descoperit scheletul unui uriaș

animal de pradă, care zăcea singuratic. În apropierea lui, se mai găsiră alte trei schelete, aparținând unor reptile răpitoare, de mărimea unui câine. În tot cuprinsul săpăturii nu mai găsiră nimic altceva: oase străpunse de arma misterioasă nu mai aflară. Cu teamă și neliniște în ochi, Davîdov privi porțiunea de pământ săpată, care nu fusese cercetată, cântărind parcă șansele rămase.

— Ilia Andreevici, poftiți încoace! se auzi glasul Jeniei. Am găsit o broască țestoasă!

Davîdov se întoarse și se îndreptă, fără să-și zorească pașii, spre locul de unde fusese chemat. În direcția aceea se afla și scheletul dinozaurului. Era a doua zi de când Jenia și Mihail săpau și curățau capul enorm al monstrului cu botul deschis, în care se vedeau o sumedenie de dinți strâmbi, înfiorători.

Cum îi zări, Jenia se ridică, strâmbându-se de durerea picioarelor amorțite, dar îndată își recăpătă voia bună și zâmbi cu bucurie.

Sub basmaua albă, chipul ei acoperit cu mici broboane de sudoare părea și mai bronzat.

— Uitați-vă, acolo se află broasca țestoasă pe care am găsit-o! arătă Jenia cu burghiul spre fundul gropii. Chiar sub craniu… Coborâți la noi, Ilia Andreevici. Și fata sări sprintenă în săpătură. Am curățat pe deasupra carapacea, continuă ea. E foarte ciudat, are niște reflexe de culoarea sidefului și un aspect neobișnuit.

Davîdov își aplecă anevoie corpul său voinic în săpătura îngustă și se uită sub craniul uriaș al dinozaurului. Din stratul jilav de pământ, de o culoare mai închisă, din pricina umezelii, ieșea o protuberanță mică de os, cu un diametru de aproximativ 20 de centimetri. Suprafața protuberanței era presărată cu mici adâncituri și șănțulețe de un violet întunecat, aproape negru, care contrasta cu albeața oaselor ce alcătuiau craniul dinozaurului. Tot atât de neobișnuit era și luciul de sidef al acestui os ciudat și neted, de parc-ar fi fost lustruit; abia îl puteai desluși în întunericul din fundul săpăturii.

Davîdov se tulbură. Gâfâind, își apropie privirile și mai mult de strania descoperire. Cu vârful degetelor și cu nespusă băgare de seamă înlătură firicelele de nisip; observă îndată o sudură între cele două părți ale osului, care trecea prin mijlocul protuberanței, și o alta care străbătea suprafața protuberanței de-a curmezișul, foarte aproape de una din margini.

— Chemați-l grabnic pe Starojilov! strigă profesorul, ridicându-și fața congestionată. Chemați și lucrătorii!

Emoția savantului i se transmise și Jeniei, într-o clipă. Glasul răsunător al tinerei fete pătrunse până departe, pe întinderea răscolită a nisipurilor. Lui Davîdov i se păru că Starojilov sosise într-un minut, atât de adâncit era în studiul ciudatei descoperiri.

Cu răbdare, cu grijă și cu nespusă băgare de seamă, profesorul și colaboratorul său se apucaseră să desprindă nisipul din jurul protuberanței violete. Spre extremități osul nu se lărgea; pereții lui deveneau din ce în ce mai perpendiculari, conturând o emisferă neregulată, puțin turtită. Foarte curând Davîdov simți burghiul scufundându-se într-un strat moale de nisip, care nu opunea niciun fel de rezistență, ca și când protuberanța de os s-ar fi terminat în locul acela. Profesorul pipăi câteva clipe cu teamă conturul emisferei de os, și apoi, hotărându-se, răscoli nisipul din preajmă cu repeziciune, răsucind burghiul în voie. Firișoarele de nisip rămase pe suprafața protuberanței fură înlăturate cu o periuță moale, iar partea inferioară a osului ieși la iveală – un orificiu rotunjit și îngroșat de două arcuri tăiate în peretele emisferei.

Strigătul care zbucni din pieptul voinic al profesorului îi făcu pe colaboratorii îngrămădiți în jurul lui să se cutremure.

— Un craniu! Un craniu! exclamă cu glas tunător Davîdov, înfigându-și cu nespusă siguranță burghiul în roca silicoasă.

Într-adevăr, odată curățat de nisip, craniul lăsa să se vadă inelele mari și goale ale orbitelor. Acum deslușea limpede o frunte lată și dreaptă. Enigmatica protuberanță nu era altceva decât partea superioară a unui craniu, asemănător celui omenesc; dimensiunile lui erau însă ceva mai mari decât acelea pe care le are craniul unui om de statură mijlocie.

— Un animal sau un om ceresc: iată ce am găsit! spuse profesorul cu satisfacție, îndreptându-și cu greu spinarea și frecându-și tâmplele.

Cuprins de amețeală, se rezemă cu toată greutatea corpului de peretele săpăturii. Starojilov îl apucă de braț, grăbindu-se să-l sprijine, dar Davîdov îl îndepărtă, stăpânit de o cumplită nerăbdare.

— Repede la lucru! Pregătiți o cutie mare, vată, clei… Trebuie să scoatem cât mai repede craniul de-aici… Se pare că e extraordinar de bine conservat… Desprindeți-l cu băgare de

seamă… mai adânc trebuie să se afle și restul scheletului. Oamenii să curețe strat cu strat toată roca silicoasă dimprejur, și în același timp scheletul dinozaurului să fie desfăcut și scos din locul acesta. Răscoliți fiecare centimetru de nisip din porțiunea aceasta… Tot nisipul trebuie cercetat…

•

Profesorul Șatrov străbătea în grabă coridorul lung al institutului, fără să răspundă la salutul colaboratorilor cu care se întâlnea. Curând se pomeni în fața aceleiași uși pe care intrase cu doi ani și jumătate în urmă, ținând în mâini cutia lui Tao-Li. De astă dată însă, Șatrov nu mai zăbovi înainte de a trece pragul încăperii și nu mai zâmbi cu șiretenie la gândul surprizei pe care avea să i-o facă prietenului său, prin neașteptata lui sosire. Cu chipul sever și îngândurat, pătrunse îndată, fără să se codească o clipă, de-a dreptul în cabinetul de lucru.

Cum îl zări, Davîdov puse deoparte foaia de hârtie pe care făcea de zor tot felul de calcule.

— Aleksei Petrovici! Ești un adevărat vrăjitor! tună el cu o voce de bas. O astfel de rapiditate din partea dumitale e de-a dreptul uluitoare… Când ai primit scrisoarea în care-ți descriam toate împrejurările descoperirii?

— Ieri dimineață! Și am plecat încoace la ora 5. Dar zău, sunt supărat pe dumneata! Parcă n-ai fi putut să mă înștiințezi mai curând! De ce mi-ai scris numai atunci când totul se consumase? La începutul discuției noastre în această privință erai furios foc și-mi cereai de zor chipul presupusei făpturi cerești; când ai găsit-o însă, ai tăcut mâlc până ce s-au isprăvit săpăturile!

Șatrov ridică supărat din umeri și începu să măsoare în lung și în lat încăperea.

— Nu te pripi la mânie, Aleksei Petrovici! Am vrut și eu să-ți fac o surpriză!… La ce bun să fi aflat cu două săptămâni mai devreme? Puteai doar să te enervezi, să te chinuiești, să arzi de nerăbdare, și toate astea în Leningrad…

— Aș fi venit și eu acolo, zău! strigă Șatrov, la fel de neînduplecat.

— Ai fi venit? se miră Davîdov. La săpături? Drept să-ți spun, te-ai schimbat cu totul și eu nu știam…

Șatrov nu se mai putu stăpâni și zâmbi.

— Ei, așa-i mai bine, prietene drag! Drept răsplată, îți voi arăta îndată bestia cerească. Davîdov se îndreptă spre dulap și apucă triumfător, cu chipul plin de zâmbet, mânerul ușii. Cum ți se pare? îl întrebă, deschizând ușa în lături…

— Stai, Ilia Andreevici! strigă Șatrov. Așteaptă o clipă. Închide ușa la loc!

Davîdov rămase surprins de cererea prietenului său, dar se supuse și închise ascultător ușa dulapului.

— N-am mai ajuns să-ți trimit în scris presupunerile mele – îl lămuri Șatrov. Totuși, țin cu tot dinadinsul să-mi stăpânesc nerăbdarea câteva clipe și să ți le citesc înainte de a vedea craniul făpturii cerești. E o nespus de interesantă verificare: Poate oare mintea noastră să vadă limpede până departe? Este oare justă analogia care pornește de la legile planetei noastre pentru alte lumi?

— Minunată idee! Să încercăm!

Davîdov încuie ușa dulapului cu cheia, voind parcă să aibă o și mai mare siguranță și se apropie de masă. Șatrov scoase îndată niște coli de hârtie, umplute cu scrisul lui mare și citeț.

— N-am să citesc totul, căci n-am răbdare – mărturisi el. Să ne oprim numai asupra concluziilor. Îți amintești, desigur, că am fost amândoi de acord că schema generală a vieții animale, bazată pe molecula de albumină și energia oxigenului, trebuie să fie unică în Univers. Am convenit că substanțele componente ale organismelor nu sunt utilizate întâmplător, ci în virtutea răspândirii lor chimice. Am convenit, de asemenea, că planeta cea mai favorabilă vieții, în orice sistem planetar, trebuie să fie asemănătoare Pământului nostru. În primul rând, în ceea ce privește energia calorică pe care o primește de la soarele său. Spuneam că dacă soarele acesta este mai mare și mai arzător decât al nostru, atunci planeta respectivă trebuie să fie mai îndepărtată de el; dimpotrivă, dacă soarele este mai mic și mai rece, condițiile încălzirii asemănătoare celor pe care le avem noi pe Pământul nostru pot fi găsite numai pe o planetă mai apropiată.

În al doilea rând, această planetă trebuie să fie destul de mare, deoarece este nevoie ca prin forța de atracție a masei sale să mențină în jurul ei o atmosferă destul de puternică, care să o apere de frigul spațiului sideral și de iradiațiile cosmice ucigătoare. Dar planeta nu trebuie să fie nici prea mare, pentru

a avea posibilitatea de a pierde în faza inițială a existenței sale, încă atunci când se află în starea de incandescență, o cantitate importantă de gaze. Moleculele acestor gaze trebuie să dispară în spațiul sideral, căci altfel în jurul planetei se va forma o atmosferă prea densă, de nepătruns pentru razele solare și plină de gaze toxice.

În al treilea rând, viteza de rotație a planetei în jurul axei sale trebuie, de asemenea, să fie apropiată de cea a Pământului. Dacă viteza de rotație va fi prea mică, se va produce o temperatură care va ucide orice formă de viață pe o parte a planetei și o puternică răcire a celeilalte părți; dacă viteza de rotație va fi prea mare, se vor tulbura condițiile de echilibru ale planetei respective, atmosfera din jur va dispare, planeta se va turti și până la urmă se va sfărâma în bucăți.

Prin urmare, forța gravitației, temperatura și presiunea atmosferică pe suprafața unor astfel de planete trebuie să fie aproximativ asemănătoare cu cele ale Pământului nostru.

Acestea îmi sunt premisele esențiale. Se pune, deci, întrebarea: Care sunt căile de bază ale evoluției ce creează ființele cugetătoare? Care este procesul evoluției? Ce se cere pentru dezvoltarea creierului mare, pentru activitatea lui independentă, pentru cugetare? Mai întâi este nevoie ca organele simțurilor să fie bine dezvoltate și, mai ales, văzul biocular stereoscopic, capabil să cuprindă spațiul, să rețină exact obiectele ce se află într-însul, să formeze o reprezentare exactă a formelor și a felului în care sunt ele dispuse. E inutil să adaug că în ceea ce privește capul, această parte a corpului, purtătoare a organelor simțurilor, el trebuie să se afle în partea din față, venind în primul rând în contact cu lumea înconjurătoare; la rândul lor, organele simțurilor trebuie să se afle la o cât mai mare apropiere de creier, pentru o mai grabnică transmitere a excitațiilor. În plus, ființa cugetătoare trebuie să se poată deplasa cu ușurință, să aibă membrele complexe, capabile să muncească, pentru că numai prin activitate, prin obișnuința muncii se dezvoltă puterea de înțelegere a lumii înconjurătoare și animalul se transformă în om. Pe lângă aceasta, dimensiunile unei ființe cugetătoare nu pot fi reduse, pentru că într-un organism mic nu există condițiile necesare pentru dezvoltarea unui creier puternic și nici rezervele necesare de energie. Afară de asta, existența unui

animal mic este foarte mult influențată de cele mai neînsemnate accidente de pe suprafața planetelor; vântul, ploaia și alte intemperii sunt, pentru o astfel de ființă, calamități catastrofale. Iar pentru a înțelege lumea, este nevoie să fii, într-o oarecare măsură, independent de forțele naturii. De aceea, animalul cugetător trebuie să aibă mobilitate, dimensiuni și puteri suficient de mari, adică să aibă un schelet asemănător animalelor noastre vertebrate. Dar acest animal nu poate să fie nici prea mare, căci atunci s-ar stingheri condițiile optime ale stabilității și ale proporțiilor organismului necesare pentru a purta acea uriașă încărcătură suplimentară, care este creierul.

Dar, m-am întins prea mult... Pe scurt, animalul cugetător trebuie să fie vertebrat, să aibă o cutie craniană și să aibă cam aceeași statură ca noi. Toate aceste trăsături ale omului nu sunt întâmplătoare. Creierul poate să se dezvolte numai atunci când craniul nu constituie o armă de apărare, când el nu este îngreunat de coarne, de colți, de maxilare mari; când nu scurmă pământul și nu apucă prada. Toate acestea sunt posibile numai dacă natura oferă suficientă hrană vegetală consistentă; așa, de pildă, pentru omul nostru, un mare rol l-a jucat apariția fructelor. Aceasta i-a scutit organismul de a continua să se hrănească cu ierburile la care erau condamnate animalele erbivore și l-a ferit și de soarta animalelor răpitoare, aflate veșnic în goană după pradă vie. Animalul de pradă, deși se hrănește cu carne, cunoaște totuși un mare neajuns: el trebuie să posede arme de atac și de ucidere, ceea ce împiedică dezvoltarea creierului său. Când animalul are fructe la îndemână, maxilarele lui pot fi mai puțin puternice, iar acest lucru îi dă posibilitatea să-și dezvolte o enormă cutie craniană, în detrimentul botului. Aici ar mai fi multe de adăugat despre felul cum trebuie să fie membrele, dar cred că e limpede; libertatea mișcărilor și posibilitatea de a mânui unelte, de a le fabrica, de a le utiliza, sunt elemente esențiale. Omul nu există și nu poate exista fără unealtă. De aici reiese ultimul considerent; menirea membrelor trebuie să fie diferită: Unele trebuie să îndeplinească funcția de deplasare, și acestea sunt picioarele; altele, mâinile, trebuie să servească la apucat, având mișcări variate și complexe. Toate acestea sunt legate de o condiție importantă și anume: craniul trebuie să se afle la o anumită înălțime de la pământ, căci altfel facultatea de percepere a lumii înconjurătoare se va diminua.

Concluzia: înfățișarea omului, chipul său de animal cugetător, nu sunt întâmplătoare, ci corespund în cel mai înalt grad unui organism, care posedă un uriaș creier cugetător. Între forțele cosmice vătămătoare vieții se află coridoare pe care viața le va utiliza și aceste coridoare determină în mod riguros înfățișarea ei. De aceea, orice altă ființă cugetătoare trebuie să posede multe din caracteristicile structurii omenești, mai cu seamă ale craniului său. Da, fără nicio îndoială, craniul trebuie să fie asemănător celui omenesc. Acestea sunt, pe scurt, deducțiile mele. Șatrov tăcu. Nerăbdarea, pe care abia și-o stăpânise până atunci, răbufni: Acum, hai, arată-mi făptura cerească! Dar repede, repede!

— Îndată! Davîdov se opri în fața dulapului. Trebuie să-ți spun, Aleksei Petrovici, că ai perfectă dreptate. E uimitor! În astfel de clipe simți cât de măreață este știința, cât de superbă este cugetarea omenească…

— Bine, vom vedea imediat… Arată-mi-l!

Davîdov scoase din dulap o tipsie lată și în fața lui Șatrov apăru un craniu ciudat, de un violet întunecat, presărat cu mici adâncituri și șănțulețe încrustate în os. Cutia aceea craniană, încăpătoare, era în totul asemănătoare celei omenești, ca și orbitele mari, situate drept în față și separate de o mică punte osoasă – rădăcina nasului. Pe de-a-ntregul omenești erau ceafa dreaptă și osul facial scurt, aproape perpendicular, continuat printr-o frunte enormă. Dar în locul proeminenței osului nazal, craniul acela ciudat avea un orificiu triunghiular. De la baza orificiului ieșea brusc în afară maxilarul superior, care aducea a plisc de pasăre, ușor încovoiat la vârf. Maxilarul inferior corespundea celui superior: nici el nu prezenta urme de dinți. Capetele articulațiilor se propteau aproape orizontal pe gropițele aflate la baza a două largi excrescențe ce se lăsau în jos, în fața unor mari orificii rotunde, situate în părțile laterale ale craniului, sub tâmple.

— E solid? întrebă Șatrov în șoaptă, și, primind răspunsul afirmativ al lui Davîdov, luă craniul în mâini. Mi se pare că în loc de dinți are un înveliș cornos, tăios, ca al unei broaște țestoase – rosti Șatrov și, fără să aștepte răspunsul, continuă: Structura maxilarelor, nasul, aparatul auditiv sunt destul de primitive… Gropițele de pe oase și toate aceste circumvoluțiuni ne arată că derma era bine lipită de os și că stratul de mușchi subcutanat

lipsea cu desăvârșire. E foarte puțin probabil ca un țesut ca acesta să fi avut peri. Cât despre oasele separate, negreșit, ele trebuie studiate… Dar, uită-te, maxilarul se compune din două oase, iar acest lucru ne arată că este mai primitiv decât maxilarul omului…

— Aceasta înseamnă că evoluția lor spre stadiul de ființă cugetătoare a fost mai scurtă – interveni Davîdov.

— Exact! Acolo, pe planeta lor, natura înconjurătoare putea să fie întrucâtva diferită; o altă înlănțuire a proceselor biologice, alte condiții de selecție naturală. Ai analizat compoziția osului? Ar fi interesant de știut…

— Nu în mod precis. Știu totuși că osul nu are la bază fosfați de calciu, ca la noi, ci…

— Cremene? îl întrerupse Șatrov cu repeziciune.

— Ai dreptate și este foarte explicabil! Cremenea, după proprietățile sale chimice, prezintă multe analogii cu carbonul și poate fi foarte bine utilizată în procesele biologice.

— Dar scheletul? Dar alte oase? Este posibil să nu se fi găsit nimic?

— Absolut nimic, afară de… asta – spuse Davîdov scoțând din dulap o a doua tipsie.

În fața lui Șatrov apărură două frânturi metalice și un disc rotund cu diametrul de aproximativ doisprezece centimetri. Amândouă frânturile aveau fețele de aceeași dimensiune, dar dispuse în sens invers. În linii generale, fiecare frântură semăna cu o prismă septagonală, trunchiată.

După greutate, compoziția lor semăna cu plumbul, dar se deosebea printr-o mai mare duritate și prin culoarea sa alb-gălbuie.

— Ghicește ce este! spuse Davîdov, săltând în palmă una din piesele acelea grele.

— De unde să știu? Un aliaj oarecare… – mormăi Șatrov. De altfel, o dată ce dumneata întrebi, înseamnă că este vorba de ceva cu totul neobișnuit.

— Ai dreptate! Acesta este gafniul, un metal rar, cu proprietăți asemănătoare cuprului, dar mai dens decât el și infinit mai greu fuzibil. Gafniul mai are încă o proprietate interesantă: o mare capacitate de a degaja electroni la o temperatură înaltă. Și lucrul acesta nu este lipsit de însemnătate, mai ales dacă vei privi oglinda asta ciudată.

Șatrov luă în mână discul metalic, care era de asemenea nespus de greu. Marginea lui era rotunjită și avea unsprezece crestături adânci, dispuse de-a lungul circumferinței, la distanțe egale. Pe o parte, suprafața discului era ușor adâncită, lustruită și foarte dură – un strat transparent ca sticla, sub care se afla un metal curat, alb-argintiu, mâncat într-un loc de un sediment roșcat. Acest strat transparent era cuprins de un inel metalic dur, de culoare albastră-cenușie, din care propriu-zis se și compunea tot discul. Pe cealaltă parte a discului, în centru, se găsea un cerc din aceeași substanță transparentă, acoperit cu un sediment mat, cu o suprafață convexă, nu concavă ca în partea opusă. Diametrul acestui cerc nu depășea șase centimetri. În jurul lui se găsea același metal albastru-cenușiu, pe care erau dispuse circular steluțe încrustate cu un număr diferit de raze, între trei și unsprezece. Aceste steluțe nu erau rânduite într-o ordine oarecare, ci erau despărțite de două linii în spirală, care se întretăiau.

— Tantalul, metalul din care este făcut discul, este tare și neobișnuit de stabil. Stratul transparent e format dintr-o compoziție chimică necunoscută. Am făcut o analiză sumară a metalului, dar n-am putut obține niciun rezultat… O cercetare mai amănunțită n-am avut încă timp să fac. Metalul pe care-l vezi sub stratul transparent este indiu, un metal minunat.

— Prin ce anume minunat? îl întrebă Șatrov, fără să întârzie.

— Acest metal, folosit și în aparatele noastre, este cel mai bun indicator al prezenței iradiațiilor neutronilor. Că metalul de față este indiu, știu în mod sigur, deoarece m-am decis să scot de aici o fărâmă pentru analiză.

— Dar steluțele săpate sunt oare litere sau ce altceva? întrebă emoționat Șatrov.

— Poate că sunt litere, poate cifre sau poate schema vreunui aparat… Mi-e teamă însă că nu o vom afla niciodată.

— Și asta-i tot?

— Tot! Ți se pare puțin, om lacom ce ești? Și așa suntem în posesia unui lucru care va tulbura întreaga omenire.

— Dar, spune-mi, ai pus să se răscolească tot terenul dimprejur? insistă Șatrov. De ce nu s-a găsit o dată cu craniul și scheletul? Se poate oare să lipsească scheletul?…

— Negreșit a existat și scheletul. Am săpat totul, mai mult chiar, n-am lăsat nicio palmă de nisip necercetată. Nu cred să fi scăpat ceva…

— De ce ești așa de sigur, Ilia Andreevici? Pe ce te bizui?…

— Un raționament foarte simplu. Noi am dat de urmele unei catastrofe, întâmplate acum șaptezeci de milioane de ani. Dacă n-ar fi existat această catastrofă n-am fi găsit niciodată craniul și nicio altă armă, în afară de dinozaurii uciși. Dintre aceștia, incontestabil, o să mai găsim. Sunt convins că „ei” – Davîdov arătă craniul cu golul orbitelor căscat spre ei – n-au stat decât foarte puțin la noi, câțiva ani, nu mai mult și au zburat din nou în lumea „lor”. Îți voi povesti pe urmă cum am ajuns la această convingere. Privește – spuse Davîdov, desfăcând o coală mare de hârtie milimetrică – iată planul săpăturilor. „El” – continuă profesorul, arătând craniul se găsea aproximativ aici, lângă malul torentului, având un aparat și o armă; se pare că amândouă erau puse în funcție cu ajutorul energiei atomice, căci fără îndoială „ei” o cunoșteau și o utilizau, prezența „lor” aici, pe Pământ, fiind cea mai bună dovadă în această privință. Folosind arma, „el” a ucis de la mare distanță un monoclon. Se vede că aceștia le dădeau mult de furcă. Apoi „el” s-a concentrat asupra unui alt lucru și în vremea asta a fost atacat de o reptilă uriașă… N-o să aflăm niciodată dacă „el” a întârziat să se folosească de armă sau dacă aceasta n-a acționat. Un singur lucru e limpede: și anume că monstru a fost ucis la câțiva pași de această făptură cerească și s-a prăbușit drept peste el. Arma „lui” s-a rup sau a explodat. Defectarea aparatului a degajat o parte din energia acumulată într-însul și poate că astfel s-a format împrejur o zonă puțin întinsă de iradiații mortale. În această zonă au pierit câțiva dinozauri, care se găseau din întâmplare acolo: dovada este acest morman de schelete. De partea cealaltă, spre sud, iradiațiile nu s-au propagat sau au fost mai slabe. Din această regiune s-au strecurat mici animale de pradă, care au împrăștiat scheletul acestei creaturi cerești. Craniul a rămas, fie pentru că a fost prea greu pentru a putea fi cărat, fie pentru că a fost strivit sub țeasta imensă a dinozaurului. De altminteri, au pierit și parte din aceste răpitoare; uite aici trei mici schelete. Toate acestea s-au petrecut pe nisipul nestabil al dunelor și vântul a îngropat într-un timp foarte scurt orice urmă a tragediei.

— Dar aparatele și arma? întrebă Șatrov neîncrezător.

— Bagă de seamă că au rămas numai bucăți și părți făcute din metale extrem de rezistente. Restul a dispărut fără urmă, prin oxidare, prin pulverizare sau prin topire, în decursul milioanelor de ani ce au urmat. Metalele nu sunt ca oasele, ele nu sunt supuse pietrificării, îmbibării cu substanțe minerale și nici nu pot cimenta roca din jurul lor. În afară de asta, aparatul s-a distrus poate și s-a sfărâmat în bucăți prin explozia sau defectarea armei, ceea ce a contribuit și mai mult la dispariția părților metalice din care era făcut.

— Trebuie să presupunem că raționamentul dumitale este just – recunoscu Șatrov. Acum e nevoie să analizezi craniul cât mai repede și să studiezi calea evoluției reflectată în structura elementelor osoase, apoi să scrii un studiu și să-l dai publicității. Un astfel de articol va cădea ca un trăsnet. Ochii luminoși și mari ai lui Șatrov nu se puteau desprinde de la craniul ciudat al făpturii cerești.

Davîdov își cuprinse prietenul de umeri, scuturându-l ușor.

— Nu voi publica niciun studiu asupra acestui craniu!

Șatrov tresări uimit, dar Davîdov îl atrase cu putere spre el și, mai înainte ca prietenul său să scoată o vorbă, continuă;

— Studiază-l și înfățișează-l dumneata marelui public… De drept, dumitale ți se cuvine această onoare. Nicio vorbă în plus! strigă amenințător către Șatrov. Sau ai uitat poate de încăpățânarea mea?

— Dar, dar… – îngăimă Șatrov, negăsind cuvintele care-i trebuiau.

— Niciun dar! Raportul geologic al săpăturilor și deducțiile asupra catastrofei cu menționarea tuturor colaboratorilor mei, în special a aceleia care a descoperit craniul, este gata. Iată-l! Publică-l cu semnătura mea, însoțit de descrierea craniului, care îți revine dumitale. Așa se și cuvine… Nu-i așa, Aleksei Petrovici? spuse îngândurat Davîdov, îndulcindu-și glasul. Eu am o altă treabă importantă. Adu-ți aminte că dumneata ești acela care ai afirmat cu foarte multă justețe că o presupunere neverosimilă se înlănțuiește cu o altă presupunere neverosimilă și devine o realitate. Realitatea în fața dumitale este craniul bestiei cerești, iar această realitate dă naștere, la rândul ei, la o nouă ipoteză neverosimilă, se leagă de ea și continuă lanțul… Eu sunt acela care vreau să întind lanțul mai departe.

— Să presupunem că așa e, deși nu te înțeleg. Aici miroase, și încă în mod vădit, a sacrificiu. Nu pot să primesc…

— Lasă, Aleksei Petrovici! Crede-mă, drag prieten, că sunt absolut sincer. Oare n-am împărțit noi, în timpul întregii noastre activități dusă în comun, materialul interesant? Mai târziu vei înțelege că și aici s-a petrecut ceva asemănător. Nu vreau să-mi asum totul și nici nu am de ce. Avem aceeași concepție despre știință și cel mai important lucru pentru noi este progresul ei…

Adânc mișcat, Șatrov își plecă încet capul. Nu se pricepea să-și exprime sentimentele, mai cu seamă emoțiile puternice. Și de astă dată stătea tăcut în fața marelui său prieten, care-l privea plin de voie bună. Șatrov atinse cu mâna, fără să vrea, craniul făpturii de pe „corabia astrală”, care se îndepărtase în adâncurile spațiului, devenind inaccesibilă, absolut inaccesibilă oricăror puteri, mașini sau cugetări. Și totuși, iată, urma ei: ea nu se poate nici tăgădui, nici discuta. Aceasta este dovada de neînlăturat că viața trece printr-o inevitabilă evoluție și o incontestabilă perfecționare, oricât de lungă și anevoioasă i-ar fi calea. În această mișcare constă legea vieții, condiția indispensabilă a existenței sale; iar dacă viața nu este întreruptă de accidentele neprevăzute ale Cosmosului, atunci rezultatul de neînlăturat este: nașterea cugetării, transformarea ființei în om și așa mai departe, nașterea societății, a tehnicii, lupta cu marile forțe ale naturii. Lupta aceasta poate să meargă foarte departe. Ca mărturie stă acest vizitator din altă lume. Dacă „el” n-ar fi venit pe Pământ, atunci, ci acum, cât de multe lucruri am fi putut afla!…

Șatrov se întoarse către prietenul său și-i spuse cu glasul liniștit și sincer:

— Primesc propunerea dumitale… Fie și așa! Desigur, va trebui să plec la Leningrad, să-mi aranjez treburile și să mă înapoiez de urgență. Trebuie să lucrez aici. Ar fi o nechibzuință de neiertat să transportăm de colo până colo o astfel de comoară. Dar un lucru te rog, Ilia Andreevici: de ce-l numești dumneata „bestie cerească”? Nu prea sună frumos… Mi se pare chiar ireverențios…

— Pur și simplu fiindcă nu pot să-i găsesc numele… Știi doar că dac-ar fi să respectăm terminologia științifică, nu-l putem numi om. El este om după cugetare, după tehnică, sociabilitate, dar el s-a dezvoltat pe o altă bază anatomică. Se vede limpede

că organismul lui nu este înrudit cu organismul nostru, al oamenilor. Este un alt animal… De aceea îi și spun animalul ceresc, bestia *celesti*s, în latinește… Putem să luăm și o rădăcină din limba greacă pentru a denumi specia, fie chiar „terion celestis”. Se pare că așa sună mai bine… Cât despre adevărata denumire, asta o las în grija dumitale.

— Și totuși, Ilia Andreevici – răspunse după un răstimp de tăcere Șatrov – dumitale ce-ți mai rămâne?

— Scump prieten, ți-am spus doar că voi întinde lanțul cercetărilor mai departe. De multă vreme reflectez asupra rolului reacțiilor atomice în procesele geologice. Iar acum, descoperirea noastră extraordinară m-a scos din orbita lucrurilor știute, ridicându-mă pe culmile înalte ale gândirii, mi-a dat îndrăzneala concluziilor, mi-a lărgit orizontul reprezentărilor… Vreau să încerc să dovedesc posibilitatea de a utiliza puternicele izvoare ale energiei atomice în profunzimile scoarței terestre. Să studiez geologia adâncimii Pământului, pentru a o apropia de realizările practice… Iar misiunea dumitale este să stabilești evoluția vieții și nașterea cugetării, nu numai în limitele Pământului nostru, ci în întregul Univers. Să arăți această evoluție, să le dai oamenilor imaginea marilor posibilități care stau în fața noastră. Să-i combatem pe scepticii lași și pe bieții neîncrezători, care sunt încă destul de numeroși în știință, și să le înfățișăm acest luminos triumf al gândirii!

Davîdov tăcu. Șatrov își privea prietenul ca și cum l-ar fi văzut pentru prima oară.

— De ce stăm în picioare? spuse Davîdov într-un târziu. Să stăm jos, să ne liniștim. Sunt obosit.

Amândoi se așezară și își aprinseră aproape în aceeași clipă câte o țigară; apoi, îngândurați, își ațintiră privirile asupra craniului, în orbitele pustii ale ciudatei făpturi cerești.

În încăpere, liniștea se înstăpâni iarăși.

Davîdov privea fruntea bombată, presărată cu mici adâncituri și șănțulețe, închipuindu-și că, odinioară, înainte cu nenumărate mii de ani, sub acest perete osos, gândise un uriaș creier omenesc. Ce imagini despre Univers, ce simțuri și cunoștințe au sălășluit în acest craniu ciudat? Ce oare a reținut memoria locuitorului acesta dintr-o altă lume, ce imagini de pe planeta lui de baștină a purtat cu sine pe Pământul nostru? A cunoscut el oare dorul de pământul natal, setea marilor adevăruri,

dragostea pentru frumos? Care erau relațiile dintre oamenii de acolo, care era structura socială? A înfăptuit el oare, acolo, culmile cele mai înalte ale vieții, când toată planeta se transformă într-o mare familie muncitoare, fără oprimare și exploatare, fără absurditatea hidoasă a războaielor, care sleiesc puterile omenești și rezervele de energie ale planetei? Cărui sex a aparținut acest oaspete de pe corabia cerească, rămas pentru totdeauna pe acest pământ străin?

Craniul privea spre Davîdov, mut, ca un simbol al tăcerii și al tainei. „Nu vom afla nimic din tot acest mister – gândi profesorul – dar noi, oamenii Pământului, avem un creier puternic și putem să ghicim multe lucruri. Voi ați venit aici, dar spațiile Pământului nostru erau populate în acea vreme de fel de fel de monștri îngrozitori, întruchiparea forței absurde. În furia lor dementă și neînfricoșată, monștrii aceștia constituiau un groaznic pericol, iar voi vă știați puțini la număr. Erați o mână de călători din altă lume, rătăcind într-o lume necunoscută, în căutarea marelui izvor de energie, în căutarea fraților întru cugetare...”

Șatrov se mișcă încetișor; de felul lui nu-și putea găsi astâmpăr prea lesne și acum parcă protesta împotriva unei inactivități din cale-afară de lungi. Se uită pieziș la Davîdov; acesta stătea pe gânduri. Șatrov luă binișor de pe birou discul greu și se apucă să examineze obiectul ciudat, cu simțul ascuțit de observație al cercetătorului experimentat. Apropie discul de cercul luminos al unei lămpi microscopice speciale și răsuci rămășița aparatului necunoscut, străduindu-se să descopere amănunte care nu fuseseră încă observate în structura lui. Deodată Șatrov zări înăuntrul cercului, pe partea opusă a discului, ceva ce abia se putea desluși prin învelișul mat. Cu respirația tăiată, savantul căută să vadă limpede ce anume era, expunând discul la lumină sub diferite înclinații. Și, fără veste, prin învelișul tulbure cu care vremea acoperise metalul transparent al discului, i se năzăriră niște ochi ce-l priveau țintă. Cu un strigăt înăbușit, Șatrov lăsă să-i scape din mână discul greu pe masă. Se stârni un zgomot asurzitor.

Davîdov sări din fotoliu ca ars, drăcuind cum îi era obiceiul, dar Șatrov nici nu-i luă în seamă mânia. El pătrunsese taina. O nouă presupunere îi tăie răsuflarea.

— Ilia Andreevici – strigă Șatrov – ai cele necesare pentru lustruit? Prafuri de polizat și piele de antilopă?

— Desigur, am și una și alta. Dar ce-ai pățit, drace, de trei ori drace!

— Dă-mi-le mai repede, Ilia Andreevici! N-o să-ți pară rău… Unde sunt?

Emoția lui îl cuprinse și pe Davîdov. Șatrov se ridică, făcu un pas mare, dar se împiedică de covor. Supărat, Davîdov îndreptă cu piciorul marginea întoarsă a covorului și ieși din odaie. În lipsa lui, Șatrov apucă discul și încercă încetișor cu unghia suprafața bombată a cercului mic…

— Iată-le – spuse Davîdov, punând pe masă borcanele cu prafuri, ceștile cu apă și alcool, și o bucată de piele.

Șatrov prepară în grabă și cu pricepere o pastă din prafurile de lustruit, o întinse pe piele și se apucă să frece cu o mișcare circulară și uniformă suprafața discului. Davîdov îl urmărea cu nespus interes și luare-aminte.

— Această necunoscută substanță transparentă este neobișnuit de solidă – explica Șatrov, fără să contenească lucrul – dar ea trebuie să fie, fără îndoială, transparentă ca sticla și, în consecință, să aibă suprafața lustruită. Vezi, aici a devenit mată, datorită acțiunii nisipului, de-a lungul milioanelor de ani cât a zăcut în rocă. Chiar și această substanță solidă a cedat… Dacă o lustruim din nou, va deveni iarăși transparentă.

— Transparentă? Ei, și? se miră Davîdov. Uită-te pe cealaltă parte a discului… transparența s-a păstrat. Se vede doar un strat de indiu și atât…

— Dar aici este o imagine! răspunse Șatrov înflăcărat. Eu am văzut-o… am văzut ochii și sunt încredințat că aici se află ascuns chipul unui călător ceresc, poate chiar chipul aceluia al cărui craniu îl avem în față… Pentru ce este această imagine aici? Poate că un semn de recunoaștere al aparatului sau, mai știi, așa le-o fi fost obiceiul. Noi nu vom ajunge s-o aflăm niciodată… De altfel lucrul nu prezintă nicio importanță, în comparație cu faptul că am reușit să găsim imaginea… Privește la suprafață, la forma ei… Nu este decât o lentilă optică… Da, se lustruiește bine! continuă profesorul, încercând discul cu degetul.

Davîdov, aplecat peste umărul prietenului său, privea discul cu nerăbdare; pe suprafața lui, de sub stratul roșu și umed al pastei de lustruit apăreau din ce în ce mai limpezi reflexele lentilei.

În cele din urmă, Șatrov scoase un oftat de ușurare, șterse pasta de lustruit, udă discul cu alcool și îl frecă timp de câteva minute cu pielea de antilopă.

— Gata! Pe dată Șatrov apropie discul de lumină, dându-i înclinarea dorită, în așa fel încât lumina să se reflecte drept în ochii lor.

Cei doi savanți se cutremurară: din adâncul substanței, acum cu desăvârșire transparentă, îi privea un chip ciudat, incontestabil omenesc, care era mărit la dimensiunile lui firești, printr-un procedeu de asemenea necunoscut, dar mai ales neobișnuit de vie, extraordinar de vie. Credeai că te privește o ființă însuflețită, despărțită numai de peretele transparent al lentilei optice. Mai înainte de orice, stăpânindu-ți toate celelalte impresii, te izbea privirea ochilor mari, luminoși. Păreau lacuri ale eternului mister al creației Universului, plini de inteligență și de o voință încordată, două puternice lumini, ațintite înainte, în depărtarea nesfârșită a spațiului, prin peretele lentilei; ei se descopereau privirii plini de lumina unei cugetări nesfârșit de profunde, cunoscând legile Universului, veșnic zbuciumați de chinurile și bucuriile acestei cunoașteri.

Ochii celor doi savanți pământeni, încrucișându-se cu această privire neobișnuită ce venea din bezna vremurilor, nu se plecară, nu se dădură bătuți. Șatrov și Davîdov fură cuprinși de o bucurie fără margini. Gândirea, chiar dacă e împrăștiată în lumi atât de îndepărtate, încât sunt inaccesibile una față de cealaltă, nu s-a pierdut fără urmă în timp și în spațiu. Nu! Însăși existența vieții a fost chezășia victoriei finale a cugetului asupra Universului, chezășia faptului că în diferitele colțuri ale spațiului universal, își urmează cursul marele proces al evoluției, al organizării superioare a materiei și a muncii creatoare, a cunoașterii…

Învingând prima impresie produsă de ochii oaspetelui ceresc savanții începură să-i cerceteze chipul. Capul rotund, cu ochii mari, cu craniul lipsit de păr, cu pielea groasă și netedă, nu părea urât sau respingător. Fruntea mare și bombată ascundea tot atâta inteligență omenească, ca și ochii lui uimitori, care înlăturau impresia neplăcută produsă de înfățișarea neobișnuită a părții inferioare a feței. Lipsa urechilor și a nasului, gura în formă de cioc, lipsită de buze, erau prin ele însele neplăcute, dar nu puteau să șteargă impresia că această ființă necunoscută

era apropiată de om, fiind o ființă ce putea fi înțeleasă. Marea asemănare a felului de gândire și a cugetului său cu oamenii Pământului se reflectau pe chipul acestui oaspete al planetei noastre. Șatrov și Davîdov văzură în această imagine chezășia că locuitorii diferitelor lumi stelare se vor înțelege unii cu alții de îndată ce spațiul interastral va fi învins, atunci când se va înfăptui în sfârșit întâlnirea cugetelor împrăștiate pe diferitele planete, adevărate insule ale Universului. Savanții voiau să creadă că lucrul acesta se va întâmplă curând, dar mintea lor le vorbea de necesitatea unor mii de ani de cunoaștere, pentru cucerirea spațiilor cosmice.

Dar mai înainte de orice altceva trebuie unite popoarele propriei noastre planete, popoarele Pământului nostru, într-o singură familie înfrățită, trebuie nimicite inegalitatea, persecuția și prejudecățile rasiale, pentru a putea păși apoi cu siguranță la înfrățirea diferitelor lumi. Altminteri omenirea nu va avea puterea să săvârșească marea faptă a stăpânirii mărețelor spații interastrale, nu va putea învinge forțele ucigătoare ale Cosmosului ce amenință natura vie, care ar îndrăzni, cutezătoare, să părăsească planeta de baștină, apărată de atmosfera ei proprie. În numele acestui prim deziderat trebuie să muncim, sacrificând puterile minții și trupului nostru, pentru a vedea înfăptuită această condiție necesară viitorului măreț al oamenilor Pământului!

• COR SERPETIS

(*Inima șarpelui*)

Ceața somnului care învăluia cunoștința fu sfâșiată de o vibrație melodioasă: *Nu adormi*! *De ești nepăsător*, *te-nvinge neagra Entropie*[103]!…

Cunoscutele cuvinte ale acelei bucăți muzicale treziră în memorie asociații de idei și duseră apoi mai departe lanțul lor nesfârșit.

Viața revenea. Corpul uriașei nave se mai cutremura, dar mecanismele ei automate își continuau, fără încetare, activitatea. Vârtejurile de energie din jurul celor trei calote de protecție își încetară goana invizibilă. Câteva clipe, calotele ce păreau a fi mari stupi de metal mat cu scânteieri verzui rămaseră la locurile lor, apoi, brusc și toate odată, țâșniră în sus și se pierdură în nișele din plafon, prin complicata împletitură de conducte, traverse și cabluri.

Doi dintre oameni rămaseră nemișcați în fotoliile lor adânci, înconjurate de inele – suporturile calotelor ce dispăruseră cu câteva clipe înainte. Cel de-al treilea ins își înălță încet capul ce îi păru mai greu ca de obicei, apoi, deodată, își scutură părul cu reflexe întunecate. Se săltă din adâncul fotoliului, a cărui căptușeală izolantă era mai moale decât puful, și se așeză cu piciorul îndoit sub dânsul. Îndată după aceea se aplecă înainte, spre a cerceta aparatele indicatoare. Ochiurile acestora umpleau întreaga suprafață oblică, gălbuie a tabloului de comandă ce tăia de-a curmezișul încăperea, chiar în fața fotoliilor.

[103] Aceasta vrea să însemne că omul trebuie să se împotrivească procesului de degradare a energiei, că trebuie necontenit să lupte pentru dobândirea de noi forme de energie care să-i asigure existența. (n. r.).

— Am ieșit din pulsație! răsună o voce energică. Te-ai trezit din nou înaintea celorlalți, Kary? Ai o sănătate ideală pentru un astronaut!

Kary Ram, mecanic pentru aparatele electronice și de astro-navigație de pe nava cosmică „Tellur”, se întoarse fulgerător, întâlnind privirea încă încețoșată a comandantului.

Mutt Ang se mișcă anevoie, apoi răsuflă ușurat și se ridică, oprindu-se și el înaintea tabloului de comandă.

— Douăzeci și patru de parseci[104]… Am lăsat mult în urmă steaua. Aparatele noi greșesc întotdeauna… Mai bine zis, noi nu știm să le folosim îndeajuns de bine… Putem opri muzica. Și Tey s-a trezit!

În liniștea ce se lăsase, Kary Ram auzi doar răsuflarea întretăiată a tovarășului său care își venise și el în simțiri.

Postul central de conducere al giganticei cosmonave amintea de o sală rotundă suficient de mare. Deasupra tablourilor de comandă și a ușilor ermetice, în jurul încăperii se întindea un ecran albăstrui.

În direcția axei longitudinale a navei, spre prora ei, ecranul era secționat. Acolo se afla discul transparent, ca un cristal de rocă, al locatorului, disc al cărui diametru depășea aproape de două ori înălțimea unui om. Imensul disc părea că se contopește cu spațiul cosmic și, scânteind în luminile fosforescente ale aparatelor, era aidoma unui mare diamant negru.

Mutt Ang făcu un gest imperceptibil și îndată cei trei oameni care se aflau la postul de comandă își duseră mâinile la ochi. Un soare portocaliu se aprinse în stânga, dincolo de ecran. Lumina lui, deși atenuată de filtre uriașe, nu era totuși prea ușor de îndurat.

Mutt Ang dădu din cap:

— Încă puțin și am fi traversat coroana stelei… De acum înainte n-o să mai calculez itinerarul exact. E cu mult mai sigur să evităm eventualele obstacole.

— Tocmai aici stă pericolul pentru noile cosmonave pulsative, vorbi din adâncul fotoliului Tey Eron, ajutor de comandant și astrofizician-șef al navei. După ce facem calculele necesare, nava se repede orbește, ca o împușcătură, în întuneric. Iar noi? Suntem și noi orbi și fără viață în interiorul câmpurilor

[104] Parsecul este unitatea de măsură a distanțelor interastrale, fiind egal cu 3,26 ani-lumină. (n. a.).

magnetice de protecție. Mie nu-mi place acest fel de zbor prin Cosmos, deși este cel mai rapid din câte a fost în stare să inventeze omenirea.

— Douăzeci și patru de parseci! făcu Mutt Ang. Și nouă ne pare că a trecut doar o clipă.

— O clipă de somn, asemănătoare morții, ripostă încruntat Tey Eron. Cât privește viața de pe Pământ…

— E mai bine să nu ne gândim la asta, se auzi glasul lui Kary Ram; e mai bine să nu ne gândim, căci pe Pământ au trecut mai mult de 78 de ani. Mulți dintre prieteni și rudele noastre au murit, multe lucruri s-au schimbat… Și ce o să mai fie când…

— Toate astea sunt inevitabile într-o călătorie îndelungată, oricare ar fi sistemul astronavei, spuse liniștit comandantul. Timpul curge extrem de repede pentru noi, cei de pe „Tellur”. Și cu toate că vom pătrunde în Cosmos mai departe decât toți predecesorii noștri, ne vom întoarce pe Pământ aproape neschimbați…

Tey Eron se duse spre mașina de calculat.

— Totul e în perfectă ordine, adăugă el peste câteva clipe. Steaua aceasta este *Cor serpentis*, sau, cum o numeau vechii astronomi arabi, *Unuk al Hai* – Inima Șarpelui.

— Dar unde e vecinul ei cel mai apropiat? întrebă Kary Ram.

— Este eclipsat de astrul principal. Vezi, spectrul este K-zero[105]. Din partea noastră e în oculație[106].

— Înlăturați apărătoarele tuturor receptoarelor! ordonă comandantul.

Fură înconjurați de întunericul fără hotar al Cosmosului. Bezna părea și mai de nepătruns, căci în stânga și în urmă se înălța vâlvătaia portocaliu-aurie a Inimii Șarpelui, ce făcea să pălească în juru-i constelațiile, laolaltă cu Calea Lactee.

---

[105] Spectrele stelelor, în funcție de anumite caracteristici fizice, dar mai ales de temperatura lor, se împart în clase care se notează cu litere în următoarea ordine; O, B, A, F, G, K, M. Temperaturile de pe suprafața stelelor variază și culorile: de la albastru până la roșu. Fiecare clasă se împarte în zece gradații descendente, care se notează cu cifre de la 0 la 9. Stelele în spectrul cărora se găsesc în cantități mai mari și alte elemente – carbon, zirconiu etc. – se notează cu alte litere: R, S. etc. Cât privește SPECTRUL KO, el indică o stea portocalie cu cea mai ridicată temperatură din clasa ei (circa 4 000°C) și în care predomină titanul și metalele neutre – fierul, calciul, magneziul etc. (n. r.).

[106] OCULAȚIE – ascunderea trecătoare, pentru un observator, a unui astru, datorită interpunerii între astru și observator a unui astru opac. (n. r.).

Numai jos, parcă încercând să se ia la întrecere cu astrul incandescent, strălucea o stea albă.

— Epsylon Șarpele[107] e aproape de tot, rosti tare Kary Ram.

Tânărul astro-navigator voia să câștige aprecierea comandantului. Dar Mutt Ang privea tăcut spre dreapta, unde se distingea lumina albă clară a unei depărtate stele strălucitoare.

— Într-acolo a plecat „Soarele”, cosmonava pe care am condus-o și eu odată, spuse rar comandantul, simțind că cei din spatele său așteaptă ca el să vorbească. A plecat spre noile planete…

— Așadar, aceea este Alfekka din Coroana Boreală[108]?

— Da, Ram, sau, dacă vrei să folosești denumirea ei europeană, este Gemma[109]… Dar să pornim la lucru!

— Îi trezim pe ceilalți? întrebă Tey Eron, gata să îndeplinească dispoziția comandantului.

— Nu-i necesar. Dacă ne vom convinge că înaintea noastră nu se află nimic, vom mai face o pulsație, ba chiar două. Pregătiți telescoapele optice și radiotelescoapele, controlați dispozitivele mașinilor de memorare. Tey, pornește motoarele nucleare! Deocamdată vom înainta cu ajutorul lor. Pregătiți accelerarea.

— Până la șase șeptimi din viteza luminii?

Și, drept răspuns la gestul afirmativ al comandantului, Tey Eron manipulă cu rapiditate dispozitivele necesare. Nicio tresărire nu agită corpul navei, deși o flacără orbitoare, multicoloră, izbucni, acoperind întregul ecran și stingând cu totul stelele palide din apropierea strălucitoarei Căi Lactee. Printre aceste stele se afla și pământeanul Soare.

— Avem la dispoziție câteva ore până ce aparatele vor face toate observațiile necesare și le vor controla de patru ori, ca de obicei, spuse Mutt Ang.

— Trebuie să mâncăm, apoi fiecare dintre noi va putea rămâne singur spre a se odihni. Pe Kary îl voi schimba eu.

Astronauții ieșiră de la postul central. Kary Ram trecu în fotoliul rotativ din fața tabloului de comandă. Astronautul închise receptoarele de la pupa și văpăile motoarelor cu reacție dispărură.

---

[107] Steaua Epsylon din constelația Șarpele (pe lat. SERPENS). (n. r.).

[108] Constelația CORONA BOREALIS adică pe românește „Coroana Boreală”; este numită de popor și „Hora” sau „Casa cu ograda ei”. (n. r.).

[109] Steaua Gemma e numită popular „Fata mare din Horă”, „Casa” sau „Coliba”. (n. r.).

Înflăcăratul *Cor Serpentis* continua să-și azvârle luminile peste luciul rece al aparatului. Discul locatorului din față părea și acum o prăpastie întunecată, fără hotar. Acest fapt însă nu-l întrista pe astronaut, ci, dimpotrivă, îl făcea să se bucure. Calculele la care trudiseră pe Pământ vreme de șase ani multe minți înzestrate și un creier electronic se dovediseră a fi cu totul exacte.

Pe aici, prin largul coridor al spațiului lipsit de aglomerări de stele și nebuloase întunecate, fusese trimis „Tellur”, prima navă cosmică pulsativă a Pământului. Acest tip de nave trebuia să pătrundă mult mai adânc în Galaxia noastră decât o făcuseră navele interastrale anterioare – reactive, nucleare, anamezonice – care puteau atinge viteze între cinci șesimi și șase șeptimi din viteza luminii.

Navele pulsative realizau viteze de mii de ori mai mari. Dar pericolul pe care îl prezentau ele consta în faptul că, în timpul „pulsației”, nu puteau fi dirijate. Nici oamenii nu erau în stare să treacă prin pulsație decât într-o stare de inconștiență, protejați de puternice câmpuri magnetice. Astfel, „Tellur” înainta într-un fel de salturi, cercetând, de fiecare dată, cu multă grijă dacă drumul în față e liber pentru următoarea pulsație.

Trecând pe lângă Șarpe, printr-un spațiu aproape lipsit de stele, din regiunea latitudinilor superioare ale Galaxiei, „Tellur” trebuia să ajungă la constelația lui Hercule, spre un astru de carbon.

Cosmonava fusese destinată să călătorească pe o distanță atât de colosală pentru ca echipajul său să cerceteze unele transformări misterioase ale materiei de pe astrul de carbon, transformări cât se poate de prețioase pentru energetica terestră.

Se presupunea că steaua aceasta era legată de o nebuloasă întunecată de forma unui disc electromagnetic în permanentă rotație și îndreptat cu muchia spre Pământ. Savanții se așteptau ca astro-navigatorii de pe „Tellur” să vadă repetarea formării sistemului nostru planetar la o distanță relativ nu prea mare de Soare. „Nu prea mare” însemna, de fapt, o sută zece parseci, sau trei sute cincizeci de ani-lumină…

Kary Ram cercetă aparatele de protecție. Ele arătau că toate transmisiile dintre automatele navei cosmice sunt în perfectă stare. Tânărul astronaut căzu pe gânduri.

Departe, departe, la o depărtare de șaptezeci și opt de ani-lumină rămăsese Pământul – planetă minunată pe care omenirea o transformase, hărăzind-o unei vieți luminoase și muncii creatoare. În această societate lipsită de clase, fiecare om își cunoaște bine întreaga planetă: nu numai uzinele, plantațiile, minele și exploatările ei maritime, nu numai centrele de studii și cercetări, muzeele și parcurile naturale, ci și colțișoarele dragi de odihnă, de singurătate sau izolare împreună cu ființa dragă.

Și, plecat din această lume minunată, impunându-și sarcini tot mai mărețe, pământeanul pătrundea din ce în ce mai departe în profunzimile înghețate ale Cosmosului, gonind după noi cunoștințe, căutând să descifreze natura care nu i se supunea fără o împotrivire înverșunată. Din ce în ce mai mult lăsa omul în urmă Luna, pustiită de ucigătoarea radiație solară, ultravioletă și Roentgen; planeta Venus, toridă și lipsită de viață, cu oceanele ei de păcură, cu solul lipicios, de smoală și cu veșnicele-i neguri; Marte cel înghețat, acoperit de nisipuri sub al căror acoperământ abia mai pâlpâia viața. Nici nu începuse bine studierea lui Jupiter, când noile cosmonave ajunseră la cele mai apropiate astre.

Pământenii vizitară Alfa și Proxima Centauri, Barnard, Sirius, Eta Eridan, ba chiar și steaua Tau din Balena. Firește, nu aștrii însăși, ci planetele lor sau regiunile învecinate, în cazul stelelor duble, ca Sirius, lipsite de sisteme planetare…

Și totuși navele cosmice ale Pământului nu fuseseră încă pe nicio planetă unde viața să fi ajuns la formele ei superioare, unde să fi existat ființe raționale – oameni.

Din depărtatele străfunduri ale Universului, undele radiofonice ultrascurte aduseseră chemări ale unor lumi locuite; uneori acestea ajungeau pe Pământ la mii de ani după emiterea lor. Omenirea abia învăța să descifreze aceste semnale și începea să-și dea seama ce ocean uriaș de știință, tehnică și artă își continuă circuitul printre lumile locuite ale Galaxiei noastre… Lumi la care totuși pământenii nu izbutiseră încă să ajungă, ca să nu mai vorbim despre celelalte insule astrale: alte galaxii depărtate cu milioane de ani-lumină!… Acest lucru însă nu făcea decât să mărească dorința de a coborî pe planetele locuite de oameni, fie ei chiar lipsiți de asemănare cu cei de pe Pământ, dar care să-și fi alcătuit, de asemenea, societăți înțelepte, cu o

dezvoltare armonioasă, în care toți își aveau dreptul la fericirea cea mai intensă, la înălțimea gradului lor de stăpânire a forțelor naturii. Se știa însă că există și oameni întru totul asemănători cu noi și că, de bună-seamă, aceștia sunt cei mai mulți. Legile de dezvoltare a sistemelor planetare sunt unitare nu numai în Galaxia noastră, ci și în toată porțiunea Cosmosului pe care o cunoaștem!

Astronava pulsativă – ultima invenție a geniului terestru – dădea posibilitatea călătoriei spre lumi depărtate. Dacă zborul lui „Tellur” avea să fie încununat de succes, atunci… Numai că, așa cum se întâmplă în viață, noua invenție avea două aspecte.

— Și iată cealaltă față… Adâncit în gânduri, Kary Ram nu-și dădea seama că ultimele cuvinte le șoptise cu glas tare.

Deodată, în spatele său, răsună vocea plăcută și puternică a lui Mutt Ang:

Cealaltă față a iubirii:
Necuprinsă, *profundă ca marea*,
Câteodată îți pare deșartă,
Dar n-o poți goni – ți-e în sânge.

Kary Ram tresări.

— N-am știut că te pasionează și pe dumneata muzica veche, surâse comandantul cosmonavei. Această romanță numără nu mai puțin de cinci veacuri.

— Nici n-am fost atent la ce-ai cântat! exclamă astronautul. Mă gândeam la cosmonava noastră. La ziua în care ne vom întoarce…

Comandantul deveni grav:

— Am făcut doar prima pulsație, iar dumneata te și gândești la întoarcere!

— A, nu! Dacă ar fi fost așa, n-aș fi căutat să fac parte dintre astronauții lui „Tellur”. Dar mi s-a părut că… Nu-i așa că ne vom întoarce pe Pământ când acolo se vor fi scurs șapte sute de ani și chiar strănepoții fraților și surorilor noastre vor fi murit cu toții, deși longevitatea omului s-a dublat?

— Oare n-ai știut acest lucru?

— Firește că am știut, continuă cu încăpățânare Ram. Dar în minte mi-a venit altceva.

— Am înțeles. Te gândești la aparenta inutilitate a călătoriei noastre, nu-i așa?

— Da. Încă mai înainte ca „Tellur” să fi fost inventat și construit, o seamă de cosmonave obișnuite, cu reacție, au plecat spre Fomalhaut, Capella și Arcturus[110]. Expediția către Fomalhaut trebuia să se întoarcă pe Pământ după doi ani – de atunci au trecut cincizeci. Cât despre cele de pe Arcturus și Capella, vor trebui să mai treacă patruzeci sau cincizeci de ani, acestea aflându-se la o depărtare de 12 și 14 parseci. Acum însă au și început să fie construite nave pulsative, care să ajungă la Arcturus dintr-o singură pulsație. Și atunci mă gândesc, că până vom ajunge la capătul călătoriei noastre, oamenii vor supune cu desăvârșire timpul, sau, dacă vrei să spui altfel: spațiul. Atunci navele noastre pământene vor face călătorii mult mai depărtate, iar noi ne vom întoarce cu un balast de cunoștințe învechite și nefolositoare…

— Noi am plecat de pe Pământ cum pleacă din viață cei care mor, rosti rar Mutt Ang, și ne vom întoarce acolo rămași în urmă în ceea ce privește dezvoltarea noastră, plini de reminiscențele trecutului.

— Tocmai asta mi-am zis și eu.

— Ai și nu ai dreptate. Progresul cunoștințelor, acumularea experienței, cercetarea nemărginitului Cosmos trebuie să aibă o perfectă continuitate. Altminteri vor fi nesocotite legile dezvoltării, al cărei caracter este întotdeauna inegal și contradictoriu. Închipuie-ți că naturaliștii din antichitate, care astăzi ni se par tare naivi, ar fi stat să aștepte, să zicem, inventarea microscoapelor cuantice. Sau agricultorii și constructorii din trecutul îndepărtat, care au stropit din belșug planeta cu sudoarea lor, ar fi așteptat mașinile automate și… ar fi rămas să stea mai departe în mucedele lor bordeie de pământ, hrănindu-se cu puținul pe care ar fi izbutit să-l smulgă naturii!

Kary Ram izbucni în râs. Mutt Ang continuă grav, fără să zâmbească:

---

[110] FOMALHAUT (ceea ce în limba arabă înseamnă „Gura peștelui”) este o stea luminoasă a cerului sudic, situată în constelația Dorado = „Peștele austral”; CAPELLA este steaua alfa din constelația AURIGA = „Vizitiul”; iar ARCTURUS este steaua alfa din constelația BOOTES = „Boarul”. (n. r.).

— Suntem chemați și noi să ne facem datoria, așa cum și-o face fiecare membru al societății. Pentru faptul că vom ajunge primii în profunzimile încă necercetate ale Galaxiei suntem morți pentru șapte sute de ani. Cei care au rămas pe Pământ spre a se folosi de toate bucuriile vieții de acolo nu vor încerca niciodată mărețele sentimente ale omului care a izbutit să arunce o privire în tainele dezvoltării Universului. Și asta-i totul. Iar ceea ce privește întoarcerea… Nu trebuie să-ți fie teamă de viitor. Fiecare secol a avut particularitățile lui caracteristice, prezentând totuși și trăsături comune celorlalte etape… Cine știe, poate că acea fărâmă de cunoștințe pe care noi o vom aduce pe planeta noastră va contribui la un nou salt al științei, la îmbunătățirea vieții oamenilor. Și, în definitiv, chiar dacă ne vom întoarce din adâncimile trecutului, vom aduce noilor oameni viețile și inimile noastre, pe care le-am dăruit viitorului. Oare ne vom întoarce ca niște străini? Într-adevăr, poate fi socotit străin acela care își pune în slujba unei cauze toate puterile lui? Căci omul nu constituie doar o sumă de cunoștințe, ci și o complicată arhitectură de sentimente, iar în legătură cu acest lucru noi, cei care am încercat toate greutățile unui atât de îndelungat drum prin Cosmos, nu vom fi mai prejos de semenii noștri din viitor… Mutt Ang tăcu, apoi încheie pe un ton complet diferit, ușor ironic: Nu știu cum gândești tu, dar, în ceea ce mă privește, sunt atât de curios să văd viitorul, încât consider că și numai pentru acest lucru…

— … Se poate muri vremelnic pentru cei de pe Pământ! încheie cu convingere astronautul.

Comandantul navei „Tellur” spuse liniștit:

— Du-te de te spală, mănâncă, în curând vom intra în cea de-a doua pulsație! Tey, de ce te-ai întors?

Ajutorul de comandant dădu din umeri:

— Vreau să aflu mai repede traseul alcătuit de aparate. Sunt gata să te schimb.

Și, fără să mai spună ceva, astrofizicianul apăsă un buton aflat în centrul tabloului de comandă. Un capac concav, strălucitor, se dădu la o parte și din interiorul aparatului se ridică spirala unei panglici metalice cu strălucire argintie. Spirala era străpunsă de o vergea subțire, neagră, ce reprezenta itinerarul navei. Ca nestematele scânteiau pe panglică luminițele ce arătau poziția stelelor de diferite clase spectrale,

pe lângă care urma să zboare „Tellur”. Acele nenumăratelor cadrane porniră hora unor mișcări aproape raționale. Intraseră în funcțiune mașinile de calcul, potrivind traiectul viitoarei pulsații în așa fel încât acesta să se abată cât mai departe din calea stelelor, a nebuloaselor întunecate și a celor luminoase, care puteau ascunde aștri încă necunoscuți.

Prins de activitatea sa, Tey Eron nici nu observase cum se scurseseră în tăcere câteva ore, în timp ce uriașa navă interastrală își continua goana prin negrele hăuri ale spațiului. Tovarășii astrofizicianului ședeau tăcuți pe divanul semicircular de lângă ușa triplă, masivă, ce izola postul de conducere de celelalte încăperi ale navei.

Un clinchet vesel anunță terminarea calculelor. Comandantul cosmonavei veni încet spre tablourile de comandă.

— Foarte bine! A doua pulsație poate avea o lungime aproape de trei ori mai mare decât prima...

— Ba nu, iată, aici există o aproximație de treizeci la sută.

Tey arătă vârful vergelei ce vibra ușor, în tact cu acele indicatoarelor, legate de ea.

— Așa este. Certitudine completă avem pentru cincizeci și șapte de parseci. Să scădem încă cinci parseci pentru eventualele greșeli; rămân cincizeci și doi. Pregătiți pulsația!

Din nou începu controlul nenumăratelor mecanisme și contacte ale navei. Mutt Ang făcu legătura cu cabinele în care se aflau, cufundați în somn, ceilalți cinci membri ai echipajului de pe „Tellur”.

Automatele de observație fiziologică arătară că organismele celor ce dormeau se găsesc în stare normală. Atunci comandantul liberă câmpul magnetic de protecție în jurul încăperilor locuite ale navei. Peste plăcile mate ale peretelui din stânga fugiră linii roșii: undele gazelor din tuburile așezate de-a lungul său.

Încruntându-se ușor, Tey Eron întrebă pe comandant:

— Gata?

Mutt Ang dădu din cap. Cei trei astronauți de serviciu se lăsară tăcuți în fotolii, fixându-și trupul cu ajutorul unor perne pneumatice. După ce fu închisă ultima cataramă, fiecare scoase din cutia așezată pe brațul stâng al fotoliului câte o seringă specială, gata de întrebuințare.

— Așadar, pentru încă o sută cincizeci de ani de viață pământească! spuse Kary Ram apropiind aparatul de injecție de brațul său dezgolit.

Mutt Ang îl privi cercetător. Ochii tânărului străluceau de un surâs șăgalnic, propriu omului sănătos și perfect echilibrat. Comandantul așteptă până ce tovarășii săi se lăsară pe spate în fotolii și, închizând ochii, își pierdură cunoștința. Atunci mișcă niște butoane de pe o cutiuță așezată lângă genunchiul său. Fără niciun zgomot și implacabil ca însăși soarta, se lăsară din tavan masivele calote de metal. Cu o clipă mai înainte, Mutt Ang pornise roboții mecanici care dirijau pulsația și câmpul magnetic de protecție. Sub calotă, în lumina slabă a unui bec albăstrui, comandantul citi indicațiile aparatelor de control și abia după aceea își provocă somnul…

•

Nava interastrală ieșise din cea de-a patra pulsație. Acum steaua enigmatică – ținta călătoriei – crescuse pe ecranele părții din dreapta, nordice, până în dimensiunile Soarelui văzut de pe Mercur.

Astrul colosal (din clasa rară a stelelor „întunecate”, de carbon) era supus unui studiu amănunțit. „Tellur” înainta cu o viteză mai mică decât cea a luminii și se afla la mai puțin de patru parseci de gigantica stea întunecată KNT 8008, ce abia se putea zări de pe Pământ, chiar cu ajutorul celor mai puternice telescoape. Asemenea stele – diametrul lor este egal cu 150-170 de diametre ale Soarelui – se caracterizau printr-o abundență de carbon în atmosfera lor. La o temperatură de două-trei mii de grade, atomii de carbon se uneau în niște molecule-lanț[111], alcătuite din câte trei atomi fiecare. Conținând asemenea molecule, atmosfera stelei reținea radiația părții ultraviolete a spectrului, și astfel lumina gigantului era foarte slabă în comparație cu dimensiunile sale.

În schimb, în centrul giganților de carbon temperatura ajungea până la o sută de milioane de grade, dând astfel naștere unor colosali generatori de neutroni, în care elementele ușoare se transformau în elemente grele și chiar în elemente transuranice – cum ar fi californiul, ba chiar și în rossiu, cel mai greu dintre elemente, cu greutatea atomică 401, creat cu patru

[111] Molecule-lanț – molecule legate între ele, formând lanțuri de molecule: macromolecule. (n. r.).

secole în urmă. Savanții erau de părere că, pe drept cuvânt, aștrii de carbon puteau fi numiți uzine de elemente grele, întrucât le risipesc în spațiu în urma unor explozii periodice. Îmbogățirea întregii compoziții chimice a Galaxiei noastre se face tocmai prin această activitate a întunecaților giganți de carbon.

Cosmonava pulsativă a dat, în sfârșit, posibilitate omenirii să studieze de la o mică distanță astrul de carbon, pentru a înțelege natura proceselor de transformare a materiei din interiorul acestuia; cheia acestor procese încă nu fusese găsită de fizicienii de pe Pământ.

Echipajul navei interastrale se trezi, și fiecare dintre membrii lui își începu cercetările, datorită cărora pentru cei rămași pe Pământ avea să fie ca și mort vreme de șapte sute de ani. Nava părea că se mișcă acum foarte încet, dar o înaintare mai rapidă nici nu era necesară.

„Tellur” zbura cu o ușoară deviere spre sud de astrul de carbon, pentru a-și feri de radiațiile acestuia ecranul locatorului. Și astfel oglinda neagră a aparatului rămânea mereu întunecată vreme de săptămâni, luni și ani de zile.

„Tellur” – sau, cum era trecut în registrul flotei siderale a Pământului: I.F.-1 (ZET-685), prima cosmonavă de câmp invers sau cea de-a șase sute optzeci și cincea din numărul total al navelor interastrale – nu era atât de mare ca navele de cursă lungă care circulau cu o viteză mai mică decât cea a luminii. La construirea lor se renunțase doar de puțină vreme – de la inventarea cosmonavelor pulsative. Acele uriașe nave de cursă lungă duceau cu sine un echipaj ce ajungea până la două sute de persoane, iar generațiile care se succedau pe bord făceau posibilă cercetarea unor considerabile distanțe ale spațiului interastral.

De fiecare dată, la întoarcerea cosmonavelor de cursă lungă își făceau apariția pe Pământ câteva zeci de oameni veniți dintr-o altă vreme – reprezentanți ai unui trecut îndepărtat. Și, cu toate că nivelul dezvoltării lor era excelent, acestor ființe revenite din trecut, noile timpuri li se păreau stranii, și adesea pe acești cutreierători ai Cosmosului ajungea să-i fure din rândurile celorlalți o adâncă melancolie sau un dor de izolare.

Acum, cosmonavele pulsative îi vor duce pe oameni și mai departe. Și, în scurt timp, după măsurătoarea acestor

cosmonauți, se vor ivi și în societatea omenească Mathusalemi, a căror vârstă va număra milenii. Cei cărora le va reveni să plece spre celelalte galaxii se vor întoarce pe planeta lor natală după trecerea a milioane de ani. Iată ce se dovedise a fi „cealaltă față”, reversul curselor lungi prin Cosmos, obstacolul pe care natura îl ridicase cu perfidie în calea fiului său cuprins de neastâmpăr. Echipajele noilor cosmonave numărau doar câte opt oameni. Acestor exploratori ai nețărmuritului Cosmos și, totodată, ai viitorului le-a fost interzis (revocându-se dispozițiile anterioare, pozitive) să aibă copii în timpul călătoriei.

Și cu toate că „Tellur” avea dimensiuni mai reduse decât predecesorii săi, el reprezenta, totuși, o navă uriașă, în interiorul căreia echipajul, puțin numeros, se simțea în largul său.

Revenirea la realitate după un somn îndelungat aduse, ca de obicei, un aflux de energie. Echipajul cosmonavei – alcătuit în majoritate de tineri – își petrecea timpul în sala de gimnastică.

Inventau exerciții dintre cele mai grele, dansuri fanteziste sau făceau tot felul de acrobații complicate în colțul antigravitațional al sălii, cu ajutorul unor centuri de respingere și al unor inele prinse de mâini și picioare. Astro-navigatorilor le plăcea să înoate în marele bazin cu apă ionizată, fosforescentă, care păstra minunata culoare azurie a leagănului popoarelor lumii – Mediterana…

Kary Ram își scosese haina de lucru și se avântă spre bazin, dar un glas îl opri locului:

— Kary, ajută-mă! Fără dumneata nu pot să fac această flexiune.

Chimista Taina Dan, o fată înaltă, îmbrăcată cu o tunică scurtă dintr-o țesătură verzuie, strălucitoare, în ton cu ochii ei, era cea mai tânără și cea mai veselă membră a expediției. Nu o dată liniștitul Kary fusese indignat de firea ei repezită. Dar în ceea ce privește dansul, el îi plăcea tânărului tot atât de mult ca și Tainei, ce părea a fi o dansatoare înnăscută.

Veni la ea surâzând.

Din stânga, de pe înălțimea trambulinei care vibra deasupra apei din bazin, Afra Devi – biologul cosmonavei – îl strigă pe Tey Eron. Înainte de a sări în apă, Afra pornise a-și strânge sub caschetă valurile părului negru cu reflexe albăstrii. Călcând cu băgare de seamă pe placa de masă plastică, arcuită, ajutorul de comandant veni în dreptul fetei și-și apropie de spatele ei brațul

puternic, musculos. Săltând în ritmul mișcărilor trambulinei, Afra se lăsă pe spate și se sprijini de acel reazem de nădejde. O clipă trupurile lor bronzate încremeniră. Cu o mișcare abia perceptibilă, tânără femeie își îndoi și mai mult trupul, făcu o rotație completă pe după brațul ajutorului de comandant și imediat, evoluând ca într-un dans aerian, zburară amândoi în apă.

— El a uitat de toate! murmură Taina Dan, acoperind cu degetele fierbinți pleoapele tânărului mecanic.

— Oare nu-i frumos? răspunse acesta printr-o întrebare și atrase spre sine fata, intrând în câmpul emisiei sonore.[112]

Kary și Taina erau cei mai buni dansatori de pe navă. Numai ei erau în stare să se lase cu totul în stăpânirea melodiei și a ritmului, lăsând la o parte orice alte gânduri. Și Kary pluti în lumea dansului fără să mai simtă altceva decât o adâncă desfătare, izvorâtă din ușoarele mișcări în concordanță cu acelea ale partenerei. Brațul fetei, lăsat pe umărul său, era puternic și gingaș. Deodată însă ochii ei verzi se întunecară.

— Dumneata ești una cu numele pe care-l porți, șopti Kary. Îmi amintesc că „Taina”, în limba anticilor însemna ceva necunoscut, enigmatic.

— Mă bucur, spuse fata fără să surâdă. Mie mi se părea mereu că tainele au rămas doar ale Cosmosului, iar la noi, pe Pământ, ele nu mai există. Oamenii nu mai au taine – suntem cu toții lipsiți de complicații, curați și senini!

— Și asta te face să-ți pară rău?

— Câteodată. Aș fi vrut să întâlnesc un om așa cum se găseau în trecutul îndepărtat. Un om nevoit să-și ascundă visurile și sentimentele de răutatea din jur, să și le călească, să le păstreze neclintite, pline de o forță uriașă.

— O, te înțeleg! Dar eu nu m-am gândit la oameni și-mi părea rău numai de tainele nedezlegate… Știi, ca în romanele străvechi: pretutindeni ruine misterioase, neștiute adâncuri, înălțimi necercetate, ba chiar mai demult păduri, izvoare, cărări prin codru și case vrăjite, blestemate, înzestrate cu puteri enigmatice.

[112] Dansatorii, trecând printr-un sistem de unde invizibile le modificau, acționau asupra aparatelor electronice, și creau astfel cu propriul lor corp muzică și ritm. (n. a.).

— Da, Kary! Ar fi bine să găsim aici pe cosmonavă unghere tainice, culoare prin care n-ai voie să treci.

— Iar ele să ducă spre încăperi unde să fie ascuns…

— Ce anume?

— Nu știu, mărturisi mecanicul după o clipă de tăcere și se opri locului.

Dar pe Taina o prinsese jocul. Se încruntă și-l trase după ea. Kary o urmă pe fată, și astfel ieșiră amândoi din sala de gimnastică, pătrunzând într-un coridor lateral, slab luminat. Indicatoarele de vibrație clipeau mat, în răstimpuri egale, de parcă pereții navei s-ar fi luptat cu somnul. Fata făcu doar câțiva pași repezi, neauziți și deodată rămase locului… O umbră de plictiseală îi trecu atât de iute peste chipul gingaș, încât Kary n-ar fi putut afirma cu certitudine că i-a zărit acest semn de slăbiciune sufletească. Un sentiment necunoscut îl izbi dureros. Mecanicul o prinse din nou pe Taina de mână:

— Să mergem la bibliotecă. Până la schimbul meu mai sunt două ore, iar până la al dumitale și mai mult.

Se îndreptă, ascultându-l, spre centrul navei.

Biblioteca, sau, cum i se mai spunea, sala de lucrări generale, se găsea în imediata apropiere a postului central de comandă, de altfel ca pe toate celelalte cosmonave. Kary și Taina deschiseră ușa ermetică a celui de-al treilea coridor transversal și merseră spre ușa elipsoidală, cu două canaturi, a trecerii principale. De îndată ce Kary călcă peste placa de bronz și canaturile grele se dădură la o parte, lunecând fără zgomot, ajunse la urechile celor doi tineri un sunet puternic, vibrant. Taina strânse bucuroasă mâna tânărului:

— E Mutt Ang!

Trecură amândoi pragul bibliotecii. Lumina difuză părea un abur, plutind lângă tavanul mat. Doi oameni ședeau în fotoliile adânci dintre coloanele filmotecilor, în penumbra care se așternuse acolo. Taina îl văzu pe medicul Svet Sym și pe Yas Tin, inginer pentru instalațiile pulsatoare. Acesta din urmă, un bărbat cu trăsături puternice, stătea nemișcat, cu ochii închiși, cufundat în visare. Iar în stânga, sub scoicile netede ale instalațiilor acustice, se aplecase, deasupra cutiei argintii a V.P.E.M., însuși comandantul cosmonavei.

V.P.E.M. – vioara-pian electromagnetică – înlocuise de multă vreme, pretutindeni, pianul cu sonoritatea lui clară, păstrându-i

însă complexitatea tonurilor, iar în plus dăruindu-i întreaga bogăție de nuanțe a viorii. Amplificatoarele de sunet ale acestui instrument puteau să-i dea la nevoie o forță zguduitoare.

Mutt Ang nu-i observă pe cei care intraseră. Se aplecă ușor înainte, înălțându-și ochii spre plăcile rombice ale plafonului. Ca la străvechiul pian, degetele muzicianului determinau toate nuanțele sunetelor, deși nu le mai produceau cu ajutorul ciocănașelor și al strunelor, ci prin niște impulsuri electronice extrem de fine.

Temele, armonic împletite, ale unității Pământului și Cosmosului începură să se despartă, să se depărteze. Motivele contradictorii ale unei tristeți liniștite și ale tunetelor depărtate, amenințătoare, creșteau, răsunau cu tot mai multă putere, întrerupte doar la răstimpuri de sunete tragice, ascuțite, ca niște țipete de deznădejde. Și deodată dezvoltarea măsurată, melodioasă a temei conteni. Izbitura, forța ciocnirii fu nimicitoare și totul se prăbuși într-o avalanșă de disonanțe, lunecând în sfâșietoarea tânguire a unor glasuri ce vesteau o pierdere ireparabilă.

Pe neașteptate, mâinile lui Mutt Ang născură sunetele limpezi, curate ale unei fericiri luminoase, ce se îmbina cu suava mâhnire a acompaniamentului.

În bibliotecă pătrunse neauzită Afra Devi, îmbrăcată cu un halat alb. Svet Sym, medicul navei, porni să facă semne ciudate comandantului. Mutt Ang se ridică, și liniștea izgoni domnia sunetelor, după cum noaptea cea iute a tropicelor îndepărtează lumina amurgului.

Medicul și comandantul ieșiră, însoțiți de privirile neliniștite ale ascultătorilor. Cel de-al doilea astro-navigator suferise în timpul schimbului un accident foarte rar: o criză de apendicită purulentă. Se vede că nu îndeplinise cu strictețe programul pregătirii medicale în vederea plecării spre adâncurile Cosmosului. Și iată că acum Svet Sym ceru comandantului permisiunea să opereze de urgență bolnavul.

Mutt Ang își exprimă îndoiala. Medicina modernă, care ajunsese să poată regla prin impulsuri nervoase organismul omenesc, în felul metodelor folosite la instalațiile electronice, putea înlătura multe maladii.

Medicul cosmonavei își susținu însă punctul de vedere. El demonstră că în corpul bolnavului va rămâne un focar

nevindecat pe deplin, care poate să dea o recidivă în timpul uriașelor suprasarcini fiziologice pe care le au de suportat călătorii în Cosmos…

Astro-navigatorul se culcă pe un pat larg, în jurul căruia se împleteau cablurile generatoarelor de impulsuri. Treizeci și șase de aparate erau pregătite să-i controleze starea organismului. În încăperea cufundată în semiîntuneric începu să clipească la răstimpuri egale și să sune slab, aducând somnul, aparatul de hipnotizare. Svet Sym aruncă o privire peste aparate și-i făcu semn Afrei Devi – ajutoarea sa. (Fiecare membru al echipajului de pe „Tellur” stăpânea câteva profesii.)

Afra apropie un cub străveziu. În lichidul albăstrui dinăuntru se afla cufundat un aparat metalic cu articulații, asemănător unei mari scolopendre[113]. Afra scoase aparatul din lichid, iar dintr-un alt vas luă un vârf conic de la care porneau mai multe fire sau tuburi subțiri, flexibile. Un țăcănit scurt al conexiunii, și scolopendra metalică se mișcă, făcând să se audă un zumzet ușor.

Svet Sym dădu din cap, și aparatul dispăru în gura deschisă a astro-navigatorului care continua să respire liniștit. Se aprinse un ecran translucid așezat oblic peste pântecele bolnavului. Mutt Ang veni mai aproape. În lumina verzuie, contururile cenușii ale intestinelor se vedeau foarte clar. De-a lungul lor, se mișca încet aparatul cu articulații. O strălucire ușoară fulgeră peste ecran în clipa când aparatul dădu un impuls sfincterului care închidea stomacul. Pe urmă pătrunse în duoden și se îndoi aproape cu totul în intestinul sigmoid. Încă puțin și capătul rotund al scolopendrei se opri înaintea apendicelui vermiform.

Aici, în regiunea infectată, durerile erau mai mari, și, datorită presiunii aparatului, mișcările peristaltice[114] ale intestinelor se accentuară atât de mult, încât fu nevoie de calmante. Mai trecură câteva minute și mașina analitică află cauza bolii: o iritare întâmplătoare a apendicelui; apoi stabili caracterul infecției și recomandă soluția necesară de antibiotice și dezinfectante. Din aparatul cu articulații răsăriră niște mustăți flexibile care fură cufundate în interiorul apendicelui. Puroiul fu pompat afară, iar fărâmiturile care nimeriseră în intestin,

[113] Scolopendră – mic animal miriapod. (n. r.).

[114] Una dintre mișcările intestinului datorită contracției mușchilor peretelui intestinal. (n. r.).

îmbolnăvindu-l, fură înlăturate și ele. Urmară spălături energice cu soluții speciale, biologice, care vindecară repede mucoasa apendicelui și a intestinului gros.

În tot timpul cât minunatul aparat condus cu ajutorul automatelor își desfășură activitatea în pântecele bolnavului, acesta continuă să doarmă calm. Operația luă sfârșit, iar medicului nu-i rămase decât să extragă aparatul.

Comandantul cosmonavei se liniști. Oricât de mari erau posibilitățile medicinei, totuși se întâmplă câteodată ca particularitățile neprevăzute ale organismului (cu neputință de stabilit dinainte pentru miliarde de indivizi diferiți) să dea complicații neașteptate, lipsite de primejdie în cadrul uriașelor institute sanitare ale planetei, dar periculoase într-o expediție de proporții reduse.

Nu se întâmplă însă nimic. Mutt Ang reveni la vioara-pian din biblioteca rămasă pustie. Îi trecuse dorința de a cânta. Fu năpădit de gânduri.

Nu pentru prima oară se întorcea la gândurile despre fericire, despre viitor.

Era cea de-a patra călătorie a sa în Cosmos… Dar niciodată până atunci nu se gândise să facă un salt atât de mare în timp și în spațiu. Șapte sute de ani! În condițiile unui atât de mare avânt al vieții, al înmulțirii noilor invenții și descoperiri, în condițiile unui atât de vast orizont de cunoștințe la care și ajunseră cei de pe Pământ! E greu de făcut o comparație, dar șapte sute de ani însemnau atât de puțin în epocile civilizațiilor antice, când dezvoltarea societății, nefiind stimulată de cunoaștere și necesitate, mergea doar spre o necontenită răspândire a omului pe suprafața terestră, spre ocuparea spațiilor încă pustii ale planetei.

Pe atunci timpul era fără măsură, și toate schimbările omenirii se scurgeau lent, așa cum se întâmplă odinioară cu ghețarii de pe insulele Arcticei și ale Antarcticei. Secolele păreau că se scufundă în vidul inactivității. Ce însemna o viață omenească, ce însemnau o sută, o mie de ani?

Mutt Ang se gândi aproape cu groază: cum s-ar fi simțit oamenii din antichitate dacă ar fi cunoscut dinainte desfășurarea atât de înceată a proceselor sociale contemporane lor, dacă ar fi știut că asuprirea, nedreptatea și lipsa de organizare de pe planetă aveau să dureze încă atâta amar de

vreme? Să te întorci după șapte veacuri în Egiptul antic însemna să nimerești în aceeași orânduire sclavagistă, cu o asuprire și mai cruntă; în China milenară – în aceleași războaie și dinastii ale împăraților; sau, în Europa de la începutul medievalei nopți religioase – să nimerești în toiul incendiului stârnit de rugurile inchiziției, în viitoarea celui mai crunt obscurantism.

Acum însă amețești încercând să scrutezi viitorul peste șapte secole pline de transformări, de îmbunătățiri și de cunoștințe noi; atât de arzător este interesul pe care ți-l stârnesc zguduitoarele evenimente.

Și dacă adevărata fericire constă în mișcare, în schimbare, atunci cine poate fi mai fericit decât el și tovarășii săi? Și totuși lucrurile nu sunt atât de simple! Natura omenească e contradictorie ca și lumea care o înconjoară și care a creat-o. O dată cu avântul spre necontenita schimbare, noi regretăm întotdeauna și evenimentele trecutului, sau, mai bine zis, părțile lui bune, filtrate de memorie și cultivate odinioară sub forma unor legendare secole de aur.

Fără voia lor, oamenii căutau pe atunci ceea ce era bun în trecut, visau ca el să se repete, și numai sufletele mari puteau să prevadă, să simtă mersul viitoarelor ameliorări și organizări ale vieții umane. De atunci, în adâncul sufletului omenesc se află regretul pentru timpul apus, pentru cele ce nu se vor mai întoarce, sentimentul de mâhnire care ne cuprinde înaintea ruinelor și a monumentelor istorice ale umanității. Această părere de rău pentru trecut se accentua cu deosebire la oamenii în vârstă și aduna tristețe în inimile celor mai buni, inteligenți și sensibili…

Mutt Ang se ridică de lângă instrumentul muzical.

Da, toate acestea sunt descrise atât de plastic și interesant în povestirile istorice. Așadar, ce anume poate să-i înfricoșeze pe tinerii de pe cosmonavă în timpul saltului spre viitor? Singurătatea, lipsa unor oameni apropiați? Așa-zisa singurătate a omului care a nimerit în viitor a fost de atâtea ori descrisă și comentată în vechile romane… Singurătatea era concepută în totdeauna ca o absență a oamenilor apropiați, a rudelor. Aceste persoane alcătuiau însă un grup infim de oameni, adesea uniți doar prin niște legături de rudenie pur formale. Dar acum, când ne e apropiat oricare dintre oameni, când nu există niciun fel de

hotare sau convenționalisme care să împiedice comuniunea oamenilor, din orice ungher al planetei?!

Noi, oamenii de pe „Tellur”, ne-am pierdut toate rudele rămase pe Pământ. Dar acolo, în iureșul viitorului spre care înaintăm, ne așteaptă oameni nu mai puțin apropiați, ale căror cunoștințe și simțăminte vor fi și mai înalte și mai profunde decât ale contemporanilor noștri, pe care i-am părăsit pentru totdeauna – iată despre ce și în ce fel trebuie să stea de vorbă comandantul cu oamenii tineri ai echipajului său…

La postul central de conducere, Tey Eron aranjase programul de seară, care îl atrăgea cel mai mult. Erau aprinse doar cele mai necesare izvoare de lumină și marea încăpere rotundă, cufundată astfel într-o dulce penumbră, căpăta o notă de plăcută intimitate. Procedând ca de obicei la controlul necontenit al calculelor, ajutorul de comandant murmura ușor un cântec fără cuvinte. Drumul cosmonavei se apropia de sfârșit – astăzi ea avea să fie întoarsă către constelația Ophiuchus[115], pentru a trece prin fața astrului de carbon, ce fusese explorat. O apropiere mai mare de acest corp ceresc devenise primejdioasă. Presiunea luminii ar fi început să crească atât de mult, încât – la viteza colosală a navei – ar fi dat naștere unei izbituri înfricoșătoare, catastrofale.

Simțind pe cineva la spatele lui, Tey Eron se întoarse.

Mutt Ang se uită peste umărul ajutorului său și citi prin gemulețele dreptunghiulare de jos totalurile indicate de aparate. Astrofizicianul-șef îl privi întrebător pe comandant, și acesta dădu afirmativ din cap. Îndată, născute de ușoarele mișcări ale lui Tey Eron, prin toată nava vuiră semnalele speciale și răsunară metalic cuvintele:

— Atențiune! Atențiune!

Mutt Ang își apropie microfonul, știind că în toate secțiile cosmonavei oamenii rămăseseră nemișcați, întorcându-și fără voie privirile spre pâlniile sonorizatoarelor[116] din pereți: omul încă nu se dezvățase să se uite în direcția izvorului de sunete atunci când voia să fie deosebit de atent.

---

[115] OPHIUCHUS este o mare constelație a cerului nordic, situată în regiunea Căii Lactee, între Vultur și Scorpion, mai sus de Săgetător și mai jos de Șarpe, în imediata lui apropiere. (n. a.).

[116] Intenționat n-am dat cuvinte contemporane (ca de pildă termenul de „difuzor”) pentru că sub asemenea cuvinte se înțeleg aparate prea bine definite și care, în viitor, vor fi cu totul perimate. (n. a.).

— Atențiune! repetă Mutt Ang. Peste cincisprezece minute, nava începe să frâneze. Toată lumea, în afara celor care sunt de serviciu va sta în cabine. Prima fază a frânării va lua sfârșit la orele 18. Cea de-a doua fază, de șase „g”[117], va dura șase zile. Virajul navei va avea loc pentru semnalele P.L. – ale pericolului de lovire. Asta-i tot!

La orele 18, comandantul se ridică din fotoliu și, învingându-și obișnuita durere pe care frânarea i-o provoca în spate și la ceafă, anunță că se va duce în cabina lui să doarmă în timpul tuturor celor șase zile cât va avea să dureze încetinirea zborului. Întregul echipaj al cosmonavei stătea acum lipit de aparate, procedând la ultimele cercetări ale astrului de carbon.

Tey Eron privi posomorât în urma comandantului, care plecase.

Cu fiecare perfecționare, creștea forța și trăinicia navelor cosmice. De aceea, cu greu s-ar fi putut face vreo comparație între forța lui „Tellur” și acele coji de nucă ce pluteau pe mările Pământului și care încă din vechime căpătaseră aceeași denumire de nave. Și totuși astronava nu era nici ea altceva decât o coajă de nucă azvârlită în adâncul de necuprins al spațiilor… Parcă aducea mai multă liniște prezența comandantului în timpul manevrării navei.

•

Kary Ram tresări auzind râsul vesel al lui Mutt Ang. Cu câteva zile în urmă, întregul echipaj fusese alarmat de îmbolnăvirea neașteptată a comandantului. Doar medicul intra în cabina acestuia, și toți vorbeau în șoaptă când treceau prin fața ușii lui, închisă ermetic, ca în timpul unei avarii. Tey Eron era nevoit să pună singur în aplicare întregul plan întocmit: virajul navei, o nouă accelerare – pentru ieșirea din raza puternicei presiuni a luminii astrului de carbon – și începerea pulsării înapoi, spre Soare.

Acum ajutorul de comandant mergea alături de Mutt Ang și zâmbea reținut. Se aflase că totul fusese pus la cale de comandant cu știrea doctorului. Mutt Ang îi cedase lui Tey Eron comanda pentru a-i oferi posibilitatea să desfășoare singur întreaga manevră, fără să spere la vreun ajutor. Deși astrofizicianul-șef n-ar fi recunoscut în niciun caz chinuitoarele

[117] Litera „g” semnifică unitatea de accelerație și, prin urmare, forța suprasarcinii organismului (în aviația contemporană și în fizică). (n. a.).

îndoieli care-l năpădiseră înainte de efectuarea virajului, îl dojenea totuși pe comandant pentru faptul că neliniștise întregul echipaj.

Mutt Ang se scuza glumind și-i demonstra lui Tey Eron că, în vidul spațiului cosmic, astronava se află în afară de orice pericol. Aparatele nu puteau greși, verificarea cuadruplă a fiecărui calcul excludea posibilitatea unor inexactități. În zona puternicei presiuni a luminii emise de astru, nu putea exista o centură de asteroizi și meteoriți.

— Oare n-așteptați de loc să întâlnim vreun obstacol? întrebă Kary Ram.

— De bună-seamă că o întâmplare neprevăzută nu poate fi exclusă. Dar marea lege a Cosmosului, numită și legea valorilor medii[118], pledează în favoarea noastră. Vom face puțin cale întoarsă și vom intra în pulsație pe direcția cunoscută, drept spre Soare, pe lângă *Cor Serpentis*… Au trecut câteva zile de când zburăm spre constelația Ophiuchus. Acum nu ne-a mai rămas mult.

— Curios, spuse îngândurat Kary, parcă nu simt nici bucurie și n-am nici sentimentul că am săvârșit un lucru care să merite și să motiveze faptul că pentru Pământ noi am murit pe timp de șapte sute de ani. Desigur, îmi dau seama, vom obține zeci de mii de observații, milioane de calcule, fotografii, însemnări de mare importanță, și cu ajutorul lor pe Pământ vor fi descoperite noi taine ale materiei…

— Da, se înfierbântă Tey Eron, dar pe drumul dezvoltării istorice câtă luptă, muncă și vieți a costat umanitatea și până la ea trilioanele de generații de animale, acești germeni ai viitorului!…

— Toate acestea sunt bune pentru rațiune. Pentru mine însă numai omul are însemnătate. El este în Cosmos singura forță inteligentă, care poate folosi și supune dezvoltarea spontană a materiei. Noi, oamenii, suntem însă atât de singuri, atât de izolați. Cu toate că avem dovezi incontestabile că există o mulțime de lumi populate, totuși nicio altă ființă din Univers n-a avut încă prilejul să se întâlnească cu omul terestru. Câte povești, cărți, cântece și tablouri n-au fost închinate acestui

---

[118] Legea valorii medii – o expresie matematică în care rezultatele finale ale calculelor sunt exprimate cu ajutorul unei valori medii. Valorile extreme mari și mici se neglijează. (n. a.).

mare eveniment, ce se lasă atât de mult așteptat! Și acest vis măreț, radios și cutezător, născut în vremurile străvechi în care oamenii abia fuseseră smulși din mrejele religiei, acest vis n-a devenit încă realitate!

— Mrejele religiei! interveni Mutt Ang. Știți voi însă cum își imaginau strămoșii noștri, chiar și unii care au trăit în epoca primului zbor în Cosmos, realizarea acestui „vis măreț”? Preziceau chiar de la prima întâlnire lupte înverșunate, atacarea sălbatică a cosmonavelor, uciderea astronauților între ei.

— Nemaipomenit! exclamară Kary Ram și Tey Eron.

— Scriitorii noștri contemporani n-au vrut nici măcar să mai scrie despre întunecata perioadă a sfârșitului capitalismului, reluă cuvântul Mutt Ang. Știți doar din manualele de istorie că omenirea a trecut la un moment dat printr-o fază de dezvoltare foarte critică.

— Îmi amintesc, spuse Kary. Aceasta s-a întâmplat atunci când oamenii au dobândit grandioasa perspectivă a stăpânirii materiei și a Cosmosului, dar mai existau vechi forme ale relațiilor sociale, iar dezvoltarea conștiinței sociale rămânea tot mai mult în urma victoriilor științei.

— Ai o memorie bună, Kary! Definiția dată de tine este aproape exactă, dar poate fi spusă și altfel: dorința de a cunoaște Cosmosul și măreția lui a fost în contradicție cu ideologia primitivă a proprietății private. Sănătatea și viitorul omenirii au stat câtăva vreme în cumpăna soartei, până ce a învins noul, și omenirea s-a unit într-o singură familie, în care nu existau clase sociale… Acolo, în partea capitalistă a lumii, existau inși care nu vedeau noile căi și trăgeau nădejdea că societatea lor este imuabilă și eternă, că și în viitor războaiele și masacrele sunt inevitabile.

— Nădejde! zise Kary zâmbind ironic. Cum poate fi numită asta nădejde?

— Și totuși ei o numeau.

— Poate că și în alte sisteme solare, pe planetele locuite de oameni, civilizațiile trec prin aceleași perioade critice, spuse încet Tey Eron, aruncând o privire fugară asupra cadranelor aparatelor de bord. Până acum, cunoaștem doar două planete nelocuite pe care există apă, atmosferă, rămășițe de oxigen și unde vânturile agită nisipurile și mările lipsite de viață.

— Nu! spuse Kary Ram dând din cap. Nu pot crede că oamenii care au cunoscut imensitatea Cosmosului și binefacerile pe care le oferă știința ar putea…

— … să se poarte ca niște fiare? De îndată ce a acumulat o suficientă experiență istorică, omul a înțeles că fenomenele naturii și existența lui sunt contradictorii. Pe de o parte, și-a dat seama că el, ca individ, este în viață neînsemnat și trecător, aidoma unei picături de apă în ocean sau unei mici scântei care se stinge la bătaia vântului… Pe de altă parte, a înțeles că este nemărginit, ca Universul pe care-l cuprinde cu rațiunea și simțurile, în infinitatea timpului și a spațiului.

Comandantul astronavei tăcu și prinse a se plimba îngândurat prin fața membrilor echipajului. Peste fețele tinere ale acestora se așternu o umbră de aspră încordare.

Tot Mutt Ang întrerupse primul liniștea ce se lăsase:

— În colecția mea de filmocărți istorice, există un volum foarte caracteristic pentru acea epocă. El a fost tradus în limba noastră nu de o mașină, ci de Saney Cen, istoric care a trăit în secolul trecut. Să-l citim!

Mutt Ang zâmbi și ieși în coridor.

— N-am să fiu niciodată bun comandant, îmi este cu neputință să cunosc atâtea câte știe Ang, zise oftând Tey Eron.

— Iar el îmi spunea într-o zi că nu este un bun comandant fiindcă îl pasionează prea multe lucruri, spuse Kary, așezându-se în fotoliul pilotului de serviciu.

Tey Eron privi surprins spre tovarășul său. Tăceau amândoi, se auzea doar murmurul monoton al mașinilor. Gigantica navă interastrală, luând viteză, se depărta vertiginos de astrul de carbon și se îndrepta spre pătratul stabilit, unde, în bezna spațiului, abia se zăreau licărind, prin galaxiile îndepărtate, patru insule stelare. Ele se aflau la o distanță atât de mare, încât lumina pe care o răspândeau ajungea aproape stinsă în ochiul omenesc.

Deodată se petrecu ceva neprevăzut. Pe ecranul marelui locator apăru și începu să se agite un punct luminos. Răsună țârâitul strident al unei sonerii, și astronauților li se tăie pur și simplu răsuflarea.

Tey Eron, fără să stea prea mult pe gânduri, dădu semnalul de alarmă, care chema pe membrii echipajului să-și ocupe posturile.

Mutt Ang intră gonind la postul de comandă și, în două salturi, ajunse la aparate. Oglinda neagră a locatorului prinsese viață. Ca într-un lac fără fund, se vedea în ea un mic punct luminos, care ba se mișca în sus, ba se lăsa în jos, ba se deplasa încet spre dreapta. Astronauții erau foarte surprinși că roboții care semnalau apropierea meteoriților nu dădeau nicio alertă. Oare luminița ivită pe ecran nu era a unui meteorit? Atunci a cui putea să fie?!…

Nava interastrală își continuă zborul, și punctul strălucitor se zărea tot mai bine. Mutt Ang tresări la gândul care îi trecuse prin minte, Tey Eron își mușcă buza, iar Kary Ram strânse cu putere mănușa. Astronauții se aflau în prezența unui lucru cu totul neobișnuit: a unui corp care arunca fascicule de lumină înaintea lui, ca și „Tellur”.

Dorința ca gândul să li se adeverească era atât de fierbinte, de ea erau legate atâtea speranțe, de sute de ori spulberate și din nou trezite, încât Mutt Ang rămase nemișcat, temându-se să spună măcar un cuvânt. Și neliniștea lui era parcă împărtășită și de echipajul misterioasei cosmonave apărute.

Punctul de foc ce răsărise pe ecran se stinse, apoi se aprinse din nou și începu să fie văzut la intervale de timp egale. Această alternanță atât de exactă nu putea fi decât rodul unicei forțe din Univers – al gândirii omului.

Nu mai încăpea nicio îndoială: în față apăruse o navă interastrală.

Aici, în imensitatea fără margini a spațiului, în care ajunsese pentru prima oară o navă terestră, nu putea fi vorba decât de o astronavă din altă lume, de pe o altă planetă, de pe o stea îndepărtată…

„Tellur” a răspuns și el printr-o semnalizare intermitentă. Apoi Kary Ram a transmis câteva semnale luminoase din codul convențional și nu era exclus ca ele să poată fi recepționate pe ecranul necunoscutei astronave și să fie înțelese…

Vocea lui Mutt Ang, care răsună în difuzoare, era extrem de emoționată:

— Atențiune, întreg echipaj! În față a apărut o astronavă străină. Deviem de la drumul nostru și începem o frânare bruscă. Încetați toate lucrările! Frânare bruscă! Ocupați-vă locurile stabilite!

Nu se putea pierde nicio secundă. Dacă ciudata astronavă înainta la fel de repede ca și a lor, atunci viteza cu care se apropiau una de alta era aproximativ cât aceea a luminii, atingând 295 000 km/s.

Într-un minut, astronavele se apropiau cu circa 18 milioane km, iar locatorul arăta că oamenii mai aveau la dispoziție aproximativ o sută de secunde.

Tey Eron îi șopti ceva lui Kary, în timp ce Mutt Ang vorbea la microfon. Emoționat și palid, tânărul înțelese despre ce este vorba și făcu câteva manipulări.

— Bravo! exclamă comandantul, urmărind pe ecranul de control cum raza luminoasă a astronavei lor devie spre stânga și începu să urce în spirală.

Trecuseră aproape 10 secunde. Pe ecran se ivi pe neașteptate luminosul contur de săgeată al lui „Tellur”, pornit într-o grandioasă volută.

Soneriile de alarmă începură să sune. De data aceasta, pe ecranul principal, apăruse nu raza luminoasă a locatorului străin, ci corpul necunoscutei astronave. După ce imprimă navei o mică înclinație spre stânga, Tey Eron puse rapid în mișcare robotul-pilot. Zgomotul soneriei încetă, apele negre ale ecranului dispărură și ele. Oamenii abia apucaseră a întrezări dâra luminoasă care fulgerase pe dinaintea bordului drept. Astronavele se apropiaseră cu viteze amețitoare una de alta, pentru ca să și dispară în depărtări.

Vor trece câteva zile până când traiectele lor se vor intersecta din nou. Atunci cele două astronave vor frâna, vor face cale întoarsă și se vor întâlni…

— Atențiune! zise Mutt Ang la microfon. Începem frânarea bruscă! Dați semnale în toate secțiile!

•

În biblioteca navei interastrale „Tellur” se adunase întregul echipaj. Un singur astro-navigator rămăsese de serviciu lângă dispozitivele P.C.E.[119] care protejau comunicațiile extrem de complicatelor aparate electronice ale navei. După ce fusese frânat, „Tellur” se întorsese, dar se și depărtase de locul întâlnirii cu mai mult de 10 miliarde km. Astronava înainta încet, având o viteză egală cu o două-zecime din cea absolută[120], în timp ce toate mașinile ei de calculat îi controlau și-i rectificau

[119] Protecția comunicațiilor electronice. (n. t.).

traiectoria. Din nou trebuia să fie găsit în necuprinsul Cosmos o fărâmă infimă, aproape invizibilă: racheta străină. Opt zile și tot atâtea nopți avea să dureze această așteptare aproape cu neputință de suportat. Dacă niciunul dintre calcule și nici mersul înainte al lui „Tellur” n-aveau să devieze dincolo de limitele admise, dacă ființele acelea necunoscute n-aveau să greșească nici ele și dacă posedau un vehicul interastral care să se supună comenzilor și aparate tot atât de perfecte, atunci cele două nave aveau într-adevăr să se apropie atât de mult, încât, cu ajutorul razei locatoarelor, să se poată regăsi prin bezna de nepătruns.

Atunci, pentru prima oară în istorie, omul va veni în legătură cu semenii lui întru idei, forțe și aspirații; cu aceia a căror existență infinit de pătrunzătoarea minte umană o prevăzuse, o dovedise și o confirmase încă de mult. Hăurile înspăimântătoare ale timpului și ale spațiului căscate între lumile locuite rămăseseră până atunci de neînvins. Dar iată că acum oamenii Pământului vor da mâna cu alte ființe raționale din Univers, iar apoi se vor duce și mai departe… Lanțul gândirii și al muncii va străbate genunile siderale, ca o victorie definitivă asupra forțelor elementare ale naturii.

Vreme de miliarde de ani trebuiseră să plutească prin întunecoasele și caldele unghere ale golfurilor oceanice sfere microscopice de protoplasmă vie; alte sute de milioane de ani se scurseseră pentru a se forma din ele viețăți din ce în ce mai complexe, care în cele din urmă au ieșit pe uscat.

Subordonate întru totul forțelor înconjurătoare și încleștate într-o bătălie oarbă pentru viață, pentru perpetuarea speciei, aceste ființe au avut nevoie de alte milioane de veacuri pentru a-și putea dezvolta cortexul[121] – cel mai puternic instrument de căutare a hranei, de luptă pentru existență.

Tot mai rapid devenea ritmul în care evolua viața, năprasnica încăierare pentru ea devenea tot mai înverșunată, iar procesul de selecție naturală tot mai accelerat. Mereu alte victime, alte victime, alte victime – erbivore sfâșiate, fiare de pradă ucise de foame, animale care piereau din pricina slăbiciunii, a bolilor, a

---

[120] „Tellur” era prima astronavă a câmpului invers. În mod firesc, echipajul său folosea terminologia consacrată, în care viteza luminii (nerealizabilă cu o rachetă obișnuită) era considerată ca fiind absolută. (n. a.).

[121] Cortex – scoarța creierului mare. (n. r.).

bătrâneții, altele omorâte în luptă pentru femelă, pentru apărarea puilor, nimicite de catastrofe naturale…

Așa a fost de-a lungul întregului drum străbătut orbește de viețuitoare, până când, în condițiile nesfârșit de grele ale marii epoci glaciale, un strămoș îndepărtat al maimuței a înlocuit prin muncă rațională căutarea animalică a hranei. Și atunci el a devenit om, dându-și seama de uriașa forță a muncii în colectiv, a experienței raționale.

Dar și după aceea au mai trecut multe milenii pline de războaie și suferințe, de foamete și asuprire, de neștiință și de speranță într-un viitor mai bun.

Urmașii nu și-au înșelat strămoșii: viitorul mai bun a sosit. Omenirea reunită într-o societate lipsită de clase, eliberată de teamă și asuprire, se ridicase spre nemaivăzute înălțimi ale științei și artei. Izbutise să înfăptuiască și lucrul cel mai greu: supunerea spațiilor cosmice. Și iată că, în sfârșit, năprasnicul suiș străbătut de istoria vieții și a omului, întreaga forță a cunoștințelor acumulate și a colosalelor eforturi de gândire și muncă umane izbândiseră prin crearea astronavei de cursă lungă „Tellur”, azvârlită în imensul abis al Galaxiei. Culmea la care ajunsese dezvoltarea materiei pe Pământ și în sistemul solar avea să întâlnească o altă culme, de bunăseamă a unui drum tot atât de dificil, care, la rându-i, se va fi desfășurat, vreme de miliarde de ani, într-un alt colț al Universului.

Acestea erau gândurile, care, sub o formă sau alta, îi preocupau pe fiecare dintre membrii echipajului. Înțelegerea uriașei răspunderi a clipei de față o făcuse chiar și pe tânără Taina Dan să devină gravă. Izbuti-vor cei câțiva reprezentanți ai populației terestre de mai multe miliarde de oameni să fie demni de faptele lor eroice, de munca, perfecțiunea fizică, de inteligență și forța lor morală?

În ce fel să se pregătească pentru întâlnirea ce avea să aibă loc? Trebuiau să-și aducă aminte de trudnica și grandioasa bătălie purtată de umanitate pentru libertatea trupului și a spiritului.

Cea mai importantă, cea mai pasionantă și mai plină de mister era întrebarea: cum sunt aceia care vin acum în întâmpinarea noastră? Sunt înfricoșători la vedere sau întruchipează frumusețea așa cum o înțelegem noi, cei de pe Pământ?

Afra Devi, biologul, luă cuvântul.

Tânără femeie, căreia tensiunea nervoasă îi sporise farmecul, își înălța mereu privirea spre tabloul de deasupra ușii. Acesta părea să-i reliefeze ideile prin vasta perspectivă a Munților Lunari[122], dominată de zguduitorul contrast dintre mohorâtele povârnișuri împădurite și piscurile stâncoase înălțate spre lumină.

Omenirea – după cum amintea Afra – renunțase de multă vreme la teoriile care pretindeau că ființele raționale pot avea orice fel de înfățișare, o construcție fizică dintre cele mai variate. Reminiscențele superstițiilor religioase făcuseră chiar pe savanți cunoscuți să admită în mod arbitrar că un creier ce raționează se poate dezvolta în orice corp, așa cum altădată unii au crezut în zeii ce puteau lua orice chip. În realitate însă omul – unica ființă de pe Pământ înzestrată cu creier rațional – își datorește desigur înfățișarea pe care i-o cunoaștem nu hazardului, ci faptului că ea a corespuns celei mai multilaterale posibilități de adaptare, capacității creierului său de a suporta sarcini uriașe, precum și unui sistem nervos deosebit de activ.

Concepția noastră privitoare la frumusețea omului și la frumosul în general s-a născut dintr-o experiență milenară – ea este perceperea intuitivă a unei construcții logice, corespunzătoare unui scop și perfectei adaptări pentru o anumită acțiune. Iată de ce sunt frumoase mașinile puternice și valurile mării, și pomii, și caii, deși toți aceștia se deosebesc net de chipul uman. Iar omul însuși, încă de când era pe treapta inferioară a evoluției lui, a scăpat, datorită muncii și, în consecință, dezvoltării creierului, de necesitatea unei specializări înguste, a adaptării la un anumit fel de trai – fenomen caracteristic majorității animalelor.

Picioarele omului nu sunt bune pentru o goană neîntreruptă peste un sol tare și cu atât mai puțin pentru unul mocirlos, și totuși ele îi pot asigura o înaintare rapidă și de lungă durată, îl pot ajuta să se cațăre în pomi și pe coastele stâncilor. Iar mâna omenească este un organ dintre cele mai universale: ea poate îndeplini milioane de îndeletniciri, și în realitate ea a făcut ca un animal primitiv să devină om.

---

[122] Munții Lunari – denumirea veche, încă de pe timpul lui Ptolemeu, a munților Ruvenzori din Africa ecuatorială (5119 metri). (n. a.).

Încă din primele stadii ale formării sale, omul s-a dezvoltat ca un organism universal, adaptat celor mai diferite condiții. O dată cu trecerea lui la viața socială, această multilaterală funcție i-a devenit și mai pronunțată, și mai variată, ca, de altfel, întreaga-i activitate.

Și astfel frumusețea omului, în comparație cu aceea a tuturor celorlalte animale ce au o alcătuire armonioasă a organismului, e generată atât de perfecțiunea cât și de universalitatea funcțiunilor sale, este întărită și îmbunătățită de gândire, de educația intelectuală.

— De vreme ce a pătruns în Cosmos, o ființă rațională dintr-o altă lume trebuie să se găsească la același înalt nivel de perfecțiune și de universalitate – adică trebuie să fie frumoasă! Nu pot exista cu rațiune nici ciuperci gânditoare, nici oameni-caracatițe! Nu știu cum va arăta în realitate această ființă, spuse în încheiere Afra Devi. Nu știu de asemenea cât va semăna ea cu omul terestru și nici dacă îi vom descoperi vreun alt aspect al frumosului, dar și asemănarea și frumusețea sunt inevitabile.

— Îmi place teoria, o susținu Tey Eron, numai că…

— Am înțeles, îl întrerupse Afra. Vrei să spui că monstruozitatea poate lua naștere chiar și în cazul unor infime abateri de la înfățișarea obișnuită a omului, darămite atunci când posibilitatea lor e foarte mare. În definitiv, este limpede că neînsemnatele devieri de formă (cum ar fi lipsa nasului, a pleoapelor sau a buzelor de pe chipul omenesc, din pricina unor accidente) ne apar ca înfricoșătoare monstruozități tocmai pentru că le observăm la un organism uman. Botul calului sau al câinelui diferă foarte mult de fizionomia umană, și totuși nu e urât, ba dimpotrivă. De ce? Pentru că prezintă frumusețea unei depline armonii, pe câtă vreme chipul traumatizat al unui om distruge armonia…

— Prin urmare, chiar dacă ar avea o altă înfățișare, oamenii unei alte lumi nu ne vor părea urâți. Dacă sunt însă la fel cu noi, doar că, în loc de nas, au câte o trompă? nu se dădu bătut Tey.

— Nefiindu-i necesare, o ființă rațională nu va avea niciodată coarne. Nasul poate fi alungit în felul în care spui (deși existența mâinilor, fără de care omul nu poate fi conceput, o face inutilă pe aceea a trompei): oricum, ar fi un caz particular, o condiție neobligatorie de conformație a unei ființe raționale. Dar tot ce

se creează de-a lungul istoriei ca rezultat al selecției naturale devine o regulă, un fel de medie a unei mulțimi de abateri și devieri. Tocmai în aceasta constă toată frumusețea atât de multilateralei armonii. De aceea pe astronava ce vine spre noi, eu n-aștept să dăm peste monștrii cu coadă sau trompă. Nu, acolo nu vom întâlni asemenea ființe! Doar formele inferioare de viață sunt foarte deosebite la înfățișare; cu cât făpturile devin mai evoluate, cu atât se apropie ele mai mult de semenii lor tereștri! Paleontologia ne arată limitele stricte în care evoluția încadra organismele superioare – amintiți-vă sutele de cazuri de totală asemănare între vertebrate aparținând unor subclase complet diferite (de pildă, la marsupiale și la placentare).

— Ai învins! se declară, în sfârșit, Tey Eron, de acord cu Afra.

Iată însă că acum sări s-o contrazică Kary Ram, îmbujorat de o ardoare tinerească. El susținu că ființele altor planete, chiar dacă ar avea un trup uman și frumos, s-ar putea cu totul diferenția de noi prin rațiune, prin concepțiile lor despre lume și viață. Și, fiind atât de deosebite, ele ar putea lesne să devină pentru noi cruzi și înfricoșători dușmani.

În apărarea biologului se ridică Mutt Ang.

— Nu-i mult de când și eu m-am gândit la aceasta, le spuse comandantul, și am înțeles că între ființele raționale aflate toate pe o treaptă superioară de dezvoltare nu poate exista niciun fel de neînțelegere. Rațiunea omului reflectă legile după care se dezvoltă logic lumea înconjurătoare, întregul Cosmos. În acest sens, omul constituie un microcosm. Gândirea urmează legile Universului, care sunt unice pretutindeni. Gândul, oriunde ar apărea el, va avea inevitabil la bază o logică matematică și dialectică. Nu pot exista „alte” gândiri cu totul diferite, după cum nu poate exista un om în afara unei societăți și a naturii...

Cu strigăte voioase, tinerii astro-navigatori încuviințară cele spuse de comandant.

— Entuziasmul vostru nu-i oare prea exagerat? îi întrebă serios Mutt Ang.

— Nu, ripostă cu îndrăzneală Afra Devi, întotdeauna te bucură coincidența între gândurile unei mulțimi de oameni! În aceasta constă garanția fidelității lor și certitudinea unui sprijin

tovărășesc… mai ales dacă privești lucrurile din unghiurile diferite ale științei[123]…

— Ai în vedere disciplinele biologice și sociale? întrebă Yas Tin, care tăcuse până atunci, așezat, după obiceiul său, într-un colț comod al canapelei.

— Da! Cel mai luminos fenomen din întreaga istorie socială a omenirii terestre l-a constituit întărirea continuă a înțelegerii reciproce, o dată cu dezvoltarea civilizației și cu lărgirea cunoștințelor. Cu cât mai înalt devenea nivelul culturii, cu atât mai ușor era pentru diferitele popoare și rase ale societății lipsite de clase să se înțeleagă între ele, cu atât mai radioase apăreau tuturora țelurile vieții în comun, necesitatea unirii, mai întâi a câtorva țări, apoi a întregii planete, a întregii umanități. Astfel, încheie Afra, ținând seamă de nivelul de dezvoltare la care a ajuns Pământul și, fără îndoială, și cei care vin spre noi…

— Așa este, fu de acord Mutt Ang, două planete diferite care au cucerit Cosmosul se pot înțelege mai bine decât două popoare sălbatice de pe aceeași planetă!

— Dar cum rămâne cu inevitabilitatea războiului chiar și în Cosmos, despre care erau convinși unii strămoși ai noștri cu un nivel de cultură destul de ridicat? întrebă Kary Ram.

— Unde-i volumul pe care ni l-ai făgăduit? își aminti Tey Eron. Cartea aceea despre două astronave care de la prima lor întâlnire au și vrut să se nimicească una pe alta?

Comandantul se duse din nou în cabina lui. De data aceasta nu se mai întâmplă nimic neobișnuit, și Mutt Ang reveni ținând în mână un microfilm de forma unei steluțe octogonale. Îl așeză în mașina de lectură. Fantezia străvechiului autor american stârnea curiozitatea tuturor astro-navigatorilor.

•

În povestirea intitulată „Prima întâlnire” era vorba despre dramaticele momente în care o astronavă pământeană și o alta străină și-au încrucișat drumurile în Nebuloasa Crabul, la peste o mie de parseci de Soare. Comandantul astronavei terestre dăduse ordin să fie pregătite toate hărțile siderale, materialele de observație și calculele pentru nimicirea imediată a astronavei

---

[123] „Din unghiurile diferite”. În vremea noastră ar trebui să se spună: „din unghiurile diferitelor științe”. Aici însă este vorba despre acea vreme în care cea mai înaltă știință va fi o sinteză să zicem a fizicii, biologiei și matematicii, iar acestea vor constitui aspecte deosebite ale științei unice despre natura lucrurilor. (n. a.).

necunoscute, de culoare neagră. De asemenea, toate tunurile folosite la distrugerea meteoriților trebuiau îndreptate spre inamic. Apoi pământenii începură să dezbată o problemă foarte importantă: aveau ei dreptul să încerce ducerea de tratative cu ființele venite din altă lume sau trebuiau să le atace fără nicio întârziere și să le distrugă? Pământenii erau alarmați de faptul că străinii ar putea să le descopere drumul pe care veniseră și astfel ar putea năvăli pe Pământ, cu intenția de a-l cuceri.

Aceste năstrușnice gânduri ce-l frământau pe comandant erau socotite de toți subordonații săi drept adevăruri incontestabile. În mintea lui, întâlnirea a două civilizații care se născuseră independent, trebuia să ducă la victoria aceleia care dispunea de un armament mai bun. O întâlnire în Cosmos însemna ori tratative, ori război (altceva nu-i putea trece prin cap autorului). Și în vreme ce pe astronava terestră se discuta această problemă, nava necunoscută, după ce lansă în spațiul cosmic un robot sferic, se îndepărtă la patru sute de mile. Înveșmântați în costume de scafandri, pământenii se apropiară de robot și fixară în el legătura. În scurt timp s-a putut constata că străinii, cu toate că vedeau doar în spectrul razelor infraroșii și discutau emițând unde radiofonice, erau foarte asemănători cu oamenii planetei noastre. De asemenea, aceștia din urmă au descifrat imediat limbajul celorlalți și le-au înțeles gândurile.

Ca și pământenii, comandantul astronavei străine avea și el îndoieli: își bătea capul să descopere mijlocul de a scăpa viu și nevătămat din această situație critică fără să distrugă astronava pământeană.

Minunata și atât de mult așteptata clipă a întâlnirii dintre reprezentanții a două planete diferite amenința să se transforme într-o nenorocire. Cele două nave interastrale se opriseră la o distanță de șapte sute de mile una de alta și de aproape două săptămâni tot duceau tratative prin intermediul robotului, care era de fapt un soi de barcă sferică.

Cei doi comandanți se încredințau reciproc de intențiile lor pașnice, dar totodată susțineau că nu se pot încrede unul într-altul. Situația ar fi fost fără ieșire dacă eroul principal al povestirii – un tânăr astrofizician – nu s-ar fi împrietenit cu un membru din echipajul celeilalte astronave. Prin intermediul acestuia, a obținut îngăduința de a vizita împreună cu comandantul său astronava străină. Înainte de a porni în

această incursiune, el a avut grijă să-și ascundă sub haină o bombă cu o teribilă putere explozivă. Odată ajunși la destinație, cei doi dădură un ultimatum: să se procedeze la un schimb de echipaj; o parte din echipajul astronavei negre avea să treacă pe cea terestră, iar o parte dintre pământeni pe astronava străină. În prealabil, tunurile pentru nimicirea meteoriților trebuiau să fie făcute inofensive. Astrofizicianul și comandantul urmau să rămână pe astronava străină și într-un caz critic s-o arunce în aer. Ultimatumul a fost primit, și astfel astronava cea neagră cu ostateci pământeni s-a îndepărtat, iar astronava terestră cu ostateci străini a plecat și ea, dispărând în ceață.

Comandantul nu mai găsea cuvinte de laudă pentru ingeniozitatea tânărului astrofizician; acesta însă îi spuse cu modestie că niciodată nu i-ar fi trecut prin minte un asemenea plan strategic dacă n-ar fi înțeles că pământenii și străinii se aseamănă, având aceeași psihologie. Fiind atunci întrebat cum de a ajuns la această concluzie, astrofizicianul răspunse că, în cursul celor două ore cât stătuse lângă robot, povestise anecdote prietenului său de pe astronava străină…

… În bibliotecă se porniră dezbateri aprinse. Încă de pe când se citea, ba unul, ba altul dintre tinerii astronauți își manifesta nerăbdarea, dezacordul și dorința de a contrazice cele auzite. Acum ei începură să discute, străduindu-se să respecte ordinea celor care arătaseră primii că doresc să ia cuvântul. Cu toții se adresau comandantului, de parcă el ar fi fost răspunzător pentru această străveche povestire, scoasă de la arhivă.

Cei mai mulți vorbeau de totala neconcordanță dintre timpul acțiunii și psihologia eroilor. Dacă astronava fusese capabilă numai în trei luni să se depărteze de Pământ până la o distanță de patru mii de ani lumină, atunci acțiunea acestei povestiri trebuie să fi avut loc într-o epocă ulterioară aceleia în care și-a plasat autorul eroii. Nici chiar noi n-am pătruns încă până la asemenea genuni ale Cosmosului, spuneau astronauții. Pe de altă parte însă, gândurile și faptele pământenilor descriși în povestire nu se deosebeau întru nimic de acelea manifestate de oameni care trăiseră cu multe veacuri în urmă, pe timpul capitalismului. Afară de asta, mai existau o mulțime de greșeli tehnice. De exemplu, oprirea foarte rapidă a astronavelor. De asemenea nu era verosimilă nici înțelegerea cu ajutorul radioundelor. Dacă planeta astronauților străini – după cum

spunea în povestire – avea o atmosferă cu aceeași densitate ca a Pământului, atunci auzul lor trebuia să fie la fel de dezvoltat ca la oameni; or, aceasta necesita o cheltuială mai mică de energie decât aceea trebuincioasă producerii radioundelor. Neverosimilă era și rapida descifrare a limbii străinilor…

La rândul său, Tey Eron observă greșita prezentare a noțiunii de Cosmos, cu atât mai mult cu cât marele savant Țiolkovski prevenise omenirea, cu câteva decenii mai înainte ca să fi fost scrisă acea povestire, că Universul este mult mai complex decât ni-l imaginăm noi. Unii oameni de știință, în contradicție cu gânditorii dialecticieni, socoteau totuși că au ajuns la capătul cunoașterii.

Au trecut secole, multe descoperiri au complicat ideea noastră despre interdependența fenomenelor, creând astfel impresia că ne-am fi îndepărtat și încetinit cunoașterea Cosmosului. Cu toate acestea, pentru rezolvarea unor probleme încâlcite, știința a găsit numeroase căi lăturalnice (de pildă construirea astronavelor pulsative, care parcă se deplasau în afara obișnuitelor legi ale mișcării). Măreția viitorului consta tocmai în învingerea acestor dificultăți ale logicii matematice, dar autorul „Primei întâlniri” nici măcar n-a întrevăzut nemărginirea cunoașterii ascunsă îndărătul formulărilor simple ale dialecticienilor contemporani lui.

— Nimeni n-a observat încă următorul lucru, spuse Yas Tin, care până atunci rămăsese tăcut. Povestirea este scrisă în englezește, ca, de altfel, toate numele de familie, poreclele și expresiile umoristice, ceea ce nu este întâmplător. Ca etimolog amator, am studiat procesul de formare a primului grai mondial. Limba engleză fusese foarte răspândită în trecut. În cartea lui, scriitorul a reflectat ca într-o oglindă credința absurdă în veșnicia sau, mai bine zis, în dăinuirea fără sfârșit a forțelor sociale. Dezvoltarea atât de lentă a străvechii lumi sclavagiste sau a epocii feudalismului era interpretată de unii în mod greșit drept imuabilitatea tuturor formelor de relații sociale (chiar și a limbilor, a religiilor). Tot astfel, sfârșitul societății capitaliste era socotit de neconceput. De altminteri este surprinzător cât le-a trebuit oamenilor până să-și dea seama că limba suferă modificări pe măsură ce se schimbă și relațiile omenești și impresiile despre lume. Limbile n-au fost așadar veșnice, iar

numele oamenilor luate din cărțile religioase au trăit și mai puțin.

— Yas Tin a observat esențialul, interveni în discuție Mutt Ang. Mai înspăimântătoare chiar decât neștiința sau folosirea unei metode greșite era stagnarea, perseverarea în apărarea unor forme sociale care nu și-au confirmat trăinicia nici măcar în ochii contemporanilor. La baza acestei stagnări se afla interesul câtorva de a menține acea structură în care ei o duceau mai bine decât toți ceilalți semeni ai lor. Ce le mai pasă lor de umanitate, de soarta întregii planete, a rezervelor ei energetice, de sănătatea oamenilor? Cheltuirea nerațională a zăcămintelor de combustibil mineral, a resurselor forestiere, secarea râurilor, primejdioasele experiențe pentru crearea ucigătoarelor arme atomice – toate laolaltă conturau modul de gândire al celor care se îndărătniceau în fel și chip să păstreze tot ce și-a trăit veacul, toate vestigiile trecutului, aducătoare de suferințe și de groază pentru majoritatea oamenilor.

Tocmai în acest fel s-a născut și a crescut germenele otrăvitor al privilegiilor excepționale, astfel s-au ivit născocirile despre superioritatea unei grupe, clase sau rase de oameni asupra alteia, despre îndreptățirea împilării și a războiului – tot ceea ce în vremuri îndepărtate s-a chemat fascism.

Grupul privilegiat frâna mereu dezvoltarea, căutând să mențină vechea orânduire, care-i convenea, iar partea oprimată a societății lupta împotriva acestei frânări și pentru drepturi proprii. Cu cât era mai mare presiunea exercitată de grupul dominant, cu atât rezistența devenea mai îndârjită, formele de luptă mai înverșunate, sporea cruzimea, iar moravurile se degradau.

De aceleași privilegii se bucurau anumite state în pofida altora; între ele, între statele asupritoare și cele asuprite, se ducea o luptă asemănătoare aceleia între clasele dinăuntrul fiecărei țări. Amintiți-vă de istoria luptei dintre orânduirea nouă, socialistă, și cea veche, capitalistă, și veți pricepe de ce au apărut ideologia militaristă, propaganda inevitabilității războaielor. În toate astea văd miezul răului, șarpele care, oricât l-ai fi ascuns, tot trebuia să muște, fiindcă așa-i era năravul. Aduceți-vă aminte de înfricoșătoarea lumină roz-gălbuie cu care ardea steaua pe dinaintea căreia am trecut…

— Inima Șarpelui! exclamă Taina.

— Da! Inima Șarpelui! Și în literatura vechii societăți, care propaga fatalitatea războaielor și veșnicia capitalismului, bătea tot inima unei reptile veninoase.

— Deci temerile noastre sunt tot reminiscențele unei inimi de șarpe rămase din vechime! spuse Kary cu tristețe. Și, după cum s-ar părea, dintre noi toți, eu sunt probabil omul cu inima cea mai șerpească, deoarece mai am încă temeri... îndoieli sau cum să le mai numesc...

— Kary! exclamă dojenitor Taina.

Acesta însă continuă:

— Comandantul ne-a vorbit despre primejdiile care amenință civilizațiile. Cunoaștem cu toții planetele a căror viață a avut de suferit, fiindcă locuitorii lor n-au știut să clădească o societate nouă, bazată pe legi științifice, și să le pună capăt pentru totdeauna setei de distrugere, adică să-și smulgă inima de șarpe! Mai știm că și planeta noastră abia a reușit să evite o asemenea soartă. Dacă n-ar fi apărut în Rusia primul stat socialist, care a pus temelia marilor schimbări din viața Pământului, ar fi înflorit fascismul și, o dată cu el, s-ar fi dezlănțuit războaie nucleare nimicitoare! Dacă însă acolo se mai duc astfel de războaie, dacă ei n-au trecut încă prin acest stadiu periculos? întrebă tânărul astronaut, arătând în direcția dincotro trebuia să apară astronava străină.

— Este exclus, Kary! îi răspunse imperturbabil Mutt Ang. Pot fi făcute anumite analogii între modurile în care se statornicesc formele superioare sociale, pe de o parte, și formele superioare ale vieții, pe de alta. Omul s-a putut dezvolta doar în condiții naturale relativ stabile, de lungă durată și prielnice. Aceasta nu înseamnă însă că n-au existat și schimbări, ba, dimpotrivă, ele au fost destul de violente, dar numai în ceea ce privește omul, nu și natura în ansamblul ei. Cataclismele, marile zguduiri și transformări n-ar fi permis să se dezvolte o ființă rațională. Același lucru se poate spune și despre forma superioară a societății, care a reușit să învingă Cosmosul, să construiască astronave, să pătrundă în adâncul spațiului sideral numai după ce umanitatea și-a statornicit pe planetă condițiile de viață și, bineînțeles, când n-au mai existat catastrofalele războaie dezlănțuite de capitaliști... Nu, cei care au apărut în fața noastră au depășit și ei punctul critic, au suferit și au dat foarte multe jertfe până ce au construit o societate adevărată și sănătoasă!

— Îmi face impresia, se aprinse Tey Eron, că omenirea nu poate pătrunde departe în Univers până nu ajunge la o treaptă mai înaltă, lipsită de războaie, în care fiecare om poartă o mare răspundere pentru toți semenii săi!

— Ajungând pe culmile societății comuniste, spuse Kary, umanitatea a dobândit forțe capabile să învingă spațiile cosmice; iar aceste forțe le-a putut dobândi numai pe această cale, alta n-a existat!

— Mâinile noastre sunt mâinile omenirii terestre îndreptate spre stele, sunt mâini curate! Dar aceasta nu ne poate caracteriza doar pe noi. În scurt timp, vom strânge mâini deopotrivă de curate și puternice!

Tinerii nu s-au putut abține și au întâmpinat cu vii aplauze ultimele cuvinte ale comandantului. Dar și cei mai vârstnici, a căror expansivitate e mai rară, s-au strâns emoționați în jurul lui Mutt Ang.

•

Undeva înainte, încă la depărtări formidabile, le zbura în întâmpinare astronava venită de pe o planetă sau stea necunoscută. Și oamenii de pe Pământ, pentru prima oară după miliarde de ani de dezvoltare a vieții terestre, trebuiau să se întâlnească cu alte ființe… tot oameni. Nu este surprinzător că astronauții, oricât se stăpâneau, erau totuși cuprinși de o adevărată febră. Li se părea cu neputință să plece la odihnă; nimeni nu voia să rămână singur în aceste clipe de chinuitoare așteptare. Dar Mutt Ang, după ce calculă timpul rămas până la întâlnirea astronavelor, ordonă lui Svet Sym să împartă membrilor echipajului un preparat liniștitor. Apoi le spuse:

— E necesar ca atunci când ne vom găsi cu semenii noștri dintr-o altă lume, să fim în cea mai perfectă stare fizică și morală. Doar vom avea de înfruntat atâtea mari dificultăți: va trebui să-i înțelegem și să încercăm să le vorbim despre noi. Va trebui să le împărtășim cunoștințele noastre și să aflăm de la ei lucruri pe care nu le cunoaștem. Niciodată nu mi-a fost atât de teamă de incompetența mea, de neștiința de a mă descurca, zise Mutt Ang, și pe fața de obicei calmă a comandantului, de astă dată se citi îngrijorarea.

Poate de abia acum și-au dat cu adevărat seama astronauții de greaua răspundere pe care o aveau cu prilejul acestei

extraordinare întâlniri. De aceea, fiecare a luat, fără să protesteze, o pastilă calmantă și a plecat la odihnă.

Mutt Ang îl lăsă la postul de comandă doar pe Kary, dar, privind figura energică a lui Tey Eron, cumpăni puțin și cu un gest îl invită și pe acesta. Apoi comandantul se întinse într-un fotoliu, răsuflă obosit și-și acoperi fața cu mâinile.

Pentru a nu-i tulbura gândurile, Tey și Kary rămaseră tăcuți. „Tellur” zbura foarte încet, înaintând cu așa-numita viteză tangențială, de două sute de mii de kilometri pe oră, folosită la intrarea în zona Roche[124] a unui corp ceresc. Roboții care conduceau astronava, o îndreptau exact pe traseul calculat cu minuțiozitate. Era timpul să devină vizibilă raza locatorului trimisă de cealaltă astronavă. Lipsa ei îl neliniștea din ce în ce mai mult pe Tey Eron.

Mutt Ang se ridică, și fața i se lumină de zâmbetul său familiar întregului echipaj, un zâmbet sprințar și puțintel nostalgic:

— *Vino*, *prietene îndepărtat*, *la pragul nostru scump*…

Tey se încruntă, privind ecranul negru, pe care nu se arăta nicio rază. Cântecul comandantului i se părea cu totul nepotrivit pentru acele momente atât de încordate. Dar Kary începu să fredoneze un refren și mai vesel, privind șiret spre secundul posomorât.

— Kary, încearcă să semnalizezi cu raza noastră, zise deodată Mutt Ang contenindu-și cântarea. Îndreapt-o la două grade într-o parte și alta și apoi încrucișeaz-o cu cealaltă.

Tey roși puțin. Nu se gândise la o măsură atât de simplă și îndrăznise să-l acuze în gând pe comandant că este prea ușuratic!

Au mai trecut două ore. Kary își imagina cum raza locatorului lor lunecă spre stânga, spre dreapta, în sus și în jos, alergând cu fiecare deviere sute de mii de kilometri prin negrele hăuri siderale. Aceste mișcări ale razei întreceau chiar și uluitoarele închipuiri ale basmelor cu uriași plăsmuite cândva pe Pământ.

Tey Eron se cufundă într-o toropeală contemplativă. Gândurile fugeau încet, fără să dea naștere la emoții. Tey își aduse aminte cum, la început, după plecarea de pe Pământ, nu reușise să scape un timp de un chinuitor și straniu sentiment de renunțare.

---

[124] ZONA ROCHE (denumirea vine de la astronomul francez Roche) este zona gravitațională a unui corp ceresc în câmpul căruia, dacă intră un alt corp ceresc mai mic, se rupe în bucăți, din cauza forței de atracție. (n. a.).

Pesemne, această stare sufletească era proprie omului primitiv, dominat de impresia unei totale incoerențe, de lipsa oricăror obligații și griji de viitor. Pesemne, asemenea simțăminte apăreau la oameni cu prilejul unor mari nenorociri, războaie și zguduiri sociale. Iar Tey Eron avea și el sentimentul că trecutul, tot ce lăsase pe Pământ, a dispărut pentru totdeauna, ireversibil; de viitorul enigmatic îl despărțea prăpastia câtorva sute de ani, care aveau să aducă doar lucruri cu totul noi. De aceea nu putea fi vorba de niciun fel de planuri, proiecte, sentimente și dorințe de viitor… Aveau numai datoria să adune noi cunoștințe din adâncurile Cosmosului. Înainte și numai înainte!

Și fără de veste s-a petrecut evenimentul care a lăsat în umbră și dorința de a descoperi un nou Pământ, și neliniștile ajutorului de comandant.

•

Mutt Ang încercă să-și imagineze viața de pe astronava necunoscută. El presupunea că această navă trebuie să semene cu a lor, după cum și ființele dinăuntrul ei trebuie să fie aidoma oamenilor, cu aceleași gânduri și preocupări. Ajunsese la convingerea că este foarte ușor să-ți închipui cum arată niște făpturi nemaivăzute, scormonind cele mai năstrușnice forme ale vieții, dar că mult mai greu îți poți subordona fantezia unui cadru strict de legi, în felul propus de Afra Devi.

Mutt Ang mai stătea cu capul plecat, dar, după încordarea bruscă care îi cuprinsese pe tovarășii săi, își dădu seama că pe ecranul locatorului apăruse un semnal. Nu observase punctul de lumină care brăzdase vertiginos oglinda neagră și se făcuse nevăzut. Soneria abia țârâise. Astronauții săriră de pe locurile lor și se apropiară instinctiv de ecran. Cu toate că apariția punctului luminos fusese atât de fulgerătoare, ea avea totuși o covârșitoare semnificație. Așadar, astronava străină făcuse cale întoarsă, nu dispăruse în abisurile spațiilor, ci se îndrepta spre ei. Nava aceea interastrală era deci condusă de ființe tot atât de iscusite în zborurile cosmice. Ele au reușit să-și stabilească destul de exact și de repede traseul de întoarcere, iar acum, cu ajutorul razei lor, îl căutau pe „Tellur” de la mari depărtări. Două puncte neînchipuit de mici, pierdute în bezna cosmică, se căutau unul pe altul… Dar, în același timp, aceste două puncte reprezentau două lumi uriașe, pline de energie și cunoștințe,

lumi care în acele clipe se cercetau cu antenele lor formate din fascicule de unde luminoase. Kary mută raza locatorului principal de la diviziunea „1 488” la „375”... Încă puțin, încă puțin... Punctul luminos s-a întors, a dispărut, din nou a trecut ca un meteor pe oglinda neagră, iar soneria abia de a apucat să țârâie.

Mutt Ang apucă vernierele locatorului și, cu un fascicul de unde, prinse a descrie o spirală de la periferie spre centrul uriașului cerc pe care raza lui „Tellur” îl contura în direcția astronavei așteptate.

Străinii se vede că au repetat manevra. După multe eforturi punctul luminos a rămas fixat în limitele celui de-al treilea cerc de pe ecranul cel negru. Acest punct se mișca totuși puțin, din cauza vibrațiilor celor două rachete. Soneria se auzea acum fără întrerupere și a trebuit să fie închisă. Nu mai exista nicio îndoială că raza pornită de pe „Tellur” fusese interceptată de aparatele de bord ale astronavei necunoscute și că cele două vehicule interastrale își veneau în întâmpinare cu cel puțin patru sute de mii de kilometri pe oră.

Tey Eron scoase din mașină calculele pe care i le dăduse spre rezolvare și stabili că astronavele se mai află la o distanță de trei milioane de kilometri. Până la întâlnirea lor nu mai rămăseseră decât șapte ore.

În curând putea fi începută frânarea integrală, iar după câteva ore drumurile li se vor încrucișa dacă, bineînțeles, și ceilalți aveau să frâneze după calcule asemănătoare. Nu era exclus ca străinii să se poată opri mai repede, dar era posibil ca rachetele să treacă din nou una pe lângă cealaltă, și clipa întâlnirii să fie iarăși amânată. Așteptarea devenea chinuitoare, aproape de nesuportat.

Dar astronava necunoscută n-a ținut prea mult timp încordați nervii pământenilor. Ea începu să decelereze mai rapid, dar, stabilind ritmul cu care își micșora viteza „Tellur”, îi urmă exemplul. Cele două rachete se apropiau tot mai mult una de cealaltă. Echipajul lui „Tellur” se adună din nou la postul de comandă. Pe ecranul negru al locatorului, astronauții vedeau punctul luminos cum se transformă într-o pată.

Era propria lor rază, care se reflecta de astronava străină și făcea cale întoarsă. Pata începea să semene cu un mic cilindru ale cărui forme nu aduceau nici pe departe cu acele ale lui

„Tellur”. Cu fiecare clipă, cilindrul devenea tot mai mare, iar la capete începură a i se vedea proeminențele cupolelor. Contururile sclipitoare creșteau vertiginos și, la un moment dat, ocupară întregul ecran.

— Atenție, toată lumea! Toți la locurile lor! Ultima frânare!

Fotoliile hidraulice s-au înfundat timp îndelungat în locașurile lor: privirile oamenilor se întunecară, se învăpăiară: pe fețe apărură broboane mari de sudoare... În cele din urmă, „Tellur” se opri și rămase nemișcat în vidul nețărmurit, în bezna glacială a Cosmosului, la o sută și doi parseci de auriul Soare pământesc.

Abia reveniți în fire după frânare, astronauții puseră în funcționare ecranele de vizionare directă și un proiector gigantic, dar n-au reușit să vadă nimic. Când proiectorul a fost stins, o lumină albastră, puternică izbi ochii celor care se uitau la ecran, lipsindu-i de orice posibilitate de a mai vedea ceva.

— Polarizatorul-rețea la treizeci și cinci de grade! Filtrul de unde luminoase! ordonă Mutt Ang.

— Pe unda de șase sute douăzeci? îl întrebă Tey Eron.

— Cred că va fi cea mai potrivită!

Polarizatorul făcu să dispară lumina cea albastră. Un fascicul enorm de raze portocalii țâșni din „Tellur” și începu să măture din nou întunericul. Deodată lumina căzu asupra unei construcții cu totul neobișnuite. Era astronava necunoscută. Pornită de pe o stea pierdută undeva în Univers, se afla acum doar la o distanță de câțiva kilometri.

Această întâlnire făcea cinste atât astronauților pământeni cât și celor străini. La o asemenea depărtare, dimensiunile rachetei cu greu puteau fi stabilite. Deodată, din acea bizară astronavă porni spre zenit un fascicul gros de raze portocalii, a căror lungime de undă corespundea cu aceea a luminii emise de „Tellur”. Razele apărură, apoi dispărură și din nou luminară bezna, rămânând imobile și îndreptate vertical spre constelațiile încă necunoscute din marginea Căii Lactee.

Mutt Ang își frecă cu mâna fruntea, așa cum obișnuia în clipele când era cufundat în elucidarea unei probleme.

— E probabil un semnal... opină Tey Eron nehotărât.

— Fără îndoială, îl aprobă comandantul. L-aș interpreta astfel: „Coloana luminoasă pe care o ținem nemișcată înseamnă «Stați pe loc, ne vom apropia de voi»”. Să încercăm să le răspundem!

Pământenii își stinseră proiectorul, mutară filtrul pe unda de patru sute treizeci și apoi îndreptară raze albastre spre pupa astronavei lor. Stâlpul de lumină portocalie înălțat de cealaltă astronavă dispăru imediat.

Oamenii așteptau cu răsuflarea tăiată desfășurarea evenimentelor.

Racheta străină semăna foarte mult cu un mosor cu două conuri suprapuse. Baza unuia dintre ele, pare-se a celui din față, era acoperită cu o cupolă; baza conului din spate părea scobită într-un fel de pâlnie, deschisă spre spațiul cosmic. În jurul părții centrale a astronavei se distingea difuz un inel gros, cu un profil nedefinit. Prin inel se zărea conturul cilindrului ce unea cele două conuri. Deodată inelul se micșoră, nu se mai văzu nimic prin el, și prinse a se învârti în jurul părții centrale, ca roata unei turbine. Corpul rachetei începu să crească pe ecrane; în trei-patru secunde el acoperi tot câmpul de vizibilitate. Pământenii au înțeles că în fața lor se afla un vehicul cosmic mai mare decât „Tellur”.

Mutt Ang prinse a da câteva ordine scurte:

— Afra, Yas și Kary, să mergem în sala de ecluzare! Vom ieși împreună din astronavă! Tey să rămână la postul său! Să fie stins proiectorul mare! Să se aprindă lumina la babord!

Astro-navigatorii își îmbrăcară în mare grabă costumele ușoare de scafandri, folosite cu prilejul coborârilor pe planete străine și al explorării spațiului sideral.

Comandantul îi cercetă pe membrii echipajului, controlă cum îi funcționează scafandrul și puse în funcțiune pompele. Acestea refulară rapid în interiorul astronavei tot aerul din sasul[125] ecluzei. Imediat ce indicatorul de rarefiere atinse linia de culoare verde, Mutt Ang întoarse una după alta trei manete de comandă. Inaudibil, ca tot ce se întâmplă în vidul cosmic, lunecară lateral plăcile de oțel și stratul izolator, se dădu de o parte placa rotundă a sabordului[126], iar tijele cu acționare hidraulică ridicară radierul[127] ecluzei. Cei patru astronauți se aflau pe o platformă rotundă și îngrădită, înălțată la patru metri deasupra prorei lui „Tellur”.

•

[125] Compartimentul ecluzei. (n. t.).

[126] O deschidere în peretele lateral al navei. (n. t.).

[127] Pardoseala. (n. t.).

Ciudata astronavă necunoscută, scăldată de lumini albastre, era în realitate complet albă. Ea n-avea, ca „Tellur”, o platoșă metalică lucioasă, care să reflecte diferitele radiații ale Cosmosului, ci o suprafață mată, de un alb ca acela al zăpezii de munte. Doar inelul central continua să răspândească o slabă culoare albăstrie.

Corpul uriaș al navei se apropia în mod vizibil.

Aflate în spațiul sideral, departe de orice câmp magnetic, cele două rachete sufereau o simțitoare atracție reciprocă.

„Tellur” declanșa de la babord gigantice tampoane de acostare, de forma unor tuburi telescopice cu arcuri.

Capetele acestor tampoane erau prevăzute cu un fel de perne, confecționate dintr-o masă plastică elastică și acoperite cu un strat de protecție, pentru cazul când obiectul cosmic de care s-ar fi atins nava ar fi fost alcătuit din antimaterie[128]. Botul boltit al rachetei străine avea o tăietură ce-l făcea să semene cu o gură rânjitoare. Din gâtlejul negru ieși o platformă împrejmuită cu niște bare subțiri și dese. Printre ele, observară mișcându-se ceva alburiu. Cei trei tovarăși ai Afrei o auziră oftând dezamăgită. Cinci siluete de o paloare cadaverică și neobișnuit de late apărură pe pasarela astronavei. Deși ca înălțime aduceau oarecum cu oamenii de pe Pământ, acele făpturi erau totuși cu mult mai masive, iar spinările lor arcuite aveau parcă un fel de creste. În loc de căști rotunde și străvezii, pe umerii lor se afla ceva asemănător unei uriașe scoici de calcar, cu convexitatea spre spate; în față se vedeau distribuiți în evantai un rând de spini mari, ca o vizieră întunecată prin care răzbăteau sticliri negre.

Ființa ce apăruse cea dintâi pe pasarela navei necunoscute făcu o mișcare bruscă: se convinseră imediat că străinii aveau două mâini și două picioare. Nava albă se întoarse cu prova spre

[128] ANTIMATERIA – adică materia ai cărei atomi sunt alcătuiți din protoni cu sarcină negativă (antiprotoni) și din electroni cu sarcină pozitivă (pozitroni). Contactul antimateriei cu materia noastră „normală” trebuie să ducă la dezagregarea totală a celor două feluri de substanțe și la degajarea unei cantități enorme de energie. De aceea se susține de obicei că în Galaxia noastră nu pot exista corpuri cerești alcătuite din antimaterie (nefiind exclus ca alte galaxii să fie alcătuite doar din antimaterie). Un alt punct de vedere susține dualitatea de formare a substanțelor: în Calea Lactee este posibilă nu numai existența antimateriei, ci și coexistența dintre ea și materia „normală” (în anumite sisteme stelare) (n. a.). Așadar, așa-zisa „antimaterie” este și ea tot o formă a materiei, dar organizată altfel, din punct de vedere al structurii atomice. (n. r.).

bordul astronavei terestre și declanșă în fața ei o armonică lungă de peste douăzeci de metri, făcută dintr-un metal roșu.

Urmă o ușoară ciocnire, și cele două rachete se apropiară una de alta. La capetele tampoanelor nu izbucni însă fulgerul orbitor al unei catastrofe nucleare: așadar, materialele din care erau construite cele două nave erau de aceeași natură.

Cei care se găseau pe pasarela de observație a lui „Tellur” auziră la telefoanele lor râsul încet și mulțumit al comandantului lor și schimbară între ei priviri nedumerite.

— Țin să vă consolez pe toți, și în primul rând pe Afra, le spuse Mutt Ang. Imaginați-vă numai cum ne văd ei pe noi! Niște păpuși făcute din bășici, cu membre articulate și căpățâni rotunde și… pe trei sferturi goale!

Afra râse cu poftă.

— Totul constă în conținutul scafandrilor, iar ceea ce se vede pe dinafară n-are nicio importanță!

— Au tot atâtea picioare și mâini ca și noi… comentă Kary.

Deodată însă, în jurul carcasei pe care nava străină o scosese până la „Tellur”, se ivi o husă pliantă, care, înfășurându-se, se întinse ca o mânecă goală spre racheta terestră. Ființa ce stătea în fața celorlalte pe pasarelă și în care Mutt Ang bănui pe comandantul egal în grad cu el, începu a gesticula într-un mod expresiv, apropiindu-și de piept mâinile și îndreptându-le către „Tellur”. Oamenii nu se lăsară mult așteptați și declanșară din carena[129] rachetei tubul-galeriei folosit pentru comunicația între navele aflate în spațiul cosmic. Tubul comunicant al lui „Tellur” era rotund în secțiune, iar cel al astronavei albe – eliptic pe verticală.

Tehnicienii pământeni confecționară imediat dintr-un lemn moale un cadru de trecere. În gerul sideral, lemnul își schimbă într-o clipă structura moleculară și deveni mai rezistent decât oțelul. În acest timp, din bordul navei străine a ieșit un corp cubic, dintr-un metal roșu, a cărui față întunecată servea drept ecran. Două siluete albe se aplecară asupra acestui cub, apoi se ridicară și se dădură înapoi. Ochii pământenilor văzură atunci pe ecran o ființă asemănătoare omului. Partea superioară a trupului ei se dilata și se strângea în mod ritmic. Mici săgeți opalescente se repezeau înăuntrul figurii, apoi zburau în afară.

[129] Carenă (prin analogie cu o navă marină) = partea de jos a astronavei. (n. t.).

— Este cât se poate de simplu – respiră! strigă Afra. Ei vor încerca probabil să ne arate ce respiră, ce compoziție are atmosfera lor. Tare aș vrea să știu cum vor izbuti s-o facă!

Ca și cum ar fi răspuns acestei întrebări, modelul care respirase pe ecran dispăru și, în locul său, apăru o altă imagine. Era un punct negru încercuit de un nouraș cenușiu. Fără îndoială era nucleul unui atom, împrejmuit de orbitele subțiri ale unor puncte luminiscente – electronii. Mutt Ang simți un nod în gât. Nu putea rosti nicio vorbă. Pe ecran apărură apoi patru figuri: două în centru, una deasupra celeilalte, legate cu o linie albă groasă; celelalte două – lateral, legate prin săgeți negre.

Oamenii de pe Pământ numărau emoționați electronii: cel de jos reprezenta pesemne elementul de bază al oceanului: un electron în jurul unui nucleu – hidrogenul. Cel de sus, elementul principal al atmosferei și al respirației: nouă electroni în jurul unui nucleu – fluorul!

— Priviți, priviți! strigă Afra Devi. E fluorul!…

— Numărați, o întrerupse comandantul, în stânga – șase electroni: carbonul, în dreapta – șapte: azotul. Iată că totul a devenit clar. Transmiteți să se pregătească un tabel asemănător cu elementele atmosferei noastre și cu acelea ale schimbului de substanțe – totul va fi la fel, numai că, în locul fluorului, noi avem oxigenul, cu cei opt electroni ai lui. Ce păcat, vai ce păcat!

Când pământenii își prezentară și ei tabelul, observară că silueta cea albă, aflată în față pe pasarela astronavei necunoscute, tresări și-și apropie mâna de „scoica” scafandrului, cu un gest ușor de înțeles pentru oamenii tereștri… Era vădit că aceleași sentimente, doar mai puternice, îl cuprinseseră pe astronautul străin. Acesta se aplecă apoi peste parapetul pasarelei și descrise cu mâna o mișcare bruscă, tăind parcă ceva în spațiu. Viziera în formă de spini se înclină amenințător spre „Tellur”, care se găsea cu câțiva metri mai jos de nava cea albă. Comandantul ciudatelor siluete își ridică brațele, apoi și le duse în jos, ținându-le puțin depărtate, de parcă ar fi vrut să arate două planuri paralele.

Mutt Ang repetă mișcarea. Atunci comandantul rachetei străine își înălță o mână, salută în tăcere, se întoarse și, urmat de restul echipajului său, se făcu nevăzut în gâtlejul întunecos al navei.

— Să mergem și noi! spuse Mutt Ang, apăsând pârghia de coborâre.

Afra n-apucase nici măcar o clipă să contemple splendida strălucire a constelațiilor din întunecata genune siderală, priveliște care-i prilejuia întotdeauna o negrăită încântare.

Sabordul fu închis, și în sala de ecluzare se aprinse lumina. Începu să se audă șuieratul ușor al pompelor – primul indiciu că aerul ajunsese la densitatea lui terestră.

De îndată ce-și scoaseră căștile, Yas Tin îl întrebă pe Mutt Ang:

— Întâi vom construi despărțiturile și apoi vom uni galeriile, nu-i așa?

— Da. Tocmai aceasta a vrut să spună și comandantul astronavei străine. Ce păcat! Pe planeta lor, gazul vieții este fluorul, o otravă mortală pentru noi! Iar oxigenul nostru este tot atât de toxic pentru ei. Multe dintre materiile noastre, vopsele și metale, ce sunt rezistente într-o atmosferă cu oxigen, pot fi atacate de atingerea respirației lor. În loc de apă, la ei există acidul fluorhidric, care dizolvă ușor și descompune majoritatea mineralelor pe bază de silicați și, ca atare, distruge sticla noastră. Iată de ce noi vom fi nevoiți să construim un cloazon transparent, un perete care să reziste la acțiunea fluorului, iar ei să ridice unul dintr-un material care nu se descompune sub influența oxigenului. Dar să mergem, trebuie să ne grăbim! Vom discuta totul în timp ce va fi construită despărțitura.

Peste pardoseala de un albastru mat a camerei de stingere, care separa încăperile de locuit de motoarele lui „Tellur”, a fost amenajat un adevărat laborator chimic. Din materiale pregătite încă de pe Pământ a fost turnată o placă groasă, transparentă, cu proprietăți plastice; acum ea era cimentată prin covoare termice. Obstacolul neprevăzut făcea imposibilă comunicarea directă a oamenilor de pe Pământ cu cei veniți din alt colț al Galaxiei.

Nava acestora din urmă nu dădea niciun semn de viață, deși era cercetată necontenit prin ecranele de observație.

În biblioteca lui „Tellur” se desfășura o activitate febrilă. Toți membrii echipajului lucrau la alegerea stereofilmelor și a însemnărilor fotomagnetice despre Pământ, la selectarea diferitelor reproduceri după cele mai de seamă opere de artă. Erau pregătite de zor diagramele și schițele funcțiilor

matematice, imaginile rețelelor cristaline ale celor mai răspândite substanțe din scoarța terestră, din alte planete și din Soare. Un mare stereoecran era pus la punct, iar într-o husă rezistentă la fluor era fixat un sonorizator care să transmită exact și perfect vocea umană.

În scurtul timp al meselor și odihnei, discuțiile se duceau mai ales în legătură cu neobișnuita atmosferă a planetei de unde porniseră astro-navigatorii străini.

Circuitul elementelor chimice cu ajutorul energiei furnizate de razele solare (care asigură menținerea vieții și acumularea forței necesare luptei împotriva entropiei[130]) trebuia să urmeze și pe acea planetă schema generală a transformărilor desfășurate pe Pământ. Gazul activ liber[131] – fie el oxigen, fluor sau orice alt gaz – se poate acumula într-o atmosferă numai datorită acțiunii vitale a plantelor. Viața animală, inclusiv aceea a omului, folosește oxigenul sau fluorul, combinându-l cu carbonul – elementul de bază, din care sunt alcătuite atât corpurile plantelor, cât și ale animalelor.

Pe planeta străinilor trebuia să existe un ocean de acid fluorhidric. Pe Pământ, plantele descompun apa prin intermediul razelor venite de la Soarele nostru; tot astfel, acolo vegetalele descompun acidul fluorhidric, acumulând hidrofluorocarburi și eliminând fluorul liber, care, împreună cu azotul, este respirat de oameni și de animale. Cu acest prilej, plantele captează energia produsă prin arderea în fluor a hidrocarburilor.

Un asemenea schimb de substanțe produce o energie o dată și jumătate mai mare decât cea de pe Pământ, la baza căreia se află combinațiile oxigenului. În aceste condiții, nu este de mirare că s-a putut dezvolta o gândire superioară. Din punct de vedere dialectic însă, o mai intensă activitate a fluorului (în comparație cu oxigenul) necesită și o mai puternică radiație a soarelui respectiv.

Pentru ca, în procesul fotosintezei vegetale, energia soarelui lor să poată descompune molecula acidului fluorhidric, e nevoie nu de raze galbene-verzi, ca acelea necesare apei, ci de radiația unor cuante mult mai puternice, și anume de raze albastre sau

---

[130] Adică împotriva risipirii energiei. (n. a.).

[131] Un gaz activ liber este un gaz care are proprietatea să se combine cu alte corpuri, dar care se găsește liber, adică necombinat. (n. t.).

violete. E posibil, deci, că astrul luminos al străinilor să fie o stea albastră, cu o temperatură foarte ridicată.

— E o contradicție! se amestecă în discuție Tey Eron, care revenise din atelier. Acidul fluorhidric se transformă ușor în gaz.

— Da, la plus douăzeci de grade, răspunse Kary, cercetând o agendă.

— Și la cât îngheață?

— La minus optzeci.

— Prin urmare, planeta lor trebuie să fie rece, ceea ce nu se prea potrivește cu astrul albastru fierbinte.

— De ce? ripostă Yas Tin. Ea este poate situată la mare depărtare de soarele ei. Sau poate că oceanele se găsesc în zonele temperate sau polare… Sau…

— Probabil că există încă multe asemenea „sau”, îl întrerupse Mutt Ang. Orice am spune însă, astronava venită de pe planeta fluorică se găsește ascunsă în fața noastră și, în curând, vom afla și alte amănunte privitoare la viața lor. Pentru moment, mai important este să înțelegem altceva: faptul că fluorul este în Univers un element foarte rar. Deși ultimele cercetări au mutat fluorul, în ceea ce privește gradul de răspândire, de la al patruzecilea loc la al optsprezecelea, totuși oxigenul nostru ocupă în Cosmos, în ceea ce privește cantitatea atomilor, al treilea loc venind după hidrogen și heliu, și înaintea azotului, și a carbonului. După un alt sistem de calcul, fluorul ar fi de vreo două sute de mii de ori mai rar decât oxigenul, ceea ce ar însemna doar un singur lucru: în Cosmos sunt foarte puține corpuri cerești bogate în fluor, iar planetele cu atmosferă fluorică, adică acelea cu o îndelungată viață vegetală, care să le fi îmbogățit văzduhul cu fluor liber, ar fi și mai puține. Acestea ar constitui doar excepții.

— Acum înțeleg gestul de desperare al comandantului astronavei albe, făcu îngândurată Afra Devi. Ei caută făpturi asemănătoare lor. Iată de ce le-a fost atât de mare decepția.

— De aici mai rezultă că ei întreprind de mult această căutare și că s-au întâlnit și cu alte ființe raționale, că au dat și de alte vieți…

— … Iar acestea, adăuga Afra, erau dintre cele obișnuite, de tipul nostru, vieți în care predomină oxigenul.

— Dar pot exista și alte tipuri de atmosferă, ripostă Tey Eron. Mai pot fi, de pildă, unele dorice, altele sulfurice sau sulfhidrice.

— Asemenea atmosfere nu sunt prielnice unei vieți superioare, protestă Afra. Ele dau, toate, în procesul schimbului de substanțe, de trei ori, ba chiar de zece ori mai puțină energie decât oxigenul, puternicul și vitalul nostru oxigen terestru!

— Dar nu și cea sulfurică, mormăi Yas Tin. O astfel de atmosferă trebuie să procure aceeași energie ca și una pe bază de oxigen.

— Te referi probabil la un văzduh de anhidridă sulfurică și la un ocean de pucioasă lichidă? întrebă Mutt Ang.

Inginerul dădu afirmativ din cap.

— Dar în acest caz, spuse cu amărăciune Afra, sulful înlocuiește nu oxigenul, ci hidrogenul Pământului nostru, adică elementul cosmic cel mai obișnuit. Există foarte puține probabilități ca sulful, atât de rar în Univers, să poată fi un înlocuitor frecvent al hidrogenului. Este limpede că o atmosferă de acest tip constituie un fenomen mai rar chiar decât una fluorică.

— Și poate fi întâlnită doar la planete extrem de calde, răspunse Tey, răsfoindu-și agenda. Oceanul de pucioasă poate fi lichid numai de la peste plus o sută și până la patru sute de grade.

— Mi se pare că Afra are dreptate! interveni comandantul. Toate aceste ipotetice atmosfere reprezintă o raritate prea mare în comparație cu aerul nostru standard, compus din elementele cele mai răspândite din lume. Și aceasta, de altfel, nu-i întâmplător.

— Da, nu-i întâmplător! spuse Yas Tin, dar există destule cazuri excepționale în nețărmuritul Cosmos. Să luăm, de exemplu, însuși Pământul nostru „standard”. Atât pe el cât și pe vecinii săi – Luna, Marte, Venus – se află mult aluminiu, care în general este foarte rar în Univers.

— Și totuși, ca să găsești o repetare a acestor cazuri neobișnuite în infinitele spații siderale, ți-ar trebui zeci, ba sute de mii de ani, observă mohorât Mutt Ang. Fie de-ai goni chiar cu astronave pulsative! Așa că, dacă ei sunt de mult în căutarea unei planete asemănătoare, atunci îi înțeleg foarte bine!

— Ce minunat e faptul că în compoziția atmosferei noastre intră cele mai obișnuite elemente ale Universului, spuse Afra, și că astfel ne așteaptă întâlniri cu o mare mulțime de planete similare Terrei!

— Da, îi răspunse zâmbind Tey, iar pentru început ne-am întâlnit cu una care nici pe departe nu-i seamănă…

Afra era gata să izbucnească și să obiecteze, când apăru chimistul navei, raportând că scutul transparent este pregătit.

— Vom putea intra în cosmonava lor, așa cum suntem, în costumele noastre cosmice? întrebă Yas Tin.

— Desigur, și ei vor proceda la fel, răspunse comandantul. Cred că vom avea mai multe schimburi de vizite, deocamdată însă, pentru primele legături de prietenie, voi începe cu prezentarea.

Astronauții fixară peretele transparent la capătul coridorului lor, iar siluetele albe ale străinilor făcură același lucru în partea lor. Apoi pământenii și străinii se întâlniră afară în vid, ajutându-și unii altora să fixeze panourile exterioare ale galeriilor.

O atingere mângâietoare a mânecii sau a umărului unui scafandru – gest gingaș de prietenie – a fost înțeleasă deopotrivă de toți.

Parcă împungând cu coarnele ce le zimțuiau coiful de forma unei scoici, străinii încercau să zărească prin căștile fumurii fețele astronauților cu care s-au întâlnit. Dacă însă chipurile acestora din urmă puteau fi văzute destul de clar, fețele ascunse de viziera spinoasă a „scoicilor” rămâneau pentru ochii pământenilor învăluite de întuneric. Doar infailibilul instinct omenesc le spunea că din întunericul acela îi urmăresc ochi plini de atenție, de încordare și bunăvoință…

Fiind invitați prin semne să intre în „Tellur”, astronauții cei albi răspunseră tot cu ajutorul unor gesturi că resping această propunere. Unul dintre ei și-a atins scafandrul cu mâinile, apoi, brusc, de parcă ar fi aruncat ceva, și-a azvârlit brațele în lături.

— Se tem pentru scafandrul lor în atmosfera de oxigen, ghici Tey.

— Ei doresc, ca și noi, să începem întâlnirea în galerie, conchise comandantul.

•

Astronavele – una albă ca zăpada, cealaltă lucie ca o oglindă de metal – alcătuiau acum un corp comun, aflat în repaus și parcă suspendat în nemărginitul Cosmos. „Tellur” puse în funcție radiatoare puternice și pământenii – îmbrăcați în salopete albastre, din lână artificială, mulate pe corp – putură intra în galeria tubulară care făcea legătura între rachete.

În partea opusă a coridorului se aprinse o lumină albăstruie ca slăvile ce mângâie înaltele culmi terestre. Pereții transparenți care-l despărțeau în două păreau a fi de acvamarin sau dintr-o apă de mare solidificată.

Liniștea ce se așternuse era tulburată doar de respirația accelerată a pământenilor emoționați.

Tey Eron atinse fără să vrea umărul Afrei și simți tremurul tinerei femei. Ajutorul de comandant cuprinse din spate umerii biologului. Clipa mult așteptată se apropia.

Deodată, la capătul galeriei, apăru un grup de opt străini… Oare erau într-adevăr străini? Pământenii nu-și credeau ochilor; în adâncul sufletului, fiecare se așteptase la ceva extraordinar, la un spectacol nemaivăzut. Marea asemănare dintre ei și „ceilalți” li se părea de-a dreptul fantastică. Uimirea lor însă nu dură decât câteva clipe. Pe măsură ce se uitau mai bine, pământenii observau la astronauții necunoscuți tot mai multe deosebiri…

Lumina albastră se stinse și în culoarul de dincolo se aprinse o lumină albă terestră. Pereții străvezii își pierdură culoarea verde și deveniră albi, aproape că nu se mai vedea nimic prin ei. Și totuși îndărătul acestor bariere se aflau oameni. Astronauților lui „Tellur” nici nu le venea să creadă că acei oameni atât de asemănători lor respiră un gaz extrem de toxic și se scaldă în mări fluorhidrice!

Corpurile străinilor erau proporționate și aveau înălțimea medie a pământenilor. Culoarea pielii le era ciudată: cenușie ca fonta, cu luciu argintiu și tainice reflexe purpurii, cum este cărămida bine arsă și șlefuită sau hematitul. Pielea locuitorilor de pe planeta fluorică aducea foarte mult mai ales cu culoarea acestui mineral.

Părul le era des, de culoare neagră, bătând în albăstrui. Dar particularitatea cea mai extraordinară a feței o constituiau ochii lor foarte mari și prelungi. Tăietura acestora era oblică și pornită spre tâmple, astfel încât colțurile ochilor veneau mult mai sus decât la pământeni. Sclerotica lor avea luminile turcoazei și părea neproporțional de prelungă față de irisul negru și de pupile.

Sprâncenele, corbii și drepte, aproape îmbinate la rădăcina nasului, se uneau sus pe tâmple cu părul, astfel încât formau un mare unghi obtuz. Părul de deasupra frunții înalte cobora chiar

de la mijlocul ei în linii armonioase, simetrice cu sprâncenele, spre urechi.

De aceea, fruntea avea forma unui romb orizontal, alungit. Nasul scurt, ieșit ușor în relief, avea ca și la pământeni nările îndreptate în jos. Prin gura mică, cu buze viorii, se zăreau dinți frumoși, de culoarea cerului senin.

Partea superioară a feței părea foarte lată. Sub nivelul ochilor, chipul li se îngusta mult spre bărbie, având un contur oarecum unghiular. Forma urechilor nu putu fi stabilită, deoarece acestea erau acoperite de un fel de bantă aurie, purtată de străini pe creștetul capului și lăsată până peste tâmple, spre gât.

Printre necunoscuți se aflau atât femei, cât și bărbați. Femeile puteau fi deosebite după gâturile zvelte, după trăsăturile rotunjite ale feței și după părul mai bogat, deși tuns tot scurt. Bărbații erau mai înalți, mai vânjoși, aveau bărbii mai late și în general se distingeau prin acele trăsături care deosebesc și pe Pământ cele două sexe.

Afrei i se păru că oamenii planetei fluorice au la mână numai patru degete, e drept bine proporționate ca și la pământeni, dar parcă lipsite de articulații: ele se îndoiau cu ușurință și nu formau proeminențe unghiulare.

Picioarele nu puteau fi distinse: tălpile li se înfundau în covorul moale ce acoperea pardoseala. Cât privește îmbrăcămintea, ei purtau haine de un roșu aproape cărămiziu.

Cu cât pământenii îi cercetau mai îndelung pe străini, cu atât mai puțin curioasă li se părea înfățișarea acestora, ba chiar, mai mult, frumusețea lor exotică, cu totul inedită, devenea tot mai evidentă. Un farmec irezistibil se revărsa din ochii lor mari, înțelepți și prietenoși, care priveau cu blândețe spre pământeni.

— Ce ochi minunați! nu se mai putu stăpâni Afra să remarce. Și ai noștri sunt frumoși, dar ai lor sunt fără seamăn!

— De ce oare or fi atât de mari? întrebă în șoaptă Tey.

— Cu cât sunt mai mari, cu atât ochii au mai multe elemente de retină și pot reține din mediul înconjurător un mai mare număr de detalii.

Tey dădu din cap în semn că a înțeles.

Un astronaut străin înaintă și făcu un gest de invitație. Imediat lumina terestră se stinse în partea galeriei ridicate de oamenii planetei fluorice.

— Vai! exclamă mâhnit Mutt Ang. Nu prevăzusem!

— Am făcut-o eu, zise calm Kary, stingând lumina obișnuită și aprinzând două becuri puternice cu filtre de patru sute treizeci[132].

— Arătăm ca niște cadavre, spuse Taina. Ce înfățișare neplăcută avem la o asemenea lumină!

— Nu fiți îngrijorați, îi consolă Mutt Ang. Spectrul de optimă vizibilitate al noilor noștri prieteni înclină mult spre violet sau poate chiar spre ultraviolet. Aceasta înseamnă că ei sunt în stare să perceapă culori mult mai calde și mai bogate în nuanțe decât acelea pe care le putem vedea noi, dar firește nu-mi pot da seama exact de acest fenomen.

•

Pământenii luară câteva fotografii; apoi, printr-o mică ecluză, trimiseră străinilor un megafon ambalat, care funcționa pe bază de cristale de osmiu. Astronauții veniți de pe planeta fluorică primiră megafonul și-l fixară pe un trepied. Kary îndreptă spre o antenă în formă de cupă un fascicul subțire de radiounde.

În atmosfera fluorică a celeilalte astronave răsunară muzica și graiul de pe Pământ. În același fel a fost transmis și aparatul pentru analiza aerului, ceea ce a permis să se stabilească ce temperatură, presiune și compoziție avea „văzduhul” necunoscutei planete. După cum era și de așteptat, temperatura din interiorul astronavei albe era mai scăzută decât în cea terestră, netrecând de șapte grade; presiunea atmosferică era mai mare, iar forța gravitației aproape aceeași.

— Cred că ei sunt totuși mai calzi, după cum și noi avem o temperatură mai ridicată decât aceea obișnuită de douăzeci de grade din jurul nostru. Mă gândesc că organismul lor trebuie să aibă vreo paisprezece grade de-ale noastre.

La rândul lor, făpturile străine trimiseră prin mica ecluză două lădițe cu pereți reticulari, în care se aflau câteva aparate a căror destinație era greu de ghicit. Dintr-o lădiță răsunară la un moment dat vuiete intermitente, plăcute, de tonalități înalte, ce se pierdeau parcă în depărtare[133]. Astronauții lui „Tellur” înțeleseră că, în comparație cu ei, „ceilalți” percepeau sunete mult mai acute. Astfel, în cazul că ar fi auzit o gamă de

[132] Filtrul de 430 este un filtru care lasă să treacă prin el numai raze luminoase cu o lungime de undă de 430 de milimicroni, adică lumina albastră-vie. (n. a.).

[133] „Se pierdeau parcă în depărtare”. Vrea să sugereze faptul că acele sunete atingeau uneori tonuri atât de înalte încât nu mai puteau fi auzite de pământeni. (n. a.).

frecvențe aproape egală cu a pământenilor, ei n-ar fi putut intercepta o bună parte a notelor joase din muzica și graiul acestora.

De peretele transparent se apropiară un bărbat și o femeie. Ei își scoaseră calmi hainele cărămizii, se luară de mână și rămaseră nemișcați ca niște stane de piatră. Apoi începură a se întoarce încet, dând în felul acesta posibilitatea să li se studieze corpul, care, mai mult încă decât fața, li se asemăna cu acela al pământenilor. Proporționalitatea armonică pe care o vădeau trupurile oamenilor de pe planeta fluorică întrunea toate condițiile noțiunii terestre de frumos.

Capetele li se înălțau superb pe gâturile zvelte; bărbatul avea umeri lați de om al muncii și al luptei, iar femeia coapse largi, de mamă a unei ființe înzestrate cu rațiune; întreaga lor înfățișare exprima pe deplin forța intelectuală.

Apoi, când cei doi s-au retras, schițând gestul de invitație cunoscut mai dinainte, iar lumina galbenă terestră s-a stins, astronauții lui „Tellur” n-au mai șovăit.

La rugămintea comandantului, Tey Eron și Afra Devi se luară la rândul lor de mână și veniră înaintea cloazonului transparent. În ciuda nepământenei lumini care dădea trupurilor goale luciul rece a marmurei albastre, frumusețea acestora era atât de elocventă, încât toți tovarășii lor rămaseră entuziasmați. De altfel, solii planetei fluorice nu păreau mai puțin impresionați: deși galeria lor se afla în umbră, ei puteau fi totuși văzuți cum se uită mereu unii la alții și-și fac gesturi scurte, neînțelese.

Afra și Tey stăteau mândri, cuprinși de acel avânt nervos, ivit în clipele în care trebuie să rezolvi probleme grele și riscante. Când, în cele din urmă, străinii terminară filmarea și aprinseră din nou lumina, echipajul lui „Tellur” izbucni în aplauze. Tinerii, intimidați, fugiră să se îmbrace.

— Acum, zise Taina, nu mai am nicio îndoială că și ei iubesc, că și ei știu ce este adevărata, marea și minunata dragoste omenească... de vreme ce bărbații și femeile lor sunt pe atâta de frumoși pe cât am văzut că sunt de înțelepți!

— Așa e, Taina, o aprobă Mutt Ang, iar lucrul acesta ne bucură și mai mult, fiindcă astfel o să ne înțelegem mai bine. Dar priviți-l pe Kary! Vezi, Kary, să nu te îndrăgostești de fata de pe planeta fluorică. Ar fi pentru tine o catastrofă!

Tânărul astro-navigator tresări și-și întoarse privirile ațintite pe ființele rachetei albe.

— Află că ar putea să mi se întâmple! surâse el cu tristețe. Și ar putea să mi se întâmple în ciuda deosebirii dintre trupurile noastre, în pofida înspăimântătoarei distanțe dintre planetele noastre. În aceste clipe am priceput întreaga măreție și forță a iubirii omenești!

Și Kary continuă s-o contemple pe femeia străină ce-i zâmbea cu simpatie.

Deodată ființele din jurul ei apropiară de peretele transparent un ecran verde, și pe el începură a se mișca niște figurine. Acestea mergeau într-o procesiune, urcând o pantă abruptă și purtând în spate poveri grele. Ajunsă pe culme, fiecare figurină își arunca sarcina și se prăbușea sleită. Aducând cu un film de desene animate, imaginile prezentate voiau parcă să sugereze ideea de oboseală și pe aceea de odihnă. Abia atunci își dădură seama și pământenii cât de mult îi istoviseră îndelungata așteptare și primele impresii ale întâlnirii. Locuitorii planetei fluorice, care probabil, bănuind că vor da în Cosmos peste alte ființe gânditoare, se pregătiseră în acest scop, luând, de pildă, filme pentru „conversații”.

Echipajul lui „Tellur”, deși nu prevăzuse acest eveniment, găsi totuși imediat o soluție. De cloazonul străveziu fu apropiat un ecran pe care puteau fi făcute schițe, iar Yas Tin, pictorul astronavei terestre, prinse a desena la repezeală serii de imagini. La început, el prezentă tot niște omuleți obosiți, iar apoi desenă o mutrișoară mare, cu o expresie atât de întrebătoare, încât străinii porniră a-și face semne ca atunci când în fața lor apăruseră Tey Eron și Afra Devi. După aceea pictorul descrise un glob pământesc și mișcarea lui de revoluție în jurul Soarelui; împărți apoi orbita în douăzeci și patru de părți, și înnegri o jumătate din suprafața delimitată de ele. În scurt timp, străinii răspunseră cu o schemă asemănătoare. De o parte și de alta, fură puse apoi în funcțiune metronoame, care ajutară să se stabilească durata micilor diviziuni ale timpului, iar pe urmă să se calculeze diviziunile mari. În modul acesta astronauții aflară că planeta fluorică se rotește în jurul axei sale în aproximativ 14 ore terestre, și că înconjoară Soarele ei albastru în nouă sute de zile. Cât privește pauza pentru odihnă, pe care o propuseseră străinii ea era de 5 ore terestre.

•

Oamenii părăsiră galeria tubulară sub impresia ultimelor evenimente, și parcă tot nu le venea să creadă ceea ce văzuseră. Luminile din culoarele de legătură și din afara astronavelor fură stinse. Cele două rachete, cufundate în întuneric, rămaseră inerte, una lângă alta, ca și când tot ce era viu în ele ar fi pierit, ar fi înghețat în gerul fantastic din hăurile de beznă ale spațiilor.

În interiorul astronavelor însă, viața – clocotitoare, setoasă de cunoaștere și de acțiune – își urma cursul. Mintea omenească, mereu născocitoare, căuta noi modalități de a comunica fraților născuți pe o planetă îndepărtată ceva din cunoștințele acumulate în răstimp de multe milenii și la baza cărora au stat imense eforturi, greutăți, primejdii și suferințe. Să transmită acele cunoștințe care l-au eliberat pe om – mai întâi din strânsoarea năprasnicelor stihii, apoi de sub jugul sălbaticilor orânduiri sociale, de spectrul bolilor și al bătrâneții timpurii – și care i-au dat posibilitatea să se avânte în Cosmos.

A doua întâlnire în galerie începu prin prezentarea hărților astrale. Pământenilor le era cu totul necunoscută configurația constelațiilor pe lângă care trecea drumul astronavei albe, și același lucru se putea spune și despre locuitorii planetei fluorice cu privire la itinerarul lui „Tellur”. (Locul exact unde se afla astrul albastru avea să fie stabilit de astronomi abia după întoarcerea pe Pământ. Ei aveau să constate că acel astru era situat într-un mic nor stelar al Căii Lactee, lângă Tau Ophiuchus.) Drumul astronavei străine mergea spre un grup de stele aflat la nordul lui Ophiuchus și se întretăia cu traiectoria lui „Tellur” în locul unde acesta atinsese limitele sudice ale constelației Hercules.

La un moment dat, străinii aduseră în culoarul lor un cadru de înălțimea unui om, alcătuit din plăci metalice roșii, dispuse în mod paralel, ca niște gratii. În dosul cadrului porni să se învârtească ceva, și deodată plăcile se puseră în mișcare, se rotiră în jurul axei lor și parcă dispărură. În locul lor se ivi un mare spațiu, în care începură să se învârtească orbitoare globuri albastre – sateliții planetei fluorice. Treptat, pe acest ciudat ecran fu văzută însăși planeta, parcă venind tot mai aproape, de la mari depărtări.

Ecuatorul ei era încins cu o lată centură albastră de ceață deasă. Polii și regiunile învecinate sclipeau în lumini roz-cenușii, iar printre aceste zone se vedeau brâuri acoperite de albul imaculat pe care-l avea și fuzelajul cosmonavei străine. Aici, prin atmosfera mai puțin saturată de aburi, se ghiceau contururile diafane ale mărilor, ale continentelor și munților, brăzdați de neregulate fâșii verticale.

Planeta aceea era mai mare decât Pământul. Rotația ei rapidă stârnea în juru-i un puternic câmp electric. De-a lungul ecuatorului, o aureolă viorie își tremura limbile prelungi, care se pierdeau în bezna spațiilor.

•

Pământenii stăteau de câteva ore cu răsuflarea tăiată în fața peretelui transparent și urmăreau dispozitivul ingenios care continua să prezinte cu un realism zguduitor aspecte de pe planeta fluorică. Oamenii au văzut talazurile liliachii ale oceanului fluorhidric scăldând nisipurile negre de pe maluri, stâncile roșii și coastele repezi ale culmilor cu creste roase, sinelii. Cu cât te apropiai mai mult de cei doi poli, văzduhul devenea tot mai albastru. Munții erau acolo în formă de cupole, de valuri, de tăpșane cu scânteieri opalescente. Văile adânci ale masivilor polari, îndreptate spre zona mărilor meridionale, erau învăluite de o umbră oțelie. Deasupra marilor golfuri pluteau irizate văluri de nori. Gigantice edificii durate din metal roșu și piatră verde însoțeau țărmurile mărilor și, în șiruri lungi, nesfârșite, se îndreptau spre poli, de-a lungul văilor. Aceste titanice aglomerări de construcții, ce puteau fi observate de la mari altitudini, erau despărțite de fâșii late de vegetație deasă, cu frunzișul ca peruzeaua, sau de culmile teșite ale munților, care păreau a filtra prin ei lumina, ca nestematele. Căciulile rotunde ale ghețarilor polari, formați din acid fluorhidric, scânteiau ca tot atâtea safire.

Ultramarinul, albastrul, azuriul, și violaceul puteau fi văzute pretutindeni.

Însuși aerul parcă era pătruns de o lucoare albăstruie, aidoma unei slabe descărcări electrice într-un tub cu gaze rarefiate. Lumea planetei străine apărea pământenilor rece și nepăsătoare ca o viziune într-un cristal: pură, depărtată și ireală. O lume în care nu se simțea căldura și mângâietoarea diversitate a terestrelor culori roșii, portocalii și galbene.

Șiraguri de orașe se zăreau în ambele emisfere ale planetei, în regiunile corespunzătoare zonelor polare și temperate ale Pământului. Către ecuator, munții deveneau tot mai ascuțiți și mai întunecoși. Piscuri colțuroase se înălțau de-a dreptul din marea a cărei oglindă era tulburată de aburi. Coastele lanțurilor muntoase se răsfirau în sensul latitudinii, mărginind regiunile tropicale. Acolo se învârtejeau mase compacte de vapori sinilii: din pricina căldurii venite de la Soarele albastru, acidul fluorhidric, evaporându-se repede, încărca atmosfera de colosale fronturi de nori, care porneau spre zonele temperate, se condensau și reveneau în zona ecuatorială, într-o revărsare de cascade. Stăvilare uriașe țineau piept tumultului acestor torente, le captau în tuneluri și canale, pentru a le folosi ca izvor de energie în uzinele planetei.

Străluceau orbitor tărâmuri acoperite cu uriașe cristale de cuarț; de bună-seamă că în apele mărilor fluorhidrice siliciul juca oarecum rolul sării din mările terestre. Clădirile orașelor se vedeau tot mai aproape. Contururile lor se profilau net în lumina rece, vineție a cerului. Oriunde priveai, toate suprafețele locuite ale planetei – cu excepția regiunii ecuatoriale, ascunsă sub un zăbranic albastru de aburi și care rămânea un semn de întrebare – purtau amprenta muncii și a gândirii creatoare omenești. Pe acea planetă fuseseră săvârșite mai multe transformări decât pe Pământ, unde mai rămăseseră vaste suprafețe de păduri, de ruine antice și exploatări părăsite[134].

Rodul activității depuse de miliarde de oameni în decurs de nenumărate generații se înălța mai sus decât munții, acoperea întreaga față a planetei fluorice.

Viața domnea, de asemenea, atât cuprinsurile zbuciumate ale mărilor, cât și atmosfera densă pe care o străbăteau puternicele raze ale Soarelui albastru și sarcini electrice de valori extraordinare.

---

[134] Pământenii – care s-au avântat în Cosmos și au descoperit noi planete cu oxigen și condiții optime de viață – nu mai aveau nevoie să lucreze tot uscatul globului pământesc. De aceea multe suprafețe erau transformate în parcuri sau monumente naturale, mai erau păstrate câmpii, păduri și chiar pustiuri, pentru a reda naturii terestre varietatea care-i fusese răpită. Dimpotrivă, „oamenii fluorici” – fiind izolați pe planeta lor ca într-o închisoare, deoarece în spațiile siderale apropiate nu exista vreun corp ceresc similar – aveau nevoie de tot cuprinsul uscatului, care, din nefericire pentru ei, devenea și mai neîndestulător, din pricina toridelor zone ecuatoriale, unde se evapora oceanul fluorhidric. (n. a.).

Pământenii contemplau aceste priveliști, iar gândul le zbura la planeta lor natală. Ei o vedeau cu totul altfel de cum și-o reprezentau strămoșii lor îndepărtați. Dacă pentru aceștia imaginea Pământului era legată de locul în care s-au născut și au trăit: de vreo câmpie întinsă, de vreun codru sihlui, de câte un munte cu cleanțuri pleșuve, de cine știe ce țărmuri însorite. În închipuirea astronauților lui „Tellur” apărea întregul glob terestru, cu toată varietatea lui de zone. În această imagine se contopeau și minunate stepe argintii, răscolite de vânt, și bătrâne păduri de brazi și de cedri, de mesteceni albi, de palmieri întraripați și eucalipți gigantici. Îi încântau și țărmurile pierdute în ceață ale ținuturilor nordice, cu stânci acoperite de mușchi, și albul recifelor de corali pe fondul siniliu al mărilor tropicale. Splendide erau crestele maiestuoase, inaccesibile, ale munților, pe care omătul scânteia orbitor, stranie era ceața diafană, tremurătoare și iluzorie, de deasupra pustiilor. Și parcă vedeau aievea mărețele fluvii ce curgeau domoale, râurile ce goneau printre stânci și peste praguri ca adevărate herghelii de cai înspumați. Își mai aminteau de belșugul culorilor, de varietatea florilor, de cerul cu albăstrimile lui terestre și cu norii săi atât de asemănători unor păsări albe, de zilele dogorite de arșiță și de acelea mohorâte, ploioase, de continua schimbare a anotimpurilor anului. Și printre toate aceste bogății ale naturii, o și mai mare diversitate de oameni: cu frumuseți, aspirații, speranțe și visuri, cu bucurii și necazuri, cu lacrimi și tristeți!

Noi, pământenii, făpturi ale unui văzduh încărcat cu oxigen, care poate fi întâlnit în Cosmos de sute de mii de ori mai lesne, am găsit și vom mai găsi încă multe condiții prielnice vieții, vom descoperi, vom întâlni și ne vom uni cu semenii noștri – oamenii altor planete. Dar ei? Născuți într-o atmosferă fluorică atât de neobișnuită, cu albuminele și oasele lor fluorice, cu sângele lor format din globule albastre, care absorb fluorul, cum globulele noastre roșii absorb oxigenul, ei ce-or să facă?

Acești inși sunt constrânși să rămână pe planeta lor. Și desigur că de mult tot caută ei alte ființe aidoma lor sau măcar alte planete cu o atmosferă fluorică. Dar cum să găsească în beznele siderale asemenea rarisime excepții, cum să ajungă până la ele înfruntând miile de ani-lumină? Dezamăgirea pe care ei o încercaseră în momentul întâlnirii cu oamenii care respiră oxigen era de înțeles.

În locul fantasticelor priveliști, ciudatul aparat din galeria străinilor aduse acum înaintea pământenilor imaginea unor construcții titanice. Zidurile înclinate spre interior aminteau arhitectura clădirilor tibetane. Nicăieri nu se zăreau unghiuri drepte și planuri orizontale – formele se arcuiau armonios, trecând de la planul vertical la cel orizontal prin niște întorsături elicoidale sau în formă de spirală.

În depărtare se ivi ceva al cărui contur semăna cu un oval răsucit. Când imaginea se apropie și deveni mai clară, se putu vedea că partea de jos a ovalului era un drum lat, care urca în volută și dispărea în intrarea colosală a unui edificiu de întinderea unui oraș. Deasupra acestui portal se aflau mari semne albastre, chenăruite în roșu și care aduceau cu suprafața unei ape domoale peste care a pornit să sufle o dulce adiere.

Și iată uriașa intrare tot mai aproape. În interiorul ei se deschidea o sală enormă, slab luminată, cu pereții luminescenți ca fluoritul.

•

Deodată, când nimeni nu se aștepta, imaginea dispăru. Pământenii, care se pregătiseră să vadă ceva cu totul neobișnuit, rămaseră buimăciți: în partea cealaltă a galeriei se aprinse obișnuita lumină albastră; ecranul cu gratii, făcut dintr-un metal roșu, se strânse, lunecă lateral, iar în locul său se arătară din nou astronauții străini. De astă dată, ei se mișcau foarte repede, vădit agitați.

În momentul acela, pe ecranul astronavei albe apăru un șir de vederi. Ele prinseră a se succeda atât de iute, încât privitorii abia reușeau să distingă imaginile.

Undeva, în străfundurile Cosmosului, zbura o altă rachetă, tot atât de albă ca și aceea de lângă „Tellur”. Se vedea strălucitorul ei inel central cum se rotește risipind departe vârteju-i de raze. Deodată inelul rămase nemișcat și, din spațiul sideral, unde se oprise în vecinătatea unei stele pitice albastre, racheta începu să emită unde. Acestea înaintară vertiginos, până ce dădură de astronava de lângă „Tellur”. Oamenii de pe planeta fluorică interceptară mesajul, care pe ecranul pământenilor apărea sub forma unei linii punctate.

Din pieptul lui Mutt Ang izbucni un oftat atât de greu, încât toți își priviră comandantul nedumeriți.

— Da! Ne vor părăsi curând. Undeva foarte departe se află o altă astronavă albă. Nu știu în ce mod izbutesc ei să se înțeleagă… Nu-mi pot da seama ce puteri au pus ei în joc pentru a reuși să transmită comunicări la distanțele incomensurabile care despart cele două rachete. Cea de-a doua pare-se că a suferit o avarie. Apelul ei a ajuns până la străinii de lângă noi, sau, mai bine spus, până la prietenii noștri!

— Poate că nu-i vorba de vreo avarie, ci de descoperirea unui lucru foarte important! își dădu părerea Taina.

— N-ar fi exclus. Oricum ar sta însă lucrurile, ei tot ne vor părăsi. Trebuie să ne zorim la maximum, dacă vrem să fotografiem și să însemnăm cât mai multe date. Principalul îl constituie hărțile lor, traseul pe care l-au străbătut, întâlnirile pe care le-au avut… Sunt convins că ei au mai dat peste oameni ca noi, deprinși să respire într-o atmosferă cu oxigen.

Din discuțiile purtate cu astronauții veniți din sistemul Soarelui albastru s-a stabilit că într-adevăr ei nu vor mai putea zăbovi decât cel mult douăzeci și patru de ore terestre. De aceea, pământenii, stimulați cu medicamente speciale, depuneau eforturi imense ca să nu se lase mai prejos de locuitorii planetei fluorice, a căror energie părea inepuizabilă.

Erau fotografiate textele și fotografiile cărților științifice, erau înregistrate sunetele limbii străine. Membrii celor două expediții făceau schimb de colecții de minerale, de ape și gaze, închise spre păstrare în lăzi străvezii, chemorezistente; chimiștii încercau să înțeleagă semnificația simbolurilor care exprimau structura substanțelor organice și anorganice. Istovită, Afra completa diagramele proceselor fiziologice, reproducea schemele și formulele genetice, studia stadiile embriologice ale dezvoltării organismului uman în condițiile planetei fluorice. Nesfârșitele lanțuri moleculare ale albuminelor rezistente la fluor erau extraordinar de asemănătoare cu acelea ale albuminelor noastre: aveau aceleași filtre de energie, aceleași zăgazuri pe care materia le-a ridicat împotriva entropiei[135].

Au trecut 20 de ore. În galerie apărură Tey și Kary. Frânți de oboseală, ei aduceau „celorlalți” un maldăr de hărți astrale, care

[135] Din punct de vedere fizic, organismul viu este un fel de filtru sau un fel de baraj, care fie că oprește, fie că frânează entropia (adică degradarea sau dispersarea energiei). (n. a.).

reprezentau întregul drum parcurs de racheta terestră până la locul întâlnirii.

Echipajul astronavei albe se grăbea tot mai mult. Benzile fotomagnetice ale mașinilor de memorare terestre înregistrau poziția stelelor necunoscute, însemnate pe hărți cu ajutorul unor semne bizare. Pământenii consemnau datele astrofizice ivite în calea celor două rachete albe; toate acestea aveau să le descifreze mai târziu, cu ajutorul unor tabele explicative pe care le primiseră de la prietenii lor cosmici.

La un moment dat se petrecu ceva care-i făcu pe oamenii Terrei să izbucnească în strigăte de bucurie. La început, lângă o stea de pe ecran, apoi lângă o a doua, o a treia, a patra și a cincea, apărură cerculețe în interiorul cărora se roteau planete.

Iată acum prezentată schematic nu o singură astronavă, ci o întreagă flotă de rachete. De sub fuzelajul lor apărură platforme în care puteau fi văzute ființe îmbrăcate în scafandri și care, fără îndoială, erau oameni. Semnul atomului cu 8 electroni – oxigenul – încunună toate aceste imagini, dar astronavele de pe schemă erau legate numai de două planete: una situată în apropierea unui mare soare roșu, iar alta care se învârtea în jurul unei stele aurii de clasa spectrală F. După cât se pare, pe celelalte trei planete, viața, deși se dezvolta datorită oxigenului, nu ajunsese totuși la acel grad înalt care să fi permis locuitorilor să-și ia zborul în Cosmos. Și de fapt era posibil că pe acei corpi cerești nici să nu fi apucat încă să apară făpturi raționale.

Pământenii nu reușiră să constate acest lucru, dar aveau la îndemână date prețioase privitoare la căile ce duceau spre aceste lumi locuite, aflate la sute de parseci de locul în care se întâlniseră cele două rachete.

•

Sosise timpul ca astronauții să-și ia rămas bun unii de la alții.

Echipajele celor două astronave se aliniară de-o parte și alta a peretelui transparent. Pământenii și oamenii planetei fluorice – al căror nume era greu de reprodus în graiul celor dintâi – stăteau față în față pentru ultima oară. Ei își zâmbeau, își făceau gesturi amicale, în care se putea citi regretul despărțirii, iar privirile ochilor inteligenți și plini de luare-aminte, încercau parcă să fixeze în memorie emoționanta clipă.

Astronauții lui „Tellur” fură cuprinși de un puternic sentiment de singurătate. Chiar plecarea de pe planeta lor natală și gândul

că vor reveni abia după șapte secole nu se părea o pierdere atât de dureroasă și ireparabilă. Pământenii nu puteau să se împace cu ideea că vor mai trece doar câteva minute și acești oameni frumoși, buni și atât de ciudați se vor topi pentru totdeauna în beznele Cosmosului, în căutarea altor făpturi ce trăiesc în medii asemănătoare.

Poate că abia acum au înțeles astronauții în întregime, cu întreaga-le ființă, că în toate strădaniile, căutările și visurile lor esențialul este omul. Pentru orice civilizație, pentru oricare stea, pentru întreaga Galaxie și pentru Universul cel infinit, principalul este omul, rațiunea, simțămintele, frumusețea, forța și viața lui!

Dăinuirea, dezvoltarea și fericirea omului – iată fundamentala problemă a vremilor viitoare după victoria asupra Inimii Șarpelui, după nebuneasca, inconștienta și dăunătoarea irosire a energiei vitale în societățile umane inferior organizate.

Omul reprezintă unica forță în Cosmos capabilă să acționeze inteligent, să învingă cele mai dificile obstacole și să săvârșească o multilaterală și utilă transformare a lumii, adică să întroneze frumusețea unei existențe raționale și grandioase, plină de puternice și nobile simțăminte.

Comandantul străinilor făcu un semn. Tânăra care întruchipase frumusețea femeilor de pe planeta fluorică se îndreptă în grabă spre locul unde se afla Afra. Își desfăcu larg brațele și se lipi de peretele străveziu, de parcă ar fi dorit s-o îmbrățișeze pe minunata femeie a Pământului. Afra, fără să-și dea seama că lacrimile i se prelingeau pe obraji, se repezi și ea cu brațele desfăcute spre cloazonul despărțitor și rămase asemenea unei păsări captive zbătându-se îndărătul unui geam. Dar lumina din culoarul străinilor se stinse, iar geamul ce se întunecă era aidoma străfundurilor unei ape în care parcă s-ar fi scufundat toate năzuințele pământenilor.

Mutt Ang ceru să se aprindă lumina terestră; în coridorul celorlalți însă nu mai era nimeni.

— Grupul pentru lucrări exterioare să îmbrace costumele de scafandri! ordonă comandantul lui „Tellur”, tulburând tăcerea apăsătoare ce se lăsase. Va trebui să desfacem legăturile dintre astronave. Mecanicii – la mașini! Astro-navigatorul – la postul de comandă! Toată lumea să fie pregătită pentru zbor!

Oamenii părăsiră galeria, luând cu ei toate aparatele. Numai Afra, învăluită în razele palide venite pieziș de la un hublou

deschis, înmărmurise, îngheţată parcă de gerul spaţiilor siderale.

— Afra, închidem uşa galeriei! strigă Tey Eron de undeva din inima rachetei. Să urmărim cum îşi vor lua zborul!

Tânără femeie, dusă pe gânduri, se trezi la realitate şi strigând: „Stai, Tey, aşteaptă!” alergă la comandant.

Uimit, Tey Eron rămase locului; după câteva clipe însă, Afra se înapoie în fugă, fiind însoţită de însuşi Mutt Ang.

— Tey, un proiector în galerie! Cheamă tehnicienii! Fixează din nou ecranul.

Oamenii prinseră a se agita ca în timpul unei avarii. Fasciculul puternic de raze pătrunse în adâncul culoarului şi începu să se aprindă şi să se stingă regulat, asemenea undei locatorului de pe „Tellur” cu prilejul întâlnirii astronavelor. Străinii îşi întrerupseră lucrul şi apărură în galerie. Pământenii dădură drumul luminii albastre de „430”. Înfrigurată, Afra se aplecă asupra tablei de desen care transmitea pe ecran schiţele făcute la repezeală. Dublele lanţuri în spirală ale mecanismelor ereditare prezentate de pământeni trebuiau în ansamblu să coincidă cu acelea ale oamenilor de pe planeta fluorică.

Metabolismul[136] organismului omenesc, reprezentat de Afra sub formă de diagramă, se asemăna cu transformările energiei radiante solare obţinute prin intermediul planetelor. Tânără femeie privi spre astronauţii străini, după care şterse atomul fluorului, cu cei nouă electroni ai lui, şi în locul său puse oxigenul.

Oamenii de pe planeta fluorică rămaseră uluiţi. Comandantul lor făcu câţiva paşi înainte, îşi lipi faţa de peretele străveziu şi începu să studieze cu ochii lui mari schiţele făcute la repezeală de Afra. Apoi fără de veste, îşi strânse mâinile deasupra frunţii şi făcu o plecăciune adâncă în faţa femeii pământene.

Înţelesese ideea ce se născuse în mintea Afrei chiar în ultimele clipe ale despărţirii. Ea se gândise la modificarea îndrăzneaţă a proceselor chimice care puneau în funcţie complexul organism uman. Acţionând asupra mecanismului eredităţii, metabolismul fluoric trebuie substituit cu cel pe bază de oxigen. Desigur, aveau să fie păstrate toate particularităţile, întreaga ereditate a oamenilor fluorici, dar organismele lor

[136] Metabolism – totalitatea proceselor, nutritive de asimilare şi dezasimilare produse în organism. (n. r.).

aveau să fie determinate să funcționeze pe un alt temei energetic.

Această titanică problemă putea ridica însă asemenea dificultăți, că pentru rezolvarea ei n-ar fi fost de ajuns nici chiar cele șapte secole ce-l mai despărțeau pe „Tellur” de Pământ, răstimp în care știința va fi făcut totuși uriași pași înainte…

Dar cât de multe lucruri n-ar putea fi realizate prin eforturile comune ale celor două planete! Mai cu seamă dacă li s-ar asocia și străduințele unor semeni din alte lumi… Omenirea fluorică n-ar mai rămâne atât de stingheră, atât de pierdută în hăurile siderale.

Când oamenii de pe diferite planete, stele și galaxii se vor afla, se vor cunoaște și vor instaura o uriașă umanitate cosmică, poate că locuitorii cu pielea sură ai lumii fluorice vor fi învins izolarea cauzată de structura deosebită a organismului lor.

Nu era, dar, întemeiată tristețea ce-i năpădea acum la despărțire! În definitiv, în ciuda particularităților fizice și ale mediului lor de viață, cele două seminții umane se asemănau și se găseau pe aceeași treaptă de dezvoltare.

Privind în ochii mari și oblici al aceluia care comanda racheta albă, Afra avu impresia că citește în el toate aceste gânduri. Sau poate că nu era decât reflexul propriilor ei idei.

Dar pesemne că străinii aveau în forța rațiunii umane aceeași încredere pe care o manifestau și pământenii. Iată de ce chiar firava scânteie de speranță exprimată de Afra stârnise în sufletele lor un asemenea ecou. Gesturile prietenești ale oamenilor de pe planeta fluorică nu mai semănau acum a semne de adio, ci făgăduiau clar noi întâlniri în viitor.

•

Cele două rachete se depărtau lin, ferindu-se ca nu cumva puternicele lor motoare auxiliare să provoace neajunsuri expediției prietene. Astronava albă se învălui la un moment dat într-o mantie de flăcări orbitoare. Când acestea se stinseră, înaintea pământenilor se căsca doar noaptea siderală.

„Tellur” porni încet, apoi intră în pulsația ce-i slujea drept pod peste genunile cosmice. Vârâți în compartimentele lor de protecție, oamenii nu mai puteau vedea nici cum se scurtează lungimea de undă a cuantelor de lumină venite dinainte, nici cum aștrii îndepărtați devin tot mai albaștri, iar apoi aproape violeți. Într-un târziu, „Tellur” se cufundă în bezna spațiilor

cosmice, după care înflorea și aștepta clocotitoarea, fremătătoarea viață a Pământului...

Sfârșit

